ॐ

श्रीस्वामिनारायणो विजयतेतराम् ।

निष्कुलानन्दकाव्यम् ।

हरिजीवनदासेन संशोधितम् ।

सनातनधर्मधुरन्धराचार्यश्रीनरेन्द्रप्रसादमहाराजात्मज

श्री अजेन्द्रप्रसादाचार्यमहाराजाज्ञया

वृत्तालयमंदिर मुख्याधिकारिणा शास्त्रिणा लक्ष्मीप्रसाददासेन

मेनेजींग ट्रस्टीबोर्डानुमत्या मुंबय्यां सारिकाआर्टप्रिन्टर्समुद्रणालये
ओफसेट प्रोसेस रूपेण मुद्राप्य प्राकाश्यं नीतम् ।

संवत २०४१ चै शु. ९ सन १९८५

यत्सङ्कल्पात्तपति तपनो वाति वातः समिन्धे
वह्निर्धत्ते धरणिरुदधिर्लङ्घते नैव वेलाम् ।

सोऽयं श्रीमान् निखिलजगतामन्तरात्माऽवतीर्णो
धर्मं रक्षन् दिशतु कुशलं स्वामिनारायणोऽयम् ॥१॥

स्वा. प्रेस.

वैराग्यं भक्तिभूमा भगवति सहजानन्दरूपे परस्मिन्
ब्रह्मण्यध्यात्मनिष्ठा भवति निरुपमं सर्वमेतद्धि यस्य ।

यद्वाङ्निष्यन्दसाराः श्रुतिनुतसहजानन्दपादारविन्द-
द्वन्द्वैकालम्बभाजः स जयति मुनिराट् निष्कुलानन्दनामा ॥१॥

श्रीस्वामिनारायणो विजयतेतराम् ।

ग्रन्थकर्ता निष्कुलानंदमुनिनुं जीवनचरित्र.

अक्षाश्वानुग्रवेगान् स्ववशमुपनयन् सन्मनःप्रग्रहेण
प्रज्ञानाधिष्ठितेन प्रशममुपनयन् वासना दुष्प्रधर्षाः ।
निःसीमानन्दसिन्धौ भगवति रमते स्वामिनारायणे यः
सद्ग्रन्थान्निर्ममे यः स जयति मुनिराट् निष्कुलानन्दनामा ॥१॥

(जेमणे उग्र वेगवाळा इन्द्रियोरूप अश्वो निर्मळ मनरूप रासोथी अने निर्मळ बुद्धिरूप सारथीथी पोताने वश करीने न निवृत्त थाय एवी विषयवासनाओ निवृत्त करीछे. जेओ अनवधिकातिशय आनन्दना निधिरूप स्वामिनारायण भगवानमांज सदा रमेछे. जेमणे सारासारा ग्रंथो कर्या छे. एवा मुनिराज निष्कुलानंद नामना मुनि जयकारी प्रवर्ते छे १)

आ संग्रह करेला समग्र ग्रंथो वैराग्यमूर्ति तपोमूर्ति त्यागमूर्ति परम सद्गुरुश्री निष्कुलानंद-मुनिए जुदा जुदा विषयो उपर रचेला छे. आ पूज्य पुरुषनो जन्म शुभ सौराष्ट्रदेशान्तर्गत हालार देशमां नगरनी समीपमां शेखपाट ग्राममां थयो हतो. तेओ ज्ञातिए विश्वकर्मा (गुजर सुतार) हता. तेमना पितानुं नाम रामभाई हतुं. तेओ जन्मसिद्ध मुमुक्षु विरक्त अने सत्सेवापरायण हता. तेमणे रामानंदस्वामीना गुरु आत्मानंद नामना समर्थ वचन-सिद्धिवाळा समाधिनिष्ठने गुरु कर्या हता. गुरुभक्त रामभाई प्रथम 'लतीपुर' ग्राममां रहेता हता परंतु ते गामना घणा अल्पज्ञ जनो गुरु उपर निष्कारण बहु द्वेषबुद्धि राखता ते नहि सहन थवाथी "गुरोर्यत्र परीवादो निन्दा वापि प्रवर्तते । कर्णौ तत्र पिधातव्यौ गन्तव्यं वा ततोऽन्यतः" "गत्वा देशान्तरं सुखं" आ स्मृतिवचनमां कह्या प्रमाणे पोताना मूळ ग्रामनो परित्याग करीने शेखपाटमां आवीने रह्या हता. आवी गुरुमां देववत् भक्तिनिष्ठा होवाथी गुरुना आशीर्वादथी "यस्य देवे परा भक्तिर्यथा देवे तथा गुरौ । तस्यैते कथिता ह्यर्थाः प्रकाशन्ते महात्मनः" आ वचनमां कह्या प्रमाणे महात्मा रामभाइने सर्व ज्ञानादि अर्थो प्रकाश पाम्या हता. अने प्रसन्न थएला गुरुए एवुं वरदान आपेलुं के 'तमारे त्यां एक समर्थ भगवद्भक्त मुक्तपुरुष अवतार लेशे अने घणां महाकार्यो करी सदुपदेशामृतथी घणा मुमुक्षुओने अजरामर अभय करी मोटी कीर्ति मेळवशे' आ वरदान पाम्या पछी केटलेक दिवसे संवत् १८२२ मां तेमने त्यां पुत्ररत्ननो प्रादुर्भाव थयो. पुत्रनुं 'लालजी' एवुं सार्थक नाम पाड्युं. (मातानुं नाम अमृतबा हतुं. सत्संगि-

जीवनमां 'लाडु' नाम लख्युं छे) लालजीना अंतःकरणमां बाल्यावस्थामांथीज स्वधर्म प्रत्ये दृढ अभिरुचि, वैराग्यनी तीव्रता, आत्मज्ञाननी उत्कट इच्छा अने परमेश्वर प्रत्ये अनन्य भक्तिभाव तो जन्मसिद्ध–स्वाभाविक हतां. अने तेमां उपयोगी यमनियमादि, शमादि अने श्रवणादि गुणो पण जन्मसिद्ध हता. पोतानी इच्छा नहि छतां पण रीवाज मुजब बाल्यावस्थामांज पिताए पाणिग्रहण कराव्युं हतुं (पत्नीनुं नाम कंकु हतुं तेपण अनुकूळ पतिव्रता हती.) मातापिताना स्वर्गवास पछी पोते व्यवहार कार्यमां प्रवर्त्या छतां जनकराजानी पेठे जळकमळवत् अनासक्त अने निर्लेप हता. अने तेमनी समग्र इन्द्रियोनी क्रिया आत्मनिवेदी अंबरीष राजानी पेठे परमेश्वरपरायण हती.

एक समये तेओ गुरु उद्धवावतार श्रीरामानंदस्वामी के जे पोताना पिताना गुरु आत्मानंदजीना प्रथम शिष्य थया हता तेमनां दर्शन करवा लोज गया. पूर्वसंस्कार के सद्गुरुसमागमवशात् तेमने तीव्र वैराग्यनो उदय थयो अने त्यागी दीक्षा ग्रहण करी गुरुसेवामां रहेवानी प्रार्थना करी. गुरु रामानंदस्वामीए लालजीनी व्यवहारदशामां पण परमहंस जेवी विरक्त दशा जोइने दीक्षानी ना पाडी अने आग्रहथी घेर पाछा मोकल्या. अने जरुर पडे बोलावी लेवानुं पण वरदान आप्युं. (जे श्रीजिए दीक्षादानथी सफळ कर्युं हतुं) पछी तेओ आखो दिवस कृषिशिल्पकर्मादि गृहकार्य कर्या छतां पण रात्रिए पोताना गामथी त्रण गाउ दूर आवेला भाद्रा ग्रामे जता अने त्यां रहेला परमभक्त साचा मित्र मूळशर्मा के जे पाछळथी साधु थइ गुणातीतानंद नामथी प्रसिद्ध थया हता तेमनी साथे मळी आखी रात्रि आत्मा परमात्माना श्रवण मनन निदिध्यासमां व्यतीत करता. अने प्रसंगोपात सेवा समागम माटे गुरु रामानंदस्वामी साथेपण घणा दिवस व्यतीत करता. तेमने स्वामीए १८४३ मां पोताना आश्रित तरीकेनी दीक्षा (व्रतमान) आप्यां हतां. पछीथी तेओ रामानंदमुनिने ईश्वरावतार जाणीने सेवा करता हता.

ज्यारे श्रीहरि लोजमां मुक्तानन्द मुनिने मळ्या अने समाधि विगेरे अलौकिक अद्भुत ऐश्वर्य बताववा लाग्या अने तेथी तेमनो महिमा रामानंदस्वामिथकीपण अधिक गामोगाम संभळावा लाग्यो ते जाणीने लालजीने तो रामानंदस्वामिनो दृढ निश्चय होवाथी ठीक नहि लागवाथी वर्णिनो महिमा ओछो कराववाना आशयथी स्वामिनी तो आज्ञा लोजमां वर्णिनां दर्शन करी आववानी अने भुज नहि आववानी हती छतां भुजनगर गया अने वर्णिना वधेला महिमानी वात करी तेने समाववानी विनति करी. स्वामितो सर्व भेद (पोताने उद्धवजीना अवताररूप अने श्रीहरिने श्रीकृष्णना अवताररूप) जाणता हता पण प्रकाश करवानो प्रसंग नहि आववाथी करेलो नहि पण आ प्रसंग आवतां बधो भेद खुल्लो कर्यो अने लालजीनो भ्रम निवृत्त कर्यो. श्रीजिनो महिमा तो प्रथम सांभळ्यो हतो पण गुरुवचनथी सुदृढ थयो अने श्रीजिनेज सर्वकारण अवतारी भगवान्

जाण्या. गुरुनी आज्ञा थतां लोजमां पाछा आवीने गद्गद कंठे अश्रुपात साथे प्रणाम कर्या. प्रसन्न थएला श्रीजिए एवुं वरदान आप्युं के वैराग्यमां शुकजी समान थशो. श्रीजिपासे केटलाक दिवसो रही तेमनां ऐश्वर्य प्रत्यक्ष जोइ दृढ निश्चय करी पोताने गामे गया. त्यारपछी लालजी सुतार श्रीजिनुंज अनन्य भजन करता. ज्यारे रामानंदस्वामीए श्रीहरिने धर्मधुर सोंपवानो महोत्सव जेतपुरमां कर्यो त्यारे पण तेओ सेवा समागम सारु आव्या हता. अने श्रीजिने भेटमां पोतेज कारीगरीथी करेली मजूस तथा डामचीयो अर्पण कर्यो हतो. आ समये पण बहु प्रसन्न थएला प्रभु श्रीजिए तेमनी प्रशंसा करी हती. ज्यारे रामानंदस्वामी स्वधाम पधार्या त्यारे पण लालजी सुतार श्रीजिपासे आवेला. एवी रीते प्रत्येक उत्सवादि प्रसंगे श्रीजिनो दर्शनादि लाभ लेवा आवता अने पाछा जता. एम गुरुपरंपराथी अनन्य शिष्यभावने भजवता.

(समय आवतां लालजीने त्यां १८५६ मां पुत्ररत्ननो जन्म थयो हतो तेनुं **माधवजी** नाम हतुं. सत्संगिजीवनमां **'रामजी'** नाम लख्युं छे. तेओ सं० १८७४ मां पिताने दर्शने गढडामां आव्या. श्रीजिए तेमने हार पेंडा आप्या अने नित्य प्रसादीनो थाळ जमाडवानी ब्रह्मचारीने भलामण करी. एक मास रही घेर जवानी तैयारी करतां गोपाला-नंदस्वामीने दर्शने गया. स्वामीए कह्युं के निष्कुलानंदमुनिपासे जइ प्रणाम करी आशीर्वाद मेळवी घेर जाओ. पछीथी माधवजी मुनिपासे गया. मुनिए संसारनी असारतानो बहु बोध करी त्यागी थइ रहेवानी समस्या करी. पोते मुक्तावतार होवाथी तुरत समजी गया. अने गोपाळानंद मुनिपासे आवी साधु थवानी इच्छा बतावी. स्वामीए पण तुरत भगवां लुगडां आपी **गोविंदानंद** नाम पाड्युं अने तेमने श्रीजिनां दर्शन करवा लइ गया. पछी श्रीजिए पुछ्युं के आ कोण छे? स्वामिए कह्युं के निष्कुलानंदमुनिना सेवक छे. श्रीजिए प्रसन्न थइने कह्युं के–सिंहना तो सिंहज होय. पछीथी कह्युं के ढोसा पासे जइने ते तमने बाथमां घालीने मळे त्यांसुधी दंडवत प्रणाम करज्यो. श्रीजिना कहेवा प्रमाणे सो दंडवत कर्या त्यारे छेवटे राजी थइने बाथमां घालीने मळया अने आशीर्वाद आप्यो. पछीथी गोपालानंदमुनि पासे रह्या. गोपालानंदस्वामीए सारंगपुरमां हनुमानजीनी प्रतिष्ठा करी त्यारे गोविंदानंदस्वामीने दृढ नैष्ठिक ब्रह्मचारी जाणीने तेमनी पासे आरती उतरावी हती. एवी रीते तेओ पण वैराग्यादि गुणे करीने पिताथकी अन्यून हता. बीजा पुत्रनो जन्म सं० १८५९ मां हतो तेनुं **कानजी** नाम हतुं. ते गृहस्थाश्रममां रह्या हता ते पण सद्गुणी सत्संगी हता.)

एम केटलोक समय वीततां एक समये भगवान् श्रीहरि हरिजनहितार्थे विचरता विचरता सोरठमां थइ हालार देशमां डोसापाट गामे लालजी सुतारने त्यां पधार्या. लालजीए अनन्य भक्तिभावथी श्रीजिनो असाधारण आतिथ्य सत्कार करी अलभ्य लाभ लइ स्वजन्म

सुफळ कर्यो. भक्तवश्य श्रीजिए पण तेमने त्यां निवास करी संत हरिजनोने तेडावी सं० १८६० ना माघ शुदि पंचमीए वसंतनो उत्सव कर्यो.

केटलाक दिवस रहीने श्रीहरिने विकट कच्छ देशमां विचरण करवानी इच्छा थतां लालजीने कह्युं के–तमारा जेवो कोइ सारो भक्त मार्गनो भोमीयो शोधी आपो. आ उपरथी बीजानी शोध न करतां गृहत्याग करवानो अने श्रीजिनी देवादिकने दुर्लभ समीप सेवानो समय प्राप्त थएलो जाणी पोतेज श्रीजिसाथे जवानी इच्छा करी. कच्छनी विकट वाटनुं विज्ञान होवाथी उपयोगी भातुं तैयार कराव्युं अने एक बतकमां पाणी भरी लीधुं अने विषम समये श्रीजिसेवामां काम लागशे एम जाणी बार कोरी चोरना भयथी पगरखामां गुप्त रीते घाली तैयार थइ श्रीजिसाथे चाल्या. आ समये श्रीजिसाथे लालजी सिवाय बीजुं कोइ हतुं नहि. मार्गमां आगळ चालतां एक भुख्या भीखारीए दीनताथी भिक्षा मागी. स्वभावथीज दयालु श्रीजिए तेने निरवशेष भातु अपावी दइने लालजीने निरन्न कर्या. आगळ उपर चालतां लुंटारा टोळी मळी. श्रीजिने तो साचा साधु अपरिग्रह जाणी कांइ नाम लीधुं नहि पण लालजी सुतारनां वस्त्र विगेरे तपास्यां परंतु कशुं नहि मळवाथी तेमनो त्याग करी चोर लोको पाछा चालवा लाग्या त्यारे चोरोने श्रीजिए कह्युं के–'छतुं नाणु छतां पण तमने जडतुं नथी माटे लुंटतां आवडतुं नथी' एम कहीने लालजीए पगरखामां छानी रीते घालेली बार कोरियो बतावी. तेने लइने राजी थएला चोर लोको चाल्या गया. एवी रीते निष्किंचन जनो जेने प्रिय छे एवा अप्रेरित हित करनारा श्रीजिए लालजीने निष्किंचन कर्या. पछी लालजीए श्रीजिने कह्युं के–उदार थइने भिक्षुकने आहार अपावी दीधो अने चोरोने कोरीयो अपावी दीधी हवे क्यांथी लावीने अन्न जमशो? तेना जवाबमां श्रीजिए कह्युं के तमारे माथे मोटुं विघ्न आवनारुं हतुं ते परबारुं अमोए मटाड्युं छे, एम सांभळीने वचनविश्वासी लालजी राजी थया. एम बन्ने मार्गमां हास विनोद करता आगळ चालतां आवेला कच्छना महारणमां एक महापुरुष मळ्या तेमणे जळनी याचना करी तेथी श्रीजिए बतकनुं जळ अपावी दइने लालजीने निर्जळ कर्या. आगळ चालतां लालजी सुतार तृषाथी बहु पीडा पामवा लाग्या त्यारे श्रीजिए खारा समुद्रमां मीठी बनावेली पाणीनी शेर बतावी. तेथी लालजीए जळपान करीने बतकपण भरी लीधी. थोडी वार थतां पाछा वळी तेज स्थळे तपास करतां खारु झेर पाणी जणायुं. एम महाक्लेशथी रण उतर्या पछी मार्गमां आवेला एक तळावना कांठा उपर बावळना वृक्षतळे थाकी गएला श्रीहरिए सोड ताणीने विश्राम कर्यो. श्रीजिना पगरखां विनाना कोमळ चरणकमळमां घणा कांटा वाग्या हता ते लालजीए काढ्या अने ते प्रसंगथी श्रीजिना चरणकमळमां रहेलां सोळ चिह्नोना दर्शननो लाभ पाम्या. थाक थोडो निवृत्त थया पछी श्रीजिने प्रसन्न जाणीने पुछ्युं के–मार्गमां मळेला महापुरुष कोण हता?

अने खारु जळ मीठुं केम थयुं? भक्तवत्सळ भगवाने कह्युं के-मार्गमां मळेला महापुरुष रामानंदस्वामी हता अने तमारे माटेज खारु जळ मीठुं कर्युं हतुं. आ सांभळी लालजी बहु राजी थया. उपर प्रमाणे बन्ने गुरुशिष्य प्रसन्न विनोद करता करता आगळ चालतां आधोइ गामनी भागोळे आव्या. मार्गमां चालीने थाकी गएला अने क्षुधातुर थएला श्रीजिए सेवक लालजीने कह्युं के-गाममांथी भिक्षा मागी लावो. लालजीए कह्युं के भिक्षुकने भातुं अपावी दीधुं अने चोरोने कोरीयो अपावी दीधी हवे भिक्षा मागवानी उभी थइ. जो मागवा जउं तो आ गामना घणा लोको मने ओळखेछे ते मारो उपहास करे. त्यारे श्रीजिए कह्युं के तमोने कोइ ओळखे नहि एम करीए तो केम? एम कहीने एज मुहूर्तमां लालजी सुतारनी मुंछ अने चोटली कातरी नाखी अने वस्त्रो कढावीने एक कौपीन अने अलफी पहेरावी अने दीक्षा आपी निष्कुलानंद नाम पाड्युं, पछीथी एक झोळी आपी मुनिने गाममां भिक्षा मागवा मोकल्या. मागी लावेला भिक्षान्नथी मुनिए रसोइ करी अने बन्ने महापुरुषो सुखेथी जम्या. पछीथी श्रीजिए मुनिने कह्युं के-हवे कांइ बीजी इच्छा होय तो बोलो अने गुरु रामानंदस्वामीनुं 'ज्यारे जरुर पडशे त्यारे बोलावी लइशुं' आ वचननुं स्मरण छे के नहि? ते सांभळी मुनिए कह्युं के-गुरुनुं वचन मारा स्मरणमां छे ते तमोए सुफळ कर्युं अने हवे मारे कशी पण इच्छा अवशेष रही नथी, हुं कृतार्थ थयोछुं एम कहीने अनन्य भक्तिनी प्रार्थना करी. श्रीजिए तथास्तु कहीने तेज गाममां तेमने उपदेश करवा रहेवानुं कहीने तेमनी कवित्वशक्ति जाणीने 'यमदंड' नामनो ग्रंथ करवानी आज्ञा करी श्रीजि पोते भुजनगर पधार्या. उपरनी वार्तानो केटलोक संग्रह श्रीहरिना निकट परिचयमां आवेला स्वामीएज भक्तचिंतामणिना प्रकरण ५४-५५ तथा १३४ मां आ रीते कर्यो छे-"हरि करी घणी मोटी मेहेर, आव्या भक्त लालजीने घेर। एक सेवक संगे लइने, चाल्या रणनी वाटे वहिने। आव्या समुद्र समीपे श्याम, पडी सांझ रहेवा नहि ठाम। लागी प्यास ने पीडाणा प्राण, सुक्यो कंठ न बोलाय वाण। लाग्या कांटा ने कांकरा वळी। अति थाकमां पडिया ढळी। एह मांहिलुं न गण्युं दुःख, चालो चालशुं कहे श्रीमुख। एम कही उठ्या अविनाश, एक सेवक छे पोतापास। तेतो पामियो पीडा अपार। प्राण तजवा थयो तैयार। कंठे आवी रह्या ज्यारे प्राण, त्यारे बोलिया श्याम सुजाण। सुणो दास कहे अविनाश, पिवो जळ जो होय पियास। कहे दास पियास छे भारी, केम पिवाय खारुं आ वारी। कहे नाथ नथी खारुं नीर, पीवो जळने रहे शरीर। त्यारे विश्वासी दासे ते पीधुं, वाले गंगाजळ जेवुं कीधुं। पीधुं पाणी ने गइ पियास, एम उगारियो निजदास। एह समे पुरुष अलौकि, गया मोहन मुख विलोकि। पछी त्यांथी चाल्या सुखकारी, थयुं जेवुं हतुं एवुं वारी। पछी त्यांथी चाल्या बहु नामी, आवी मळ्या रामानन्द

स्वामी । जोइ राजीने पुछे छे जन । काल्य पाणिमां पुरुष मळ्यो, तेतो नाथजी में न कळ्यो । थयुं खारुं मीठुं केम वारी । तमे केने नम्या सुखकारी । कहे नाथ जन मन जाण, मळ्यो पुरुष ते मुक्त प्रमाण । कर्युं खारुं ते मीठुं में वारी । तारी प्यासनी पीडा में जाणी । पछी मळ्या रामानंदस्वामी, तेने चाल्या अमे शिश नामी । जेनी करी श्रीहरिए सार, तेनुं नाम लालजी सुतार । पछी त्यां थकी आधोइ आव्या, घणुं जनतणे मन भाव्या । दिन दोय पोते तियां वस्या, संगे दास तेने जोइ हस्या । हवे परमहंस दशा ग्रहो, शीद दुःखना दरियामां वहो । एम कही मुनिदशा दीधी, पोते कच्छ जावा इच्छा कीधी ॥" इत्यादि, उपरनी बाबतनो केटलोक विस्तार हरिलीलामृत कळश ५ विश्राम २१–२२ मां छे.

पोताने जे श्रीहरिनो अलभ्य लाभ थयो तथा दीक्षालाभ थयो तेनुं चार पदमां सरस वर्णन कर्युं छे. पदराग धोळ—"आज आवियो आनंद अंग, उमंग उरे अति । अति मळ्यो मोटो सतसंग, रंगे रंगाणी मति ॥ १ ॥ मति मांय में कर्यो विचार, पार संसार लेवा । लेवा सुख समागमसार, नथी कोइ संत जेवा ॥ २ ॥ जेवां लख्यां आगमे एधांण, तेवा साचा संत मळ्या । मळ्या जेथी प्रगट प्रमाण, प्रभुजी अढळ ढळ्या ॥३॥ ढळ्या जितना पासा पुनित, चित्त तियां चोटु सई । सई निष्कुलानंद के रीत, प्रीत मारी तेशुं थई ॥४॥ पद ॥१॥ थइ जित मारी जगमांय, सहाय श्रीहरिए करी । थयुं मनगमतुं मारे आज, लाज लाखेणी रही । गति हती जगमां सुख साथ, नाथे ते निवारी दीधी । तेह निष्कुलानंद नित्य गाय, उर संभारी एह ॥" इत्यादि.

आ कथा उपरथी मुनिनो श्रीहरि प्रत्येनो केवो गाढ अनन्य अनवधि अनुराग तथा विश्वास अने केवी वैराग्यनी निरवधि तीव्रता विगेरे गुणो अने श्रीजिनो पण स्वामी प्रत्येनो तेवोज केवो अति अनुराग ते स्पष्टपणे समझाय छे. श्रीहरि सं० १८६० ना माघशुदि पंचमीए शेखपाटमां वसंतनो उत्सव करी आधोइ पधार्या हता अने त्यांज स्वामीने दीक्षा आपी छे तेथी स्वामीनो दीक्षाजन्म पण आज मासमां छे एम निश्चित थायछे.

परमहंसदशा ग्रहण कर्या पछी श्रीजिनी आज्ञाथी मुमुक्षुओने उपदेश आपवा घणा देशोमां स्वामी विचर्या हता तेमनी तप त्याग वैराग्य निःस्पृहता निष्परिग्रहता अने साधुता भरेली शास्त्रीय सरळ असरकारक उपदेश शैलीथी तेवे देशमां घणा लोको श्रीजिना शरणागत थया हता. पोते ज्यारे साधु थया त्यारे स्वधर्म, तप, त्याग, ज्ञान, वैराग्य भक्ति विगेरे गुणो अनुपम उदाहरणीय अने अन्यत्र दुर्लभ एवा हता.

व्यवहारमां पोतानी सारी स्थिति हती, कशुं दुःख के उपाधि न हती पण केवळ ज्ञान वैराग्यनी तीव्रताथीज त्यागी थया हता. ते कोइ प्रसंग उपर पोतेज स्वकाव्यमां कह्युं छे—"संतो सांभळो साची वारता, नथी लीधो आ भुख्ये भेखरे । जननीनो

जायो कहुंछुं, अवश्य हतो हुं एकरे; संतो० ॥१॥ गाडु बळद गाय ने घोडी, ढोर्बां हतां दश बाररे। पांच मळीने पुछतां मने, करतो हुं कारभाररे; संतो० ॥२॥ अन्न धन धाम ने धरणी, परणी हती घेररे। छोटां छोटां छोकरां हतां, हती माता-जिनी मे'ररे; संतो० ॥ ३ ॥ खावा पिवानुं खुबज जडतुं, वस्त्रनो नहि पाररे। जोइए तेवा जोडा जडता, तके तके तैयाररे; संतो० ॥ ४ ॥ एटलुं मेली आंहि आव्योछुं, उर करी विचाररे। भुखे मरतां भेख लीधेछे, गणशो नहि एनी हाररे; संतो० ॥५॥ ज्ञान वैराग्ये गळे झाल्यो, कांइ न चोट्युं चित्तरे। निष्कुलानंद कहे नहि कहु तो, जोडशे मारुं गीतरे; संतो० ॥ ६ ॥

वळी पोतानी योगभ्रष्टता अने तीव्र वैराग्य दशा वर्णवी छे के "में हुं आदि अनादि आतो सर्वे उपाधि, सद्गुरु मील्या अनादि मीट गइ सर्वे उपाधि। कहां काष्ट ने कहां कुहाडा, कहां हे घडनर हारा। जबते मोये सद्गुरु मीलीया, मीट गया सरवे चाळा; में हुं आदि० ॥१॥ कोण कुळ ने कोण कुटुंबी, कोण मात ने तात। कोण भाइ ने कोण भगिनी, ब्रह्म हमारी जात; में हुं आदि० ॥ २ ॥ नहि रह्या में नहि गया में, नहि सुधर्या नहि बिगड्या। हमे हमारा कुळ संभार्या, मत करना कोउ जगडा; में हुं आदि० ॥३॥ पाणीमेंसे पुरुष बनाया, मळ मूत्रकी क्यारी। मील्या राम ने सर्यो काम, अब न रही कोउसें यारी; में हुं आदि० ॥४॥ आगे तपसी तपसा करता, रही गइ किंचित कामा। ते कारण आ नरतन धरीयो, सो जानत हे रामा; में हुं आदि० ॥ ५ ॥ जे कारण आ नरतन धरीयो, ते सरियुं छे काम। निष्कुलानंद के' प्रगट मळ्या मोए, टळ्युं नाम ने ठाम; में हुं आदि अनादि आतो सर्वे उपाधि ॥६॥ पद ॥१॥

वळी कोइ समये पोताना संबंधियो पाछा तेडवा आवेला त्यारे कहेला "मने स्वपने न गमेरे संसार, को'ने केम कीजिए। वमन थयुं मन उतर्युं, एवो जाण्योरे संसार। को'ने केम रीजिए; को'ने० ॥ १ ॥ सेज पलंग ने पोढणां, कोइ तलांस पाय। पतंग पड्यो ते उपरे, माथे जमकेरो दाव; को'ने० ॥ २ ॥ मृगराजना मुखमां, जे कोइ आवे जरूर। खान पानने विसरे, मरवुं देखे हजुर; को'ने० ॥ ३ ॥ स्वारथे सहु कोइ मळी, विधविध करे वात। अंतरमां केम उतरे, नजरे दीठेल घात; को'ने० ॥ ४ ॥ समझी विचारी जे करो, तजो खलकनी आश। निष्कुलानन्द निश्चे कर्युं, सुखतो सद्गुरु पास; को'ने केम कीजिए ॥ ५ ॥ आ पदमां पोतानी तीव्र वैराग्यदशा वर्णवी छे.

पोते तप त्याग वैराग्यनी मूर्तिरूप होवाथी बीजाओनी काळवेगथी थती कांइक शिथिलता जोइने ते न सहन थतां तप त्यागनी प्रशंसापूर्वक "मननी वातुं मनमां रही रही गइ रहीरे" इत्यादि आठ पदथी तथा 'श्रीजी पधार्या स्वधाममां, मेली पोताना मळेल'

आ पदथी परिताप पण कर्योछे. कोइ समये केटलाक साधुओए घोराजीनी सहज रजोगुणी धावळीयोनो संग्रह कर्यो हशे. तेने त्याग कराववानो श्रीजिनो संकल्प थतां सर्वेए त्याग करीदीधी अने कोइ एक त्याग करतां अचक्या. ते उपरथी स्वामीए एक पद कर्युं के–"पाछी आपो तमारो पाडरे मारी धोराजीनी धावळीरे" एवी रीते वैराग्यनी खामीवाळा संतोनो हितबुद्धिथी सहज उपहास करीने तेमने टोकीने पण विरक्त थाय तेवो उपाय लेता.

पोताने जेनो अति इशक हतो ते तप त्याग वैराग्यनी प्रशंसानां 'जंगल वसायोरे जोगिए' 'जननी जीवोरे गोपीचंदनी' 'हुं बलहारी ए वैराग्यने' 'त्याग न टकेरे वैराग्य विना' इत्यादि सरस चार पदो रच्यां छे. बीजां पण घणां तेवां पदो 'शुद्ध वैराग्ये करी सेविए, प्रेमे प्रभुना पाय' 'तीव्र वैराग्य तडोवळे, नावे सो सो साधन' 'जोइ जोइ में जोयुं जीवमां, त्याग वहालो हरिने मनरे' 'त्याग सारुं थइ तपसी, वालो वसे विशाळा वनरे' 'नथी नरने निधि सुखनी, तप विना त्रिलोकने मांयरे । प्रभुने प्रसन्न करवा, नथी एवो बीजो उपायरे' इत्यादि रचेलां छे.

'नानो देश निरस अति, देहाभिमानीने दुःखरूप। तियां त्यागी होय ते टके, बीजाने संकट रूप' 'माटे सेजे सेजे तप थायरे, एवुं छे जो आ मंदिर मांयरे' आ श्रीमुखना शब्दो मुजब धोळेराना मंदिरने ते समये बदरिकाश्रमवत् पोताना तप त्याग वैराग्यने अनुगुण पोषक समझीने तेमज धोळेरामां मंदिर करवा नियोजेला अने देवप्रतिष्ठा पछी पण महंतपदे रहेला अद्भुतानन्द स्वामिने तप त्याग वैराग्यादि गुणोना मूर्तिमान समागमाई समझीने त्यां वधारे रहेवानुं प्रसन्न करता अने पाछळना भागमां घणुं खरुं त्यांज रहेला अने अक्षरवास पण त्यांज रहीने थयो हतो.

एक समये स्वामीने निःस्पृह निष्परिग्रह जाणीने श्रीजिए गढडा मंदिरना महांत करवानो विचार कर्यो. आ विचार स्वामिना जाणवामां आवतां वहेला उठी गढाळी गाम चाल्या गया. चाल्या जवानुं कारण जाणतां श्रीजिए तेमने पाछा बोलाव्या अने ते वात बंध राखी. आ पण एक निरवधि वैराग्यनुं उदाहरण छे.

एक समये स्वामीना शरीरमां रोगविशेषथी विशेष दुःख थतुं जाणीने संत हरिजनो मळीने स्वामीने निर्दुःख करवानी अथवा तो स्वधाममां लइ जवानी श्रीजिनी प्रार्थना करवा लाग्या. आ वातनी स्वामीने खबर पडतां सर्वने कह्युं के–'मारा शरीरमां दुःख थतुं होय ते भले थाय परंतु तमारे तो मारा दर्शनादिकनो दुर्लभ लाभ छे अने मारेपण प्रारब्धकर्मना निरवशेष नाशरूप मोटो लाभ छे अने सर्वज्ञ सर्वसुहृत् भक्तवत्सळ भगवानने जेम करवुं हशे तेम करशे' एम कहीने ते संबन्धनो केटलोक उपदेश आप्यो. आ पण एक स्वामीनी दृढ आत्मनिष्ठा अने वैराग्यनी समझणनी सीमाने सूचवेछे.

किं बहुना–श्रीजिएज गढडाना छेला प्रकरणना २६ वचनामृतमां आत्मानंदमुनिए

पुछेला प्रश्नना उत्तरमां स्वामिना त्याग वैराग्यनी प्रशंसा करी छे के—"जेनी बुद्धिमां धर्मांश विशेषपणे वरततो होय ने आस्तिकपणुं होय जे आ लोकमां जे सारु नरसुं कर्म करेछे तेनुं जे सारु नरसुं फळ तेने जरूर परलोकमां भोगवेछे एवी दृढ मति जेने होय तथा लाज होय जे भुंडुं करशुं तो आ लोकमां माणस आगळ शुं मुख देखाडशुं ? एवो जे होय ते गमे त्यां जाय तोपण एने कोइ पदार्थ तथा स्त्रियादिक ते बन्धन करी शके नहि. जेम मयाराम भट्ट छे तथा मुळजी ब्रह्मचारी छे तथा निष्कुलानंदस्वामी छे. एवी जातना जे होय तेने स्त्री धनादिक पदार्थनो योग थाय तो पण डगे नहि." वळी कारीयाणीना त्रीजा वचनामृतमां श्रीजिए पोताना बाल्यावस्थामांथीज त्यागी स्वभावनी वार्ता करतां पुछेला प्रश्नना उत्तरमां मनना अने शरीरना दोष निरूपण करवा पूर्वक तेने टाळवाना शरीरदमन अने आत्मविचारने उपायपणे कहेतां तेनेज श्रीजिअभिमत जाणीने स्वामीए प्रश्न पुछ्यो के–'हे महाराज ! एम जे रहेवाय छे ते विचारे करीने रहेवाय छे के वैराग्ये करीने रहेवाय छे ?' आ प्रश्न उपरथी स्वामीनो तप त्यागनो इशक स्पष्टपणे जणाय छे.

उपर प्रमाणे स्वामिनी अनुपम असाधारण आदर्शरूप विशुद्ध विरक्त वृत्ति अने तपोवृत्तिने लीधे सर्वत्र तेमनुं ओळखाण पण 'वैराग्यमूर्ति के तपोमूर्ति' एवुंज थयुं हतुं. बीजा निष्काम निर्लोभ निःस्वाद निर्मान निष्क्रोध निर्द्वंद्व निःस्पृह निष्परिग्रह निर्भयता विगेरे गुणो पण सहजसिद्ध उदाहरणीय हता. एवी रीते स्वामीए आत्मगुणथी श्रीजि अने तदाश्रितोने घणा प्रसन्न करीने प्रथम नंबर मेळव्यो हतो.

एवीज रीते स्वामीए आ संप्रदायने आध्यात्मिक अने तदुपयोगी धर्मादि ज्ञानसाहित्यनो पण घणो दुर्लभ लाभ करी आप्यो छे. स्वसंप्रदायनी चिरकाळ पुष्टिनो जे प्रथम हेतु श्रीजिए गढडा मध्य ५८ वचनामृतमां वर्णव्योछे अने भाविजनोना आत्यंतिक निःश्रेयसमाटे जे संकल्प (ग्रंथनिर्माणरूप) कर्योछे तेने महामान आपी घणा रसिक सरल सर्वोपयोगी सार ग्रंथो जुदा जुदा विषयपर कर्याछे. तेमणे करेला ग्रंथोमां घणो भाग गुर्जर गिरामां छे अने थोडो भाग हिन्दीभाषामां छे. पोते करेला ग्रंथोमां वेदार्थ वेदान्तार्थ स्मृत्यर्थ पुराणार्थ अने नीत्यर्थ विगेरे सर्वोपयोगी सर्वशास्त्रार्थ वर्णव्यो छे. एवो कोइ अर्थ नहि होय जे तेमणे स्वकाव्यमां नहि वर्णव्यो होय, एटले वेद विगेरेनो दुर्बोध गहन साररूप जे अर्थ हतो ते गुर्जरगिरामां सरल सर्वाधिकार सर्वोपयोगी करी आप्यो छे. तेमां पण "यावानर्थ उदपाने सर्वतः संप्लुतोदके" आ गीतावचनमां कह्या प्रमाणे मुख्यपणे मोक्षमां उपयोग थाय तेवां स्वधर्म, आत्मज्ञान, वैराग्य, भक्ति अने तदुपयोगी सरळ सर्व साधनो वर्णव्यां छे. तेमां पण प्रत्यक्ष स्वेष्टदेवनुं पदे पदे परतत्त्व अने तेमनी प्रत्यक्ष भक्तिनो महिमा आ बे अर्थ तो विशेषे वर्णव्या छे. संप्रदायना संस्कृत ग्रंथोमां घणुं साहित्य छे पण तेनो लाभ जाणनारा होय तेज लइ शके पण बीजाने कशो लाभ मळे नहि. स्वामीए तो

तमाम साहित्य सरल गुर्जरगिरामां वर्णवेलुं होवाथी साधारण बुद्धिना माणसने पण उपयोगमां आवी शके. वळी जुदा जुदा विविध छंद छप्पय वृत्त विगेरेमां ग्रंथो रच्या छे जेथी श्रोता वक्ताने पण रस आपनारा छे. स्वामीनी कविता पण बहु श्रेष्ठ छे. कवितामां जेवी झझमक आवेछे तेवी अन्यत्र जोवामां आवती नथी. दृष्टान्त पण संपूर्ण अर्थप्रदर्शक सरल लोकप्रसिद्ध अने अर्थगंभीर आपेलां छे. पदे पदे पदलालित्य पण अनुपम जोवामां आवेछे. वळी स्वामीए जे जे विषयनुं वर्णन कर्युं छे ते जाणे मूर्तिमान तदाकार होय तेवीज रीते वर्णव्युं छे. स्वामीए स्वकाव्यमां वैराग्य तप त्यागनुं अने तदुपयोगि साधननुं विशेष वर्णन कर्युं छे. स्वामीने हिन्दीभाषा उपरांत कच्छीभाषानुं पण ज्ञान हतुं. तेते भाषामां करेलां काव्य कीर्तनो पण मळी आवे छे.

स्वामीए जुदा जुदा विषयो उपर करेला ग्रन्थो—

१ भक्तचिंतामणि.　७ स्नेहगीता.　१३ गुणग्राहक.　१९ विहचिंतामणि.
२ यमदंड.　८ पुरुषोत्तमप्रकाश.　१४ चोसठपदी.　२० पुष्पचिंतामणि.
३ सारसिद्धि.　९ भक्तिनिधि.　१५ हरिविचरण.　२१ लग्नशकुनावलि.
४ वचनविधि.　१० हृदयप्रकाश.　१६ हरिस्मृति.　२२ वृत्तिविवाह.
५ हरिबळगीता.　११ कल्याणनिर्णय.　१७ अरजीविनय.　२३ शिक्षापत्री पद्यरूपा विगेरे.
६ धीरजाख्यान.　१२ मनगंजन.　१८ अवतारचिंतामणि.

ग्रन्थोनी संक्षिप्त समीक्षा—

भक्तचिंतामणि—स्वामीए रचेला ग्रंथोमां मोटामां मोटो सर्वार्थपरिपूर्ण सर्वोत्तम आ ग्रन्थ छे. आ ग्रंथमां भक्तचिंतामणि भगवान् प्रत्यक्ष श्रीहरिनां भक्तचिंतामणिरूप अद्भुत अलौकिक अचिंत्य अपार दिव्य चरित्रोनुं वर्णन करेलुं होवाथी चिंतन करनारा भक्तोने चिंतामणिवत् मनोरथोने पूर्ण करनारो होवाथी तेनुं नाम सार्थक आप्युं छे. आ अर्थ स्वामीएज १६४ प्रकरणमां “भक्तचिंतामणि ग्रंथ कह्यो, सतसंगीने सुखरूप। जेमां चरित्र प्रगटनां, अति परम पावन अनूप॥ बीजा ग्रंथ तो बहुज छे, संस्कृत प्राकृत सोय। पण प्रगट उपासी जनने, आ जेवो नथी बीजो कोय॥ जेमां चरित्र महाराजनां, वळी वर्णव्यां वारमवार। वण संभारे सांभरे, हरिमूर्ति हैया मोझार॥” इत्यादि यथार्थ ग्रंथमाहात्म्य कहीने, छेवटे कह्युं छे के –“छे आ भक्तचिंतामणि नामरे, जे जे चिंतवे ते थाय कामरे। हेते गाय सुणे जे आ ग्रंथरे, तेनो प्रभु पुरे मनोरथरे। सुख संपत्ति पामे ते जनरे, राखे आ ग्रन्थ करी जतनरे। शिखे शिखवे लखे लखावेरे, तेने त्रिविध ताप न आवेरे, आव्या कष्टमां कथा करावेरे, थाय सुख दुःख नेडे नावेरे॥” इत्यादि. आ ग्रंथनां १६४ प्रकरणो छे. दोहा चोपाई मळीने ८५२७ छे. प्रथमनां १०० मां प्रत्यक्ष स्वेष्टदेव श्रीहरिनां क्रमवार आविर्भावथी अंतर्धान

सुधीनां असाधारण ऐश्वर्यभरेलां दिव्य चरित्रोनुं संपूर्णपणे विना संकोचे सरस वर्णन आप्युं छे. पछीनां ५ प्रकरणोमां स्वेष्टदेवनो अद्भुत अपार महिमा सामर्थ्य अने परतत्त्व असंकोचथी युक्तियुक्त उत्तम रीते वर्णव्युं छे. पछीनां ६ प्रकरणोमां संतो अने सांख्य योगी हरिजन बाई भाइनां निष्कामादि व्रतमान कह्यां छे. पछीनां १५ प्रकरणोमां हरिभक्तोनी देशवार ग्रामवार जातिवार अने तेना तेना गुणवार नामावळी आपी छे. स्वामीना आ अपूर्व प्रयासथी अत्यारे आपणने कया देशमां कया गाममां कइ जातिमां केटला केवा गुणवाळा भक्तो प्रथम थइ गया छे ते सहजमां जाणवामां आवेछे. अने अत्यारे तेमना वंशजो पण पूर्वजोनी वात सांभळीने तेमना प्रत्ये प्रेमवाळा थयानी साथे स्वामिनारायणविषे भगवानपणानी भावनावाळा थाय छे. चालता जमानानी दृष्टिए तो आ संग्रहकार्य मोटामां मोटुं उपकार भरेलुं मानी शकाय छे. केमके प्राचीनोमां आवो संग्रह करवानो रिवाज हतो नहि, स्वामीए तो बहु दीर्घ भविष्य दृष्टिथी कर्यो जणाय छे. पछीनां ३१ प्रकरणोमां श्रीजिए आश्रित अनाश्रितने आपेला समाधि विगेरे परचाओ वर्णव्या छे. जेना श्रवण मननथी दैवी जीवोने श्रीजिने विषे साक्षात् परमेश्वरपणानी प्रतीति थवानी साथे तेमनामांज सर्वथी परतरत्वबुद्धि थइने तेमांज गाढानुराग थवा द्वारा परमपदनी अनायासे प्राप्ति थइ जाय, आ संग्रह पण अत्यावश्यकनो अने अन्य ग्रंथोमां न मळी आवे एवो अपूर्व छे. पछीनां ६ प्रकरणोथी गोलोकधामवर्णन, श्रीजिनो स्वधामगमनसंकल्प, आश्रितोने धीरज आपवी, स्वधामगमन, वियोगनुं वर्णन, ग्रंथनो संक्षेपमां विषयानुक्रम अने ग्रंथमहिमा कहीने ग्रंथ पूर्ण कर्यो छे. आ ग्रंथमां प्रसंगोपात त्यागी गृहीना धर्मो, वैराग्य, ज्ञान, भक्ति अने तेमां उपयोगी सर्व साधनो पण निरूपण कर्यां छे. आ संप्रदायनुं सर्व रहस्य साहित्य समजवा माटे आ ग्रंथ पुरतो छे एम कहीए तेमां लेशपण अतिशयोक्तिने अवकाश नथी. आ ग्रंथ स्वामीए गढडामां रहीने सं० १८८७ ना आसो शुदि त्रयोदशीए संपूर्ण करवानुं पोतेज ग्रंथने अंते लख्युं छे.

यमदंड—आ ग्रंथ स्वामीए आधोइ गामे पोताने दीक्षा आपी त्यारे करेली श्रीजिनी आज्ञाथी पहेलवहेलो कर्यो छे. आ बाबत स्वामिएज ग्रंथना आरंभमां कहीछे—"**माटे आज्ञा मने करी, एह वात विस्तारवा काज। कृपा करी कह्युं हरि, श्रीमुखे श्रीमहाराज ॥ कह्युं पूर्वे मने पुछ्युं हतुं, पन्नगारिए करी प्रीत । यथारथ यमदंडनी, में कहीछे तेहने रीत ॥ तेह रीत हृदयमें धरी, तुं कहेज्ये करी विस्तार। जे सुणी सहु पापथी, डरी चाले नर ने नार ॥ एम श्रीमुखेथी में सांभाळी, वळी उर करी विचार। जेम कह्युं ते करवुं, फेर पाडवो नहि लगार ॥**" इत्यादि. आवा ग्रंथनी श्रीजिने ते समये विशेष जरुर जणाइ हशे, एटले गर्भ, जन्म, जरा, मरण, यमयातना अने आधि व्याधि विगेरे सांसारिक अवर्णनीय असह्य हृदयविदारण दुःखना श्रवणथी लोकोने वैराग्य उदय थाय अने तेद्वारा

अनन्त स्थिरफळरूप परमात्मामां प्रीति उत्पन्न थइ सर्व कोइनो अनायासथी मोक्ष थाय एवा हेतुथी करावेलो छे. स्वामीए पण आ ग्रन्थमां असार संसारनां असह्य दुःखोनुं अने तेना हेतुभूत पापकर्मोनुं एवुं अद्भुत मूर्तिमान वर्णन कर्युं छे के जेना सांभळवानी साथेज वैराग्य उदय थया विना रहे नहि. आ ग्रंथ गरुड पुराणने अनुसारे लखवानी श्रीजिनी आज्ञा हती तेथी ते प्रमाणे लख्यो छे, एटले तेनी पण गरज सारे छे. तेनाथी केटलोक विशेष अर्थ पण वर्णव्यो छे. ग्रन्थनुं नाम पण गुणानुगुणज राख्युं छे. आ ग्रंथनी कृतिपण चरणे चरणे चमत्कृती भरेली छे. आ ग्रंथ प्रथम सर्वने बहु परिचयमां हतो. आ ग्रंथ करीने स्वामीए श्रीजिने वांची संभळावतां बहु प्रसन्न थइ कवित्वशक्तिनी निपुणता जोइ बीजा ग्रंथो करवानी आज्ञा करी हती. आ ग्रंथ १८६० मां संपूर्ण कर्यो छे. आमां २० कडवां अने एक धोळ छे. आ ग्रंथमां वर्णवेला विषयो—मंगळाचरण, ग्रंथ करवानुं कारण, सुखदुःखमां शास्त्रोक्त विधिनिषेधना अनुष्ठाननी हेतुता, दयाळु श्रीहरिए करेली गर्भवासमां रक्षा, **'गर्भवासं ततोऽधिकं'** आ वचनने अनुसारे सर्व दुःखनी अपेक्षाए गर्भवासदुःखनी अधिकता, गर्भदुःखथी गभराइ गएला प्राणिए ईश्वरभजननी करेली प्रतिज्ञाथी श्रीहरिकृत गर्भवासथी निर्मुक्ति, योनिसंकट जन्मदुःखनुं वर्णन, बाल्यावस्थानी मुग्ध स्थिति, युवावस्थामां करेलां पापो तथा भोगवातां दुःखो, वृद्धावस्थामां कुटुंबदुःख, तथा आधिव्याधि दुःख, पापी प्राणिपासे यमदूतोनुं आववुं, भयानक यमदूतोनुं नामसाथे रूपवर्णन, मार मारी जीवने देहथी काढी यमपुरीमां लइ जइ पाछो लावी बार दिवस पछी यमपुरीमां लइ जवुं, वादिओना खंडनपूर्वक जीवनी अनादि सत्यताथी जप तप व्रत स्वर्गादिनी सत्यतासमर्थन, जीव ईश्वरनो वास्तविक भेद, अनादि शरीरसंबन्धथी जीवने सुखदुःखनी प्राप्ति, देहमांथी नीकळी यमपुरीमां जतां मार्गमां आवतां दुःखद सोळ पुरनुं नाम साथे वर्णन, यमदूतोए मार्गमां आपेलां जुदां जुदां असह्य दुःखो तथा ठपको, सोळ पुरमां एक वर्षसुधी दुःख भोगवी यमपुरीए आववुं, यमपुरीनुं वर्णन, भयानक यमराजपासे प्राणिनुं आववुं, पापपुण्यना खातानो तपास करतां पापना वधाराथी धर्मराजाए आपेलो ठपको तथा पापानुगुण पापी प्राणीने यमयातना आपवानी दूतोने करेली आज्ञा, पापोनी स्मृति करावी करावीने दूतोए आपेलां असह्य दुःखो, पंचमस्कंधमां परीक्षितराजाप्रत्ये शुकजीए कहेला अट्ठाविश नरकनां नाम साथे दुःखवर्णन, पापानुगुण तेते पापिनुं तेते नरकमां पडवुं, नरकनां दुःख भोगव्या पछी चोराशीमां जता प्राणिओना दुःखनुं वर्णन, मनुष्य योनिमां तेमां पण सत्कुळमां जन्मनी दुर्लभता, कुसंग त्याग करी सत्संग करवाथी दुःखनी निवृत्ति, देहकुसंग अने बहारना कुसंगनुं स्वरूप, कुसंगथी थता अनर्थो तथा तेथी दूर रहेवानो बोध, संतोनुं स्वरूप तथा प्रशंसा करवा पूर्वक तेमना समागमनो विधि, हरि हरिजन मळवाथीज यमयातना विगेरे दुःखनी निवृत्ति अने

कल्याणनी प्राप्ति, श्रीहरिना विधविध अवतारो तथा तेमनां अधर्मउत्थापन धर्मस्थापन विगेरे कार्यो, कृष्णावतारनी विशेषता, प्रत्यक्ष परमेश्वर इष्टदेव श्रीहरिनी अधिकता, तेमना आश्रयथी अनायासे दुःखनी निवृत्ति, जेने जम तेडवा आवे तेनां एधाण, वासनाथी थता भूतप्रेतादिना दुःखनुं वर्णन, प्रत्यक्ष श्रीहरिना शरण विना बीजा कोटि उपायथी पण यमदंडनी अनिवृत्ति अने कल्याणनी अप्राप्तिरूप छेल्लो मुख्य मुद्दो पोताने प्रकट श्रीहरि मळवाथी थएला दुर्लभ लाभोनुं वर्णन विगेरे.

पुरुषोत्तमप्रकाश—आ पुरुषोत्तमप्रकाश प्रबन्ध पदे पदे प्रत्यक्ष पूर्ण पुरुषोत्तम श्रीहरिना महिमाने (प्रताप) प्रकाश करेछे तेथी गुणानुगुण नाम छे. आ बाबत स्वामिए ज **"आ ग्रन्थ प्रगटपर जाणीरे, लेज्यो प्रगट महिमा उर आणीरे। नाम पुरुषोत्तम प्रकाशरे, पुरुषोत्तम महिमा निवासरे। पुरुषोत्तम परम दयाळरे, तेज भक्तिधर्मना बाळरे"** आ चोपाइथी जणावी छे. आ ग्रन्थनो उद्देश एवो छे के—आत्यंतिक मोक्षमां मुख्य-अव्यवहित साधन भक्ति छे अने भक्तिमां मुख्य साधन माहात्म्यज्ञान छे. ते **'माहात्म्यज्ञानयुग्भूरिस्नेहो भक्तिश्च माधवे' 'माहात्म्यज्ञानपूर्वस्तु सुदृढः सर्वतोऽधिकः' 'एतां विभूतिं योगं च मम यो वेत्ति तत्त्वतः। सोऽविकम्प्येन योगेन युज्यते नात्र संशयः'** इत्यादि वचनथी सिद्ध थयुं छे. तेम वचनामृतमां पण ते वात पदे पदे कही छे. माहात्म्यज्ञान विनानी भक्ति प्रथम जणाती होय पण विजळीनी माफक क्षणमां लय थती जणायछे. 'स्नेहगीता' 'भक्तिनिधि' 'सारसिद्धि' विगेरे ग्रंथोमां स्वामीए भक्तिनुं निरूपण पुष्कळ कर्युं छे पण अवशिष्ट माहात्म्यज्ञान तो आ ग्रंथमांज निरूपण कर्युंछे. श्रीजिमां प्रेम भक्ति माहात्म्यज्ञानपूर्वक थाय एटलोज ग्रंथनो उद्देश छे. माहात्म्यज्ञानना प्रकारमां प्रथम अक्षर धामनुं वर्णन करी तेमां रहेला दिव्य साकारमूर्ति सगुण सालंकार सायुध सपार्षद सशक्ति सपरिवार परमात्मानुं निरूपण करी तेनी दुर्लभता वर्णवी तेज पोते कृपाथी सर्व ऐश्वर्य साथे अवतार धारण करवाथी सुलभ थायछे. ते भगवानना स्वरूप रूप गुण विभूति ऐश्वर्य अने तेमना संबंधने पामेला सर्वे चराचर (मनुष्यो संतो आचार्यो पशु पक्षी वन वेली वृक्ष नदी कूप विगेरे) नुं माहात्म्य जाणवानुं कहेछे. प्रत्यक्ष श्रीहरिनां दिव्य चरित्रो, तेमनां सहजानंदादि नामो, तेमणे कल्याण माटे जेजे उपायो (पोतानां दर्शन, स्पर्श, विचरण, सदाव्रतो बंधाव्यां, यज्ञो कर्या, उत्सव समैया कर्या, मंदिरो करावी मूर्तिओ स्थापी, संतो बनाव्या, आचार्यो स्थाप्या, ग्रंथो रचाव्या, चरणारविंद विगेरे प्रसादीनी वस्तुओ करी आपी, चित्रप्रतिमाओ करी आपी विगेरे) कर्या ते सर्वनुं पण माहात्म्य जाणवानुं कहे छे. टुंकामां पुरुषोत्तम श्रीहरि अने तेमना जे कोइ संबन्धने जे कोइ स्थावर जंगम पाम्या ते सर्वनुं कल्याणकारी माहात्म्य जाणवानुं कहे छे. बीजाओनुं माहात्म्य जाणवानुं जे कहेछे तेतो पुरुषोत्तमना संबन्धविशेषथी छे

माटे तेनो पुरुषोत्तमना स्वरूपमांज अंतर्भाव छे एटले एक पुरुषोत्तमनोज महिमा छे. आ सर्व महिमानो संग्रह छेल्ला घोळमां कर्यो छे. संपूर्णपणे महिमा जाणवामाटे आवो बीजो ग्रंथ नथी तेतो वांचवाथीज मालम पडशे. स्वामीने श्रीजिनुं केवुं माहात्म्यज्ञान हतुं ते पण आ ग्रंथथी जणायछे. आ ग्रंथ सर्व ग्रंथोना साररूप जणायछे. ग्रंथनो निर्माणकाळ स्वामीए लख्यो नथी पण वर्णन उपरथी श्रीजि स्वधाम पधार्या पछी लखायो होय एम जणायछे. आ ग्रंथ वांचवा सांभळवा जेवो छे. आ ग्रंथना ५५ प्रकार छे प्रत्येक प्रकारमां वीशवीश चरणो छे. छेल्लामां एक वधारे छे.

स्नेहगीता—आ तो अक्षरे अक्षर स्नेहनीज गीता छे. स्नेहनेज प्रेम भक्ति कहे-छे. भगवानमां केवो स्नेह करवो जोइए ते जणाववानी श्रीजिनी इच्छा थतां आ ग्रंथ स्वामीए कर्यो छे. सार अभिप्राय एटलो छे. के—मोक्षमां मुख्य हेतु स्नेह भक्ति कही छे. 'यमेवैष वृणुते तेनैष लभ्यः' 'भक्त्या त्वनन्यया शक्यः' 'भक्त्या मामभि-जानाति' 'भक्त्या तुतोष भगवान् गजयूथपाय' 'प्रीयतेऽमलया भक्त्या हरिरन्य-द्विडंबनम्' इत्यादि. स्नेहने समान जप तप तीर्थ योग यज्ञ दान पुण्य व्रतादिक कोइ पण नथी. साधन भक्ति पण जो स्नेह विनानी होय तो तेने जळ विनाना सरोवर, घृत विनाना भोजन अने गंध विनाना फुल जेवी शून्य कही छे. स्नेह विनाना बीजा विद्यादि गुणो पण विधवाने आभूषणवत् शोभता नथी. सर्व साधनोनुं फळ पण भक्तिज कही छे 'गुणिनां गुणवत्ताया ज्ञेयं ह्येतत्परं फलम् । कृष्णे भक्तिश्च सत्संगोऽन्यथा यान्ति विदोऽप्यधः' 'विद्यादिभिर्गुणैर्नृणां साधितैरपि किं फलम्' 'दानव्रततपोहोम-जपस्वाध्यायसंयमैः । श्रेयोभिर्विविधैश्चान्यैः कृष्णे भक्तिर्हि साध्यते' 'विप्राद्द्विषड्गुण-युतात्' इत्यादि. स्नेह विनानुं केवळ आत्मज्ञान पण वर विनानी जान जेवुं शून्य अफळ कह्युं छे 'श्रेयःसृतिं भक्तिमुदस्य ये' 'ज्ञाने प्रयासमुदपास्य' आ वचनो आज अर्थने कहेछे. स्नेहनी उत्कट दशा जेम अज्ञानी अविवेकी प्राणिओने स्वस्वविषयमां प्राणान्त प्रीति होय छे तेवी होवी जोइए 'या प्रीतिरविवेकानां विषयेष्वनपायिनी । त्वामनुस्मरतः सा मे हृदयान्मापसर्पतु' एम कह्युं छे. आवी फळरूप असाधारण भक्ति गोपीयोने विषे वर्णन करी छे—'क्षणं युगशतमिव यासां येन विनाऽभवत्' 'त्रुटिर्यु-गायते त्वामपश्यताम्' 'निन्युर्दुःखेन वासरान्' 'न वियोगतीव्राधयोऽन्यं ददृशुः सुखाय' 'यत्प्रेक्षणे दृशिषु पक्ष्मकृतं शपन्ति' इत्यादि. जेने भगवानमां प्रीति होय तेने अन्यत्र अप्रीति होय ए प्रीतिनुं मुख्य निदर्शन छे. भगवानमां स्नेह भक्ति थवी दुर्लभ छे अने तेवा भक्तो पण दुर्लभ छे—'जन्मान्तरसहस्रेषु तपोदानसमाधिभिः । नराणां क्षीणपापानां कृष्णे भक्तिर्हि जायते' 'वासुदेवः सर्वमिति स महात्मा सुदुर्लभः' 'कश्चिन्मां वेत्ति तत्त्वतः' 'कोटिष्वपि महामुने.' आवी भक्ति प्राप्त थया पछी तेने कह्युं

कर्तव्य के प्राप्तव्य रहेतुं नथी. भगवानने पण आवा भक्त उपर अमाप प्रेम थायछे— 'प्रियो हि ज्ञानिनोऽत्यर्थमहं स च मम प्रियः।...ज्ञानी त्वात्मैव मे मतम्' 'ज्ञानी प्रियतमोऽतो मे ज्ञानेनासौ बिभर्ति माम्' इत्यादि. आवा भक्तोने सुख आपवुं एज भगवानने अनेक अवतार धरवानो मुख्य हेतु छे—'परित्राणाय साधूनां' इत्यादि.

उपरनो तात्पर्यार्थ आ वाक्योमां गोपीयोना दृष्टान्तथी व्यक्त वर्णव्यो छे—'दान पुण्य ने व्रतविधि, करे भक्ति नवधा कोय। स्नेह विना सर्वे सुनुं, जेम भोजन घृत वीण होय॥ नीर विना जेम सुकुं सरोवर, सुगन्ध विना शियां फुल। स्नेह विना लुखुं लागे, कथतां ते कोरुं जो ज्ञान। हेत विनानुं हृदय एवुं, जेवी वर विनानी जांन॥ नेहनां नयणे नीर वरसे, गातां गदगद गिरा निसरे। कृष्ण कृष्ण कहेतां मुखे, वळी वपु विकारने विसरे' 'प्रीतनी रीत छे जो न्यारीरी। चकोर स्नेही चन्द्रवदननो। वण दिठे दुःख भारी। मीन स्नेही जाणोरे जळनो, प्राण तजे विन वारीरी। प्रीत पतंग प्राण पावकमां, देखत दृग देत जारी। चातक स्नेही सदाये स्वांतनो, मरे पियु-पियु पोकारीरी। प्रीतनी रीत प्रसिद्ध प्रतीजे। कीजे तो कीजे विचारी। निष्कुलानंद एवा स्नेहीनी संगे, सदाये रहेछे मुरारीरी॥ स्नेहने वश सदाय छे श्रीहरिजी, भावे आवे भूतळ भूधर देह धरीजी' 'निष्कुलानंद नावे नवधा। सम तोल स्नेहने सदा' 'स्नेहनेरे समान, नावे कोइ स्नेहने समान।...स्नेह नहि जेने नाथशुंरे, शुं थयु कथतांरे ज्ञान। निष्कुलानन्द स्नेही जनने, वश सदा भगवान' 'मने संभारे छे स्नेही जन, तेम संभारुं हुं स्नेहीने। अरस परस रहे एकठां, जेम प्रीत छे देह देहीने' 'हुंज छउं प्राण प्रेमीना, अने प्रेमीज मारुं तन। मने प्यार छे प्रेमीनो, हुंतो प्रेमी जनने पुठे फरुं। स्नेह सांकळे सांकळ्यो हुं, जेजे जन कहे तेते करुं। प्रेमीनुं पण पाळवाने, मारुं पण मेल्युं प्रेमी पासळे। निष्कुलानन्दनो नाथ कहेछे, एम उद्धवजीनी आगळे। कोय नर निराशी चरण उपासी, ममता रहित मुजने भजे। एवा भक्त जक्त विरक्त जेह, तेह उद्धवजी मुजने रजे॥ हुं तो वश छउं प्रेमने, कहुं गोप्य मारो मत छे। स्नेह विना हुं शिये न रीझुं, एह मानजे सत्य सत्य छे॥' 'प्रभू पदनी प्रीत विना, विकार ते नव विसमे। नेह विना वासना न बळे, अन्य उपाये शीद देह दमे॥' इत्यादि. आ ग्रंथमां ४४ कडवां अने ११ पद छे. बन्ने मळीने ४९० चरण छे. सं. १८७२ ना वैशाख शुदि ४ ने दिवसे आ ग्रंथ पूर्ण कर्यो छे. आ ग्रंथथी श्रीजिविषे तेमना भक्तोए केवो स्नेह करवो जोइए ते तथा स्वामिनो केवो स्नेह हतो ते जणाइ आवे छे.

वचनविधि—भगवानना वचन प्रमाणे वर्तवुं ते वचनविधि कहेवाय. मोक्षना मुख्य उपायभूत भक्तिमां आ वचनविधि अंग छे. आ अंगनी जो पुष्टि थाय तो भक्ति सिद्ध थाय छे, श्रुतिस्मृतिनां जे वचनो छे तेज भगवाननां वचनो छे. तेनेज धर्म कहेछे.

भगवाननां वचनने जे पाळेछे ते आ लोक परलोकमां महासुखीया थाय छे अने जे वचनने उल्लंघेछे ते आ लोक परलोकमां महाकष्टने पामेछे, माटे भगवानना वचनमां वर्तवुं आटलो आ ग्रंथनो मुद्दो छे. ते 'यः शास्त्रविधिमुत्सृज्य वर्तते कामकारतः । न स सिद्धिमवाप्नोति न सुखं न परां गतिम्' 'श्रुतिः स्मृतिर्ममैवाज्ञा यस्तामुल्लङ्घ्य वर्तते । आज्ञाभङ्गी मम द्वेषी स मद्भक्तो न वै धरे ! ॥' इत्यादि वचनो कहेछे. आ मुख्य मुद्दो स्वामीए आज्ञा पाळवाथी मोटी पदवी अने महासुख पामेला ब्रह्मा भव चंद्र सूर्य शेष सुरेश शारदा गणपति देव मानव मुनि राधा लक्ष्मी द्रौपदी विगेरेनी रमणीय कथाओथी सिद्ध कर्योछे. ते कह्युं छे के–'मोटुं थावानुं होय मनमां, तो हरिवचनमां हमेश रे'ये । निष्कुलानंद कहे न लोपीए, वालमनुं वचन कैये.' तेमज आज्ञा उल्लंघन करवाथी महा अनर्थ थायछे ते पण भव ब्रह्मा भवानी बृहस्पति इन्द्र नहुष नारद पर्वत सीता लक्ष्मण राधिका विगेरेनां तेवां आख्यानोथी सिद्ध कर्युंछे. ते कह्युं छे के–'नहि पामे पामर नर सुखरे, रही हरिवचनथी विमुखरे ।' 'संतो वचनद्रोहीनो धणी नहिरे' 'वचन लोपी जाणे सुख लेशुंरे' इत्यादि. आज्ञा पाळवामां सत्समागम ए मुख्य हेतु छे अने आज्ञा उल्लंघवामां असत्समागम हेतु छे माटे असत्समागमनो त्याग करी सत्समागम करे तो यथार्थ दृढ आज्ञा पळे छे. आ वात पण सत् असत् (विमुख संमुख) नां लक्षणो कहेवा पूर्वक तेना शुभाशुभ फळ वर्णन साथे दृष्टांतोथी सिद्ध करीछे. ते कह्युंछे के–'संत साचा ते कहियेरे' 'संत साचा ते संसारमां, रहे हरिवचने हमेशरे' 'ज्यान छे जरूर जाणज्यो वसतां ते विमुखनी पासरे' 'सरे सार शोधतां ते शुं मळशे, करतां कुसंगनो संग वळी' इत्यादि. आ ग्रंथ स्वामीए रसवत् भाषा अने रसवत् दृष्टान्त कथाओथी रमणीय श्रोतव्य कर्यो छे. ग्रंथनिर्माणकाळ लख्यो नथी पण श्रीजि स्वधाम पधार्या पछी लखायानुं अनुमान थाय छे. आ ग्रंथनां ५२ कडवां छे अने १३ पद छे. प्रत्येक कडवांमां ८ चरण छे. आ ग्रंथथी भगवाननां वचन भक्तोए केवां पाळवां जोइये अने स्वामी केवां वचन पाळता ते सिद्ध थाय छे.

सारसिद्धि—आ ग्रंथ सर्व शास्त्रसारने सिद्ध करेछे माटे यथार्थ नाम छे. आ ग्रंथनो निर्गलितार्थ एटलो छे के–सारमां अनुत्तम सारतम प्रकट भगवाननी मूर्ति छे अने तेमने प्रसन्न करवा एज सारमां सार कर्तव्य छे 'तत्कर्म हरितोषं यत्सा विद्या तन्मतिर्यया'. भगवानने राजी करवाथी चराचर सर्व कोइ राजी थाय छे 'यथा तरोर्मूलनिषेचनेन तृप्यन्ति तत्स्कन्धभुजोपशाखाः' भगवानने तजीने बीजी अनेक चतुराइयो करे ते सरवाळे निरर्थक छे 'विद्यादिभिर्गुणैर्नृणां साधितैरपि किं फलम्'. भगवानने राजी करवाना अनेक उपायो छे पण साररूप उपायो तो धर्म (प्रकट भगवाननां वचनो), वैराग्य (भगवान सीवाय बीजा भोगमात्र चतुर्थी मुक्तिपर्यंतमां अप्रीति), माहात्म्यज्ञान,

प्रकट महाप्रभुनी भक्ति अने आ चारेने महा सहाय करनारो सत्समागम छे. तेमां पण भक्ति मुख्य छे अने बीजां तेनां अंग छे. भक्तिनुं विशेष विवेचन भक्तिनिधिमां अने स्नेहगीतामां करेलुं छे. निष्काम भक्ति तो सारमां सारतम छे. तेमां पण प्रकट भक्तिनो विशेष छे 'सर्वे प्रकारे समझो, भक्ति सारमां सार' 'भक्तिए करी हरि रिझवे' 'परोक्ष भक्तरे पामे नहि प्रापतिरे.'

वैराग्य ए भक्तिनुं अंग छे. ज्यांसुधी अन्यत्र अप्रीति थती नथी त्यांसुधी भक्तिनी सिद्धि थती नथी माटे तेमां खास तीव्र बृहद् वैराग्यनी जरूर छे 'परमात्मनि यो रक्तो विरक्तोऽपरमात्मनि' 'विषयतो विरतिश्च हरौ रतिः' 'विषयाविष्टचित्तानां विष्ण्वावेशः सुदुर्लभः' 'यः स्वकात्परतो वेद जातनिर्वेद आत्मवान् । हृदि कृत्वा हरिं गेहात्प्रव्रजेत्स नरोत्तमः' 'हित्वाऽऽत्मपातं गृहमन्धकूपं वनं गतो यद्धरिमाश्रयेत'. वैराग्यने निर्वेदशब्दथी कहे छे. आ बृहद् वैराग्य विनाना भव ब्रह्मा इन्द्र चन्द्र सूर्य नारद पराशर सौभरी एकलशृंगी चित्रकेतु आग्नीध्र ययाति विगेरे मोटा मोटाओनी पण मोटी खोट्य वर्णवीने, शुकजी जडभरत कदरज प्रह्लाद विदुर गोपीचंद भर्तृहरि विगेरेना वैराग्यने वखाणीने तेमनी तीव्र शुद्ध वैराग्यदशाने वर्णवीने वैराग्यनो महिमा वर्णव्यो छे. 'जेम मळे एक चिंतामणि, घणी अगणित वस्तुनुं घर । तेम शुद्ध वैराग्य शिरोमणि, नथी एथी बीजुं कांइ पर ॥' 'निष्कुलानंद निर्वेद विना, आदि अंते मध्ये दुःख' 'साचो वैराग्य छे सुखनिधि' 'मोटे भाग्ये मनुष्यने, मळे निर्वेदरूपणी निधि । रे'वा न दिये रंकपणुं, विषयसुखनुं कोइ विधि' 'शुद्ध वैराग्ये करी सेवीए, प्रेमे प्रभुना पाय । मायिक सुख न मागिए, मोहे करी मन मांय ॥' 'तेम वैराग्यवाननी वरति, हरिमूर्ति विना देखे नहि' 'वा'लि निधि तो वैराग्य छे, जन जाणो जरूर' 'बृहद वैराग्य विना कोण, बेठो ठाउको ठरीने । वैराग्य जाणो विप्र विवा'मां, हाथो हाथ सोंपे हरिने ॥' 'जो धरो तो अंगे धरज्यो, शुद्ध वैराग्य रूप शणगार । तो हेते करी हरि रिझशे, निश्चे जाणो निरधार ॥' 'तीव्र वैराग्य तडोवड्ये, ना'वे सोसो साधन ।' 'तीव्र वैराग्य तो उपजे, जो कृपा करे जगदीश । कांतो तेनां जन मळे, वैराग्यवान मुनीश' 'सग्य चडी जायेरे शुद्ध वैराग्यथीरे । शुं कहुं बृहत वैराग्यनी वडाइरे' इत्यादि.

जेने प्रकट भगवाननो संबन्ध छे तेज धर्ममां दृढपणे रही शके छे. सर्व क्रियाओ धर्ममयज करवी. धर्म पण नियमपूर्वक राखवो. धर्म एज सुखनुं मूळ छे अने धर्मलोप एज दुःखनुं मूळ छे. धर्मनंदन प्रकट भगवाननां जे वचनो छे एज सारमां सार परम धर्म छे. धर्म पण फलानुसंधान, कर्तृत्वानुसंधान अने ममत्वानुसंधाने रहित केवळ ईश्वरप्रीत्यर्थेज करवो. आवा धर्मने समान बीजो कोइ धर्म नथी. आवो धर्म ए भक्तिनुं

अंग छे. एटले भक्तिने सिद्ध करे छे. धर्म विना निर्विघ्न भक्ति सिद्ध थती नथी माटे धर्मे सहितज करवी 'धर्मेण सहिता कृष्णभक्तिः कार्येति तद्वहः ।' 'धर्मेण रहिता कृष्णभक्तिः कार्या न सर्वथा' 'भक्तिः सिद्ध्यति धर्मेण' 'धर्मो मद्भक्तिकृत्प्रोक्तः' 'यद्भक्तियोगोऽभयदः स्वधर्ममनुतिष्ठताम्' 'यत्करोषि...तत्कुरुष्व मदर्पणम्' 'धर्म छे धामरे सर्व सुखनुंरे, राखज्यो जन करी जतनरे' 'अविनाशिनी जे आगन्या, ते समझवुं शुद्ध धर्मने' 'परम धर्म छे वा'लानां वचन' इत्यादि.

प्रकट भगवाननुं माहात्म्य जे जाणे तेनाथीज धर्ममां रहेवाय अने तेनेज वैराग्य थवापूर्वक भगवानमां प्रेम थायछे माटे परम साररूप माहात्म्य ज्ञाननी अत्यावश्यकता छे 'माहात्म्यज्ञानयुग्भूरिस्नेहो' 'माहात्म्यज्ञानपूर्वस्तु' 'ज्ञानविज्ञानसंपन्नो भज मां भक्तिभावतः' 'माहात्म्यमपि चाव्ययम्'. प्रकट भगवाननुं माहात्म्य जाणवुं तेनेज सारतम ज्ञान जाणवुं. बीजुं तो केवळ निरर्थक बकवादरूप छे 'ज्ञानी तेने गणीए, जेने हरि-मूर्तिनुं ज्ञान छे। ते विना बकवाद बिजे, ए जाणज्यो मोटुं ज्यान छे' 'ज्ञानी ते जेने गम हरिनी, एम समझवुं एह सार छे' इत्यादि.

उक्त धर्मादि सर्व सारनी सिद्धि तो असत्संगनो त्याग करवा पूर्वक करेला प्रकट भगवानना साचा संतना माहात्म्य ज्ञानपूर्वक शुद्ध समागमथी थायछे. सत्समागम विना कोइपण अर्थ सिद्ध थतो नथी माटे आ पण सारमां सार साधन होवाथी तेनी आवश्य-कता कहेछे-'कार्यः सङ्गोऽन्वहं सताम्' 'नित्यं सन्तोऽभिगन्तव्याः' 'सत्सङ्गमो यर्हि तदैव सद्गतौ परावरेशे त्वयि जायते मतिः' 'सतां प्रसंगात् मम...श्रद्धा रतिर्भक्तिर-नुक्रमिष्यति' 'नित्यं भागवतसेवया भक्तिर्भवति नैष्ठिकी' 'सदुपासनया मतिः स्यात्' 'योनिः साधुसमागमः' 'सत्सङ्गतिः कथय किं न करोति पुंसाम्' 'प्रसंग-मजरं...स एव साधुषु कृतो मोक्षद्वारमपावृतम्' 'सत्संगः शेवधिर्नृणाम्' 'भवति तरीर्गुरुपादपद्ममेकं' 'सत्सङ्गेन हि दैतेया...सत्सङ्गान्मामुपाश्रिताः' 'न रोधयति मां योगो...यथावरुन्धे सत्सङ्गः सर्वसङ्गापहो हि माम्' 'सत्सङ्गेन विनोद्धव। नोपायो विद्यते सध्र्यङ् प्रायणं हि सतामहम्' 'तुलयाम लवेनापि' 'न ह्यम्मयानि तीर्थानि... दर्शनादेव साधवः' 'उपासीत महामुनीन्' 'तत्रापि दुर्लभं मन्ये वैकुंठप्रियदर्शनम्' 'सन्तो ब्रह्मविदः शान्ता नौर्दृढेवाप्सु मज्जताम्' 'ततो दुःसङ्गमुत्सृज्य सत्सु सज्जेत बुद्धिमान्' 'सन्तो दिशन्ति चक्षूंषि बहिरर्कः समुत्थितः। देवता बान्धवाः सन्तः सन्त आत्माहमेव च' 'ज्ञानी त्वात्मैव मे मतम्' 'नाहमात्मानमाशासे मद्भक्तैः साधुभिर्विना' 'साधवो हृदयं मह्यं' 'नैषां मतिस्तावदुरुक्रमा...महीयसां पादरजो-भिषेकं निष्किंचनानां न वृणीत यावत्' इत्यादि.

साचा संतोनां लक्षणो पण कह्यां छे 'कृपालुरकृतद्रोह...भजन्त्यनन्यभावेन ते मे

भक्ततमा मताः' 'तितिक्षवः कारुणिकाः सुहृदः सर्वदेहिनाम् । अजातशत्रवः शान्ताः साधवः साधुभूषणाः' 'विष्णुभक्ताः स्वधर्मस्थाः प्रशान्तेन्द्रियवृत्तयः । विरक्ता आत्मनिष्ठाश्च ये ते सन्तः प्रकीर्तिताः' 'यथालब्धेऽपि सन्तुष्टः समचित्तो जितेन्द्रियः । हरिपादाश्रयो लोके द्विजः साधुरनिन्दकः ॥ लोभमोहमदक्रोधकामादिरहितः सुखी । कृष्णांघ्रिशरणः साधुः सहिष्णुः समदर्शनः' इत्यादि. आ वचनोने अनुसारे स्वामी कहेछे–'बीजा गुणवान तो घणा मळशे, पण नहि मळे हरिना मळेल । निष्कुलानंद एवा संत संबन्धे, अनन्तनां पाप बळेल' 'आंख्य उघडे अनुभवनी, तेतो साचा संत जनने संगे । उतरे मेल मायातणो, चित्त रंगाइ जाय हरिने रंगे' 'जेम महा अर्णव उल्लंघवा, नथी उपाय बीजो नाव विना । तेम संसारसागर पार करवा, जाणो संत अमर झाझ बन्या ॥' 'जेम चिंतामणिमां चौद लोकनी, रकम सर्वे रहीछे । तेम साचा संतमां समझो, कहो कमी ते सइ छे ॥' 'अनुप संतने आपुं उपमा, एवुं नथी जो एक । साते दृष्टांते सहु सूचवी, कहे कविजन कोय । सरे सार तेमां शोधतां, संतसम नहि सोय ॥' 'सुख अंतरे साचा संत भोगवे' 'संत विना साची कोण कहे, सारा सुखनी वात । दया रही छे जेना दलमां, नहि घटमां घात ॥ जेम जननीने हैये हेत छे, सदा सुतने साथ । अरोगी करवा अर्भकने, पाये कडवेरा क्राथ । जेम भमरी भरे भारे चटको, पलटावा एळ्यनुं अंग । तेम संत वचन कटु कहे, आपवा आपणो रंग । जाणो संत सगा छे सहुना, जीव जरूर जाण । निष्कुलानंद निर्भय करे, आपे पद निरवाण ॥' 'साचा संतथी सरी गयां, कैक जीवोनां काज । एवा संतने सेववा, अवसर आवियो छे आज ॥' इत्यादि.

संतोनो आवो महिमा पण प्रकट भगवानना संबन्ध विशेषथी छे 'जेम चंदन वासे वृक्ष बीजां, चंदन सरिखां थायछे । तेम श्रीहरिना संबन्धथी, संत कल्याणकारी कें'वायछे.'

उपर वर्णवेला सर्व धर्मादि सारोनी सारता तो प्रकट भगवानना संबन्धविशेषथी छे, नहितो ते अकिंचित्कर छे. माटे सारमां सर्वोत्तम सार तो प्रकट भगवाननी मूर्तिनी प्राप्ति छे 'तत्त्वमेको महायोगी हरिर्नारायणः परः' 'कृष्णात्परं किमपि तत्त्वमहं न जाने' 'परमेश्वरथकीतो कांइ सार वस्तु नथी' 'सर्वसुखमयमूर्ति तो भगवान छे' 'भगवान सर्व सुखना निधि छे' 'प्रत्यक्ष भगवाननी प्राप्ति तेज परम पद छे' 'संपूर्ण सुख तो भगवानने समीपे रह्युंछे' 'अलौकिक सुखमय एवी जे भगवाननी मूर्ति' 'भगवाननी मूर्ति चिंतामणीतुल्य छे' 'निर्भय चरण छे नाथनां, सेवो श्रद्धाए संत । अवर उपाय अळगा करी समझो सारसिद्धांत ॥' 'सारमां सार श्रीहरिनी मूर्तिजी' 'पामी प्रभु प्रकटने, जेने ओछप न रही अंग । नखशिख निष्पाप छे,

प्रभु प्रकटने प्रसंग' 'सर्व सिद्धांतनुं सिद्धांत एज, रहेवुं प्रगट प्रभुपरायण। मन वचन कर्मे करी, भजवा स्वामी नारायण। एटलुं समक्षे सर्वे समझ्या, समझाणी सनातन रीत' 'सुखी कर्यारे जन जगमां, प्रभु प्रगटी आ वार' 'भाग्य जाग्यां आज जाणवां, कोटि थयां कल्याण। उधारो न रह्यो एहनो, पाम्या प्रभु प्रकट प्रमाण। धन्य धन्य अवसर आजनो, जेमां मळिया महाराज। निष्कुलानंद डंको जितनो, वागी गयो छे आज' इत्यादि.

टुंकामां आ ग्रंथमां स्वामिए सर्वोत्तम साररूप प्रकट भगवाननी मूर्तिनी प्राप्ति तथा तेमनी प्राप्तिना उपायभूत माहात्म्यज्ञानपूर्वक निष्काम प्रेमलक्षणा पतिव्रतानी सारतम भक्ति तथा भगवान सीवाय अन्यत्र अप्रीतिरूप सारतर बृहद् शुद्ध वैराग्य तथा प्रकट भगवाननी आज्ञारूप निष्काम साररूप धर्म अने उक्त सर्व सारने सिद्ध करी आपनार प्रकटना साचा संतनो शुद्ध समागम. आटला पांच सारो सरस वर्णव्या छे ते ४८ कडवांमां संक्षेपथी स्पष्ट कह्या छे. ग्रंथनो निर्माण काळ जणाववामां आव्यो नथी. कडवां ४८ अने पद १२ छे. आ ग्रंथ टुंकामां तत्त्वसार जाणवा माटे अलं छे.

भक्तिनिधि—आ ग्रंथ तो सारतम भक्तिनोज निधि–भंडार छे. स्नेह अने भक्ति तो एकज छे. स्नेहगीतामां गोपीयोना दृष्टांतथी प्रेमलक्षणा के जेने फळभक्ति कहेछे, तेनी उच्च दशा दर्शावी छे. आ ग्रंथ तो भक्तिनुं सर्वस्व कहेछे. भक्तिनां धर्म वैराग्य माहात्म्य ज्ञान सत्समागम विगेरे केटलांक साधनो सारसिद्धिमां सारप्रदर्शनप्रसंगथी निरूपण कर्यांछे. आ ग्रन्थनो रहस्यार्थ एटलो छे के–भगवानने प्रसन्न करवाना अनेक उपायोमां भक्तिज मुख्य साधन छे, तेने समान कोइ नथी. बीजां तो तेनां अंग छे. अंग जो साचां होय तो भक्तिमां कांइ विघ्न आवतुं नथी माटे सांग भक्ति करवानी कहेछे "स्वधर्मज्ञानवैराग्यभूषाजुष्टां तु येऽच्युते। अनन्यभक्तिं साध्वीवत्कुर्युरेकान्तिका हि ते॥ सुरूपापि यथा नारी वस्त्रालंकारवर्जिता। न शोभते तथा भक्तिर्धर्मादिरहिता नृणाम्॥ देशकालस्वभावादेः कचिद्वैपम्यसंभवे। धर्मादिवर्जिता भक्तिस्तिरोधत्ते तडिद्यथा॥ युक्ता धर्मादिभिः सा तु कापि विघ्नैर्महापदि। अचला नाभिभूयेत ह्यासारैरद्रिराडिव॥" "स्वधर्मज्ञानवैराग्यसाध्यभक्त्येकगोचरः" 'मोक्षकारणसामग्र्यां भक्तिरेव गरीयसी' 'प्रायेण भक्तियोगेन...नोपायो विद्यते' 'एतावानेव लोकेऽस्मिन् पुंसां निःश्रेयसोदयः। तीव्रेण भक्तियोगेन' 'न युज्यमानया भक्त्या भगवत्यखिलात्मनि। सदृशोऽस्ति शिवः पन्था' 'भवान् भक्तिमता लभ्यो दुर्लभः सर्वदेहिनाम्' 'मन्ये धना...भक्त्या तुतोष भगवान्' 'ध्येयो नारायणः सदा' इत्यादि.

भक्तिनेज प्रेम उपासना सेवा ध्यान विगेरे शब्दोथी वर्णवेछे. भक्तिमां पण प्रगटनी भक्तिनी अधिकता छे जेने मोटा मोटा इच्छेछे अने जे भक्तिए करीने गोपीयो सुदामा

ऋषिपत्नीओ कुब्जा विगेरे अनायासथी अचिर अधिक निर्विघ्न फळ पामी गया छे. भगवान ज्यारे आ लोकमां प्रगटेछे त्यारेज आवी भक्तिनुं द्वार उघाडुं थायछे. आज भक्ति सारमां सारतम कहीछे. भक्तिमां पण निष्काम भक्तिनी अधिकता छे 'तेषां ज्ञानी नित्ययुक्त एकभक्तिर्विशिष्यते ।' 'मत्सेवया प्रतीतं च सालोक्यादिचतुष्टयम् । नेच्छन्ति सेवया पूर्णाः कुतोऽन्यत्कालविप्लुतम्' 'दीयमानं न गृह्णन्ति विना मत्सेवनं जनाः'. आवी भक्तिज दुर्लभ कही छे 'भगवान् भजतां मुकुन्दो मुक्तिं ददाति कर्हिचित् स्म न भक्तियोगम्'. भक्तिमां एकांतिक (पतिव्रतानी) अने आत्यन्तिकनी अधिकता छे 'अनन्यभक्तिं साध्वीवत्कुर्युरेकान्तिका हि ते' 'मां च योऽव्यभिचारेण' 'अनन्याश्चिन्तयन्तो मां' 'भक्त्या लभ्यस्त्वनन्यया'. आत्यन्तिक भक्तितो फळदशामां पण अनुवर्ते छे माटेज 'सेवा मुक्तिश्च गम्यताम्' एम कहेछे. शुष्क भक्ति निरर्थक छे माटे श्रद्धा भावथी भक्ति करवानी कहेछे 'श्रद्धया परयोपेतास्ते मे युक्ततमा मताः' 'श्रद्धावान् भजते यो मां स मे युक्ततमो मतः' 'भज मां भक्तिभावतः' 'केवलेनैव हि भावेन'. भक्तिना श्रवणादि नव प्रकारो (साधनो) कह्या छे 'श्रवणं कीर्तनं विष्णोः'. आवी भक्ति अनुवृत्तिपूर्वक समयानुसार निष्कपटपणे निर्दंभपणे माने रहित थइने करवी 'भक्त्यानुवृत्त्या' 'प्रीयतेऽमलया भक्त्या.' नियमपूर्वक व्यवसायवाळी भक्ति थोडी होय तो पण बीजा साधनो करतां सरस छे 'स्वल्पमप्यस्य' 'न ह्यङ्गोपक्रमे ध्वंसो मद्धर्मस्योद्धवाण्वपि' 'धावन्निमील्य वा नेत्रे न स्खलेन्न पतेदिह ।' इत्यादि.

बीजां साधनो करतां भक्ति सुकर निर्भय अने निर्विघ्न साधन छे 'राजविद्या... प्रत्यक्षावगमं धर्म्यं सुसुखं कर्तुमव्ययम्' 'क्लेशोऽधिकतरः...अव्यक्ता हि गतिर्दुःखं'. भक्ति विनानां बीजा साधनो निरर्थक छे 'धर्मः सत्यदयोपेतो...मद्भक्त्यापेतमात्मानं न सम्यक् प्रपुनाति हि' 'क्लिश्यन्ति ये केवलबोधलब्धये' 'किंवा सांख्येन योगेन... किंवा श्रेयोभिरन्यैश्च' 'न ज्ञानं न च वैराग्यं प्रायः श्रेयो भवेदिह'. बीजापण केटलाक विशेषो के जेनो धर्मादि चार अंगमां के उक्त विवेचनमां समावेश थायछे तेवा वर्णव्या छे. आवी भक्ति सिद्ध थवी दुर्लभ छे 'जन्मान्तरसहस्रेषु...कृष्णे भक्तिर्हि जायते' 'अनेकजन्मसंसिद्धः' 'कश्चिन्मां वेत्ति तत्त्वतः' 'कोटिष्वपि महामुने'. आवा भक्तोने भगवान वश थइने तेनी सर्वथा रक्षा करे छे 'अहं भक्तपराधीनो ह्यस्वतन्त्र इव स्मृतः ।' 'तेषां नित्याभियुक्तानां योगक्षेमं वहाम्यहम्' 'ददामि बुद्धियोगं तं'. आवा भक्तो माटेज भगवान अनेक अवतारो धारेछे 'परित्राणाय साधूनां' इत्यादि.

आवी भक्ति मनुष्य देहथीज बनी शकेछे माटे मनुष्य देहनी दुर्लभता जाणी अन्य आग्रहनो त्याग करी भक्ति करी लेवी—'दुर्लभो मानुषो देहो' 'नृदेहमाद्यं सुलभं सुदुर्लभम्' 'लब्ध्वा सुदुर्लभमिदं' 'दुर्लभं मानुषं जन्म' 'लब्ध्वा जनो दुर्लभमत्र

मानुषं' 'एतद्धि दुर्लभतरं लोके जन्म यदीदृशम्' 'कुलं विष्णुपरिग्रहम्' 'अनित्यमसुखं लोकमिमं प्राप्य भजस्व माम्' 'विषयतो विरतिश्च हरौ रतिः' इत्यादि.

उक्त सर्व शास्त्रसिद्धांत स्वामिए सम्यक् रीते वर्णव्योछे—'भक्ति सरस सहु करे, पण भक्ति भक्तिमां भेद । भक्ति प्रभु प्रगटनी, एम वदेछे चारे वेद । परोक्ष भक्त पामे नहि, मनमानी मोटी मोज' 'तेह हरि नरतन धरी, आपे आवे अवनि मोझार । त्यारे भक्तने भक्ति करवा, उघडे द्वार अपार' 'पण मूरति मुकी महाराजनी, बीजुं मागवुं नहि बाळक थइ । निष्कुलानंद निर्भय थावा, हरिभक्ति विना इच्छवुं नहि' 'जेम कण मुकी कुकसने, जाचे तुषने तजी तांदूल । तेम मूरति मुकी महाराजनी, न मागवुं सुख निर्मूळ' 'चार प्रकारनी मुगति, अति सुखद कहे सुजाण । पण मूर्ति मनोहर मावनी, मुकी इच्छे एहने एज अजाण' 'संतो भक्ति उपर भय शानो' 'सर्वे पर विघन सभरभर, निर्भय भक्ति खजानो' 'ज्ञानी ध्यानिने लाग्या धका धरपर' 'करे भक्ति भावे सहित' 'अनन्यभावे करे भगति, मन वचन कर्मे करी' 'निष्काम भक्ति नाथनी' 'जे भक्ति अति कावे निष्कामजी, धर्मसहित छे सुखनुं धामजी । जेणे पंच विषयशुं प्रीत तोडी, जोडी प्रीत भक्ति करवा । तजी ममत तन मननी' 'परब्रह्मने प्रसन्न करवा, करे भक्ति माहात्म्ये सहित । धरी दृढ टेक एक अंतरे, ते फरे नहि कोइ रीत' 'निष्कपट नाथनी भगति, समझो सुख भंडार छे' 'साची भक्ति भगवाननी, सर्वे शिरपर मोड छे । बीजां साधन बहु करे, पण जुवो एनी कोइ जोड छे?' 'एवी अनुपम भगति' 'तेम भक्ति साधनमां सरस' 'एम भक्ति भगवाननी, वर्णवी सहुथी सरस । निष्कुलानंद कें' ते विना बीजां, निश्चे देखाव्यां नरस' 'अमृतवेली अल्प भली, वधु तोय भुंडी विषवेल । तेम भक्ति थोडी तोय भली, छे सर्वे सुखनी भरेल' 'संतो जुवो मनमां विचारी, साची भक्ति सदा सुखकारी' 'नवे प्रकारे करी नाथनी, भक्तिना कह्या छे भेद' 'प्रगट प्रभुनी भक्ति अति साचीजी, जेह भक्तिने मोटे मोटे जाचीजी । प्रगटनी भक्ति सारमां सारजी' 'संतो समे सेवी लियो स्वामी' 'समो जोइ सेवकने रहेवुं, हाथ जोडीने हजुर । समा विनानी जे वारता, तेथी दासने रे'वुं दूर' 'सरल वर्तवेछे सारुरे मनवा' 'मन कर्म वचने माननेरे मेली, काढ्य अभिमान बारु' 'एनी सेवा करवी श्रद्धायजी' 'तकपर तत्पर रे'वुं सदायजी' 'हजुर रहिए हाथ जोडीरे हरिशुं' 'जेह भक्तने वाला भगवान छे, तेह भक्त वाला छे भगवानने' 'भक्ति निधिनो भंडाररे संतो.' 'मनुष्य होय तेने मनमां, करवो विवेक विचार । मानव देह मोंघो घणो, नहि अन्य देहनी ए हार । माटे भक्ति भजाववी' 'मन वचन कर्मे करी । निष्कुलानंद नरतननुं, नथी थातुं मळवुं फरी' 'तेम दुर्लभ आ देह तेह'

अर्पण कर्युं अनर्थमां, कहो कमाणी शुं करी' 'माटे माहात्म्य जाणी मनुष्य तननुं, करवुं समझी सवळु काम' 'भजो भक्ति करी भगवानरे संतो' 'तेम भक्त भगवानना' पतिव्रताने प्रमाण। प्रभु विना बीजुं न भजे भुल्ये, ते साचा संत सुजाण' 'एम अनन्य भक्त भगवानना' 'कृपाळ एम कृपा करी, समे समे करेछे संभाळना। नित्य नजीक रही नाथजी, पळे पळे करेछे प्रतिपाळना' 'साचा भक्तनी श्रीहरि, सदा सर्वदा करेछे सहाय' 'भक्ति छे भवजळवहाण' 'भक्तिवश्य भगवान' 'जेजे धर्या अवतार, ते भक्तनी भक्ति जोइने' इत्यादि.

उपर प्रमाणे भक्तिनुं सर्वस्व वर्णन करी तेनो श्रेष्ठ महिमा कही तेथी भक्तिवाळानो महिमा कहीने तेमनी वर्तनरीति स्थिति कही प्रगट भक्तिनी विशेषता वर्णवी ग्रंथ संपूर्ण कर्यो छे. आ ग्रंथ स्वामीए छेल्लामां छेल्लो १९०२ मां चैत्र शुदि नवमीए कर्योछे तेथी सर्व ग्रंथोना साररूप होय एमां अतिशयोक्ति नथी. आ ग्रंथमां ४४ कडवां, अग्यार पद, बे सोरठा, बे दोहा अने एक धोळ छे. मळीने ५०८ चरण छे. आ ग्रंथथी केवो भक्तियोग करवो अने स्वामीनो श्रीजिविषे केवो भक्तियोग हतो ते जणाइ आवेछे.

हरिबळगीता—आतो प्रत्यक्ष श्रीहरिना बळनी बळवान गीता छे, तेथी अन्वर्थ अभिधान छे. भक्ति विगेरे समग्र मोक्ष साधनोनो आमां समावेश थइ जायछे. शरण, आश्रय, प्रपत्ति, न्यास, निश्चय, स्वरूपनिष्ठा, आ सर्व शब्दनो आने मळतोज अर्थ छे. सर्व साधनोमांथी उपायबुद्धिनो त्याग करी एक भगवानमांज उपायबुद्धि करवी तेज आनो गूढ गलितार्थ छे. एटले परम प्राप्य वस्तु जेम परमात्मा छे तेम तेमनी प्राप्तिनो मुख्य उपाय पण परमात्माज छे; तेथी आ उपायनी अति श्रेष्ठता छे. नाम अने नामिनुं अभिन्नपणुं छे माटे जेवा नामी मुख्य उपाय छे तेवुं नाम पण मुख्य उपाय छे. एवा हेतुथीज कलियुगमां भगवानना नामनी सर्वथी अधिकता सर्व शास्त्र कहे छे. बीजा उपायो तो तैयार नथी, एटले सिद्ध करवा पडेछे अने आतो तैयार सिद्धज छे. आ उपाय निर्विघ्न सुकर सुलभ सर्वाधिकार अने अचिर सर्व फळनो आपनारो छे. भगवाननेज उपायपणे मानवा तेने बळ के शरणागति कहेछे. एटले पोताना रक्षणमां कोइपण उपाय नहि मळ्याथी वात्सल्यनिधि भगवाननी समीपे जइ 'मारे तो तमो एकज उपाय छो बीजो कोइ नथी' एवी महा विश्वासपूर्वक प्रार्थना करवी तेने प्रपत्ति कहे छे—'अनन्यसाध्ये स्वाभीष्टे महाविश्वासपूर्वकम्। तदेकोपायता याच्ञा प्रपत्तिः शरणागतिः', प्रार्थना प्रकार एवो छे के–'हुं अपराधमात्रना स्थानभूत अकिंचन अने अनन्यगति छुं. तमो शरणागतवत्सल पतितपावन अधमउद्धारण भक्तरक्षक छो' 'अहमस्म्यपराधानामालयोऽकिंचनोऽगतिः। त्वमेवोपायभूतो मे भवेति प्रार्थनामतिः ॥ शरणागतिरित्युक्ता सा देवेऽस्मिन्प्रयुज्यताम्'. प्रार्थनामात्रथी कृतकृत्य थवातुं नथी परंतु तेनी साथे पोतानो सर्व भार एटले

'हुं समर्थ छुं ते आ उपायथी आ कार्य करी शकीश' आवा स्वतंत्रपणाना अभिमानथी जे भार माथे आरोपण कर्यो छे ते भार पोतानी असमर्थ अकिंचन अगति स्थितिनुं अनुसंधान करी 'तमेज उपायभूत थाओ' एवी प्रार्थनापूर्वक **'मम नाथ यदस्ति योऽस्म्यहं सकलं तद्धि तवैव माधव! । तदहं तव पादपद्मयोरहमद्यैव मया समर्पितः'** आवा प्रकारथी समर्थ भगवानने अर्पण करी देवो, एटले आत्मा आत्मीयनो सर्व भार भगवानने अर्पण करवो **'आत्मा राज्यं धनं मित्रं कलत्रं वाहनानि च । एतद्भगवते सर्वं' 'निर्भरो निर्भयोऽस्मि'**. आ भार ज्यांसुधी पोते माथे राखे छे त्यांसुधी शरणागति सिद्ध थती नथी. आनेज आत्मनिक्षेप कहेछे-**'आत्मात्मीयभरन्यास आत्मनिक्षेप उच्यते'**.

जेम योगमार्गमां समाधिनां आठ अंग कह्यां छे तेम आ प्रपत्तिमार्गमां छ अंग कह्यां छे. एकतो शरणपणे स्वीकारेला भगवाननी मरजी प्रमाणेज करवुं अने बीजुं तेमनी मरजी विरुद्ध कांइ न करवुं. श्रुतिस्मृतिमां जे विधिनिषेधो छे तेज भगवाननी आज्ञा छे **'श्रुतिः स्मृतिर्ममैवाज्ञा'**. माटे विधि प्रमाणे वर्तवुं अने निषिद्धथी निवृत्ति पामवुं. आ सीवाय भगवानने अनुकूळ प्रतिकूळ बीजुं कशुं नथी. जो आज्ञाने अनुसरे नहि तो शरणागतिनो भंग थाय माटे शरण्य स्वामीनी वेदरूपी आज्ञा शरणागत सेवके अनुसरवीज जोइए. त्रीजुं-भगवाननो महाविश्वास राखवो. एटले 'मैं अपार पापो तथा अपराधो कर्यां छे अने मोक्ष तो बहु दुर्लभ असाध्य छे माटे मारुं रक्षण भगवान शी रीते करी शकशे' एवो संशय थवानो संभव छे. आवो संशय थाय तो उपायमांथी भ्रष्ट थाय माटे 'आ मारा स्वामी समर्थ छे परम उदार छे भक्तवत्सळ छे ते रक्षण करशेज' एवो महाविश्वास जोइए. चोथु-'तमोज मारे उपायभूत थाओ' एवी प्रार्थना करवी. भगवान परम उदार छे पण आवी उचित प्रार्थनामात्रनी अपेक्षा राखेछे **'रक्षापेक्षां प्रतीक्षते.'** पांचमु-आत्मनिक्षेप एटले आत्मा आत्मीयनो सर्व भार भगवानने अर्पण करी देवो. छठुं-कृपणपणुं-दीनपणुं एटले हुं 'अकिंचन अनन्यगति असमर्थ छुं' एवुं अनुसंधान करवुं. आ छ अंगो सिद्ध थाय त्यारे शरणागतिनुं स्वरूप सिद्ध थयुं गणाय. ते कह्युं छे के-**'आनुकूल्यस्य संकल्पः प्रातिकूल्यस्य वर्जनम् । रक्षिष्यतीति विश्वासो गोप्तृत्ववरणं तथा । आत्मनिक्षेपकार्पण्ये षड्विधा शरणागतिः ॥ कृतानुकूल्यसंकल्पः प्रातिकूल्यं विवर्जयन् । विश्वासशाली कृपणः प्रार्थयन् रक्षणं प्रति । आत्मानं निक्षिपति यद्विप्रदेवस्य पादयोः । सा प्रपत्तिः'** इत्यादि.

आ उपायमां एवी आशंका सहजज आवे के-जेणे बहुकाळथी अनंत पुण्यपापनो संचय कर्यो होय ते शास्त्रोक्त प्रायश्चित्तादि उपाय कर्या विना केवळ प्रार्थनामात्रथी संसारसागरने केम तरी शके? तो तेनुं समाधान एवुं छे के-प्रथमतो शास्त्रोमां कहेलां साधनो केवी रीते फळ आपेछे तेनो विचार करवो जरूरनो छे. सर्व साधनो अचेतन

असर्वज्ञ असमर्थ होवाथी स्वयं फळ आपवा समर्थ नथी एटले तेमां कोइ सर्वज्ञ सर्वशक्त फळ आपनारा चेतननी जरूर पडेछे. तेमां केटलाक अपूर्वने फलप्रद मानेछे पण ते वेदान्त-सिद्धांत नथी. सर्व साधनो परमात्मानी प्रसन्नताद्वाराज सफळित थाय छे. ते **'फलमत उपपत्तेः'** आ व्याससूत्रमां सिद्ध कर्युंछे. **'यो विदधाति कामान्' 'मयैव विहितान् हि तान्' 'सर्वकर्मफलप्रदः'**. पुण्य पाप ए कोइ वस्तु नथी पण ईश्वरनो संकल्पविशेष छे एटले 'आ अपराधि छे तेने अधोगति आपुं अने आ सुकृति छे तेने ऊर्ध्वगति आपुं' आवा संकल्पनेज पुण्यपाप कहेछे. कर्मयोगादिक साधनोनो उपयोग पण भगवाननी प्रसन्नतामांज छे. मुख्य उपायतो भगवानज छे, माटे मुख्य उपायभूत भगवानज तेते कर्मयोगादिक प्रसन्नताना उपायोथी प्रसन्न थइने फळ आपेछे. ज्यारे मुमुक्षु मोक्षना साधनपणे भगवाननी अज्ञा पाळेछे त्यारे भगवान तेना मोक्षनोज संकल्प करेछे पण 'आने संसृति थाओ' आवो संकल्प करे नहि. एनेज पुण्यपापनी निवृत्ति जाणवी. भगवानतो निरवधि निरुपधि करुणानिधि छे ते अकिंचन अनन्यगति शरणागतने प्रसन्न थइने पोतानुं पद आपी दे तो कोण नकार कहे तेम छे? माटे आवा समर्थ भगवानरूपज उपायमां क्षुद्र जनोनी शंकाने अवकाश नथी. माया तरवामां भगवाननी प्रपत्ति कहीछे तेपण ईश्वर प्रसन्नता द्वाराज छे. सर्वप्रकारे अशक्त, अन्य उपाये रहित, संसाररूप दावानळथी अत्यंत भय पामेला अने पोतानाज एक शरणने पामेला भक्त उपर भगवान् केम प्रसन्न न थाय? अने केम पोतानुं पद न आपे? शुं पोते असमर्थ छे? अथवा सर्वज्ञ नथी? अथवा भक्तवत्सळ नथी? भगवान तो समर्थ सर्वज्ञ भक्तवत्सळ छे माटे शरणागतने प्रसन्न थइने पोतानुं पद आपेज. आवो मोक्षनो सर्वोत्तम साक्षात् सुकर निष्कंटक राजमार्ग शास्त्रमां वर्णव्यो छे–**'मुमुक्षुर्वै शरणमहं प्रपद्ये' 'सर्वधर्मान्परित्यज्य मामेकं शरणं व्रज' 'मामेव ये प्रपद्यन्ते मायामेतां तरन्ति ते' 'तमेव शरणं गच्छ सर्वभावेन' 'अकिंचनोऽनन्यगतिः शरण्य तत्पादमूलं शरणं प्रपद्ये' 'शरणं त्वां प्रपन्ना ये ध्यान-योगविवर्जिताः। तेऽपि मृत्युमतिक्रम्य यान्ति तद्वैष्णवं पदम्॥ अनन्तज्ञानशक्त्या-दिकल्याणगुणसागरे। परे ब्रह्मणि लक्ष्मीशे मुख्योऽयं सर्वसिद्धिकृत्॥ प्रशासितुर-शेषाणामात्मनां परमात्मनः। नहि प्रसादनं विष्णोरन्यदात्मार्पणादृते' 'अहमस्मि तवैवेति प्रपन्नाय सकृत्स्वयम्। देवो नारायणः श्रीमान् ददात्यभयमुत्सुकः॥' 'कालमायापापकर्मयमदूतभयादहम्। श्रीकृष्णदेवं शरणं प्रपन्नोऽस्मि स पातु मां' 'शरणागतपापपर्वतं गणयित्वा न तदीयसद्गुणम्। अणुमप्यतुलं हि मन्यते'** इत्यादि.

आ उपायमां बीजानी अपेक्षाए अनेक विशेषो छे—वेदान्तप्रतिपाद्य उपासनादि मार्गमां सर्वने अधिकार नथी, अमुकनेज छे, आ उपायमां तो सर्वने अधिकार छे. ते कह्युं छे के–**'प्राप्तुमिच्छन् परां सिद्धिं जनः सर्वो ह्यकिंचनः। श्रद्धया परया**

युक्तो हरिं शरणमाश्रयेत् । ब्रह्मक्षत्रविशः शूद्राः स्त्रियश्चान्तरजास्तथा । सर्वं एव प्रपद्येरन्सर्वधातारमच्युतम्' 'न जातिभेदं न कुलं न लिङ्गं न गुणं क्रियाः । न देशकालौ नावस्थां योगो ह्ययमपेक्षते' 'मां हि पार्थ व्यपाश्रित्य येऽपि स्युः पापयोनयः ।' 'किरातहूणान्ध्रपुलिन्द.' अनुष्ठाननो विचार करतां पण सर्वने अधिकार सिद्ध थायछे. द्रौपदी गजेन्द्र विभीषण विगेरे भक्तोए शरणागति करीछे. आ उपायनुं स्वरूप विचारतां पण सर्वाधिकारता सिद्ध थायछे—आ उपायमां कोइ असमर्थ नथी, जे उपाय छे तेतो पोते भगवानज छे तेतो सर्वने समान छे 'समोऽहं सर्वभूतेषु न मे द्वेष्योऽस्ति न प्रियः' उपायमां तो सरल प्रार्थनामात्र छे तेतो जे चेतन होय ते करी शके. कृपणपणानुं अने अकिंचनपणानुं अनुसंधान करवुं तेतो अनन्यगतिवाळाने सुगमछे माटे सर्वने अधिकार होवारूप आ मार्गमां विशेष छे ।

बीजा उपायो तो तेतो नियमित फळनेज आपे छे अने आतो एकज उपाय अपेक्षित सर्व फळने आपेछे, केमके आपनार सशक्त छे, आ पण एक विशेष छे । बीजा कर्मयोगादि उपायमां बीजा साधनोनी जरुर छे, जेमके आत्मदर्शनादिने माटे इन्द्रियविजयमां प्रवर्तेलाने 'सा काष्ठा सा परागतिः' 'युक्त आसीत मत्परः' 'मामेव ये प्रपद्यन्ते' इत्यादि वचनथी परमात्माना आश्रयनी अपेक्षा वर्णवीछे एटले परमात्मानी प्रपत्ति विना इन्द्रियविजय अशक्य छे माटे बीजा साधननिष्ठोने बीजानी अपेक्षा छे. आ उपायनिष्ठने तो बीजा कशानी अपेक्षाज नथी, केमके भगवानज स्वतंत्र उपाय छे. ते कह्युंछे के—'अनेनैव हि कर्माद्या योगः सिद्ध्यन्ति योगिनाम् । सिद्धिर्न तत्र्यपेक्षाऽस्य तस्मादेनं परं विदुः'

आ उपायमां अन्यनी अनपेक्षता छे एटलुंज नहि पण आ उपाय बीजा उपायने सहन पण करी शके नहि, जेम शणवल्कल (धोरा धागा) बांधवाथी ब्रह्मास्त्रनो महिमा कशुं कार्य करेज नहि, तेम जो भगवान सीवाय बीजा देव अथवा जंत्रमंत्रमां प्रतीति आवे तो भगवान कशुं कार्य करे नहि. जेमके ज्यांसुधी द्रौपदीना मनमां एम हतुं के मारा महारथी समर्थ शूरवीर पतिओ रक्षा करशे अने पोते पण पोताना मानरक्षणमां प्रयत्नवाळां रह्यां तेमज गजेन्द्रने पण ज्यांसुधी पोताना अने संबन्धिना बळमां रक्षण करवानो आदर हतो त्यांसुधी तेमनो क्लेश निवृत्त थयो नहि उलटो मानभगपर्यंत अने प्राणान्तपर्यन्त क्लेश उत्पन्न थयो. पछीथी ज्यारे पोताने अने स्वसंबन्धि वर्गने असमर्थ अकिंचित्कर जाणीने पोतानो प्रयत्नपण छोडी दइने सर्वरक्षक भक्तवत्सल भगवाने शरणे गया त्यारेज रक्षा थइ अने शोकनी निवृत्ति थइ, माटे आ सिद्धोपायभूत भगवान बीजा उपायने सहन करी शकता नहि होवाथी बीजा साधनमां आदर त्याग करवो जोइए.

बीजो विशेष ए छे के-अन्य उपायोतो मरणपर्यंत करवा पडेछे अने वारंवार तेनी आवृत्ति करवी पडेछे, जेमके योगमार्गमां तैलधारावत् अविच्छिन्न वारंवार स्मरण करवुं

पडेछे. ते 'आप्रयाणात्तत्रापि हृष्टं' आ सूत्रमां निरूपण कर्युं छे. आ शरणागतितो एकज वार करवाथी तेनुं स्वरूप सिद्ध थइ जायछे. ते रामचंद्रजीए कह्युं छे के—'सकृदेव प्रपन्नाय तवास्मीति च याचते। अभयं सर्वभूतेभ्यो ददाम्येतद्व्रतं मम' 'आर्तानामाशु फलदा सकृदेव कृता ह्यसौ'.

बीजो विशेष ए छे के—कर्मयोगादि उपायमां निष्ठावाळाने 'अन्तकाले च मामेव स्मरन् मुक्त्वा कलेवरम्। यः प्रयाति' आ वचनथी अंतकाळे भगवानना स्मरणनी अपेक्षा दर्शावी छे नहितो असद्गति थाय. आ उपायना अवलंबन वाळानेतो अंतकाळे स्मरण रहो वा न रहो तेनी अपेक्षा नथी, केमके आणे तो बधो भार भगवानने सोंपी दीधो छे एटले तेने कशुं संभारवानुं रहेतुं नथी परंतु भगवानज एने संभारी लेछे. ते कह्युं छे के— 'ततस्तं म्रियमाणं तु काष्ठपाषाणसन्निभम्। अहं स्मरामि मद्भक्तं नयामि परमां गतिम्'.

उपासना विगेरे मार्गना आश्रयथी संचित कर्मनो नाश थायछे पण प्रारब्ध कर्मतो भोगव्या विना विनाश थतुं नथी 'अवश्यमेव भोक्तव्यं कृतं कर्म शुभाशुभम्'. आ उपायनिष्ठने तो प्रारब्ध कर्मनो पण नाश थायछे, केमके आने तो भगवाननी इच्छा तेज प्रारब्ध छे. 'आर्तानामाशु फलदा' 'दृप्तानामपि जन्तूनां देहान्तरनिवारिणी' आ पण एक विशेष छे। भक्तिनिष्ठावाळाने एक भक्तिमां अने तेणे प्राप्य भगवानमां उपाय बुद्धि छे. प्रपत्तिनिष्ठने तो एक भगवानमांज उपायबुद्धि छे, केमके प्रपत्तिमां पण उपायबुद्धि करवी उचित नथी, आ पण एक विशेष छे। बीजा पण घणा विशेषो त्यां त्यां वर्णव्या छे.

आ उपायमां केने निष्ठा थाय छे तो जेने पोतानो आत्मा परमात्मानो दास किंकर परतंत्र असमर्थ समझायछे तेने थायछे. आत्माओ स्वतः परमात्माना दासभूतज छे— 'दासभूताः स्वतः सर्वे ह्यात्मानः परमात्मनः।' 'आत्मदास्यं हरेः स्वाम्यं स्वभावं च सदा स्मर।' 'स्वत्वमात्मनि सञ्जातं स्वामित्वं ब्रह्मणि स्थितम्। उभयोरेष संबन्धो न परोऽभिमतो मम।' 'यस्यात्मा शरीरं'. जे आत्मने स्वतंत्र मानेछे ते परमात्मानो पापी चोर छे 'किं तेन न कृतं पापं चोरेणात्मापहारिणा।'

नाम अने नामीनी एकता छे माटे कळियुगमां भगवानना केवळ नामना प्रतापथीज कल्याणनी व्यवस्था शास्त्र करे छे. महापापी अजामेळ गजेन्द्र गणिका विगेरेनो मोक्ष केवळ नामबळना अवलंबथीज वर्णव्यो छे 'नामोच्चारणमाहात्म्यं हरेः पश्यत पुत्रकाः। अजामिलोऽपि येनैव मृत्युपाशादमुच्यत' 'एतावतालमघनिर्हरणाय......नारायणेति म्रियमाण इयाय मुक्तिम्' माटेज तेनो कळियुगमां महिमा वर्णव्यो छे 'कीर्तनादेव कृष्णस्य मुक्तबन्धः परं व्रजेत्' 'कलौ सङ्कीर्त्य केशवम्' 'कलौ तद्धरिकीर्तनात्' 'एष मे सर्वधर्माणां धर्मोऽधिकतमो मतः। यद्भक्त्या पुण्डरीकाक्षं स्तवैरर्चेन्नरः सदा' 'सर्वे

विधिनिषेधाः स्युरेतयोरेव किङ्कराः' 'यन्नामधेयश्रवणानुकीर्तनात्...' 'तेपुस्तपस्ते...नाम गृणन्ति ये ते' इत्यादि.

उक्त सर्व शास्त्रार्थ 'मामेव ये प्रपद्यन्ते' 'सर्वधर्मान् परित्यज्य' आ गीता श्लोकोने लइने वचनामृतमां त्यां त्यां वर्णव्यो छे–'भगवाननो दृढ आशरो एज एक सर्व साधनमां मोटुं साधन छे, तेणे करीने भगवान राजी थाय छे. अने ते आशरो अतिदृढ जोइए जेनेविषे कोइ पोल रहे नहि' 'कल्याण तो एक भगवानना आश्रये करीनेज छे ते माटे भगवाननो भक्त होय तेने ए भगवाननी आज्ञा छे ते दृढ करीने मानवी एज भगवानना भक्तनुं लक्षण छे ते सारुं साधन सर्वे अतिदृढ करीने राखवां एटले एक भगवान वतेज कल्याण छे अने ए साधन छे ते तो भगवाननी प्रसन्नता अर्थे छे' 'अने जेम अर्जुन हता तेने तो भगवत्स्वरूपनुं बळ हतुं माटे बुद्धिमानने तो भगवत्स्वरूपनुं बळ अतिशय राख्युं जोइए. ए बळ जो लेशमात्र होय तो मोटा भयथकी रक्षा करेछे.' 'श्रुतिस्मृतिना धर्म तजाय तेनी चिंता नहि पण भगवाननो आशरो तजवो नहि–आ वार्ता कांइ धर्म खोटा करवा सारु नथी' 'अतिदृढ भगवाननो आशरो करवो एज मत अतिसारमां सार छे' 'पण इष्टदेवना बळ विना तो कोइ साधन सिद्ध थतां नथी...माटे बीजा साधनना बळने तजीने एकलुं भगवाननी उपासनानुं बळ राखवुं' 'माटे बुद्धिमान होय तेने स्वरूपनिष्ठाज दृढ करीने राखवी तो ते भेळी धर्मनिष्ठा पण दृढपणे रहेशे' 'भगवान सर्वना स्वामी छे भक्तवत्सळ छे पतितपावन छे अधमउद्धारण छे एवो भगवाननी कोरनो जेना हृदयमां विश्वास नहि ते नास्तिक छे' 'जे मारे दृढ विश्वासे रहे तेनी माता जेम बाळकनी रक्षा करेछे तेम हुं रक्षा करुंछुं माटे विश्वासी एज श्रेष्ठ छे' 'प्रभुनी मरजी होय ते प्रमाणेज वर्ते. एवो जे होय ते प्रभुनो शरणागत जीव कहेवाय–जेम ए भगवाननुं गमतुं होय तेमज आपणे गमे छे आपणे तन मन धन भगवाने अर्पण कर्युंछे तो हवे भगवाननी इच्छा तेज आपणुं प्रारब्ध छे बीजुं कोइ प्रारब्ध नथी' 'अने एवो जे भगवाननो दृढ आश्रय ते जेने होय तेने महा प्रलय जेवुं दुःख आवी पडे तोपण ते दुःखथकी रक्षानो करनारो भगवान विना बीजाने न जाणे' 'जंत्र मंत्रमां कांइ प्रतीति आवे नहि' 'आम हुं करीश आम हुं करीश एम केवळ पोतानुंज बळ राखे पण भगवाननुं बळ न राखे ते न गमे' इत्यादि.

उपरना वर्णननो आ रहस्य ग्रंथ छे ते आ वाक्यो उपरथी समजाय छे–'तेम साधन सर्वे कहिए, तुंबा मशकने तुल्य। तेने भरोंसे न भव तरे, जाय जनम अमुल्य। माटे बळ राखी बहुनामीनुं, रहेवुं निर्भय नरने नचिंत। पतितपावन बिरुद छे, ते तजशे नहि कोइ रीत। एह विश्वास अंतरे राखी, तजे बीजुं बळ। तेह प्राणी

उतरशे, भली भाते भवजळ । अचळ आश्रय उरमां, प्रभु प्रकटनो प्रमाण । एवा जन जे जगमां, ते पामे परम कल्याण' 'नकि तेनो निर्णय कर्यो जोये, निश्चयनुं नरने जोर । नाथना निश्चय विना, अति रहे अंधारुं घोर' 'माटे बळ महाराजनुं, राखवुं रुदियामांय । तेह विना अपराध टाळवा, अन्य नथी उपाय' 'विघन पडे व्याकुळ थइ, अति थावुं नहि उदास । पतितपावन नाथनो, वडो राखवो विश्वास' 'अचळ जाणी ए आशरो, न्यून मानवी नहि मन । निष्कुलानंद ए वारता, नकी निरविघन' 'भितर भरोंसो भगवाननोरे, जोइए भक्तने भरपुर । बीजी वात छे वादलीरे, तमे जाणी लेज्यो जरुर । तेम मेली बळ महाराजनुंरे, साधननी मानवी सा'य । भरी गोळी वारि वलोवतांरे, उतरे नहि माखण कांय' 'मुखथी मोंळी वारता, भुल्ये भाषण करवी नहि । बळे सहित बोलवुं, सहुसहुने धर्मे रही' 'प्रसन्न करवा महाप्रभुने, रे'वुं आज्ञाने अनुसार । जेजे जेना धर्म छे, तेते पाळवा करी प्यार' 'मेली गमतुं निज मननुं, करे गमतुं ते गोविंदतणुं । जेम वाळे तेम वळे वळी, मुकी ममत आपणुं' 'प्रसन्न थया परब्रह्मरे जेने०' 'तेने नडे नहि कोइ कर्मरे जेने०' 'एम करतां अष्टमां, एक बे जो अवळां होय । 'निष्कुळानंद नचिंत रहेवुं; हरिशरणागतने सोय' 'दैहिक दोष देहमां, जे रह्याछे एकतार । तेने शोधी शुद्ध करतां, लागे सहुने वार । माटे मोटो मानवो, मने प्रभुजीनो प्रताप । निष्कुलानंद न करवो, अंतरमांहि उताप' 'अचळ भरोंसो भगवाननो, जोइए जनने जाणो । एह विना बीजी वारता, पांपळां परमाणो । हरिप्रताप हैया थकी, न मटाडवो मानो । समर्थ समझवा स्वामीने, जोवो दोष पोतानो' 'कुबज्या वळी कंस आदि, शालव ने शिशुपाळ । एवाने अभयपद आप्युं, बीजो एवो कोण दयाळ' 'दास अदा-सना दोषने, ज्यारे जुवे जगजीवन । निष्कुलानंद हरिधामने, पामे नहि कोइ जन' 'न जुवे जननी करणी, जुवे निजमोटप्य जगदीश । आवे अघवंत आशरे, तेना गुना करे बक्षीस' 'शरण लइ घनश्यामनुं, शाने करवो संशय शोक । निष्कुलानंद निश्चे पामशुं, गुणातीत जे गोलोक' 'माटे ए वात मुकि दियो, लियो हरिशरणनुं जोर । क्रिया जोतां कोइनी, नथी आवतो नोर' 'माटे मेली मदत महाराजनी, जाणे निजकर्तव्यनुं जोर । जेम लागे लाल माल नहि, जेवां शियाळ बगांमणां बोर । सर्व सिद्धांतनुं सिद्धांत छे, रुदे राखवुं उपराळ । निष्कुळानंद ए वारता, छे सुख-दायी सदाकाळ' 'प्रथम पो'च पोतानी जोइने, पछी मनमां धरीए मान । एवुं न थाय आपणे, जेवुं भलुं करे भगवान' 'एम जीवने जगदीश छे, जनक जननी समान । निष्कुलानंद एह नव तजे, निश्चे जाणो निदान' 'पोतानां जाणी नव पर-हरे, करे प्रीते करी प्रतिपाळ । अवगुण न जुवे अभेना, जेम जननी जाळवे बाळ'

'माटे असमर्थ आपणे, समर्थ श्रीभगवान। एवुं समझी अंतरे, मूकवुं कर्तव्यनुं मान।' 'माटे श्रीहरिना शरण विना, कारज कोइ न थाय' 'जप तप तीरथ जोगजेरे, धरे वन जइ ध्यान। अर्थ न सरे एहथीरे, जेवी वर विनानी जान' 'एक प्रभुने परहरी, जणावे पोतानुं जोर। ते तो सोसो उडुं उगे सामटा, पण भास्कर विना न होय भोर' 'एवा समर्थ श्रीहरि, जे जे धारे ते ते थाय। मुकी एवानो आशरो, निर्बळ निजबळ गाय' 'माटे मनमां मानवुं, कर्युं एक हरिनुं थाय छे' 'साधन विचारां शुं करे, आपे कर्या प्रमाणे फळ। स्पर्श करतां महाप्रभुनो, आपे सुख अटळ' 'पतितने पावन करवा, जश हरिना छे जाह्नवी। एह पखी पवित्र थावा, नथी उपाय मानो मानवी' 'गज गणिका अजामेल आदि, भजी नाम थयां भवपार' 'पतितपावन नाम हरिनुं, एथी पाम्या अनेक उद्धार' 'जप तप तीर्थ जोग जगन, व्रतविधि दिये वळी दान। निष्कुलानंद नारायणना, नावे नाम समान' 'अणु नथी एह मांहिलु, बळ बीजानुं वळी माहरे। समर्थ सहजानंदजी, हुंतो शरण छउं ताहरे' 'अंतवेळा छे वसमी, एम वदेछे वेद पुराण। तेह समे तमे तरत आवी, सार लेज्यो श्याम सुजाण' 'अधम उद्धारण पतितपावन; दीनबंधु छो दयाळ। जोइ बिरुद सामुं श्यामळा, सुखदायि लेज्यो संभाळ' 'जेना जे आश्रित छे, प्रभु तेनी छे तेने लाज। तेह विना त्रिलोकमां, एनुं हेतु कोण महाराज' 'तमारे तेह तेहने तमे, एम अरस परस छे प्रीत। तेनां पाळोछो लाड तमे' इत्यादि हरिना बळनुं स्वरूप वर्णवीने छेल्ला कडवाथी ग्रंथनुं माहात्म्य कहेछे—'मळशे बळ निरबळने, ते प्रभुने प्रतापे करी। समुद्र जे संकटनो, ते तरत नर जाशे तरी। पुष्टी छे प्रभुना दासने, आ ग्रंथमां घणी घणी। हार्याने हिंमत आवशे, अपो'च टळशे आपणी। लडथडताने लाकडी, काजु आपी छे कर मांय। भोंये पड्यानो भय टळ्यो, कहुं बीक न रही कांय। हिंमत सहित हालशे, करी कायरता वळी दूर। आगळ पग आरोपशे, थईने साचो शूर। घणुं बळ घनश्यामनुं, अति आवशे उरने विषे। मोळप मटशे मननी, आ ग्रंथ जो सांभळशे' इत्यादि. आ ग्रंथ सर्व ग्रंथोना साररूप अर्थवाळो छे. आ ग्रंथ १८९८ मां पुरुषोत्तम मासनी पूर्णिमाए पूर्ण कर्यो छे. ४४ कडवां अने ११ पद छे. ४०० चरण छे.

हृदयप्रकाश—हृदयने शुद्ध—स्वच्छ (रागादि दोषे रहित) करवुं तेने हृदयप्रकाश कहेछे. आ ग्रंथमां शिष्यगुरुना प्रश्नोत्तरथी हृदयशुद्धिनी आवश्यकता कहेवा पूर्वक तेना उपायो कह्या छे माटे यथार्थ नाम छे. हृदयशुद्धि भगवाननी स्मृतिभक्तिमां अंग (उपाय) छे. 'सत्त्वशुद्धौ ध्रुवा स्मृतिः' परम पवित्र भक्तवत्सळ भगवान् उपासकोना अनुग्रह माटेज पोताना असाधारण दिव्याकारथी हृदयकमळमां रहेछे माटेज तेमां

ध्यान करवानुं शास्त्र कहेछे. अने तेवा हेतुथीज तेनी शुद्धि राखवानी जरुर छे 'स वा एष आत्मा हृदि' 'यदिदमस्मिन् दहरं पुंडरीकं वेश्म' 'हृदाकाशे तु यत्पद्मं' 'हृदि योगविभाविते...पश्यन्ति' 'मुक्तात्मभिः स्वहृदये परिभाविताय' 'हृदि सन्निविष्टः' इत्यादि कह्युंछे.

अंतःकरणना मननादि वृत्तिभेदथी चार प्रकार छे ते चार अंतरना अरिओ छे अने चक्षु आदिक पांच ज्ञानेन्द्रियो बहारना अरिओ छे. मन आदिकना मननादि आहारो छे अने श्रोत्रादि ज्ञानेन्द्रियोना शब्दादि आहारो छे. इन्द्रियोना आहारसेवनथी बीजा काम क्रोध लोभादि अनंत दोषो प्रवर्तेछे, आ नवना आहारो शुद्ध थाय तो हृदयशुद्धि थाय नहि तो अशुद्ध थाय (आहारनेज विषयो कहे छे.) एटले इन्द्रियोनी शुद्धि अशुद्धि तेज मोक्ष अने बंधनमां हेतु छे. तेथीज अशुद्ध आहार त्याग करवापूर्वक शुद्ध आहार करवानी आवश्यकता कहेछे. ते कह्युं छे के-'आहारशुद्धौ सत्त्वशुद्धिः' 'मन एव मनुष्याणां कारणं बन्धमोक्षयोः । बन्धाय विषयासक्ति मुक्त्यै निर्विषयं मनः' 'बन्धुरात्मात्मनस्तस्य येनात्मैवात्मना जितः । अनात्मनस्तु शत्रुत्वे वर्तेतात्मैव शत्रुवत्' 'नायं जनो...मनः परं कारणमामनन्ति' 'बन्ध इन्द्रियविक्षेपो मोक्ष एषां च संयमः' 'वाचं यच्छ मनो यच्छ प्राणं यच्छेन्द्रियाणि च । आत्मानमात्मना यच्छ न भूयः कल्पसेऽध्वने' 'वशे हि यस्येन्द्रियाणि तस्य प्रज्ञा प्रतिष्ठिता' 'सर्वेन्द्रियाणि जेयानि' 'इन्द्रियाण्येव सर्वाणि जेतव्यानि प्रयत्नतः....भ्रश्यत्येवान्यथा पथः' 'तपोमूलमिदं सर्वं यन्मां विप्रानुपृच्छसि । इन्द्रियाण्येव संयम्य तपो भवति नान्यथा । इन्द्रियाण्येव तत्सर्वं यत्स्वर्गनरकावुभौ । निगृहीतविसृष्टानि स्वर्गाय नरकाय च । इन्द्रियाणां प्रसङ्गेन दोषमृच्छत्यसंशयम् । सन्नियम्य तु तान्येव ततः सिद्धिमवाप्नुयात् । षण्णामात्मनि नित्यानामैश्वर्यं योऽधिगच्छति । न स पापैः कुतोऽनर्थैर्युज्यते विजितेन्द्रियः' 'त्रिविधं नरकस्येदं...कामः क्रोधस्तथा लोभः' 'दृश्यते त्वग्र्यया बुद्ध्या सूक्ष्मया' 'त एतदधिगच्छन्ति विष्णोर्यत्परमं पदम् । अहं ममेति दौर्जन्यं न येषां देहगेहजं' इत्यादि.

इन्द्रियोना जयाजयथी फळाफळ उपायसाथे आ श्रुति रूपकथी कहेछे "आत्मानं रथिनं विद्धि शरीरं रथमेव च । बुद्धिं तु सारथिं विद्धि मनः प्रग्रहमेव च । इन्द्रियाणि हयानाहुर्विषयांस्तेषु गोचरान् । विज्ञानसारथिर्यस्तु मनःप्रग्रहवान्नरः । सोऽध्वनः पारमाप्नोति तद्विष्णोः परमं पदम्" अंतःकरण तो अंतरनुं करण छे एटले स्वतः तेमां विषयो नथी (अंतःकरणनो वांक नथी झाझो वांक तो पांच इन्द्रियोनो छे) पण तेनी पासे इन्द्रियोना देवताओ सूर्यादि पांच प्रधानो (व्यापारियो) रहेछे तेओ जगतनो बधो माल वहोरीने तेओने सोंपेछे पछी तेओ व्यापार करेछे. देवताओने अंतरमां

छइ जवानां द्वारतो पांच इन्द्रियो छे. एवी रीते बहारना पदार्थथी अंतर भराइ जायछे पछी एवा मलिनमय मंदिरमां भगवान रहेता नथी. आ नवने नियमन करवाना उपायो वैराग्य, स्नेह, नियम, सत्संग अने आत्मज्ञान विगेरे छे. गोपीचंद जडभरत शुकदेवना जेवो वैराग्य थाय अथवा गोपीयोना जेवो स्नेह थाय तो तेने विषयविभंगनी वारज नथी. वैराग्य स्नेह अने नियम सिद्ध थवामां मुख्य हेतु सत्समागम छे. तेनाथी जो आत्मज्ञान थाय तोपण विषयनी निवृत्ति थाय छे. वैराग्य स्नेह अने आत्मज्ञान बधाथी एकदम थाय नहि माटे तेवाओए तो नियममां रहेवुं. तेथी पण विषयो जितायछे. बाह्य अयोग्य निषिद्ध विषयो थकी इन्द्रियोने नियममां करीने, विषयो विना इन्द्रियो रही शकतां नथी माटे तेमने भगवानना सम्बन्धवाळा शुद्ध शब्दादि विषयोमां अंबरीष राजानी पेठे वर्तावे अने सर्व क्रियाओ निष्कामपणे भगवानने अर्पण करे तो तेनाथी विषयविरति वहेली निर्विघ्न अनायासथी थायछे. ते सर्व कह्युंछे के—'अभ्यासेन तु कौन्तेय! वैराग्येण च गृह्यते' 'परमात्मनि यो रक्तो विरक्तोऽपरमात्मनि' 'प्रजहाति…आत्मन्येवात्मना तुष्टः स्थितप्रज्ञस्तदोच्यते' 'भिद्यते हृदयग्रन्थिः छिद्यन्ते सर्वसंशयाः। क्षीयन्ते चास्य कर्माणि तस्मिन् दृष्टे परावरे' 'चित्तमनन्त ईशे युञ्जीत तद्भृतिषु साधुषु चेत्प्रसङ्गः' 'सन्त एवास्य छिन्दन्ति मनोव्यासङ्गमुक्तिभिः' 'सङ्गस्तेष्वथ ते प्रार्थ्यः सङ्गदोषहरा हि ते' 'चेतः प्रसादयति…सत्सङ्गतिः कथय किं न करोति पुंसां' 'यस्य देवे… तस्यैते कथिता ह्यर्थाः प्रकाशन्ते महात्मनः' 'अभ्यासेऽप्यसमर्थोऽसि मत्कर्मपरमो भव। मदर्थमपि कर्माणि कुर्वन् सिद्धिमवाप्स्यसि' 'वाणी गुणानुकथने' 'स वै मनः कृष्णपदारविन्दयोः' 'आमयो यश्च…एवं नृणां क्रियायोगाः सर्वे संसृतिहेतवः। त एवात्मविनाशाय कल्पन्ते कल्पिताः परे' 'यत्करोषि….तत्कुरुष्व मदर्पणम्' 'प्रोक्तास्ते निर्गुणा भक्ताः.' इन्द्रिय विजय माटे प्रवर्त्यो होय अने मध्ये कोइ विघ्न आवे तो तेनी दुर्गति नथी थती, तेनी तो भगवान रक्षा करेछे—'नहि कल्याणकृत्कश्चित् दुर्गतिं तात गच्छति' इत्यादि.

आ इन्द्रियविजयकार्य स्वप्रयत्नसाध्य छे के ईश्वरकृपासाध्य छे तेनो विचार करतां प्रथम ईश्वरेज कृपाथी जेने हस्तपादादि अवयववाळो समर्थ चिंतामणिरूप अमूल्य नृदेह आप्योछे अने बुद्धिविगेरे परिकर पण आप्योछे एवा पुरुषे प्रथम टींटोडीनीपेठे निष्कपट थइ आदरथी व्यवसायपूर्वक पुरुषप्रयत्न करवो, पछी तेमां ईश्वर सहाय करेछे. भक्तनुं काम भक्ते करवुं अने भगवाननुं काम भगवान करे. जो अवळ्य सवळुं सोंपे तो पुरुषनी अवळाइ कहेवाय. पोते कशो पुरुषार्थ करे नहि अने सर्वस्व भगवानज करी आपे तो पछी कोइनो दोष काढवानोज रहे नहि अने ते नादारपण गणाय माटे संकल्प शरीरनो अवधि नहि होवाथी ते थाय त्यारे भगवानने संभारे अने प्रार्थना करे एटले

भगवान मदत करे. नरनारायण भगवान तपादिकपण भक्त सारुज करेछे. 'ददामि बुद्धियोगं तं' 'योगक्षेमं वहाम्यहम्'.

उक्त सर्व उपायो कठिन होवाथी छेवटे शरणागतिरूप सफल सुकर निर्विघ्न उपाय छे. आ मार्गे इन्द्रियोने मध्ये 'पहेलुं केने जितवुं' तेनो प्रकार बताया माटे प्रवर्तेली 'इन्द्रियेभ्यः परा ह्यर्थाः' आ श्रुति छेवटे परमात्मानी शरणागति कहेछे 'पुरुषान्न परं किञ्चित्सा काष्ठा सा परा गतिः' 'मामेव ये प्रपद्यन्ते मायामेतां तरन्ति ते' (इन्द्रिय मनादि सर्वे मायानीज परिणति छे) उपर वर्णवेलो सर्व सारांश प्र. वचनामृत १८ तथा सारंगपुर १ विगेरे स्थळे विस्तारथी वर्णव्यो छे. आ सर्व अर्थ आ ग्रंथमां छे ते नीचेनां पदो उपरथी समजाशे—'मन बुद्धि चित्त अहंकार जे, ते कहीए कुसंगी चार' 'श्रवण त्वचा दृगन दोय, रसना नासा नेक। कहिए ए पंच कुसंगी' 'तेमां जोवा इच्छे जगपति, शुं समजी तुं सुजाण । मलिन मंदिरमां हरि, न दरशे केदि निरवाण' 'अरिता अंतःकरणनी, पंच इन्द्रिय जे पैशून्य' 'मन संकल्प मोरे कह्या, बुद्धि निश्चयना बहु । चित्ते राख्या चिंतवी, ते हुं ने मारु सहु' 'जे जे पदार्थ जगतमां, नाम रूप गुण आकार। छलोछल शरीरमां, भर्या एह भरपुर। कहो हरि हवे क्यां रहे' 'अंतःकरणनी आगळे, प्रधान रहेछे पंच। जोइए जेवुं जे समे, तेवो सोंपेछे संच' 'काम क्रोध मद लोभनुं, मोह मान ममता मूळ। पंच विषयथी प्रगटे, सहु जनने बहु शूळ' 'वैराग्य स्नेह नियम जेह, सतसंग आत्मज्ञान' 'एह पंचने प्रिछवी, कहुं जुजवां जाण। जेह पामतां प्राणीने, थाय विषयनी हाण' 'निर्वेद स्नेह नियमनुं, कारण संतनो संग। काने हरिकथा विना, बीजी इच्छे सुंणवा वात। तेदि अन्नने त्यागवुं, एक दिवस एक रात' 'नवे आवे एम निममां, एम रहे कहुं रुडी रीत। स्नेह तोडे शरीरशुं, जोडे प्रभुशुं प्रीत। ए मोटी कमाणी मानीने, करज्यो आग्रह कोय। देखी तेनो दाखडो, सा'य करे हरि सोय' 'एम प्रभुना प्रतापथी, भागेछे एह भूर। रजनी तम केम रहे, ज्यारे उगे सूर'. 'मदत न मेले महाप्रभु, जोइ जन निष्काम' 'माटे हरिबळ हैये, धरीए अति आखेप। प्रभुना प्रतापथी, आवी जाय जो ठेप' 'एम जाणी जन मनमां, राखे वडो विश्वास। मेली गमतुं मननुं, थइ रहे हरिदास' 'एम पंच विषयनां पाप जे, प्रभुसंबन्धे पळाय' 'जे जे जन एम जाणशे, ते ते शुद्ध सघळाय' 'एम विषय पंचमां, मुख्य राखे महाराज। जेम करे काम जे गोटिका, ते न करे काम अवाज' 'जे जन श्रवणे सांभळी, करशे तने तपास। अंतर अरि ओळखशे, थाशे हृदय प्रकाश' 'बीजा कोटी उपायथी, केदि काज न होय। श्रीसहजानंद शरण विना, कुशळ न दीठो कोय' इत्यादि.

सार पटलो छे के मोक्षमां मुख्य उपाय प्रेमपूर्वक भगवत्स्मृति छे, तेनी सिद्धिमां हृदयनी शुद्धि कहीछे, तेनी शुद्धिमां मन आदिक इन्द्रियोना आहारनी शुद्धि कहीछे

'आहारशुद्धौ सत्त्वशुद्धिः सत्त्वशुद्धौ ध्रुवा स्मृतिः । स्मृतिलम्भे सर्वग्रन्थीनां विप्रमोक्षः' आ श्रुतिनो आ सर्व अर्थ छे. आ ग्रंथथी भक्तोए केवी रीते इन्द्रियोना आहारनी शुद्धि करवी जोइए ते दर्शावी छे. आ ग्रंथ १८९६ मां आषाढ शुदि एकादशीए वडतालमां रहीने लख्यो छे. आना १५ प्रसंग छे.

धीरजाख्यान—भक्तोने देवो अदेवो तथा दुर्जनो दुःख आपेछे पण भगवान रक्षा करेछे माटे भक्तोए धीरज राखवी एटलोज तात्पर्यार्थ छे. भक्तने काळ कर्मादिक कोइ दुःख आपी शकता नथी परंतु भगवानज तेनी परीक्षा माटे दुःख आपेछे, जेम शेलडी मृत्तिका सुवर्ण शिला काष्ठ वस्त्र विगेरेने तेना तेना कारीगरो बरोबर कसेछे त्यारे शुद्धरूपमां आवतां ग्राह्य थायछे तेम भगवान् भक्तोने शुद्ध ग्राह्य थवामाटे दुःख आपेछे. जेनी उपर भगवान् प्रसन्न थवा इच्छेछे तेने प्रथम तो दुःख आपेछे. दुःखनो प्रकार एवो के-प्रथम तेने सर्वथा निर्धन करे. बन्धुओनी साथे सबन्ध होय तो पोषण पामे माटे पछीथी बन्धुजनोनी साथे सर्वप्रकारे वियोग करावे छे. एम थतां अतिशय दुःखी थायछे. ते दुःखने धैर्यशक्ति के उत्साहशक्तिथी सहन करी परिताप न करतां जो भगवानने छोडे नहि तो तेनी उपर भगवान अतिशय प्रसन्न थइ जायछे अने वळी राजानी पेठे तेने वश्य थइ जायछे. वळी जेम हितस्वी पुत्रवत्सळ वैद्य के पिता दरदी पुत्रने बहारना तथा अंदरना दरदो मटाडवा अनेक प्रकारनी कडवी कसायली खारी औषधि खवरावे छे तथा शस्त्रचिकित्सा करेछे अने तेमां कशुं कुपथ्य पण करवा देता नथी तेम सर्वसुहृत् भक्तवत्सळ भगवान् परीक्षा पुरतुंज पाछळथी अतिशय सुख आपवा माटे दुःख आपेछे अने जेम माता अग्निमां पडता बाळकने निवारण करेछे तेम भगवान् जेनाथी पाछळ दुःख थाय एवां आ लोकनां भोगसुख आपता नथी. तेम दृढ निष्काम भक्तो ऐहिक सुखने मागता पण नथी. भगवान् स्वयं भोगसुखने आपेछे. दुःखस्थितिमां भगवाननी स्मृति पण वधारे रहे तेथी कुंताजिए सदा दुःखनीज प्रार्थना करी छे—'विपदः सन्तु नः शश्वत् तत्र तत्र जगद्गुरो । भवतो दर्शनं यत्स्यादपुनर्भवदर्शनम्' माटे भक्त पुरुषे दुःखमां धीरज धारवी अने भगवद्भक्ति छोडवी नहि. आ सारार्थ शास्त्रमां तेमज वचनामृतमां ते ते स्थळे वर्णव्योछे—'परीक्षां च जगन्नाथः करोत्यदृढचेतसाम्' 'हरिर्दुःखानि भक्तेभ्यो हितबुद्ध्या करोति हि । शस्त्रक्षाराग्निकर्माणि स्वपुत्राय यथा पिता' 'बालमग्नौ पतन्तं तु माता किल निवारयेत्' 'यस्यानुग्रहमिच्छामि तस्य वित्तं हराम्यहम् । बान्धवैश्च वियोगेन सदा भवति दुःखितः ॥ तेन दुःखेन सन्तप्तो यदि मां न परित्यजेत् । तं प्रसादं करिष्यामि यः सुरैरपि दुर्लभः' 'तत्पादज्ञानभक्तिभ्यां फलमन्यत्कदाचन । न याचेत्प्रणतो विष्णुं याचनान्नश्यति ध्रुवम्' 'अने भगवानने जे भक्त होय तेने तो जे जे प्रकारनां दुःख आवेछे ते दुःखना देनारा काळ कर्म माया एमांथी कोइ नथी एतो पंडे भगवानज पोताना

भक्तनी धीरज जोवाने अर्थे दुःख प्रेरेछे अने पछी जेम कोइ पुरुष पडदामां रहीने जुवे तेम भक्तनी धीरजने भगवान् भक्तना हृदयमां रहीने जोया करेछे...ए तो भगवाननीज इच्छा छे एम जाणीने भगवाननो भक्त होय तेने मगन रहेवुं.' भक्त अभक्त सर्वने सुख दुःख आवेछे अने जायछे तेमां धीर पुरुष हर्ष शोकने पामतो नथी 'सुखं च दुःखं च भवाभवौ च लाभालाभौ मरणं जीवितं च। पर्यायशः सर्वमेते स्पृशन्ति तस्माद्धीरो न च हृष्येन्न शोचेत् ॥'

आ ग्रंथमां सत्याग्रही भक्तराज प्रह्लाद, दृढ व्यवसायी ध्रुव, सत्यवादी हरिश्चंद्र, परोपकारी रंतिदेव, दानशूर मयूरध्वज, तपोमूर्ति ऋभु, शरणागतपालक शिबि, असंगी विवेकी जनकविदेही, धैर्यशील नळराजा, आत्मनिवेदी अजातशत्रु अंबरीषराजा, शरणागत भक्त विभीषण, अखंडभगवत्स्मृतिमान् सुधन्वा, वैराग्यमूर्ति परमदयालु जडभरत, निर्दोष निरावरणदृष्टि शुकदेव, मोक्षोपदेशना आग्रही उपदेष्टा ज्ञानीभक्त नारद, नैष्ठिक बाळब्रह्मचारी सनकादिक, ध्याननिष्ठ दयालुमूर्ति जाजली, गुरुभक्त उपमन्यु, निष्कामभक्तराज मुद्गल, अतिथिसत्कारी शिलोञ्छवृत्ति द्विज, क्षमानिधि जयदेव विगेरे पूर्वना भक्तोए देव अदेव अने दुर्जनोए आपेलुं दुःख धैर्यथी सहन कर्युं छे अने पोते धारेला कार्यमांथी पाछा पडया नथी अने भगवानेपण तेमनी केवी रक्षा करी छे विगेरे सर्व भक्तोपयोगी कथाओ तेओना आख्यानोथी वर्तमान काळना भक्तो तेवो सत्याग्रह, व्यवसाय, धैर्यशक्ति, उत्साहशक्ति, निर्भयता, सावधानता, शूरवीरता, श्रद्धा, परोपकार, विवेक, दया, क्षमा, ब्रह्मचर्य, वैराग्य, एकरेणी विगेरे गुणो सिद्ध करी शकशे एवा उद्देशथी कही छे. स्वामिनां वचनो—'निजदासने दुश्मन जन, घडी घडीए घात करे घणी। क्षणुक्षणुए खबर खरी, राखेछे हरि तेहतणी' 'जेम पडे जनने पांसरुं, तेम करेछे ए कृपानिधि। सुखदुःखने वळी समविषमे, राखेछे खबर बहुविधि। जेम पाळे जननी पुत्रने, बहुबहु करी जतन। एम जाळवे निजजनने, जे दुःखे सुख थाय जनने, ते देछे दुःख दया करी। जेह सुखे दुखः उपजे, ते आपे नहि केदि हरि। जेम अनेक विधिनी औषधि, होय अति कडवी कसायली। दर्दारि दिये दर्दिने, टाळवा व्याधि बाहेर मांयली' 'कुपथ्य वस्तु केदि न दिये...एम निजजननी सा'य करेछे श्रीहरि' 'एवो आग्रह जेणे आदर्यो' 'बणतोळी विपतमांहि, वळी धरवी अंतरे धीरने' 'इच्छे संकट आववा, जेमां सांभरे श्रीमहाराज' 'एम कसायछे जन हरिना, त्यारे थायछे शुद्धस्वरूप' 'आवे कष्टे शोधाय आपः...वळी वधे अधिक प्रताप' 'भक्त थावुंरे भगवाननुं, छे जो कठण काम' 'आद्य अन्ते मध्यमांय, भक्ते सुख शुं शुं भोगव्युं?। सही संकट भज्या श्रीहरि, एम चारे जुगमांये चव्युं' 'हिमत जोई हरिजननी, हरि रहेछे हाजर हजुर। पण भागे मने भक्ति करे, तेथी श्रीहरि रहे दूर' 'सत्यवादी संत संकटने सहे, रहे धीर गंभीर नीरनिधि जेवा' 'कठण

कसोटी मोटी महाराजनी, सही रहे वळी कोइ संत शूरा। जेम जेम दुःख पडे आवी देहने, तेमतेम परखाय पुरा' 'तेम कश्या विना कोइ वस्तु, खरे खपे नथी आवती। एम समझी संकट सहो, तो भली भजि जाय भगति' 'कश्या विना कहो कोण रखा, सहु चिंतवी जुवो तमे चित्त' 'मागुं छुं हुं महाप्रभु, पंच विषयसंबन्धि जे सुख। देशो मां ते दया करी, जेथी तमथी थाय विमुख' 'पेलवे'लुं लिये पारखुं, पछी दियेछे अभयदान। एवा संकटने सहन करतां, जाणो नथी कांइ ज्यान' 'धीरजसम नहि धनरे संतो' 'साचा भक्तनी रीत सर्वे साची सही, साचां आचरण एनां' 'क्षमावंत संत अत्यंत सुख भोगवे' इत्यादि. उपर प्रमाणे वर्णवी ग्रंथनो महिमा कह्यो छे. आ ग्रंथ १८९९ मां चैत्रवदि १० दशमीए गढपुरमां रहीने पूर्ण कर्यो छे. आमां ६४ कडवां अने १६ पद छे. मळीने ७१७ चरण छे.

हरिस्मृति—श्रीहरिनी मूर्तिमां मननी अखंड वृत्ति राखवी तेने स्मृति कहेछे. ध्यान चिंतवन शब्दनो अर्थपण तेने मळतो छे. प्रेमपूर्वक ध्यानने भक्ति के स्नेह कहेछे. भगवाननी दिव्यमूर्ति तथा तेमना गुणो, नामो अने लीलाचरित्रनुं जे कीर्तन स्मरण तेज मोक्षमां मुख्य साधन मान्युं छे. स्मृति थवामां अंतरनी शुद्धिनी जरूर छे ते पण स्मरणप्रकर्षथी प्रसन्न थएला परमेश्वरनी कृपाथी थायछे. भगवाननी स्मृति थवी ते पण कठण छे अने तेथी बीजुं कशुं फल पण अधिक नथी तेज स्वयं फळरूप छे. अंतकाळनी स्मृतिनी विशेषता पण छे. आ अर्थ शास्त्रमां तथा वचनामृतमां वर्णव्योछे—'सत्त्वशुद्धौ ध्रुवा स्मृतिः। स्मृतिलंभे सर्वग्रन्थीनां विप्रमोक्षः' 'अनन्यचेताः सततं यो मां स्मरति नित्यशः। तस्याहं सुलभः पार्थ' 'परमं पुरुषं दिव्यं याति पार्थानुचिन्तयन्' 'ध्येयो नारायणः सदा' 'हरिस्मृतिः सर्वविपद्विमोक्षणम्' 'स्मृत्याशेषाशुभहरः' 'स्मर्तव्यः सततं विष्णुर्विस्मर्तव्यो न जातुचित्।' 'अविस्मृतिः कृष्णपदारविन्दयोः क्षिणोत्य-भद्राणि शमं तनोति च' 'तथा चित्तस्थितो विष्णुः योगिनां सर्वकिल्बिषम्' 'श्रोतव्यः कीर्तितव्यश्च स्मर्तव्यो भगवान् नृणाम्' 'श्रोतव्यो मन्तव्यो निदिध्यासितव्यः' 'तस्मात्सर्वेषु कालेषु मामनुस्मर' 'अन्तकाले च मामेव स्मरन्मुक्त्वा कलेवरम्। यः प्रयाति स मद्भावं याति' 'शृण्वन्गृणन्संस्मरयंश्च चिन्तयन्नामानि रूपाणि च मङ्गलानि ते। क्रियासु यस्त्वच्चरणारविन्दयोराविष्टचेता न भवाय कल्पते' 'भगवानना स्वरूपमां अखंड वृत्ति राखवी तेथी कोइ कठण साधन पण नथी अने तेथी कोइ मोटी प्राप्ति पण नथी' 'अने जो कोइ पापी जीव होय अने तेने पण जो एमनी अंतकाळे स्मृति थइ आवे तो तेने भगवानना धामनी प्राप्ति थाय' 'मनमां भगवाननां जे चरित्र तेनुं महिमाए सहित नित्यस्मरण ते रूप फुलनेविषे वासवुं अने भगवाननां चरित्ररूपी जाळने विषे मनने पुंचवी मेलवुं' 'एवी रीते धर्ममां रहेवुं तथा भगवानना स्वरूपनी उपासना करवी तथा भगवानना अवतारचरित्रनुं श्रवण कीर्तन करवुं

तथा नामस्मरण करवुं ए चार वानांज जीवना अतिशय कल्याणने अर्थे छे अने जेने एवुं चिंतवन अंतकाळे जो थइ आवे तो तेनो जीव भगवानना धामने जरूर पामे. माटे एवां जे अमारां सर्वे चरित्र क्रिया तथा नामस्मरण ते कल्याणकारी छे.' स्मरणनो महिमा तो कंस शिशुपाळ जेवा दैत्यनो पण मोक्ष थवाथी प्रसिद्ध छे, माटे कह्युं छे के–'येन केन प्रकारेण कृष्णे मनः प्रवेशयेत्'. आ अभिप्राय आ ग्रंथमां टुंकामां सूचव्यो छे–'प्रथम प्रभु प्रगटने, राखुं हृदयामांय। अंगो अंग अवलोकीने, अंतर रहुं उछाय॥ चरित्र सर्वे चिंतवी, मूरति धारे मन। काळ माया कर्मनुं, व्यापे नहि विघन' इत्यादि. स्मृतिनुं स्वरूपतो स्नेहगीता भक्तिनिधि विगेरेमां प्रसंगे प्रसंगे वर्णव्युं छे. आ ग्रंथमां तो केवी रीते स्मृति करवी तेनो प्रकार मूर्तिवर्णन तथा नाम गुण अने लीळाचरित्रना वर्णन पूर्वक कह्योछे. आ ग्रंथना सात चिंतामणि छे.

चोसठपदी—आठ आठ पदना आठ विभाग मळीने चोसठ पद थायछे. आ पदोमां संत असंतनुं स्पष्ट स्वरूप वर्णवी असंतनो त्याग करी संतसमागम करवानुं कह्युंछे. प्रसंगे प्रसंगे श्रीहरिनो तथा संतोनो महिमा, वैराग्य, आत्मज्ञान, भक्ति, धर्म अने तदुपयोगी सर्व गुणो वर्णव्याछे. आ ग्रंथ सर्वदेशी उपदेशी अर्थेथी परिपूर्ण छे.

मनगंजन—आ ग्रंथमां एवुं रूपक छे के–शरीरने नगरपणे, तेमां रहेला जीवने राजापणे, निजमन (जीवने अनुकूळ वर्तनारा) अने परतक मन (प्रतिकूळ वर्तनारा)ने राजाना बे प्रधान (दीवान)पणे वर्णवी, बन्ने दीवानोने परस्पर विरुद्ध वर्तन होवाथी नहि बनतां युद्धारंभ थतां पोतपोतानुं बळ बतावतां परतक मन छे ते शब्दादि पांच विषयो अने तेनाथी उत्पन्न थएला काम क्रोध लोभादिक दोषोरूप महारथ योद्धाओ बतावेछे. अने निजमन छे ते शील संतोष विवेक विचार धीरज क्षमा दया वैराग्य शम दम निष्कामादिक पांच वर्तमानो विगेरेरूप योद्धाओ बतावेछे. एम बळनो विवाद थतां बन्ने जीतवानी प्रतिज्ञा करेछे, परतक मन विषयसंकल्परूप अश्व उपर चडीने पोताना शब्दादि अने कामक्रोधादिरूप बाणो मारेछे पण निजमनने एकेय लागतुं नथी. तेमां तेने कशी सहाय नहि होवाथी पराभव पामेछे. अने निजमन भगवत्संकल्परूप अश्व उपर चडी पोताना शील संतोषादि योद्धाओनी सहायताथी युद्ध करेछे तेमां 'यत्र योगेश्वरः कृष्णः यत्र पार्थो धनुर्धरः। तत्र श्रीर्विजयो भूतिः' आमां कह्या प्रमाणे गुरुकृपा अने ईश्वरप्रतापथी तेनाथी पराभव न पामतां तेने जीतेछे. परतक मन पराभव पामी अनन्यगति थवाथी निजमनने शरणे आवेछे. पण तेनुं विश्वासघाती स्वरूप विचारतां 'न कुर्यात्कर्हिचित्सख्यं मनसि ह्यनवस्थिते।...नित्यं ददाति कामस्य छिद्रं तमनु येऽरयः' आमां कह्या प्रमाणे तेनो विश्वास करतुं नथी. छेवटे बहु करगरतां अनुकूळ वर्तवानी रीति बतावी पांजरामां गुलामपणे रहेवानी कबूलात आपतां तेने नगरमां रहेवा देछे. निजमननो जयघोष थतां महाजनो भेगा थइ जयनुं कारण पुछतां

गुरुकृपा अने ईश्वरसहायने कहेछे. पछीथी महाजनो निजमनने प्रधान पदे बेसवानुं कहेछे जेथी एक अमल थतां नगरनी प्रजा सुखी थाय. पछी निजमन प्रधान काया-नगरमां अनीतिने दूर करी नीतिथी राज्य चलावेछे. अने प्रसन्न थएलो राजा जीव तेने मोटी मोंज आपेछे. पछी जीवरूप राजापण अनुकूळ प्रधान मळ्याथी निश्चिंत थइने ईश्वराराधनरूप स्वार्थ सिद्ध करेछे आवुं रूपक छे. निजमने परतक मननुं गंजन (पराभव) कर्युं तेथी ग्रंथनुं गुणानुगुण नाम छे. एकज मनना अनुकूळ प्रतिकूळ वृत्तिभेदथी भेद पाडीने आ कथानुं रूपक घटाववुं. आ अर्थ प्र. प्र. ७० वचनामृतने मळेछे. अथवा निजमन शब्दथी जीव लेवो अने परतक मन शब्दथी मन लेवुं आ अर्थ पण मध्य. १२ वचनामृतने मळेछे. कठोपनिषदमां प्रकारान्तरथी पण रूपक कर्युंछे. बधानो अभि-प्राय ए छे के–मोक्षोपयोगी हृदयशुद्धि माटे इन्द्रियजयनी जरुर छे माटे इन्द्रियो जीतवां 'सर्वेन्द्रियाणि जेयानि' 'वाचं यच्छ मनो यच्छ.' इन्द्रियोमां प्रथम केने जितवुं तेनो क्रम 'इन्द्रियेभ्यः परा ह्यर्थाः' आ श्रुतिमां कहेतां प्रथम परमेश्वरने प्रपत्तिथी वश्य कर-वानुं कहेछे. 'पुरुषान्न परं किञ्चित्सा काष्ठा सा परा गतिः' आ श्रुतिमां जितवानो प्रकार रूपकथी कह्यो छे के–पोताना आत्माने रथी जाणवो, शरीरने रथ जाणवो, बुद्धिने सारथी जाणवी, मनने रावो जाणवी, इन्द्रियोने अश्व जाणवा अने विषयोने जवाना मार्गो जाणवा. जो रथी आत्माने बुद्धिरूप सारथि सारो न मळे अने मनरूपी रावो पण नियममां न होय तो दुष्ट इन्द्रियोरूप अश्वो वश वर्ते नहि अने रथीने कुमार्गमां नांखी देछे. अने जो बुद्धिरूप सारथी अनुकूळ मळे अने मनरूपी रावोने नियममां राखे तो सारा इन्द्रियोरूप अश्वो वश वर्तेछे अने मोक्ष मार्गे लइ जायछे. ते कह्युंछे के–'विज्ञान-सारथिर्यस्तु मनःप्रग्रहवान्नरः । सोऽध्वनः पारमाप्नोति तद्विष्णोः परमं पदं.' आवी रीते इन्द्रियविजय करवामां पुरुषप्रयत्ननी प्रथम जरुर छे. तेना विना कोइ अर्थ सिद्ध थतो नथी. पुरुषप्रयत्नरूप एकज साधनमां सर्व साधनोनो समावेश थइ जायछे, परमेश्वर पण ज्यां पुरुषप्रयत्न प्रथम देखेछे त्यांज सहाय करेछे–'उद्यमः साहसं धैर्यं बुद्धिः शक्तिः पराक्रमः । षडेते यत्र वर्तन्ते दैवं तत्र सहायकृत्', देश काळादिक आठमां पण पुरुषनीज प्रधानता कही छे. कायानगरमां जीव अने इन्द्रियो रहेछे तेमां जीव चैतन्य होवाथी स्वतंत्र होइने जे करवा धारे ते करी शकेछे अने इन्द्रियादि जड होवाथी परतंत्र होइने जीवनी आगळ कशुं करवा समर्थ नथी माटे प्रथम पुरुषप्रयत्न करे पछी तेमां गुरु अने परमेश्वर सहाय करेछे एटले इन्द्रियो अनायासे जितायछे. आ सर्व अभिप्राय मध्य प्र० १२ अने प्र० प्र० ७० वचनामृतमां आप्यो छे–'अने ए पुरुष-प्रयत्नरूप जे उपाय छे तेने सावधान थइने करे तो जेटलां कल्याणने अर्थे साधन छे ते सर्वे पुरुषप्रयत्नरूपी साधनमां आवेछे माटे पुरुषप्रयत्न छे तेज कल्याणने अर्थे सर्व साधनथी मोटुं साधन छे' 'माटे जेने परमपद इच्छवुं तेने कांइक पोताने

विषे पुरुषातन राखवुं पण छेक नादार थइने बेसवुं नहि' 'कायानगरमां जीव राजा छे तोपण रांक थइने बेसे छे' 'ने जे प्रकारे इन्द्रियो ने अंतःकरण ते सर्वे पोताना हुकममां वर्ते एवो उपाय करवो' 'तेम जीव पण जो राजनीति जाण्या विना कायानगरमां हुकम करवा जाय तो एमांथी सुख थाय नहि' 'जेनी कोरे संतमंडळ छे तेनोज जय थशे एम निश्चय राखवो' 'तेम एनी भगवान् सहाय करे जे-'आने संकल्पविकल्पनुं बळ छे अने लडाइ लेछे माटे एने शाबाश छे' एम जाणीने भगवान एनी सहाय करेछे माटे बेफिकर रहेवुं' इत्यादि. आ अर्थने सूचवनारां आ ग्रंथमां आ पदो छे. 'मोटा महाजन मळी करी, पुछे करी अतिप्रेम। जीत्यो निजमन जंगमां, महाबळी मन केम। निजमन कहे नहि अचरज, भीरु जेने भगवान। राइनो सो मेरु करे, अने मेरु सो राइसमान ॥ सत्संगना प्रतापथी, सरे जो सघळां काज। अवर बीजे उपाय शुं, रहे न कदिये लाज ॥ संत सद्गुरु सहायथी, हरिकृपा पण होय। पंगु उल्लंघे परवत। कहे न आश्चर्य कोय ॥' 'नगरमांही नरेश विन, रहे न अमथुं राज। तखते विराजो आप तमे, मानो वचन महाराज ॥ सुख होय सहु शहेरने, अदल फरे एक आण। पीडे नहि कोय कोयने, रहे न खेंचाताण ॥' 'निजमन बेठो राजपर, जयजय हुवो जयकार। एक अमल विना अवनि, होये रैयत हेरान। दोय धणीना देशमां मिटे नहि खेंचाताण ॥ भजो जे कोय भगवानने, ते तजो सवे मनसंग। मानो नहि शिख मननी, जो इच्छो सुख अभंग ॥' 'जीते ते जन जक्तमां, जेहने सद्गुरु सहाय। गुरुशब्द सो गरिष्ठ है, सबपर सोये सरिष्ठ। सो गुरु सहजानंदजी, एक उर मम इष्ट। एक अचळ ए आशरो, सहजानंद प्रभु सोय॥ दास जेनी दया थकी, जीत्या मन जोराण, कान सुणी कें'तो नथी, नजर दीठी निरवाण ॥ साचो सेवक श्यामनो, निजमन जेनुं नाम। भलो लड्यो भारतमां, न कर्यो लुण हराम ॥ नीति चलावी नग्रमां, अनीति करी उथाप। प्रभुतणा प्रतापथी, मननुं काढ्युं मूळ। सहजानंदनी सहायथी, निजे कर्यो निष्कुळ ॥' इत्यादि. आ ग्रंथ हिन्दी भाषामां छे. आमां पद थोडां छे पण उपयोगी बहु अर्थ वर्णव्योछे अने रूपकपण सारु लडाव्युंछे. आ ग्रन्थ सं० १८७१ ना श्रावण मासमां संपूर्ण कर्यो छे.

गुणग्राहक—सर्वे कोइने गुणज प्रिय थायछे पण अगुण कोइने प्रिय थतो नथी. गुणातीत भगवानपण गुणथीज प्रसन्न थायछे अने अगुणथी अप्रसन्न थायछे. जगतमां पूजावनार पण गुण छे अने अनादर करावनार अगुण छे. माटे गुण संपादन करवा 'गुणाः पूजास्थानं' 'गुणाः कुर्वन्ति दूतत्वं' 'गुणैर्गौरवमायाति' 'गुणेष्वाधीयतां मनः' 'गुणेन स्पृहणीयः स्यात्' 'गुणेषु क्रियतां यत्नः' 'निर्गुणः केन पूज्यते?' 'दोग्ध्रीवंशोद्भवा धेनुः वन्ध्या कस्योपयुज्यते.' स्थावर जंगम सर्व वस्तुओमां शुभाशुभ

प्रियाप्रिय गुणो रह्याछे (गुणातीत तो एक गोविन्द छे. 'ऋषिं नारायणमृते') आकाशमां एक शब्द गुण छे तेमां शुभाशुभ प्रियाप्रिय भेद छे. एक शब्द पूजावेछे अने एक मार मरावेछे. शुक हंस मेना कोयलोए कोइने कशुं आपी दीधु नथी पण तेनो शब्द सांभळीने सर्व कोइ हर्षथी आदर करेछे. अने घुड गर्दभादिके कोइनुं कशुं लइ लीधुं नथी पण तेनो शब्द सांभळीने सर्व कोइ सखेद अनादर करे छे 'किं वा लोके कोकिलेनोपनीतं को वा लोके गर्दभस्यापराधः.' एवी रीते पृथिव्यादि सर्व भूतोमांथी थएली सर्व वस्तुओ अने तेना गुणोमां प्रियाप्रिय अने शुभाशुभ भेद छे. आवा गुणागुण विचारमां कशो सार नथी, परंतु प्रयोजन एटलुं छे के—जेजे पदार्थो पोताना गुण साथे भगवान अने तेमना भक्तना उपयोगमां आवे छे ते सर्व निर्गुण थायछे 'प्रोक्तास्ते निर्गुणा भक्ताः' अने 'सा वाक् यया तस्य गुणान् गृणीते करौ च तत्कर्मकरौ मनश्च' 'अधना अपि ते धन्या...यद्गृहा ह्यर्हवर्याम्बुतृणभूमीश्वरावराः' 'अहो अमी देववरामरा' आ वचनमां कह्या प्रमाणे भगवानना उपयोगमां जेजे इन्द्रियो के शब्दादि गुणो के तेते पांचभौतिक पदार्थो आवेछे तेनी धन्यता छे अने उपयोगमां नहि आवनारा गुण साथेना पदार्थो निरर्थक अने निर्धन्य छे. एवी रीते मनुष्य देह पण जो भगवान अने तेमना भक्तोनी सेवामां उपयोगी थाय तो सार्थक छे. जेनामां प्रभु प्रसन्न थाय एवो कोइपण गुण न होय ते दुर्भागी छे. छेवटे कशो गुण न होय अने जो भगवानना शरणने पामीने विश्वास राखी तेमना दरबारमां गुलाम थइने पडी रहे तो भगवान तेनी उपर महेर करेछे अने सर्व अपराधो माफ करी सर्व सद्गुणो आपेछे. भगवान गुणैकप्रिय छे माटे गुणो संपादन करवा अने ते गुणोने भगवान ग्रहण करेछे माटे आ ग्रंथनुं गुणग्राहक नाम आप्युं छे ते सार्थक छे. आ अर्थ आ वाक्योमां स्पष्ट छे—'गुण विन गोविन्द ना रिझे, छिजे न अवगुण छेक। गुण पूजावे सबे जक्तमां, गुण बढावत मान। ज्यामें जेचो गुण रहे, ताहि तेचो सन्मान ॥ गुणातीत हे गोविंद। अवगुणकुं आदर नहि, शुभ गुणकुं सनमान। गुणग्राहक भगवान, कोकिला क्या देत हे, अरु काक उलुं क्या देत। शुभ गुणसे सुख उपजे, अवगुण दुःख अनेक। दोयविध देखे दिलमें, तो रहे न संशय रेख। गुन विन तो गनती कहा, होइ हे ताकी हलकाय। वाहिकी शोच न कीजिए, समझ रहेना मनमांय।' 'एसा गुन आयो नहि, जाते रिझत राज। अब पडे रहे दरबारमें, पेट भरनके काज। दीनबन्धु दरबार सुनी, में आयो हुं महाराज। अधम उद्धारन आपहो, नाथ गरिबनिवाज। श्रीसहजानंदके राज्यमें, कहिक निर्भय कंगाल' इत्यादि. आ ग्रंथ हिन्दी भाषामां छे.

हरिविचरण—मोक्षनो सहेलामां सहेलो उपाय भगवानना गुण नाम चरित्रोनुं श्रवण कीर्तनादि छे. जेम जेम श्रवणादि करतो जायछे तेम तेम एक साथेज ज्ञान वैराग्य अने भक्ति थतांज जायछे, जेम जमता माणसने कोळीए कोळीए तुष्टि पुष्टि अने क्षुधा-

निवृत्ति एक साथेज थती जायछे तेम थायछे. ते कह्युंछे के–'इत्यच्युताङ्घ्रिं भजतोऽनुवृत्त्या भक्तिर्विरक्तिर्भगवत्प्रबोधः। भवन्ति वै' 'अविच्युतोऽर्थः कविभिर्निरूपितो यदुत्तमश्लोकगुणानुवर्णनम्' 'को निर्वृतो हरिकथासु रतिं न कुर्यात्' 'मद्वार्तायातयामानां न बन्धाय गृहा मताः' इत्यादि. ते स्वामीए कह्युंछे के–'अमृतवत हे हरिके चरित्रं, ज्युं सुधी टेढी गंग करत पवित्रं। ज्युं सुरसरिता सबकुं सुखरूपा, तैसे हरिजश अतिशे अनूपा। हरिकथा विन पळ नहि जावे, जागत सुवत हरिगुण गावे। ऐसे जन सो प्रभुजीकुं प्यारा, निष्कुलानंद कहत निरधारा' इत्यादि. जो लीळाचरित्रोनो संग्रह होय तोज गाथा सांभळवामां अनुकूळ थाय माटे आ ग्रंथमां प्रत्यक्ष इष्टदेव श्रीहरिनुं आविर्भावने आरंभीने अंतर्धान सुधीनुं विचरण वर्णव्युंछे एटले जेजे वन तीर्थ देश गाम नगरमां विचर्या तथा त्यांत्यां जेजे मुक्त मुमुक्षुओने दर्शन स्पर्श उपदेशादि दानथी कृतार्थ कर्या तथा समुद्र नदी नद तळाव कुवा कुंड विगेरेमां स्नानादि लीळा करी तथा जेजे गाममां जेजे वर्षमां जेजे व्रतोत्सवो तथा समैया कर्या आ सर्व उपयोगी कथा वर्णवी छे, तेथी आनुं **हरिविचरण** नाम आप्युं छे ते सार्थक छे. आ ग्रंथ हिन्दीभाषामां छे. आना आठ विश्राम छे.

अरजीविनय—भगवानने विनयपूर्वक दासभावे अरजी (प्रार्थना) करवी ते अरजीविनय कहेवाय. मोक्षोपायमां मुख्य शरणागति कही छे अने तेमां प्रार्थना मुख्य छे. आ अर्थ हरिवळगीतामां स्पष्ट थयोछे. प्रार्थनाना प्रकार प्रदर्शननी जरुर हती ते आ ग्रंथथी संपूर्ण करी छे. प्रार्थनामां मुख्य अर्थ एवो जोइए के–सेवके प्रथम समर्थ स्वामीनुं स्वरूप, तेमना उपयोगी दयाळुता विगेरे गुणो, विभूति–ऐश्वर्य, माहात्म्य विगेरे वर्णववापूर्वक तेमनी जयाशंसा करवी अने पोतानी 'त्वमेव माता च पिता त्वमेव' 'मम नाथ यदस्ति योऽस्म्यहं सकलं तद्धि तवैव माधव' 'अहमस्म्यपराधानामालयोऽकिञ्चनोऽगतिः' आ वचनोमां कह्या प्रमाणे अकिंचन अनन्यगति असमर्थ स्थितिनुं अनुसंधान करी भगवानने उपायपणे प्रार्थना करवी. आ अर्थ नीचेनां पदो उपरथी स्पष्ट थायछे–'करगरुं तुंज आगे कर जोड' 'आयो तुंज शरणमें हुं नाथ, हरि करी हेत ग्रहो मम हाथ। आव्यो हुं अनाथ तुंज दरबार, मे'र मन आणी जोशे जो मोरार' 'पड्यो तुंज पछे हुं प्राणआधार, विश्वंभर हरि करो मुज वा'र। कहो कोण मुज सरीखो कंगाल, देख्यो नहि तुंज सरिखो दयाळ। राज तम विना करुं कियां रांव, मानीजिए अरजी माहेरी माव। देखी दुःखभंजन तुं दरबार, पीडावंत करुं हुं पोकार' 'सांभळो सांभळो श्यामळा सुजाण, बरकी बरकी करुं बुंवराण। नाथ केम सांभळो नहि निदान, केशव बेठा केम बुंदिने कान' 'राजदरबार करी जो में रांव, नजरमां आवे तो करज्यो न्याव। अमे करी छुट्या अमारो उपाय, श्याम हवे सुझे तो करज्यो सहाय' 'अरजी एह अमतणी, सुणी हरि हरिजन। दीन जाणी

मुजने, उभय थाओ प्रसन्न' 'जुवो ज्यारे जीवन मारुंज जोण, शोध्ये केम लाधे सारो शुभ गुण। बहुनामी पाळो पोतानुं बिरुद' 'वदी मुज कर्मतणो वा'ला वांक, रखे रीस करी रोळो राय रांक। कोइ जन ग्रहे केसरिनी कोर, जंबुक न रीष करी शके तियां जोर' 'राखीए राखीए शरणे हो राज, लक्ष्मीवर तुंजने छे जो लाज। कर्यां जेम आगे अनेकनां काज, एम हरि अमारुं करीए आज' इत्यादि. आ ग्रन्थ हिन्दीभाषामां छे.

कल्याणनिर्णय—आत्यंतिक (जेनी प्राप्ति थया पछी कशुं प्राप्तव्य रहे नहि ते) कल्याण तेज कल्याण छे, बीजुं सर्वे तो अकल्याणज छे 'जेने फरी न पडे फरवुंरे, तेने आत्यंतिक श्रेय करवुंरे। तेह विना तो कल्याण काचुंरे, पामी पडवुं पडेछे पाछुंरे' 'जेने माथे छे मोटां विघनरे, एवुं कल्याण म मानो मनरे.' जगतमां जैनादि मतवादीओए तथा ब्रह्मादि देवोना उपासकोए भिन्न भिन्न कल्याण अने तेना उपायो मान्या छे परंतु आत्यंतिक कल्याण तो एक परमेश्वर प्रत्यक्ष श्रीकृष्णनी प्राप्ति छे अने तेज मुख्य उपाय छे. ब्रह्मादि देवोना उपासनथी पुनरावृत्ति मटती नथी माटे ते कल्याण नथी 'आब्रह्मभुवनाल्लोकाः पुनरावर्तिनोऽर्जुन। मामुपेत्य तु कौन्तेय पुनर्जन्म न विद्यते'. मोक्षना दाता तो एक भगवानज छे—'एक एवेश्वरस्तस्य भगवान्विष्णुरव्ययः'. भगवानना अवतारोने एक बीजाओ निंदेछे तेपण भुल्य छे तेमज एकज अवतारना स्थानक सेवक अने कार्यभेदथी उपासनाना भेद पाडेछे तेपण भुल्य छे 'अतश्चास्य स्वरूपेषु भेदो ज्ञेयो न सर्वथा.'

जेम प्रत्यक्ष प्रभुना आश्रयथी कल्याण छे तेमज तेमने मळेला साचा संतना आश्रयथी पण छे—'मळे प्रभु प्रकट प्रमाणरे, कांतो तेना मळेले कल्याणरे। तेतो हरि हरिजनथी थायरे, साचुं कल्याण जेने के'वायरे' 'हरि हरिजन वणमळ्ये, कोइ उद्धरिया नहि एक.'

जेम आ बेना आश्रयथी कल्याण छे तेम शास्त्रथी पण कल्याण छे. ते बन्नेमां जे धर्मादि बोधवचनो छे तेज शास्त्र छे 'शास्त्र श्रीमुखनां जेह वेणरे.' ते शास्त्रनी ग्रहणसत्यता दृष्टांतथी सत्यता मानी ते प्रमाणे वर्ते तो कल्याण थायछे, बीजांतो अवळी मति आपी अकल्याण करनारां छे माटे तेनो संग न करवो.

प्रत्यक्ष प्रभु स्वधाममां पधार्या पछी तेमना कुळना जो सारा धर्मादि गुणसंपन्न होय तो तेना आश्रयथी कल्याण थाय 'साचा सद्गुरु संतने सेवीरे, सर्वे वातने सुधारी लेवीरे' नहि तो उलटुं अकल्याण थाय. एकला कुळमात्रथी गौरव नथी पण गुणथी गौरव छे 'दोग्ध्रीवंशोद्भवा धेनुः वन्ध्या कस्योपयुज्यते' 'न शिला तारयेच्छिलाम्.'

एक अवतारथी अनेक भक्तोनां इच्छित कार्यो थाय नहि, माटे देव मनुष्य पशु पक्षीमां भगवानना अवतारो थायछे, तेमना तथा तेमना संतना उपयोगमां जे कोइ स्थावर जंगम वस्तुओ वर्तमानकाळे के भविष्यकाळे आवेछे तेनुं पण धीरे धीरे कल्याण थाय छे 'पशुर्मनुष्यः पक्षी वा ये च वैष्णवसंश्रिताः। तेऽपि मृत्युमतिक्रम्य यान्ति तद्वैष्णवं

पदं' 'स्थावर जंगम चराचर जेहरे, प्रभु प्रकट मळ्ये तरे तेहरे' 'जीने रामकृष्णादि अवताररे, तेथी बहु थया भवपाररे.'

प्रत्यक्ष प्रभु मळ्या पछी तेना सेवकोए शुं शुं करवुं जोइए तो मरजी प्रमाणे वर्तवुं अने मरजी न होय ते न करवुं आ वात मुख्य मुद्दानी छे 'मेली गमतुं निजमननुं, रहे हरि आज्ञा अनुसार'. प्रकटना मळेला संत होय तथापि वचन बहार वर्तता होय तो तेनाथी पण कल्याणनी आशा नथी माटे तेवानो संग त्याग करवो. टुंकामां आत्यंतिक कल्याणनुं स्वरूप अने तेनी प्राप्तिना मुख्य उपायो बताव्या छे माटे यथार्थ नाम छे. आ अर्थ सच्छास्त्रमां तेमज वचनामृतमां वर्णव्यो छे. आना १८ निर्णय छे.

अवतारचिंतामणि—सचरित्र अवतारोनुं चिंतवन चिंतामणिवत् चिंतित फळने आपनारुं होवाथी यथार्थ नाम छे. आ छोटा ग्रंथमां ३१ चोपायो छे. एक एक चोपाइमां एक एक अवतारनुं तेमना कार्यसाथे ध्येय वर्णन छे. आमां एवो एक संकेत छे के-एक माणसे मनमां धारेलो अवतार बीजो माणस स्वयं कही शकेछे. तेने जोवानो संकेत ग्रंथ उपर आप्यो छे. विशेषमां इष्टदेव श्रीहरिने अवतारी कह्या छे–'**आद्ये मध्ये अंते अवतार, थया अगणित थाशे अपार। पण सर्वेना कारण जेह, तेतो स्वामी सहजानंद एह**'.

चिह्नचिंतामणि—आ ग्रंथमां भगवानपणानां सूचक चरणकमळमां रहेलां सोळ चिह्नोनुं चिंतन करनारने चिंतामणिवत् सर्व अर्थनी प्राप्ति वर्णवी छे. आ ग्रंथ हिन्दी भाषामां छे. १६ चोपायो छे. संकेत ग्रंथने पाने छे.

पुष्पचिंतामणि—आ ग्रंथमां कोइ भगवद्विरही स्त्रीजने वियोग दुःखने उद्दीपन करनारां पुष्पो जोइने 'भगवान मारे त्यां पधारेतो आ सर्व तैयार राखेलां ३१ पुष्पो अर्पण करुं' एवा अंतरना आशयथी पुष्पोनुं चिंतन करेलुं तेना वर्णननो ३१ चोपाइयोनो आ लघु ग्रंथ छे. आ पण हिन्दी भाषामां छे. आ ग्रंथमां पण संकेत छे ते स्थळ उपर दर्शाव्योछे.

लग्नशकुनावली—शुभाशुभ लग्नमां चिंतन करवाथी शुभाशुभ फळ थायछे माटे तेने जाणवानी जरुर जाणीने मेषादि बार लग्ननुं तेना शुभाशुभ फळसाथे वर्णन आ ग्रंथमां १७ दोहाथी कर्युंछे. छेवटे अभिप्राय बताव्यो के–'**हम निशदन चिंतवतहे, प्रकट श्रीसहजानंद। सब शकुनमें सब लग्नमें, सदा होत आनंद.**' आ ग्रंथ १८८३ ना महा शुदि २ बीजे लख्योछे अने हिन्दीभाषामां छे.

शिक्षापत्रीभाषा – आ ग्रन्थ सर्वमान्य सर्वग्राह्य सर्वजीवहितावह अने सर्वोत्तम छे. आ ग्रंथ असार संसारसागरमां बुडेला प्राणियोनो उद्धार करी आत्यंतिक श्रेयमार्गमां पहोचाडवा माटे परम दयालु श्रीहरिए कर्यो छे. यद्यपि आनुं स्वरूप अल्प छे पण अमृतवत् समग्र शास्त्ररूपी दुधना सागरमांथी उद्धार करेला साररूप छे '**सच्छास्त्राणां समुद्धृत्य सर्वेषां सारमात्मना। पत्रीयं लिखिता.**' जेमां धर्म ज्ञान वैराग्य भक्ति

जीवेश्वरमायानुं स्वरूप मुक्ति नीति व्यवहारोपयोगी शिक्षा विगेरे घणा विषयो संक्षेपमां वर्णव्या छे. जे आ ग्रंथ परमात्मा श्रीहरिनी बीजी मूर्तिरूपे भूमि उपर विराजेछे. जेनुं पठन श्रवण प्रतिदिन करवानुं कह्युंछे. आना २१२ श्लोको छे. आ ग्रंथ गीर्वाण वाणीमां होवाथी तेने नहि जाणनाराने कशो अर्थबोध न थतां अनुपयोगी अवस्थामां पडी रहे. जो गुजराती भाषामां होय तो अर्थबोध थाय अने छन्द विशेषमां होय तो मुखपाठ थइ शके अने गावामां लोकरंजकता थाय माटे स्वामिए गुर्जर भाषामां पद्यरूपे ग्रथित कर्यो छे. आमां २६० चोपाइयो छे. तेनो विषयानुक्रम—१ थी १६ सुधी मंगलाचरणादि उपोद्घात, १७ थी १५० सुधी चारे वर्णाश्रमना सामान्यधर्मो, १५१ मां सामान्यधर्मनो उपसंहार, १५२ थी १६३ सुधी आचार्यना विशेषधर्मो, १६४ थी १६६ सुधी तेमनी पत्नीयोना विशेषधर्मो, १६७ थी १९४ सुधी गृहस्थना विशेषधर्मो, १९५ थी १९८ सुधी राजाना विशेषधर्म, १९९ थी २०५ सुधी सधवा स्त्रीयोना विशेषधर्मो, २०५ थी २१८ सुधी विधवा स्त्रीयोना विशेषधर्मो, २१८ थी २२२ सुधी सधवा विधवाना सामान्यधर्म, २२२ थी २३४ सुधी ब्रह्मचारीना विशेषधर्मो, २३४ थी २४३ सुधी साधुओना विशेषधर्म, २४४ थी २४९ सुधी वर्णिसाधुना सामान्यधर्म, २५० थी २६० सुधी ग्रंथनो उपसंहार छे.

वृत्तिविवाह—विवाहमां सांसारिक गीतो गवायछे तेनी अपेक्षाए भगवानना संबन्धवाळां गीतो गवाय तो वागिन्द्रियनी सफळता थाय एम जाणीने आ ग्रंथमां सांसारिक विवाहनी आध्यात्मिक ज्ञानदृष्टिमां रसिक घटना करी छे. रूपक एवुं निरूपण कर्युं छे के—**'पतिं पतीनां परमं परस्तात्' 'पतिं विश्वस्य' 'स वै पतिः स्यादकुतोभयः स्वयं समन्ततः पाति भयातुरं जनं'** आमां कह्या प्रमाणे समर्थ अकुतोभय सर्वोपास्य सर्वप्राप्य निर्दोष सर्वगुणाकार अखंड वरणीय पति तो एक पुरुषोत्तम श्रीकृष्ण श्रीहरि भगवानज छे. तेमनी साथे शुद्ध अविच्छिन्न मनोवृत्तिरूप वनिता (स्त्री)ने वरावची-परणाववी. मनोवृत्तिरूप वनिताने पति प्रसन्नता माटे शोभाडवानी जरूर पडेछे तो तेने बृहद् वैराग्य के जेनो शुकदेव ऋषभदेव प्रह्लाद गोपीचंद भर्तृहरि विगेरे मोटाओए अत्यादर कर्योछे ते रूप घाटडी (चुंदडी) ओढाडवी. जानैया विना जान शोभे नहि माटे पति भगवाननी साथे शील संतोष समदृष्टि क्षमा दया भक्ति ज्ञान विवेक धर्म विगेरे रूप युवान जानैया आवतां जान बहु शोभेछे. विवाहमां जेम वनिताने सारा सणगार पहेरावी शोभाडवामां आवेछे तेम मनोवृत्तिरूप वनिताने आनंदरूप अवट अडग अणवट, प्रेम अने नियमरूपी झांझर, हृदयमां श्रीहरिरूप उतरी, शम दम विवेकादिरूप माळा सांकळी हार, नाकमां निर्मळतारूप मोती, माथे निःशंकतारूप मोड, अखंड वररूप हाथमां चुडो, वैराग्यरूप घाटडी विगेरे पहेरावी सुशोभित करवी. आ बन्नेना विवाहमां चार वर्तमानरूपी चार

चोरीना स्थंभ रोपवा अने चोरीना अग्निमां काम क्रोध लोभादिरूप जव तल बाळीने भस्म करवा. वर वधुने वधावनारी प्रेम नेम भक्ति अने भावरूपी चार सखीयो जाणवी अने अहंममतारूप गांठ्योवाळो दोरडो छोडावा माटे समर्थ स्वामीनी वृत्तिवनिताए प्रार्थना करवी. एवी रीते विवाह थतां परम पति भगवान् वृत्तिवनिताने प्रत्यक्ष दर्शन आपेछे तेथी वनिता **'भिद्यते हृदयग्रन्थिः छिद्यन्ते सर्वसंशयाः । क्षीयन्ते चास्य कर्माणि तस्मिन् दृष्टे परावरे'** आ श्रुतिमां कह्या प्रमाणे सर्वे फळ पामी सदाकाळ निर्भय निर्विघ्न थइ पति भगवानमां पतिव्रताभावथी निमग्न रहेतां सर्वे सुख पामेछे. आवुं रूपक कहीने छेवटे कहेछे के–**'वर नर तो एक नारायण छेरे, बीजा सर्वे छे सखीने स्वरूपेरे । एवुं निश्चे जाणीने जन सर्वेनेरे, रहेवुं सखीस्वरूपे सर्वे अंगरे । वर निष्कुलानंदनो नाथ छेरे, राखो हेत प्रीत स्वामीने संगरे'** इत्यादि. आनां २० पद छे.

एवी रीते स्वामीए प्रत्येक ग्रंथमां पृथक् पृथक् विविध अपूर्व मोक्षोपयोगी विषयो वर्णव्या छे जेनुं आ दिग्दर्शन कराव्युं. आ ग्रंथो सीवाय बीजां घणां कीर्तनो त्यागवैराग्य-ज्ञाननां मूर्तिनां लीळाचरित्रनां तथा सर्वदेशी शिखामणनां कर्यां छे, जेनी संख्या लगभग बे हजार जेटली छे. आ संप्रदायना सर्वकोइ अनुयायिओने उपयोगी आध्यात्मिक साहित्य जेटलुं स्वामिए संगृहित कर्युंछे तेटलुं बीजा कोइनुं नथी. साहित्य पण सरल अने सर्वसाधारण छे. अत्यारे तेमनुं साहित्यज प्रथम नंबरे सर्वत्र सर्वदा वपराशमां छे. विशेषमां स्वामीए स्वग्रंथोमां स्वेष्टदेव श्रीजिनुं जेवुं पारमैश्वर्य अने सर्वापेक्षया परतरत्व असंकोचथी प्रतिपादन कर्युंछे तेवुं तो बीजा कोइ संस्कृत वा प्राकृत ग्रंथोमां नथी ए निर्विवाद छे. एवी रीते स्वामीए आ संप्रदायमां आध्यात्मिक साहित्यनो महासंग्रह करीने श्रीजि अने तदाश्रित जनोने घणा प्रसन्न कर्यां छे.

स्वामीनी शिल्पनिपुणता पण विश्वकर्माने विस्मय पमाडनारी अने स्पर्धा करनारी अनुत्तम हती. तेमणे तेवां घणां कार्यो कर्यां छे. सर्वज्ञ श्रीजिपण तेवा कार्यमां स्वामीनी सलाह लेता अने तेवा कार्यमां प्रेरता. भावि जनोना निःश्रेयसमाटे श्रीजिए करेला मंदिरनिर्माणरूप महा कार्यमां स्वामीए घणो भाग लीधेलो छे. ते समयमां तेवा शिल्पीनी दुर्लभता हती. श्रीजिना समयमां अने स्वजीवनसुधीमां थएलां घणां खरां मंदिरोमां स्वामीनो शिल्पी अंश हतो. धोलेराना मंदिरमां कडीयाकाम सुतारकाम अने सलाटकाम पण स्वामीए हाथेज केटलुंक करेलुं छे. मंदिर पुरु करवानी आज्ञापण श्रीजिए तेमने करी हती. ठाकोरजीनी आगळना कमाडनुं आरसनुं चोकठुं पोतेज कर्युं छे अने घुमटनी आगळनी नानी घुमटीनी पत्थरनी कमान पण पोतेज कोतरेली छे. बीजु सुतारी कामतो घणुं करेलुं छे तेमांतो कहेवानी जरुर नथी. कारीयाणीमां श्रीजिना उपयोगमाटे एक कुंडी करेली छे. (अक्षर ओरडीपण स्वामीए करी हती एम कहेवायछे) वडतालमां

बार बारणानो हिंदोळो के जेमां विश्वकर्मानी चातुरीपण न्यून गणाय तेवो कर्यो हतो, जेमां श्रीहरि झुल्या हता अने ते निमित्तनो मोटो उत्सव पण प्रसिद्ध थयो हतो. आ बाबत तो स्वामिए भ. चिं. मां "पछी सखे कर्योतो हिंदोळो, सारो शोभित सुंदर पहोळो। बार बारणे ओपे अनूप, जोया जेवुं छे जाळिनुं रूप। पांच शिखरे शोभे निदान, जाणिए वैकुंठनुं विमान। काजु कनकना कोटिमां लेके, बहु फुल ने हार ते बेके। रुडो रच्यो मळी मुनिराज, एवे हिंडोळे बेठा महाराज। पछी धर्यो मुगट सुजाणे, शोभे सूर्यतेज परमाणे" आरीते वर्णवी छे. बीजे घणे स्थळे श्रीजिना स्नानविगेरेनी सगवड पण स्वामी करता. गढडा जुनागडमां तेवां कामो घणां कर्यां छे. एवी रीते स्वामीए शिल्पनिपुणतानो पण सारो उपयोग करीने श्रीजि अने तदनुयायिओने घणा प्रसन्न कर्या छे.

उपर प्रमाणे स्वामीए आत्मगुणवृत्ति, शिल्पवृत्ति अने आध्यात्मिक ग्रंथनिर्माणवृत्तिथी संप्रदायमां मोटी महत्ता मेळवी छे अने सत्संगसमाज उपर मोटो सर्वदा स्मरणीय उपकार कर्यो छे. तेमणे पोतानुं जीवन सादु, सात्त्विक, सत्याग्रह भरेलुं अने तप, त्याग, वैराग्य विगेरे सुगुणवाळुं निर्गमन करेलुं होवाथी ते समयमां तेमनो उपरनो देखाव ओछो प्रतीत थयो हशे परंतु तेमना कार्योनो विचार करतां तेमना जेवां निःश्रेयस कार्यो बीजाए भाग्येज कर्यां हशे एम कहीए तेमां लेशपण अतिशयोक्तिने अवकाश नथी. साधुताना गुणोमांतो कांइ अवशेष हतुं नहि. लोकव्यवहारमां पण विलक्षण विचक्षणता हती जेथी श्रीजि तेमने यज्ञादि कार्यमां प्रेरता हता. तेमणे जन्मारभ्य अक्षरवासपर्यंत स्वकीर्तिमां पण कांइ कलंक आववा दीधुं नथी. परमहंसदशा पछी मरणपर्यंत ग्रंथो अने कीर्तनोज कर्या करता हता. सं० १९०२ मां छेल्लो ग्रंथ भक्तिनिधि कर्यो हतो. उपर प्रमाणे पोते कृतकृत्य थइने अने बीजोने पण कृतार्थ करीने सं० १९०४ मां धोलेरामां रहीने अक्षरनिवास लीधो हतो. स्वामीए आ भूमि उपर ८२ वर्ष देह राख्यो हतो. पोते गौर वर्णवाळा, उन्नत अने कृश होवा छतां अति तेजस्वी अने सौम्यमूर्ति हता. आवा मुक्तवर नररत्ननी भूमिपर घणी खामी छे. परंतु पछवाडे ग्रन्थोनो मोटो अलभ्य लाभ सर्वोपयोगी आपी गया छे, जेथी खामी जणाती नथी. एमनो महान् उपकार स्मरणमां सदा राखवो ए आपणुं खास कर्तव्य छे.

भक्त्यानुवृत्त्या हरिकृष्णमीशं यस्तोषयामास विरक्तमूर्तिः।
तद्भक्तिविघ्नप्रतिबोधदक्षं तं निष्कुलानन्दमहं नमामि ॥ १ ॥

शास्त्री हरिजीवनदास–वडताल.

श्रीस्वामिनारायणो विजयतेतराम् ।

वर्णिवेषरमणीयदर्शनं मन्दहासरुचिराननाम्बुजम् ।
पूजितं सुरनरोत्तमैर्मुदा धर्मनन्दनमहं विचिन्तये ॥ १ ॥

निवेदनम्—

आ संप्रदायमां सर्वे कोइने विदित छे के–निष्कुळानंदमुनिविरचित काव्यसंग्रह सर्वोपयोगी सर्वाधिकारी सरळ सर्व सार शास्त्रार्थ परिपूर्ण छे. सर्वे कोइने प्रथम ग्रंथकर्तानुं जीवन जाणवानी अने ग्रंथप्रतिपाद्य विषयनुं संक्षिप्त स्वरूप जाणवानी इच्छा थायछे पछीथी तेमां प्रवृत्ति थायछे, माटे प्रथम ग्रंथकर्तानुं जीवनचरित्र आवश्यक जाणी यथालब्ध यथाश्रुत यथामति आप्युं छे. ग्रंथो घणा छे अने प्रत्येक ग्रंथमां विषयो जुदाजुदा छे जेथी तेनुं संक्षिप्त स्वरूप वर्णववामां आवे तोपण एक मोटुं पुस्तक थवा पामे, माटे जीवनचरित्रना प्रसंगमांज विषयोनी संक्षिप्त समीक्षा करी छे. एटले तेज आ ग्रंथनी विषयानुक्रमणिका जाणी लेवी. आ काव्यमां जे विषयो वर्णव्या छे ते कपोळकल्पित के उटांग के शास्त्रविरुद्ध के अनुपयोगी के श्रीजि अभिमत नहि एवा वर्णव्या नथी परंतु वेदार्थ वेदान्तार्थ स्मृत्यर्थ पुराणार्थ अने नीत्यर्थने अनुसारेज वर्णव्या छे. तेमां पण जेनो खास अन्वय आत्यंतिक मोक्षमांज थाय एवा धर्म ज्ञान वैराग्य भक्ति प्रपत्ति हृदयशुद्धि भगवत्स्मृति विगेरे वर्णव्या छे. आ अर्थ सिद्ध करवा केटलाक श्रीजिअभिमत आठ शास्त्रोमांनां वचनो अने श्रीजिनां वचनो साथे स्वामीना ग्रंथनां वचनोनी एकार्थता दर्शावी छे जेथी ग्रंथनुंपण गौरव वधेछे. तेम थवाथी कांइक स्वरूप वधे अने पुनरुक्तिनोपण प्रसंग आवे अने आडंबर कर्यानां अपवादने पात्र थाय परंतु उपरना योग्य कारणथी अयोग्य गणाशे नहि. आ काव्यनी उपयोगिता अने ग्रंथकर्तानुं गौरव तो संप्रदायना जनोना जाणवामां छे एटले विशेष विवेचननी जरुर नथी जेथी जीवनचरित्रमां दिग्दर्शन कराव्युं छे. आ काव्य केवळ संप्रदायना अनुयायिओनाज उपयोगनुं छे एम नथी परंतु 'धीरजाख्यान, सारसिद्धि, भक्तिनिधि, स्नेहगीता, हृदयप्रकाश, यमदंड, विगेरे घणा ग्रंथो सर्व जनोपयोगी छे. स्वामीए १८६० थी १९०४ सुधीमां जुदा जुद काळमां आ ग्रंथो कर्या छे. जेम जेम उपयोगिता वधती गइ तेम तेम तेनी कोपीयो लखाती गइ जे अत्यारे घणी लेखी कोपीयो जोवामां आवेछे. उपयोगिता वधतां तेने पहोंची वळवानुं सरल स्वल्प व्ययनुं साधन छापखानां मळी आव्यां जेथी छुटक छुटक केटलाक ग्रंथो ज्यां त्यां छपाया. छेवटे मुद्रित अमुद्रित सर्व ग्रंथोनो संग्रह करी वडोदराना राजवैद्य घनश्यामभाइए आ काव्य छापवानो महा उपकार कर्यो. त्यार पछी बीजीपण आवृत्तिओ नीकळी हती. ते सर्व पुस्तकोनो व्यय थइ जतां घणां वर्षो दुर्लभ अवस्थामां गयां अने तेनी मागणीयो वधवा लागी. छेवटे केटलाके ध. धु. आचार्य श्रीपतिप्रसादजीमहाराजनी प्रार्थना करतां तेमणे आ काव्य छपाववानो पोताना मुख्य कोठारी चतुरभक्तद्वारा उपक्रम कर्यो. 'प्रथम मुद्रित ग्रंथोमां घणी अशुद्धि रही गइछे जेथी लेखी कोपी उपरथी तेने शुद्ध करवुं जोइए' एम केटलाकना निवेदनथी शोधवानुं काम मने सोंपवामां आव्युं. प्रथम बेबे त्रणत्रण लेखी कोपीयो भेगी करी तेनी साथे मेळवीने शुद्ध कोपी तैयार करी. केटलेक स्थळे अपरिचित भाषाशब्दो आवेछे तेपण तेना ज्ञाताओने पुछी नकी करीने पछीथी आ काव्य छपाव्युंछे. अपरिचित संस्कृत के भाषाना शब्दो उपर टीपणी पण आपी छे. प्रथम मुद्रित थएलां पुस्तकोमां पदछेद–शब्द छुटा नहि पाडेला होवाथी वांचनाराने घणो क्लेश आवतो अने अर्थनो अनर्थ पण थवा संभव हतो तेथी आ वखते पदच्छेद पाडीने छपाव्युं छे. विशेषमां स्वामिकृत 'शिक्षापत्री' अने 'वृत्तिविवाह' आ बे ग्रंथनो निवेश कर्यो छे.

मने शोधवा विगेरमां पुराणी वासुदेवचरणदासजि तथा हरिभक्तशिरोमणी मुंबइना शेठ जमनादासभाइ वसनजीभाइए मदद करी छे. शोधवामां घणो लक्ष आप्यो छे तथापि

दोषविशेषथी अशुद्धि रहीगइ होय अथवा अन्यथा कांइ थइगइ गयुं होय तो सुज्ञजनोने सुधारी वांची लेवानी विनंति छे. आवुं सर्वोत्तम सर्वोपयोगी आ काव्य जाणी तेना छापवामां कशोपण अर्थसंकोच कर्या विना सुप्रसिद्ध निर्णयसागर प्रेसमां सारा कागळो उपर सुशोभित नवीन टाइपोथी छपाव्युं छे. अने तेमां ग्रंथकर्त्तानी रंगित छवि तथा ग्रंथमां मुख्यप्रतिपाद्य श्रीहरिनी रमणीय रंगित छविनो निवेश कराव्यो छे. अने तेनुं रमणीय चित्ताकर्षक बॉयडींग काम कराव्युं छे आ सर्व तो जोवा उपरथी मालम पडशे एटले विशेष विवेचननी जरूर नथी.

निवेदक—हरिजीवनदास शास्त्री.

ग्रंथोनां नाम तथा पत्रसंख्या—

श्रीस्वामिनारायणो विजयतेतराम् ।

श्रीनिष्कुलानन्दमुनिकृत—

काव्यसङ्ग्रहे

पुरुषोत्तमप्रकाशः ।

दोहा—भक्तिधर्म सुत श्रीहरि, सहजानंद सुखरूप । विनय सहित वंदन करुं, पावन परम अनूप ॥१॥ चिंतवि चरण नखचंद छटा, लखि उर अमित प्रताप । वंदुं विघ्न विनाशकर, हरण विपत अणमाप ॥२॥ स्वामिनारायण सुखद, प्रगट विदित जग सूर । त्रिविध ताप अज्ञानतम, कळिमळ मत कर चूर ॥३॥ आपो वाणी रस भरी, विमळ मति अविनाश । चरण वंदी आदर करुं, पुरुषोत्तमप्रकाश ॥४॥ चोपाई—रचुं ग्रंथ प्रगट गुण जुक्तरे, कृपा करो हरिजन मुक्तरे । आ ग्रंथ प्रगटपर जाणिरे, लेज्यो प्रगट महिमा उर आणिरे ॥५॥ नाम पुरुषोत्तमप्रकाशरे, पुरुषोत्तम महिमा निवासरे । पुरुषोत्तम परम दयाळरे, तेज भक्तिधर्मना बाळरे ॥६॥ ए छे दिव्य सदा साकाररे, एना महिमानो वार न पाररे । नव पों'चे मन वाणी विचाररे, एवा अगम श्रीधर्मकुमाररे ॥७॥ जेने निगम नेतिं नेति कहेरे, अल्प बुद्धि पार केम लहेरे । एना चरणकमळ परतापरे, करुं कंईक अमापनो मापरे ॥८॥ लखुं दिशमात्र ते विचारिरे, कृपा करज्यो संत सुखकारिरे । ज्यां रे'छे सदा सुखकारिरे, वरणवुं धाम ते मूर्ति संभारिरे ॥९॥ श्रीगोलोक धाम मोझाररे, अक्षरधाम छे हरिनुं साररे । कोटि रवि शशि तडिंत अनंळरे, तेमना तेजथि अति निरमळरे ॥१०॥ ए छे परम दिव्य अतिश्वेतरे, सच्चिदानंद रूपनिकेतरे । जेने ब्रह्मपुर कहे अमृत धामरे, परमपद आदि अनंत नामरे ॥११॥ जेने के'छे ब्रह्म चिदाका-

१ जेना स्वरूप स्वभाव गुण विभूतिनुं माप नथी. २ विजळी. ३ अग्नि. ४ स्थान.

शरे, एमां सदाय श्रीहरिनो वासरे। ए श्रीकृष्णनुं अक्षरधामरे, परम पावन पूरण कामरे ॥१२॥ एमां सदाय श्रीहरि विराजेरे, निरखि कोटि काम छबि लाजेरे। ए छे पुरुषोत्तम अधिरायरे, वासुदेव नारायण के'वायरे ॥१३॥ परमात्मा परब्रह्म नामरे, ब्रह्म ईश्वर परमेश्वर श्यामरे। कहे विष्णु वैकुंठपति स्वामिरे, ए छे अनंत नामना नामिरे ॥१४॥ ए छे अक्षरपर अविनाशरे, सर्वकर्ता नियंता निवासरे। कारणकारण कळा विकाशरे, अंतरजामि निर्गुण स्वयंप्रकाशरे ॥१५॥ ए छे स्वतंत्र सर्वाधाररे, एवा भक्तिधर्मना कुमाररे। अनंत कोटि मुक्त ब्रह्मरूपरे, तेमने उपास्या योग्य अनूपरे ॥१६॥ अनंत कोटि ब्रह्मांडनी जेहरे, उत्पत्ति स्थिति लय कहिए तेहरे। एवी लीळा जेनी अति साररे, एवा धर्मकुंवर किरताररे ॥१७॥ माया पुरुष कृतांत[1] अनादिरे, प्रधानपुरुष महत्तत्त्व आदिरे। ए आदि अनंत शक्तिधाररे, एना प्रेरक धर्म कुमाररे ॥१८॥ अनंत कोटि ब्रह्मांडना जेहरे, स्वामी राजाधिराज छे तेहरे। सदा किशोर मूर्ति शोभा धामरे, परम पावन पूरण कामरे ॥१९॥ देखि कोटि रतिपति[2] लाजेरे, मेघ नवीन श्याम छबी छाजेरे। भक्तवत्सल महा भय हारिरे, एवा धर्मकुंवर सुखकारिरे ॥२०॥

इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरणकमलसेवकनिष्कुलानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाशमध्ये प्रथमः प्रकारः ॥१॥

दोहा—सुंदर मूर्ति श्रीहरि, लावण्यतानुं धाम। दयासुधा पूरित[3] नयन, नटवर छबी घनश्याम ॥१॥ शोभा कीरति उदारता, अनंत भुवननी आय, उमंग भरि उदे थइ, नव नीरदें[4] तनमांय ॥२॥ नव रस नव मूर्ति धरि, आणि अनूपम हेत। सजल जलदें श्याम तनु, मन कर्म कर्युं निकेत ॥३॥ वस्या वास जुक्ते करि, नव रस नवे प्रकार। भ्रकुटि नेत्र मुखहास गति, उर तन बाहु उदार ॥४॥

चोपाई—नव रसने जाणि निज दासरे, आप्यो निज तनमांहि निवासरे। रुद्र वीर भयानक तिनरे, वसे भ्रकुटिमांहि प्रविनरे ॥५॥ रस शृंगार वसे तनमांईरे, करुणा शांति नेणे सुखदाईरे। रस हास्य ने अद्भुत का'वेरे, हरे चित्त हरि हेते बोलावेरे ॥६॥ रसविषे

१ यमराजा. २ कामदेव. ३ दयारूपी अमृतथी पूर्ण भरेला नेत्रवाळा. ४ मेघ.

असुर रखा मोईरे, हरिनां दिव्य चरित्रने जोईरे। एम रस ने अमित अलंकाररे, धर्या निज इच्छाए अपाररे ॥७॥ रस अलंकार ने विनायरे, हरिनुं रमणीय रूप सदायरे। दिव्य अमायिक अभिरामरे, हरिनुं रूप सदा छबिधामरे ॥८॥ करे ग्रहण ज्यारे किरताररे, शोभा पामे रस ने अलंकाररे। वस्त्र भूषण वाहन जेहरे, करे ग्रहण शोभे तारे तेहरे ॥९॥ सदा पूरणकाम मोराररे, करे भक्तभावे अंगीकाररे। उपमा अलंकार देवानि रीतरे, भक्तभाव जणाये प्रीतरे ॥१०॥ कोटि कामतणि छबि छाजेरे, हरिनुं हसवुं जरा जोइ लाजेरे। हरिनां दिव्य वस्त्रने जोईरे, लाजे तडित चामीकर दोईरे ॥११॥ हरिनां अमूल्य आभूषण जोईरे, रखा सुर नर मुनि मन मोईरे। करणे कुंडळ मकराकाररे, महातेजतणो अंबाररे ॥१२॥ निरखि लाज पाम्या वारमवाररे, वस्या रवि शशि गगन मोझाररे। शोभासागर शोभाना धामरे, भक्तवत्सळ दीनबंधु नामरे ॥१३॥ रसरूप गुणाकर देवरे, महामुक्त करे जेनी सेवरे। सर्व सुखमय मूर्तिने जाणिरे, महामुक्त धारे उर आणिरे ॥१४॥ जोई रूपछटा सुखदाईरे, रमा राधा करे सेवकाईरे। तजि चंचळता रमा प्यारीरे, सेवे स्थिर थइने सुकुमारीरे ॥१५॥ शुं हुं वर्णवुं रसना एकरे, अल्प बुद्धि विचार विवेकरे। सहस्रवदन पार नहि पावेरे, शुक नारद निगम नित्य गावेरे ॥१६॥ एवा कृष्ण कमळदल नेणरे, मुख मधुर मनोहर वेणरे। अघ मोचन लोचन विशाळरे, कृपासिंधु श्रीकृष्ण कृपाळरे ॥१७॥ चाले सुंदर गजगति चालरे, लाजे निरखिने राज मरालेरे। कर लटकां जोइने जनरे, पामे आनंद स्थिर थाय मनरे ॥१८॥ एवा दिव्य विग्रह दीनानाथरे, भेटे मुक्त मुनिने भरि बाथरे। सदा प्रसन्न प्रपन्न प्रतिपाळरे, करे चरित्र ते दीन दयाळरे ॥१९॥ वा'लो अक्षरधामना धामीरे, असंख्य मुक्ततणा एक स्वामीरे। सदा स्वतंत्र स्वराट विराजेरे, सर्वोपरि श्रीहरि छाजेरे ॥२०॥ इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरणकमलसेवकनिष्कुळानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाशमध्ये द्वितीयः प्रकारः ॥२॥

दोहा—शोभा सागर सुख सदनं, रमा रमण घनश्याम। वंदे-

---

१ अमाप. २ सुवर्ण. ३ गुणनी खाणरूप. ४ शेष. ५ हंस. ६ देह. ७ शरणागत. ८ स्वान. ९ कामनो गर्व उतारनारा.

पंदर्प विमोचन, परमपुरुष अभिराम ॥१॥ राजत मस्तक दिव्य अति, किरीट मुगट कमनीय । अति चतुराइए जुक्त छे, शोभा सरस बनीय ॥२॥ नाना रत्न वैदूर्य मणि, कौस्तुभ स्फाटिक पीत । इंद्रनील मरकतमणि, मणिगण कण अगणित ॥३॥ गजमोति गण छीपसुत, पन्ना पिरोजा लाल । वर पोखर माणिक मध्य, कंचन जडित प्रवाल ॥४॥ चोपाई—एवि शोभा मुगटनी जोईरे, रह्यां मुक्ततणां मन मोईरे । एवो मुगट धर्यो छे माथेरे, रुडा शोभेछे मुक्तोना नाथेरे ॥५॥ कर्युं केसर तिलक भालरे, वच्चे कुंकुम चंद्रक लालरे । शोभे अधर अरुण प्रवालरे, मृगमदनी टिबकडि छे गालरे ॥६॥ शरद ऋतुतणुं जे कमळरे, परम पुनित अरुण अमळरे । तेनी पांखडि सरखां शोभितरे, अणियाळां लोचन चोरे चित्तरे ॥७॥ नेणे वरषे अमृत अविनाशरे, करे पान नित्य निजदासरे । निरखि नेणां तृप्त न थायरे, तेमने कलप पलक सम जायरे ॥८॥ शोभे गलबंध कौस्तुभ मणिरे, शोभा सरस जोया जेवि बणिरे । रूडुं सरस सुगंधिमानरे, एवुं शितळ चंदन गुणवानरे ॥९॥ तेणे चरच्यांछे सर्वे अंगरे, निरखि लाजे कोटि अनंगरे । एवि शोभाने धरता श्यामरे, पुरुषोत्तम पूरण कामरे ॥१०॥ आजानु भुजा अभिरामरे, बांध्या बाजु शोभे सुखधामरे । मणि नंग जडित बाजु राजेरे, जोइ कोटि रवि शशि लाजेरे ॥११॥ कर पोंचि कनक कडां शोभेरे, वेढ वींटि जोइ मन लोभेरे । उर उत्तरी मोतिनी माळारे, शोभे राजीव नेण रूपाळारे ॥१२॥ जोइ शोभा अंगोअंगतणीरे, थयो मूर्छित रतिनो धणीरे । मल्लिका मालती राय वेलीरे, जाई जुई ने चंपा चंमेलीरे ॥१३॥ कुंद केतकी बकुंळ ने तुतरे, पोप पारिजात प्रसूतरे । नव कंजे केसर सेवतिरे, गुलछवि गुलदावदी अतिरे ॥१४॥ एवां पुष्प सुगंधि साररे, गणतां न आवे वार ने पाररे । एनां भूषण रचि अति भारीरे, पुजे राधा रमा सुकुमारीरे ॥१५॥ एवि शोभाने धरता दयाळरे, शोभे भक्ततणा प्रतिपाळरे । ग्रहि कर वर वेणु मुरारीरे, धरि अधर मधुर स्वरकारीरे ॥ १६ ॥ करे मधुरे मधुरे स्वर गानरे, सुणि श्रवण छुट्यां मुनिध्यानरे । सप्त स्वर सरस त्रण ग्रामरे,

१ कस्तुरी. २ कामदेव. ३ डींचण पर्यंत कांडा. ४ कमळ. ५ मोगरो. ६ केवडो. ७ बोरसळी.

एकवीश मुर्छना विश्रामरे ॥१७॥ ताळ काळ मान गति जाणिरे, बाविश सुरतिना भेद आणिरे। आरोहि अवरोहि लेछेरे, अस्ताई सचाई के'छेरे ॥१८॥ छो राग ने बत्रिश रागणिरे, छतरिश के'छे कवि भणिरे। तेना नाम रीतु स्वर तालरे, वस्त्र भूषण रूप रसालरे ॥१९॥ एम वेणुमां गाये विहारीरे, सुख आपेछे श्रीगिरधारीरे। एम गोप गोपीना नाथरे, श्रीदामादि सखा छे साथरे ॥२०॥ इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरणकमलसेवकनिष्कुलानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाशमध्ये तृतीयः प्रकारः ॥३॥

दोहा—चक्र सुदरशन आदि जे, आयुध मूर्तिमान। दिव्य देहे सेवे सदा, प्रभुपद परम सुजान ॥१॥ नंद सुनंद श्रीदामवर, शक्रभानु शशिभान। ए आदिक असंख्य गण, रूप गुण शीलवान ॥२॥ सेवत प्रभुपद प्रीत करी, पार्षद परम प्रवीर। राजत सदा समीपमां, महा सुभट रणधीर ॥३॥ कोटि चंद्र रविसम द्युति, नव नीरद तन माय। निरखि नाथ शोभानिधि, आनंद उर न समाय ॥४॥ चोपाई—अनंत कोटि कल्याणकारी गुणरे, तेणे जुक्त छे मूर्ति तरुणरे। धर्म ज्ञान ने वैराग्य आदिरे, नवनिधि सिद्धि अणिमादिरे ॥५॥ ए आदिक ऐश्वर्य अपाररे, सेवे प्रभुपद करी बहु प्याररे। मूर्तिमान वेद च्यारे गायरे, हरिनां चरित्र कीर्ति महिमायरे ॥६॥ वासुदेवादि व्यूह अनुपरे, केशवादिक चोवीश रूपरे। वाराहादिक बहु अवताररे, ए सर्वना हरि धरनाररे ॥७॥ एवा श्रीहरिकृष्ण भगवानरे, पुरुषोत्तम कृपानिधानरे। आ जे ऐश्वर्य सर्व के'वायरे, तेणे जुक्त थका हरिरायरे ॥८॥ भुवि पर एकांतिक धर्मरे, तेने प्रवर्तावबो ए छे मर्मरे। बदरिकाश्रमने मांइरे, थयो शाप अति दुःखदाइरे ॥९॥ ऋषि दुर्वासाने शापे करीरे, भुवि प्रगट्या मनुष्य तनु धरीरे। निज एकांतिक भक्त जाणिरे, भक्ति धर्म उपर हेत आणिरे ॥१०॥ वळि मरीच्यादिक ऋषिराजरे, हरिना एकांतिक भक्त समाजरे। असुरगुरु नृपथकि भारिरे, तेमनी रक्षा करवाने मुरारिरे ॥११॥ भक्ति धर्मादिकने दयाळरे, सुख आपवा परम कृपाळरे। निज प्रबळ प्रतापे करिरे, असुरगुरु नृपनो मद हरिरे ॥१२॥ एमनो नाश करवाने काजरे, शस्त्र धार्या विना

महाराजरे । करवा नाश ते सर्व उपायरे, निज बुद्धि बळे मुक्तरायरे ॥१३॥ ग्रहि कळिबळने वारंवाररे, पाम्यो अधर्म वृद्धि अपाररे । तेनो करवा अतिशे नाशरे, करवा सुखिया सर्वे निजदासरे ॥१४॥ निज दर्श स्पर्शादिके करीरे, वळि रची वचनरूप [1] पंतरीरे । करवा अनेक जीवनो उद्धाररे, इच्छा करि धरवा अवताररे ॥१५॥ निजधाम पमाडवा सारुरे, देवा अखंड सुख उदारुरे । उर धारी अचळ एवि टेकरे, एवा परम दयाळ छे एकरे ॥१६॥ करवा करुणा कळिमध्ये भारीरे, दीनबंधु दया दिल धारीरे । मोटो अर्थ विचार्यो छे एहरे, करवा अभय नारी नर तेहरे ॥१७॥ एम पूर्ण पुरुषोत्तम रायरे, दिधो कोल वृंदावन मांयरे । भक्ति धर्मने आप्युं वचनरे, सत्य कीधुं ते जगजीवनरे ॥१८॥ कोशळ देश अयोध्या प्रांतरे, प्रभु प्रगट थया करी खांतरे । धर्यो नर विग्रह स्वछंदरे, परम पावन परमानंदरे ॥१९॥ श्रीनारायण ऋषिरूपरे, थया प्रगट ते परम अनुपरे । थया भक्तिधर्मना बाळरे, श्रीकृष्ण भक्त प्रतिपाळरे ॥२०॥ इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरणकमलसेवकनिष्कुलानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाशमध्ये चतुर्थः प्रकारः ॥४॥

दोहा—भक्ति धर्मने भुवने, थया प्रकट पूरण ब्रह्म । आप इछाए आविया, जेने नेति कहे निगम ॥१॥ सुंदर देश सरवारमां, छपैया छबीनुं धाम । तियां प्रभुजि प्रगट्या, पुरुषोत्तम पूरणकाम ॥२॥ संवत अढार साडत्रिशना, चैत्रशुदि नवमीने दिन । ते दिन जीवन जनम्या, भक्त भय हारि भगवन ॥३॥ वसंत ऋतु विरोधि संवत्सर, उत्तरायण अर्क अनूप । शुक्लपक्ष पुष्य नक्षत्रे, सोमवार ते सुखरूप ॥४॥ चोपाई—वृश्चिक लग्न ने कौलव करणरे, योग शुक्रमां दुःख हरणरे । दश घडि रुडी रात्य जातांरे, सुख सेजमां सुतां'तां मातारे ॥५॥ ते समे प्रगट्या महाराजरे, करवा अनेक जीवनां काजरे । [2]व्योमे [3]विबुध वाजां वजाविरे, करे दर्शन विमान लाविरे ॥६॥ [4]सुरवनितां गाय वधाईरे, अति मोद भरी मनमांईरे । मंद सुगंध शीतळ वायरे, वायु सुंदर जन सुखदायरे ॥७॥ स्वर्गे शोभि रह्युंछे अपाररे, थाय जयजय शब्द उचाररे । करे पुष्प वृष्टि पुर-

१ शिक्षापत्री. २ आकाश. ३ देवताओ. ४ देवस्त्रीओ.

दररे, वर्षे सुगंधि सुमन सुंदररे ॥८॥ तांडव नृत्ये ओडे शिव तानरे, गाये गांधर्व अप्सरा गानरे। थया निर्धूम यज्ञ हुताशनरे, हवां निर्मळ जननां मनरे ॥९॥ एम अमरे पाम्या आनंदरे, तेम भूमि मगन जनवृंदरे । गाय घरघर मंगळ वधाईरे, हरष भरी मानिनी मनमांईरे ॥१०॥ रह्यो चौदिशे आनंद छाइरे, प्रभु पधारिया भूमिमांईरे। करवा कोटिकोटिनां कल्याणरे, पोते पधार्या परम सुजाणरे ॥११॥ मात तात पाम्यांछे आनंदरे, जोइ पुत्र ते पूरण चंदरे। मनोहर मूर्ति मरमाळीरे, थाये मनमगन जन भाळीरे ॥१२॥ जेजे जुवेछे नयणां भरिनेरे, तेनां मन चित्त लेछे हरिनेरे। मुख मृगांकसम सुख देणरे, शोभे कर चरण चारु नेणरे ॥१३॥ अंगोअंग शोभा छे अनुपरे, नख शिख छबी सुखरूपरे। जोइ सफळ करे जन जन्मरे, एवि रूपाळी मूर्ति छे रम्यरे ॥१४॥ जुवे हेते जे जन हुलसिरे, तेना अंतरमां जाये वसिरे। पछी विसार्या पण न विसरेरे, सुतां बेठां सदाये सांभरेरे ॥१५॥ एवी मूर्ति आज अलौकिकरे, धरी बहुनी टाळवा बीकरे। सहु भक्तजनने सुख देवारे, आवे अक्षरपति थया एवारे ॥१६॥ दिन दिन प्रत्ये जो दयाळरे, वधे नित्य चंद्र जेम बाळरे। मुखहासे जुक्त छे हमेशरे, बहु शोभेछे बालुडे वेषरे ॥१७॥ रुवे नहि राजि रहे घणुंरे, तेणे मन हरेछे सहुतणुंरे। सुखमय मूर्ति महाराजरे, आव्या सौने सुख देवा काजरे ॥१८॥ मोटे भाग्ये आव्या भगवानरे, देवा सौ जनने अभे दानरे। जेम आव्याछे धामथी धारीरे, तेम तारशे नर ने नारीरे ॥१९॥ सहु जनने करवा छे सुखीरे, नथी राखवा कोइने दुःखीरे। सहु जीवनी लेवीछे संभाळरे, एह अर्थे आव्याछे दयाळरे ॥२०॥

इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरणकमलसेवकनिष्कुलानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाशमध्ये पंचमः प्रकारः ॥५॥

दोहा—जनमि जनक जननी घरे, रह्या दया करी कांइक दिन। रम्या जम्या रुडि रीत्यशुं, भक्ति धर्मने भुवन ॥१॥ त्यां बाळचरित्र बहु कर्या, पछी आठमे वर्षे आप। पिताथकी ते पामिया, उपवीत अति निष्पाप ॥२॥ त्रण वर्ष तपासिने रह्या, तात भुवन श्रीअविनाश।

१ इन्द्र. २ पुष्प. ३ धुमाडा विनानो. ४ अग्नि. ५ चन्द्र.

पछी प्रभुजी पधारिया । जइ कर्यो वनमांहि वास ॥३॥ सात वरष वन वेठियुं, वळतो वालमे कर्यो विचार । जे अर्थे आ अवतार छे, ते करुं हवे निरधार ॥४॥ चोपाई—पछी जोगी गोपाळने मळीरे, करी एनी इच्छा पूरी वळीरे । मळया प्रभूजी पूरण कामरे, तजी तन गया अक्षरधामरे ॥५॥ पछी नवलखे पर्वत पधार्यारे, बहु जोगीने मुद वधार्यारे । जोगी नव लाख जोइ जीवनरे, थया नाथ निरखिने मगनरे ॥६॥ तेपण तन तजि निरधाररे, अवधे गया अक्षर मोझाररे । एम जीव उद्धारवा काजरे, फरे हय वेहये महाराजरे ॥७॥ जेजे जीव आवेछे नजरेरे, तेने धामना निवासी करेरे । दरशे स्परशे कोइ देहधारीरे, थाय अक्षरना अधिकारीरे ॥८॥ नर अमर ने जे आसुररे, पामे प्रभु पेखे ब्रह्मपुररे । एम जीव जक्तना जेहरे, पामे अक्षरधामने तेहरे ॥९॥ तीर्थ शहेर पुर नग्र ग्रामरे, फर्या जेजे धरणिपर धामरे । त्यांत्यां जेणे निरख्या घनश्यामरे, तेते पामिया अक्षरधामरे ॥१०॥ गिरि गुफामां जे गेब हतारे, कंइ समुद्र तट सेवतारे । तेनुं कर्युंछे परम कल्याणरे, पोते मळी प्रगट प्रमाणरे ॥११॥ निजमूर्ति प्रतापे महाराजरे, कर्यां अनेक जीवनां काजरे । एम उद्धारता बहु जनरे, आव्या सोरठमां भगवनरे ॥१२॥ सोरठदेशे सोयामणुं गामरे, मन लोभे शोभे लोझ नामरे । तियां अलबेलो आवीरयारे, करी बहु जीवपर दयारे ॥१३॥ एम पधारिया प्राणनाथरे, पछी संभारियो मुक्तसाथरे । करी सुरत्य ने जोया संभाळीरे मुनि मुक्तनी मंडळी रुपाळीरे ॥१४॥ ज्यारे नाथे कर्युं चिंतवनरे, आव्या ज्यां हता त्यांथी जनरे । आवी मळया महाराज संगरे, मुक्तमंडळ अति उछरंगरे ॥१५॥ लाग्या पाये जोडी जुग पाणरे, बोल्या विनति करी मुख वाणरे । आव्यां हरषनां नयणे नीररे, जोइ बोलीया श्याम सुधीररे ॥१६॥ मुनि सर्वे सुखी छो तमेरे, तमे मळे राजि थया अमेरे । पछी मरीच्यादि मुनिसाथरे, रह्या प्रभुपासे जोडि हाथरे ॥१७॥ पछी मुनि कहे महाराजरे, जेम को' तेम करिए आजरे । त्यारे नाथ के' तारवा जंतरे, देशोदेश फरो बुद्धिवंतरे ॥१८॥ अहिंसादिक नियम पळावोरे, जन्म मर्णनां खातां वळावोरे । वळि अन्न जळ देशो जे तमनेरे, ते सहु प्राणि पामशे

अमनेरे ॥१९॥ दरश स्परश करी पडशे पायरे, तेनी जरूर करीश हुं सा'यरे। तमारा ने मारा जे मळेलरे, तेने थाशे कहुं बहु से'लरे ॥२०॥ इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरणकमलसेवकनिष्कुलानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाशमध्ये षष्ठः प्रकारः ॥६॥

दोहा—वळता मुनि बोलिया, शुंशुं धराविए व्रतमान। कयी पेर्ये भजन कराविए, कयी पेर्ये धराविए ध्यान ॥१॥ केवि रीते अमे वरतिए, केवो राखिए वळि वेष। केवि रीते वात करिए, केवो आपिए उपदेश ॥२॥ जगमां जे जिज्ञासु जन, नर नारी हशे अपार। के'शुं नरने कल्याणनुं, नहि कहिए नारीने निर्धार ॥३॥ मुक्तने मानिनी मळि, वळि करे परस्पर वात। दर्श स्पर्श दारा हास्यथी, थाय नरने ज्ञानमी घात ॥४॥ चोपाई—माटे नर आगे निरधाररे, के'शुं वात करी अति प्याररे। पुरुष प्रमोदशुं बहु पेररे, फरी देशदेश ग्राम शहेररे ॥५॥ रूडो रहस्य पुरुषने के'शुंरे, दारा संगथकी दूर रे'शुंरे। आज मोर्यनी अमे सांभळिरे, खाधि मोटे मोटे खोट वळिरे ॥६॥ ब्रह्मा भुल्या तनया तन जोइरे, तेणे खरी लाज वळी खोइरे। शिव मोहिनी जोइ मन मोहुंरे, तेणे जोगकळा बळ खोयुंरे ॥७॥ इंद्र अहल्या रूप निहाळीरे, थयो भ्रष्ट हतो भाग्यशाळीरे। जोइ मोहिनी रूपने असुररे, तेणे वेणे थया चकचुररे ॥८॥ पराशर ऋषि तपोधनरे, मोह्या मत्स्यगंधा जोइ मनरे। एकलशृंगी वसे वनमांइरे, जेने भामिनी भान न कांइरे ॥९॥ देखी सुंदरीने दिले डूल्यारे, जेणे ज्ञान ध्यान नि'म भूल्यारे। ऋषि सौभरि सफेरी संगरे, जोइ तर्त व्रत कर्युं भंगरे ॥ १० ॥ नारद पर्वते निरखी सुंदरीरे, इच्छा बेउए वरवा करीरे। देवगुरु भूल्या दिश पोतेरे, निज अनुज वधु रूप जोतेरे ॥११॥ ययाति सुंदरी सुख आशरे, माग्युं जोबन पुत्रने पासरे। आग्निध्र ने दीर्घतमा जेवारे, एह आद्य बिजा कई एवारे ॥१२॥ नर अमर नारीने संगेरे, कोय रह्या नहि शुद्ध अंगेरे। जोगी जति तपसी संन्यासीरे, वनवासी निराशी उदासीरे ॥१३॥ डाह्या शाणा चतुर सुजाणरे, कवि कोविद नारीना वेचाणरे। भट पंडित प्रवीण पुराणीरे, जेनी सुधा

---

१ स्त्री. २ माछली. ३ स्त्री.

समान छे वाणीरे ॥१४॥ होय जश जगतमां जेनोरे, नारी न मळी त्यांलगि तेनोरे । ऋषीश्वर मुनीश्वर मनेरे, डरी वनिताथी वसे वनेरे ॥१५॥ जाणे एनो संग छे एवोरे, भारे हेव्यबेडी बन्ध जेवोरे । माटे एथी उगारी लेजोरे, बिजुं के'वुं घटे ते सुखे के'जोरे ॥१६॥ नथी एवुं कठण कांइ कामरे, तमे को'ने न थाये घनश्यामरे । जेजे कहो तेते अमे करियेरे, सर्वे वचन शिशपर धरियेरे ॥१७॥ तन मनना सुखने त्यागीरे, रे'शुं वचनमां अनुरागीरे । जेह अर्थे मोकल्याछे आंइरे, तेमां कसर न राखिए कांइरे ॥१८॥ पण अरजी करी तमने अमेरे, दील धारजो दीनबंधु तमेरे । अमे कह्यो ते अमारो आशेरे, मारा प्राणपति तम पासेरे ॥१९॥ एम बोल्या मुनि सहु मळिरे, लीधुं सर्वे प्रभुए सांभळिरे । पछी हसि बोल्या अविनाशरे, धन्य निरमोही मारा दासरे ॥२०॥ इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरणकमलसेवक-निष्कुलानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाशमध्ये सप्तमः प्रकारः ॥७॥

दोहा—श्रीहरि के' संत सांभळो, एवो करवो नथी उपाय । जेणे करिने जक्तनुं, बंधन तमने थाय ॥१॥ एवी रीतने राखशुं, जेह रख्या न रे'शे कोय । शास्त्रमां पण शोधतां, कियां होय के वळि नोय ॥२॥ जेम अलौकिक अवतार छे, तेम काढुं अलौकिक रीत । सहु उपर शिरोमणि, वळि घणी परम पुनित ॥३॥ ते रीत कहुं ते हृदे धरी, सहु रहो थइ सावधान । एम मुनिमंडळने आगळे, श्रीमुखे कहे भगवान ॥४॥ चोपाई—रे'जो पंचव्रत प्रमाणरे, धारी विचारी सहु सुजाणरे । पंचव्रत छे सहुने पायेरे, नथी एथी बीजुं कांय वायेरे ॥५॥ जोशो विधविधे जो विचारिरे, भर्यो अर्थ छे ए अति भारिरे । तेमां धन ने त्रियानो त्यागरे, घणो कह्योछे करी वि-भागरे ॥६॥ अष्ट प्रकारे तजवी नारीरे, तेम धन तजवुं विचारीरे । कोइ देश काळ क्रिया संगेरे, एथी अळगु रे'वुं अष्ट अंगेरे ॥७॥ सहु जाणजो जन एम पंड्येरे, धन त्रिया बे नथी ब्रह्मांडेरे । एम नकी करी निरधाररे, फरो परहिते पृथवी मोझाररे ॥८॥ अंगे राखजो अंबर एटलांरे, शीत उष्ण न पीडे तेटलांरे । कंथा कौपीन ने कटिपटेरे, एटलां तो राखजो अमटेरे ॥९॥ तेपण जाचिने जीरण

१ स्त्री. २ कौपीन उपर पहेरवानुं वस्त्र. ३ अवश्य.

लेजोरे, एवी रीत्ये सहु मुनि रे'जोरे। अन्न मागिने जमजो मध्याह्नेरे, रसे रहित सहित जळपानेरे ॥१०॥ सर्वे मेळवी भेळु ते करीरे, जमजो एकवार भाव भरीरे। एम रही सहु मुनिरायरे, फरजो देश परदेशने मांयरे ॥११॥ करजो पुरुष आगळे वातरे, जेम छे तेम वळी साक्षातरे। ज्यारे निम धारे जाणो जनरे, के'जो करे प्रगट भजनरे ॥१२॥ धरे प्रगट प्रभुनुं ध्यानरे, जेवा भूमिए छे भगवानरे। धरतां ध्यान थाशे प्रकाशरे, तेणे मगन थाशे मने दासरे ॥१३॥ आपे देखशे अक्षरधामरे, देखि मानशे पूरण कामरे। एम अनंत जीव आशरीरे, जाशे अखंड धामे काम करीरे ॥१४॥ तेना संगी बीजा जे जनरे, करशे भाव करीने भजनरे। तेतो पामशे ए धाम आपरे, एवो मोटो छे आज प्रतापरे ॥१५॥ वळी अन्न जळ तमने जे देशेरे, आपी अंबर अक्षर घर लेशेरे। जेह धामना अमे रे'नाररे, लइ जाशुं ते धाम मोझाररे ॥१६॥ नथी जोवी जीवनी करणीरे, रीत आ वारनी दोष हरणीरे। ज्यारे भरवुं होय मोटुं वा'णरे, वो'रे शाल दाळय लोह पाषाणरे ॥१७॥ जेवो माल मळे तेवो गो'रेरे, तोये ठालुं छे कही बकोरेरे। एवो आज मोटो छे अवताररे, बहु जीव करवा भवपाररे ॥१८॥ तेतो सर्वे जाणोछो तमे जनरे, समझी रहो मनमां मगनरे। निर्भय निःशंक थै सहु रे'जोरे, वातो प्रगल्भ मन करी के'जोरे ॥ १९ ॥ एम मुनीने कह्युं महाराजेरे, सुखसागर गरीब निवाजेरे। आव्या लेर्ये मेर्यमां आ वाररे, परम सनेही प्राण आधाररे ॥२०॥ इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरणकमलसेवकनिष्कुलानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाशमध्ये अष्टमः प्रकारः ॥८॥

दोहा—पछी मुक्तने आपी आगन्या, तमे फरो देशप्रदेश। जेम कह्युं तेम वर्तजो, राखजो साधुनो वेष ॥१॥ पछी मुनि परवर्या, जेम हाल्यां हुडियां वा'ण। भारे वा'णने भरवा, सहु सज्ज थयाछे सुजाण ॥२॥ पछी पोते प्रभुजीए, उर विचारियुं एम। बहु जीव जेम उद्धरे, मारे करवुं तर्त तेम ॥३॥ बंधावुं बहुपेरे करी, सुंदर सदावरत। जे जमे अन्न अमतणुं, ते पामे परम गति तरत ॥४॥
चोपाई—एम कै' बंधाव्यां अन्नक्षेत्ररे, जमे जन अन्न पवित्ररे। झाझे हेते जनने जमाडेरे, करी वात आनंद पमाडेरे ॥५॥ सुणि

वात रळीयात थायरे, पछी समजी रहे सत्संग मांयरे। एम सदाव्रत बांध्यां बहुरे, तेह गामतणां नाम कहुरे ॥६॥ लोज मांगरोल अगत्राईरे, सदाव्रत माणावद्रमांईरे। मेघपुर धोराजि शांकळीरे, अन्न आपे भाडेरमां वळीरे ॥७॥ जांमवाळी ने नवेनगररे, ब्राह्मण भेख त्यां भोजन करेरे। फणेणी ने जाणो जेतपररे, जमे जन सरधार सुंदररे ॥८॥ कोटडुं गढडुं कारियाणीरे, जमी बोले जेजे जन वाणीरे। माणेकवाडे ने मेथांण मांईरे, जेतलपुर श्रीनगर त्यांईरे ॥९॥ एह आदि गामे आपे अन्नरे, जेह जमे ते थाय पावनरे। तेणे तजे विजु भजे श्यामरे, तन मुके पामे पर्म धामरे ॥१०॥ एम अनेक जीव उद्धार्यारे, भय टाळी भवजळ तार्यारे। तोये न मान्युं नाथनुं मनरे, कर्यां जन तारवा जगनरे ॥११॥ जाण्युं जग्नमां जमशे जे अन्नरे, जाशे धामे ते थाशे पावनरे । एम जग्न कर्यां बहु जागेरे, जम्या द्विज अति अनुरागेरे ॥१२॥ क्षत्री वैश्य ने शूद्र वळीरे, जम्या बहु जन एआदि मळीरे। लेखुं न थाय लाख हजारेरे, एम जमाड्या जग आधारेरे ॥१३॥ जेजे जम्या ए जगननुं अन्नरे, पाम्या परम प्राप्ति पावनरे। एम वे'ती कीधीछे जो वाटरे, ब्रह्ममोहोल मांहि जावा माटरे ॥१४॥ जेजे जीव पामीया संबन्धरे, तेना छोडाविया भवबन्धरे। आप प्रतापे अक्षरधामेरे, सहुने पो'चाडिया घनश्यामेरे ॥१५॥ केना जोया नहि गुन्हा वांकरे, एवो आज वाळ्यो आडो आंकरे। आ समामां जेनो अवताररे, तेना भाग्यतणो नहि पाररे ॥१६॥ त्यागे करी तपी खपी जायरे, तोयेपण ए धामे न जवायरे। सर्वे पार छे सुखनी सीमारे, जन से'जेसे'जे जाय तेमांरे ॥१७॥ से'जेसे'जे आपेछे आनंदरे, समरथ स्वामी सहजानंदरे। सिंधु पर्यंत भूमिनां वासीरे, सहु थयां ए धामनां निवासीरे ॥१८॥ एवो प्रगटाव्यो पोते प्रतापरे, तेणे उद्धारिया जन आपरे । एवां कर्यां अलौकिक काजरे, तोये रिझ्या नहि महाराजरे ॥१९॥ जाणे हजीये कांये न कीधुंरे, मुने सेवीने सुख न लीधुंरे। पामे सुख मारी पूजा करीरे, अशन वसन भूषने भाव भरीरे ॥२०॥ इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरणकमलसेवकनिष्कुळानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाशमध्ये नवमः प्रकारः ॥९॥

दोहा—प्रेमे करीने पूजा तणी, हरिजने न पूरि हौंस । सेवि न

शक्या स्वामीने, अति रहि गयो अपशोष ॥१॥ मत्स्यादिक मोर्ये धर्यां, असंख्यात अवतार। कारज निमित्त नवां नवां, तन धर्यां निरधार ॥२॥ जळ स्थळमां जाणजो, अवतार धर्याछे अनेक। सर्वे जीवने सुख आपवा, होये न होये ए एक ॥३॥ सेवकने सेवी सुख लेवुं, केवुं थया पूरणकाम । एम न मान्युं जन मन, तारे प्रगटिया घनश्याम ॥४॥ चोपाई—महा मोटा मत्स्य अवताररे, पण रह्या ते जळ मोझाररे । मानविए तेने न मळायरे, वण मळे अज्ञान न जायरे ॥५॥ अन्न जळ अंबर आभूषणरे, तेल फुलेल सुगंधि पणरे। अत्तर चंदन पुष्पनी माळारे, तेणे पूजि शुं थया सुखाळारे ॥६॥ कर्यां कांयेक जीवनां काजरे, पछी पधार्या धाम महाराजरे। कच्छ प्रभुपण कृपा करीरे, आव्या जन अर्थे तन धरीरे ॥७॥ जे अर्थे आव्या अविनाशरे, कर्यो ते तने तेवो समासरे। बहु जीवने अर्थ न आव्यारे, आवी देव दानव समझाव्यारे ॥८॥ वपु वाराह वालमे लीधुरे, पृथवीनुं ते कार्य कीधुरे । तेने पण बीजां बहु मळीरे, सुख न लीधुं सेविने वळीरे ॥९॥ नृसिंह रूप नउत्तम तनरे, धारी उद्धारिया निजजनरे। पण क्रोधे भया भयंकाररे, केम सेवि शके नरनाररे ॥१०॥ वामनजीए वपुने धारीरे, लीधी पृथवी पिंड वधारीरे। बली बोले बांध्यो बहुपेररे, पछी वर दई वसिया घेररे ॥११॥ परशुराम रूपे प्रगट थईरे, करी नक्षत्रि पृथवी लईरे। तेमां सहूनो न थयो समासरे, सेवी सुख न पामिया दासरे ॥१२॥ रामरूप धरी थया राजरे, कर्यां मोटां मोटां बहु काजरे। तेतो लखाणां लाखो ठेकाणेरे, देव दानव मानव जाणेरे ॥१३॥ पण दीन दास रही पासरे, पूजि पुरी करी नहि आशरे। शुं आपिने ओशींगल थायरे, रांके राजाने केम पूजायरे ॥१४॥ कृष्णावतारमां क्रीडा करीरे, बहु तार्यां ए अवतार धरीरे। ते छे वात पुराणे प्रसिद्धरे, लखी व्यासजीए बहुविधरे ॥१५॥ दिधां सेवकने सुख भारीरे, सेवी सुख पाम्यां नर नारीरे । पण एमना एम न रह्यारे, पछी राजअधिराज थयारे ॥१६॥ त्यारे सहुने मळयानुं सुखरे, न रह्युं थयुं दासने दुःखरे। बुद्ध कलकि बे अवताररे, प्रयोजने पृथवी मोझाररे ॥१७॥ तेतो करिलिये ज्यारे कामरे, पाछा

पधारे पोताने धामरे। एह आदि बहु अवताररे, तेतो अवतारीना निरधाररे ॥१८॥ पण सर्वे रीते सुखकारीरे, तेतो पुरुषोत्तम अवतारीरे। तेह पोते पधार्याछे आजरे, अक्षरधामना धामी महाराजरे ॥१९॥ माटे सर्वे रीते सेव्या जेवारे, आज अलबेलो थयाछे एवारे। सहु जननी पुरवा हामरे, आव्या आपे बहु घनश्यामरे ॥२०॥ इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरणकमलसेवकनिष्कुलानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाश-मध्ये दशमः प्रकारः ॥१०॥

दोहा—पुरुषोत्तम पधारिया, सर्वे अवतारना आधार। अगणित जीव आ जगतना, ते सहुनी लेवा सार ॥१॥ स्थूळ सूक्ष्म जे जळे स्थळे, जियां जियां रह्या'ता जन। तियां तियांथी तारिया, आवी भूमिपर भगवन ॥२॥ कोइ प्रकारनो प्राणधारी, पामिया जे प्रसंग। ते सहु सुखीया थया, गया अक्षरे थै शुद्ध अंग ॥३॥ जेम अर्कने[1] उगवे करी, रहे नहि अणुए अंधार। तेम सहजानंद सूर्यथी, जन पाम्या सुख अपार ॥४॥ चोपाई—बहु अवतारना जे दासरे, तेनी पुरी करवाने आशरे। थयुं रूप अलौकिक एवुंरे, सहुने पूजवा सेववा जेवुंरे ॥५॥ सहु लोकने आवियो लागरे, मळयो महासुख लेवानो मागरे। मत्स्यादिकना रह्या'ता मुझाइरे, सेवी सुख लेवा मनमांइरे ॥६॥ ते सहुनुं उघडियुं बाररे, नाना मोटानुं एकज वाररे। लियो लावो दावो भलो आव्योरे, आव्यो अवसर आज मन भाव्योरे ॥७॥ जेवी समृद्धि जेवी सामग्रिरे, तेवे पूजो प्रसन्न थाशे हरिरे। अशन वसन भूषणे भाव भरीरे, पूजो फळ फुल मूळ कंदे करीरे ॥८॥ जळ दळ जेजे कांई मळेरे, पूजो पूजाशे आज सघळेरे। कुकुंम कस्तुरी कपूर केसररे, अर्घ्य अगर चंदन अत्तररे ॥९॥ धन धान्य वृक्ष ने वाहनेरे, गाये गवा[2] महिषी सदनेरे। वाडी खेत्र वसुंधरा वळीरे, सेज पलंग पथरणां मळीरे ॥१०॥ गादी तकिया ओछाड ओसिसेरे, जेजे आपशो ते आज लेशेरे। कमळनाळ डोडां डोडी पानरे, लइ राजी थाशे भगवानरे ॥११॥ दुध मध दही मही वळीरे, घी गोळ शर्करा[3] गळीरे। ईक्षुदंड[4] खांड ने खारेकरे, एह आदि वस्तु जे अनेकरे ॥१२॥ पानबिडी लवींग सोपारीरे, जायेफळ एला[5] तज

१ सूर्य. २ भेंस. ३ साकर. ४ शेलडी. ५ एलची.

सारीरे। एह आदि जमवानां जेहरे, आवे उत्तम पूजवामां तेहरे ॥१३॥ जेजे शुद्ध वस्तु सुखदाईरे, तेते आवे सर्वे सेवामांईरे। एवो आजनो छे अवताररे, सहु जीवने सुख देनाररे ॥१४॥ हळी मळी पासे रहीयेरे, पग पूजी स्पर्शी सुख लैयेरे। एम सहुने बहु सुगमरे, थया पोते ते पूरण ब्रह्मरे ॥१५॥ सर्वे अवतारनो जे संकोचरे, भाग्यो भक्तनो न राखि पोचरे। मत्स्य कच्छ वराह नरसिंगरे, तेतो मनुष्यथी विजाति अंगरे ॥१६॥ सजाति विना सुख न आवेरे, माटे नरप्रभु भक्तने भावेरे। धरे नरतन होय नरेशरे, तोये बहुने न होये उपदेशरे ॥१७॥ विप्र क्षत्रि न सांभळे वातरे, वैश्य शूद्र करे वात घातरे। माटे आ जे लिधो अवताररे, शोधि सारतणुं घणुं साररे ॥१८॥ सौने सुगम अगम नहि अणुंरे, सर्वे आगमे निगमे घणुंरे। थया एवा पोते पूर्णकामरे, पुरी सर्वे जीवनी हामरे ॥१९॥ तोये वळतुं विचार्युंछे एमरे, बहु जीव ते उद्धरे केमरे। दई दर्शन दोष निवारुंरे, तेणे पामे परम धाम मारुंरे ॥२०॥ इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरणकमलसेवकनिष्कुळानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाशमध्ये एकादशः प्रकारः ॥११॥

दोहा—मोटी मे'र करी हरि, पधारिया पूरणकाम। अनेक जीवने आपवा, पोतानुं परम धाम ॥१॥ दयानिधि दया करी, जीव जक्तना उपर जोर। तान एक जीव तारवा, धारि वपु धर्मकिशोर ॥२॥ अहोनिश ए उपायमां, रह्याछे राज अधिराज। अमितने अभय करवा, सोंपवा सुख समाज ॥३॥ पडतुं मेल्युं पूजा स्पर्शनुं, दरशननुं राख्युं दान। जे जन निरखे नाथने, ते पामे सुख निदान ॥४॥ चोपाई—एह अर्थे करेछे उपायरे, नित्य नवानवा मनमांयरे। जाणे सौ जन दरशन करेरे, भावे अभावे नाम ओचरेरे ॥५॥ लेतां स्वामिनारायण नामरे, थाये प्राणी ते पूर्णकामरे। लेशे नाम निरखशे नेणेरे, परम प्राप्ति पामशे तेणेरे ॥६॥ माटे मोटा उत्सव समैयारे, करुं जाये नहि केणे कैयारे। पछी फुलदोळ रामनौमीरे, प्रबोधनी एकादशी सौमीरे ॥७॥ तेदि आवे लाखो लेखे जनरे, करे महाप्रभुनां दरशनरे। जुवे सभा सामुं सुखकंदरे, अमृतदृष्टिए आपे आनंदरे ॥८॥ सहु जनतणा ताप हरेरे, सुख शांति अंतरमां

करेरे। सहु सुखिया थई जन मनेरे, जाये पोत पोताने भुवनेरे ॥९॥ रात्यदि सांभरे स्वामी संतरे, तेणे राजि रहेछे अत्यंतरे। करतां ए लीळानुं चिंतवनरे, तेणे पामे परम धाम जनरे ॥१०॥ एवा समैया वरसो वरसरे, करे एक बीजाथी सरसरे। तेमां कैक पूजे कैक स्परशेरे, सौने आनंदना घन वरसेरे ॥११॥ नित्य नवी करे नाथ लीळारे, त्यागी गृही करी बहु भेळारे। संत बहु सन्यासी समोहरे, जेने काम लोभ नहि मोहरे ॥१२॥ जोई एवाने जक्तना जनरे, सहु के'छे करी धन्य धन्यरे। संत श्रीहरिने दरशनेरे, पामे महामोटो आनंद मनेरे ॥१३॥ एवा जन जगतमां जेहरे, पाम्या अक्षरधामने तेहरे। एवो कर्यो मोटो उपकाररे, बहु जीव करवा भवपाररे ॥१४॥ बंध थइ गयां बीजां बाररे, परमपद पाम्यां नर-नाररे। जीव संयमनीए शीद जायरे, प्रगट प्रभु छे प्रथवी मांयरे ॥१५॥ आज शको सहजानंद तणोरे, बेठो बळवंत बळियानो घणोरे। ज्यारे प्रगटिया प्रभु पोतेरे, जोया नजरे आव्या जीव जोतेरे ॥१६॥ स्वर्ग मर्त्यलोक ने पाताळरे, दिठा तेने दुःखिया दयाळरे। तेने छोडाव्या बंधथी छेकरे, गया ए पण धामे अनेकरे ॥१७॥ बेसे राजा गादिपर कोयरे, छोडे बंधिवानना बंध सोयरे। तेम बंधथी छोड्या बहु जनरे, पोते प्रगटी श्रीभगवनरे ॥१८॥ महा मोटो प्रताप प्रगटावीरे, रीत नौतम न्यारी चलावीरे। जेने उपर नहि बिजो कोयरे, तेतो जेम करे तेम होयरे ॥१९॥ सौना नाथ नियंता स्वामीरे, सौ धामतणा पण धामीरे। तेतो अढळक आज ढळियारे, थया सुखी जन जेने मळियारे ॥२०॥ इति श्रीसहजानन्दस्वामि-चरणकमलसेवकनिष्कुलानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाशमध्ये द्वादशः प्रकारः ॥१२॥

दोहा—देशोदेशथी आवे दरशने, निमधारी सहु नरनार। आविने निरखे नाथने, तेणे लिये सुख अपार ॥१॥ समैये समैये सुख देवा, उत्सव कर्या अनेक। दया करी दीनबंधुए, जीव निर्भय करवा नेक ॥२॥ तेहज अर्थे तान छे, जीव मोकलवा निजधाम। आव्या कारज ए करवा, घणे हेते करी घनश्याम ॥३॥ एटला माटे अनेक रीते, करे उपाय आठुं जाम। ज्यांज्यां उत्सव समैया कर्या, कहुं तेते गामनां नाम ॥४॥ चोपाई—सहुथी मोर्ये उत्सव मांग-

रोलरे, थया जन त्यां भेळा अतोलरे । पछी लोझे करी बहु लीळारे, त्यांपण थया'ता जन बहु भेळारे ॥५॥ अगत्राये आठम उत्सवरे, करी तार्यां जीव कै भवरे । भली भाडेरे आठम भजावीरे, करी लीळा माणावद्र आवीरे ॥६॥ मेघपुरना उत्सव मांईरे, द्विज जमाडी करी भलाईरे । पंचाळानो समैयो प्रसिद्धरे, आप्यां सुख सहुने बहुविधरे ॥७॥ जूनेगढ जई महाराजरे, करी उत्सव कर्यां बहु काजरे । धोराजिनी लीळा धन्यधन्यरे, जोई जन थयाछे मगनरे ॥८॥ करियाणामां उत्सव कीधोरे, बहु जनने आनंद दीधोरे । गढडानी तो नहि आवे गणतिरे, यां तो उत्सव कर्यां छे अतिरे ॥९॥ कारियाणीना केटलाक कहुरे, यां तो लीळा करी बहु बहुरे । सारंगपुर छे सारु गामरे, करी उत्सव सार्युं सौनुं कामरे ॥१०॥ बोटादमां लीळा बहु बनीरे, भलि भजाविछे हुताशनीरे । लोये लिधो सहु जने लावरे, पुरा कर्या छे भक्तना भावरे ॥११॥ नागडकानी लीळा जन जाणेरे, सारो समैयो सुंदरियाणेरे । करमडनी वात शुं कहुरे, नाथ निरखि सुखी थयां सहुरे ॥१२॥ कालुतलाव मांडवी तेरारे, कर्या भुजे उत्सव कई वेरारे । मछियाव्यमां महाराज आवीरे, भलि हुताशनी त्यां भजावीरे ॥१३॥ जेतलपुरमां जगन कीधारे, कंई जनने शरणे लीधारे। अमदावादनी चोराशी किधिरे, कर्युं खोखरे काम परसिधिरे ॥ १४ ॥ आदरोजनो अन्नकूट कीधोरे, ऋजीसणे जने लावो लीधोरे । सिद्धपुरनो समैयो सुंदररे, कर्यो अलबेले आनंदभररे ॥१५॥ वडथल पिपलि तवरा काव्यारे, थया समैया पोते न आव्यारे । डभाणनी लीळा कही दाखुरे, जियां जन मळया हता लाखुरे ॥१६॥ वडतालनी लीळा वखाणीरे, लखे लखतां में न लखाणीरे । वडोदरामां वाल्यम जईरे, तार्यां जन दरशन दईरे ॥१७॥ सुरत पधारि श्याम सुंदररे, तार्यां दरशने कई नारी नररे । धर्मपुरमां धरियो मुगटरे, कर्यो वांसदे उत्सव अमटरे ॥१८॥ एह रीते बीजे घणे गामरे, संगे संत लइ फर्या श्यामरे । एम पवित्र करी पृथवीरे, तार्या जीव काढि रीत नवीरे ॥१९॥ अति आनंद जनने पमाड्युंरे, ब्रह्ममो'लनुं बार उघाड्युंरे ।

सहु जाओ धाममां आ समेरे, स्वामि सहजानंदने हुकमेरे ॥२०॥ इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरणकमलसेवकनिष्कुलानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाश-मध्ये त्रयोदशः प्रकारः ॥ १३ ॥

दोहा—एम अनेक उत्सव कर्या, फर्या वळी गामोगाम । आपी दरशन आपनुं, जन कर्या पूरणकाम ॥१॥ देश प्रदेशे पधारिया, जनहेते जीवन प्राण । परमारथ अर्थे करी, प्रगट्या श्याम सुजाण ॥२॥ दयाळे दया करी, धरी मूरति मंगळरूप । जेजे प्रसंग जन पामिया, ते थया शुद्धस्वरूप ॥३॥ नखशिखा रूप नाथनुं, जाणो कल्याणना छे कोट । जेणे निरख्यां नयणे भरी, तेने ना रही कंई खोट ॥४॥ चोपाई—जेणे जोयां चरण रूपाळांरे, सोळे चिन्ह सहित शोभाळांरे । पग जमणा अंगोठामां रेखरे, जोई मिटे ते मेषोन-मेषरे ॥५॥ जेणे पग आंगळी वळी पेखीरे, पाम्या धाम धन्य कमाई लेखीरे । नख जोया छे जेणे निहाळीरे, जोई फणानी शोभा रूपाळीरे ॥६॥ घुंटी पेनी पींडी पेखी हामेरे, ततो पो'ता छे अक्षर धामेरे । जानु उरु जोया जेणे झांखीरे, दुंद फांद जोइ रुदे राखीरे ॥७॥ कटि जोई मोह्युं मन जेनुरे, थयुं अक्षरमां घर तेनुरे । जोई नाभिने नयणां भरीरे वळी पेट जोयुं प्रेमे करीरे ॥८॥ नल स्तन निरखिया जेणेरे, कर्यो वास अक्षरमां तेणेरे । छाति हैयुं जोयुं जेणे हेरीरे, पाम्या प्राप्ति ते धाम केरीरे ॥९॥ कुख पडखां बे जे बगलुंरे, ते जोई करी लीधुंछे भलुंरे । खभा भुजा ज ई जेणे दृगेरे, तेह पाम्या धाम उछरंगेरे ॥१०॥ बेउ डेडरियो बहु रूपाळीरे, कोणी कलाइ जेणे निहाळीरे । कांडां करभ[1] जोई मन मोह्युंरे, हाथ हथे-ळीये चित्त प्रोयुंरे ॥११॥ जोई जे जने रेखा रूपाळीरे, पाम्या ब्रह्ममो'ल भाग्यशाळीरे । पोंचेपांच आंगळी प्रवररे, निरखि तसु टेरवां सुंदररे ॥१२॥ नख निरखि हरखशे उररे, जाशे ब्रह्ममो'ले ते जरुररे । कर सुंदर जोशे बे साररे, निरखे परम सुखना देनाररे ॥१३॥ कंठ खाडा वचे एक तिलरे, दाढि होठ दात जे अवलरे । जिह्वा नासिका कपोळ साराररे, जोये परम सुखना देनारारे ॥१४॥ डाबा कानमां बिंदु जे श्यामरे, जे जुवे ते पामे सुखधामरे । बांसे

१ मणिबंधथी ते कनिष्ठिका आंगळीसुधी करनो बाह्य प्रदेश.

तिल मोटो जोयो जेणेरे, खरुं कर्युं धामे जावा तेणेरे ॥१५॥ आंख्यो पांपणो भ्रकुटि भाळीरे, भाल वचे रेखा जे रूपाळीरे। नलवट तालु छे रूपाळुंरे, जेणे जोयुं मुख मरमाळुंरे ॥१६॥ वळी केश जोया श्वेत श्यामरे, ते सहु पामिया परम धामरे । जेणे नखशिखा निरख्या नाथरे, ते तो सौ जन थया सनाथरे ॥१७॥ एवा सर्वे अंगे सुखकारीरे, जेणे जोया तेनां भाग्य भारीरे । एवी मूरति मंगळरूपरे, नखशिखा लगि सुख स्वरूपरे ॥१८॥ नथी एमां अमंगळ अणुंरे, शुं हुं कही देखाडुं घणुंघणुंरे। मूर्ति मनोहर छे मरमाळीरे, ब्रह्ममो'ल जवाय एने भाळीरे ॥१९॥ अति अनुपम छे जो अकळरे, बहु सहुथी छे जो सबळरे। एतो सर्वना कारण आव्यारे, जे कोइ स्वामी सहजानंद का'व्यारे ॥२०॥ इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरणकमलसेवकनिष्कुलानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाशमध्ये चतुर्दशः प्रकारः ॥१४॥

दोहा—जगजीवन जग कारणे, पोते प्रगटिया परब्रह्म । सुखदायक जन सहुना, पूरण पुरुषोत्तम ॥१॥ सुंदर मूर्ति सोयामणि, अति रूपाळी रंगरेल। मनभावन महाराजनी, छबी शोभाए भरेल ॥२॥ एवी मूर्ति अवलोकिने, कहो कोण न करे प्रीत। जन जुवे जे झांखी करी, तेनुं चोराई जाये चित ॥३॥ जे जे क्रिया जगदीश करे, जन धरे तेनुं ध्यान। ते ते जाये हरिधाममां, नकि वात निदान ॥ ४॥ चोपाई—जे जे रीते जोया जगपतिरे, ते ते पामिया परम प्रापतिरे। सुतां जागतां दातण करतांरे, तेल फूलेल अत्तर चोळतांरे ॥ ५ ॥ ना'तां अंगे अंबर पे'रतांरे, वळी चाखडीपर चडतांरे। श्वेत पछेडी अंगे ओढतांरे, दिठा जीवन जेणे जमतांरे ॥६॥ जम्या जे जायगा जेने घेररे, शाक पाक सुंदर सारी पेररे। लेह्य चोष्य भक्ष्य भोजनरे, दिठा जमतां जेणे जीवनरे ॥७॥ एवी मूर्ति जे जने जोईरे, पाम्या परम धामने सोईरे। जोया जीवनने पूज्या जनेरे, कुंकुम कस्तुरी सुगंधि चंदनेरे ॥८॥ अंगे दिगंबर वाघांबररे, मृगाजिन ने दिठा टाटांबररे। गोदडी ने चादर चोफाळरे, दिठा ओढेले दीनदयाळरे ॥९॥ धोती गुडकि गूढे रंग रेटेरे, कसि कमर दूसाल फेंटेरे। अंगरखी सुरवाळ जामेरे, जोई कैक गया हरिधामेरे ॥१०॥ डगली

१ ओढ्ने. २ मृगचर्म.

सोनेरी रुपेरियेरे, किनखापनी हैये धारियेरे। डगली जरिनी बोर कसुंबा वाळीरे, चकमो पटु पांमरी रुपाळीरे ॥११॥ बोरि चोफाळ साल दुसालेरे, डगली गर्म पोसनी रुमालेरे। पाघ कसुंबी सोनेरी सारीरे, बांधि बोकानी लिये उर धारीरे॥१२॥ मुगट कुंडळ मनमां धारेरे, टोपी केवडा फुलनी संभारेरे। गुंजाहार जोया करी हामेरे, तेतो जन गया हरिधामेरे॥१३॥ तोरा गजरा ने कंकणरे, हार फुलना जोया अनकणरे। मोती परवाळां ने कपूररे, तेना अति-शोभे हार उररे ॥१४॥ वेढ वींटि ने कडां सोनानेरे, खोइयां फुल सोनानां बे कानेरे। एह आदि आभूषण भारीरे, धर्यां अंगे एवी छबी धारीरे ॥१५॥ जेह जन करेछे चिंतवनरे, ते थायछे परम पाव-नरे। बेठा खाट पाट ने पलंगेरे, जोया खुर्सि ढोलिये उमंगेरे ॥१६॥ सांगामांची गादी चाकळेरे, मेडे मंचे आसन सघळेरे। गोखवाण वंडि देवोलेरे, कुवा घर मेडी आदि बोलेरे ॥१७॥ मंदिर मंडप दलिचा चादरेरे, तंबु रावटीये बहु वेरेरे। अटारी अगाशी ओटे आंगणेरे, दिठा तियां बेठा भाव घणेरे॥१८॥ गाडी वे'ल्य आदि जे वाहनरे, गज वाजे बेठा जोया जनरे। ते जन जाशे ब्रह्ममो'ल-मांईरे। तेमां संशय करशो मां कांईरे ॥१९॥ एम श्रीमुखे कह्युं ते संभारिरे, वात लखीछे सारी विचारिरे। ते तो जुठी नथी जराभा-ररे, सहु निश्चे जाणो निरधाररे॥२०॥ इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरणकम-लसेवकनिष्कुलानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाशमध्ये पंचदशः प्रकारः ॥१५॥

दोहा—एम कह्युं'तुं कृपा करी, हरिजनपर करी हित। जेजे में लीळा करी, ते जन चिंतवजो नित ॥१॥ जनम करम जे माहेरां, गाये सांभळे संभारे सोय। ते जन जरुर जाणजो, मारा धामना वासि होय ॥२॥ एमां कांइ अटपटु नथी, जाणी लेजो जन जरुर। अन्य उपाय अळगा करी, धारी लियो एटलु उर ॥३॥ भवजळ पार उतरवा, जाणो मारां चरित्र छे झाज। माटे सौने संभारवां, एम श्रीमुखे कहे महाराज ॥४॥ चोपाई—ए छे वात धारवा जेवीरे, धारी विचारी सहुने लेवीरे। जोवा मुक्तने मध्ये महाराजरे, सहु लई पोतानो समाजरे ॥५॥ पूज्या मुनिए बहु परकारेरे, सुंदर

१ घणोटी.

लई षोडश उपचारेरे। करे स्तुति मुनि जोडी हाथरे, एवी रीत्ये संभारे जे नाथरे ॥६॥ एतो चिंतवन छे जो एवुंरे, ब्रह्ममो'ले लई जावा जेवुंरे। वळी मळता मुनिने महाराजरे, लेता चरण छातिये मुनिराजरे ॥७॥ वळी जमाडता मुनिजनरे, भात्यभात्यनां लई भोजनरे। प्रेमे पिरसता पोते नाथरे, लई लाडवा जलेबी हाथरे ॥८॥ नाना करतां जमाडता जोरेरे, एवी मूर्ति संभारो निशभोरेरे। आपे मुखमां लाडु जलेबीरे, आवे सुख संभारे ए छबीरे ॥९॥ देता दही दुध दोवटरे, ढोळी माथे हसि चाले चटरे। खांड साकर देता पोश भरिरे, एवी मूर्ति राखो रुदे धरिरे ॥१०॥ एम संभारतां घनश्यामरे, निश्चे पामशो परम धामरे। वळी चिंतवो चटकती चालरे, जोतां लटकां थाशो निहालरे ॥११॥ हसवुं बोलवुं रमवुं संभारीरे, छोडे तान ताळी सुखकारीरे। अंग दबावतां अविनाशरे, बहु बळे दाबता ते दासरे ॥१२॥ शीत ऋतुमांहि संभारतांरे, जोया छाति काढिने तापतांरे। चकमो चोफाळ ने रजायेरे, एवा संभारि राखो उरमांयेरे ॥१३॥ उष्ण ऋतुमांहि अविनाशीरे, संभारतां मूर्ति सुखराशीरे। नाखे पंखे शुं दास पवनरे, शीतळ छायाये बेशी जीवनरे ॥१४॥ पीता नीर[1] निर्मळ नाथरे, पेट उपर फेरवता हाथरे। पीता पय[2] शरकरा[3] सारीरे, एवी मूर्ति राखो उर धारीरे ॥१५॥ चोमासामां ओढेल कामळीरे, धरी छतरी शिरपर वळीरे। एम संभारि श्याम सुखकारीरे, थाये अक्षरधाम अधिकारीरे ॥१६॥ हैये हार अपार सहितेरे, राखे हरिमूर्ति हेते प्रीतेरे। सुंदर चांदला सहित ललाटरे, जोवुं ब्रह्ममोहोल जावा माटरे ॥१७॥ जेजे रीत्ये जोया जन जेणेरे, करी लीधुं निज काज तेणेरे। जेजे एम चिंतवेछे जनरे, तेते पामे अक्षर पत्तनरे ॥१८॥ एवो मोटो छे आ अवताररे, सर्वे रीते छे सहुने पाररे। घनश्याम नामनो ए अर्थरे, करवा हरि सहुने समर्थरे ॥१९॥ तेम सहु जनने सुख देवारे, प्रभु प्रगट्या आ समे एवारे। आप्यो बहु जनने आनंदरे, सुखदायक श्रीसहजानंदरे ॥२०॥ इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरणकमलसेवकनिष्कुळानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाशमध्ये षोडशः प्रकारः ॥१६॥

---

१ जळ. २ दुध. ३ साकर.

दोहा—वळी संभारवा श्रीहरि, जेवी रीते जोया होय । सुख थावानी संपत्ति, एह जेवी बीजी नहि कोय ॥१॥ अन्न विना जेम भूख न भागे, तृषा जाये नहि वण तोय । शीत न वीते वन्हि विना, तेम नाथ विना सुख नोय ॥२॥ इच्छे सुख कोइ अंतरे, ते संभारे सुंदर श्याम । जे संभारे सुख उपजे, वळी पामिये परम धाम ॥३॥ जेम रविमंडळे रजेनी नहि, शशिमंडळे नहि तल ताप । तेम मूर्ति महाराजनी, हरण सर्वे संताप ॥४॥ चोपाई—एवी मूर्ति अति सुखकारिरे, सहुने राखवी हृदे संभारिरे । बेठा दिठा दिवी अजवाळेरे, हांडी मेताब रुडे रूपाळेरे ॥५॥ जोया शशि सूर्यने तेजेरे, एह विना प्रकाश बीजेरे । झळमळति मूरति जोवीरे, जोई चित्तमांहि परोवीरे ॥६॥ वसंत ऋतुए वसन वसंतिरे, पे'र्यां होय अनुपम अतिरे । रमतां दिठा होये सखा संगेरे, रंगभिनो भर्यो अति रंगेरे ॥७॥ नाखे पिचकारी वारि भरिरे, निजजन पर हेते हरिरे । वळी नांखे गुलाल लाल घणोरे, संभारे ए समो सोयामणोरे ॥८॥ एह मूर्ति धारतां उररे, ब्रह्ममो'ले जावानुं जरुररे । वळी रंगभिनो भर्यो रंगेरे, जेवा जोया हता सखा संगेरे ॥९॥ ना'तां नदी नद ने तलावेरे, कुंड कूवा ने सागर वाव्येरे । तेतो थयां सरवे तीरथरे, जेमां ना'या श्रीहरि समरथरे ॥१०॥ एवी मूर्ति मळीछे जेनेरे, कांई बीक न राखवी तेनेरे । करि लिधुंछे सर्वे कामरे, तन छुटे जाशे निजधामरे ॥११॥ वळी संभारवा सखा साथेरे, चख्या घणा मूला घोडा माथेरे । धरी ढाल अलौकिक असिरे, छडी लाकडी ने वळी वंसिरे ॥१२॥ खेले शांग्य कमान ने तीरेरे, बांध्यो कटार ते महावीरेरे । छत्तर चमर अबदागरियेरे, एवी मूर्ति अंतरमां धरियेरे ॥१३॥ बेठा आंबा आंबली छांयडेरे, आसोपालव पिंपर वडेरे । पिपल थकोल ने बोरसडीयेरे, बीजां बहु तरु बोरडियेरे ॥१४॥ जेजे वृक्षे बेठा दिठा नाथरे, त्यां त्यां संभारवा सखा साथरे । एह संभारतां अहोनिशरे, थाय ब्रह्ममो'ले परवेशरे ॥१५॥ एम अनेक विधे आ वाररे, उधार्युंछे कल्याणनुं बाररे । वळी बेठा होय जेते जागेरे, फुलवाडी झाडी बहु बागेरे ॥१६॥

---

१ जळ. २ रात्रि. ३ जळ. ४ तरवार.

वन उपवन एह आदिरे, दिठी मूर्ति रूपाळी रायजादिरे। वळी राजा रंकने भुवनेरे, शेठ साहुकारने सदनेरे ॥१७॥ जोया लोक पटेलने घेररे, वळी ब्रह्मसभामां बहु वेररे। एम ज्यांज्यां जोया जगपतिरे, महा मनोहर मूरतिरे ॥१८॥ त्यांत्यां संभारतां घनश्यामरे, सरे जाणजो सघळां कामरे। एम सोंघुं कर्युंछे कल्याणरे, सहु जाणजो जन सुजाणरे ॥१९॥ जेजे आ समे पाम्या जनमरे, नथी कोय केवातु तेने समरे। जेम पारसने कोइ पामेरे, तेनां सर्वे संकट वामेरे ॥२०॥ इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरणकमलसेवकनिष्कुळानन्दमुनि-विरचिते पुरुषोत्तमप्रकाशमध्ये सप्तदशः प्रकारः ॥१७॥

दोहा—एम अनेक रीत्ये वळी उरमां, जे संभारे सुंदर श्याम। ते तन छूटे पामशे, अखंड अक्षरधाम ॥१॥ मंगळकारी सारी मूरति, धरी आज देवा आनंद। एह मूर्तिनी स्मृतिये, तर्यां कैक जननां वृंद ॥२॥ सुखनिधि आ संसारमां, सहु जन जाणो जरूर। मूरति श्रीमहाराजनी, दृढ धारवा जेवी उर ॥३॥ जेमजेम जोया जगदीशने, तेमतेम संभारे संत। सर्वे आचरणने संभारतां, पामे सुख अत्यंत ॥४॥ चोपाई—वळी संभारवा घनश्यामरे, पुरुषोत्तम पूरण कामरे। केने देता फुलडांनी माळरे, केने देता प्रसादिना थाळरे ॥५॥ केने देता वस्त्र ने घरेणांरे, केने फळ दल सुख देणांरे। केने अन्नकण कोरी रुपैयारे, दिये नाथ देखिने दुःखियारे ॥६॥ केने आपे छे घोडा घरेणां भारीरे, केने आपेछे पाघ उतारीरे। एवा दीनबंधु छे दयाळुरे, संभारतां थाये जो सुखाळुरे ॥७॥ केने मळेछे बाथमां घालिरे, केने मगन करे चरण आलिरे। केने मिठी वाण्ये बोलावेरे, कहे एवुं जेवुं एने भावेरे ॥८॥ केने अमृत दृष्टे निहाळेरे, जोइ जनतणा ताप टाळेरे। केने बेसारे प्रभुजी पासरे, केने साथे करे हरि हासरे ॥९॥ एवी मूरति अंतर धारिरे, सुतां बेठां राखे जे संभारिरे। ते सौ अक्षरना अधिकारीरे, थाशे निश्चे करी नरनारीरे ॥१०॥ जाणो आद्य अंत ने मध्येरे, सुखी थया श्याम संबंधेरे। जेणे जोया जगनो आधाररे, तेनो बेडो थयो भवपाररे ॥११॥ हसता रमता भमता भोमेरे, दिठा जोई रे'ता वालो व्योमेरे। वळी गाता

१ गृह. २ पत्र.

वाता ने फरतारे, काजु करनां लटकां करतारे ॥१२॥ नीर क्षीर समीर पितारे, आसन करता ने मौन प्रहेतारे। एम जेजे रीत्ये जने जोयारे, निरखि नाथने नयणे मोह्यारे ॥१३॥ तेतो पामिया परम प्रापतिरे, करी अक्षरधाममां गतिरे। आज अनेक रीत्ये अविनाशरे, जोई सुख पाम्या बहु दासरे ॥१४॥ एवो मोटो महिमा मूर्तिनोरे, नवीन सुख पामवा नगिनोरे। कही कहीने कह्युं जे घणुंरे, मोटुं माहात्म्य मूर्तितणुंरे ॥१५॥ तोये जथारथ छे जेमरे, के'तां के'तां न के'वाय तेमरे। आज प्रगटावी प्रतापरे, तार्या अनेक जीवने आपरे ॥१६॥ सामर्थि सहुथी छे न्यारीरे, वावरीछे समर्थ सुखकारीरे, । अनंत पो'चाड्या अक्षरधामेरे, सुखदायक श्रीघन-श्यामेरे ॥१७॥ धर्म एकांतिक ते थापियोरे, निज आश्रितमां ते व्यापियोरे। असुर गुरु नृपनो किधो नाशरे, निज सामर्थिए अविनाशरे ॥१८॥ पुरुषोत्तम पोते पधारिरे, लिधा अनेक जीव उद्धारिरे। आप सामर्थि वावरी घणिरे, जोई नहि करणी जीवत-णिरे ॥१९॥ आज बहु जन तारवा आव्यारे, आवी स्वामी सहजा-नंद का'व्यारे। जे जन समरशे सहजानंदरे, ते जन पामशे परम आनंदरे ॥२०॥ इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरणकमलसेवकनिष्कुळानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाशमध्येऽष्टादशः प्रकारः ॥१८॥

दोहा—दरशननुं कही दाखियुं। कहुं स्परशनुं जे पुनित। स्पर्श करी जन पामिया, अति सुख अमित ॥१॥ स्पर्श पुरुषोत्तमनो, कहो जीवने थाशे केम। ए वात नथी वात सरखी, सहु उर विचारजो एम ॥२॥ अमायिक मायिकनो, जाणो मोंघो थावो मेळाप। भा¹नु रजनी³ भेळां मळे, एवो कर्यो नथी केणे थाप ॥३॥ ते अमळती वात मळी, वळी स्पर्श्या पुरुषोत्तम। त्रिलोकमां वळी तेहनी, शोधतां न मळे सम ॥४॥ चोपाई—पुरुषोत्तम जे परब्रह्मरे, जेने नेति नेति के' निगमरे। अतिदुर्लभ दर्शन जेनांरे, भव ब्रह्माने न थाय तेनांरे ॥५॥ ज्यारे अज ईशोने अगमरे, तारे मनुष्यने क्यांथी सुगमरे। जेनां दरशन पण न थायरे, तारे तेने केम स्पर्शायरे ॥६॥ अतिदरश स्परश जेनां दूररे, तेतो कर्यां हरिये हजुररे। माटे जे प्राणि पामिया स्पर्शरे,

१ वायु. २ सूर्य. ३ रात्रि. ४ ब्रह्मा. ५ शंकर.

तेतो थया सहुथी सरसरे ॥७॥ जेने मळीया हैयामां चालिरे, तेने बेठा छे अक्षर आलिरे। जेनी छापिछे चरणे छातिरे, तेनी प्रापति नथी के'वातिरे ॥८॥ जेने माथे हाथ मुक्यो नाथेरे, तेतो मळी बेठा मुक्तसाथेरे। जेने चांपवा आप्याछे चरणरे तेने रह्युं नहि जन्म मरणरे ॥९॥ जेणे अत्तर चोळ्यांछे अंगेरे, थयो स्पर्श एह प्रसंगेरे। जेणे चोळ्युंछे तेल फुलेलरे, अतिसारी सुगंधि भरेलरे ॥१०॥ अंगे चोळ्युं तेल मीणतणुंरे, एम स्पर्शाणुं अंग आपणुंरे । एह स्पर्शनुं फळ जे पामेरे, जाये ते जन अक्षर धामेरे ॥११॥ वळी नवरावतां नाथनेरे, थयो स्पर्श तेनो हाथनेरे। अंग चोळी नवराव्या नीरेरे, स्पर्श्या हाथ ते नाथ शरीरेरे ॥१२॥ वस्त्र पे'रावतां थयो स्पर्शरे, ते आपनार सुखनो सरसरे। चरच्यां चंदन मळीयागररे, सारी सुलक्ष्य काजु केसररे ॥१३॥ कर्यो कुंकुमनो चांदलोरे, भावे करी हरिभक्ते भलोरे। माळा पे'रावतां स्पर्श थयोरे, कुंडळ धरतां कर अडिगयोरे ॥१४॥ बाजु बेरखा बांधतां बांयेरे, पूजा करिने लागतां पायेरे। पूजा करतां स्पर्शाणुं पंडरे, तेतो पामशे धाम अखंडरे ॥१५॥ लेतां हाथोहाथ वळी ताळीरे, स्पर्शि सुंदर मूर्ति रूपाळीरे। नखशिखा स्पर्शतां नाथरे, गया स्वधामे थइ सनाथरे ॥१६॥ एवो स्पर्श पुरुषोत्तम तणोरे, नथी के'वातो छे अति घणोरे । स्पर्श्यां चरणारविंद पावनरे, सहु जतने पूजेछे जनरे ॥१७॥ स्पर्श्यां वस्त्र छे पूजवा जेवांरे, पूज्यां चंदन अंग धारी लेवांरे। पूज्या हार ते पे'रवा हैयेरे, जेथी अक्षरधाममां जैयेरे ॥१८॥ जेजे वस्तु स्पर्शी हरि अंगरे, तेतो कल्याणकारी जेम गंगरे। स्थावर जंगम जळ स्थळ जेहरे, थयां हरिसंबंधे शुद्ध तेहरे ॥१९॥ स्पर्शी वस्तु ए मंगळकारीरे, त्यारे पुरुषोत्तमनी रीत्य न्यारीरे। माटे जेने स्पर्श्या परब्रह्मरे, तेने परम धाम छे सुगमरे ॥२०॥ इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरणकमलसेवकनिष्कुलानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाशमध्ये एकोनविंशः प्रकारः ॥१९॥

दोहा—अशन वसन भूषन, वाहन वासन जेह । पुरुषोत्तमने स्पर्शतां, थयां शुद्ध सहुए तेह ॥१॥ मायिक ते अमायिक थयां, थयां गुणमय गुणातीत। स्पर्शतां परब्रह्मने, सहु थयां परम पुनीत ॥२॥ एवी रीत्ये अविनाशिये, कर्यो अनेक जीवनो उद्धार। परम धामे

पो'चाडिया, अलबेले आ वार ॥३॥ दरश स्पर्श दयाळ दई, कर्युं कोटि कोटिनुं कल्याण । तेम परम परसादि थकी, पमाड्या पद निर्वाण ॥४॥ चोपाई—दिधा परसादिना बहु थाळरे, दया करीने दीनदयाळरे । भोजन बहु भात्य भांत्यनांरे, आप्यां जेने जुजवी जात्यनांरे ॥५॥ मुकि माथे हाथ नाथ दियेरे, जन मगन मन करी लियेरे । वळी आपे मुखमांही पाकरे, सुंदर भोजन ने वळी शाकरे ॥६॥ जेजे जन प्रसादि ए पाम्यारे, तेतो सर्वे संतापने वाम्यारे । थया निर्भय भय बेठा टाळीरे, पाम्या ब्रह्ममोहोल भाग्यशाळीरे ॥७॥ वळी पेय पाणि पिधेलरे, तेह जे जनने दिधेलरे । तेह जन जाशे ब्रह्ममो'लरे, तियां पामशे सुख अतोलरे ॥८॥ दही मही दुध ने जे घृतरे, आप्यां पोतानां जमेल तर्नरे । जेजे जमेल प्रसादि आलिरे, लागि जमतां पोताने जे वा'लिरे ॥९॥ ते प्रसादीने परतापेरे, जाशे अक्षरे जमतेल आपेरे । वळी फल मूळ दल दिधांरे, जेजे जने हाथोहाथ लिधांरे ॥१०॥ गोळ खांड शाकर शेलडीरे । जमेल नाथनी जेहने जडीरे, चणेची ने वळी चोळाफळीरे। मेथी मूळा ने मोगरी वळीरे ॥११॥ जेजे वस्तु पोतानी जमेलरे, अर्धि जमिने अरधि आपेलरे । एवी पोतानी जे परसादिरे, अनेक रीतनी जे एह आदिरे ॥१२॥ जेजे पामिया छे एह जनरे, तेतो पो'च्या छे ब्रह्मसदनरे । चणा चाणोलि मग परदेशिरे, रुडां सिंघोडां जम्या ज्यां बेशिरे ॥१३॥ पोंक घउ चणा बाजरिनोरे, गळी गुंदलि वळी मकाईनोरे। पोते जमि आपी जे जीवनेरे, तेह लिधि हेते करी जनेरे ॥१४॥ तेनां भाग्य नथी के'वा लाग्यरे, थइ ब्रह्ममो'ल मांई जाग्यरे। वळी हरिजमेल मुखवासरे, आप्यो नाथे जाणि निजदासरे ॥१५॥ ते मुखवासनि वात शी कहुंरे, जे पामि सुख पामिया सहुंरे । एम बहु रीतना मुखवासरे, पामी पामीया ब्रह्ममो'ले वासरे ॥१६॥ प्रीते पोतानी प्रसादि दईरे, जगे जीव उद्धारिया कंईरे । दरश स्परश ने प्रसादिरे, जेजे जन पाम्या रायजादिरे ॥१७॥ तेतो थया अक्षरना वासिरे, एम उद्धार्यां आवि अविनाशिरे । वे'ति किधिछे अक्षरवाटरे, जावा जीव सहुने ए माटरे ॥१८॥ एम अनेकने जो उद्धार्यांरे,

१ सुखरूप. २ दुध. ३ जमनारो.

आप प्रतापे पार उतार्यारे । छोटा मोटाने थईछे छुटीरे, सौने मळेछे प्रापति मोटीरे ॥१९॥ एमां कृपानुं काम न रयुंरे, सौने ए धाम सुगम थयुंरे । मेल्या मोक्षना छोडी बावटारे, तार्यां जगना जीव सामटारे ॥२०॥ इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरणकमलसेवकनिष्कुलानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाशमध्ये विंशतितमः प्रकारः ॥२०॥

दोहा—एह रीते अगणितने, तार्यां पोताने प्रसंग । ते पो'चाड्या परमधाममां, सहुने करी शुद्ध अंग ॥१॥ जेजे जनने जाणजो, थयो श्रीहरिनो संबंध । तरत तेह प्राणितणा, छुटि गया भवबंध ॥२॥ अतिशे सामर्थि आ समे, वावरतां न कर्यो विचार । उदार मने आविया, जन तारवा जग आधार ॥३॥ सुखनिधि सहजानंदजी, कीधि इच्छा आणि उमंग । अनंत जीव उद्धारिया, एम पोताने प्रसंग ॥४॥ चोपाई—मोटो परताप मूर्तितणोरे, कह्यो थोडो ने रहीगयो घणोरे । हवे पोताने संगाथे संतरे, आव्याछे जे मुक्त अनंतरे ॥५॥ तेह द्वारे उद्धार्यां जे जनरे, तेपण थया परम पावनरे । ज्यांज्यां फरी मुक्तनी मंडळीरे, करी वात जे जने सांभळीरे ॥६॥ सुणि वात लागी अति सारिरे, तेतो हेते लिधि हैये धारिरे । पछी नि'म धारी नकी मनेरे, रह्या जेजे जन वचनेरे ॥७॥ तेतो तन तजे जेह वारेरे, आवे नाथ तेडवाने त्यारेरे । तेडि जाये ते पोताने धामरे, थाय ते जन पूरणकामरे ॥८॥ वळी जेणे आप्युं अन्न जळरे, कंद मूळ पान फुल फळरे । एह आपनार जेह जनरे, जाय धाममां थाय पावनरे ॥९॥ वळी हाथ जोडि पाये लागेरे, शिश नमाविने बेसे आगेरे । सुणे श्रद्धाये वात संतनीरे, बहुपेरे सुबुद्धिवंतनीरे ॥१०॥ सुणी वात लिये गुण हैयेरे, तेपण धामना निवासी कहियेरे । वळी संतने कोइ संतापेरे, निरमानी जाणि दुःख आपेरे ॥११॥ तेनी भिड्यमांहि पोते भळीरे, करे संततणि सा'य वळीरे । एवी रक्षाना करनाररे, एवा जन उद्धार्या अपाररे ॥१२॥ वळी संत जाणि शीलवंतरे, नाखे माथे आळ अत्यंतरे । खोटां कलंक धरे संत शिररे, पापी आळ चडावी अचिररे ॥१३॥ तेनो पक्ष लइ पोता माथेरे, करे लडाई लबाड साथेरे । एह पक्षना जे लेनाररे, जाय ते जन धाम मोझाररे ॥१४॥ वळी खातां पीतां संत जोईरे,

लिधो गुण के' आवा न कोईरे। जोई वर्तवुं ने वळी वेशरे, सुणी सारो लाग्यो उपदेशरे ॥१५॥ जेने वा'लि लागि संत वातरे, राख्यां नि'म थइ रळीयातरे। तेने तन छुटे ततकाळरे, आवे तेडवा दीनदयाळरे ॥१६॥ तेने आपे अक्षरमां वासरे, महासुख पामेछे ते दासरे। कर्यो संतनो दरश स्परशरे, गाया जिह्वाए संतना जशरे ॥१७॥ तेपण धामना छे अधिकारिरे, खरी वात लखिछे विचारिरे। वात श्रीमुखथी सांभळेलरे, नथी बीजे ते क्यांये लखेलरे ॥१८॥ कह्युं श्रीमुखे श्रीभगवानेरे, ते मे सांभळ्युंछे मारे कानेरे। आज जीव अनेक परकारेरे, लइ जावाछे जो धाम मारेरे ॥१९॥ एम मने कह्युं'तुं महाराजेरे। राजी थइने राज अधिराजेरे। ते प्रमाणे लख्युंछे लईरे, नथी मारा हैयानी मे कईरे ॥२०॥ इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरणकमलसेवकनिष्कुलानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाशमध्ये एकविंशतितमः प्रकारः ॥२१॥

दोहा—श्रीमुखथी सुणी साम्रथी, नथी के'वाति ते कोए रीत। कहिये हैये समाय नहि, छे एवी आजनी अगणित ॥१॥ एक सूर प्रकाशे सहुने, एक शशि करे शीतळ। एक मेघ पलाळे पृथवी, वरसावी सुंदर जळ ॥२॥ एह एकपण करे एटलुं, सहुने सरखो समास। आतो अनेक रीतशुं, आव्या उद्धारवा अविनाश ॥३॥ जेम ज्वाळा बाळे शुद्धाशुद्धने, शुद्धाशुद्ध पलाळे मेघ। शुद्धाशुद्ध समझे नहि, ज्यारे वायु वाय करी वेग ॥४॥ चोपाई—एम आज तार्याछे अपाररे, गुणागुण न जोया लगाररे। जेम मोटो सदाव्रती होयरे, तो भुख्यानुं मुख न जोयरे ॥५॥ तेम आज सदाव्रत मोटुंरे, मांड्युंछे तारवा जीव कोट्युंरे। पशु पंखी पंन्नग[1] नर नारीरे, लिधा आप सामर्थिये तारीरे ॥६॥ देव दानव भूत भैरवरे, एह आदि उद्धारिया सरवरे। कीट पतंग परजंत प्राणिरे, तार्या अगणित लिधो जाणिरे ॥७॥ जेजे आ समे जगमांये जीवरे, थया सत्संग संबंधे शिवरे। जेम एक होय चिंतामणिरे, टाळे पीडा ते त्रिलोकतणिरे ॥८॥ तेम बहु चिंतामणि होयरे, तारे दुःखी रहे नहि कोयरे। संत संन्यासी सतसंगि वटुंरे[2], एने संबंधे पामेछे सुख

1 सर्प. 2 ब्रह्मचारी.

मोहुरे ॥९॥ चिंतामणि धणिधणि हरिरे, तेनी वात जानि नथी करिरे। माटे हरि हरिना जे दासरे, तेथी पाम्यां कै ब्रह्ममो'ले वासरे ॥१०॥ एनुं आश्चर्य मानो न कोयरे, समर्थथी शुंशुं न होयरे। समर्थ सरव परकारेरे, करे तेते जेजे मन धारेरे ॥११॥ तेनि कोण आडी करनाररे, ना होय धणिनो धणि निरधाररे। माटे सहु मानिलेजो सईरे, आज एम उद्धार्याछे कंईरे ॥१२॥ जेम दरश स्परश परसादिरे, आपि तार्यां नर नारी आदिरे। तेम हरिजन त्यागी गृहीरे, तेथीपण उद्धारियां कहीरे ॥१३॥ वळी आ समे धरियुं जे नामरे, तेने जपतां जाये अक्षरधामरे। नीलकंठ नाम घनश्यामरे, सदा सर्व सुखनुं धामरे ॥१४॥ जेह नामे पामे सुख सहुरे, एवुं नाम अनुपम कहुंरे। सहजानंद आनंद सुखकारीरे, एह नाम जपेछे नर नारीरे ॥१५॥ स्वामिनारायण नारायणरे, भजि कै थया धाम पारायणरे। लेतां नारायणमुनि नामरे, पाम्या कंइ सुख विश्रामरे ॥१६॥ हरि हरिकृष्ण कृष्ण के'तांरे, तर्यां अपार ए नाम लेतांरे। एवा नामना नामी जे स्वामीरे, ते छे अक्षरधामना धामिरे ॥१७॥ सहुना नियंता सहुना नाथरे, सहुना स्वामी सुखनी मीरा-धरे। एवुं नाम जपे जन जेहरे, पामे पूरण सुखने तेहरे ॥१८॥ हाले हूकम ए नाम तणोरे, आज अमल एहनो घणोरे। शक्रो सर्वे प्रकारे छे एनोरे, नथी अमल आज बिजा केनोरे ॥१९॥ कोइ मां लियो बिजानी ओटरे, जेमां जाये जाणो जन खोटरे। खरा-खरि ए वात खोटी नथीरे, वारेवारे शुं कहिये जो कथीरे ॥२०॥

इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरणकमलसेवकनिष्कुळानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाश-मध्ये द्वाविंशः प्रकारः ॥२२॥

दोहा—पुरुषोत्तम पधारिया, बहु जीवनां करवा काज। सर्वे सामर्थिसहित पोते, आज आविया महाराज ॥१॥ अनेक उपाये करी हरि, खरी आदरिछे वळी खेप। आ समे जेनो जन्म छे, तेने आवियुं घणुं ठेप ॥२॥ दासना दरश स्परशथी, कर्यांछे बहुनां क-ल्याण। त्रिलोकना जीव तारवा, बहु मंडाणुंछे वा'ण ॥३॥ पार उतार्यां परिश्रम विना, बेठि नामरूपिये नाव। जे जने जप्या जिभथी, ते तरिगया भव दरियाव ॥४॥ चोपाई—एवो नामनो छे परतापरे,

धन्य जे जन जपे आपरे। पूर्ण पुरुषोत्तम सुखधामरे, तेणे धर्यु सहजानंद नामरे ॥५॥ सहजानंद सहजानंद गायरे, तेतो अक्षरधाममां जायरे। सहजानंद नाम जेने मुखेरे, तेतो ब्रह्मपुर जाशे सुखेरे ॥६॥ जेह मुखे ए नाम उचाररे, तेतो पामि गया भवपाररे। सहजानंद नाम समरतांरे, नथी परिश्रम पार उतरतांरे ॥७॥ सहजानंद नाम जे वदनेरे, तेतो पहोत्या ब्रह्मसदनेरे। सहजानंद सहजानंद गातांरे, नथी कठण एने धाम जातांरे ॥८॥ सहजानंद सहजानंद कहियेरे, जाणे एथी परमपद लहियेरे। जेने अखंड ए छे रटनरे, तेने न रहे भव अटनरे ॥९॥ स्वामिनारायण शबदेरे, प्राणि वास करेछे बेहदेरे। सहजानंद नाम सुण्युं कानेरे, तेने आव्युं छे ए धाम पानेरे ॥१०॥ सहजानंद ए नाम सांभळीरे, जाये पाप पूरवनां बळीरे। सुणि स्वामिनारायण नामरे, सर्यां कईक जीवनां कामरे ॥११॥ काने ए नामनी भणक पडिरे, तेने अक्षरपोळ उघडीरे। स्वामिनारायणनी कीरतिरे, सुणि रहे नहि पाप रतिरे ॥१२॥ स्वामिनारायणनी जे कथारे, सुणे जाये नहि जन्म वृथारे। स्वामिनारायण नाम पदरे, सांभळतां आवे सुख सदरे ॥१३॥ छंद अष्टक ने वळी श्लोकरे, सुणे भणे पो'चे ब्रह्मलोकरे। साखि शब्द[1] स्वामिनामे जेहरे, सर्वे कल्याणकारी छे तेहरे ॥१४॥ श्वास उश्वासे समरे स्वामीरे, तेनी व्याधि जाये सर्वे वामीरे। रहे रसनाए रेव एनोरे, धारा अखंड उचार तेनोरे ॥१५॥ तेतो पामेछे परम प्रापतिरे, नथी फेर तेमां एक रतिरे। एवो नामतणो परतापरे, कह्यो सहुथी अधिक अमापरे ॥१६॥ जाणे अजाणे जपशे जेहरे, परमधामने पामशे तेहरे। एवुं आज उघाड्युंछे बाररे, करवा बहु जीवने भवपाररे ॥१७॥ सकार के'तां सर्वे दुःख वामेरे, हकार के'तां हरिधाम पामेरे। जकार के'तां जयजय जाणोरे, नकार के'तां निर्भय प्रमाणोरे ॥१८॥ दकार के'तां दवामा दईनेरे, पामे धाम सहजानंद कहिनेरे। स्वामिनारायण नाम साररे, जेथी जीव तर्याछे अपाररे ॥१९॥ कलिजुगमां कर्युंछे वा'णरे, रे'वुं नारायण परायणरे। नथी एथी बात

---

१ शब्द.

कांय मोटिरे, मर करे उपाय कोइ कोटिरे ॥२०॥ इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरणकमलसेवकनिष्कुलानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाशमध्ये त्रयोविंशतितमः प्रकारः ॥२३॥

दोहा—एम आज अविनाशिये, कर्युं सोंपुं कल्याण। जे जडे नहि मोटा जोगिने, ते वण अमे कर्युं वाण ॥१॥ देह दम्या विना दासने, आप्युं धाम अविनाश। तोये मन मान्युं नहि, थयुं नहि हैयुं हुल्लास ॥२॥ पछी उत्सव आदर्यो, वरसोवरस वरताल। देइ दरशन दासने, करवा कोटिक निहाल ॥३॥ रामनवमी प्रबोधनी, उत्सवना दिन एह। अण तेड्ये सहु आवजो, कह्युं श्रीमुखे करी सनेह ॥४॥ चोपाई—अमेपण आवशुं जरुररे, थाशे दरश ने दुःख दूररे। संत सहित निरखशो नेणेरे, अतिसुखी थाशो सौ तेणेरे ॥५॥ एम कह्युं आपे अविनाशरे, सुणि राजि थया सहु दासरे। पछी उत्सव उपर एहरे, थया सावदा सौ मळी तेहरे ॥६॥ पूर्व पश्चिम उत्तर दक्षिणरे, चाल्यां उत्सवपर ततक्षणरे। सुण्यो समैयो श्रवणे जेणेरे, करी तरत तैयारी तेणेरे ॥७॥ आव्या वायदे वरताल गामरे, त्यागी गृही पुरुष ने वामरे। पछी वा'लम पण वरतालरे, आव्या करवा सहुने निहालरे ॥८॥ आव्या हता जे जन अपाररे, दरशन करवाने नर नाररे। ते सहुने दरशन दिधांरे, जने नेणे निरखी सुख लिधांरे ॥९॥ बेठा मोटे मेडे महाराजरे, सौने दरशन देवाने काजरे। उभा थइने आपे दयाळरे, लिये सहु जननी संभाळरे ॥१०॥ पे'री सुंदर वस्त्र सोनेरीरे, जोगा जेवी शोभा जांमा केरीरे। पे'रि पाये जामो जरीनोरे, नौतम नाडिनो रंग नवीनोरे ॥११॥ कसि कमर सोनेरी सालेरे, बांध्यो सोनेरी रेटो वालेरे। धर्यां छोगां तेमां फूलनांरे, लटके तोरा मोघा मूलनारे ॥१२॥ कंठे कनक कुसुमना हाररे, ओपे परवाळां ते अपाररे। बाजु काजु कुंडळ कानेरे, शोभे सारां घरेणां सोनानेरे ॥१३॥ वेढ वींटि कर कडां शोभेरे, जोई जनतणां मन लोभेरे। हैये हार ने हीरा सांकळीरे, मोतीमाळा शोभे वळिवळीरे ॥१४॥ एवां वस्त्र घरेणांने पेहेरिरे, जुवे सहु जनने वालो हेरिरे। जन जोई एवी मूरतिरे, हैये हेत वाधेछे जो अतिरे

१ स्त्रियो.

॥१५॥ निरखि हरखि अंतर उतारेरे, जेवा जोया तेवा उर धारेरे। जेणे जेणे जोया जगदीशरे, निरखि जेणे नमावियां शीषरे ॥१६॥ तेतो अक्षरना अधिकारीरे, थयां बहु सहु नर नारीरे। एवी मूर्ति उर जेने रहिरे, तेने सर्वे कमाणि जो थइरे ॥१७॥ भागे आव्यो तेने ब्रह्म-मो'लरे, जियां अति सुख छे अतोलरे। एह सुखने आपवा काजरे। आपे आवियाछे जो महाराजरे ॥१८॥ माटे करेछे मोटा जो मेळारे, बहु जन करवाने भेळारे। माटे जेणे जोया ए समैयारे, तेतो ब्रह्म-मो'लवासी थयारे ॥१९॥ घणी रीते हेते घनश्यामरे, लइ जावाछे पोताने धामरे। जीव अर्थे आव्याछे आपेरे, तार्यो जीव आप प्रतापेरे ॥२०॥ इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरणकमलसेवकनिष्कुलानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाशमध्ये चतुर्विंशः प्रकारः ॥२४॥

दोहा—वळतुं वालमे विचारियुं, उत्सव करवा अनेक। सहु जन मळे सांमटा, समझाय सहुने विवेक ॥१॥ वरसो वरस वेगे करी, आवे दरशने दोय वार। एवी करु हवे आगन्या, मारा जनने निरधार ॥२॥ अखंड रहेशे उत्सव एह, नथी एक बे वरसनी वात। माटे उपाय बीजो करुं, जेथी थाशे सहु रळीयात ॥३॥ मंदिर करावुं मोटां अति, मूर्तियो बेसारुं मांय। सुगम सहु नरनारने, पूजे स्परशे लागे पाय ॥४॥ चोपाई—जियांलगि दर्शन अमे दैयेरे, वळी समैये अमे आवियेरे। पण अवाय नहि समैयेरे, दर्शन विना दाझे जन हैयेरे ॥५॥ माटे मूर्तियो अति सारीरे, करी मंदिर दियो बेसारीरे। तेने पूजे प्रेम वधारीरे, त्यागी गृही वळी नरनारीरे ॥६॥ एम वालमे कर्यो विचाररे, मांड्यां मंदिर करावा ते वाररे। अमदा-वादमां कराव्युं मंदिररे, तियां बेसारिया बेहु वीररे ॥७॥ नर नारा-यण सुखराशीरे, पधरावी करावी चोराशीरे। जेजे दर्शन करशे एनांरे, मोटां भाग्य मानवां जो तेनांरे ॥८॥ (दोहा—मंगलमूर्ति महप्रभु, श्रीसहजानंद श्याम। सुखसागर संताप हरन, रटु निरंतर नाम ॥१॥ गोविंदने गमतुं सदा, गाम व्रताल विशेष। जळ छाया फळ फुल करी, गुणवंत गुर्जर देश ॥२॥) वरताल मंदिर आदर्युंरे, तेतो सहुथी सरस कर्युंरे। नव मंदिर सुंदर सारांरे, कर्यां नौतम ते न्यारां न्यारांरे ॥९॥ पूरव दिशनां मंदिर त्रणरे, मांय मूर्तियो

मन हरणरे। लक्ष्मीनारायण जाणो जोड्यरे, एतो बेसार्या श्रीरण-छोडरे ॥१०॥ उत्तर मंदिरे धर्म भगतिरे, पासे पोतानी मूरतिरे। दक्षिण देरामांहि राधाकृष्णरे, जोइ जन मन थाय प्रश्नरे ॥११॥ वळी पोतानी मूर्ति बेसारीरे, तेतो सहुथी छे बहु सारीरे। एह मूर्ति मंगळ रूपरे, सहु जनने सुख स्वरूपरे ॥१२॥ वस्या आवी वरताल गामरे, धर्मनंदने कर्युं निजधामरे। तियां वर्षोवरष आवे जनरे, आवे उत्सवे करे दरशनरे ॥१३॥ उत्सव विना पण आडे दिनेरे, आवे अनेक जन दरशनेरे। जेजे दरशन करे कोय दासरे, तेतो पामे ब्रह्ममो'ले वासरे ॥१४॥ एवुं धार्युं छे धर्मनंदनेरे, तेनी कोण करे कहो मनेरे। जेनो हुकम पाछो न फरेरे, तेतो जेम धारे तेम करेरे ॥१५॥ आज महाराजे धार्युंछे एमरे, केनुं फेरव्युं फरशे केमरे। माटे ए वाटे कल्याण जाणोरे, कह्युं श्रीमुखे सत्य प्रमाणोरे ॥१६॥ नथी वात आ वडाई सारुंरे, साची लखतां शीद शंका धारुंरे। माटे बहु रीते तारवा काजरे, आज आव्याछे पोते महाराजरे ॥१७॥ तार्या आवीने जीव अनेकरे, वरताले तो वाळ्यो वसेकरे। जोया उत्सव समैया जेणेरे, करी लिधुं छे कारज तेणेरे ॥१८॥ जेणे करी मंदिरनी सेवारे, वळी पूज्या संत मुक्त जेवारे। करी भक्ति अति भले भावेरे, तेने तुल्य कहो कोण आवेरे ॥१९॥ एनुं फळ छे अक्षरधामरे, पामी थाशे ते पूरणकामरे। एतो वात छे साची सघळीरे, श्रीमुखथी में जो सांभळीरे ॥ २० ॥ इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरण-कमलसेवकनिष्कुलानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाशमध्ये पंचविंशः प्रकारः ॥२५॥

दोहा—चल उत्सव चडोतरे, वरताले वारमवार। ठीक पोते ठराविया, जग तारवा जीव अपार ॥१॥ रामनौमी एकादशी, प्रबोधनी जे पावन। आवे अगणित ए समे, सहु जन करे दरशन ॥२॥ संत अनंत सौ मळे, वळी भेळा होय भगवंत। तेनां दरशन करतां, पामे परम पद अनंत ॥३॥ वळी मनोहर मूर्तियो, मंदिरमां सुंदर सार। जे निरखे नयणां भरी, ते पामी जाय भयपार ॥४॥

चोपाई—धन्य धन्य धाम वरतालरे, सारो आव्योछे सर्वे तालरे। जेम मंदिर सारु सुंदररे, तेम मूर्तियो मनहररे ॥५॥ निरखि जन मगन थायरे, हरखिहरखि हरिगुण गायरे। जळ अमळ नाये गोम-

तीरे, जियां नाह्या पोते जगपतिरे ॥६॥ करे ओटा देरीनां दर्शनरे, लिये छाप ते थाय पावनरे। अति अमूल्य आंबला छांयरे, बेठा हरि करी ज्यां सभायरे ॥७॥ सुंदर सारुं शोभेछे तलावरे, जियां जोया मनोहर मावरे। तियां आंबली एक रूपाळीरे, बेठा संतपति पाट ढाळीरे ॥८॥ आंबा उभे शोभेछे अतोलेरे, जियां हरि बेठा हिंडोलेरे । प्रेमे पे'र्यांता सोनेरी पटरे, वळी माथे धर्यों'तो मुगटरे ॥९॥ एवी जुवेछे जे सर्वे जाग्यरे, तेनां कह्यां न जाये भाग्यरे। धन्य कूप अनुप ए बेहुरे, नाह्या नाथ साथे संत सहुरे ॥१०॥ धन्य भूमिका भाग्य अमितरे, थई हरिचरणे अंकितरे। धन्य धन्य ए शे'री बजाररे, जियां हरि फर्या बहुवाररे ॥११॥ धन्य घर ओसरी आंगणांरे, जियां पगलां थयां प्रभुतणांरे। धन्य राण्य वाडी धर्मशाळारे, जियां जम्याछे संत सघळारे ॥१२॥ (लाडु जलेबी सुतरफेणिरे, सेवदल शिरो ने रोटळी झिणिरे। दुधपाक ने पुरी कंसाररे, हरिये हाथे फेर्यां वारंवाररे ॥१३॥ साटा घेबर ने मालपुडारे, रस दही दुध मोतिया रुडारे। फर्या पंगतमां पंच वाररे, जम्या संत थयो जेजेकाररे ॥१४॥) एह आदि बीजां बहु स्थानरे, जियां जम्या रम्या भगवानरे। जुवे सर्वे स्थळ ए संभारिरे, एकएकथी कल्याणकारिरे ॥१३॥ भारे भाग्य छे ए भूमितणांरे, रम्या राज राखी नहि मणारे। जेजे जन जायगा ए जोशेरे, तेतो अति मोटी खोट खोशेरे ॥१४॥ लेशे अलभ्य लाभ अपाररे, तेतो निश्चे जाणो निर्धाररे। ब्रह्ममो'ल जावाने निसरणीरे, एवी घनश्यामे करी घणीरे ॥१५॥ बहुपेरे उघाड्यांछे बाररे, अक्षरधामे जावा आ वाररे। बहु रीत करी बहुनामीरे, आप्यां सुख राखी नथी खामीरे ॥१६॥ जे अर्थे अक्षरथी आव्यारे, संगे मुगत सरवे लाव्यारे। ततपर छे तेह करवारे, कर्युं ए धाम बहु जन तरवारे ॥१७॥ कैक करशे दर्शन आवीरे, कैक पूजशे पुजा लावीरे। कैक जोडशे आवीने हाथरे, तेतो थई चूक्याछे सनाथरे ॥१८॥ बेठा माथेथी मटाडी बीकरे, ठरी बेसशे धाममां ठीकरे। अवश्य करवानुं हतुं ते थयुंरे, पाम्या धाम काम सरीगयुंरे ॥१९॥ तेतो पुरुषोत्तम प्रतापेरे, बहु उद्धा-

१ बळे.

रिया जन आपेरे । हरि धारे ते शुंशुं न थायरे, तेनुं आश्चर्य न मानो कांयरे ॥२०॥ इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरणकमलसेवकनिष्कुलानन्दमुनि-विरचिते पुरुषोत्तमप्रकाशमध्ये षड्विंशः प्रकारः ॥२६॥

दोहा—वरणवी वात वरतालनी, कोटि घणिमांथी किंचित । गाउं रीति गढडातणी, जियां उद्धारिया अगणित ॥१॥ घणुंघणुं घनश्याम जियां, रही कर्यां मांगलिक काज । अनंत जीव उद्धारिया, महा निजबळे महाराज ॥२॥ पापी सुरापी[1] पललभक्षी[2], लखी न जाये अवळाई लेश । एवा जन उद्धारिया, आपी आपे उपदेश ॥३॥ वळी उत्सव समैया अति कर्या, तेमां आविया जेजे जन । ते जनने पण तारिया, दई पोते दरशन ॥४॥ चोपाई—कर्या उत्सव अति अपाररे, जगजीवन जगआधाररे । अष्टमी अन्नकोट उत्सवरे, कर्या भवजल तारवा भवरे ॥५॥ वसंतपंचमी ने फुल-दोलरे, तेदि रंग उडाड्यो अतोलरे । रामनौमी एकादशी आदिरे, तेदि लीळा करी रायजादिरे ॥६॥ अष्टमी उत्सवे आव्या दासरे, राख्या चोमासाना चार मासरे । नित्य ना'वा जाता संत साथरे, जन जोईने थाता सनाथरे ॥७॥ ना'ता नौतम करता लीळारे, भळी वळी पोते संत भेळारे । गाता वाता आवता उतारेरे, जन जमाडता तेह वारेरे ॥८॥ जमी आपे जमाडता जनरे, भाल्य भाल्यनां अन्न व्यंजनरे । देता दही दुध ते दोवटेरे, सारा शोभता सोनेरी पटेरे ॥९॥ बहुवार पंगत्यमां फरतारे, एम अष्टमी उत्सव करतारे । अन्नकोट उपर आवे दासरे, तेने उठी मळे अविनाशरे ॥१०॥ हार उतारी हैयेथी दियेरे, जन नमावी मस्तक लियेरे । पछी पुछे सुख समाचाररे, एम आपे सुख अपाररे ॥११॥ पछी अनेक भाल्यनां अन्नरे, करी राख्यां जे भरी भाजनरे[3] । तेतो पंक्ति करी पिरस्यांरे, जमी जन मनमां हुलस्यांरे ॥१२॥ निज हाथे जमाडेछे नाथरे, मुकी जन माथे हरि हाथरे । एम आपेछे सुख अलेखेरे, तेतो नर अमर सौ देखेरे ॥१३॥ एह उत्सवमां हता जनरे, तेनां भाग्य मानो धन्यधन्यरे । पण एमां तो न होय भेळारे, केडे सांभळी जेणे ए लीळारे ॥१४॥ तेतो ब्रह्ममो'ले भलि भाल्यरे, जाशे बिजाने

---

१ सुरापान करनारा.　२ मांस भक्षण करणारा.　३ पात्र.

लई संगाल्यरे । तेमां संशे करशो मां कांईरे, हरिए इच्छा करी उरमांईरे ॥१५॥ वळी वसंतपंचमीए वालेरे, बहु सखा रंग्या'ता गुलालेरे । पोते भरी गुलालनी झोळीरे, नांखी रंग्या हता संत टोळीरे ॥१६॥ एह समो संभारे जे जनरे, वळी सांभळि करे चिंतवनरे । तेने अक्षरधामनुं बाररे, जाणो उघडियुंछे आ वाररे ॥ १७ ॥ शीद शंका राखे जन मनरे, मळ्ये सहजानंद भगवनरे । आज बहु जीव तारवा साऊंरे, कर्या अलबेले उपाय हजाऊंरे ॥१८॥ जीव जोरेशुं जावा छे लईरे, सुखी करवा छे सुख दईरे । हशे जीवने जावानुं बीजेरे, पण जावुं पडशे रीझे खीजेरे ॥१९॥ एमां नहि पडे केणे फेररे, शीद कहेवरावो बेरबेररे । हरि प्रतापे ब्रह्ममो'लमांरे, जावा आवी गयाछे तोलमांरे ॥२०॥ इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरणकमलसेवकनिष्कुलानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाशमध्ये सप्तविंशः प्रकारः ॥२७॥

दोहा—गणिये वळी गढपूरथी, जीव उद्धारिया अपार । ते लेखे न आवे लेखतां, वळी थाय नहि निरधार ॥१॥ नित्य प्रत्ये नवानवा, उत्सव थाये अहोनिश । जोई जन मगन मने, वळी न्यून न माने लेश ॥२॥ अनेक भात्यने भोजने, जन जमाडे जीवन प्राण । पछी जमाडे जगपति, जमे संत सहु सुजाण ॥३॥ संतमंडळ वळी श्रीहरि, भरी नयणे निरखे जन । तेने तरत तैयार छे, हरिधाम मांही सदन ॥४॥ चोपाई—एम अनेक रीते महाराजरे, कर्यां बहुबहु जीवनां काजरे । वळी करवा बहुनां कल्याणरे, शुंशुं करियुं श्याम सुजाणरे ॥५॥ कर्यो हुताशनिनो समैयोरे, तेतो कोइथी न जाय कै'योरे । मळ्या संत हरिभक्त सहुरे, आव्या बीजापण जन बहुरे ॥६॥ पोते पे'री अंबर अमूलरे, शोभे पाघना पेचमां फूलरे । हैये हार अपार गुलाबीरे, शोभे अति सुंदर अजाबीरे ॥७॥ एवी मूरति मन भावनरे, रमे जनने साथे जीवनरे । हाथे लइ पोते पीचकारिरे, नाखे रंग सोरंगनां वारिरे ॥८॥ वळी उपर नाखे गुलालरे, तेणे सखा थाय रंग लालरे । नाखे सखा ते रंग सोरंगरे, तेणे रंगाय वालानुं अंगरे ॥९॥ लाल गुलालनी भरी झोळीरे, नाखे जनपर रमे होळीरे । एवा दीठा जेणे द्रग भरीरे, तेतो गया भव-

१ अढ.

जळ तरीरे ॥१०॥ एवी लीळा करेछे महाराजरे, तेतो सहु जनना सुख काजरे। के'शे सुणशे जे संभारशेरे, तेणे संसारसिंधु तरशेरे ॥११॥ एम सहु जनने सुख थावारे, चाल्या रंगे रमी नाथ नावारे। नाह्या नाथ साथे सखा सहुरे, एह समानी शी वात कहुरे ॥१२॥ शोभे सखा मध्ये घनश्यामरे, जोया जेणे तेणे कर्युं कामरे। शोभा बहु प्रकारनी बनीरे, एवी रीते रम्या हुताशनीरे॥१३॥ पछी आवी रामनौमी रूडीरे, संभारतां सहुने सुखमुडीरे। मळया जन हजारो हजाररे, सतसंगी कुसंगी अपाररे ॥१४॥ तेतो सहुने दरशन थयांरे, दर्शन विना तो कोय न रह्यांरे । जोया जेणेजेणे नयणे नाथरे, तेतो सर्वे थयाछे सनाथरे॥१५॥ तेतो भवमांही नहि भमेरे, एम श्यामे धार्युंछे आ समेरे । जन जक्तना तारवा काजरे, एवुं पण लीधुंछे महाराजरे ॥१६॥ माटे दरश स्परश देइनेरे, ब्रह्ममो'ले जावाछे लईनेरे। वळी एकादशी कपिला छठेरे, दीधां दर्शन पोते रुडी पठेरे ॥१७॥ लाखो लेखे लोके लीधो लावरे, निरखि नयणे मनोहर मावरे। एह दर्शनने परतापेरे, जाय अक्षरधाममां आपेरे ॥१८॥ एम सोंधुं कीधुंछे सहुनेरे, आज तारवा जन बहुनेरे। नथी जोता नरसा ने सारारे, अक्षरमां जायछे एक धारारे ॥१९॥ कर्यो चालतो मोक्ष मारगरे, भूमिथकी ब्रह्ममो'ल लगरे । आवे अंत-काळे नाथ आपेरे, तेडी जायछे निज प्रतापेरे ॥२०॥ इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरणकमलसेवकनिष्कुळानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाशमध्ये अष्टाविंशः प्रकारः ॥२८॥

दोहा—एम उत्सव करी हरि, फरिफरि दिये दरशन। अनेकने सुख आपवा, अति पोतेछे परसन॥१॥ महा मनोहर मूरति, अति-सुखद सहजानंद। सहु जनने सामटुं, जाणे आपुं मारो आनंद ॥२॥ ले'री आव्या बहु ले'रमां, अति मे'र करी मे'रवान। दुःखीया जीव सुखीया कर्या, वळी पापी कर्या पुन्यवान ॥३॥ भाग्य मोटां ए भूमिनां, जियां हर्यां फर्यां हरि आप । पावन थई ए पृथवी, हरि चरणने प्रताप ॥४॥ चोपाई—धन्यधन्य उत्तम दरबाररे, जियां पोते रह्या करी प्याररे। रम्या भम्या जम्या जियां नाथरे, जम्यो महामुक्तनो ज्यां साथरे ॥५॥ धन्य ओरडा धन्य ओसरीरे, जियां

हरि बेठा सभा करीरे। दिये दर्शन पोते परब्रह्मरे, जेने नेतिनेति के' निगमरे ॥६॥ एह भूमिकानां मोटां भाग्यरे, नथी जाणजो ए कह्या लाग्यरे। फळी चोक वळी शुं वखाणुंरे, श्वेत वैकुंठ सम सहु जाणुंरे ॥७॥ चरण रजे भर्यां भरपूररे, स्परशे रज करे दुःख दूररे। तियां पापी तजे कोइ प्राणरे, तेपण पामे पद निर्वाणरे ॥८॥ सोय अग्र समान अवनीरे, नथी पण स्परश्ये पावनीरे। धन्य शेरी बजार ने हाटरे, धन्य उन्मत्त गंगानो घाटरे ॥९॥ धन्य गढपुरनां घर फळीरे, चर्ण अंकित भूमि छे सघळीरे। धन्य वाडी वृक्षनी छांयरे, हरि स्पर्श विना नथी कांयरे ॥१०॥ धन्य धन्य नारायणह्रदरे, सहु प्राणधारी सुखप्रदरे। धन्य सीम क्षेत्र वाव्य खळांरे, कर्यां हरिए पवित्र सघळांरे ॥११॥ धन्य घेलानदीना घाटरे, कर्या पंच पवित्र ना'वा माटरे। तियां जेजे जन आवी ना'शेरे, तेतो अंतर बाह्य शुद्ध थाशेरे ॥१२॥ ना'शे निरमळ जळ जेहरे, परम धामने पामशे तेहरे। जियां ना'याछे जग जीवनरे, एथी नथी नीर कोय पावनरे ॥१३॥ पुरुषोत्तम स्परशनी जे वस्तुरे, न मळे ज्यांलगि उदे ने अस्तुरे। बहु देश बहु गाम घररे, कर्यां स्परशि पवित्र सुंदररे ॥१४॥ जियांजियां विचर्या वालमरे, कर्यां घर ते वैकुंठ समरे। स्परशि जाग्ये त्यागे कोय तनरे, जाय ब्रह्ममो'ले तेह जनरे ॥१५॥ एम धारी आव्याछे अविनाशीरे, करवा बहुने धामना वासीरे। निजबळने प्रतापे करिरे, बहु जीवने तारेछे हरिरे ॥१६॥ तेह सारु विचरे वसुधायरे, बीजो अर्थ नथी एने कांयरे। अर्थ एज उद्धारवा प्राणीरे, आव्या श्याम ए कामे लियो जाणीरे ॥१७॥ माटे जियांजियां हरि रह्यारे, जेजे स्थानके पोते हरि गयारे। तेतो स्थानक कल्याणकारीरे, जेजे जोयां ते राखवां संभारीरे ॥१८॥ ए छे दोयला दननी दोलत्यरे, सहु मानी लेजो वात सत्यरे। हरिने आग्रह छे आज अतिरे, करावया पोतानी प्रापतिरे ॥१९॥ एज अर्थ करवोछे सिद्धरे, जीव तारवाछे बहु विद्धरे। एह सारु आव्याछे आ वाररे, तेतो निश्चे जाणो निरधाररे ॥२०॥ इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरणकमलसेवकनिष्कुलानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाशमध्ये एकोनत्रिंशः प्रकारः ॥२९॥

दोहा—वळतुं वालमे विचारियुं, आंहि मंदिर करीए एक। मांहि बेसारिये मूरति, अति सारी सहुथी विशेक ॥१॥ गढडे महाराज घणुं रह्या, एम जाणेछे सहु जन। माटे मंदिर कराविए, मर आवी करे दरशन ॥२॥ मूरति द्वारे मनुष्यनुं, थाशे कोटिनुं कल्याण। एह उत्तम उपाय छे, एम बोलिया श्याम सुजाण ॥३॥ सुणी संत राजी थया, राजी थया सहु हरिजन । पछी मोटुं मंदिर कराववा, अति उतावळुं भगवन ॥४॥ चोपाई—कर्युं खात मुहूर्त हरि हाथेरे, तियां हुंपण हतो संगाथेरे। नाखी नाथे पायो नकि कर्युंरे, एम आपे मंदिर आदर्युंरे ॥५॥ हांहां करतां थयुं तैयाररे, वळी घणी लागी नहि वाररे । कर्युं मोटुं मंदिर बे माळरे, कराविंयुं हेतेशुं दयाळरे ॥६॥ थयुं मंदिर पुरु जे वाररे, मांहि मूरति पधरावी ते वाररे। गुणसागर जे गोपीनाथरे, तेतो पधराव्या पोताने हाथरे ॥७॥ राधासहित शोभे अतिसारारे, जे जुवे तेने लागेछे प्यारारे। एतो वासुदेव भगवानरे, जे जुवे ते थाये गुलतानरे ॥८॥ ए जे गोपीनाथनी मूरतिरे, एतो सुंदर शोभेछे अतिरे । एवी मूरति एम पधरावीरे, सुंदर मंदिर सारुं बनावीरे ॥९॥ बांध्युं धाम श्यामे सहु काजरे, मे'र करीने पोते महाराजरे। कंक[1] देशनुं करवा कल्याणरे, कर्युं काम ए श्याम सुजाणरे ॥१०॥ जेजे जन करे दरशनरे, मूरति जोई थाये मगनरे । करे दंडवत परणामरे, तेतो पो'च्याछे परम धामरे ॥११॥ वळी मन कर्म ने वचनेरे, निरख्या गोपीनाथ जे जनेरे। तेतो पामशे अक्षर धामरे, थाशे जन ते पूरणकामरे ॥१२॥ एम दया करीने दयाळेरे, कर्यां कल्याण बहुनां आ काळेरे। कोइ भाव अभावे आज भजेरे, आवे हरि तेडवा तन तजेरे ॥१३॥ भावे करी करे जे भगतिरे, तेतो पामे परम प्रापतिरे। अन्न धन वाहन वसनेरे, वासण भूषणादि पूज्या जनेरे ॥१४॥ फल फूल आदिक जेहरे, हेते करी आपे जन तेहरे। कुसुम हार तोरा ने गजरारे, बाजु काजु कुंडळ गुछ खरारे ॥१५॥ आपी नाथने जोडिया हाथरे, तेतो थई चुक्याछे सनाथरे । थाय सेवा ते सर्वे जो रीतेरे, कर्युं जन हेते पोते प्रीतेरे ॥१६॥ कर्युं काम ए

---

१ काठीयावाड.

मोडुं महाराजेरे, सहु जीवना कल्याण काजेरे। एम बहुबहु कर्या उपायरे, जीव लई जावा धाम मांयरे ॥१७॥ तेनो आग्रह छे आठु जामरे, नथी पामता पल विशरामरे। जाणे बांधी धाम घणांघणांरे, करुं बार अपार मोक्षतणांरे॥१८॥ चार वर्ण ने आश्रम चाररे, सहु पामे भवजळ पाररे। मारो आववानो अर्थ शियोरे, ज्यारे जीवने संकट रियोरे ॥१९॥ गढपुर मंदिरथी अपाररे, कैक जीवनो कर्यो उद्धाररे । खाये पिये रहे खुशी रमेरे, आवे नाथ तेडवा अंत समेरे ॥२०॥ इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरणकमळसेवकनिष्कुलानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाशमध्ये त्रिंशत्तमः प्रकारः ॥३०॥

दोहा—गण्यो न जाय गढपुरनो, मानो मा'त्म्य ने महिमाय। जियां संत हरिजन सहु मळी, वळी निरखे नाथ सदाय॥१॥ सतसंगी बाई भाइने, थयां दर्शन गढडे गाम। दर्शन विना कोय देशनां, नथी रह्यां पुरुष ने वाम॥२॥ अडळक ढळया मळया जियां, वळी आप्यां छातीमां चर्ण। ते चरण चित्ते चिंतवतां, जाणो जाये जन्म ने मर्ण ॥३॥ बहुपेर परसादियो, वळि ईयां मळीछे जरुर। तेनुं घसातुं बोलवुं, एथी बीजो कोण असुर ॥४॥ चोपाई—एतो भोगवशे एनुं पापरे, तेनो आपणे शो संतापरे। वळी जेजे कर्युं जगतातरे, कहुं सांभळजो तेनी वातरे ॥५॥ सोरठ देशवासि जन काजेरे, करावियुं मंदिर महाराजेरे। जोई जीरणगढ मांई जाग्यरे, दिठी देवळ करवा लाग्यरे ॥६॥ जाण्युं आ जाग्ये मंदिर थायरे, तेनो मोटो वधे महिमायरे। मोटुं शेहर तीरथ वळी मोटुंरे, जियां आवे मनुष्य कोटानकोटुंरे ॥७॥ तेह सहुने थाये दरशनरे, तेणे करी तरे बहु जनरे। वळी देशमां सारा सतसंगीरे, जेनी प्रीत प्रभुमां अभंगीरे ॥८॥ स्वामी रामानंदजीना शिष्यरे, हेते हरि भजेछे हमेशरे। सहु सिद्ध समाधिसंपन्नरे, अति अनघ[1] जाणो ए जनरे ॥९॥ वळी आवि अमे एह देशरे, रही गया वरणिने वेषरे। जोई पवित्र देश पावनरे, घणुंघणुं मानी गयुं मनरे ॥१०॥ पछी लोभी रह्या लोझ गामरे, करवा अनेक जीवनां कामरे । करता बहुबहु अमे वातरे, सुणी सहु थाता रळियातरे ॥११॥ वळी देखा-

१ निष्पाप.

डता परतापरे, थाय समाधि टळे संतापरे । समाधिये सुखी नर नाररे, ना'वे समाधिथी कोइ बा'ररे ॥१२॥ कोइ सुरपुर अवलोकेरे, कोइ रही जाय सत्यलोकेरे । देखे कैलास ने बद्रीवनरे, कोइ देखेछे मुक्त निरन्नरे ॥१३॥ देखे स्वर्ग मृत्यु ने पाताळरे, एवुं देखाडता ततकाळरे। कोइ देखेछे गोलोक धामरे, जोई मानेछे पूरणकामरे ॥१४॥ कोइ अक्षरधाम अवलोकेरे, जोई मीटथकी ते न मुकेरे। देखे पर ने पोतानुं मनरे, देखे घाट परस्पर जनरे ॥१५॥ एवो प्रगट कर्यो'तो प्रतापरे, सौ जन करवा निष्पापरे । रह्या ए देशमां अमे घणुंरे, सहुने दर्शन थयुं अम तणुंरे ॥१६॥ तेह देशमांही हवे दासरे, अम विना थयाछे उदासरे । माटे मंदिर थाय एक सारुंरे, एमां बहु छे गमतुं अमारुंरे ॥१७॥ माटे जीरणगढमां जईरे, करावुं मंदिर सुंदर सईरे। पछी मंदिर करवा काजरे, मोकल्याछे मोटा मुनिराजरे ॥१८॥ कर्यो आदर थावा देवळरे, अति सरस अनुप अकळरे। थयुं थोडाक दिनमां तैयाररे, त्यांतो पधार्या प्राण आधाररे ॥१९॥ संतो मूर्तियो सारी सारीरे, मारे हाथे हुं दियुं बेसारीरे। एह मूर्तिनो महिमायरे, के'तां केथे केणे न के'वायरे ॥२०॥ इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरणकमलसेवकनिष्कुलानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाशमध्ये एकत्रिंशः प्रकारः ॥३१॥

दोहा—पछी मंदिरमांही मूरतियो, पधरावी करी बहु प्रीत। सुखकारी ते मूरति, अति सारी सुंदर शोभित ॥१॥ मध्यना मंदिरमां मनोहर, जोया जेवी जे जोड। प्रेमे करी पधराविया, त्रिकमराय रणछोड ॥२॥ पूर्व दे'रे पधराविया, राधारमण कृष्ण कृपाळ। आवी बेठा गरुडासन, अति दया करीने दयाळ ॥३॥ पश्चिम दे'रे पधरावियां, शिव पारवती सुखरूप । गणपति वृषभ वळी, मळी शोभेछे अति अनूप ॥४॥ चोपाई—सुंदर मूरतियो सरखी सारीरे, तेतो मंदिरमांय बेसारीरे। जोया जेवी मूर्त्ति जुनेगढरे, जेजे जुवे तेने लागे रढरे ॥५॥ एवी पोते मूर्ति पधरावीरे, गढडेथी जुनेगढ आवीरे। करवा अनेक जीवनुं कल्याणरे, कर्युं काम श्याम सुजाणरे ॥६॥ कर्यो उत्सव अति त्यां भारीरे, आव्यां दर्शने सौ नर नारीरे। तेने भोजन कराव्यां भावतांरे, पछी नाही नाथ जम्या

हतारे ॥७॥ जमी पोते जमाडिया जनरे, भावे पीरशियुं भगवनरे। फरिफरी फेरवे मोदकरे, दिये दोय मागे कोइ एकरे ॥८॥ अति हेत छे हरिजन माथेरे, माटे जमाडेछे जन हाथेरे। एम जमाडि-रह्या जन ज्यारेरे, मळ्या सहु संतने ते वारेरे ॥९॥ मळी वळी संत पाये पच्यारे, वळता नाथ रैवताचळ चच्यारे। एम हरे फरे करे कांइरे, सहु जनने छे सुखदाइरे ॥१०॥ मंदिर कराव्युं जे महाराजेरे, सहु जीवना कल्याण काजेरे। कोइ आवी दर्शन करशेरे, तेतो अपार संसार तरशेरे ॥११॥ एह मोटो कर्यो उपकाररे, बहु जीव तारवा आ वाररे। पश्चिम देशि करवा पुनितरे, कर्युं मंदिर सारुं शोभितरे ॥१२॥ वळी संतने आपी आगन्यारे, रे'वुं नहि आंहि आव्या विनारे। वरषोवरष एक मासरे, करवो आ मंदिरमांहि वासरे ॥१३॥ एवी आगन्या आपी दयाळेरे, तेतो मानी लिधिछे मराळेरे। वळी करी छे हेतनी वातरे, तेणे सहु थयां रळियातरे ॥१४॥ कहे आ देश छे बहु सारोरे, सहु जन मनमां विचारोरे । ईयां रामानंदस्वामी रे'तारे, जीव बहुने अभयदान देतारे ॥१५॥ सोरठ देशनां सर्वे गामरे, तेमां वसेछे पुरुष ने वामरे। ते सहुने दरशन थयांरे, कोइ दरशन विना न रह्यांरे ॥१६॥ वळी अमेपण जो सोरठेरे, सरवे फर्या छीए सारी पेठेरे। सहु जाणेछे अमने जनरे, वळी थयांछे सहुने दर्शनरे ॥१७॥ जेजे जपेछे अमारुं नामरे, तेतो पामशे परम धामरे। वळी आ मूरति जे बेसारीरे, ते निरखशे जे नर नारीरे ॥१८॥ तेने शीद राखी जोइए शंकारे, जाशे ब्रह्ममो'ले दई डंकारे। एम धारीने आव्या छीए अमेरे, सत्य मानज्यो सौ जन तमेरे ॥१९॥ आ वारनो जे अवताररे, एवो न थाये वारम वाररे। नथी आव्या ने आवशुं क्यांथीरे, जन जाणज्यो सौ मन-मांथीरे ॥२०॥ इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरणकमलसेवकनिष्कुलानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाशमध्ये द्वात्रिंशः प्रकारः ॥३२॥

दोहा—एवी वात वालमे करी, धरी हरि हैये घणुं हेत । सुणी मगन मुनि थया, वळी सतसंगी समेत ॥१॥ आश्चर्य पाम्या सहु अंतरे, एवां सुणी वालानां वेण । जाणुं जीव उद्धारवा, आव्या

१ संतोष. २ वीधो.

आपे श्याम सुखदेण ॥२॥ प्राणधारी जे प्रथवियें, ते सहुने लेवा स्वधाम । एह आग्रह उरमां, घणो घणो करे घनश्याम ॥३॥ जोई महाराजनी मरजी, हाथ जोडी कहे मुनिराज । जेम कहो तेम करिये, के'जो कृपा करी हरि आज ॥४॥ चोपाई—तारे नाथ कहे सुणो संतरे, आज तारवा जीव अनंतरे । माटे जेमजेम जीव तरेरे, एम करवुंछे सहुने सरेरे ॥५॥ माटे देशोदेशमां देवळेरे, मांडो सारी मूर्तियो सघळेरे । एह मूर्तिनां दर्शन करशेरे, तेतो अपार प्राणी उद्धरशेरे ॥६॥ जाणो एह उपाय छे भारीरे, सहु जुवो मनमां विचारीरे । माटे कच्छमां मंदिर करवुंरे, थाय प्राणीने पार उतरवुंरे ॥७॥ एवुं सुणी संत सज्ज थइरे, कर्युं भुजमां मंदिर जइरे । मांही बेसार्या नरनारायणरे, कच्छदेश तारवा कारणरे ॥८॥ वळी धोळके मंदिर करावीरे, तेमां मूर्ति सारी पधरावीरे । एवो करियो एह उपायरे, जेणे करी जन सुखी थायरे ॥९॥ (मोरलीमनोहर हरिकृष्णरे, पोते श्रीजी थई अति प्रश्नरे । जीव अनंत उद्धारवा काजरे, आव्या त्यां घणीवार लइ समाजरे ॥) कराविुं ए काज संतराजेरे, बहु जीवने तारवा काजेरे । वळी नाथ के' कहुंछुं अमेरे, करजो थाय तो मंदिर तमेरे ॥१०॥ पछी संत जोई जोई जाग्यारे, देशोदेश देरां करवा लाग्यारे । जेजे देशमां देवळ थयांरे, तेते देशमां जन जे रह्यांरे ॥११॥ तेतो उत्सव समैया माथेरे, आवे सहु दरशने साथेरे । करी दर्शन प्रसन्न थायरे, मुखे स्वामिनारायण गायरे ॥१२॥ लेतां स्वामिनारायण नामरे, थाय शुद्ध सहु नर वामरे । स्वामिनारायण नाम जेवुंरे, नथी बीजुं नाम कोइ एवुंरे ॥१३॥ माटे जे जपशे ए नामरे, तेतो पामशे अक्षर धामरे । एवो ए नामनो परतापरे, प्रगटाव्यो पृथवीपर आपरे ॥१४॥ बहु प्रकारे करवा कल्याणरे, नाथे धारियुंछे निरवाणरे । माटे जेजे क्रियाओ करेछेरे, तेमां अनंत जीव तरेछेरे ॥१५॥ एम जीव जगतना सहुरे, कर्या तारवा उपाय बहुरे । एह उपायमां जे आवी गयारे, ते सहु भवपार थयारे ॥१६॥ एह अर्थे आपे आवियारे, करी बहु जीवपर दयारे । आज जक्तना जीव छे जेहरे, तर्या प्रभु प्रतापथी तेहरे । ॥१७॥ अति सामर्थी वावरीछे आजरे, आवी पुरुषोत्तम महाराजरे ।

सहु पार सहुने सरेरे, आज एवी सामर्थी वावरेरे ॥१८॥ जेजे जाणशो तेते वखाणशोरे, बिजा जन तेह शुं जाणशेरे । नथी वात जेवडी ए वातरे, एम जाणेछे संत साक्षातरे ॥१९॥ तेतो कहेछे कर वजाडीरे, चोखाचोखी जो विगति पाडीरे । तेनी प्रतीति न पडे जेनेरे, ना'वे अलौकिक सुख तेनेरे ॥२०॥ इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरण-कमलसेवकनिष्कुळानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाशमध्ये त्रयस्त्रिंशः प्रकारः ॥३३॥

दोहा—वळी श्रीहरि के' संत सांभळो, मोटां कराविया मंदिर । तेमां बेसारि मूरतियो, अति सारी सुंदिर ॥१॥ जेजे देशे मंदिर कर्यां, तेते देशने आव्यां काम । हवे सरवे देशने अरथे, एक बंधाविए सारुं धाम ॥२॥ देशी प्रदेशी दर्शन करे, तेनां प्रजाळवा वळी पाप । एवुं मंदिर एक करवुं, एम बोल्या श्रीहरि आप ॥३॥ भाग्य जगाडवा भालनां, घोलेरे बांधिए धाम । तेमां बेसारिये मूरति, अति शोभित सुंदर श्याम ॥४॥ चोपाई—एह बंदर सुंदर सारुंरे, जियां आवेछे लोक हजारुंरे । तियां मंदिर करवुं एकरे, सारुं सहुथी वळी वशेकरे ॥५॥ एम नाथे करी निरधाररे, पुछ्युं पुंजाभाईने ते वाररे । सुणो पुण्यवान पुंजाभाइरे, करीये मंदिर घोलेरा मांईरे ॥६॥ वळी सतसंगिने कहे श्यामरे, को'तो घोलेरे बांधिये धामरे । सहु बोलो शुद्ध भावे करीरे, एम हरिजनने कहे हरिरे ॥७॥ त्यारे हरिजने जोड्या हाथरे, धन्यधन्य कहे सहु साथरे । जागे भाग्य मोटुं जो अमारुंरे, करो मंदिर तो बहु सारुंरे ॥८॥ मंदिरने जोगे महाराजरे, रहे संतनो सहु समाजरे । हरतां फरतां दर्शन थायरे, अति मोटो ए लाभ के'वायरे ॥९॥ नथी एथी बीजुं कांइ सारुंरे, एमां अति रुडुंछे अमारुंरे । एम बोल्या सतसंगी सहुरे, सुणी नाथ राजी थया बहुरे ॥१०॥ पछी आप्यां छातिमां चरणरे, जेह चरण भवभय हरणरे । कर्या निरभय छापी छातीरे, कहो वात ए नथी के'वातीरे ॥११॥ कर्यां ब्रह्ममो'लना निवाशीरे, राजी थई आपे अविनाशीरे । पछी कह्युं सहु बाई भाइरे, रे'जो मंदिरनी सेवा मांइरे ॥१२॥ पछी पुंजोभाइ जे पवित्ररे, अति डाह्या छे सहुना मित्ररे । जेने जक्तसुख लाग्युं क्षेररे, पंचविषय साथे राख्युं वेररे ॥१३॥ अन्न धन ने आयुष जेहरे, कर्युं हरिपरायण तेहरे ।

एवां अति उदार दंपतिरे, करी हरिने अर्पण संपतिरे ॥१४॥ धन्य धन्य भक्ति भाइयोनीरे, तेथी अति अधिक बाईयोनीरे । एवा जन जोइ श्रद्धावानरे, बहु राजी थया भगवानरे ॥१५॥ दीठा हरिजन ठावका ठिकरे, एक एकथकी जो अधिकरे । पछी बोल्या श्याम सुखदाइरे, करशुं मंदिर जरूर आंइरे ॥१६॥ सहु सेवामांइ तमे रे'जोरे, आतो मोटो परमार्थ छे जोरे । यांथी उद्धरशे लाखु क्रोडिरे, एतो नथी कमाणी कांइ थोडिरे ॥१७॥ बिजां कोटिकोटि करे दानरे, ना'वे जीव उद्धार्यां समानरे । जेथी जनम मरण दुःख जायरे, पामे अभयपद सुखी थायरे ॥१८॥ एतो परमारथ मोटो भारीरे, सहु जुवो मनमां विचारीरे । एम पोते बोल्या परब्रह्मरे, पूर्णकाम जे पुरुषोत्तमरे ॥१९॥ तमे सांभळो सौ नर नाररे, अमे कर्योछे जे आ विचाररे । एवुं सुणी हरख्या सहु जनरे, सुखदायक स्वामी धन्य धन्यरे ॥२०॥ इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरणकमलसेवकनिष्कुळानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाशमध्ये चतुस्त्रिंशः प्रकारः ॥३४॥

दोहा—पछी अलबेले आगन्या करी, मंदिर करवा माट । इयां मंदिर करवुं, जियां अमे ढाळीछे पाट ॥१॥ अति उत्तम छे आ भूमिका, मोटा भाग्यवाळी भरपूर । ओछुं माहात्म्य आनुं नथी, जन मने जाणजो जरूर ॥२॥ जियां बेसी अमे जमिया, वळी ढाळ्यो ढोलियो अमूल्य । जुवो विचारि जीवमां, कोण आवे आ भूमिने तुल्य ॥३॥ माटे मंदिर आंहि आरंभो, अति उरे आणि आनंद । थाशे सरस सहुथी, एम बोलिया सहजानंद ॥४॥ चोपाई—पछी आदरियुंछे मंदिररे, अति उतावळुं ते अचिररे । खात मुहूर्त त्यांत्येशुं[1] कीधुंरे, पछी मंदिरनुं काम लीधुंरे ॥५॥ थाय अहोनिश काम एहरे, करे जन करीने सनेहरे । थयुं तैयार वार न लागीरे, त्यांतो पधार्या श्याम सुहागीरे ॥६॥ जोइ मंदिर मगन थयारे, सारुंसारुं कर्युं के'छे रयारे । हवे बेसारिये जो मूरतिरे, राधाकृष्णनी सारी शोभतिरे ॥७॥ पछी समे सिंहासन माथेरे, मदनमोहन पधराव्या हाथेरे । करी पूजा आरती उतारीरे, थयो जयजय शब्द भारीरे ॥८॥ मदनमोहननी जे मूरतिरे, तेतो सुंदर शोभेछे

१ तत्काळ.

अतिरे। जेजे निरखे नयणां भरीरे, तेनुं मन चित्त लिये हरिरे ॥९॥ एवी मूरतियोछे अति सारीरे, प्रतिपक्षीने पण लागे प्यारीरे। मदननुं[1] पण मोहे मनरे, त्यारे बीजा न मोहे केम जनरे ॥१०॥ शोभासागर सुखनी खाणीरे, छबी जाति नथी जो वखाणीरे। जोई जोई जन मन लोभेरे, एवा मदनमोहन शोभेरे ॥११॥ महा मनोहर जे मूरतिरे, तेतो बेसारी करी हेत अतिरे। कर्यो मोटो उत्सव एह दनरे, सहुने कराव्यां भोजनरे ॥१२॥ कर्यो समैयो बहु सारोरे, लाग्यो प्रेमी जनने प्यारोरे। जम्या रम्या संत रूडी रीतेरे, परिपूरण थया सहु प्रीतेरे ॥१३॥ जाणो जम्या ते हरिने हाथेरे, संत सर्वे सतसंगी साथेरे। जे कोइ उत्सवपर आवियुंरे, तेतो जम्या विना नहि रह्युंरे ॥१४॥ जम्या सहु उत्सवनुं अन्नरे, एवो समैयो कर्यो भगवनरे। जेजे जमिया जन अन्न एहरे, थया मोक्षभागी सहु तेहरे ॥१५॥ वळी कर्यां जेणे दरशनरे, तेतो थया परम पावनरे। एवो कर्यो मोटो उपकाररे, जगजीव तारवा आ वाररे ॥१६॥ मूरति बेसारी सारी सुंदररे, अतिशोभित महा मनोहररे। निजभक्तनी पुरवा आशरे, मूर्ति बेसारी धोलेरे वासरे ॥१७॥ करवा अनेक जीवनुं कल्याणरे, आपे उघाडी मोक्षनी खाणरे। आवे देशी परदेशी दर्शनेरे, निरखे हरखि हरखि मनेरे ॥१८॥ जेणेजेणे जोया नयणे नाथरे, वळी पायें लाग्या जोडी हाथरे। तेनां सरी गयां सर्वे कामरे, वळी पामशे परम धामरे ॥१९॥ एम इच्छा करीछे हरि आपरे, जीव तारवा आप प्रतापरे। बहु जननी करवी छे साररे, एवो करी आव्याछे निरधाररे ॥२०॥ इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरणकमलसेवकनिष्कुलानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाशमध्ये पंचत्रिंशः प्रकारः ॥ ३५ ॥

दोहा—वळी श्रीहरि कें सहु सांभळो, बहुबहु बनाव्यां मंदिर। अनेक जीव उद्धारवा, कर्युं काम अनाम अचिर ॥१॥ सुंदर मंदिर सारां थयां, स्थापी मूरतियो मनोहर। पण मदनमोहन मारा मनमां, अति सारा लागेछे सुंदर ॥२॥ नानो देश निरस अति, देहाभिमानिने दुःखरूप। तियां त्यागी होय ते टके, बीजाने संकटरूप ॥३॥ माटे मारे ए मंदिरपर, घणुंघणुं रहेछे हेत। धन्यधन्य

1 कामदेव.

एह संतने, जे इयां रहे करी प्रीत ॥४॥ चोपाई—मारे वचने जे इयां रहेछेरे, सुख दुःख शरीरे सहेछेरे। एक मने करवाने राजीरे, नथी राखी शरीरशुं साजीरे ॥५॥ एह संत बीजा संत जेहरे, बरोबर मानुं केम तेहरे। होय बरोबर बेहु ज्यारेरे, त्यारे तमे घणुं घेर मारेरे ॥६॥ पण एम जाणशो मां कोयरे, जेह त्याग वा'लो मुने नोयरे। माटे सेजेसेजे तप थायरे, एवुं छे जो ए मंदिर मांयरे ॥७॥ एह संतने जमाडशो जेहरे, मोटा सुखने पामशो तेहरे। बीजा जक्तना जमाडे क्रोड्यरे, तोये आवे नहि एनी जोड्यरे ॥८॥ एने पूजी ओढाडे अंबररे, वळी पाये लागे जोडी कररे, तेतो जन जाये ब्रह्ममो'लरे, सत्य मानजो छे मारो कोलरे ॥९॥ जेह जन मारा राजीपामांरे, रहे हाथ जोडी उभा सामारे। एथी संत बीजा कोण सारारे, एवा संत लागे मुने प्यारारे ॥१०॥ देहाभिमानी तो विठा न गमेरे, जे कोइ भक्तिथी भागता भमेरे। एम श्रीमुख कहे वळी वळीरे, सत्य लख्युं जाणजो सांभळीरे ॥११॥ जेवो संतनो कर्यो सतकाररे, तेवो मूरतिमां छे चमत्काररे। जेह दिनथी बेठी ए मूरतिरे, तेह दिनथी थयुं सुख अतिरे ॥१२॥ शे'रमां पण थयो समासरे, देशी प्रदेशी वस्या करी वासरे। जियां हतां वांसडानां घररे, तियां थई हवेलियो सुंदररे ॥१३॥ तेतो मदनमोहन प्रतापरे, सहु सुखियां थयांछे आपरे। तेतो जाणेछे पोताना जनरे, बीजाने तो मनाये नहि मनरे ॥१४॥ पण जाणे अजाणे जे जनरे, करशे मदनमोहननां दर्शनरे। तेतो आ लोक परलोक मांईरे, मोटा सुखने पामे सदाईरे ॥१५॥ जाणे अजाणे लेशे जे नामरे, तेतो जन छे पूरणकामरे। भाव सहित करशे भजनरे, तेनुं ब्रह्ममो'ले छे सदनरे ॥१६॥ तेह सारुंछे धोलेरे धामरे, बहु जीवनुं करवा कामरे। देशी प्रदेशी आवी त्यां बहुरे, करे हरिनां दर्शन सहुरे ॥१७॥ पूर्व पश्चिम उत्तर दक्षिणरे, आवे त्यांथी तणाई ततक्षणरे। सोसो जोजनथी आवे जनरे, करे मदनमोहननां दर्शनरे ॥१८॥ तेतो अचिपळ धाममां आपेरे, जाशे प्रगट प्रभु प्रतापेरे। तेमां संशय करशो मां कोयरे, हरि धारे ते शुंशुं न होयरे ॥१९॥ माटे ए मूरति द्वारे

---

१ अन्धकार.

करीरे, जाशे बहु जीव भव तरीरे। तेह सारुं कर्युंछे महाराजेरे, अमृतपद पमाडवा काजेरे ॥२०॥ इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरणकमलसेवक-निष्कुलानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाशमध्ये षट्त्रिंशः प्रकारः ॥ ३६ ॥

दोहा—एम अनेक प्रकारनां, बहुबहु उघाड्यां बार। कल्याण करवा कारणे, अलबेले जाणो आ वार ॥१॥ आप संबन्धे संत संबन्धे, वर्णी संन्यासी संबन्धे सोय, सांख्यजोगी सत्संगी संबन्धे, श्रेय पाम्यां बहु कोय ॥२॥ मंदिर मूर्ति संबन्धे, कर्या कल्याणना उपाय। ए मांहेलो प्रसंग प्राणीने, थाय तो भवदुःख जाय ॥३॥ जेम अन्न धन आपी आपणुं, करे कंगालने कोटिध्वज । एम समाज दै तारे जीवने, एनी सई आश्चरज ॥४॥ चोपाई—एम बहुबहु परकाररे, वाले जीव तार्या आ वाररे। बहु हरि करी परमार्थरे, तार्या जीव बावरी सामर्थ्यरे ॥५॥ वळतो विचार कर्योछे वालेरे, आवुं आवुं घणुं केम चालेरे। मोटांमोटां कराव्यां मंदिररे, तेमां राखिया संत सुधीररे ॥६॥ पण तेतो संत छे जो त्यागीरे, वसी केम सकशे वीत-रागीरे। ममत विना मंदिर केम रे'शेरे, वात बंध ए केम बेसशेरे ॥७॥ जेह त्यागी छे त्रिया धन तणारे, देह सुखथी निराशी घणारे तेणे नहि जळवाय जाग्यरे, नथी वात ए बनवा लाग्यरे ॥८॥ माटे एना करुं एक धणीरे, तो राखे खबर एनी घणीरे। पछी सरवार देशथी संबंधिरे, तेने तेडावी जायगा दिधिरे ॥९॥ स्थाप्या दत्तपुत्र पोते स्थिररे, अयधप्रसाद ने रघुवीररे। तेने आपे कर्या आचारजरे, करवा बहु जीवनां कारजरे ॥१०॥ आप्यां वें'ची मंदिर ने देशरे, जेमां कोइने न थाय क्लेशरे। साधु सत्संगीना गुरु कीधारे, देश उत्तर दक्षिण वें'ची दीधारे ॥११॥ कहे सहुसहुने देशे रे'जोरे, सारो सहुने उपदेश देजोरे। तमने मानशे पूजशे जेहरे, मोटा सुखने पामशे तेहरे ॥१२॥ अन्न धन आपशे अंबररे, पशु वाहन ने वळी घररे। फल फूल दल जळ देशेरे, तेतो अखंड धामने लेशेरे ॥१३॥ एह आदि जे आपशे वस्तरे, एवा घरधारी जे गृह-स्थरे, वळी पधरावशे पोताने घेररे, करशे सेवा वळी सारी पेररे ॥१४॥ वळी करशे सनमान एनुंरे, मारे करवुंछे कल्याण तेनुंरे। एम आचारजथी कल्याणरे, थाशे सहु जीवनुं सुजाणरे ॥१५॥ मानो

मोक्षनो छेल्लो उपायरे, एह उपरांत नथी कांयरे। मूर्ति आचारज धर्म पाळरे, रे'शे कल्याण ते बहु काळरे ॥१६॥ जेजें एने कोइ आसरशेरे, तेतो जरूर भवजळ तरशेरे। करशे दर्शन ने गुण लेशेरे, वळी पो'च्य प्रमाणे कांई देशेरे ॥१७॥ श्रद्धा सहित सेवा करे सोईरे, वळी राजी थाशे एने जोईरे। एवा जन जेजे जगमां-यरे, तेनी करवी मारे सहायरे ॥१८॥ मारी इच्छा छे हमणां एवीरे, परम प्रापति सहुने देवीरे। माटे मोक्षनुं मोटुं द्वाररे, अमे उघाडियुं छे आ वाररे ॥१९॥ आचारजथी बहु उद्धरशेरे, जाणो ब्रह्मनगर वास करशेरे। एम श्रीमुखे कह्युं श्रीजियेरे, जन सौ सत्य मानी लिजियेरे ॥२०॥ इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरणकमलसेवकनिष्कु-लानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाशमध्ये सप्तत्रिंशः प्रकारः ॥३७॥

दोहा—एम मोटप आचारजनी, घणीघणी कही घनश्याम। एह द्वारे अनेकने, आपवुंछे आज निज धाम ॥१॥ धामधणिये एम धारियुं, जन उद्धारवा छे अपार। पार पमाडवा प्राणीने, एह कर्या आपे उपकार ॥२॥ आचारजथी अनेक जननो, अवश्य सरशे अर्थ। एम आपे आ समे, वावरी अति सामर्थ ॥३॥ धर्मकुळने जे अनुसरे, त्यागी गृही नर कोइ नार, परिश्रम विना ते पामशे, अपार भवनो पार ॥४॥ चोपाई—आचारज कर्याछे जे अमेरे, तेनी रीत सुणी लियो तमेरे। नथी अन्य आचारज जेवारे, जाय श्रद्धा करतां सेवारे ॥५॥ लावो लावो एम वळी करेरे, धन लेवा घर-णिए फरेरे। लिये धन ने ताके त्रियनेरे, ते केम करे जीवना श्रिय-नेरे ॥६॥ माटे एवा आचारज आ नहिरे, एपण वात समझवी सहिरे। आतो त्रिया धनना ताकु नथीरे, तेनी वात कहिये छीए कथीरे ॥७॥ अमे बांधी दिधीछे जे रीतरे, तेमां रे'छे करी अति प्रीतरे। शिष्य श्रद्धाए करशे सेवारे, धन धान्यादि आवशे देवारे ॥८॥ तेतो संतोष सहित लेशेरे, पण कोइने दुःख न देशेरे। एम वरतशे एह आपरे, पण नहि करे कोइने संतापरे ॥९॥ निज संबंधि विना बाइयो संगेरे, केदि न बोले न अडे अंगेरे। कोइ उपर रोष न राखेरे, वळी कोइने कलंक नहि नाखेरे ॥१०॥ केनी जमानी पण नहि करेरे, जुठी साख्य पण नहि भरेरे। पडशे आपत तो

मागी खाशेरे, करज केनुं न काढवा जाशेरे ॥११॥ नहि राखे कोइनी थापणरे, नहि वेचे धर्मादाना कणरे । सहु उपर राखशे दयारे, रे'शे ए गुणे जे गुण कह्यारे ॥१२॥ कळ छळ कपट दगाइरे, तेतो राखशे नहि उर मांइरे । ईरषा अदेखाई ने अमर्षरे । राखी नहि खुवे पोतानो जशरे ॥१३॥ नहि राखे कोइपर रोषरे, एम वर्तशे सदा अदोषरे । एवा शुभ गुण जे अपाररे, आप्यो एवाने अमे अधिकाररे ॥१४॥ सहुना गुरु करी सोंपी गादीरे, रीत राखशे ए रायजादीरे । धर्मवंशी धर्म थापशेरे, सारो उपदेश सौने आपशेरे ॥१५॥ एतो कर्युंछे कल्याण सारुरे, एमां बहु गमतुं छे अमारुरे । कांजे करवुं छे घहुनुं कारजरे, नथी राखवो फेर एक रजरे ॥१६॥ एह आचारजथी अपाररे, बहु जीवनो थाशे उद्धाररे । एमां नहि पडे कांई फेररे, शीद के'वरावो वेर वेररे ॥१७॥ एम जनपर हेत करिरे, आप इच्छाए आव्याछे हरिरे । गमे त्यांथी तारशे प्राणीरे, तेनी गति लेशे कोण जाणीरे ॥१८॥ धार्युं धर्मसुते धाम देवारे, सहु जनने शरणे लेवारे । अति असमर्थ जीव अंगेरे, पो'चि न शके सुरपुर लगेरे ॥१९॥ तेने तेडी जावा अक्षर धामरे, एवुं धार्युंछे जो घनश्यामरे । तेह सारु आव्या छे आपेरे, जीव तारवा निज प्रतापेरे ॥२०॥ इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरणकमलसेवकनिष्कुलानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाशमध्ये अष्टत्रिंशः प्रकारः ॥३८॥

दोहा—एम कही रीत कल्याणनी, आ समानी अगणित । ते सौए श्रवणे सांभळी, अति उत्तम परम पुनित ॥१॥ एह रीतमां जे आवी गया, ते थया पूरणकाम । तेतो तन ज्यारे तजशे, त्यारे पामशे प्रभुनुं धाम ॥२॥ जेह धामने पामीने, पाछो न पडे जन कोय । एवुं अखंड ए धाम छे, त्यां सुखे वसे जन सोय ॥३॥ ते धामने धामीये धारियुं, देवा स्वधामनुं जो सुख । जीव जगतना जोइने, दया आणी टाळवा दुःख ॥४॥ चोपाई—मारा धाममां आववा सहुरे, एवा कर्यां उपाय में बहुरे । सर्वे उपाय किधाछे सारारे, तेमां तरशे जीव अपारारे ॥५॥ पण छेलो छे आ जे उपायरे, बहु जीव तरशे आ मांयरे । धर्मवंशी आचारज धार्यारे, गुरु करी गादीए बेसार्यारे ॥६॥ काम कर्युं छे एह सारुंरे, मन मान्युं छे

बहु अमारुंरे, कांजे ए छे धर्मनुं कुळरे, माटे ए वातनुं उंडुं मूळरे ॥७॥ जेवुं अमारुं कुळ मनाशेरे, तेने तुल्य बीजुं केम थाशेरे। माटे विचारीने वात कीधीरे, घणुं समजीने गादी दीधीरे ॥८॥ धर्मवंशी ते धर्ममां रे'शेरे, अधर्म वातमां पग न देशेरे । धर्म पाळशे ने पळावशेरे, अधर्मनी रीत टळावशेरे ॥९॥ आप आपणे धर्म राखशेरे, नर नारीनां नि'म कै' दाखशेरे । त्यागी गृहीना धर्म सूचवीरे, के'शे जुजवा जुजवा चवीरे ॥१०॥ कांजे बेठाछे धर्मनी गादीरे, के'शे धर्मनी रीति जे अनादिरे। तेणे सौ रहेशे धर्म धारीरे, त्यागी गृही नर ने जे नारीरे ॥११॥ धर्म अमने छे बहु वा'लोरे, एम कहेछे धर्मनो लालोरे। धर्मवाळा साथे हेत मारेरे, एम वालो कहे वारे वारेरे ॥१२॥ अधर्मि साथे मारे अदेखाइरे, रे'छे रात दिवस मन मांइरे। अधर्मी जननी जेह भगतिरे, नथी गमति मुने जो रतिरे ॥१३॥ एना हाथनुं अन्न न भावेरे, मर बहु सारुं करी लावेरे। अधर्मीना हाथनुं जे पाणीरे, नथी पिता ते अशुद्ध जाणीरे ॥१४॥ एनुं चंदन पूजा ने हाररे, नथी लेता अमे करी प्याररे। लावे अघवंत सेवा साजरे, तेनो तर्त करछुं हुं त्याजरे ॥१५॥ धर्मवाळा आपे अन्न जळरे, बहु स्वादु लागे ए सकळरे। धर्मवाननुं फल दल फुलरे, जे दिये ते जाणुंछुं अमुलरे ॥१६॥ माटे धर्मवाळानी जे भक्तिरे, तेतो मुने गमेछे जो अतिरे । माटे धर्मवाळा जीव जोईरे, कर्याछे में आचारज दोइरे ॥१७॥ एह अधर्म नहि आचरशेरे, घणुं अधर्म सर्गथी डरशेरे। धर्मवंशीनी गादिये बेशीरे, वळी का'वशे धर्म उपदेशीरे ॥१८॥ माटे एथी तरशे अपाररे, निश्चे जाणजो ए निरधाररे। बहु काळ लगी कल्याणरे, थाशे निश्चे जाणो निरवाणरे॥१९॥ एवी इच्छा छे जो अमारीरे, एवुं धामथी आव्या अमे धारीरे। एम बोल्या श्रीहरि हरखिरे, सुणी वात लिखिछे जो लखिरे ॥२०॥ इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरणकमलसेवकनिष्कुलानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाशमध्ये एकोनचत्वारिंशः प्रकारः ॥३९॥

दोहा—माटे सहु धर्मकुळ मानजो, सहु करजो एनी सेव। अन्य जन जेवा एह नहि, ए छे जाणजो मोटा देव ॥१॥ एक ब्राह्मण ने जाणो भक्त अति, वळी का'वे अमारुं कुळ। एने सेवतां सौ जन

लशो, पामशो सुख अतुळ ॥२॥ मनवांछित वात मळशे, वळी सेवतां एनां चरण। ए छे अमारी आगन्या, सर्वे काळमां सुखकरण ॥३॥ मन कर्म वचने मानजो, एमां नथी संशय लगार। एह द्वारे मारे अनेकनो, आज करवोछे उद्धार ॥४॥ चोपाई—माटे सौ रे'जो एने वचनेरे, त्यागी गृही सहु एक मनेरे। रे'जो धर्मवंशीने गमतेरे, वर्तशो मां कोये मन मतेरे ॥५॥ एह कहे तेम सहु करजोरे, पुछ्या विना तो पग न भरजोरे। हाथ जोडीने रे'जो हजुररे, करी डा'पण पोतानुं दूररे ॥६॥ विद्या गुण बुद्धिने बळेरे, एने दयावचा नहि कोइ पळेरे। त्यागी रागी ने कवि कोइ होयरे, तोय एने मानजो सहु कोयरे ॥७॥ वाद विवाद करी वदनेरे, एशुं बोलशो मां कोइ दनेरे। एनी वात उपर वात आणीरे, केदि वदशो मां मुखे वाणीरे ॥८॥ एने होड्ये हठावी हरवीरे, पोतानी सरसाई न करवीरे। पोते समझी पोताने प्रवीणरे, एने समझशो मां गुणे हीणरे ॥९॥ जेम ए वाळे तेम वळजोरे, एना काम काजमां भळजोरे। एनी मानजो सहु आगन्यारे, वर्तशो मां कोये वचन विनारे ॥१०॥ एने राजि राखशो जो तमेरे, तो तमपर राजी छीए अमेरे। एने राजी राखशे जे जनरे, तेणे अमने कर्या परसनरे ॥११॥ कांजे अमारे ठेकाणे ए छेरे, तेतो प्रवीण होय ते प्रीछेरे। बीजा जन ए मर्म न लहेरे, भोळा मनुष्यने भोळाई रहेरे ॥१२॥ पण समझवी वात सुधीरे, अति मति न राखवी उंधीरे। वचन द्वारे वस्या अमे एमांरे, तमे फेर जाणशो मां तेमांरे ॥१३॥ अमे एमां ए छे अममांइरे, एम समझो सहु बाई भाइरे। एथी अमे अळगा न रै'येरे, एमां रहिने दर्शन दैयेरे ॥१४॥ जेजे जनने थाय समासरे, तेतो अमे करी रह्या वासरे। शो'र पाटणे सनमान जडेरे, तेतो अमारी सामर्थी वडेरे ॥१५॥ देश परदेशे पूजाये आपरे, तेतो जाणो अमारो प्रतापरे। जियां जाय तियां जय जितरे, तेतो अमे रह्या रुडी रीतरे ॥१६॥ एम समझो सहु सुजाणरे, अम विना न होय कल्याणरे। धर्मवंशी आचारज मांयरे, सदा रह्योछुं मारी इच्छायरे ॥१७॥ अति धर्मवाळा जोई जनरे, रे'वा मानी गयुं मारुं मनरे। माटे एने पूजे हुं पूजाणोरे, तेतो जरुर जन मन जाणोरे

॥१८॥ एनुं जेणे कर्युं सनमानरे, तेणे मारुं कर्युंछे निदानरे । एम जाणी लेजो सहु जनरे, एम बोलिया श्रीभगवनरे ॥१९॥ सुणी जन मन मगन थयारे, धन्यधन्य स्वामी केंवा रह्यारे । पछी सहु-ए आचारज सेव्यारे, तेतो मोटा सुखने लेवारे ॥२०॥ इति श्रीसहजा-नन्दस्वामिचरणकमलसेवकनिष्कुलानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाशमध्ये चत्वारिंशः प्रकारः ॥४०॥

दोहा—एम आचारजनुं अधिकपणुं, श्रीमुखे कह्युं घनश्याम । एह द्वारथी अनेकने, करवा छे पूरणकाम ॥१॥ घणा जीव एह गृह-स्थथी, उद्धारवा छे आ वार । नरनारी जे जक्तमां, ते सहुना ए तारनार ॥२॥ एह विना वळी त्यागीथी, आज उद्धारवा छे अनेक । एमां पण अमे रही, भवपार करवां छे छेक ॥३॥ त्यागी ते समझो संतने, एमां अमे करी परवेश । बहु जीवने तारशुं, आपी उज्वळ उपदेश ॥४॥ चोपाई—धर्मकुळमां करी रह्या धामरे, तेम संतमां छउ कहे श्यामरे । सर्वे रीते संतमां रहुछुंरे, एमां रही उपदेश दउछुंरे ॥५॥ संत बोले ते भेळो हुं बोलुंरे, संत न भुले हुंये न भुलुंरे । संत वात भेळी करुं वातरे, एम संतमां छउं साक्षातरे ॥६॥ संत जुवे ते भेळो हुं जोउंरे, संत सुता पछी हुं सोउंरे । संत जागे ते भेळो हुं जागुंरे, संत जोई अति अनुरागुंरे ॥ ७ ॥ संत जमे ते भेळो हुं जमुंरे, संत भमे ते केड्ये हुं भमुंरे । संत दुःखाणे हुं दुःखा-णोरे, एह वात सत्य जन जाणोरे ॥८॥ संत हुं ने हुं ते वळी संतरे, एम श्रीमुखे कहे भगवंतरे । संत मानजो मारी मूरतिरे, एमां फेर नथी एक रतिरे ॥९॥ अंतरजामीपणे रहुं एमांरे, माटे नथी बंधाता ए केमांरे । संकल्प स्वपन उपवासरे, तेतो करेछे जाणी मुने पासरे ॥१०॥ माटे अखंड एमां रहुंछुंरे, सारी सत्य सुबुद्धि दउछुंरे । वळी जेजे में नि'म रखाव्यांरे, तेमां रहि एणे तन ताव्यांरे ॥११॥ माटे संत वा'ला मुने बहुरे, घणिघणि वातशुं कहुंरे । एने अन्न जळ अंबर आपेरे, तेतो तपशे नहि त्रय तापेरे ॥१२॥ लागी पाये ने जोडिया हाथरे, तेतो सहु थाय छे सनाथरे । जोई रीत ने राजी जे थाशेरे, वळी गुण ते संतना गाशेरे ॥१३॥ के'शे संत तो ए बहु सारारे, खरा कल्याणना करनारारे । एटलोज गुण कोइ

म्रे'शेरे, तेतो ब्रह्ममो'ले वास लेशेरे ॥१४॥ एवा संतनी करे प्रसं-शारे, निरखि हरखि हैयामां हुलस्यारे । वळी विनति वारमवाररे, करे स्तुति तेह अपाररे॥१५॥ तेतो पामशे परम धामरे, वळी थाशे ते पूरणकामरे । कांजे ए संतमां अमे छीएरे, साचा संतथी दूर न रहीएरे॥१६॥ माटे संत ए कल्याणकारीरे, यांथी बहुने लेवाछे उद्धा-रीरे । मोटो मार्ग जे मोक्षतणोरे, आज कर्योछे चालतो घणोरे ॥१७॥ एम मांड्योछे मोटो अखाडोरे, ब्रह्ममो'ल जावा रात्य दा'डोरे। एवो अभागी कोइ न के'वायरे, जे कोइ आ समामां रही जायरे ॥१८॥ संत देश परदेश फरेछेरे, सहु जीवनां अघ हरेछेरे। एनां दर्शन स्पर्श जे करशेरे, तेतो भवजळ पार उतरशेरे ॥१९॥ एतो विश वसानी छे वातरे, सहु समजजो साक्षातरे। कह्युं श्रीमुखे एम महाराजरे, साकटम नोतरुं छे आजरे ॥२०॥ इति श्रीसहजानन्द-स्वामिचरणकमलसेवकनिष्कुलानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाशमध्ये एकचत्वारिंशः प्रकारः ॥४१॥

दोहा—वळी कहुं कोए संतने, सेवशे श्रद्धावान । तेना अंतरथी ऊंचलि, वळी जाशे जाणो अज्ञान ॥१॥ संत सेव्याथी सुख मळे, वळी टळे तन मन ताप । परम धामने पामिये, तेपण संत प्रताप ॥२॥ ते संत श्रीहरितणा, प्रभु प्रगटना मळेल । शूरा सत्यधर्म पाळवा, पंच विषयथी पाछा वळेल ॥३॥ परमार्थ अर्थे आविया, निज स्वार्थ नहि लवलेश । एवा थका भमे भूमिमां, आपे सहुने सारो उपदेश ॥४॥ चोपाई—आपे ज्ञानवान जननेरे, कही वा'ल-पनां वचननेरे । हितकारी छे सहुना सनेहिरे, जाणो पर उपकारी एहिरे ॥५॥ साचा संत सगा सौ जननारे, उदार छे अपार मन-नारे। जेने शत्रु मित्र समतोलेरे, सुखे दुःखे दिलमां न डोलेरे ॥६॥ हानि वृद्धि ने सम विषमरे, नथी आप अरथे उद्यमरे। हर्ष शोक ने नै क्षार्य जितरे, मान अपमाने सम चित्तरे ॥७॥ अहं ममत ने मारुं तारुंरे, एह नथी लागतुं जेने सारुंरे। जक्तदोष नथी जेमां जरारे, एवा संत ते संत मारा खरारे ॥८॥ एमां रहुंछुं हुं रात्य दिनरे, सत्य मानजो मारुं वचनरे। अति पवित्र अंतर पेखिरे, सदा रह्योछुं शुद्ध लेखिरे ॥९॥ एवा संतने हृदिये रइरे, करुं जीवनां

कल्याण कंइरे। एह संत मळे जे जननेरे, करे पळमांहि पावन तेनेरे ॥१०॥ एवा संत छे सगा सहुनारे, सुखदायक जन बहुनारे। जेवी ए संत करछे सा'यरे, तेवी कोइथकी केम थायरे ॥११॥ मात तात ने सगां संबंधिरे, करे हित एह बहुविधिरे। एनुं हित रहे यांनु यांहिरे, ना'वे कल्याणना काम मांहिरे ॥१२॥ देव गुरु कुळ ने कुटुंबरे, एह नहि साचा संत समरे। साचा संत तेमां अभे दे'येरे, वळी जीवने अभयदान दैयेरे ॥१३॥ अभयदान तो एवुं के'वायरे, काळ मायाथी नाश न थायरे। एवुं कोइ विघन न का'वेरे, जे कोइ निर्भयने भय उपजावेरे ॥१४॥ एवुं निर्भय पद निर्वाणरे, तेना देनारा संत सुजाणरे। एवा संतनो जेने आशरोरे, तेतो संशे परो परहरोरे ॥१५॥ जाणो जनम मरण भय टाळीरे, जाशुं धामे वजाडता ताळीरे। संत समागम परतापेरे, जाशुं ब्रह्ममो'ल मांहि आपेरे ॥१६॥ एम सहुने कहे श्रीहरिरे, सत्संग महिमा भाव भरिरे। भोडुं द्वार छे ए मोक्षतणुंरे, आज उघाड्युं छे अति घणुंरे ॥१७॥ कर्युं बहु प्रकारे कल्याणरे, अति अगणित अप्रमाणरे। पण सहुथी सरस संतमांरे, राख्युं चालमे एनी वातमांरे ॥१८॥ एम उघाड्यां अनंत बाररे, चाले कल्याणनां आ वाररे। जेजे धारी आव्या हता वातरे, तेतो पुरी थई साक्षातरे ॥१९॥ ज्यारे थयुंछे पुरु ए कामरे, त्यारे राजि थया घनश्यामरे। कर्यो जेजेकार जीव तारीरे, चालति चालमे वात विचारीरे ॥२०॥ इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरणकमल-सेवकनिष्कुळानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाशमध्ये द्विचत्वारिंशः प्रकारः ॥४२॥

दोहा—चालतुं चालमे विचारियुं, थई रह्युं सर्वे काम। केवे कांये रह्युं नहि, थयुं सारुं कहे घनश्याम ॥१॥ जे अरथे आंहि आविया, ते सरियो सरवे अर्थ। अगणित जीव उद्धारिया, वावरी पोतानी सामर्थ ॥२॥ केवे वळी कल्याणना, बहुबहु कर्या उपाय। कसर न राखी कोइ वातनी, एम नाथे मान्युं मनमांय ॥३॥ जणजण गले जुजवुं, कर्युं चालतुं मोक्षनुं काम। परिश्रम विना पामवा, अखंड अक्षर धाम ॥४॥ चोपाई—कर्या कोटिकोटि उपायरे, अमे आवी अवनि मांयरे। अमारी मूरतिने प्रसंगेरे, कर्युं कल्याण जीवनुं जगेरे ॥५॥ संत संबंधे कल्याण कीधुंरे, तेनेपण अखंड

धाम दीधुंरे। वळी बांध्यां सदाव्रत घणांरे, तेपण वारणां कल्याण तणांरे ॥६॥ वळी ध्यान धारणा समाधिरे, करावी विसरावी उपाधिरे, वळी प्रगट करी पंच व्रतरे, आप्युं पळावी पद अमृतरे ॥७॥ बहु देश तीर्थ गाम शे'ररे, तार्यां फरी हरि करी मे'ररे । करी उत्सव बहु समैयारे, तार्यां जीव जाये नहि कह्यारे ॥८॥ कर्यां जगन ने बहु जागरे, तेपण जीव उद्धारवा काजरे । वरषोवरष कर्या वळी मेळारे, करवा जीव ब्रह्ममो'ले भेळारे ॥९॥ बांध्यां कल्याण सारुं बहु धामरे, श्रीठाकुरजिनां ठामोठामरे । तेमां बेसारी सारी मूरतिरे, तेपण जीवना कल्याण वतीरे ॥१०॥ कर्या आचारज महाराजेरे, तेपण जीवने तारवा काजेरे । बहु बांधी कल्याणनी सडकरे, जाय धामे जीव थै निधडकरे ॥११॥ थई वात सरवे ए मोटीरे, तरशे जीव कोटान जो कोटीरे । एतो बहु कह्युं थयुं सारुंरे, हवे मानियुं मन अमारुंरे ॥१२॥ सारासारा कर्याछे समाजरे, केव्ये कल्याण करवा काजरे । कर्यां बंध अमंगळ बाररे, आवी भूमिए अमे आ वाररे ॥१३॥ केने लेवा न आवे कृतांतरे, एम जाणजो आज वृतांतरे । तरणि उगे रहि जाय तमरे, त्यारे मार्तंडनुं शुं मा'तमरे ॥१४॥ तेम अमे आव्ये अघ रहेरे, त्यारे पतितपावन कोण कहेरे । दीनबंधु कहेछे दयाळरे, तेतो कुद्ध न पडे कोइ काळरे ॥१५॥ माटे सर्वे ए नाम सत्य किधांरे, जन अपार उद्धारी लिधांरे। सारो फेरो फाव्योछे आ वाररे, बहु जीव कर्यां भव पाररे ॥१६॥ वळी कल्याणकारी जे वस्तरे, तेपण पृथ्वीपर छे समस्तरे। बहु तेवडे थाशे कल्याणरे, स्पर्शि पामशे पद निरवाणरे ॥१७॥ अमे हैये न हैये जो आंइरे, नथी राख्युं केव्ये काम कांइरे। सर्वे करीने लिधुंछे काजरे, एम कहेछे श्रीमहाराजरे ॥१८॥ जेजे कर्याछे अमे उपायरे, जे कोइ आवी जाशे ए मांयरे। तेने अंतकाळे अमे आवीरे, तेडी जावुंछे तन तजावीरे ॥१९॥ अश्व रथ विमान वे'ल सारीरे, लै जावा सुखपाले बेसारीरे। एतो अवश्य बिरुद छे हमारुंरे, धार्युंछे सहु जीवने सारुंरे ॥२०॥ इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरणकमलसेवकनिष्कुळानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाशमध्ये त्रिचत्वारिंशः प्रकारः ॥४३॥

---

१ सूर्य.

दोहा—वळी श्रीहरि हेते करी, मोटी कही माहात्म्यनी वात। पवित्र छे स्पर्शे करी, आ पृथवी साक्षात ॥१॥ जियां जियां अमे विचर्या, वळी रह्या जेजे गाम। ते जरूर जन जाणजो, सरवे थयांछे स्वधाम ॥२॥ तियां प्राणी कोइ तन तजे, जाण्या विना एह जाग्य। कह्यां न जाय वळी कोइथी, एवां उघडियां एनां भाग्य ॥३॥ चरणे अंकित जे अवनि, वळी पदनी स्पर्शेल रज। ते जोतां न जडे जाणजो, जेने इच्छेछे ईश्वर अज ॥४॥ चोपाई—पदरजना स्पर्श प्रतापेरे, जन अभय थायछे आपेरे। भवभय हरणी ए रजरे, थाय निर्भय एमां शुं आश्चरजरे ॥५॥ जन भुवनमां ज्यांज्यां गयारे, तियां दिन-रजनी जे रह्यारे। एह भूमिकानां भाग्य भारीरे, थइ धामरूप सुख-कारीरे ॥६॥ एह पृथविपर तजे प्राणरे, तेतो पामे पद निरवाणरे। वळी नदी नद ने तलावरे, सिंधु कुंड कुवा वळी वावरे ॥७॥ तियां जियां जियां अमे ना'यारे, स्परशुं पाणी जे अमारी कायारे। तेह स्पर्शनुं जेह पाणीरे, जन उद्धारण लियो जाणीरे ॥८॥ तेह तटे तजे कोइ तनरे, पामे अमृत धामे सदनरे। एम कल्याणना जे उपायरे, बहु कर्याछे आ जगमांयरे ॥९॥ बाग बगीचा ने फुलवाडीरे, वृक्ष वेली वन वळी झाडीरे। एह आदि जायगा अपाररे, जियां रह्या अमे करी प्याररे ॥१०॥ एतो स्थानक छे तीर्थरूपरे, अति पवित्र जाणो अनूपरे। एह स्थाने मुके कोइ देहरे, पामे अक्षरधामने तेहरे ॥११॥ एम अनेक प्रकारे आजरे, कर्या उपाय कल्याण काजरे। सर्वे तीर्थनां तीर्थ कहीएरे, जियां संत अमे ना'या छीएरे ॥१२॥ तियां जन कोइ जइ ना'शेरे, थइ पावन धाममां जाशेरे। एह जळमां जंतु जे रे'छेरे, धन्य भाग्य संत तेनां के'छेरे ॥१३॥ एह पर अंडज उडि जाशेरे, तेह परम पावन थाशेरे। अवधि आव्या समे तन त्यागीरे, जाशे स्वधाममांइ सुभागीरे ॥१४॥ सर्वे धामनां धाम ए थियांरे, रह्या संत सहित अमे जियांरे। बीजां तीर्थ धाम बहु का'वेरे, पण अमे रह्या ते तुल्य नावेरे ॥१५॥ कांजे पाम्या अमारो प्रसंगरे, तेने तुल्य आवे केम गंगरे। एने स्पर्श्यां'ता वामन पावेरे, तेतो हरिअवतार का'वेरे ॥१६॥ पण अवतारना जे अवतारीरे, वात तेनी तो जाणजो न्यारीरे। जाणो पुरुषोत्तमनो स्परशरे, तेतो

सहुथकी छे जो सरसरे ॥१७॥ सर्वे धामना जे कोइ धामीरे, तेनो अमे नारायण स्वामीरे। वात आजनी छे अति मोटीरे, जेथी जीव तर्या कोटिकोटीरे ॥१८॥ चराचर स्थावर ने जंगमरे, ते सहुने थयुं छे सुगमरे। सहु चाल्या जायछे स्वधामरे, नथी पडतुं कोइनुं काम रे ॥१९॥ एम वे'ति करीछे अमे वाटरे, अक्षरधा'ममां जावाने माटरे। श्रीमुखे कहे एम श्रीहरिरे, सहु वात मानजो ए खरिरे ॥२०॥ इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरणकमळसेवकनिष्कुळानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाशमध्ये चतुश्चत्वारिंशः प्रकारः ॥४४॥

दोहा—वळी वळी शुं वर्णवुं, वळी आ समानी वात। जीव जगतना उपरे, आज अमे छीए रळीआत ॥१॥ जाणिये आखि अजने, लई जाये अमारे धाम। केडे न राखिये कोइने, एम हैये छे घणी हाम ॥२॥ ते सारु भूमि उपरे, कंई राख्या सुखना समाज। अमारा अंगसंगनी वस्तु, राखी जीवना कल्याण काज ॥३॥ फरीफरी फेरो पडे, एवुं करवुं नथी आ वार। सहु जीवनो सामटो, आज करवोछे उद्धार, ॥४॥ चोपाई—तेह सारु छापी दीधां चरणरे, जे छे मोटा सुखनां करणरे। चरण चिंतवे चिन्ह सहितरे, वळी पूजे कोइ करी प्रीतरे ॥५॥ पान फूले पूजशे जे जनरे, एकाग्र राखी शुद्ध मनरे। तेने अंतरे थाशे प्रकाशरे, लेशे सुख अलौकिक दासरे ॥६॥ तेणे मानशे पूरणकामरे, वळी पामशे अखंड धामरे। एवो चरणतणो छे प्रतापरे, श्रीमुखे कहे श्रीहरि आपरे ॥७॥ सत्य मानजो सौ तमे जनरे, आ छे अति हितनां वचनरे। आथी आपशुं सुख अंतररे, राखो भारे भरुंसो भींतररे ॥८॥ वळी पूजवा पट मूरतिरे, आपी सहुने करी हेते अतिरे। तेने पूजशे प्रेम वधारीरे, पूजाविधि सुंदर लई सारीरे ॥९॥ करी पूजा उतारशे आरतिरे, करशे धुन्य ने वळी विनतिरे। तेह मूरतिमां आपे रहीरे, सर्वे पूजाने मानशुं सहीरे ॥१०॥ लेशुं पूजा एनी करी प्रीतरे, पछी देशुं सुख रुडी रीतरे। निर्मळ अंतरवाळा जे जनरे, तेनी पूजा लेतां छुं प्रसन्नरे ॥११॥ एम प्रगट पट मूरतिमांरे, पूजी पामशे सुखनी सीमारे। बीजी मूरतियो बहु जगेरे, मर सेवे पूजे सरालगेरे ॥१२॥ तोय एवो परिचय न पामेरे, जेथी सरवे संकट वामेरे। बिजी मूरति ने आ जे मूरतिरे,

तेमां फेर जाणजो छे अतिरे ॥१३॥ कांजे आ मूरतिने स्परशारे, थयो अमारो माटे सरसरे। जाणो आ मूरतिने सेवतांरे, । दुष्ट समी जाशे दुःख देतांरे ॥१४॥ काम क्रोध लोभ ने जे मोहरे, एवो अधर्म सर्गनो समोहरे। एह अंतरे रह्योछे छाईरे, तेणे भींतर रह्युंछे भराईरे ॥१५॥ तेतो पटमूरति पूजवेरे, पाप नासे के' नै रै'यं हवेरे। एवो पट मूरति प्रतापरे, । जाणो सहु हरण संतापरे ॥१६॥ एपण मानो मोक्षनी निसरणीरे, करीछे जो धाम जावा तणीरे। एह विना अनेक जे उपायरे, कर्या जावा ब्रह्ममो'ल मांयरे ॥१७॥ सर्वे उपाय थयाछे सारारे, नथी ए विना बीजा करनारारे। एतो कर्याछे अमे विचारीरे, सहु करवा अक्षर अधिकारीरे ॥१८॥ एम जाणो जन निरधाररे, आज तरेछे जीव अपाररे। जेजे अमे कर्याछे उपायरे, नथी एके ते अर्थ विनायरे ॥१९॥ सर्वे समझि विचारी कर्याछेरे, एने आशरी कंईक तर्याछेरे। तेतो सहु जाणेछे साक्षातरे, नथी मुखना कह्यानी वातरे ॥२०॥ इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरणकमलसेवकनिष्कुळानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाशमध्ये पंचचत्वारिंशः प्रकारः ॥४५॥

दोहा—वळी एक कहुं उपायने, तमे सांभळजो सहु जन। कर्यो कल्याणने कारणे, अति अमे थई प्रसन्न ॥१॥ जेह उपाये आ जीवने, सर्वे प्रकारे श्रेय थाय। मोटा सुखने भोगवे, आ लोक परलोक मांय ॥२॥ लाज न जाये आ लोकमां, परलोके परम आनंद। कर्यो उपाय एवो अमे, सहु जाणजो जनवृंद ॥३॥ सत्य शास्त्र सारां कर्यां, भर्यां अर्थे अति अनुप। तेमां बांधी रुडी रीतने, त्यागी गृहीने सुखरूप ॥४॥ चोपाई—त्यागी गृहिने तारवा अर्थरे, बांध्या घणा सुखदायि ग्रंथरे। तेमां बहु प्रकारनी वातरे, सूचवीछे अमे साक्षातरे ॥५॥ कह्या त्यागी गृहिना वळी धर्मरे, सहुने पाळवा सारु पर्मरे। रीत जुजवी कही जणावीरे, वर्णाश्रम धर्मनी कही संभळावीरे ॥६॥ सहु सहुना धर्ममां रे'वारे, अमे ग्रंथ कर्या कहुं एवारे। द्विज क्षत्रिय वैश्य ने शूद्ररे, तेने तरवा संसार समुद्ररे ॥७॥ वळी वटु गृही वानप्रस्थरे, संन्यासि आश्रम सुजशरे। द्विज वर्णना धर्म विचारीरे, सर्वे अमे कह्या सुखकारीरे ॥८॥ धाम

दम क्षमा ने संतोषरे, अधर्म सर्गथी रे'वुं अदोषरे। एह आदि धर्म अपाररे, कह्या वाडवना निरधाररे ॥९॥ क्षत्रीवर्णना धर्म वर्णवीरे, कह्या सर्वे रीतना सूचवीरे। करवी सहु जननी रखवाळरे, अति दिलमां थई दयाळरे ॥१०॥ धारी विचारी धरवी धीररे, काम पडे थावुं शूरवीररे। एह आदि जे क्षत्रीना धर्मरे, राखे जरूर राखवा अमरे ॥११॥ वैश्यवर्णना धर्म छे जेहरे, राखे गौ धन वे'पार तेहरे। खेती व्याज वोरां पण करेरे, दगा कपट पाप परहरेरे ॥१२॥ एवी रीते वरते वैश्य वळीरे, एवी रीत लखिछे सघळीरे। शूद्र सेवा करे ते सहुनीरे, त्रण वर्ण कह्या तेहुनीरे ॥१३॥ एम चारे वर्णनी जो रीतरे, अमे लखावी ग्रंथ पुनितरे। वर्णिधर्म कह्या जे वखाणीरे, तेपण ग्रंथमां छे लियो जाणीरे ॥१४॥ अष्ट प्रकारे त्रिया धन त्यागरे, विषयसुख साथे छे वैरागरे। भारे ब्रह्मचर्य व्रत धारीरे, राखे भावे करी ब्रह्मचारीरे ॥१५॥ गृहस्थाश्रमना धर्म छे घणारे, तेपण सर्वे लख्या तेह तणारे। वानप्रस्थना विविध प्रकारेरे, लख्या एह आश्रम अनुसारेरे ॥१६॥ एनेसरे संन्यासी आश्रमरे, तेनापण लखाव्याछे धर्मरे। चारे वर्ण ने आश्रम चाररे, तेपण लख्याछे करी विचाररे ॥१७॥ सहुनां कल्याण करवा साऊंरे, अति तान मानो छे अमारुंरे। वळी अति त्यागीना जे धर्मरे, तेपण लख्याछे करी अमरे ॥१८॥ तेह शास्त्रनां सांभळो नामरे, सहुने सुणतां छे सुख धामरे। धर्मामृत निष्कामशुद्धिरे, वळी शिक्षापत्री लखी दिधिरे ॥१९॥ एह विना बीजा छे जे ग्रंथरे, कर्या अमे कल्याणने अर्थरे। एम कह्युं श्रीजीये श्रीमुखेरे, सहु जनने तारवा सुखेरे ॥२०॥

इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरणकमलसेवकनिष्कुलानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाश-मध्ये षट्चत्वारिंशः प्रकारः ॥४६॥

दोहा—वळी अमारे जे आशरे, थायुं आवियुं बहुबहु। तेने कह्या धर्म तेहना, तेणे पामी परा गति सहु ॥१॥ सतीगीतामां जे सूचव्या, सधवा विधवाना धर्म। तेमज रही त्रिया सहु, पामिछे धाम जे पर्म ॥२॥ जे धर्म नो'ता धरा उपरे, नरनारीना निरधार। ते अमे प्रगट करी, बहु तारियां नर नार ॥३॥ एम अनेक रीतशुं,

१ ब्राह्मण.

अति कर्योछे उपकार । जीव आखा जक्तना जेह, तेह करवा भव-पार ॥४॥ चोपाई—अति अति कर्या में उपायरे, तेतो के'तां के'तां न के'वायरे । जेजे कर्युं अमे आ जगमांरे, तेतो चलावा मोक्ष मग-मांरे ॥५॥ जेजे अमे कराविया ग्रंथरे, नर नारीने तारवा अर्थरे । वळी पद छंद कीरतनरे, अष्टक ने स्तुति जे पावनरे ॥६॥ तेने शीखे सुणे भणे गायरे, तेतो अक्षरधाममां जायरे । कांजे अंकित अमारे नामेरे, माटे पो'चाडे ए परम धामेरे ॥७॥ जेमां स्वामिनारायण नामरे, एवी कथा सुणे नर वामरे । एवी कीर्ति सांभळतां जनरे, थाय अति परम पावनरे ॥८॥ वळी पद जे नामे अंकितरे, तेने गाये सुणे करी प्रीतरे । जेमां सहजानंदस्वामी नामरे, आवे जे काव्यमां ठामोठामरे ॥९॥ एवी काव्य के'तां ने सांभळतांरे, वार न लागे महासुख मळतांरे । महा मंत्ररूप एह का'वेरे, तेने तुल्य बीजुं केम आवेरे ॥१०॥ नाम प्रभुनां अनंत अपाररे, सहु भावे भजे नरना-ररे । पण स्वामिनारायण के'तांरे, नथी वार भवपार लेतांरे ॥११॥ आज ए नामनो छे अमलरे, ते न विसारवुं एक पलरे । लेतां नाम नारायण स्वामीरे, जाणो ते बेठा धामने पामीरे ॥१२॥ जेह मुखे एनो उचाररे, तेतो जाणो पाम्या भवपाररे । माटे ए नामनी काव्य का'वेरे, तेने शिखवी सुणवि भावेरे ॥१३॥ वळी अमारा अंगनुं अंबररे, बहु स्परशेल सारु सुंदररे । एह प्रसादिनुं जेह पटरे, मळे टळे सर्वे संकटरे ॥१४॥ एह वस्त्र अनुपम अतिरे, थाय पूजतां परम प्रापतिरे । अति माहात्म्य एनुं अतुल्येरे, कहो क्यांथी मळे एह मूल्येरे ॥१५॥ जेजे अमारा संबंधनी वस्तरे, न मळे गोततां उदे ने अस्तरे । जणस अम संबंधिनी जेजेरे, छे ए कल्याणकारी मानी लिजेरे ॥१६॥ तेतो राखीछे अमे अपाररे, सहु जन अरथे आ वाररे । नख शिखालगी निरधाररे, राखी स्परशि वस्तु करी प्याररे ॥१७॥ स्परशि चीज जे बहु परकारेरे, अडी होय जे अंगे अमारेरे । तेतो सर्वे छे कल्याणकारीरे, माटे राखीछे अमे विचा-रीरे ॥१८॥ एम अनेक प्रकारे आजरे, बहु जीवनां करवां छे काजरे । आव्या छीए अमे एम धारीरे, सर्वे जीवने लेवा उद्धारीरे ॥१९॥ एम कह्युं आपे अविनाशेरे, तेतो सांभळीयुं सहु दासेरे । सुणी

सहु थयां परसनरे, कहे स्वामी श्रीजि धन्य धन्यरे ॥२०॥ इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरणकमलसेवकनिष्कुलानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाशमध्ये सप्तचत्वारिंशः प्रकारः ॥४७॥

दोहा—पछी जोयुं विचारी जीवने, करी रह्या सर्वे काम। सहु जनने सुगम थयुं, से'जे पामशे स्वधाम ॥१॥ जे अरथे अमे आविया, ते अरथ सरियो आज। धारी आव्या'ता जे धामथी, ते करी लिधुंछे काज ॥२॥ बांधी बळवंत पीठिका, केडे तारवा कोटानकोट। कर्युं हित अति आ समे, अमे राखी नथी कांइ खोट ॥३॥ फेरो अमारो सुफळ थयो, गया सहु जनना संताप। अनेक जीव उद्धर्या, आज अमारे परताप ॥४॥ चोपाई—करी लिधुंछे सर्वे जो कामरे, एम विचारियुं घनश्यामरे। के'वा राख्युं नथी केडे कांइरे, जावा मोक्षना मारग मांइरे ॥५॥ बहुविध उघाडियां बाररे, करवा कल्याणने आ वाररे। हवे पधारुं हुं मारे धामरे, जे सारुं आव्या'ता ते थयुं कामरे ॥६॥ पछी जेजे पासे हता जनरे, तेने के'छे एम भगवनरे। सहु धारजो अंतरे धीररे, हवे नहि रहे आ शरीररे ॥७॥ थोडे घणे दिने धाम जाशुंरे, अम केडे भरशो मां आंसुंरे। जो राजी करवा होय अमनेरे, रे'जो एम जेम कहुं तमनेरे ॥८॥ त्यागी गृही वळी नर नारीरे, रे'जो सहु सहुना धर्म धारीरे। धर्मवाळां जन मुने वा'लांरे, बिजां जाणुंछुं नरसां नमालांरे ॥९॥ छेलि वात ए छे मानी लेजोरे, शिक्षापत्री प्रमाणे सहु रे'ज्योरे। शिक्षापत्री मांहि अमे रे'शुंरे, रही एमां सहुने सुख देशुंरे ॥१०॥ रे'शुं सतसंग मांहि सदारे, हरवा सतसंगनी आपदारे। पण हमणे जेम देखोछोरे, देखी जन्म सुफळ लेखोछोरे ॥११॥ एम नहि देखो हवे अमनेरे, साची वात कहुंछुं तमनेरे। एवी रीत्ये कह्युं अविनाशेरे, तेतो सांभळीयुं सहु दासेरे ॥१२॥ आपी भलामण भलि विधिरे, पछी करवानी हती ते कीधिरे। गया अक्षर धाममां आपेरे, जन बहु तप्या एह तापेरे ॥१३॥ नव रही शरीरनी साधरे, पाम्यां अंतरे दुःख अगाधरे। रहे धारतां केम करी धीररे, नथी सुकातां नयणे नीररे ॥१४॥ पछी वालानां वचन संभारीरे, घणी वारे धीरज पछी धारीरे। जेजे कह्यांछे जेने वचनरे, तेते रीते रह्यां सहु जनरे ॥१५॥

पोते पधार्या पोताने धामरे, करी जीव अनेकनां कामरे। जेजे धारी आव्या'ता धामथीरे, कर्युं काम ते हैये हामथीरे ॥१६॥ मुनि मंडळ सहित आव्या'तारे, संगे समाज सारो लाव्या'तारे। जेह अर्थे आव्या'ता आंइरे, सर्यो अर्थ न रह्युं केडे कांइरे ॥१७॥ एवो अलौकिक अवताररे, बहु जीव कर्या भवपाररे। एह मूरति मळीछे जेनेरे, कांइ खामी रही नहि तेनेरे ॥१८॥ एवी ए मूर्ति मंगळकारीरे, तेह जेह रखाछे उर धारीरे। एवा जन मळे जेने जेनेरे, अक्षरधामे आपे वास तेनेरे ॥१९॥ तेतो श्रीमुखे कह्युं'तुं सो वाररे, निश्चे कराव्युं'तुं निरधाररे। वळी रखाछे सतसंग मांयरे, अंत समे करे आपे सा'यरे ॥२०॥ इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरणकमलसेवकनिष्कुलानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाशमध्ये अष्टचत्वारिंशः प्रकारः ॥४८॥

दोहा—एह रीते अलबेलडे, कर्यां कंइ कंइक काम। आपी आनंद आश्रितने, वळी पुरी हैयानी हाम ॥१॥ अमायिक सुख आपियां, मायिक देहनी मांय। ते प्रसिद्ध जाणेछे पृथवी, नथी छानी छपाडी कांय ॥२॥ देशदेशमां डंको दइ, वळी बेहद चलावी वात। जे नावे बुद्धिनी बाथमां, ते सोंघी करी साक्षात ॥३॥ अभर ते सभर भर्यां, अंतर तार्यां कंई जन। अगम ते सुगम कर्यां, प्रभु थई पोते परसन ॥४॥ चोपाई—आवी कर्यां अलौकिक कामरे, पछी पधारिया निज धामरे। कर्यां कारज आश्चर्यकारीरे, जेवां आव्या'ता धामेथी धारीरे ॥५॥ एवो मांड्यो'तो आवी अखाडोरे, जीव तारवाने रात्य दा'डोरे। बहु आखेप आग्रह करीरे, भवे जीव तार्या भाव भरीरे ॥६॥ करी गया मोटांमोटां काजरे, आवी आ फेरे आपे महाराजरे। खुब खेलि गया एक ख्यालरे, जोई अनंत जन थया न्या'लरे ॥७॥ खराखरो मचावीने खेलरे, रुडी रमत्य रम्या अलबेलरे। एवा खोळे न मळे खेलारुरे, जेने जुवे हजारे हजारुरे ॥८॥ बीजा बहु वेष बनाव्यारे, तेतो सहुने अर्थ न आव्यारे। कोइ रिझ्या ने कोइ न रिझ्यारे, एह वेषे अरथ न सिझ्यारे ॥९॥ आतो सर्वे वेषना वेशीरे, जाणे नराकृतिनी देशीरे। खोटय न राखी खेलनी मांयरे, भलो भजाव्यो आप इच्छायरे ॥१०॥ रुडी रमत्य रमी रूपाळीरे, लीधां जनने

१ न सरी शके तेवां.

निजधाम वाळीरे । एवा रम्या न रमशे कोयेरे, जेह खेलने जोई जन मोयेरे ॥११॥ एवो अकळ खेलने खेलीरे, गया सहुने विलखतां मेलीरे । घणुं सांभरेछे समासमेरे, तेणे बिजी वात नव गमेरे ॥१२॥ जेम बाजिगरनी बाजीरे, जोइ जोइ जन थाय राजीरे । जाणे आवी न दीठी न सांभळीरे, तेने केम शके कोये कळीरे ॥१३॥ अति अकळ खेलने खेलीरे, गया समेटी बाजी संकेलीरे । नटरीत नाथनी न जाणीरे, जाण्युं अमट राखशे दया आणीरे ॥१४॥ त्यांतो संकेलि गया स्वधामरे, करी जननां जीवित हरामरे । आंख्यो थइ गई अभागणीरे, क्यांथी निरखे मूरति नाथतणीरे ॥१५॥ मुख अभागियुं थयुं अतिरे, क्यांथी पामे प्रसादी ए रतिरे । जिह्वा अभागणी ने अनाथरे, क्यांथी बोले हवे हरि साथरे ॥१६॥ कान अभागिया लीधा जाणीरे, क्यांथी सुणे मे'रे स्वरे वाणीरे । हाथ रह्या अभागिया एवारे, क्यांथी करे हरिनी हवे सेवारे ॥१७॥ दरश स्परश ने जे प्रसादिरे, के'वुं सुणवुं संबंध ए आदिरे । थयो संबंध पण रह्यो अधुरोरे, तेतो केम थाय हवे पूरोरे ॥१८॥ गई हाथथी वात वेगळीरे, हार्यो महाचिंतामणि मळीरे । पारस पाम्या'ता परिश्रम पखिरे, पण पुरी भाग्यमां न लखीरे ॥१९॥ थया निरधन धनने हारीरे, गयुं सुख रह्युं दुःख भारीरे । एम थयुं सौ जनने आ वाररे, पधारतां ते प्राण आधाररे ॥२०॥ इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरणकमलसेवकनिष्कुळानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाशमध्ये एकोनपंचाशत्तमः प्रकारः ॥४९॥

दोहा—पुरुषोत्तम पधारिया, करी काम अलौकिक आप । अनेक जीव उद्धारिया, प्रगटावी प्रबळ प्रताप ॥१॥ थोडाक दनमां स्थावर जंगम, तारिया जीव ततकाळ । कळ न पडी कोईने, एवुं करियुं दीनदयाळ ॥२॥ अनेक जीवने उपरे, अढळ ढळया अविनाश । जग जाळ कापी आपी पदवी, ब्रह्ममो'ले कराव्यो निवास ॥३॥ क्षण चिंतवे आवी गया, अति अचानक अलबेल । खबर न पडी घट मतने, एवो खेलि गया एक खेल ॥४॥ चोपाई—सौ शाणा रह्याछे विचारीरे, आतो वात थई घण भारीरे । एणे ठीक कर्युं'तुं ठरावीरे, एतो समझण अर्थे न आवीरे ॥५॥ जोइ रह्या'ता जुजवी वाटरे,

तेतो वात न बेठी कोइ घाटरे। कोइ के'ता हरि थइ गयारे, थाशे हवे के'छे बिजा रह्यारे ॥६॥ कोइ के'ता छे कळिनुं राजरे, प्रभु न होय प्रगट आजरे। जोगी के'ता जोगकळा पखिरे, नथी कल्याण राख्युं छे लखिरे ॥७॥ जैन के'ता पांचमो छे आरोरे, आज नोय कल्याणनो वारोरे। के'ता तपी तप्या विना तनरे, क्यांथी कल्याण जाणजो जनरे ॥८॥ के'ता संन्यासी सर्वे नाश थायरे, तारे जनम मरण ताप जायरे। के'ता पंडित एम पुराणीरे, प्रभु प्रगट हशे तो लेशुं जाणीरे ॥९॥ जंगम के'ताछे अगम वातरे, आज नोये प्रभु साक्षात्तरे। शेख के'ताछे तेरमी सिद्धिरे, आज पामे मुकाम कोण विद्धिरे ॥१०॥ भक्त के'ता भक्ति कर्या वोणुंरे, शीद करो कल्याणनुं वगोणुंरे। के'ता वेदांति वण जाणे ब्रह्मरे, शाने करोछो ठालो परिश्रमरे ॥११॥ के'ता मारगि नकलंक थाशेरे, कुडिया कपटि घाणे घलाशेरे। के'ता प्रणामि राज्य सखि पखिरे, नहि पामे धाम नवी सखिरे ॥१२॥ के'ता गोस्वामिना सहु एमरे, समाश्रय विना तरे केमरे। रामानुजना के'ता एह रीतरे, जीव तरशे चक्रांकितरे ॥१३॥ वामी के'ता कल्याण छे तारेरे, मानो मळवे पंच मकारेरे। भेखधारी के'ता वण भेखेरे, तर्यां ना'व्या नजरे कोइ देखेरे ॥१४॥ तुरक के'ता आवशे आखरीरे, तेदि उद्धारशे कजा करीरे। एम बहु प्रकारे बहुबहुरे, वाट जोई रह्या'ता सहुरे ॥१५॥ पण कोइनुं धार्युं न रह्युंरे, वण धारे वचे बीजुं थयुंरे। एवो लिधो अलौकिक अवताररे, सहुना धार्यां विचार्यांथी बा'ररे ॥१६॥ बहु रह्या सहु वाट जोतारे, पीर मुरिद गुरु शिष्य सोतारे। अणचिंतवी आनंद ए'लिरे, थई अमृतरस चाल्यो रेलिरे ॥१७॥ तेमां पड्या साकरना करारे, वरस्या मोतिडांना मेघ खरारे। भागि सरवे भुख्यानी भुखरे, कर्युं दूर दारिद्य दुःखरे ॥१८॥ आपे आवि गया अणधाररे, जन उद्धारवा आणि वाररे। अकळ कळा एनी न कळाणिरे, डाह्या ड्याणाने रही अजाणिरे ॥१९॥ न पडी गम रह्या गम खाईरे, ना'वी वात मतिना मत मांईरे। अगम अपार का'वे अकळरे, कहो केने पडे एनी कळरे ॥२०॥ इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरणकमलसेवकनिष्कुलानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाशमध्ये पंचाशत्तमः प्रकारः ॥५०॥

दोहा—अवतारी अकळ अमापने, वंदु हुं वारमवार। अजर अमर अविनाशीने, जाउं वारणे वार हजार ॥१॥ अगोचर अतोल अमायिक, अखंड अक्षरातीत। अगम अपार अखिलाधार, अछेद्य अभेद्य अजीत ॥२॥ पुरुषोत्तम परब्रह्म पूरण, परात्पर परम आनंद। परमेश्वर परमातमा, पूरण पूरणानंद ॥३॥ सुखद सरवेश्वर स्वामी, सरवाधार सदा सुखकंद। सत चित आनंदमय, श्रीहरि सहजानंद ॥४॥ चोपाई—एवा अनेक नामना नामीरे, वळी अनंत धामना धामीरे। एवा स्वामी जे सहजानंदरे, जगजीवन जे जगवंदरे ॥५॥ तेतो आव्या हता आपे आंहिरे, अति मे'र आणी मन मांहिरे। आवी करियां अलौकिक काजरे, धन्य धन्य हो श्रीमहाराजरे ॥६॥ धन्य धन्य परम कृपाळुरे, धन्य दीनना बंधु दयाळुरे। धन्य प्रभु पतितपावनरे, धन्य भवतारण भगवनरे ॥७॥ धन्य दासना दोष निवारणरे, धन्य भूधर भव तारणरे। धन्य आश्रितना अभय करतारे, धन्य सर्वेना संताप हरतारे ॥८॥ धन्य अखिल ब्रह्मांडना ईशरे, धन्य कर्या गुना बकशिशरे। धन्य नोधारांना आधाररे, आवी उद्धार्या जीव अपाररे ॥९॥ धन्य भक्तवत्सल भगवानरे, आव्या हता देवा अभय दानरे। धन्य दुर्बळना दुःख हारीरे, धन्य संततणा सुखकारीरे ॥१०॥ शरणागत जे सर्वे जननारे, मोटा मे'रवान जे मननारे। सर्वे जीवनी लेवा संभाळरे, आव्या हता जो आपे दयाळरे ॥११॥ करी बहु जीवनां जो काजरे, पछी पधारिया महाराजरे। एवा पूरण परमारथीरे, धर्म एकांतिक स्थाप्यो अतिरे ॥१२॥ तेतो जेने थयोछे संबंधरे, तेना छुटिया छे भवबंधरे। थई रह्यां तेनां सर्वे कामरे, तन छुटे पामशे परम धामरे ॥१३॥ एवो मोटो प्रताप प्रगटावीरे, गया मोक्षनो मार्ग चलावीरे। पूरण प्रगटावी प्रतापरे, पछी पधारिया प्रभु आपरे ॥१४॥ बहु जननी करवा साररे, हरि आव्या हता आणि वाररे। पामर प्राणि पाम्या भव पाररे, जन स्परशतां प्राण आधाररे ॥१५॥ धन्य धन्य प्रभु परतापरे, जनमन हरण संतापरे। देशो देश रह्यो जश छाईरे, प्रबळ प्रताप प्रथवी मांईरे ॥१६॥ धन्य धन्य धर्मना बाळरे, धन्य धन्य जन प्रतिपाळरे। धन्य धन्य धर्म धुरंधररे, धन्य धर्मवर्म

दुःखहररे ॥१७॥ धन्य धरणिपर धर्युं तनरे, धन्य आप संबंध तार्यां जनरे। धन्य धन्य धामना धामीरे, धन्य धन्य सहजानंद स्वामीरे ॥१८॥ कर्यो परिपूरण परमार्थरे, तेमां कै जीवनो सर्यो अर्थरे। धन्य राखी गया रुडी रीतरे, तेमां उद्धार्या जीव अमितरे ॥१९॥ धन्य धन्य सर्वेना धणीरे, महिमा मोटप्य न जाय गणीरे। धन्य धन्य बिरुदने धारीरे, गया अनेक जीव उद्धारीरे ॥२०॥ इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरणकमलसेवकनिष्कुलानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाशमध्ये एकपंचाशत्तमः प्रकारः ॥५१॥

दोहा—जयजय जग जीवनने, जयजय जगपतिराय। जयजय जगदीशने, जयजय कही जन गाय ॥१॥ जय कृपाळु जय दयाळु, जय दीनबंधु दुःखहर। जयजय समर्थ श्रीहरि, जय सुखद श्याम सुंदर ॥२॥ जय प्रताप प्रगट प्रबळ, जय परात्पर परब्रह्म। जय-जय जगकारण, जयजय कहे निगम ॥३॥ जयकारी प्रगट्या पृथवी-पर, जयकारी किधां कैक काम। जयकारी धारी मूरति, पुरी सहुना हैयानी हाम ॥४॥ चोपाई—जयजय जगना जीवनरे, जयजय प्रभुजि पावनरे। जयजय जनहितकारीरे, जय जन्म मरण दुःखहारीरे ॥५॥ जयजय जनक जीवनारे, सुखदायक छो सदैवनारे। जय जनना जननी जेवारे, जय सदा इच्छोछो सुख देवारे ॥६॥ जयजय जीवन जगवंदरे, जयजय स्वामी सहजानंदरे। जयजय सुखद घन-श्यामरे, जयजय कर्यां बहु कामरे ॥७॥ जय जे कर्यां आवि कार-जरे, जोई जन पाम्याछे आचरजरे। अति अलौकिक काम कि-धांरे, आश्रितने अभयदान दिधांरे ॥८॥ बहु उपाय कल्याण केरारे, कर्या आवी आ जगे घणेरारे। तेतो लख्या जेटला लखाणारे, कैक रख्या ने कैक के'वाणारे ॥९॥ बहु प्रकारे उद्धार्या प्राणीरे, तेनी लेश लखीछे एधाणीरे। सांगोपांग अथ इति के'वारे, नथी वालमिक व्यास जेवारे ॥१०॥ जेजे दीठी आवी जाणवा मांईरे, तेते लखी थोडी घणी कांईरे। एक दिवसनी वात वळीरे, लखतां न लखाये सघळीरे ॥११॥ तेवां वरष ओगणपंचासरे, तेपर एक दिन दोय मासरे। एटलामां कर्यां जेजे काजरे, तेने कोण लखे कविराजरे

१ माता.

॥१२॥ थोडा मांये लेजो घणुं जाणीरे, सर्वे वात केथी न के'वाणीरे। आ छे ग्रंथ माहात्म्यनो घणोरे, तेमां कह्यो प्रताप प्रभुतणोरे ॥१३॥ तेतो सर्वे जाणजो सत्यरे, नथी अक्षर एके असत्यरे। पण पूरी प्रतीति जेने नोयरे, तेने आगळ्य के'शो मां कोयरे ॥१४॥ एने लखी लखावी मां देशोरे, जेने होय हरिमां अंदेशोरे। तेने अर्थे आ वात नहि आवेरे, जेनुं मन मान्युं कावे दावेरे ॥१५॥ जे नो'य पुरी प्रतीति वाळारे, तेतो क्यांथी थाय सुखाळारे। सुख लेशे साचा सतसंगीरे, सुणशे के'शे आ ग्रंथ उमंगीरे ॥१६॥ गाशे के'शे सुणशे आ ग्रंथरे, तेना सर्वे सरशे अर्थरे। आ लोकमां आनंद रे'शेरे, परलोके मोटुं सुख लेशेरे ॥१७॥ माहात्म्य कह्युंछे अतिशे मोटुंरे, खराखरुं जाणो नथी खोटुंरे। रखे अपोचियानी लई ओटरे, परिपूरणमां खोळो खोटरे ॥१८॥ समर्थथी शुं शुं न थायरे, एम सहु समजो मन मांयरे। एम समझी सरवे सुजाणरे, वात पकी करीछे प्रमाणरे ॥१९॥ तेने तक पाकी गई पूरीरे, कोइ वात न रही अधुरीरे। पाम्या पूरण परमानंदरे, थयां न्या'ल के' निष्कुलानंदरे ॥२०॥ इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरणकमलसेवकनिष्कुलानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाशमध्ये द्विपंचाशत्तमः प्रकारः ॥ ५२ ॥

दोहा—धन्यधन्य आ अवतारने, उद्धार्या जीव अपार । दया आणी दीनबंधुए, सर्वेनी लीधी सार ॥१॥ अक्षरधामथी आविया, काविया धर्मना लाल। प्रीते करीने पधारिया, कैंकने कर्या नियाल ॥२॥ अक्षरातीत अगम जे, सुगम थया घनश्याम। अनंत अच्युत अविनाशी जे, धर्युं सहजानंद नाम ॥३॥ अखंड अकळ अपार जे, ते थया मनुष्याकार। अजर अमर अमाप जे, तेणे लीधी सौनी सार ॥४॥ राग सामेरी—अछेद्य अभेद्य अक्षरातमा, अगोचर थया गोचर। अरुप अनुपम अतिघणा, ते थया श्याम सुंदर ॥५॥ अतोल अमोल आगमे कह्या, ते थया धर्मना बाळ। नेतिनेति निगम कहे, तेणे लीधीछे संभाळ ॥६॥ बाला भक्ति जे प्रेमवती, तेना थयाछे तन। धर्मभुवना धाममां, रम्या जम्या जीवन ॥७॥ अलौकिक आपे आवी करी, आप्यां अलौकिक सुख। मात तातना मननां, दूर कर्यांछे दुःख ॥८॥ सुखी करी जन सहुने, पछी पधारिया भगवन।

सघन वन वसमां वळी, ते जोयां सर्वे जीवन ॥९॥ कैके कारज करियां, वाले वळी वन मांय। त्यागी गृही तेमां मळया, तेनी करी पोते सा'य ॥१०॥ अनेक जीव उद्धारवा, फरिया देश विदेश। निर्भय कर्यां नारी नरने, आपी उत्तम उपदेश ॥११॥ धाम तीरथ धरा उपरे, जोया ते जीवन प्राण। दैवी आसुरी जीवनां, कर्यांछे कोट कल्याण ॥१२॥ कलिजुगनुं राज्य काढियुं, सतजुग वरताव्यो सोय। शुद्ध धर्ममां सहु रहे, अशुद्ध न आचरे कोय ॥१३॥ मनुष्य पशु-धर्म पाळतां, ते शुद्ध कर्यां नर नार। सत असत ओळखावियुं समझाव्युं सार असार ॥१४॥ पंच व्रत प्रगट करी, प्रवर्ताव्यां पृथवी मांय। निम धार्यां नर नारीये, कळिमळ न रह्यं क्यांय ॥१५॥ पवित्र प्राणधारी कर्यां, तेतो पोताने प्रताप। जे अरथे आपे आ-विया, ते अर्थ सारियो आप ॥१६॥ कैके कारज करीयां, जीवना कल्याण काज। ध्यान धारणा समाधिये, सुखी कर्या जन आज ॥१७॥ रीत अलौकिक लोकमां, देखाडी दीनदयाळ। सुखी अंतरे सौने कर्यां, धन्य धन्य धर्मना बाळ ॥१८॥ उत्सव समैये भेळा कर्या, सतसंगी वळी संत। दरश स्परश दई आपनुं, आपियां सुख अत्यंत ॥१९॥ जुगते जन जमाडिया, पोते लई पकवान। मगन कर्या संत सहुने, दईने दरशनदान ॥२०॥ इति श्रीसहजानन्द-स्वामिचरणकमलसेवकनिष्कुलानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाशमध्ये त्रिपंचाशत्तमः प्रकारः ॥५३॥

दोहा—आज ले'री आविया छे ले'रमां, मे'र करीछे महाराज। अढळ ढळया अलबेलडो, कर्यां कईकनां काज ॥१॥ दुःख काप्यां दुःखी दासनां, सुखी कर्या सहु जन। ब्रह्ममो'ले तेने मोकल्या, पोते थई परसन ॥२॥ पूरण ब्रह्म पधारीने, भागीछे सर्वेनी भूख। आ समामां जे आविया, टाळियां तेहनां दुःख ॥३॥ धन्य धन्य पावन पृथवी, जेपर विचर्या नाथ। चरण अंकित जे अवनि, सदा मानेछे सनाथ ॥४॥ राग सामेरी—धन्य देश सोइ शे'रने, जियां रह्या अवि-नाश। धन्य धन्य गाम नगरने, जियां कर्यो वाले वास ॥५॥ धन्य धन्य वारि वहनि, ना'या ताप्या प्रभु पंड। धन्य धन्य शून्य[1]

1 आकाश.

समीरेने भाग्यशाळी आ ब्रह्मांड ॥६॥ धन्य धन्य ब्रह्मा भवने, जेणे जोया जीवन । धन्य धन्य मघवा मेघने, भींज्या भाळ्या भगवन ॥७॥ धन्य धन्य शशि सूरने, उडु पामिया आनंद । देव दानव मुनि मानवि, सुखी कर्या सहु वृंद ॥८॥ स्थावर जंगम चराचर, सहुनी लीधीछे सार । स्थूळ सूक्ष्म जीव जगमां, उतारिया भव-पार ॥९॥ भोगी कर्या ब्रह्ममो'लना, आपियुं अक्षरधाम । आप प्रतापे उद्धारिया, करिया पूरणकाम ॥१०॥ वेरो न कर्यो वर्षतां, घन पळ्ये घनश्याम । शुद्ध करी सहु जीवने, आपियुं धाम ईनाम ॥११॥ कोट उघाड्या कल्याणना, भाग्यना खोल्या भंडार । भूख भागी भूख्या जननी, जगे कर्यो जेजेकार ॥१२॥ डंका दिधा जगे जितना, श्यामे सहुने उपर । प्रबळ प्रताप जणावियो, देश गाम ने घरोघर ॥१३॥ बृहद रीत आ विश्वमां, वरतावीछे बहुविध । चाली वातो चारे देशमां, प्रभुपणानी प्रसिद्ध ॥१४॥ स्वामिनारायण सहुने, नकि लेवराव्युं नाम । भजन करावी आ भवमां, आपियुं अक्षरधाम ॥१५॥ संभळाव्युं वळी श्रवणे, सहजानंद नाम सोय । केशे सुणशे ए नामने, तेने दुःख कोय नो'य ॥१६॥ एम अनेक अभय कर्या, पोतातणे परसंग । अखंड धाम तेने आपियुं, सहु करी शुद्ध अंग ॥१७॥ अणतोळ्यां सुख आपियां, आश्रितने आ वार । अनेक प्रकारे अंतरे, सुखी कर्यां नर नार ॥१८॥ रुडी मुडी पाम्यां रोकडी, नहि उधारानी वात । अमल भर्यां सहु उबरे, प्रभु मळ्याछे साक्षात ॥१९॥ ओशियाळुं शीद ओचरे, बोले मगन थईने मुख । जन्म मरणनुं जीवमां, रह्युं नहि जरा केने दुःख ॥२०॥ इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरणकमलसेवकनिष्कुलानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाशमध्ये चतुःपंचाशत्तमः प्रकारः ॥५४॥

दोहा—अमल भर्यां सौ अंतरे, आवे अंते अविनाश । देह तजावी दासने, आपेछे अक्षर वास ॥१॥ नर नारी निःशंक थयां, भागी बेठा सहु भय । शरण लीधुं जेणे स्वामिनुं, तेने कर्यां निरभय ॥२॥ सहुने उपर श्रीहरि, शाको बेसार्यो सुंदर । भक्ति करावी आ भवमां,

---

१ वायु. २ महादेव. ३ इन्द्र. ४ ताराओ. ५ पक्षपात. ६ मेघ.

तार्यां कंईक नारी नर ॥३॥ नौतम रीतने नाथजी, प्रगटावी पृथवी मांय । सांभळयुं नो'तुं जे श्रवणे, एवुं कर्युं आवी आंय ॥४॥ राग धोळ वधामणानुं—आनंद आप्यो अति घणोरे, आ समामां अलबेल; पुरुषोत्तम प्रगटीरे । अमृतना सिंधु उलट्यारे, रंगडानी वाळीछे रेल; पु० ॥५॥ निर्भयनी नोबत्यो वागियोरे, मळीया मोहनराय; पु० । विधविध थयां वधामणांरे, कसर न रही कांय; पु० ॥६॥ खोट्य गईछे खोवाईनेरे, जित्यनां जांगिर ढोल; पु० । दुःख गयुं बहु दननुंरे, आवियुं सुख अतोल; पु० ॥७॥ कळश चढाव्यो कल्याणनोरे, सहुना मस्तकपर मोड; पु० । धन्य धन्य आ अवतारनेरे, जोवा राखी नही जोड; पु० ॥८॥ सहुने पार सहु उपरेरे, एवी चलावीछे रीत; पु० । नो'ती दिठी नो'ती सांभळीरे, प्रगटावी एवी पुनित; पु० ॥९॥ सर्वेना स्वामी जे श्रीहरिरे, सर्वेना काविया श्याम; पु० । सर्वेना नियंता नाथजीरे, सर्वेनां करियां काम; पु० ॥१०॥ स्वामि-नारायण नामनोरे, शक्को बेसारियो आप; पु० । ए नामने जे आश्रा-यींरे, तेना ते टाळिया ताप; पु० ॥११॥ धामी जे अक्षरधामनारे, तेणे आप्योछे आनंद; पु० । अखंड आनंद आपी जीवनेरे, काप्यां भारे भवफंद; पु० ॥१२॥ खातां बळाव्यांछे खोट्यनांरे, खरी करावीछे खाट्य; पु० । बंध किधां बिजां बारणांरे, वे'ती किधी अक्षर वाट्य; पु० ॥१३॥ तम टाळयुं त्रिलोकनुंरे, प्रकाशी पूरणब्रह्म; पु० । अंधारु रह्युंतुं आवरीरे, ते गयुं थयुं सुगम; पु० ॥१४॥ सूरज सहजानंदजीरे, आपे थयाछे उद्योत; पु० । पूर्वनी दिशाये प्रगटीरे, खोटा मोटा ते कर्या खद्योत; पु० ॥१५॥ अषाढि मेघे आवी कर्यांरे, झाक्षां बिजां झाकळ; पु० । पुर चाल्यां ते पृथवीयेरे, धोया धरतीना मळ; पु० ॥१६॥ गाज बीज ने वर्षवुंरे, अगम सुगम कर्युं सोय; पु० । सहु जनने सुख आपियांरे, दुःखी रह्युं नहि कोय; पु० ॥१७॥ शर्मनो ढोल सुणावियोरे, देवा लाग्या पोते दाल्य; पु० । दुरबळनां दुःख कापीयांरे, न जोइ जात्य कुजात्य; पु० ॥१८॥ धन्य धन्य मारा नाथ-जीरे, धन्य उद्धारिया जन; पु० । धन्य धन्य आ अवतारनेरे, भले मळ्या भगवान; पु० ॥१९॥ वारे वारे जाउ वारणेरे, कर्यां अमारां

काज; पु० । घणे हेते घनश्यामजीरे, मळया अलबेलो आज; पु० ॥२०॥ कहीये मुखथी केटलुंरे, आपियोछे जे आनंद; पु० । निष्कुलानंद जाय वारणेरे, से'जे मळया सहजानंद; पु० ॥२१॥ इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरणकमलसेवकनिष्कुलानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाशमध्ये पंचपंचाशत्तमः प्रकारः ॥५५॥

पुरुषोत्तमप्रकाशः समाप्तः ।

श्रीस्वामिनारायणो विजयतेतराम् ।

श्रीनिष्कुलानन्दमुनिकृत–

काव्यसङ्ग्रहे

स्नेहगीता ।

राग धन्यासरी—मंगळ मूर्ति छे श्रीमहाराजजी, व्रजजन वल्लभ श्रीव्रजराजजी । मे'र मुज उपर करो एवी आजजी, अंतर इच्छे छे गावा गुण काजजी ॥१॥ ढाळ—गुण गावा गोविंद तमारा, इच्छा ते मुजने अति घणी । चवुं चरित्र स्नेहगीता, जेवी मति गति छे मुजतणी ॥२॥ स्नेह कथा हवे सुणो सहु, बहु प्रकारे में पेखियुं । जप तप तीरथ जोग जज्ञ, स्नेह समान नथ देखियुं ॥३॥ दान पुण्य ने व्रत-विधि, करे भक्ति नवधा कोय । स्नेह विना सरवे सूनुं, जेम भोजन घृत वीण होय ॥४॥ नीर विना जेम सूकुं सरोवर, सुगंध विना शियां फूल । तेम स्नेह विना सूनुं हृदय, शुं थयुं चवे छे चंडूल[1] ॥५॥ प्रेम पखि छे लूखी जो भगति, कोइ अनेक गुण भाखे भणे । चौद विद्यावान चतुर जन । वळी कवि कोविदने कोण गणे ॥६॥ स्नेह विना लुखुं लागे, कथतां ते कोरुं जो ज्ञान । हेत विनानुं हृदय एवुं, जेवी वर विनानी जान ॥७॥ स्नेह विना शोभे नहि, हृदय ते हरिदासनुं, पंकज नयननी[2] प्रीत विना, अमथुं शुं रहेवुं उदासनुं ॥८॥ नेहनां नयणे नीर वरसे, गातां गदगद गिरा निसरे । कृष्ण कृष्ण कहेतां मुखे, वळी वपु विकारने विसरे ॥९॥ प्रीते चित्त चरणे सोंपी, अने स्नेह साचो जे करे । निष्कुलानंदना नाथ साथे, स्नेहीने सदा संगे फरे ॥१०॥ कडवुं ॥१॥

---

१ एक जातनुं पक्षी. २ कमळ नयन भगवाननी.

स्नेहनी मूर्ति सुंदर श्यामजी, प्रेमे करी प्रगट्या गोकुळ गामजी। स्नेही जननां सारवा कामजी, नटवर नागर सदा सुखधामजी ॥१॥ ढाळ—सुखना सागर श्रीहरि, जेने देखतां दिलडुं ठरे। मूर्ति जोतां मावजीनी, हेलामां मन मुनिनुं हरे ॥२॥ जेने जोई मोही जनजुवती, अति प्रीत करी हैये हेतशुं। स्नेह बांध्यो श्याम संगे, सोंपी तन मन धन समेतशुं ॥३॥ वळी पशु पंखी ने वृक्ष वेली, हरिप्रीतमां परवश थयां। सरिता[1] सर ने नाग नग[2] जे, स्नेहमां संकुलाइ रह्यां ॥४॥ गायो गोपी ने गोवाळीए, हरि आत्माथी अधिक कर्या। स्नेह बांध्यो प्रेम वाध्यो, प्रीत रीत अति आचर्या ॥५॥ मीननुं जीवन जळ जोने, जेम चकोर स्नेही चंद छे। तेम व्रज जुवतीनुं जीवन जाणो, श्रीनंदजीनो नंद छे ॥६॥ जेम मोरनुं मन मळयुं मेघशुं, जेम बपैयो स्नेही स्वांतनो। तेह थकी अधिक अंगे, स्नेह जुवती जातनो ॥७॥ जेम अग्निने संगे ओगळे, मीण माखण ने घणुं घृत। तेम कृष्ण मळे मन गळे, अने टळे ते तनशुद्ध तरत ॥८॥ जेह नयणे निरखे नाथने, तेनुं हाथ हैयुं केम रहे। ते लाज तजे कृष्ण भजे, एवी स्नेहमूर्ति छे सुख महे ॥९॥ नटवर नागर सुखसागर, मनोहर मूर्ति मदनजी। निष्कुलानंद गोविंद छबी, सुखतणुं जो सदनजी ॥१०॥ कडवुं ॥२॥

सुखमय मूर्ति जोई जन गोपीजी, रही हरि चरणे तन मन सोंपीजी। अंतरनी वृत्ति हरिमां आरोपीजी, लोक कुटुंबनी लज्जा जेणे लोपीजी ॥१॥ ढाळ—लोपी लज्जा जेणे लोकनी, अने स्नेहवश थइ सुंदरी। सोबत कीधी शिश साटे, एवी अचळ प्रीत हरिशुं करी ॥२॥ हरतां फरतां काम करतां, कृष्ण कृष्ण करे कामिनी। प्रीत वश थई प्रमदा, जाति जाणे नहि दिन जामनी ॥३॥ खातां पीतां बोलतां, वळी स्नेहमां शुद्ध विसरी। सूतांसूतां जागे झबकी, उठे कृष्णकृष्ण मुखे करी ॥४॥ वाटे घाटे वन जातां, मन तन मोहनशुं मळयुं। लोकलाज वेदविधि विसरी, वळी भान तननुं ते टळयुं ॥५॥ वळी श्रवणमां भणकार सुणे, जाणे नयणे निरखुं छुं नाथजी। सुखचांणे[3] वळी एम जाणे, वात करुंछुं वाला साथजी ॥६॥ अंगो-

१ नदीयो. २ पर्वत. ३ मांचडु.

अंगे एम गोपी, परिपूर्ण थई प्रीतमां । साधन ते हवे शुं करे, जेने कृष्ण विना नावे बीजुं चित्तमां ॥७॥ मरजादा मेली थई घेली, उन्मत्त दशा आवी अंगे । तेणे करी तनत्रास टळियो, मळयो प्राण कृष्णने संगे ॥८॥ आप गळ्युं मन मळ्युं, टळ्युं कायाक्लेशनुं करवुं । एक स्नेह मांहि सर्वे आव्युं, अन्य न रह्युं आचरवुं ॥९॥ प्रीतनी रीतने प्रेमनुं लक्षण, तेतो शिखव्युं आवे नहि । निष्कुलानंद नावे कहिए, स्नेही जननो स्नेह सहि ॥१०॥ कडवुं ॥३॥

प्रीत करी प्रमदा ते परस्पर पडीजी, जगना जीवन संगे मोयत जडीजी । चित्ते रंग चटकी ते चोळनी चडीजी, नित्यप्रत्ये नवलो नेह घडी घडीजी ॥१॥ ढाळ—घडिये घडिये घणोघणो, सने' बाध्यो श्यामशुं । वण दिठे वळी विलपे वनिता, रहे उदासी धन धामशुं ॥२॥ अर्ध क्षण रही न शके, वण दिठे वदन व्रजराजनुं । शेरिये शेरिये शोधे सुंदरी, लेश न लावे वळी लाजनुं ॥३॥ मांहोमांहि वळी पुछे, बाई कृष्णजी ते क्यां हशे । कोइ बतावो कान मुजने, जोउं मुख कांइक लई मसे ॥४॥ वन भुवन वाट वीथिनि ॥ वळी जुवे यमुनां तीर । अण दिठे अलबेलडो, कोइ धरी न शके धीर ॥५॥ वण दिठे घडी वीते वसमी । जुगतुल्य पळ एक जाय । प्राण गतवत थइ पडे, एम गरक स्नेहमांय ॥६॥ एम करतां आवि अचानक, जो देखे दृगे दयाळने । पण नाथ नयणे निरख्या विना, स्नेही न करे शरीर संभाळने ॥७॥ मांस विना श्वास रहे, जन स्नेहीना शरीरमां । प्राण जेना पड्या परवश, तेनां नयणां भर्यां रहे नीरमां ॥८॥ अति उदास निश्वास मुके, अने सुके नहि नीर नयणे । हे सखा हे सुखकारी, एम वदे वळी वळी वयणे ॥९॥ प्रीतनी तो रीत एहवी, जेनुं मन मोहनशुं मळ्युं । निष्कुलानंद स्नेही जननुं, कारण नव जाये कळ्युं ॥१०॥ कडवुं ॥४॥

पदराग गोड मलार—प्रीतनी रीत छे जो न्यारीरी, प्री० । जेहनी बंधाणी तेणेरे जाणी, बिजा न जाणे लगारीरी; प्री० ॥१॥ चकोर स्नेही चंद्र वदननो, वण दिठे दुःख भारी । मीन स्नेही जाणोरे जळनो, प्राण तजे विन वारीरी; प्री० ॥२॥ प्रीत पतंग प्राण पावकमां, देखत दृग देत

१ बजार.

जारी। चातक स्नेही सदाये स्वांतनो, मरे पियुपियु पोकारीरी; प्री० ॥३॥ प्रीतिनी रीत प्रसिद्ध प्रतीजे, कीजे तो कीजे विचारी। निष्कुलानंद एवा स्नेहीनी संगे, सदाये रहेछे मुरारीरी; प्री० ॥४॥ पद ॥१॥

स्नेहने वश सदाय छे श्रीहरिजी, भावे आवे भूतळ भूधर देह धरीजी। तेनो प्रेमि जनने प्रेमे करीजी, धन्य धन्य प्रेमे व्रजजुवती भरीजी ॥१॥ ढाळ—भरी पूरण प्रेममां अंगे, अने रंगे राति राजने। स्नेहमांये न सुझे कांये, तेणे भूलि भुवनना काजने ॥२॥ खान पाननी खबर भूली, वळी वस्त्र पे'रवां विसरी। आभूषण अंगे धरे अवळां, एम शुद्ध भूली स्नेहेकरी ॥३॥ पय जमावे जळपात्रमां, अने नीर भरे क्षीर ठाममां। एम सर्वे अंगे शुद्ध विसरी, वळी चित्त न रह्युं धन धाममां ॥४॥ सुत वित्त ने सगां संबन्धी, वळी ए उपरथी मन उतर्युं। जेह जुवे ते एम जाणे, कहे मन चित्त आनुं फर्युं ॥५॥ वळी गोरस मथतां गोपिका, अने जुवे वालानी वाटरे। हमणां आवे मुने बोलावे, एम तलपे मोहन माटरे ॥६॥ कसण तूटे केश छूटे, तेने नेक न रहे संभाळवा। वत्स छोडावे धेनुने धावे, तेने न जाये वाळवा ॥७॥ वळी अग्निधकी अति उछळे, अने आवे उफाणे दुध। पण हरि हेतमां चित्त चोराणुं, तेहनी न लहे कांये शुध ॥८॥ लक्ष लाग्यो लाडिलाशुं, अंतर मळ्युं अलबेलशुं। रही हेते प्रीते हळी मळी, जेम वृक्ष विंट्युं वेल्यशुं ॥९॥ रात्य दिवस रहे राति, अने माति प्रेममां प्रमदा। निष्कुलानंद नावे नवधा, समतोल स्नेहने सदा ॥१०॥ कडवुं ॥५॥

वळी व्रजवनिता प्रेमे परवश थईजी, रसियाजी विना रंच नव शके रहीजी। कृष्ण क्यां कृष्ण क्यां जेने तेने पुछे जईजी, एम स्नेहनी सांकळी शुद्ध भुली गईजी ॥१॥ ढाळ—शुद्ध भूलि गई शरीरनी, वळी गोविंदने गोते घणुं। आवो रसिया आवो रुडा, निरखुं हुं मुख तुजतणुं ॥२॥ वाटे घाटे पुछे वनिता, वळी कोइ बतावो कृष्णने। नाथ विना नथी रे'वातुं, घणुं दिल दाझेछे दृष्णने ॥३॥ खोळतां ते खरी खबर पामी, जांण्युं वालो सधाव्या वनमां। कांइक मस लई जाये केडे, एम विचार्युं वळी मनमां ॥४॥ गोरस रसनी भरी गोळी, वळी जाय मथुरां मारगे। एह मसे चालि वांसे,

दयाळुने देखवा दगे ॥५॥ नाथजीने निरख्या विना, घणुं दिवस जाये दोयलो । भूधरजीने भेटे ज्यारे, त्यारेज सुख दिन सोयलो ॥६॥ हरिमुख जोये सुख उपजे, वळी शांति वळे शरीरने । अस्थिर मन ते स्थिर थाये, ज्यारे जुवे हलधर वीरने ॥७॥ एम प्रीत पावके पंड्य प्रजळयुं, वळी विरहमां विलख्या करे । प्रेमदोरिये बांधी प्रमदा, वालमने वांसे फरे ॥८॥ श्याम विना कांइ काम न सुझे, वळी कळ न पडे कोई । पियु विना पळ प्रेमीने, वळी वीते ते वसमी सोई ॥९॥ स्नेही जनने सुख क्यांथी, जेना प्राण परने साथ छे । निष्कुलानंद प्रेमी जननुं, जीवितव्य हरिने हाथ छे ॥१०॥ कडवुं ॥६॥

व्रज वनिताना प्रेमने जोवा वळीजी, वाल्यमे वगाडि वनमांये वांसळीजी। सुणी सर्व सुंदरी मोहनने जै मळीजी, एक रही आवरी नव शकी निकळीजी ॥१॥ ढाळ—निकळी न शकी सुंदरी, गोपी घेरीने घाली घरमां । देह गेहमां ग्रहि घाल्युं, पण प्राण कांइ छे तेना करमां ॥२॥ तेहने विरह उपन्यो अंगमां, वळी वियोग रोग वाध्यो घणुं । आ समे हुंतो रही अमथी, अहो अभाग्य एवुं मुज-तणुं ॥३॥ एम स्नेहमां शोचे घणुं, वनिता कहे रही वांसळये । पछी मेल्युं देह मंदिरमांये, प्राण पो'ता पियुने पासळये ॥४॥ एह रीते पो'ती अबळा, मोहनजी संगे जै मळी । भौतिक देहनुं भान भूली, अतिवाक्यदेह पामी वळी ॥५॥ प्रेमी जननुं एह पारखुं, प्रितम विना पळमां मरे । पियु वियोगे प्राण रहे, ते स्नेह शठ साने करे ॥६॥ प्रीतनी तो रीत एहवी, जेना प्रितम साथे प्राण छे । जीवन विना जरूर जेने, पंड्य पाडवुं प्रमाण छे ॥७॥ धन्य ए नारी प्रेम प्यारी, जेणे वाला वियोगे तन त्यागियुं । अल्प सुखनी आशा मेली, मन मोह-नजीशुं लागियुं ॥८॥ एवा जनथी अर्ध घडी, वालम न रहे वेगळा । हेते हळ्या रहे मळ्या, जो अंगे होय कोये अबळा ॥९॥ शुं थाये कैये हेत जो हैये, अने प्रेम विना तो शुकुं सरे । निष्कुलानंद सरवे साधन, स्नेही समता कोण करे ॥१०॥ कडवुं ॥७॥

जेने अंगे रंग चडियो स्नेहनोजी, प्रीते जो प्रितमशुं प्राण मळ्यो जेहनोजी । अंतरे अभाव न थाय तेने तेहनोजी, जो प्रीत रीते

१ बळदेवजी. २ अग्नि. ३ हाथमां.

पात थाय आ देहनोजी ॥१॥ ढाळ—देहतणे दुःखे करीने, दलगीर न थाये दलमां, दरद दुःखे दोष हरिनो, परठे नहि कोइ पलमां ॥२॥ गुण ग्रे'वा वळी गोपिकाना, जेने अभाव कोइ आव्यो नहि। सरवे अंगे सुखकारी, श्यामळाने समझी सहि ॥३॥ जेनां पयं पिधां मही लीधां, वळी फोडी गोरसनी गोळीयो। वाटे घाटे घेरी घरमां, जेने लाज तजावी रंगे रोळीयो ॥४॥ वेण वजाडि ब्रेह जगाडी, वळी वनमां तेडी वनिता। तरत तियां तिरस्कार किधो, तोय न आवी अंतरे असमता ॥५॥ कोइ वाते कृष्ण साथे, अवगुण न आव्यो अंतरे। दिनदिन प्रत्ये प्रेम प्रगट्यो, नित्य नित्य नवो निरंतरे ॥६॥ रास रचि खेल मचि, वळी विछोई गया वनमां। रोईरोई खोई रजनी, तोय क्षोभ न पामी मनमां ॥७॥ नाथनाथ मुख गाथ गातां, वळी वियोगे विलखे घणी। तोये हरिनो दोष न परठे, एवी रीत जो प्रीततणी ॥८॥ प्रीतने मेंगे पग परठी, वळी पाछी न भरी जेणे पेनियो। जे शिश साटे चाली वाटे, खरी प्रीत पूरण तेनीयो ॥९॥ लागी लगन थई मगन, वळी तगन कर्यां तन सुखजी। निष्कुलानंद स्नेही समतोल, कहे कवि जन कोण मुखजी ॥१०॥ कडवुं ॥८॥

पदराग मारु—स्नेहने रे समान, नावे कोई स्नेहने रे समान। रागी त्यागी ने तपस्वीरे, वळी धरे वन जइ ध्यान; नावे० ॥१॥ जोग जगन बहु जजतांरे, तजतां तेनुं मने मान। तजी घरवास उदास फरे कोय, करे तीरथ व्रत दान; नावे० ॥२॥ माळा तिलक धरे फरे फकत, नख शिखा वधारी निदान। करे अटन रटन निरंतर, वळी करे गंगाजळ पान; नावे० ॥३॥ स्नेह नहि जेने नाथशुंरे, शुं थयुं करतां रे ज्ञान। निष्कुलानंद स्नेही जनने, वश सदा भगवान; नावे० ॥४॥ पद ॥२॥

स्नेह सांकळे पलांणी छे प्रमदाजी, तेहने अंतरे नहि कोइ आपदाजी। स्नेहे श्यामळीया संगे डोली सदाजी। हळी मळी हरिशुं रही अति मनमुदाजी ॥१॥ ढाळ—मुदा सदाये मनमांये, जाये अहरनिश राणीपरे। रंग राती मन माती, गाती गोविंद गुण घेरघेरे ॥२॥ वळी वनवाटे घरे घाटे, दिये दयाळु दरशन दान।

---

१ दूध. २ मार्ग.

नाथ निरखी हैये हरखी, वळी रहे मने गुलतान ॥३॥ हरतां फरतां काम करतां, हरि अचानक आवी मळे । मगन रे'तां सुख लेतां, एम प्रेम आनंदमां दिन पळे ॥४॥ हसतां रमतां जोडे जमतां, वळी वीते घडी घणुं सुखनी । पळे पळे प्रेम प्रगटे, जोतां शोभा श्रीहरि मुखनी ॥५॥ हास विलास हरिनी साथे, वळी के'वुं सुणवुं ते कानने । ताळी वळी लेवी तेहशुं, ओडवुं हरिशुं तानने ॥६॥ रात दिवस वीते रंगे, वळी अंगे आनंद अति घणुं । संसार सुखनी भूख भागी, जोतां मुख जीवनतणुं ॥७॥ वियोगनी वळी वातने, कोये खपने पण समझे नहि । एह रीते प्रीत वाधी, स्नेहनी अतिशे सहि ॥८॥ प्रीतनी रीतने परखवा, एक समयनेविषे श्रीहरि । मथुरां जावानुं मन कीधुं, इच्छा एवी उरमां धरी ॥९॥ घणा दिवस गोपी संगे, रंगे रमिया रसबसशुं । निष्कुलानंद स्नेह जोवा, वालो के' वेगळा वसशुं ॥१०॥ कडवुं ॥९॥

वेगळां गया विना प्रीत न प्रिछायजी, वाल्यमे विचार्युं एवुं मन मांयजी । अलबेले मांड्यो पछी एह उपायजी, अक्रूर आविया तेह समे त्यांयजी ॥१॥ ढाळ—तेह समें अक्रूर आव्या, अने रथ लई रुडा रूपने । राम कृष्णने तेडवाने, मोकल्यो कंसासुर भूपने ॥२॥ आवीने छोड्यो आंगणे, नंदरायने निरधार । गोपी वळी टोळे मळी, वळी करेछे विचार ॥३॥ आ दिन मोर्ये आवो कोइ, नंद भुवन नथी जो आवियो । बाई गाम नाम पुछो एहनुं, आ शे अर्थे रथ लावियो ॥४॥ बाई सगो नहि ए शत्रु छे कोइ, नंद जसोदा गोपने । निश्चे कांइक नवुं निपजशे, तमे देखजो दैवना कोपने ॥५॥ जावो बाई जुवो जैने, सुणजो वळी एनी वातडी । वा'लो थई कोइ वैरि वसे, आव्यो ए करवा घातडी ॥६॥ कोरे तेडी बाई कृष्णने, वळी वात करो बालपवडे । हेत देखाडी राखो संताडी, जे नजरे एने नव पडे ॥७॥ व्रजजननुं जीवन जेही, तेनी जतन झाझी किजीये । विघन मांयथी वा'ली वस्तु, बाई बचाविने लीजिये ॥८॥ एम आकुळ व्याकुळ थाय अबळा, मांहोमांहि मनसुबो करे । आतो आव्यो काळरूपे कोय, रखे प्राण बाई आपणा हरे ॥९॥ पछी गोपी-

ये तेनी गम्य काढी, बाई अक्रूर एनुं नाम छे। निष्कुलानंदना नाथ साथे। कांइक एने काम छे ॥१०॥ कडवुं ॥१०॥

आव्यो अक्रूर ए खबर पामी खरीजी, कांइक कपट भींतरे आव्यो भरीजी। कोरे जई कृष्णने कांइक वात करीजी, तेह नथी के'ता हैयानुं आपणने हरिजी ॥१॥ ढाळ—हरि हलधर हैया केरी, वळी वात नथी वरतावता। पण अक्रूर साथे एकांत कीधी, तेहनी थाय चित्तमां चिंता ॥२॥ कोण जाणे बाई केम करशे, कळ पडती नथी कांय। पुछो जई प्राण जीवनने, शुं छे एना बाई मनमांय ॥३॥ एम करतां अक्रूरना, मननो ते मर्म जाणियो। श्रीकृष्णजीने तेडवाने, एणे रथ आंई आणियो ॥४॥ एवुं सुणीने अबळा, अति अकळाणी अंतरे घणी। जेम प्राण रहितवत पुतळां, एवी गत्य थई गोपी तणी ॥५॥ लडथडे कोइ पडे पृथवी, एम शुद्ध न रही शरीरनी। श्याम सधाव्यानुं श्रवणे सुणतां, निंक नयणे चाली नीरनी ॥६॥ वलवली टोळे मळी, वळी वनिता कहे केम करशुं। जीवन जातां अंतरे आपणे, धीरज कइ पेरे धरशुं ॥७॥ आव्यो अक्रूर काळरूपे, हमणां प्राण लइने हालशे। पछी स्नेहनुं जे सुख सजनी, ते समे समे घणुं सालशे ॥८॥ गयुं धन जोबन दिन जे, ते पाछुं नथी कोइ पामतां। एम आपणे थाशुं अबळा, हरि हीरो वामतां ॥९॥ निरधन थाशुं नाथ जातां, पछी ओशियाळां रे'शुं अंगे। निष्कुलानंदना नाथ साथे, हवे क्यांथकि रमशुं रंगे ॥१०॥ कडवुं ॥११॥

अहो कष्ट अचानक आवियोजी, ज्यारे हरिवरने कंसे बोलावियोजी। मथुरांनी नारीनो दावो बाई फावियोजी, आपणे तो लेख एवो जो लखावियोजी ॥१॥ ढाळ—लेख लखतां भुल्यो तुं ब्रह्मा, अने अकल गई तारी उचळी। जोव्य जोडि नाखेछे त्रोडी, तारी असत मत्य एवी वळी ॥२॥ विवेक होय जो विधि तुंमां, तो एवुं न करे कोइ दिने। जोग मेळी देछ उवेलि, तेनी मे'र नथी तारे मने ॥३॥ मन गमतुं सुख मेळवीने, वळी विछोह पाडछ वळतो। माटे मूरख मोहोटो भाई, नथी कोइ तुंज टळतो ॥४॥ जेम कल्पांकरे कांइ करियां, घणांधणां रचे घरघोलियां। रमतां रमतां रोष उपनो। तारे भांगतां ते कांये भुलियां ॥५॥ तेहमाटे तुंने ब्रह्मा

भाइ, उपमा ते एहनी आपिये। हरिवर तें आप्यो अमने, तो असन पेठे न उथापिये ॥६॥ होंस अमारी हैया केरी, नथी पुरी करी नाथने। वालाथी केम करेछे वेगळां, एवो वेरी थयो शुं व्रजसाथने ॥७॥ नयणे निरखतां नाथने, जेह मटके करी पांपण मळे। तेहज ब्रह्मा भूल्य तारी, कांरे भाई तुं नव कळे ॥८॥ एटली खोट ते खरखरे, तो वेगळे मन केम वाळीये। तेहमाटे भाई कहुं तुंजने, दया दलथी नव टाळीये ॥९॥ कृष्ण विना केम करीने, वळी विकट घडी वामशे। निष्कुलानंदनो नाथ चालतां, प्राण प्रीते दुःख पामशे ॥१०॥ कडवुं ॥१२॥

पदराग मेवाडो—मथुरां म जाशो रे प्रितम पातळारे, नाखि अमने नोधारां मारा नाथ। जरूरने जावुं रे होय तियां तमनेरे, तो लेजो श्यामळा अमनेरे साथ; म० ॥१॥ प्रीत करीने रे पियुजी मा परहरोरे, राखो प्रितम अमनेरे पास । अळगांने रे'तांरे अधीर अति अमनेरे, वण दिठे रहे अंतर उदास; म० ॥२॥ जेम मणि विना फणिरे अणदिठे आंधळोरे, वळी कोइ लिये लोभिनुं धन। वण मृत्युए मृत्यु तेने मानवुंरे, जेनुं कांइ जातुं रहुंरे जीवन; म० ॥३॥ जळवासी जीवरे ज्वाळामां जीवे नहिरे, अमारे छे तम विना हरि तेम। निष्कुलानंदनारे स्वामीजी सुजाण छोरे, अजाण जे होय तेने के'वुं एम; म० ॥४॥ पद ॥३॥

पियु परियाणिया मथुरां जावा मावजी, रथे बेठा रसियो अंतरे छे उछावजी। आपण उपरथी उतारियो भावजी, पियु विना प्रमदा लेशुं केशुं लावजी ॥१॥ ढाळ—लावो लेतां लाडिलाशुं, घणुं आनंदे घडी निगमतां। दिन जाता वदन जोतां, वळी रजनी जाती एशुं रमतां ॥२॥ एह सुख बाई क्यांथी सांपडे, अक्रूर भूले आवियो। प्राण लेवा पापियो, आ रथ जोने लावियो ॥३॥ जादवकुलना वृद्ध वे'ला, आने मोयें बहु मेरी गया। आपणे भाग्ये अक्रूर जेवा, वेरी केम वांसे रह्या ॥४॥ बाई घणा दिवसनो जे होय घरडो, तेने मे'र न होये मनमां। निर्दय होय दग्ध दिलनो, बाई त्रास न होय तेना तनमां ॥५॥ हमणां रथने हांकशे, बाई धाईने आडां फरजो। आ जो लुंटी जाये अमने, एम प्रगट पोकारजो ॥६॥ मात तात सुत संबन्धिनी, वळी लोकनी लाज म लावजो। मरजादा मुकी रथने

रोकी, वळी वालाने वाळी लावजो ॥७॥ जेह लाजमां बाई काज बगडे, ते लाजने शुं कीजिये । प्रितम रे'तां जो पत्य जाये, तो जोकशुं जावा दीजिये ॥८॥ प्रेमने बाई नेम न होय, जेना प्राण प्रितमशुं मळया । लोकलाज वेद्विधि कर्म, तेतो तेने करवां टळयां ॥९॥ एटला माटे आपणे, राखो रसियानो रथ रोकीने । निष्कुलानंदनो नाथ सजनी, केम जाशे विलखतां मुकीने ॥१०॥ कडवुं ॥१३॥

आ वृद्ध सघळानी मत वामी गईजी, नंद जशोदानी अकल कांइ न रईजी । शुं एने आपणे समझाविये कहीजी, एणे कोइ विचार अंतर कर्यो नहीजी ॥१॥ ढाळ—विचार न कर्यो व्रजवासीए, तेम विघ्न पण कोइ नव पडयुं । केम करी रहे कृष्ण बाई, अपराध आपणुं आवी नडयुं ॥२॥ आ समे कोइ मरे अचानक, तो कृष्ण रहे तेह कारणे । मोडां वे'लां मरशे खरां पण, आज मरे तो जाउं वारणे ॥३॥ अन्य उपाये अलबेलडो, वळी नथी रे'वा कोइ रीतडी । अहो बाई अभाग्य आपणां, पियु त्रोडी चाल्या प्रीतडी ॥४॥ आ जो रथे बेठा रसियो, वळी खेडावियो पण ते खरो । ओडो बाई जाइये धाई, वनिता विलंब जो मा करो ॥५॥ बाई रोकी राखीये रथने, वळी वा'लाने पाछा वाळीये । सान करीने कहिये हरिने, पियू प्रीत तो नव टाळिये ॥६॥ एम टोळे मळो विंटी वळो, मेली मानिनी मरजादने । जीवन जातां नथी खमातुं, भर लोक करे अपवादने ॥७॥ मर जणाये आ जगतमांहे, हवे शीदने शांति राखशुं । छानुं छे ते मर थाय छतुं, आज नेक उघाडुं नाखशुं ॥८॥ निंदक जन मर निंदा करे, वळी दुरिजन मर दाझतां । कृष्ण धणी मारो कृष्ण धणी, एम के'शुं मुखे घणुं गाजतां ॥९॥ लोक मळी वळी चळी के'शे, तेतो सांभळी रे'शुं श्रवणे । पण निष्कुलानंदना नाथनी, बाई खोट्य न खमाये आपणे ॥१०॥ कडवुं ॥१४॥

अबळानो आशय अलबेले ओळखीजी, वियोगे वनिता दीठी अतिशय दुःखीजी । प्रमदाना प्राण नहि रहे मुज पखीजी, कहुं एने कांईक धीरज धारे सखीजी ॥१॥ ढाळ—धीरज धारो कृष्ण कहे, सहु देखतां म करो शोर । हेत राखो हैयामांहे, वा'रे म करो बकोर ॥२॥ मारे तमारे प्रीत छे ते, छानि छपाडिने राखिये । लाज

जाय ने हांसी थाये, एवुं भेद विना केम भाखीए ॥३॥ लोक मुजने एम लेखे, छे ब्रह्मचारी भगवान । आज लाज ते खोई खरी, मारुं मोडियुं तमे मान ॥४॥ तम साथे में स्नेह कीधो, तेनो हळवुं थाचा हेसखी । पण स्त्री होय आप स्वारथी, एम सरवे शास्त्रमां लखी ॥५॥ प्रीतनुं आज फळ प्रगट्युं, मने छानाने छतो कर्यो । स्नेह करतां तम साथे, अंते अर्थ ए निसर्यो ॥६॥ हजि कहुंछुं जे केण मानो, अने जाओ वळी घेर जुवती । एक वार आपण मळशुं, हदे राखजो स्नेह सती ॥७॥ एम धीरज दिधी वात किधी, तमे प्यारी छो मुने प्राणथी । तम विना त्रिलोकमांहि, वा'लुं ते मुने कोइ नथी ॥८॥ हुंतो वश छउं हेतने, साचुं कहुंछुं सुंदरी । हुं छउं जेने ते छे मारे, एतो वात अंते छे खरी ॥९॥ प्रेमनी दोरिये प्रमदा, हुंतो बंधाणो थेउ हाथजी । एम कहिने चालिया, निष्कुळानंदनो नाथजी ॥१०॥ कडवुं ॥१६॥

हरिवर हालिया मथुरां मारगेजी, जुवे रुवे जुवती उभी रही एक पगेजी । नयणे न मळे पळेपळे जळ वहे दोय द्रगेजी । रथ जातां रसियानो दीठोछे दूर लगेजी ॥१॥ ढाळ—दूर लगी तो रथ दीठो, पछी स्नेह तेह रही जोई । ज्यारे नयणे गरद[1] न दीठी, त्यारे पडी पृथविये रोई ॥२॥ जेम प्राण जातां पंडने, अतिशय पीडा उपजे । एवी गत्यने पामी गोपीका, जाणे तन तज्युं के तजे ॥३॥ शुद्ध न रही शरीरनी, मूर्च्छा खाई पडी मानिनी । उठी न शके अवनि थकी, वळी भूली दशा देहभाननी ॥४॥ हंस गयो हरिनी साथे, रह्युं देह तेह पडी पृथवी । जेम दोरी तुटी दारुकनी, चाल्य रहित पुतळी हवी ॥५॥ एवी अवस्था पामी अबळा, वळी श्यामळीयो सधावतां । चण दरदे दरद व्याप्युं, लालशुं लेह लगावतां ॥६॥ एटला पछि अंग संभाळी, अने उठी सरवे अबळा । मांहोमांहि मळी वळी कहे जे, नाथजी पाछा नव वळ्या ॥७॥ अहो आ शुं थयुं बाई, हवे भूधरने कैये भाळशुं । सदनमांही सखी आपणे, शुं जोईने मन वाळशुं ॥८॥ घेर जातां चरण न चाले, आघी चालीने पाछि वळे । पछी पगलां जोईने पियुजीनां, वारंवार तियां टळवळे ॥९॥ रज लई

1 रज.

लई मस्तक झुके, वळी वळी करे बहु वंदना । वे'ला वळजो वा'ला मारा, नाथ निष्कुलानंदना ॥१०॥ कडवुं ॥१६॥

पदराग मलार—बाई प्रीत करतां प्रितमशुं, ज्यारे पीडाये पंड । ओषड एनुं एकोइ न मळेरे, जो भमिये ब्रह्मांड; प्रीत० ॥१॥ बाई मीन जळे ज्यारे जळमां, त्यारे ठरे कोण ठामे । चकोर दुःखी थयो चंद्रथीरे, त्यारे क्यां सुख पामे; प्रीत० ॥२॥ बाई चकवो दुःख पाम्यो दिनेशथी, पियूषथी मानवी । कोण उपाय हवे कीजियेरे, गज जळियो जान्हवी; प्रीत० ॥३॥ एम निष्कुलानंदना नाथथी, पीडा आपणे पामी । शुं करिये हवे सजनीरे, आशा उगर्यानी वामी; प्रीत० ॥४॥ पद ॥४॥

एम वळी वनिता विलखी पाछी वळीजी, चरण न चाले धरणिये पडे ढळीजी । अंबर आभूषण संभाळवा शुद्ध टळीजी, वायदो वालानो कोइ न शकी कळीजी ॥१॥ ढाळ—कळी न शकी जे कृष्णे कह्युं, तेने विचारवा वनिता मळी । शुं कह्युं बाई श्यामळे, क्यारे आवशे व्रजमां वळी ॥२॥ अचेत हती सहु आपणे, प्रिछ पडी नहि तेह पळमां । कांइक कुडुं साचुं सजनी, कह्युं छबिले छळमां ॥३॥ एणे कह्युं एकवार मळशुं, एमां कपट कांइक छे सहि । एकवार ते कोण जाणे कैये, एनो कांई निरधार नहि ॥४॥ बाई जातां जातां जुदुं बोल्या, अने कोल बोल कुडा कर्या । नखशिखलगी नाथ बाई, घणुं छबिलोजी छळमां भर्या ॥५॥ हाथ न आवे हवे हरि, खोई बेठां खरी मीरांथजी । मणि चोराणी मळे नहि बाई, पियु गया परने हाथजी ॥६॥ शुकन जुवो सहु मळीने, अलबेलोजी कैये आवशे । पोते पधारशे प्रेमशुं के, आपणने त्यां तेडावशे ॥७॥ एम मांहोमांहि मळी वळी, मनसुबो करे मनमां । एम विलखी विलखी वनिता, पछी भामिनी गई भुवनमां ॥८॥ तियां मही माखण दुध देखी, घणो शोक करी रुवे सुंदरी । हवे गिरिधर विना घरमां, आ पिशे कोण प्रेमे करी ॥९॥ अंतर प्रीतने उपर के'तां, लाज लोकनी वळी लावतां । निष्कुलानंदना नाथने बाई, कांई मस लइने बोलावतां ॥१०॥ कडवुं ॥१७॥

वनिताने वेदना व्यापी वियोगनीजी, पळ वीते पंखने वण रोगे रोगनीजी । करे अति जंखना श्याम संयोगनीजी, भूली गई भामिनी

भववृत्ति वैभोगनीजी ॥१॥ ढाळ—भव वैभवनी भूली वृत्ति, जेनी सुरति लागी लालशुं । रहे उदासी थई निराशी, मन मोहे नहि धन मालशुं ॥२॥ जेहनुं प्रीते चित्त चोराणुं, अने ईशक लागी जेना अंगमां । तेनुं माशुक विना मन बीजे, राच्युं नहि कोइ रंगमां ॥३॥ बोल्युं न गमे बीजुं तेहने, प्रितमना गुणगान पखी । अन्यकथा काने सुणतां, दाझे दल ने थाय दुःखी ॥४॥ जेम मीनने नेक नीर विना, वळी क्षीरे क्षणुं सुख नव वळे । तेम प्रेमी जनने पियु विना, अन्य उपाये अंतर जळे ॥५॥ जेनुं प्रेमबाणे प्राण प्रोयुं, भावभलके भितर भेदियुं । तेहने ते जंप क्यांथी होय तनमां, जेनुं रंग ने रूप छेदियुं ॥६॥ फरे उदास मूके निश्वास, पासे नथी पियु जेहने । उन्मतवत गति होये अंगनी, अन्य जन न जाणे तेहने ॥७॥ एवा भावने पामि अबळा, हरि वियोगे वळी विरहणी । पियुपियु पोकार करतां, बणदीठे प्रितम विलखे घणी ॥८॥ लोही मांस ने लाली मुखनी, हरि जातां एटलुं हरि गया । अस्थि त्वचा ने प्राण प्रेमीनां, वळतां तनमां ते रह्यां ॥९॥ प्राणने पियु वियोगे, प्रेमी न रहे राखीने । निष्कुलानंदना नाथने, जाणुं जोशुं क्यारे करी झांखीने ॥१०॥ कडवुं ॥१८॥

एम वियोगरोग ते वनिताने वाधियोजी, जेनो प्राण प्रितमशुं बांधियोजी । जेणे श्याम साथे स्नेहडो सांधियोजी । प्रमदाना प्रेमनो पार नव लाधियोजी ॥१॥ ढाळ—पार न लाध्यो प्रेम केरो, वळी सुंदरीना स्नेहनो । प्रेमवश परवश थई, न कर्यो संभाळ जेणे देहनो ॥२॥ जळ भरवा जाय जुवती, स्थळस्थळ प्रत्ये थोभे घणुं । इयां रही मारी आळ करता, ईयां ताण्युंतुं अंबर अंगतणुं ॥३॥ ईयां मुजने आडा फरता, ईयां रोकी मुजने राखता । हेत देखाडी लोभ लगाडी, ईयां फंदमां मुने नाखता ॥४॥ घडो चढावी घणा हेते, वळी सानमां समझावता । कोये न जाणे जन बीजो, एम मंदिर मारे आवता ॥५॥ एवां सुख संभारतां, वळी हृदये भराय छे रोदने । एकांत जाई रुवे अबळा, करी विलाप उंचे वदने ॥६॥ रोई रोईने रातां करे, लोचन लाल गुलालरे । स्नेह साले शरीरमांये, जेने वा'ला साथे छे वा'लरे ॥७॥ घणीवार जाणी भरे पाणी, वळी वनिता पाछी वळे, रहे आतुरता अंतरमांये, जाणे मोहनजी क्यारे मळे ॥८॥ घट गागर सोनी

घेर पो'ती, विसरतो नथी वियोग वळी। भार न गणे उभी आंगणे, जाणिये प्राण विनानी पूतळी ॥९॥ स्नेह एनो हुं शुं कहुं, जेने पियुशुं पूरण प्रीत छे। निष्कुलानंद नथी के'वातुं, जथारथ जेवी एनी रीत छे ॥१०॥ कडवुं ॥१९॥

ए दिन जाये बहु दिल दाझतांजी, भूली शुद्ध भामिनी हरि संगे हेत बांधतांजी। वियोगे विलसे रुवे धुम मसे रांधतांजी, एम अहोनिश वीते पियुने आराधतांजी ॥१॥ ढाळ—अलबेलाने आराधतां, अतिव्याकुळ थाये वनिता। जाणे जाउं वनमां जीवन हशे, एम अंतरे थई आतुरता ॥२॥ गोरस रस भरी गोळीये, मही वेचवानो मस लई। पछी कुंजकुंजमां कामिनी, जीवनने गोते जई ॥३॥ क्यां हशे बाई कृष्ण कहोने, एम मांहोमांहि पुछे मळी। ज्यारे खबर न पामे खोळतां, त्यारे वलवले विलखे वळी ॥४॥ कहे आज वनमां क्रीडा करतां, कहे आज वनमां रास रमियां। तेहज वनमां जीवन जातां, सर्वे स्थळ खावा थयां ॥५॥ जेमजेम वन जुवे जुवती, तेमतेम कृष्ण सांभरे। विरह बाधे अंग बाधे, पछी आंखडिये आंसु झरे ॥६॥ सज्जन थोडा साले शरीरे, अंगे साले घणां एधांण। संयोगमां ए नव जणाए, पण वियोगे विलखे प्राण ॥७॥ एम वृक्ष वेली वन सरवे, घणुं शोधतां संध्या पडे। पण कृष्ण वसे मथुरांमांहे, ते वनमां जोतां केम जडे ॥८॥ एम वन जोईने जुवती, वळी भुवन आवी भामिनी। राज विना कांइ काज न सुझे, जेने लागी लगन श्यामनी ॥९॥ प्राण प्यारानी प्रीत लागी, तेणे त्यागी तननी आश जो। निष्कुलानंद एह स्नेहे नारी, पडी प्रेमने पाश जो ॥१०॥ कडवुं ॥२०॥

पदराग आशावरी—प्राण मरे जो प्रितम विना, वळी पियु वियोगे पे'ला जाजोरे। मगन थईने हुं मागुछुं मनमां, एवुं बाई मारे थाजोरे; प्राण० ॥१॥ सखीरे मणि निगमतां मणिधर जीवे, तेने ते सुख सखी कयुंरे। धनहारी निर्धन नर रे'तारे, तेने सुख रति क्यां रह्युंरे; प्राण० ॥२॥ सखीरे जत गया पछी जती मरे जो, सत गया पछी सतीरे। पत गया पछी कोय मरे जो, नगर गया पछी नरपतिरे; प्राण० ॥३॥ सखीरे फलरहित रंभा जे कोये रहे, तेतो अर्थ शे आवेरे। निष्कुलानंदना नाथ वियोगे, माग्युं मोत क्यारे न आवेरे; प्राण० ॥४॥ पद ॥५॥

एम अबळा अकळाय अति घणुंजी, मन करे मोहन सुख जो-वातणुंजी । वण दीठे वा'लम अंतर सुख नहि अणुंजी । मेली निःश्वास धिक्कारे आप्युं घणुंजी ॥१॥ ढाळ—आपणो अवगुण परठी, अबळा मुखे एम उचरे । अहो बाई कृष्ण विना, हेत आपणे एवुं कोण करे ॥२॥ जेदि असेन हतां बाई आपणे, पियुसुखने नव प्रिछतां । असत्य सत्यने ओळख्या विना, वळी अनेक वस्तुने इच्छतां ॥३॥ खबर न होती खोट बुद्धिनी, वळी न्याय अन्याय नव जाणतां । सुख दुःखने समज्या विना, वळी विषए अमृतवत माणतां ॥४॥ एम विमत हती आपणी, बाई एशुं अवळां चालतां । हेत करी हरि मंदिर आवता, तेने तस्कर करीने झालता ॥५॥ एनो आपणे अभाव लई, जई कहेतां जसोदा आगळे । तोये हृदये रोष नव धरता, करता प्रीत हेते पळेपळे ॥६॥ पराणे एणे प्रीत कीधी, अलबेले आपणे साथजी । जात बाई भववारिमांही, तेतो हरिए राख्यां ग्रही हाथजी ॥७॥ समे समे एणे सुख दिधां, वळी लाडि-लाए लाड लडावियां । आपणुं गमतुं कीधुं एणे, मान दईने मन मनावियां ॥८॥ वळी आपणी अवळाइ जुवो, एने बंधावियाता आगळे । एना गुण अवगुण आपणा, केटलाक लखीए कागळे ॥९॥ जेजे हेत कर्युं हरिये, तेतो कह्ये केम आवशे । हवे निष्कुलानंदना नाथ विना, बाई लाड कोण लडावशे ॥१०॥ कडवुं ॥२१॥

वळी बालप बालानी कह्ये नथी आवतीजी, जेजे कांइ करियुं एणे आपणी वतीजी । अलबेले आपियुं सुख समेसमे अतिजी । आपणे न जाण्युं मानिनी महा मूढमतिजी ॥१॥ ढाळ—मूढमति अति आपणी, एने काळो कहीने बोलावती । कंइक वातनी वात-मांये, एने हा कहीने हुलावती ॥२॥ वळी मही मथाव्यां वत्स चराव्यां, वळी कराव्यां घरनां कामने । कठण कहेतां मेणां देतां, वळी लेतां टुंकारे नामने ॥३॥ छाश खाटी वाटि देतां, वळी मांखण दइने नचावतां । नटनी पेरे नृत्य करावी, घेरघेरथी जोवा आवतां ॥४॥ वळी डाही थई बाई आपणे, एने कालो जाणीने कलावती । अंतरे भार एनो आपणे, लेशपण नव लावती ॥५॥ कपटी लंपट

१ अज्ञान. २ संसारसागर.

कुडा बोलो, वळी तस्कर कहेती तेहने । अनादर बाई करतां एनो, तोये ते नव तजतो स्नेहने ॥६॥ वळी भलाइ बाई भूधरजीनी, जोने कहीए मुखथी केटली । नथी कहेवाती हेत प्रीतनी रीत, जेह एणे करीछे एटली ॥७॥ आपणारे अपराधनो, बाई पार न आवे पेखतां, तेम मोटप जोतां महाराजनी, कांई लेखुं न आवे लेखतां ॥८॥ एम मळी वळी अबळा, अवगुण परठे आपणा । अहो बाई कहीए केटला, गिराए गुण गोविंदतणा ॥९॥ बाई सांभरता हशे श्यामने, सर्वे गुण गोपीजनतणा । निष्कुलानंदना नाथ साथे, राखी नथी कोइ रीते मणा ॥१०॥ कडवुं ॥२२॥

बाई आपणशुं एणे अतिशय हेत कर्युंजी, गोपी ने गोवाळ हेते स्वधाम परहर्युंजी । मेली मान मोटपने मनुष्यनुं देह धर्युंजी, जोने बाई एनुं आपणथकी शुं सर्युंजी ॥१॥ ढाळ—सर्यु नहि कंइ श्यामनुं, आपण मांयेथी एक रति । केवळ हेत एक कर्युं एणे, आपणे न जाण्युं मूढमति ॥२॥ बाई भव ब्रह्मा जेने भजे, वळी नेतिनेति निगम कहे । तेहने जाण्या जार जुवती, बीजुं अज्ञ आपणथी कोण छहे ॥३॥ बाई इंद्र आदि अमर सरवे, जेनी अहोनिश आज्ञा करे । वळी शशि-सहित सूर्य सदा, जेना बचनमां फेरा फरे ॥४॥ सरस्वती कहे उत्तम कीर्ति जेनी, वळी नारद गुण जेना गायछे । सहस्रफणीमां जुगल जीभे, शेष समरे जेने सदाय छे ॥५॥ सर्वे सुखनुं एह सदन सजनी, अने प्रीतनो वळी पुंज छे । पूरणकामने ठाम ठर्यानुं, वळी ओछप एहमां शुंज छे ॥६॥ जेम नदी सर ने कूप वापी, भरपूर जो होये भरी । पण वारिधि[1] कोय वारिवडे, सुख न माने सुंदरी ॥७॥ तेम सुख सरवे सजनी, रह्यां अलबेलाने आशरी । एवा जाणीने जुवती, रति कृष्ण साथे नव करी ॥८॥ जेम मूरखने कोइ मिरांथ मळे, पारस के चिंतामणि । शिलासम तेनुं सुख समझे, जेने बाळक बुद्धि छे घणी ॥९॥ एम थयुं बाई आपणे, ओळखी न शक्यां एहने । निष्कु-लानंदने नाथे सजनी, तेह सारु दीधोछे छेहने ॥१०॥ कडवुं ॥२३॥

छबीलोजी दइ गया बाई छेहजी, जाणी जन अज्ञ आपणे अति सेहजी । मूढमति जोइ अबळानो देहजी, शिया गुण जोइ राखे

---

१ समुद्र.

आपणशुं नेहजी ॥१॥ ढाळ—शियो गुण जाणी श्यामळो, अलबेलो आपणशुं आचरे । जोई जोईने जोयुं अंते, सार नव दीठुं सरे ॥२॥ बाई असन अति जडमति, तेतो शुं समझिये स्नेहने । जाडा बोली पालव खोली, तेणे करी न गमी तेहने ॥३॥ बाटे घाटे वनमां विचरूं, वळी छुटे छेडे फरीए । एवा गुण जाणी आपणा, बाई हेत तोडयुंछे हरीए ॥४॥ सरवे जातमां जड जंगली, वळी तेथी जड तेनी जुवती । बाई एवा कुळमां उपन्यां, तेह न समजुं स्नेह रति ॥५॥ रूप रंग अंगे नहि आपणे, वळी प्रीतमांहि प्रीछुं नहि । एवां कठोर नठोर नगणां जाणी, नंदलाडीले तज्यां लहि ॥६॥ बाई वनचरियो निर्लज्ज फरियो, वळी व्यभिचारभावे एने भजी । एवा गुण जाणी आपणा, बाई तेहसारु तेणे तजी ॥७॥ क्यां पारस ने क्यां पथरो, क्यां काच ने क्यां कंचन । एह आगळ बाई एम आपणे, तेणे मान्युं नहि एनुं मन ॥८॥ दैव जोगे दोयज दहाडा, प्रकट्यो हतो घर सुखनो । पलटि पळ ने प्रिये परहर्यां, दइ गया दिवस दुःखनो ॥९॥ वळी अवगुण जोया आपणा, नाव्यो संदेशो नव लही सारने । निष्कुलानंदने साथे सजनी, विसारी बाई व्रजनारने ॥१०॥ कडवुं ॥२४॥

पदराग आशाधोळ—नाव्यो संदेशो नाथनोजीरे, जुवती जोतां जो वाट (२) आशुं थयुं रे आपणे । आशुं थयुं जो आपणेजीरे, प्राण रहेछे शामाट (२) नाव्यो० ॥१॥ बाई मीन मरे जळ मूकतांजीरे, धन्य ए प्रीत परमाण (२) पियु वियोगे प्रमदा । पियु वियोगे प्रमदाजीरे, पापी रह्या केम प्राण (२) नाव्यो० ॥२॥ कुंजतणां बाई बाळकांजीरे, जुवे बाट षट मास (२) अवधे न आवे जो जननी । अवधे न आवे जो जननीजीरे, तजे तन थई निराश (२) नाव्यो० ॥३॥ जीवन विना जे जीववुंजीरे, एतो अणघटती वात (२) निष्कुलानंदना नाथ विना । निष्कुलानंदना नाथ विनाजीरे, पंडडुं नव थयुं पात (२) नाव्यो० ॥४॥ पद ॥६॥

अंतरजामीए अंतरनी जाणीजी, उद्धव प्रत्ये उचरिया वाणीजी । सुणो शुभ मति वात चित्त आणीजी । प्रेमवश प्रमदा अमे चाल्ये अकळाणीजी ॥१॥ ढाळ—अकळाणी अति अम काजे, वळी प्राणगतवत थइ पडी । ते मुज विना ए मानिनीने, केम निगमती हशे

घडी ॥२॥ एटला माटे उद्धवजी, तमे व्रज जई करो वातडी । सम-झावजो तमे सहु जनने, वळी रे'जो तियां पंच रातडी ॥३॥ अध्यात्म एने ज्ञान आपी, समझावजो बहुपेरजी । एटलो परमारथ करो उद्धव, तमे मनमां आणी मे'रजी ॥४॥ सर्वे पेरे सुजाण छो, वळी घणुं केहेवानुं काम नथी । समास करजो सारीपेरे, के'जो तत्त्वने तमे कथी ॥५॥ जेणी रीते वळी जुवती, अति सुख पामे सुंदरी । उद्धवजी जइ एटलुं, वळी आवजो कारज करी ॥६॥ सगुण जाणी एणे स्नेह कीधो, निर्गुण न जाण्यो नारीए । तेणे एनुं तन तपीयुं, एणे एम समजाणुं सखी सारीए ॥७॥ आव्या गया जाण्या अमने, एक प्रेमना वशमांय । तमो गये गुण थाशे घणो, वळी कसल नहि रहे कांय ॥८॥ अमे गयानो अर्थ सरशे, प्रतीत पडेछे तमतणी । उद्धव एमां विलंब न कीजे, जाओ तमे वळी व्रजभणी ॥९॥ एवी रीते उद्धवजीने, हेतेशुं ते कह्युं हरि । निष्कुलानंदना नाथनी, पछी आज्ञा एह शिर धरी ॥१०॥ कडवुं ॥२५॥

एह जो आज्ञा उद्धवे शिर धरीजी, जेवी श्रीमुखे कहिछे जो श्रीहरिजी ॥ पछी व्रज जावाने अर्थे रथ आण्यो जोतरीजी, तैये उठिया उद्धवजी वंदना करीजी ॥१॥ ढाळ—करी वंदना उठिया उद्धव, कर जोडी उभा वळी आगळे । कृष्णे कह्युं ते करवुं खरुं, पण अळगे गये अंतर जळे ॥२॥ शिष नमावीने शीख मागी, जुतो रथ उपर बेठा जई । त्यारे कृष्ण कहे सुणो उद्धव, एक संदेशो कहुं ते सई ॥३॥ नंद जशोदाने झाझाझाझा, प्रणाम के'जो पाये पडी । एहना गुण ओशिंगळ अमे, थई न शकिया एक घडी ॥४॥ बहुपेरे एणे बेउ जणे, घणुंघणुं करी जो जतनने । अर्ध घडी अळगो न मुकतां, जेम रंक जाळवे रतनने ॥५॥ असनपणे अमे हता अटारा, नित्य राव नवली लावता । तोए अमने कांइ न कह्युं एणे, सामुं स्नेह करीने बोलावतां ॥६॥ वळी गोळी ढोळी मही पीता, खाता मनमान्युं माखणजी । अचपळाई अमे एवी करता, तोए न आण्यो एणे अवगुणजी ॥७॥ एह मात पितानी मोटप, मुखे उद्धव कही नथी आवती । अमे न थई सेवा एहनी, एतो अमने खटके छे अति ॥८॥ तेने लळीलळी तमे पाय लागी, वळी चरणमां शिश धरजो ।

पछी गोपीजनने अमारा, घणाघणा प्रणाम करजो ॥९॥ शिश नमावि वळी सर्वेने, के'जो प्रणाम व्रजसाथने । कुशळ छे ने कुशळ पुछयुं, निष्कुलानंदना नाथने ॥१०॥ कडवुं ॥२६॥

श्रीकृष्णे कह्युं ते श्रवणे सांभळीजी, पछी प्रभु पाये उद्धव लाग्या लळीजी । चरण चिंतवी चालिया व्रजमां वळीजी, संध्या समे आविया गोकुळनी गलीजी ॥१॥ ढाळ—गोकुळ गामनी गलीए आवी, नंदने भुवन रथ छोडियो । मळी लळी नंदपाये लाग्या, वळी करपुट ते जोडियो ॥२॥ त्यारे नंद कहे कृतारथ कीधो, उद्धवजी भले आविया । आज भाग्य जाणुं अमारां, तमे आवतां उदे थयां ॥३॥ आज कष्ट मळ्यां अमारां, तमे पधारिया प्रेमे करी । राम कृष्ण बंधव बेउनी, खबर अमने आपो खरी ॥४॥ कुशळ छे बल कृष्ण बेउ मळी, वीरा करो एह वारता । अमे दोये रंकने वळी, कंईए कृष्णजी संभारता ॥५॥ एवुं सुणीने उद्धव पाये, लाग्या ते जसोदा नंदने । अर्धक्षण गुण तमारा, नथी विसरता गोविंदने ॥६॥ वळी बहु पेरे प्रणाम कह्या, कहे मारीवती पाये लागजो । अमारा अनुग्रहनुं वचन, कर जोडी कृष्ण कहे मागजो ॥७॥ अमे कुशळ छीये अंगे, तेह तो पुण्य तमतणे । अति स्तुति करी कह्युं, बळ कृष्णजी बेउ जणे ॥८॥ एम वात करतां वीती रजनी, पछी घेरेघेर गोपीजन जागीयां । कृष्णकृष्ण कहेतां कांइ, मही मथवा लागियां ॥९॥ उद्धव सुणी आश्चर्य पाम्या, आतो वश सहु छे स्नेहने । निष्कुलानंदने नाथे कह्युं, तेतो केम कहेवाशे एहने ॥१०॥ कडवुं ॥२७॥

पछी उग्यो अर्क ने जाती रही जामनीजी, भुवन भुवनथी भेळी थई भामनीजी । नंद घरे नवलो रथ केनो आव्यो कामनीजी, अलबेलो आव्या जाणी धामधामनीजी ॥१॥ ढाळ—धामधामथी धाई गोपी, वळी रथ जाणीने राजनो । टोळे मळी वळी वनिता, मेल्यो धंधो घर काजनो ॥२॥ आवी जोयुं त्यां उद्धव दीठा, पछी भेटी तेने भावशुं । पछी प्रेमे करीने प्रमदा, पुछे उद्धवने उत्सावशुं ॥३॥ शियो संदेशो सुखनो, कृष्णजीए अमने का'वियो । तमने मुक्या ते न आव्या, एवो शियो अभाव आवियो ॥४॥ साचुं कहेजो सम अमारा, अमे पुछुंछुं ए प्रश्नने । अम उपरे उद्धव एणे, कहो केम धार्युंछे

कृष्णने ॥५॥ अहोनिश उद्धव तमे, मोहनशुं रहोछो मळी । कोई वारे कृष्णजी कहेता, व्रजमां जाशुं वळी ॥६॥ उद्धव कहेजो अमने, होय जथारथ जेवुं सहि । शिये वांके श्यामळो, वळी व्रजमां आव्या नहि ॥७॥ स्नेह छे एने कोण साथे, केनी प्रीत करी पियु वाधिया । केने वश थइ रह्या वहालो, जे अमने तजी तेना थया ॥८॥ उद्धव अमने अलबेलानी, कथा ते सर्वे कहो कथी । कोण कारण उद्धव अमने, मोहने उतार्यां मनथी ॥९॥ उद्धवजी हवे उचरो, रखे वा'ले कह्युं ते विसारता । निष्कुलानंदना नाथजीनी, करो विधविध वारता ॥१०॥ कडवुं ॥२८॥

पदराग सोरठा—उद्धवजी हवे उचरो, करो वा'लानी वात । जेरे करो ते जीवाडजो, अमो छीये अबळानी जात; उद्धव० ॥१॥ सहु मळी अमे सुणवा, लेवा सुख शरीर । उद्धव अमेछीए अधिरियां, तेने आपजो धीर; उद्धव० ॥२॥ एक वाते शांति उपजे, एके उठेछे झाळ । विवेके कहेजो ते वीरा वळी, थई दिलना दयाळ; उद्धव० ॥३॥ वल-वलुंछुं अमे वनिता, तेतो कृष्णने काज । निष्कुलानंदनो नाथजी, क्यारे मळशे महाराज; उद्धव० ॥४॥ पद ॥७॥

उद्धव कहे वळी सुंदरी सुणो सहुजी, तमे छो हरिने बाई व्हाली बहुजी । निशदिन नाथनी साथे बाई हुं रहुंजी, कह्युं मुने कृष्णे ते तमने कहुंजी ॥१॥ ढाळ—कह्युंछे बाई कृष्णजीए, करजो कर जोडी प्रणाम । वळी वळी शुं कहुं कृष्ण कहे, मारे सुंदरी सुखधाम ॥२॥ रातदि-वस रटण रहेछे, वारंवार व्रजसाथने । तमारा प्रेमनी वात प्रमदा, नथी विसरती नाथने ॥३॥ वळी उठतां बेसतां एम बोले, शुं करती हशे व्रजसुंदरी । सुतांसुतां जागे ज्यारे, त्यारे गोपीगोपी उठे करी ॥४॥ एम संभारेछे श्यामळो, वळीवळी व्रजजनने । प्राणथकी अधिक अबळा । जणावोछो जीवनने ॥५॥ भव ब्रह्मा भजेछे जेने, तेतो भजेछे बाई तमने । तमारी तेनी खबर खरी, कांइ पडती नथी अमने ॥६॥ कोण जाणे जे केम हशे, वळी नथी कळाती वारता । रात दिवस हृदयथी, हरि तमने नथी विसारता ॥७॥ उद्धव कहे हुं आश्चर्य पाम्यो, शियां पुण्य तमारां छे सजनी । सुतां बेठां जागतां, व्हालो वात करेछे वळी व्रजनी ॥८॥ बाई प्यारी छो तमे प्राणथी,

कृष्णे कह्युं ने हुं पण कहुं । हरि तमारा हेतनो हुं, पार कई पेरे लहुं ॥९॥ पण हेत करी हरि हैयानुं, हारद कह्युंछे अमने । निष्कुलानंदना नाथनुं गमतुं, ते सांभळो तो कहुं तमने ॥१०॥ कडवुं ॥२९॥

उद्धव कहे सुणो सरवे सुंदरीजी, केवा जाणी कृष्णने कहो तमे प्रीत करीजी । समझ्या विना सुख ना'वे जो जाये मरीजी, जुंदुं नथी जुवती वात अंते ए खरीजी ॥१॥ ढाळ—खरी कहुं खोटी नथी, तमे समझ्यां नहि कांइ सुंदरी । परापर जे ब्रह्म पूरण, तेने तमे जाणियो जार करी ॥२॥ पृथ्वी जळ ने तेज वायु, वळी व्योम त्रिगुण अहंकार । एह मळी महत्तत्त्व माया, एक पुरुषने आधार ॥३॥ पुरुष रहे परब्रह्ममांहि, परब्रह्म रहे निराधार । तेह जे श्रीकृष्ण मूरति, तेने जाणियो तमे जार ॥४॥ वळी विश्वमांहि व्यापी रह्यो, पिंड ब्रह्मांडमां भरपूर । कृष्ण विना तो कोये नथी, तेने देखियो तमे दूर ॥५॥ हवे एकाग्र चित्त आणो, तमे धरो अंतरे ध्यान । बाह्य वृत्ति मेलो बाई, भीतर छे भगवान ॥६॥ मन कृत्य मिथ्या करीने, अंतर वृत्ति वाळीये । तो साक्षीरूपे सरवमांहि, व्यापक वस्तुने भाळिये ॥७॥ आंख्य मीची जुवो अबळा, तो ध्येय ध्याता धोखो टळे । अणछतां शुं थाओ उभां, एक विना अन्य नव मळे ॥८॥ वेदा वेदांत ने सांख्यनुं, सुंदरी एह सार छे । एम समझे थाशो सुखियां, अंते एह निरधार छे ॥९॥ देह बुद्धि बाई दूर करी, वळी विषय वासना परहरो । निष्कुलानंदना नाथे कह्युं, तमे जोग जुगते शुं आदरो ॥१०॥ कडवुं ॥३०॥

उद्धवजी तमे एशुं बोलीयुंजी, अमने ए कह्युं तमे अणतोळियुंजी । भाई अमने भामिनीने शीद पाडोछो भूलीयुंजी, छते कंथे छार को'ने केणे चोळीयुंजी ॥१॥ ढाळ—छार न चोळ्युं छते धणीए, एतो विधवा केरो वेपार छे । कंथ वियोगी अंतर रोगी, तेने सुंसवी भली छार छे ॥२॥ वळी नर कोई निरभागी, सुत वित्त दारानो दुःखियो । तेह जोग लइने जाय जंगले, खावाने कोइ स्थळे सुखियो ॥३॥ वळी भववैभव जेने होय वा'ला, तेतो एक ब्रह्म कही उचरे । भाल्य उभयभ्रष्ट थइने, पछी मनमान्या विषय करे ॥४॥ वळी

१ राख.

धणी विना जे ध्यान धरे, तेतो कोईकनुं घर घालवा । जेम आंख्य मिची बेसे बलाइ, तेतो झडपी उंदरने झालवा ॥५॥ डगमग दिल चळ चित्तवाळा, जेने प्रतीति नहि प्रगटतणी । तेतो वण कर्ये वेपार एम्बो, भाई धाइने करशो तेनो धणी ॥६॥ उद्धवजी तमे कह्युं जे अमने, तेमां सार न दीठो कांइ शोधतां । अमने कह्युं एवुं जे ज्ञान, तमने केटलुं थयुं परमोदतां ॥७॥ बहु साधने साध्युं हशे, उद्धवजी एवुं ज्ञान । आटला दिवस आया वेपनुं, केम अळगुं न कर्युं अज्ञान ॥८॥ बीजाने तो जोग धरावो, भाइ तमे ते भोगी केम रह्या । अमे कंगालनी उपरे, छेक न थइए निर्दया ॥९॥ एवा संदेशा लाटे उद्धव, केम नाण्यां कूप विषनो भरी । निष्कुलानंदना नाथनुं मोकल्युं, खात अमे खांते करी ॥१०॥ कडवुं ॥२१॥

उद्धवजी अमे जोग केम करीएजी, अमे कृष्णकामिनी कांथा-थांबर केम धरीएजी । तेथकी बीरा मर विष खाइने मरीएजी, गजथी उतरी केम चडीए खरीएजी ॥१॥ ढाळ—खरीए न बेसाये करि तजी, कण मूकी कुकस कोण ग्रहे । कंचन मुकीने काढय कोई, लोभावे पण नव लहे ॥२॥ मणिरत्ननी माळा मूकी, शंख-लानो शणगार कोण करे । बावना चंदन तजी तनमां, भस्म कोण भुंडी फरे ॥३॥ अंबर अंगे ओढवां मेली, वळी कोण धरे मृगचर्मने उत्तम क्रिया मुकी अंगनी, कोण करे मलिन वळी कर्मने ॥४॥ खीर खांड घृत खावुं तजीने, खाये कोण आक धंतुरा पान । सेज पलंगने परहरीने, कोण सूवे जइ स्मशान ॥५॥ जेह मुखे अमे पान चाव्यां, तेह मुखे आवळ केम चावशुं । कृष्ण विना उद्धव अमे, बीजुं अंतरे केम ठेरावशुं ॥६॥ प्रीते पतंग अंग पावके आपे, मृग मरे निःशंक थई नादमां । उद्धवजी सुख एटलुं, शुं नहि जाणिये श्यामना स्वा-दमां ॥७॥ आतो तन मन आप्युंछे एहने, एक रति अमे राख्युं नथी । श्रीकृष्ण कृष्ण के'तां मरशुं, पण बीजुं नहि थाय अमथी ॥८॥ आ जिह्वा तो अन्य न उचरे, पण मुवा पछी पारखुं कोइ लेशे । वळी भुंगळी वळी वांसळी करे कोय, तोए कृष्ण कृष्ण एम बोलशे ॥९॥

---

१ हाथी. २ आकडो. ३ पतंगीयो. ४ अग्नि.

अमो अबळानुं अंतर एवुं, जेणे दाळे दळियुं तेणे दळियुं। निष्कुलानंदना नाथ साथे, मन मळियुं तेह मळियुं ॥१०॥ कडवुं ॥३२॥

पदराग गोडी—श्रीनाथ साथे मन मानियुं, उद्धव ए विना अमे न रहेवायेहो । वालाने वियोगे वीते पळ वळी, तेतो जुगतुल्य जायेहो; श्री० ॥१॥ सुतां बेठां सांभरेछे सलुणो, सुखकारी श्याम सदायेहो । खातां पीतां खटके हृदये, अलबेलो अंतरमांयेहो; श्री० ॥२॥ दर्शन विना जे दलडुं दाझेछे, तेतो केने न कहेवायेहो । अवर कोये ओषड उसताढे, शरीर सुख नव थायेहो; श्री० ॥३॥ प्रेमना पाशमां पाडी उद्धव अमने, घेरीने मार्युंछे घायेहो । निष्कुलानंदना नाथे नथी राख्यो, उगरवानो उपायेहो; श्री० ॥४॥ पद ॥८॥

उद्धव अमे अंतरे थइछुं जाजरीजी, तेतो श्याम सलुणाने स्नेहे करीजी । धीर अंगें अबळा नथी शकती धरीजी, अधुरूं पुरू करवा आविया तमे फरीजी ॥१॥ ढाळ—अधुरू पुरू करवा काजे, ए संदेशो कृष्णे कहावियो । काळजुं तो कापीने गया'ता, वळी मारीने प्राण मंगावियो ॥२॥ प्राण अमारा लईने उद्धव, अलबेलोजी शुं करशे । अमो अबळानो अंत आणे, एनुं कारज ते शुं सरशे ॥३॥ माशी मल्ल मामाने मार्यो, एम आवी मारे मर अमने । पण दूर रहीने दगा रचेछे, तेतो घटतुं नथी त्रिक्रमने ॥४॥ स्वारथ विना शाने माटे, अम उपर एणे आदर्युं । अमे अबळाए उद्धव एनुं, भुंडुं ते भाई कहो शुं कर्युं ॥५॥ अनेक अपराध होय अबळाना, तोये नर नथी कोइ मारता । भणी आव्याछे भाइ बहु, केम एटलुं नथी विचारता ॥६॥ पाराधी बांधी मारे पशुने, तेतो मांस चर्मने माट जो । एतो अमारूं अर्थ नहि आवे, शुं मारीने करशे खाट जो ॥७॥ नो'तुं दीठुं नो'तुं सांभळ्युं, जे प्रीत करीने प्राण हरवा । उद्धवजी एवुं अलबेलाने, कोणे शीखव्युं जो करवा ॥८॥ केने कहीए कोण सांभळे, ज्यारे अलबेले एवुं आदर्युं । उगरवानी अमे आशा मेली, मरवानुं मन निश्चे कर्युं ॥९॥ अधुरे सुखे मरशुं अमे, रे'शे आशा अमारी एहशुं । निष्कुलानंदना नाथ साथे, नथी पडवुं नोखुं स्नेहशुं ॥१०॥ कडवुं ॥३३॥

उद्धवजी एहनी वात कहुं कथीजी, कोई रीते कृष्णमांहि जो

काचुं नथीजी । अमे तो विचार्युं अमारा मनथीजी, अर्थ सारी गया एह आप स्वारथीजी ॥१॥ ढाळ—अर्थ सारी अलबेलडो, अळगा जाइने ए रह्या । वियोगे अमे विलखी विलखी, शरीरना सुखथी गया ॥२॥ जेम पुष्पनी वास लई वेगळो, अलि[1] उडीने आघो फरे । जेम फळ खाइ खग[2] तजे तरू, तेम कृष्णजी पण एम करे ॥३॥ दाहक वनने जेम मृग मेले, विन तेज राजन रैयत तजे । जेम निर्धन पुरुष परहरे पुंश्चली, एम अमने तज्यां बांधी ध्वजे ॥४॥ जेम सूका सर[3]ने परहरीने, मेलीने जायछे मराल[4] । जेम भीक्षा लईने तजे भुवन भीक्षु, एवो नेह करे नंदलाल ॥५॥ विद्यार्थी जेम विद्या भणीने, वळी तजेछे विद्यावानजी । जेम दक्षिणा लइ यजमान तजे, तेम करेछे एह कानजी ॥६॥ एम अमने परहर्यां, अलबेले उद्धव आजरे । अमारूं सुख राख्युं अधुरूं, एणे सार्युं एनुं काजरे ॥७॥ हवे छेटे रही छेदेछे छाती, दूर रहिने दियेछे दुःखजी । प्रीत करी प्राण हरिलेल्या, पछी सानुं रहे हवे सुखजी ॥८॥ सुतां बेठां स्नेह साले, पळेपळे पिंड घणुं परजळे । उद्धवजी अंतरनी वातो, ते वा'रे बीजुं कोण कळे ॥९॥ भरी कसी बाण भीतरे, मार्यांछे एणे मर्मनां । निष्कुलानंदना नाथे अमने, टाळ्यां लोक कुळ धर्मनां ॥१०॥ कडवुं ॥३४॥

उद्धवजी एवुं हतुं एने मनजी, जे कलपावी कलपावी तजावशुं तनजी । तो ठोरठोर नहोती करवी जतनजी, ज्यारे एने आपवोतो अमने आवो दिनजी ॥१॥ ढाळ—दिन देवोतो जो दुःखनो, वळी वण मोते हतां मारवां । तो अनेक विघ्नमांहिथी अमने, आगे नो'तां उगारवां ॥२॥ भयानक व्योमासुर भयथी, वळी राखियां रूडी रीतशुं । शकटासुर तृणावर्त तेथी, पहेलां उगारियां एणे प्रीतशुं ॥३॥ केशी वृषभ अघासुरथी, अमने अलबेले उगारियां, वत्सासुर बगासुर बीजाथी, वळी व्रजनां विघ्न निवारियां ॥४॥ विष निरविष धर वरूणथी, करी व्रजवासिनी एणे सार । अमारे कारणे उद्धव एणे, दावानळ पीधो दोय चार ॥५॥ वळी इंद्र कोप्यो व्रजवासी उपरे, महाप्रलयनो मेघ मेलियो । वीज झबके नीर खळके, वळी

---

१ भमरो. २ पक्षी. ३ सरोवर. ४ हंस.

अंधकार अतिशे थयो ॥६॥ घोर गर्जना सुणी थयां घांघां, जाण्युं आज कल्पांत आवियो । त्यारे धरी गोवर्धन कर उपरे, व्रजसाथ एणे बचावियो ॥७॥ उद्धव एणे अमने, अनेक विघ्नथी उगारियां । आवुं हतुं जो मनमां एने, तो मोर्ये केम न मारियां ॥८॥ नथी खमातुं उद्धव अमे, पीडा पीडी जे लेशे प्राण । अंतरनी शुं कहीए उद्धव, तमे नथी अमारा अजाण ॥९॥ कृष्णे कर्युं एवुं कोइ न करे, उद्धवजी कहुं अमने । निष्कुलानंदना नाथना सखा, छो त्यारे कहुं तमने ॥१०॥ कडवुं ॥३५॥

बीरा नथी विसरती उद्धव एह वारताजी, दिलडुं दाझेछे ए सुख संभारतांजी । विसरतुं नथी वळी अमने विसारतांजी, चालोने देखाडीए ज्यां हरि गायो चारताजी ॥१॥ ढाळ—गायो चारता गोविंद जियां, तियां उद्धवने तेडि गयां । वनिता वळी टोळे मळी सर्वे स्थळ वननां देखाडियां ॥२॥ इयां एणे अघासुर मार्यो, इयां ब्रह्माजीए वत्स हरियां । इयां बेशी अन्न जमिया, इयां वत्स बाळक बीजां करियां ॥३॥ आ स्थळे एणे गायो चारी, आ स्थळे पायां एणे नीर । आ स्थळे ए स्नान करता, सुंदर श्याम सुधीर ॥४॥ आ ठामे एणे अमने रोक्यां, आ ठामे मही लइ लुटियां । आ ठामे एणे अंबर ताण्युं, तेणे करी मांट मारां फुटियां ॥५॥ इयां एणे वेण वगाडी, इयां रमाड्यां एणे रासजो । इयां तजी भागी गया भूधर, त्यारे अमे थयां उदासजो ॥६॥ पछी इयां जोयां एनां पगलां, तियां लाधी अमने एनी भाळ । जुवती सहित जाता जाण्या, वळी वळगाडी तेने डाळ ॥७॥ इयां वश कीधा अमे, इयां आव्या हता अलबेल । इयां रास फरी रचियो, पछी रमाडियां रंगरेल ॥८॥ उद्धवने सर्वे स्थळ देखाडतां, अति आंखडिये आंसु झरे । उद्धव अमे केम करीए, एम कही कहीने रुदन करे ॥९॥ एवां सुख नथी दीधां एणे, जे विसार्यां पण विसरे । निष्कुलानंदना नाथ वियोगे, पापी प्राण पण नव निसरे ॥१०॥ कडवुं ॥३६॥

पदराग मेवाडी—वालीडो विजोगी गयारे, हो उद्धवजी अमने । विसामो विजोगी गयारे; हो उद्धव० । टेक—अमने करी अनाथ, नेक नाखी गया नाथ । हवे केम आवे हाथ, कुबज्याना नाथ

थयारे; हो उद्धव० ॥१॥ पियु संगे पळेपळ, कोये नव पडि कळ । अंतरे आवे छे वळ, देखो दूर रह्यारे; हो उद्धव० ॥२॥ को'ने अमे करूं केम, अलबेले कर्युं एम । अंतर जळेछे जेम, डुंगर दाझियारे; हो उद्धव० ॥३॥ निष्कुलानंदनो नाथ, अमारी ए मिरांथ हाथ । विसारी व्रजनो साथ, दिलमां नाणी दयारे; हो उद्धव० ॥४॥ पद ॥ ९ ॥

उद्धवनुं अंतर मन आश्चर्य पामियुंजी, आपणुं डहापणपणुं देखी गोपीने वामियुंजी । जाण्युं हरिनुं हेत जुवती घट जामियुंजी, पछि प्रमदाने चरणे उद्धवे शिश नामियुंजी ॥१॥ ढाळ—शिश नमावी वळी वंदना कीधी, धन्यधन्य बाई तमे धन्य छो । स्नेहपण साचो तमारो, वळी तमे हरिनां तन छो ॥२॥ तमारा प्रेमने पाशले, वळी सर्वे साधन न्यून छे । मने थयुं दरशन तमारुं, तेह मारां मोटां पुण्य छे ॥३॥ प्रीत तमारी प्रमदा, तेनी रीत अलौलिक अबळा । तमारी श्रीकृष्ण स्वामीनी, कोये कळाती नथी कळा ॥४॥ एटलुं तो जाणुं जो अमे, तमे गोपी छो गोलोकनी । एह विना तो न होय आवुं, होय बीजे बुद्धि तो कोकनी ॥५॥ मोटां भाग्य माताजी मारां, जे कृष्णे मुजने मोकल्यो । सुणी सुधासम वाणी तमारी, प्रेमेशुं पीतां हुं छळ्यो ॥६॥ तमारी पद रज मागवा, बाई ललचाणुं मारुं मन । तमारा दासनुं दासपणुं, एह आपजो जुवती जन ॥७॥ बाई बाळक बुद्धिए हुं बोलियो, तेनो हृदये न धरशो रोष । कालुं घेलडुं कह्युं मे जेह, तेह दासनो निवारिए दोष ॥८॥ साची तमारी प्रीत सजनी, वळी साचो तमारो स्नेह । साचि भक्ति तमे करी सुंदरी, आवो पामी अबळानो देह ॥९॥ मे'र करो माता मुजने, आपो आज्ञा ते शिर धरुं । निष्कुलानंदना नाथ पासे, कहो तो जावानुं हवे करुं ॥१०॥ कडवुं ॥३७॥

उद्धव उच्चरिया करी अति विनतिजी, माताजी मारी छे जो थोडी मतिजी । मूढ नव जाणे गूढ तमारी गतिजी, आपो मुने आज्ञा जाउं हवे जुवतिजी ॥१॥ ढाळ—जाउं हवे जगदीश पासे, एवी आज्ञा करो तमे । त्यारे सुंदरी कहे सारु वीरा, सुखे पधारो राजी अमे ॥२॥ पछी भुवनभुवन गइ भामिनी, लावी भेट भूधर अरथे । मही मांखण दुध घृत गाडवा, वळी लावीने बांध्या रथे

॥३॥ कोइक कुरमलडो लावी, कोइक तल बाजरी तल सांकळी। कोइक धोती पोती पीतांबर, कोई लावी काळी कांबळी ॥४॥ भर्यो रथ लइ भेटशुं, लावी वस्तु बहु प्रकारनी। अगर चंदन माळा आपी, उद्धव करजो पूजा मोरारनी ॥५॥ कोइक कहे चरण हृदे धरजो, कोइ कहे अंगोअंग भेटजो। कोइक कहे हैये हाथ चांपी, कोइ कहे चरणमां लोटजो ॥६॥ कोइ कहे जइ बकी लेजो, कोइ कहे गाल झाली ताणजो। कोइ कहे हाथ जोडी कहेजो, हरि अमने पोतानां जाणजो॥७॥ जेने जेवुं अंग हतुं, तेणेते तेवुं का'वियुं। हेत छुपाव्युं नव छुपे, हैयानुं ते होठे आवियुं ॥८॥ वळी सहु मळी प्रणाम कर्या, उद्धव कहेजो जइ कृष्णने। दयानिधि दया करीने, देजो वहेलां हरि दृष्णने ॥९॥ उद्धवजी स्तुति करजो, कर जोडी अमारी वती। निष्कुलानंदना नाथ आगळे, विधविध करजो विनति ॥१०॥ कडवुं ॥३८॥

प्रमदानो प्रेम ते केम करी जाये कह्योजी, सुंदरीनो स्नेह देखी दिग्मूढ थयोजी। धन्यधन्य अहो उद्धव एम करे रह्योजी, जोयुं हेत जुवतीनुं अपार पार नव लह्योजी ॥१॥ ढाळ—पार न लह्यो प्रेम केरो, जोइजोइ जोयुं उद्धवे। श्रीकृष्ण विना प्राण आना, केम करीने रे'शे हवे ॥२॥ कोइक मुख निश्वास मूके, कोइ आंखडीए आंसु भरे। कोइक वदन करी उंचुं, गाढे स्वरे रोदन करे ॥३॥ उद्धव कहे बाई एम म करो, तमे धरो अंतर धीर। तमने हरि सुख आपशे, लोही नाखो नयणांनां नीर ॥४॥ त्यारे सुंदरी कहे अमे शुं करुं, केम रहे नयणांनां नीर झालियां। तमे हता जे कथा के'ता, तेह पण वीरा तमे चालिया ॥५॥ सारुं सधावो स्नेही श्यामना, दरश स्परश करो हरिचरणने। अमारां आशिष वचन, के'जो अशरण शरणने ॥६॥ पछी उद्धव गोपीने पाये लागी, मागी शीख रथ चलावियो। अहो स्नेह सुंदरीनो, मनन करतां मथुरां आवियो ॥७॥ उद्धव आविने भेट्या भूधरने, नयणां तृप्त न थाये निरखतां। त्यारे कृष्ण कहे भले आव्या उद्धव, शुं करेछे व्रजवनिता ॥८॥ स्नेह मुजशुं सुंदरीने हतो, अति घणो अतोलजो। कोइ हवे संभारेछे व्रजमां मने, तमे उद्धवजी साचुं बोलजो

॥९॥ उद्धव कहे सुणो श्रीहरि, धन्यधन्य व्रजनी विरहिणी । निष्कुलानंदना नाथ के'तां, वीते छे दिन ने रेहणी ॥१०॥ कडवुं ॥३९॥

उद्धव कहे हुं शुं कहुं श्रीहरिजी, तमारा स्नेहवश व्रजसुंदरीजी । हेकृष्ण कृष्णजी करेछे भावे भरीजी, नाथ नथी रही एने खान पाननी खबर खरीजी ॥१॥ ढाळ—खानपाननी खबर नथी, उन्मत्त गत छे अंगनी । लोकलाज काज त्याग करी, राती छे तमारा रंगनी ॥२॥ जेम नर कोई मादक पीये, तेने तनतणी शुद्ध विसरे । तेम तमारा स्नेहनी केफे करी, एने देह दशा नव दिसे सरे ॥३॥ जोग जज्ञ जप तप तीरथ, वळी वेदविधि करी केम शके । स्नेह मांहि रहे समाई, बोले नहि बोलावी बोल्ये थके ॥४॥ प्रेम जोइने प्रमदानो, मारो गर्व सर्वे गळीयो । हुंतो गयो तो शीख देवा, पण सामु शीख लइने वळियो ॥५॥ एवा निर्मळ अंतर विना, स्नेह रस शेमां रहे । चारणी चित्ते लटक प्रीते, प्रेम सुधारस शुं ग्रहे ॥६॥ एवा स्नेह विना शीदने, मूरख कोये मकलाय छे । हजी पशु जेवी पण प्रीत नथी, तो हरिजन होड कांये थायछे ॥७॥ प्रितम विना प्रेमीना प्राण न रहे, अने रहे तो प्रीत न होय । जेम जळ वियोगे झष न जीवे, पण जीवे दादुर[1] कूरम[2] दोय ॥८॥ तेम तम विना गोपीना प्राण न रहे, पण रहेवाछे एक रीत । जाणे हमणां हरि आवशे, एवुं चिंतवेछे चित्त ॥९॥ पछी भेट दीधी पूजा कीधी, कह्युं वा'ला आपीछे व्रजसाधने । वळी कह्युं अंगोअंग मळजो, निष्कुलानंदना नाथने ॥१०॥ कडवुं ॥४०॥

पदराग धोळ—अलबेला आगळे उद्धवजीरे कहेछे, प्रमदाना प्राण कोण जाणे केम रहेछेरे; उद्धव० ॥१॥ नीर विना नयणां में केदिये न दीठां, आंखडियेथी आंसु झरीझरी पडेछे हेठांरे; उद्धव० ॥२॥ रोइरोइ खोयाछेरे देहना रे हाल, तम विना कृपानिधि थइछे कंगालरे; उद्धव० ॥३॥ तमारा वियोग रोगे मणा नथी राखी, झुरीझुरी जुवतीरे पडीछे झांखीरे; उद्धव० ॥४॥ प्राण गयानी पेर एनीरे में दीठी, वा'ला वधामणी मेलो रे तमे मीठीरे; उद्धव० ॥५॥

---

१ मत्स. २ देडको. ३ काचबो.

निष्कुलानंदना नाथजीरे तमने, कहुं कर जोडी जेवुं जणाणुंरे अमनेरे; उद्धव० ॥६॥ पद ॥१०॥

श्रीहरि कहे उद्धव एह सत्य छेजी, मुज साथे सुंदरीने अतिशे आरत छेजी । देह गेह सुखथी एह वनिता विरक्त छेजी । अचळ अडग एनी मुजविषे मत छेजी ॥१॥ ढाळ—मत एनी मुजमांहि छे, तेणे करी तनसुख त्याग छे । वन जइ शुं करे वनिता, एने वण लीधो वैराग्य छे ॥२॥ काम क्रोध ने लोभ मोह, तेतो विरह वह्निए बळिया । आतुरताना अनिले करीने, तन विकार तेहना टळीया ॥३॥ एकादश इंद्रिय एनी, उद्धव आवी एहने मनमां । संसार संकल्प नावे स्वपने, रहे सदाये बुडी प्रेममां ॥४॥ प्रीत वश छे प्राण एना, जेनी चित्तवृत्ति मुजमां मळी । स्नेह मुज साथे करतां, तेणे बीजी वासना गई बळी ॥५॥ इच्छा नथी कोई एने अंतरे, मुज चरण-विना चौदलोकनी । चतुरधानी एणे चाहना मूकी, राखी भक्ति एणे रोकनी ॥६॥ मुज वियोगे विलखी विलखी, तज्यां सुख सर्वे तनथी । उद्धवजी एवा जन जेवुं, वा'लुं ते मुजने कोई नथी ॥७॥ हुंज छउ प्राण प्रेमीना, अने प्रेमीज मारु तन । उद्धवजी एमां असत्य नथी, सत्य मानजे तुं मन ॥८॥ मुने प्यार छे प्रेमीनो, हुंतो प्रेमीजनने पूठे फरुं । स्नेहसांकळे सांकळयो हुं, जेजे जन कहे तेते करुं ॥९॥ प्रेमीनुं पण पाळवाने, मारुं पण मेल्युं प्रेमी पासळे । निष्कु-लानंदनो नाथ कहेछे, एम उद्धवनी आगळे ॥१०॥ कडवुं ॥४१॥

भक्ति मारी छे बहु भातनीजी, जन मळी करेछे जुजवी जात्त-नीजी । पण प्रेमनी भक्ति छे प्राण घातनीजी, ते केम करी करे कोये नथी मुख वातनीजी ॥१॥ ढाळ—मुखवात तेनी नथी थाती, एतो प्राण गयानी पेर छे । एवी जे जन आदरे, तेह उपर मारी मे'र छे ॥२॥ स्नेह करे जे मुज साथे, तन मन करी कुरबाण । उद्धव मारे धन एह छे, वळी जाणुंछुं जीवन प्राण ॥३॥ मुने संभारेछे स्नेही जन, तेम संभारुं हुं स्नेहीने । अरस परस रहे एकठां, जेम प्रीत छे देह देहीने ॥४॥ अंतर प्रीत सरळ चित्त, वळी हैये हेत अति घणुं । उद्धव एवा जन जेह छे, तेह रे'वा घर छे मुजतणुं ॥५॥ जेनुं अंतर लुखु हृदय सूकुं, वळी नेह नहि जेना नेणमां । उद्ध-

वजी हुंतो त्यां न रहुं, मर धरे ध्यान दिनरेणमां ॥६॥ जप तप तीरथ जोग जज्ञ, जेहमां ते फळनी आश छे। एहने धाये भक्त कहेवाये, पण तेशुं मारो कांय दास छे ॥७॥ कोय नर निराशी चरण उपासी, ममता रहित मुजने भजे। एवा भक्त जक्त विरक्त जेह, तेह उद्धवजी मुजने रजे ॥८॥ हुंतो वश छउं प्रेमने, कहुं गोप्य मारो मत छे। स्नेह विना हुं शिये न रीझुं, एह मानजे सत्य सत्य छे ॥९॥ व्रज वनिता प्रेमरता, प्रीते अजित मुने जितियो। निष्कु-लानंदनो नाथ कहेछे, उद्धव हेते हुं एनो थयो ॥१०॥ कडवुं ॥४२॥

धन्यधन्य गोपिका स्नेहनी मूरतिजी, जेने अलबेलो संभारेछे अतिअतिजी। जेहनो अपार स्नेह ने अपार मतिजी, जेना जश गायछे नित्ये नित्ये श्रुतिजी ॥१॥ ढाळ—श्रुति गायछे जश जेनो, वळी सरायेछे जेने श्रीहरि। धन्यधन्य स्नेह एहनो, वळी साची भक्ति एणे करी ॥२॥ धन्यधन्य एहनो प्रेम कहीए, धन्यधन्य एहनी प्रीतने। धन्यधन्य हेत एना हैयानुं, धन्यधन्य एहनी रीतने ॥३॥ धन्यधन्य भाव भलो एहनो, धन्यधन्य एहनी मत्यने। धन्यधन्य समजण एहनी, धन्यधन्य एहनां कृत्यने ॥४॥ धन्यधन्य अंतर एहनुं, धन्यधन्य एहना मनने। धन्यधन्य बुद्धि चित्त समेतने, जे कर्युं अर्पण कृष्णने ॥५॥ श्रवण नयन नासिका, धन्य त्वचा रसना तेहने। पाद पाणि धन्य एहना, धन्यधन्य एहना देहने ॥६॥ सर्वे अंगे अति रंगे, करी कृष्णनी जेणे भगति। त्रिलोकशुं तोडी हरिशुं जोडी, करी प्रीत अचळ अडग अति ॥७॥ भवरोग वामी कृष्ण पामी, स्वामी सदा सुखकंदने। दाझ टळी शांति वळी, मळी परमानंदने ॥८॥ करी प्रीत पूरण रीते, जीती गइ जश जुवती। जश जेना उत्तम एना, गुण गायछे गृहस्थ ने जति ॥९॥ भूत भविष्य वर्तमानमां, कोईए स्नेह तुल्य नथी आवतुं। निष्कुळानंदना नाथजीने, स्नेह विना नथी भावतुं ॥१०॥ कडवुं ॥४३॥

स्नेहगीता जे जन गाशेजी, सुणतां सद्य आनंद उपजावशेजी प्रितमनी प्रीतनी रीत जो जणावशेजी। स्नेही जनने सुधासम भावशेजी ॥१॥ ढाळ—जणावशे रीत प्रीत करी, हशे कासल ते कलावशे। पछी स्नेही जन सज्ज थइने, चित्त हरिचरण लावशे

॥२॥ वळी देह इन्द्रिय मन प्राणनी, कोइ रुंधवानी रीत करे । तो सर्वे साधन मेली मननां, प्रीते चित्त हरिचरणे धरे ॥३॥ अंतः-करण ने इंद्रीनी वृत्ति, लोलुप कियां नथी लोभती । प्रगट मूर्ति विना वळी, अन्यस्थळे पळ नथी थोभती ॥४॥ सर्वे वासना त्यारे गळे, ज्यारे मळे मनोहर मूरति । साधन सर्वे थाय पुरां, एम गाये सत्य नित्य सुरति ॥५॥ प्रभुपदनी प्रीत विना, विकार ते नव विरमे । स्नेह विना वासना न बळे, अन्य उपाये शीद देह दमे ॥६॥ स्नेह साचो स्नेही जननो, श्रीकृष्ण साथे करजो । प्रीत रीते जो पंड पडे, तोये दिलमांहि मां डरजो ॥७॥ स्नेहगीता ग्रंथ गावा, इच्छा करी अविनाश । निष्कुलानंदने निमित्त देइ, कर्यो ग्रंथ एह प्रकाश ॥८॥ एकादश पद ने चुंवाळीस कडवे, कही स्नेहनी कथा कथी । पंच दोये कम जे पांचसे, छे चरण पुरां ओछां नथी ॥९॥ सर्वे चरणे स्नेह कथा, वरणवी विविधे करी । हरिने मने हेते सांभळी, करजो प्रीत हरि साथे खरी ॥१०॥ संवत अढार बोतेरना, वैशाख शुद चतुरथी । हरिजनना हेत अर्थे, स्नेहगीता कही कथी ॥११॥ कडवुं ॥४४॥

पदराग धोळ—धन्यधन्य स्नेह शिरोमणि, नावे साधन कोइ सम-तोल । सांभळजो स्नेह समान ते शुं कहुं, जप तप तीर्थ व्रत जोग जे । कोइ करे जो जज्ञ अतोल; सां० ॥१॥ अपवासी उदासी वासी वन, कोइ तनमां न धरे पटत; सां० । कोइ फल फूल पय पानशुं, करी आहार आणे तन अंत; सां० ॥२॥ पुण्य दान पाळे कोइ धर्मने, रहे निमधारी नरनार; सां० । सर्वे सुनुं एक स्नेह विना, एतो प्रपंचनो परिवार; सां० ॥३॥ जोगी थाक्या जोगीपणुं पाळतां, तपी थाक्या सही शित ताप; सां० । ध्यानी थाक्या धरतां ध्यानने, जपी थाक्या जपतां जाप; सां० ॥४॥ जति थाक्या जतने जाळ-वतां, मुनि थाक्या रे'ता वळी मुन्य; सां० । बीजां अवर साधन अनेक जे, एक स्नेह विना सर्वे शून्य; सां० ॥५॥ कोटि काया क्लेशने करतां, हरि केने न आव्या हाथ; सां० । प्रेम वश थइ पियु पातळो, सदा रमिया व्रजजन साथ; सां० ॥६॥ हेत प्रीते स्नेहीनी संगे, अलबेलो आपेछे आनंद; सां० । वालो निष्कुलानंदनो

नाथजी, स्नेहवश श्रीसहजानंद; सांभळजो स्नेह समान ते शुं कहुं ॥७॥ पद ॥११॥ इति श्रीमदेकांतिकधर्मप्रवर्तकश्रीसहजानंदस्वामिशिष्यनिष्कुळानंदमुनिविरचिता स्नेहगीता संपूर्णा ॥

श्रीस्वामिनारायणो विजयतेतराम् ।

श्रीनिष्कुलानन्दमुनिकृत—

काव्यसङ्ग्रहे

वचनविधिः ।

राग धन्याश्री—समरो सुखद श्रीहरिदेवजी, जेथी पामिए आनंद अभेवजी । जेह आनंदनो नावे केदि छेवजी, तेह सुख आपे हरि ततखेवजी ॥१॥ ढाळ—हरि हरखी सुख आपे, जो वर्तिए वचन मांय । मेली गमतुं मनतणुं, रहीए श्याम गमते सदाय ॥२॥ पूरण सुखने पामवा, रहीए हरिआज्ञा अनुसार । ते विना मोटप्य नव मळे, जन जोवुं करी विचार ॥३॥ भव ब्रह्मा आ ब्रह्मांडमां, महा-मोटा कहे सहु कोय । ते मोटप्य श्रीमहाराजथी, एह समजवुं जन सोय ॥४॥ शशि सूर्य समर्थ सहि, करे सर्वे लोके प्रकाश । ते प्रसन्न करी परब्रह्मने, अंगे पाम्या एवो उजास ॥५॥ शेष सुरेश ने शारदा, गणपति गुणभंडार । राम राजिये हनुमान हुवा, अति मोटा उदार ॥६॥ भूत भविष्य वर्तमानमां, हरि राजिपामां जे रह्या । देव दानव मानव मुनि, ते सर्वे मोटा थया ॥७॥ मोटुं थावानुं होय मनमां, तो हरिवचनमां हमेश रैये । निष्कुलानंद कहे न लोपिये, वालमनुं वचन कैये ॥८॥ कडवुं ॥१॥

वचने करी छे वर्णाश्रमजी, वचने करी छे त्यागी गृही धर्मजी । वचने करी छे कर्म अकर्मजी, एह जाणवो जन मने मर्मजी ॥१॥ ढाळ—मर्म एम जन जाणीने, रहेवुं वचन मांहे वळगी । वचन लोपी जाणे सुख लेशुं, एवी अविद्या करवी अळगी ॥२॥ वचने इंदु अर्क फरे, हरे तम करे प्रकाश । वचने इंद्र वृष्टि करे, मानी वचननो मने त्रास ॥३॥ शेषजी शिरे धरी रह्या, चौदलोक भूमिनो भार । वचने काळशक्ति करे, उत्पत्ति स्थिति संहार ॥४॥ वचने बांध्यो

सिंधु रहे, पाळ विनानुं पाणी वळी । तेणे करी शुं तुच्छ थया, एह आवे सरवे मळी ॥५॥ वचन मांहि वर्ततां, वण तोळी मोटप्य मळे । वचन विरोधी विमुख नर, तापत्रयमां तेह बळे ॥६॥ वचने निवृत्ति वचने प्रवृत्ति, वचने बद्ध मुक्त कहियें । ते वचन श्रीहरि मुखनां, सुखदायक सरवे लहियें ॥७॥ एम समजी संत शाणा, वर्तेछे वचन प्रमाण । निष्कुलानंद ते उपरे, सदा राजि रहे श्याम सुजाण ॥८॥ कडवुं ॥२॥

वचनमां वरते संत शाणाजी, देह गेह सुखमां जे न लोभाणाजी । मन कर्म वचने हरिबोले बंधाणाजी । एवा जन जेह तेह मोटा गणाणाजी ॥१॥ ढाळ—मोटा गणाणा ते मानवुं, कर्युं गमतुं जेणे गोविंदतणुं । ते विना मोटप नव मळे, फरीफरी शुं कहियें घणुं ॥२॥ राधाजिये राजी कर्या, श्रीकृष्ण कृपानिधान । तेणे करीने मोटप मळी, वळी पामियां बहु सनमान ॥३॥ कमळाए कृष्णने रिझव्या, रिझ्या अलबेलो अविनाश । तेणे करीने तेह पामियां, हरि उरे अखंड निवास ॥४॥ वृंदा वचनमां वरती, कर्या प्रभुने प्रसन्न । तेणे-करी हरि अंघ्रिमां, रह्यां करी सुख सदन ॥५॥ व्रजवनिता वचने रही, वळी वा'ला कर्या व्रजराज । तेणे करीने तोले तेने, नावे शिव ब्रह्मा सुरताज ॥६॥ पंचालिये प्रसन्न कर्या प्रभुने, आपी चीरी चिंथरी चीरतणि । तेणे करी तने नग्न न थयां, वळी भक्त का'व्यां शिरोमणि ॥७॥ एह रीते मोटप मळे, पहेला राजि करे परब्रह्म । निष्कुलानंद कहे ते विना, ठालो पडे जाणो परिश्रम ॥८॥ कडवुं ॥३॥

मानी वचन मोटा थया कईजी, जे मोटप कहेतां कहेवाय नहिजी । तेह पाम्या वा'लाने वचने रहीजी, ए पण मर्म समझवो सहीजी ॥१॥ ढाळ—सहि साबित करी शिरसाटे, रह्या वचनमां करी वास । उन्मत्ताइ अळगी करी, थइ रह्या दासना दास ॥२॥ मोटा सुखने पामवा, वामवा कष्ट कलेश । तेने वचनमां वर्ततां, नथी कठण कांइ लवलेश ॥३॥ पामर प्राणी पाम्या प्रभुता, रही हरि आज्ञा-नुसार । आद्ये अंत्ये मध्ये मोटा थया, तेतो वचनथी निरधार ॥४॥ सो वातनी एक वात छे, नव करवो आज्ञालोप । राजी करवानुं

रह्युं परु, पण कराविये नहि हरिने कोप ॥५॥ मोटप मानवि केम मळे, वाढी काढे वचननां मूळ । सुख थावानुं शानुं रह्युं, थयुं सामुं सो घणुं शूळ ॥६॥ अलप सुखसारु आगन्या, लोपेछे श्रीहरितणी । परमसुख केम पामशे, भाई धारजो तेना धणी ॥७॥ वसी नगर नरेशने, वेर वावरे नरनाथशुं । निष्कुलानंद कहे नरशुं । एणे कर्युं एना हाथशुं ॥८॥ कडवुं ॥४॥

पदराग जकडी—नहि पामे पामर नर सुखरे, रही हरिवचनथी विमुखरे; नहि० । टेक—सुख पामशे संत सुजाणरे, जे कोय वर्तेछे वचन प्रमाणरे । थइ रही वालाना वेचाणरे; नहि० ॥१॥ कर्युं ध्वज-पट घट मनरे, वळे जेम वाळेछे पवनरे । एम माने वालानुं वचनरे; नहि० ॥२॥ जेम नरम तृण नदीतटरे, वारिवेगे वळिजाय झटरे । तेने शीदने आवे संकटरे; नहि० ॥३॥ एम वचन वश थइ रहेरे, तेतो मोटा सुखने लहेरे । निश्चे निष्कुलानंद एम कहेरे; नहि० ॥४॥पद ॥१॥

वचनद्रोहिनां जो थाय वखाणजी, तो शीदने कोये वरते वचन प्रमाणजी । जेमां तन मने थावुं हेराणजी, सुख मुकी दुःख न इच्छे अजाणजी ॥१॥ ढाळ—अजाण पण इच्छे नहि, कायाने कारसो आपवा । वण कारसे वारि मळे तो, कोण जाये कूप कापवा ॥२॥ त्यारे दमे शीद कोइ देहने, वण दमे विरमे विपति । शीद वरते वचनमां, वण वरते पामे सुख संपति ॥३॥ वचनमां वसवुं घणुं, वरतवुं नर अमरने । मोकळ्यमां मजा खरी, चोखी जाणो चराचरने ॥४॥ पण मोटी मोंज मळे नहि, मोटानी मरजी मुकतां । मूळगा मूळमांथी मटे, वडाना वचनमांथी चुकतां ॥५॥ एम समझी समझु, वरतेछे वचन मांय । मोटामोटा विवेछे मनमां, रखे फेर पडतो कांय ॥६॥ बनी वात जाय बगडी, जो लेश लोपाय वचन । लेखे न आवे दाखडो, वळी थइ जवाय निरधन ॥७॥ एह मत शाणा संतनो, नव पाडे वचनमां फेर । निष्कुलानंद निश्चे करी, कह्युं ए वेरमवेर ॥८॥ कडवुं ॥५॥

वचन वालानुं लोपशो मां लेशजी, एटलो तो मानी लेजो उपदे-शजी । लोपतां वचन आवशे कलेशजी, हेरान गति पछी रहेशे

हमेशजी ॥१॥ ढाळ—हमेश रहेशे हेरान गति, अति तुच्छ करशे तिरस्कार । आज्ञा हरिनी लोपतां, भवमां नहि रहे भार ॥२॥ ब्रह्मा-ए भांगी हरि आगन्या, जोयुं निजसुतानुं शरीर । जोतां मति रति नव रही, वळी गई हैयेथी धीर ॥३॥ अणघटित घाट उपज्यो, जे मटाडतां मट्यो नहि । ते पांचमे मुखे प्रकाशियो, नेक अति निर्लज्ज थई ॥४॥ एवाने पण एम थयुं, मरजादा हरिनी मेलतां । बीजानी वकाल्य सही, खेल अखेल्या खेलतां ॥५॥ एवी अभंग छे आगन्या, अखंड हरिनी आकरी । तेने लोपतां त्रिलोकमां, कहो कोण बेठो ठरी ॥६॥ सुखकरणी छे दुःखहरणी, आगन्या श्रीमहाराजनी । आसुरी जनने अर्थ न आवे, छे दैवी जीवना काजनी ॥७॥ आसुरी मतिने जे आसर्या, तेने आज्ञानी आडी कशी । निष्कुलानंद ए नरनुं, नाक कापवुं घटे घशी ॥८॥ कडवुं ॥६॥

वण कापे नाक गयुंछे कपाईजी, ते जाणजो जरूर जन मन मांईजी । तेनी अपकीर्ति ग्रंथमां गवाईजी, एथी नरसुं नथी बीजुं कांईजी ॥१॥ ढाळ—नथी बीजुं कांई नरसुं, हरिआज्ञामां हालवुं नहि । एवा नर अमर अज ईश, सुख क्यांथी पामे सहि ॥२॥ महेश मोटा देवता, पण भोळानामनी भोळप रई । मोहिनीरूपनी मनमां, जोवाने इच्छा थई ॥३॥ त्यारे हरिये वार्या घणुं हरने, नथी रूप ए जोवा सरखुं । पण सनो लिधो समझ्या विना, हरिवचनने नव परख्युं ॥४॥ पछी धरी हरि रूप मोहिनीनुं, आगळ आवी उभा रह्या । शिव जोइ शुद्ध बुद्ध भूल्या, विवेक विना व्याकुळ थया ॥५॥ नैष्ठिक व्रत ते नव रह्युं, थयुं जोगकळा मांही ज्यान जो । ते लखाणुंछे कागळे, सहु जन ए साचुं मानजो ॥६॥ वळी भवनुं वचन लोपी भवानी, गयां दक्षना जगनमां । त्यां अति अनादरे तन त्यागि, थळीमुवां आपे अगनमां ॥७॥ वचन लोपतां दुःख लहे, देव दानव अहि अति । निष्कुलानंद न कीजिये, वचन लोप राई रति ॥८॥ कडवुं ॥७॥

इच्छे कोइ करवा अवळुं आपणुंजी, ते जन लोपे वचन हरित-णुंजी । जेणे करी थाय दुःख घणुं घणुंजी, पामी दुःख सुख पछी थाय

१ हेप.

लजामणुंजी ॥१॥ ढाळ—लजामणुं मुख लइने, जन जीवे जे जगमांई। धिकधिक ए जीवितव्यने, काम न आव्युं कांई ॥२॥ सारप्य एनी शुं रही, आव्यो हरिवचनना वांकमां। मोर्यथी नाखी कर मुछपर, पछी छरी मंडावी नाकमां ॥३॥ शुं थयुं जप तप तीरथे, शुं थयुं वळी जोग जगने। शुं थयुं विद्या गुण डहापणथी, जो न रह्यो हरिने वचने ॥४॥ सुरगुरु सरिखो नहि, वळी बीजो कोइ बुद्धिमान। वीरनी वधुं विलोकीने, उर आवि गयुं अज्ञान ॥५॥ विचार विना वचननो, लोप कर्यो लज्जा तजी। माथे मेष बेशी गई, ते हरकोइ के'छे हजी ॥६॥ जेजे वचन जेने कह्यां, तेमां रे'वुं सहुने राजी थई। आज्ञा अंत्रि उल्लंघतां, समझो सहुने सारु नई ॥७॥ शीद लैये संतापने, वचनथी वरति बा'र। निष्कुलानंद न लोपिये, वचन हरिनुं लगार ॥८॥ कडवुं ॥८॥

पदराग जकडी—वचन लोपि जाणे सुख लेशुंरे, तेतो के'शुं के'वाने जो रे'शुंरे; । टेक—ज्यारे पश्चिमे प्रगटशे रविरे, थाशे बीज रहित पृथिवीरे। तोये नहि थाय रीत ए नवीरे; वचन० ॥१॥ ज्यारे शून्ये सुमननी स्रेज थाशेरे, झांझुजळ पाने जन धाशेरे। तोये ए वात कांइ मनाशेरे; वचन० ॥२॥ सुत षंढथी पामसे नारीरे, मळशे माखण वलोवतां वारीरे। तोये विमुख सुख रे'शे हारीरे; वचन० ॥३॥ एह वात प्रमाण छे पकीरे, तेतो खोटी न थाय कोइ थकीरे। कहे निष्कुलानंद एम नकीरे; वचन० ॥४॥ पद ॥२॥

आज्ञा उल्लंघी शठ सुरपतिजी, गौतम घरमांये करी गतिजी। तेणे दुःख पाम्यो अंगमांये अतिजी, रह्युं नहि सुख शरीरमां रतिजी ॥१॥ ढाळ—सुख शरीरे शानुं रहे, लोपी अविनाशिनी आगन्या। शौंची सरखी त्रिया तजी, राच्यो अहल्यारूपे विवेक विना ॥२॥ पुरंदरने ऋषिपतनी, भोगवधुं ए भलुं नही। पण अमरेशना अभिमानमां, खोट्यनी खबर नव रही ॥३॥ एवी अवळाई जोइ इंद्रनी, आप्यो शाप ऋषिए रोषमां। कह्युं सहस्र भग पामी पुरंदर, रे'जे सदा सदोषमां ॥४॥ परणीने घरुणी घणी राखे, तोय न थाय आज्ञालोप। अवर नारी एकमां पण, थयो ऋषिनो कोप ॥५॥ वळी शुद्धां

१ स्त्री. २ पर्वत. ३ आकाश. ४ पुष्प. ५ माळा. ६ नपुंसक. ७ इंद्राणी.

दुःखने भोगववा, कर्यो कमळना वनमांइ वास । ज्याज्यां हती एनी कीरती, त्यांत्यां थावा लागी हास ॥६॥ एम वचन लोपे जो लज्जा रहे, तो कोण माने वचनने । महाप्रभुनी मरजाद मुकी, सहु वर्ते गमते मनने ॥७॥ मनमाने रे'तां मोटप मळे, तो कोण वेठे वचननुं दुःख । निष्कुलानंद तो नर अमर । वर्ते हरिथी सहु विमुख ॥८॥ कडवुं ॥९॥

भूमां एक भूपति नहुष राजनजी, ते पुन्ये करी पाम्यो इंद्रासनजी । त्यारे कर्युं इंद्राणी वरवानु मनजी, उनमत्त थई कह्युं एम वचनजी ॥१॥ ढाळ—वचन कह्युं विकट अति, तुं वर्य मने वेगे करी । त्यारे इंद्राणी कहे वरी हुं इंद्रने, हवे केम वरु नरने फरी ॥२॥ त्यारे नहुष अमले थयो आंधळो, खराखरी खबर नव पडी । त्यारे जाण्युं इंद्राणिये जोरे वरशे, कह्युं आव्य कोरे वाहने चडी ॥३॥ पछी वाहन सारु चिलखां कर्यां, पण कोरु वाहन नव जडयुं । त्यारे शिबिकाये ऋषिराय जोड्या, तेनुं पाप तर्त नड्युं ॥४॥ पछी इंद्रपणुं आळशी गयुं, सर्पसर्प के'तां सर्प थयो । वचन द्रोहीनुं फळ जोई, रखे कोइ वचन लोपो भयो ॥५॥ पण अटपटी छे ए वारता, करवुं गमतुं गोविंदतणुं । मन कर्म वचने करीने, मेलवुं गमतुं आपणुं ॥६॥ अति राजी थइ रळीयात रही, जे कोइ वर्तेछे वचनमां । फेर पडे तो फडकि मरे, अति ताप थाये तनमां ॥७॥ एम पाळे हरिनी आगन्या, ए मानो वचननी मूरति । निष्कुलानंद एने निरखतां, रहे नहि पाप एक रति ॥८॥ कडवुं ॥१०॥

वचन आधारे वर्तेछे जेहजी, मोटा सुखने पामशे तेहजी । एह वातमां नहि संदेहजी, लोक परलोके पूज्याजोग्य तेहजी ॥१॥ ढाळ—लोक अलोकमां आबरु, रे'शे एनी रुडी रीतशुं । वचन वा'लानां वा'लां करी, प्रसन्न मने राख्यां प्रीतशुं ॥२॥ वचन पाळतां जो विपत्ति पडे, तो सहे श्रद्धाये करी । वचन लोपतां जो सुख मळे, तो घोळ्युं परुं मेले परहरी ॥३॥ अशन वसन भूषण भूमी, मर मळे त्रिलोकिनुं राज । वचन जातां जातुं करे, जाणे थाय एथी अकाज ॥४॥ प्रह्लादने कह्युं एना पिताये, तने आपुं राज अधिकार । नाम मेलीदे नरहरिनुं, आजथी मां कर्य उचार ॥५॥ पण हळयां सुख

सारु हरिजन, मुके केम मोटा सुखने । लोपी वचन मन ललचे, एवुं घटे घणुं विमुखने ॥६॥ नाक कपावी नथ पे'रवी, एतो नारी नठारीनुं काम छे । एथी मर रहिये अडवां, एवां भूषण पे'रवां हराम छे ॥७॥ एम वचन गये वडाइ मळे, तेने पापरूप जाणी परहरो । निष्कुलानंद निश्चे करी, हरिवचनमां वास करो ॥८॥ कडवुं ॥११॥

वचन विरोधिनी वडाइ कशीजी, जे जन वचनमांथी गया खशीजी । मन मुखी थइ मुखे भुंशी मशीजी, जुवे जे वदन ते जन दिये हशीजी ॥१॥ ढाळ—हसी हसी हासी करे, जोइ एवा जननुं जांण । करी काळुं मुख मान्युं रुपाळुं । कहो कहे हवे एने कोण ॥२॥ विधवा नारी करे वडाई, सुत एक सारो जणी । पण जाणती नथी ए योषिता, जे शिर उपर नथी धणी ॥३॥ वळी बीजीनो पति परदेश छे, इयां सुत जनम्या छे सात । नथी खबर एह खोट्य तणी, धणी केम थाशे रळीयात ॥४॥ एम वचन उल्लंघी वालातणुं, जेजे जन करेछे काम । ते लाज जाशे आ लोकमां, वळी थाशे जीवित हराम ॥५॥ हरामी जीवने होय नहि, हैये डर हरिना वचननो । आसुरी मति आवी अति, तेणे जोरो देखाडे जोबननो ॥६॥ कहो कामदुघानुं त्यां काम कशुं, ज्यां घणा गद्धा घर बारणे । एम आज्ञाकारीनुं शुं उपजे, ज्यां विमुख होय काज कारणे ॥७॥ पण हरिजनने हमेश करवो, विचार वारमवार । हरिवचन विमुख न थावुं, कहे निष्कुलानंद निरधार ॥८॥ कडवुं ॥१२॥

पदराग घोल—संतो आवोजी देश अमारडे, ए ढाल छे । संतो विमुख थकी रहीए वेगळा, डरिये दिवस ने रातरे । संतो विश्वास करतां विमुखनो, वणशी जाये जो वातरे; संतो० ॥१॥ संतो विमुख विख आपे वातमां, करी हेत अपाररे । संतो रगरगमां ते रमी रहे, न रहे वचननो भाररे; संतो० ॥२॥ संतो सोबत न गमे पछी संतनी, वा'ला लागे विमुखरे । संतो नियम न गमे नाथनां, माने मोकळे सुखरे; संतो० ॥३॥ तारे करवानु छे ते क्यांथी करे, थाये न कर्यानुं कामरे । कहे निष्कुलानंद निश्चे नर, न पामे सुख ठामरे; संतो० ॥४॥ पद ॥३॥

वचन विमुख म थाशो कोईजी, नर अमर विमुखनां सुख

जोईजी । मोटा बेठा मोटप वचन विना खोईजी, माटे हरिवचने रहो राजी होईजी ॥१॥ ढाळ—राजी थइ रहो वचनमां, लोपशो मां वचन लगार । वचन लोपतां मोटामोटा, पाम्या दुःख अपार ॥२॥ नारद सरिखा नहि कोये, बीजा महामोटा मुनिजन । तेणे पण न तपाशियुं, लोप्युं बालानुं वचन ॥३॥ त्यागी थइ त्रिया कर जोयो, खोयो विचार वरवा कर्युं । पर्वत पण इच्छया परणवा, बेउनुं सिद्धांत एक ठर्युं ॥४॥ त्यारे कन्या ताते वात कही, स्वयंवर रचीश सवारमां । इच्छावर कन्या वरशे, तमे बेउ रे'जो तैयारमां॥५॥ त्यारे बेउ धाया हरिपासळे, रूडुं मागवा रूप अनुपने । वळी परस्पर इच्छया, थावा रूप कुरूपने ॥६॥ त्यारे हशीने हरि बोलिया, थाशे अवसरपर रूप एम । पछी मर्कट मुख बन्यां बेउनां, कहो कन्या वरे तेने केम ॥७॥ लाज गइ ने काज न सर्युं, वळी लोपाणु हरिनुं वचन । निष्कुलानंद कहे ए निपज्युं, ते जगे जाणेछे सहु जन॥८॥ कडवुं॥१३॥

वळी एक वचनविरोधीनी वातजी, सती पतिव्रता सीता साक्षातजी । आपे इंदिरा जगे जानकी विख्यातजी, तेणे पण करी आज्ञानी घातजी ॥१॥ ढाळ—घात थइ तेनी वात कहुं, जानकी बोलियां एम । लछमन तमारा भाइनी भिड्ये, जाओ बेशी रह्या को, केम ॥२॥ त्यारे रामानुज कहे रामने, नथी लोपनार त्रिलोकमां । वचन मानी मगन रहो, शीद रहोछो शोकमां ॥३॥ त्यारे वैदेहीए वचननां, लछमनने लगाड्यां बाण । तुं जाणे राम मरे वरे मुजने, ते न बरुं तजीश हुं प्राण ॥४॥ त्यारे रामानुजे हृदे धारियुं, इंदिरा तोये पण स्त्री खरी । पछी रामनी आण्य आपी चालिया, केडे लंकेश वेष आव्यो धरी ॥५॥ संन्यासीरूपे कह्युं सीताने, आप्य भिक्षा मुने आदर करी । छुटी भिक्षा हुं छोडीने चालीश, नै'तो आप्य आणयथी बा'र निसरी ॥६॥ आज्ञा लोपी श्रीरामनी, भिक्षा आपवा निसरी बा'र । तर्त रावण तेडी चालियो, पछी पामियां दुःख अपार ॥७॥ विपत्ति पडी वियोग थयो, रह्यां रामजीथी वळी दूर । निष्कुलानंद कहे वचन लोपतां, आवे दुःख जाणजो जरूर ॥ ८ ॥ कडवुं ॥ १४ ॥

---

१ अंबरीष राजा.

पछी सीता सारु श्रीरघुवीरजी, बांधी पाज उतर्या सिंधुतीरजी। लीधी लंका छेदी रावणनां शिरजी, पछी सीता तेडाव्यां मळवा अधिरजी ॥१॥ ढाळ—सीताने कह्युं रामजीये, जेम होये तेम राखी वेष। आवी मळो तमे अमने, फेर पाडशो मां वळी लेश ॥२॥ त्यांतो विभीषणे भावे करी, सजाव्यो सुंदर शणगार। तेडी आव्या राम पासळे, त्यांतो रामे कर्यो तिरस्कार ॥३॥ आज्ञा लोपीने आवियां, तेणे राजी न थया राम। पछी अग्निमां अंग अरप्युं, एवुं करवुं पडयुं काम ॥४॥ त्यारे दशरथ आदि देवता, सहुए कर्यो सतकार। त्यारे रामजिये राखियां, शुद्ध जाणी सीता नार ॥५॥ वचन लोपतां विपत्य पडी, शणगारनुं न रह्युं सुख। एम आज्ञा उल्लंघीने न थावुं वचनथी विमुख ॥६॥ मोटाने पण मानवा, जोग्य आज्ञा श्रीजगदीशनी। छोटी मोटी जे आगन्या, ते सरवे छे वसा विशनी ॥७॥ आज्ञामां आनंद घणो, आवे नर·निर्जरने अति। निष्कुलानंद कहे न लोपवी, आज्ञा हरिनी एक रति ॥८॥ कडवुं ॥१५॥

वळी एक वारता सांभळो सारीजी, लीधी लंकांपुरी रावणने मारीजी। पछी कह्युं रामे रामानुजने विचारीजी, वे'ला आवो विभीषणने पाटे बेसारीजी ॥१॥ ढाळ—पाटे बेसारी वे'ला आवजो, विसारशो मां एह वचनने। वळी वारुंछुं तमने, बेसशो मां रावण आसने ॥२॥ पछी जई जोइ लंकांपुरी, दीठी रावणनी रिद्धि अति। गम विना बेठा गादिये, तियां तर्त फरी गई मति ॥३॥ त्यांतो सुण्युं नगारुं सेननुं, श्रीरामनुं श्रवणे करी। कहे केनुं नगारुं ए कोण छे, मारी काढो ए सेना परी ॥४॥ एम वचन विसारतां, मति रति पण नव रही। पछी आसनथी उतर्या, त्यारे भारे अति भोंठप थइ ॥५॥ वळी अयोध्यानी वारता, रामे कह्युं रामानुजने। आववा मां देशो अम पासळे, वळी पुछ्या विना मुजने ॥६॥ अणपुछ्ये दीधी आगन्या, दुर्वासाने दर्शनतणी। ते वचन लोपाणुं जाणी रामजी, कह्युं ज्यारे मुनिसभा बणी ॥७॥ त्यारे ऋषि कहे वचनद्रोहीनुं, मुख न जोवुं पाछुं फरी। निष्कुलानंद पछी रामानुजे, वात सत्य ए मानी खरी ॥८॥ कडवुं ॥१६॥

पदराग धोळ। संतो आवोजि देश अमारडे, ए ढाळ छे। संतो वचनद्रो-

हिनो धणी नहि, घणुंरे गुनेगाररे । संतो ज्यांज्यां जाये त्यां जन मळी, वळी करे तिरस्काररे; संतो० ॥१॥ संतो लेश वचन जो लोपिये, अति थइ उनमत्तरे । संतो एक एकडो जेम टाळतां, खोटुं थइ जाये खतरे; संतो० ॥२॥ कोइ सो कन्या परणावे सुतने, पछी मरे मोटियाररे । रांड्या विना एमां कोण रहे, रांडे सौ एक हाररे; संतो० ॥३॥ एम वचन विना आ विश्वमां, वरतेछे जे विमुखरे । निष्कुलानंद तेने निरखतां, संत न माने सुखरे; संतो० ॥४॥ पद ॥४॥

विमुखनुं मुख अति दुःखदेणजी । नजरो नजर न जुवो एनां नणेजी । काने करी केदि न सुणो एनुं केणजी, वदने न वदो विमुखशुं वेणजी ॥१॥ ढाळ—वदने न वदवुं विमुखशुं, तेम स्पर्शवुं नहि पंथ्ये करी । सर्वे प्रकारे समझी, पापीने मुकवा परहरी ॥ २ ॥ कोइ रीते कुपात्रनो, गुण गरी जाय जो घटमां । तो पार पोतें पामतां, तरी भाग्युं जाणो जइ तटमां ॥३॥ पय साकर सुंदर त्यांलगी, ज्यांलगी न भळि लाळ भोयंगनी । तेम हरिजन सारो त्यांलगी, ज्यांलगी नथी सोबत कुसंगनी ॥४॥ शोभनिक शरीर त्यांलगी, ज्यांलगी नथी कोढ कपाळमां । तेम संतशिरोमणि त्यांलगी, ज्यांलगी ना'व्यो विमुखनी जाळमां ॥५॥ वाव्यो मोल सारो त्यांलगी, ज्यांलगी नथी खवाणो खडजमां । तेम भक्तनी भलाइ त्यांलगी, ज्यांलगी ना'व्यो विमुखनी वडजमां ॥६॥ तेम मुक्तनी मोटप त्यांलगी, ज्यांलगी नथी पंच विषयनो प्रसंग । देह इंद्रिय मन प्राणथी, अति रहेछे असंग ॥७॥ जेवा विमुख छे बारना, तेवा विमुख छे उरमांय । निष्कुलानंद कहे न करीये, एनो विश्वास कांय ॥८॥ कडवुं ॥१७॥

विमुखनो संग तजो ततकाळजी, हैये जाणी हडकाया श्वाननी लाळजी । वळगी अळगी करतां जंजाळजी, जाणजो जरूर एज जम जाळजी ॥१॥ ढाळ—जमनी जाळ जाणीने, तन मनमां राखवो त्रास । भूल्येपण हरिभक्तने, नव बेसवुं एहने पास ॥२॥ जेम राहुसंगे राकेश रविनुं, अति तमे थाय तेज लीन । तेम

१ महान. २ चन्द्र.

हरिविमुखना संगथी, थाय मति अति मलिन ॥३॥ प्रावृट् ऋतुअंत परखिये, ज्यारे उगे अगस्त्य आकाश । जळ संकोचाये स्थळथी, तेम विमुखथी मति नाश ॥४॥ जेम वायुना वेगे करीने, विखाइ-जाये वळी वादळां । तेम विमुख वचनना वेगथी, जाय शुभगुण आदि सघळां ॥५॥ वांस विछण्य विया जण्ये, मुके एक मुके शरी-रने । एम कुसंग अंगमां आवतां, मारे मोटा मुनि धीरने ॥६॥ कही कहीने कहीए केटलुं, रे'जो हरिविमुखथी वेगळा । परमपद तो पामशो, वामशो वळी दुःख सघळां ॥७॥ निर्विघ्न थावा नरने, न करवो संग विमुखनो । निष्कुलानंद निश्चे कहे, ए छे उपाय सुखनो ॥८॥ कडवुं ॥१८॥

शिया सुखसारु लोपेछे वचनजी, एम मोटा मुनि विचारेछे मनजी । जुवो जडबुद्धिवाळा जनजी, पोताना सुखमां पाडेछे विघनजी ॥१॥ ढाळ—विघन पाडेछे वण समझे, कापेछे डाळ बेसवा तणी । तेने पछवानुं शुं पुछवुं, पडशे जरूर एना धणी ॥२॥ बहु बुकी बीज धत्तु-रनां, जाणे खाइ भागीश भुखने । पण घडीक पछी घांटो झलाई, मरीश पामी बहु दुःखने ॥३॥ कापेछे सर्पनो कंडियो, माग थातां मूषो मकलायछे । पण जाणतो नथी आंखु आंधळो, जे हमणां खीजी नाग खायछे ॥४॥ चालेछे चोरने मारगे, खराखरुं मानेछे क्षेमरे । पण शिश कपाणां ज्यां सोयेसोयनां, त्यां कुशळ रहीश केमरे ॥५॥ एम वाढि वेळी वचननी, फेर पाकेल फळ केम मळशे । फळ एनुं फजेत थईने, वेश्ये वेकर्य दळशे ॥६॥ कांतो खर उंट अवतार पामी, अणतोळ्यो भार उपाडशो । कसर करशो चालतां तो, धणी एनो धोके ताडशे ॥७॥ माटे जोई विचारी जगदीशनां, विमुख रे'जो मां वचनथी । निष्कुलानंद कहे नाथना, घरमां अंधारुं घोर नथी ॥८॥ कडवुं ॥१९॥

जोजो आ जगतमां जीवनां सुखजी, देहपरजंत भोगवेछे दुःखजी । अन्न जळ तृण आहार विना वेठेछे भुखजी, तेतो जन जाणजो हता हरिथी विमुखजी ॥१॥ ढाळ—हरि विमुखनी वारता, सांभळो तो सर्वे कउं । नथी उधारो एहनो, नजरो नजर देखाडी

१ उंदर. २ वेळुं.

वुं ॥२॥ जन्मांतरे जन जाणजो, हरिकथा न सांभळी कान। तेतो नर बधिर थया, एह दंड दिधो भगवान ॥३॥ जन्मांतरे हरि हरि-जननुं, रूप न जोयुं नयणे। तेणे करी थया आंधळा, हवे सुजे नहि दिन रेयणे ॥४॥ जिह्वाये नाम जगदीशनुं, अजाणे पण उचर्यां नई। ते जन मानो मूगा थया, बोलवानी हवे बंधी थई ॥५॥ जे जने हरिकथा सांभळी, काढी देशी कालुंकालुं कथी। ते जन थया तोतळा, हवे बोली समझाती नथी ॥६॥ लुला पांगळा रोगी वियोगी, दुःखी दीन दरिद्री अति। तेतो पूर्वना पापथी, दुःख भोगवेछे दुर्मति ॥७॥ एह दंड जाणो दैवनो, भोगवेछे विमुख वळी। निष्कुलानंद न लोपिये, हरिवचन आवुं सांभळी ॥८॥ कडवुं ॥२० ॥

पदराग सिंधुरामपी—समझीने समझुरे, वा'लां करो हरिनां वचन। देखी पेखीने दुःखमां, शीद पराणे पडिये जन; सम० ॥१॥ जेने वचने विघन विरमे, पामिये परम आनंद। एवां वचन जे उल्लंघे, तेतो का'वे मूरख मतिमंद; सम० ॥२॥ असमर्थनी जे आगन्या, मनाये न मनाये मन। पण समर्थना वचनमां, रहिये राजी थइ निशदिन; सम० ॥३॥ श्रीहरि रिझवी सुख लैये, खिजवीने न खाय खोट। निष्कुलानंद कहे न कीजिये, एवुं लइ अवरनी ओट; सम० ॥४॥ पद ॥५॥

खिजवे हरिने खाट्य न थायजी, एपण जाणवुं जन मन मांयजी। जेथी थाय दुःख सुख सर्वे जायजी, एवो नव करवो कोइ उपायजी ॥१॥ ढाळ—उपाय एवो करवो नहि, जेणे करी खिजे जगदीश। राजी कर्यानुं रह्युं परुं, पण हरिने न करावो रीश ॥२॥ हठ करी हरि उपरे, कोइ सेवक करे सेवकाई। ते सेवक नहि श्रीहरितणो, ए छे दास जाणो दुःखदाई ॥३॥ मन गमतुं मुके नहि, करे हरि हठाडवा होड। एवा भक्त जे भगवानना, तेने कहिये कपाळना कोड ॥४॥ न करे गमतुं गोविंदनुं, निज गमतुं करावे नाथने। जो मोडे गमतुं एना मननुं, तो शोधे विमुखना साथने ॥५॥ हरकोइ वाते हटकि, घटकिने चाली निसरे। हेत तोडी हरि हरिजनशुं, विमुखशुं वात्यप करे ॥६॥ एवा जौलम जनने, जाळव्या जोये जगदीशने। रीझे तो

१ बहेरा. २ रात्रि. ३ मूर्ख.

न रहे रीतमां, खिझे तो कापे शीशने ॥७॥ वचनद्रोहीथी लागे वसमी, एवा सेवकनी सेवकाई । निष्कुलानंद एवी भगती, भक्तने न करवी भाई ॥८॥ कडवुं ॥२१॥

हठ करी हरिशुं राधिका राणीजी, श्रीकृष्ण साथे बोल्यां रीश आणीजी । हतां गोलोके पोते पटराणीजी, आव्यां अवनिपर थयां आहीर राणीजी ॥१॥ ढाळ—आहीरने घेर अवतर्यां, रह्यां दीनबंधुथी दूर । एवी मोटप मटो परी, नथी जोइती जनने जरूर ॥२॥ एतो भक्त हतां भगवाननां, राधिका ते रमा समान । एने अरथे आविया, श्रीकृष्ण कृपानिधान ॥३॥ पण अति अवळाई आरंभी, श्रीहरिथी लेवुं सुख । एवुं भक्त न करे भगवानना, करे होय हरिथी विमुख ॥४॥ वळी एक समामां उमाए, रोता दीठा रामजीने रानें । पिनाकी जई पाये पड्या, थयां सती अति संशयवान ॥५॥ तेने शिवे घणुं समझावियां, पण समझ्यां नहि लवलेश । पारखुं लेवा परब्रह्मनुं, लिधो वैदेहीनो वेष ॥६॥ त्यारे राम कहे दाक्षायणी, एकलां केम छो ईश कियां । त्यारे पामी लज्जा गयां पिनाकिपासळे, जेम थयुं तेम के'वा रह्यां ॥७॥ त्यारे जानकी थयां जाणी जटीएँ, तर्त्त त्यागी द्धिधा तेहने । निष्कुलानंद एवुं निपज्युं, अवळाइनुं फळ एहने ॥८॥ कडवुं ॥२२॥

मननुं गमतुं मुकवुं मोटाने पासजी, वर्तवुं वश्य थई दासना दासजी । तो तन मने नावे केदि त्रासजी, जो रहे एवो अखंड अभ्यासजी ॥१॥ ढाळ—अभ्यास एवो राखवो, मोटा आगळ मेलवुं मान । जोइ लियो सहु जीवमां, एमां जाणो नथी कांइ ज्यान ॥२॥ मान मूके मान वधे, मान राख्ये घटिजाय मान । एम समझी संत शाणा, मान मूकवा छे अति तान ॥३॥ देहधारी दुःखी मानथी, निरमानी रे'सुखी सदाई । विघन रहे एथी वेगळां, वळी कष्ट न आवे कांई ॥४॥ माने करी मोटातणो, अपराध ते आवे बनी । ते कथा सुणीछे श्रवणे, चित्रकेतु सुरेश ने शिवनी ॥५॥ वचनद्रोही विमुखथी, खोट्य मानीनी मोटी अति । अवगुण लिये हरिजन हरिनो, एवी मान फेरवेछे मति ॥६॥ मानी केनुं माने

१ वनमां. २ शंकर. ३ सीताजि. ४ शंकर.

नहि, मर होये वाल्प्यनां वेण । आप डा'पणमां देखे नहि, रहे अंधधंध दिनरेण ॥७॥ कामी क्रोधी लोभीने लज्जा, केदि आवि जाये उरमांई । निष्कुलानंद मानीने मने, लाज शरम नहि कांई ॥८॥ कडवुं ॥२३॥

हरिना जनने जाणजो एह खोट्यजी, गुण विना गणेछे मनमां मोट्यजी । तेमां तो रह्याछे कलेश कोट्यजी, दगहीणा दियेछे ते-मांही दोट्यजी ॥१॥ ढाळ—दोट्य दियेछे खोट्य टाळवा, पण खोट्य रज खसती नथी । ईर्ष्या रही तेने आवरी, ते अळगी न थाये उरथी ॥२॥ ईर्ष्या देखे दोष परना, भाळे नहि पोतानी भूल । अमापने जाय मापवा, वळी करे अमूलनुं मूल ॥३॥ त्राजुं लइ बेसे तोळवा, सहुनो काढवा समार । बीजाथकी वळी बमणो, भाळे पोतामां भार ॥४॥ एवी अभागणी ईर्ष्या, जेने गुरु संतनी गणती नहि । विनाश एवो नहि विमुख संगथी, जेवो ईर्ष्या करेछे रही ॥५॥ जे जळमांहि मळ टळे, ते जळमां मळ धुंसे जइ । तेने शुद्ध थावा शरीरे करी, उपाय एके मळे नइ ॥६॥ जेवी वचनद्रो-हीनी खोट्य वर्णवी, तेवीज मान मांहि रही । तेम ईर्ष्यामांहि ओछी नथी, छे परिपूर्ण मानो सही ॥७॥ हरिजनने हाण हमेशे, ईर्ष्या करेछे उरतणी । निष्कुलानंद कहे नित्यप्रत्ये, खाव्य नथी छे खोट्य घणी ॥८॥ कडवुं ॥२४॥

पदराग सिंधुरामग्री—संत साचा ते कहियेरे, काढे खोट्य खोळी-खोळी बा'र । अंतरमां रहे उजळा, डाघ लागवा ना'पे लगार; संत० ॥१॥ देखे नहि दोष पारका, भाळे पोतानी भूल । गणे अवगुण आपणा, माने संत हरिना अमूल; संत० ॥२॥ समझे सुखदायि संतने, दुःखदायि पोतानुं मन । अरि मित्रने ओळखी, तजे भजे ते हरिजन; संत० ॥३॥ अंतरे न पडे अवळी, आंटी हरिजन साथ । निष्कुलानंद निश्चे करी, रिझे एवा जनपर नाथ; संत० ॥४॥ पद ॥६॥

हरि राजी करवा होय हैये हामजी, तो संतसंगे हेत राखो आठुं जामजी । संत छे सर्वे सुखना धामजी, तेह विना केदिये न सरे कामजी ॥१॥ ढाळ—काम न सरे सतसंगविना, त्यारे तेनेज सोंपवा प्राण । मन कर्म वचने करी, थइ रे'वा संतना वेचाण ॥२॥

આ લોક પરલોકમાં પડે, જાણો જરૂર જેનું કામ। તેને સંગાથે કેમ ત્રોડિયે, જાણી સદાય સુખનું ધામ ॥૩॥ વિવાદ કરી કેમ વદિએ, અતિ વચન અકડથી। જેને ફળે ફુલે દળે દુઃખ ટળે, તે તરુ ન છેદિયે થડથી ॥૪॥ જે બારણેથી બંધ છુટિયે, તે બંધ ન કરિયે બારણું। જેને આધારે જીવિયે, તેને ન કરિયે મારણું ॥૫॥ જેમ કોઇ રાખે અન્નપર રુષણું, વળી વારિશું રાખે વેર। તે જન એમ નથી જાણતો, જે હું જીવીશ તે કઇ પેર ॥૬॥ એમ સંત સાથે રાખી શત્રુતા, વળી કરે સુખની આશ। તે દિન થોડે દુઃખ પામશે, કાં કરતો નથી તપાસ ॥૭॥ મળવું છે મહારાજને, રાખી સંત સંગાથે રોષ। નિષ્કુલાનંદ કહે એ નહિ બને, રખે દેતા કોઇને દોષ ॥૮॥ કડવું ॥૨૫॥

સંતને સોંપિયે સર્વે આપણુંજી, એથી અંતરાય ન રાખીયે અણુંજી। કરિયે ગમતું સાચા સંતતણુંજી, તો સંત અત્યંત રાજી થાય ઘણુંજી ॥૧॥ ઢાળ—ઘણું રાજી કરી સંતને, કૈક પામિયા પરમ ધામ। સંત વિના શોધી જુવો સઘળે, કહો કેનું સરિયું કામ ॥૨॥ જેમ નાવ વિના નીરનિધિમાં[1], નથી તરવા અન્ય ઉપાય। તેમ સંત વિના સંસાર તરવા, શીદ ઇચ્છે કોઇ ઉરમાંય ॥૩॥ જેમ રવિ વિનાની રજની, જાણો નથી જાવાની જરૂર। તેમ સંત વિના અજ્ઞાન અંધારું, કેદિ ન થાયે દૂર ॥૪॥ જેમ વરસાત વિના વસુંધરા, સદાયે સૂકી રહે। તેમ સંત વિના જીવ જગતના, કહો સુખ ક્યાંથી લહે ॥૫॥ તેવા સંતશું ત્રોડિયે, જોડિયે પાપીશું પ્રીત। તેને સુખ થાવાનું નથી સુજતું, ચિતવિ જોયે છૈયે ચિત્ત ॥૬॥ ફોડી આંખ્ય થાય આંધળો, પછી ઇચ્છે જોવા રૂપને। રૂપ જોયાનું રહ્યું પરું, જો ભરે નહિ ઉંડા કૂપને ॥૭॥ માટે સાચા સંત સેવીને, કરિયે રાજીર લિયાત। નિષ્કુલાનંદ તો નરને, સુધરી જાયે સર્વે વાત ॥૮॥ કડવું ॥૨૬॥

સાચા સંત જાણો જગતમાં થોડાજી, બીજા બહુ ઘરોઘર ફરે માથાફોડાજી। જ્યાં ત્યાં ખાયછે જગતના જોડાજી, તોય નથી લાજતા પ્રજાપતિઘર ઘોડાજી ॥૧॥ ઢાળ—ઘોડા પ્રજાપતઘરના, ખાયે ખતા ખણુંખણુંએ ઘણા । એવા સાધુ કે'વાયછે સંસારમાં, અતિ લબાડ લજામણા ॥૨॥ ખાન પાનને રહે ખોળતા, ત્રિયા ધનને

1 સમુદ્ર.

ताके घणुं । माळा तिलक ने मुद्रा एनी, धारेछे धीरववापणुं ॥३॥ वेष उपदेश वारता, करे साचा संतना सरखी । पण भरी भुंडाई भितरे, तेतो कोणे पण नव्य परखी ॥४॥ फेलमां बहु फशी रह्या, व्यसनी ने वळी वटाळ घणो । तीर्थ व्रत नियम न माने, करे द्रोह ते धर्मतणो ॥५॥ एवा साधु थई संसारमां, पूजायछे पापी मळी । प्रभुनी बांधी मरजादने, ञोडवा छे त्यार वळी ॥६॥ एवा साधुने सेवतां, पुन्य पूर्वनां परजळे । आपे खोट्य मोटी अति, जे जनने एवा मळे ॥७॥ गद्धा धोळा घोळया परा, सारी लागे इयामळी गाय । निष्कुलानंद गाय पूजीए, पण खर खरा न पूजाय ॥८॥ कडवुं ॥२७॥

साचा शुद्ध संतनो समागम क्यांथीजी, थोडे पुन्ये करी ए थातो नथीजी । जेणे करी छुटिये महा दुःखमांथीजी । जरूर जीवना ए साचा संगाथीजी ॥१॥ ढाळ—साचा संगाथी संत छे, जाणो जीवना जगमांय । भव सागरमां डुबतां, साचा संत करेछे सा'य ॥२॥ वा'रुं छे वसमी वेळातणा, ज्यारे आवे पळ वळी आकरी । ते समे साचा संत सगा, कां तो सगा छे श्रीहरि ॥३॥ तेह विना त्रिलोकमां, नथी जीवने ठरवा ठाम । आद्ये अंत्ये मध्ये मानजो, सर्या सहुनां एथी काम ॥४॥ ते संत शाणा शुभगुणे, जेमां अशुभ गुण नहि एक । परउपकारी सगा सहुना, धर्म नियमवाळा विशेक ॥५॥ काम क्रोध लोभे करी, जेने अंतरे नथी उत्ताप । निर्मानी निःस्पृही निःस्वादी, निर्मोही वळी निष्पाप ॥६॥ जक्तदोष जेना जीवमां, वळि अञ्यो नथी अणुभार । एवा संत शुद्ध शिरोमणि, त्रिलोकना तारनार ॥७॥ वचन न लोपे वालातणुं, होय पंड्यमां ज्यांलगी प्राण । निष्कुलानंद एवा संतनां, श्रीहरि करेछे वखाण ॥८॥ कडवुं ॥२८॥

पदराग धोळ—भक्ति जोइने व्रजनार्यनी ए ढाळ छे—संत साचा ते संसारमां, रहे हरिवचने हमेशरे । आपत्काळ जो आवे आकरो, तोये वचन लोपे नहि लेशरे; संत० ॥१॥ अखंड पाळे जो हरिआगन्या, इच्छे नहि आ लोकनां सुखरे । देहअभिमानने दूर करी, । सदा रहे हरि सनमुखरे; संत ॥२॥ मरजी न लोपे महारा-

जनी, आवे अंगे दुःख जो अतोलरे। साबित किधीछे साटे शिश-ने, खरी करी मनमांय खोळरे; संत० ॥३॥ एवुं एक अंग रंग उतरे नहि, एक रे'णी के'णी टेक एक डररे। निष्कुलानंद कहे एवा संत-ने, दरशने थाये दुःख दूररे; संत० ॥४॥ पद ॥७॥

एवा साचा संतनो समागम सारोजी, जेथी आवे जाणजो दुःख-नो आरोजी। प्रभु पामवानो न रहे उधारोजी, बीजानो संग छे बहु नठारोजी ॥१॥ ढाळ—नठारो संग नरसातणो, कहुंछुं कोइ करशो नहि । नाग वाघ विष वहनि, ए विमुखथी सारां सहि ॥२॥ गाळे हिमाळे बाळे विजळी, वळी कुवे पडे नर कोय। शिश कापे आपे सुळिये, तोये विमुख दुःखसम नोय ॥३॥ एथी मरवुं एकवार पडे, पछी पामीये एहनो पार। पण जनम मरण जीवने, विमुखथी वारमवार ॥४॥ ढेढ ढेमर ढोलवी, म्लेछ पाराधि गउ-मार। एना स्पर्शना पापथी, विमुखनुं पाप अपार ॥५॥ पापी विमु-खना स्पर्शनुं, क्यां जइ धोए किल्बिष[1]। टाळि न टळे कोइनी, जेम गळी मळीनी मष ॥६॥ पूरण पापे स्पर्श एनो, पामे कोइ प्राणी मळी। अनंत जनमनुं सुकृत सर्वे, विमुख स्पर्शे जाये बळी ॥७॥ एम सरवे प्रकारे समझीने, तजवो ते संग विमुखनो। निष्कुलानंद कहे तो पामशो, सारो दिवस सुखनो ॥८॥ कडवुं ॥२९॥

वचनद्रोहीनो विशवास करतांजी, पार न आवे चोराशी फर-तांजी। महादुःख पामिये जनमतां मरतांजी, माटे दिलमां रहीये एथी सादाय डरतांजी ॥१॥ ढाळ—डरता रहिये अति दुष्टथी, द्रगे देखी लैये दगादार। समो आवे तो शत्रुपणुं, वावरतां न करे वार ॥२॥ जमे चीत्रे[2] चापे[3] आपे नमे, पण लिये बीजाना प्राण। तेम वि-मुख मुख मीठुं वदे, पण फेरवे चारे खाण ॥३॥ जेम भरी बंधुक बरीयानमां, कपि कळि वळि मुके कानमां। अडाडिने रहे अळगो, पण सामाने रोळे रानमां ॥४॥ समझी सुंवाळा सर्पने, कोइ सुवे वळी लई सोड्यमां । मानजो मने तेने मारशे, अवश्य करडी ओड्यमां[4] ॥५॥ विकट अटवि[5] वाटमां, वेरी लिये वळावडे । तेने कहो कुशळ रे'वानी, प्रतीति ते केम पडे ॥६॥ तेम वचनद्रोहीनो

१ पाप. २ चितळो जेने कहेछे. ३ धनुष. ४ गळामां. ५ वन.

विश्वास करे, राखे हरिविमुखशुं हेत । तेने सुख थावा शीद पुछ-
युं, जे थइयो दुःखने निकेत ॥७॥ माटे सर्वे प्रकारे समझी, वर्जो
संग वचनद्रोहीनो । निष्कुलानंद कहे निर्भय थावा, राखो संग संत
निर्मोहीनो ॥८॥ कडवुं ॥३०॥

हरिविमुख थाशे हेराणजी, मरशे फरशे भरशे त्यारे खाणजी ।
थाशे परवश परनो वेचाणजी, त्यारे पडशे ए पापनी पेचाणजी
॥१॥ ढाळ—पेचाण पडशे पापनी, ज्यारे जडशे जोडा मुंडमां ।
त्यारे आंख्य उघडशे, पडशे मार ज्यारे पंडमां ॥२॥ जाणी जोई
जगदीशनां, विमुख लोपेछे वचनने । मर माणे आज मोजने,
पण पडशे खबर तजे तनने ॥३॥ टीप थाशे त्रणे काळमां, अन्न
वसन विना रे'शे वनमां । रात दिवस रडवडशे, त्यारे विचारशे
मनमां ॥४॥ शिश डोलावी शोक करशे, के'शे क्यांथी वचनद्रोही
थयो । संत घणुं समझावता, पण हुं तो देहमानी रह्यो ॥५॥ कियां
जाउं हवे केम करूं, सरुं दुःखनुं नथी आवतुं । मोटानी मर-
जाद मुकी, कर्युं में मन भावतुं ॥६॥ एम पस्ताशे पापियो, लेशे
फळ वचन लोप्यातणुं । दुःखना दरिया उलटशे, सुख नहि रहे एक
अणुं ॥७॥ एम के'छे आगममां, संत वळी मोटा मुनि । निष्कुलानंदके'
हरिद्रोही सम, खोळतां वळी न मळे खुनी ॥८॥ कडवुं ॥३१॥

वचनद्रोहीनी वात सांभळीजी, वचनमां रे'जो सहु जन मळी-
जी । नहितो वात बगडशे सघळीजी, के'शो केम कह्युं नहि वे'लं
ते वळीजी ॥१॥ ढाळ—वळीवळी वात वर्णवी, विमुखनी वारमवार ।
ते सरवे साची मानजो, जुठी जाणशो मां जबभार ॥२॥ मानी ईर-
ष्यावाननी, संत असंतनी वात वर्णवी । ते प्रसिद्ध छे पुराणमां,
नथी कही कांइ ए नवी ॥३॥ जेजे गया जमपुरीये, तेतो विमुखने
वचने करी । माटे समझु समझि, मेलो पापीने परहरी ॥४॥ भोळा
मनुष्यने ओळवी, वळी फांशि नांखशे कोटमां । जीव विचारा
जीवितव्य हारी, ख्वार थायछे खरी खोटमां ॥५॥ एटला माटे
ओळखावियुं, विमुखनुं विघन वळी । सहु जन ए सावचेत रे'जो,
शिखनी वात आवी सांभळी ॥६॥ जेम छे तेम जणावियुं, सर्वे
वातनुं स्वरूप । हितकारी छे हरिजनने, छे विमुखने विषरूप ॥७॥

पूरण सुखने पामवा, इच्छा करो कोइ उर । निष्कुलानंद ते जनने, जोइए जाणवुं आटलुं जरूर ॥८॥ कडवुं ॥३२॥

पदराग धोळ—भक्ति जोइने व्रजनारीनी, ए ढाळ छे—ज्यान छे जरूर ते जाणजो, वसतां ते विमुखनी पासरे। आळ आविचडे अणचिंतवी, थइ जाये धर्मनो नाशरे; ज्यान० ॥१॥ विमुख आपेछे पांति पापमां, भोळवीने करे भागदाररे। अणकर्युं पडे आवी उपरे, चालतां मारगे चोरहाररे; ज्यान० ॥२॥ न होय घाट एवो घटमां, थावा वळी वचनथी बा'ररे । विमुखनी वात उर उतरे, तो थाये पापमांहि प्याररे; ज्यान० ॥३॥ पछी अटक न रहे आज्ञातणी, राखे ज्यां त्यां न रे'वायरे । निष्कुलानंद कहे ते नर निश्चे, मानो खरो मनमुखी थायरे; ज्यान० ॥४॥ पद ॥८॥

मनमुखी दुःखी भेळा थाय ज्यारेजी, परस्पर नर करे वात त्यारेजी । हुं तो निसर्यो वचनथी बा'रेजी, सर्वे अंगे सुख पाम्यो ते वारेजी ॥१॥ ढाळ—सुख पाम्यो सांकड्य टळी, निसर्यो बंधनथी बारणे । कैक उपाय कर्या'ता कहुंछुं, मुजने राखवा कारणे ॥२॥ डाह्या साधुए आप डा'पणे, वळी राख्यो'तो मुने रोकीने। पण केण न मान्युं में कोइनुं, आव्यो हुं मंडळी मुकीने ॥३॥ महात्म्य महिमा मोटप देखाडी, जकडी बांध्यो'तो मारा जीवने । निसर्यानुं नो'तुं बारणुं, कोण जाणे कर्युं केम दैवने ॥४॥ ठामोठाम मारा ठाउका, ओडा बांध्या'ता अति घणा। पासलामां मुने पाडवा, राखि नो'ती कांइ मणा ॥५॥ पण समो जोइने हुं सबक्यो, पाछो खोळतां खोज नव जड्यो। झाझी जतन राखतां पण, एना पेचमां हुं नव्य पड्यो ॥६॥ अर्धी राते हुं उठियो, लख्यां हतां ते पुस्तक लईने। सुतां मुकी हुं सहुने वळी, आव्योछुं दांतुमां दईने ॥७॥ एम विमुख जन करे वडाई, विमुख जनने आगळये । निष्कुलानंद कहे निश्चे जेने, जावुंछे जमनी भागळये ॥८॥ कडवुं ॥३३॥

वळी वदे विमुख मनफरजी, घणे दुःखे भर्युं मुक्युं'तुं घरजी। अंगने न मळतुं अन्न ने अंबरजी ॥ जाण्युं सतसंगमां ए छे सभरजी ॥१॥ ढाळ—सभर छे सतसंगमां, खावा पीवा खुब खासुं

1 भाग.

मळे । जुनुं अन्न वसन जडे नहि, एवुं सांभळयुं'तुं सघळे ॥२॥ गळी रसोयो गामोगाममां, घणी आपशे घेरेघेर । जनम धरी जे जडी नथी, ते पामशुं बहुपेर ॥३॥ एवुं सुणी हुं आव्यो हतो, सुणी सुख सतसंग मांई । इयां तो आण्यो आंकसमां, मन गमतुं न थाय कांई ॥४॥ पोष भरी पाणी नांखवुं, अमृतसरिखा अन्नमां । भेळुं करेल भावे नहि, अति मुझवण्य थाय मनमां ॥५॥ वळी महात्म्य देखाडी मंदिरनुं, उपडावे इंट पथरा घणुं । त्यारे संसार मुकीने शुं कमाणा, ज्यारे रह्युं एनुं ए कुटणुं ॥६॥ जाण्युं खाशुं पिशुं खुबी करशुं, फरशुं नित्य नवा गाममां । त्यां तो अटाट नाखी आज्ञातणो, कंठ दबावी जोड्यो काममां ॥७॥ एम बोले अभागीया, हरिसेवामां श्रद्धा खोई । निष्कुलानंद एवा नरनुं, मुख रखे जोता कोई ॥८॥ कडवुं ॥३४॥

वळी विमुख कहे हुं देखी दुःख भागोजी, सहु मुने के' आज्ञामां अनुरागोजी । तन मन ममता सर्वे त्यागोजी, एवो उपदेश मुने लेश न लागोजी ॥१॥ ढाळ—लाग्यो नहि लवलेश एनो, उपदेश ते मारे अंगे । भोळो नहि जे हुं भरमुं, समझी न रह्यो एने संगे ॥२॥ पछी गोती काढ्यो में गाफल गुरु, जेने अति खप चेला केरडो । जाणे अणचेले रहे एकलो, जेवो उजड गामनो एरडो ॥३॥ एवो ओशियाळो मेंतं[1] मळयो, तेतो कठण केम कहि शके । दाडी रहिये डरावता, वळी टोकिये तकेतके ॥४॥ खपन श्रावण मासमां वळी, एकादशीना जे उपवास । थाये न थाये धडको नहि, तेनो तलभार न रह्यो त्रास ॥५॥ सर्वे नियम सतसंगना, पळे न पळे पुरा वळी । के'नार तेनो कहो कोण छे, कळी लिधी छे वातो सघळी ॥६॥ बा'रे बणी ठणी बेशिये, साधु सुंदर सारा सरखा । अंतरनी असाधुतानी, कहो कोण करे छे परखा ॥७॥ एवा कपटी कुटिलनो, संग ते सारो नहि । निष्कुलानंद नकी वारता, के'वानी हती ते कही ॥८॥ कडवुं ॥३५॥

वचन धालानुं लोपीने लबाडजी, पापे वरतेछे जे पापना पा'डजी ॥ भांगी भुंसाडी वचननी वाड्यजी, पछी जियां तियां थाय हाड्य हाड्यजी ॥१॥ ढाळ—हाड्य हाड्य थायछे हरिविमुख, वर्तता

1 महान्त.

वचनथी वारणे । जियां तियां जडेछे जुतियां, एवुं करेछे शियाकारणे ॥२॥ आ लोके परलोके आबरू, जेनी जडे नहि जरा जेटली । भवमां जे भुंडाइ रहीछे, पापी पामेछे तेटली ॥३॥ खायछे फटकार खळकनी, मलकनो लियेछे मेल जो । एमां खोळी काढी शी खाध्यने, वळी शुं समझाणुं सेल'जो ॥४॥ प्याज पेजारूं खाइने पइसा, अंते जेह आपवा पडे । ते मोरेथी न जाणे जे मानवी, ते पाछळ घणुं घोडा घडे ॥५॥ दंड भोगवी डा'पण करे, तेने डायो केद्दिये न देखवो । पूठ्य पखाळी पुरीषं तजे, तेने मोटो मूरख लेखवो ॥६॥ लुंटावी सर्वे लुगडां, पछी नागो थइ भाग्यो घणो । एवुं कर्युं ए अभागिये, हवे डायो के भोळो गणो ॥७॥ समो न शक्यो साचवी, आवी तकमां अवळुं पड्युं । निष्कुलानंद ए नरने, कोइ पाप पूर्वनुं आवी नड्युं ॥८॥ कडवुं ॥३६॥

पदराग आसावरी—पाप पूर्वनां प्रगटे प्राणीने, त्यारे सूझे ते अवळो उपायरे । करवानुं जे होय ते न करे, न कर्यानुं काम करायरे; पाप० ॥१॥ सुखमांही ते सुख न सुझे, दुःखमांही दुःख न देखायरे । खोटाने पण खरूं करी माने, साचामां साचुं न लेखायरे; पाप० ॥२॥ ए जे वचनथी विपत्ति विरमे, ते वचन विषसम लागेरे । जेह वचनथी जाय जमपुरमां, तेह वचनने अनुरागेरे; पाप० ॥३॥ एम कुबुद्धिने उंधुं सुझे अति, वळी मोटा राखे त्यां न रे'वायरे । निष्कुलानंद ए नरनुं ठेकाणुं, आ लोके परलोके न के'वायरे; पाप० ॥४॥ पद ॥९॥

हरिआज्ञाये विबुध वश्या व्योमजी, हरिआज्ञाये रह्या शून्ये रवि सोमजी । हरिआज्ञायें रह्या भूचर भोमजी, ते लोपे नहि आज्ञा थइ बफोमजी ॥१॥ ढाळ—बफोम थइ बदले नहि, रहे सहुसहुना स्थानमां । अति प्रसन्न थई मनमां, रह्या राख्या त्यां गुलतानमां ॥२॥ ब्रह्मा राख्या सत्यलोकमां, शिवने राख्या कैलास । विष्णुने राख्या वैकुंठमां, एम आप्यो जुजवो निवास ॥३॥ इंद्र राख्यो अमरावती, शेषजीने राख्या पाताळ । ज्यांज्यां करी हरिये आगन्या, तियां रह्या सुखे सदाकाळ ॥४॥ बद्रीतळे राख्या ऋषी-

१ डुंगळी. २ लासडां. ३ विष्ठा. ४ आकाश.

श्वर, निरन्नमुक्त राख्या श्वेतद्वीपमां । गोपी गोप राख्या गोलोके, राख्या मुक्त अक्षर समीपमां ॥५॥ एम जेम जेने राख्या घटे, तेम राख्याछे करी तपास । जेवो जोये अधिकार जेने, तेवो आप्योछे अविनाश ॥६॥ एतो रह्याछे सहु राजी थई, पोत पोताने स्थान । लेश वचन नथी लोपता, जाणी समर्थ श्रीभगवान ॥७॥ एम समझी आपणे, रहीए आप आपने स्थानके । निष्कुळानंद कहे नहि तो, आवे दुःख अचानके ॥८॥ कडवुं ॥३७॥

बहु दुःख पामे थइ स्थान भ्रष्टजी, जियांजियां जाय तियां पामे कष्टजी । स्थान खोई थायछे खरा नर खष्टजी, एह वात पुराणे सूचवी सुस्पष्टजी ॥१॥ ढाळ—सुस्पष्ट शास्त्रे सूचवी, खरी स्थानभ्रष्टनी जे खोट । इंद्र इंद्रासने नव रह्यो, त्यारे गयो कमळ वननी ओट ॥२॥ भव ब्रह्मानुं भाखतां, लागे लोकमांय लजामणुं । स्थान भ्रष्ट भोम व्योममां, थाय हेराण घणुंघणुं ॥३॥ नहुष नरेश निजराज्य तजी, इछ्यो बेसवा इंद्रने आसने । इंद्रासननुं सुख आव्युं नहि, आव्युं दुःख भोगवी काशने ॥४॥ त्रिशंकु तजी राज्य भूमिनुं, इछ्यो अमरपुरनां जो सुख । सुख न जड्युं दुःख पड्युं, वळी लटक्यो उंधे मुख ॥५॥ स्थानभ्रष्टनो सर्वे ठेकाणे, अति अनादर थायछे । दंत ने नख केश नरा, खरा नकारा के'वायछे ॥६॥ एम समझु समझीने, रे'वुं सहुसहुना स्थानमां । स्थान तजीने जे जीववुं, ते जीवित गयुंछे ज्यानमां ॥७॥ जेम पोतानो पियु परहरी, कोइ नारी थाय व्यभिचारणी । निष्कुळानंद ए नार नरसी, पुरुषनुं पेट बाळणी ॥८॥ कडवुं ॥३८॥

कोइ के'शे एम केम रे'ये जियां दुःखजी, बीजे जो जाये तो पामिये सुखजी । एम कहेछे नर हरिना विमुखजी, तेनी कहुं कियां भागशे भूखजी ॥१॥ ढाळ—भुख भागवा भमे घणुं, जाणे कियांक जइ थाउं सुखियो । पण दुःख चाले दश डग आगळे, ते जियां जाय तियां दुःखियो ॥२॥ भाग्य एनां भेळां रहे, सुख दुःखनां देनार । तेने नथी तपासतो, विमुख वण विचार ॥३॥ जेम चाले कोइक कमाणिये, होये फेली व्यसनी विशेष । ते केदि नहि भरे कोथळी, भर फरे देश विदेश ॥४॥ जेम चोर चाल्यो वळी चोरिये,

जाणे आवीश खरी करी खाट । पण जाणतो नथी जाशे जीवडो, जे सूळी लखीछे ललाट ॥५॥ एम नर अभागियो, भागेछे वचननी जो वाड्य । परसुख पोतानां करवा, धाय जेम गाय हराड्य ॥६॥ एम विमुख नर विकळ थई, भटकेछे भवमांहि अति । मन करेछे सुख मळवा, पण मळतुं नथी सुख रति ॥७॥ एम स्थानक भ्रष्ट जे थया, तेतो गया मूळगा मूळथी । निष्कुलानंद निश्चे जाणजो, जेम फळ सुकाणुं फूलथी ॥८॥ कडवुं ॥३९॥

हरिआज्ञामां रह्या जे आपजी, जाणी प्रभुनो मोटो प्रतापजी । तेने तो मनाणुं पापिये पापजी, तारे सुख थावा शो रह्यो जयापजी ॥१॥ ढाळ—जवाप एनो जडतो नथी, जे वर्तेछे वचनथी बा'र । देव अदेव दोयमां वळी, एने गणिये केनी हार ॥२॥ दैवी आसुरी जीव जगमां, तेतो जाणेछे सहु जन । दैवी वरते वचनमां, आसुरी न माने वचन ॥३॥ बीजा तो बि'ता बहु रहे, लोपे नहि वचन लगार । जियां जेने राखिया, तियां रह्या करी निरधार ॥४॥ हेड्यबेडी कोटडिये, नथी अवराणा ओरडिये । बांध्या नथी बीजे बांधणे, बंधाणा छे वचन दोरडिये ॥५॥ तेने देखवा दुःखिया, लेखवा सुखिया विमुखने । एवा समझुं सहु मरजो, पामि पूरण दुःखने ॥६॥ साकरटेटीथी सारां लागे, अति रुडां इंद्रामणां । खावा बेशशे खांत्ये करी, त्यारे लागशे विषथी भुंडां घणां ॥७॥ आखुं जेम अग्नि बळती, लइ जाय निज घेर वाड्य । निष्कुलानंद एवुं नर करेछे, मानेछे तेमां लाड्य ॥८॥ कडवुं ॥४०॥

पदराग आसावरी—खोटमां दोट देखी नहि देखी, करी लैये खराखरी खाड्यरे । शीद खाये खोळी खडधान्यने, ज्यारे पाम्या राज्यने पाड्यरे; खोट० ॥१॥ शणगार सोनाना सजी शरीरे, भुंडिये नहि मुखे भुंडी मशारे । मुख देखे लेखे ते लजामणुं, एम शीद खोये जाणी जशारे; खोट० ॥२॥ करिथी उतरी खरीपर चडी, मोटी वात मुखे न के'वायरे । काढी कटिपेट कोइ करे पताका, तेना शरीरनी शोभा जायरे; खोट० ॥३॥ एम पोतानो पति परहरि परो, कोइ

१ उंदर. २ हाथी. ३ गधेडी. ४ पहेरेलुं वस्त्र. ५ ध्वजा.

नारी करे व्यभिचाररे । निष्कुलानंद के' जाय जश तेनो, वळी कोये न करे पतियाररे; खोट ॥४॥ पद ॥१०॥

जेम एक पुरुषने पुत्र थेचारजी, तेने परणावी जुजवी नारजी। ते सहु बांधी बेठां घरबारजी, तेमां एक वनिताये कर्यो व्यभिचारजी ॥१॥ ढाळ—व्यभिचार करी वणशी गई, मांडयुं जेठनुं जइ घर । तेने श्याणी गइ समझावबा, त्यांतो बोली सासुं बळभर ॥२॥ कहे.शुं समझी शिखामण देवा, तुं आवी अति डाही थई । खबर विना खोट खोळेछे, एवी अकल केम उठी गई ॥३॥ सासु ससरो गोर गोत्रज, कुळदेव बीजां नथी करियां । नणद नाति जाति जाणो, एतो एमज छे नथी फरियां ॥४॥ फेरवणीमां फेरवणी एटली, पाटलो कर्यो एक पतितणो । एने उपर आग्रह आवो, कहो केम करोछो घणो ॥५॥ ईर्ष्याये करी आळ चडावी, वण वांके नाखोछो वांकने । फजेती करवा सौ फर्यां छो, नाखि कलंक कापवा नाकने ॥६॥ मुने कह्युं एम कहो बीजाने, तो तरत मळे तेनुं फळ । अम जेवां तो अनेक छे, तेनी नथी तमने कांइ कळ ॥७॥ एम अभागणी उचरे, शुद्ध अति साची थई । निष्कुलानंद कहे एवां निर्लज्जने, लाज ने शरम क्यी रई ॥८॥ कडवुं ॥४१॥

एम बेमर्यादी थइ वगडेलीजी, भक्ति न करवी मर्यादा मेलीजी। एतो परठण करीछे जो पे'लीजी, न करवुं काम कोइ नियमने ठेलीजी ॥१॥ ढाळ—ठेली नियमने काम न करवुं, भर होय लाभ जो लाखनो । तोय ललचाविये नहि लेश मनने, जाणिये मवाळो काखनो ॥२॥ वारेवारे आवी वारता, मानजो सहुने मळती नथी । ते खमसरखा सुखसारूं, हारवी नहि कहुं हाथथी ॥३॥ शरीर कपाय भर सघळुं, थाय टुकडुक भर तन । पण न देवुं कपावा नाकने, तेनी राखवी झाझी जतन ॥४॥ जेम शूरवीरने संग्राम मांही, लागे घटमां घाव कई । पण भागतां लाग्युं पुठे भलकुं, जाणो ए जेवुं बीजुं भुडुं नई ॥५॥ एम भक्त थयो भगवाननो, पण रह्यो ते देहनोज दास । कुळ लजाव्युंछे ए केसरीए, जे खावा लाग्यो मुखे घास ॥६॥ घरनी गोलीनो गोलो थयो, रह्यो हाथ जोडीने हजुर । रात दिवस राजी राखवा, अति आखेप राखेछे उर ॥७॥ एवो भक्त

भगवानने, कहो राजी करी केम शके । निष्कुलानंद के' नादार नर, थयो शरीरना सुखने धके ॥८॥ कडवुं ॥४२॥

धका बहु खायछे धर्मना हीणजी, विषय सुख सारुं रे'छे मन मीणजी । तेणे करी मति अति थइछे क्षीणजी, तोय पण मानेछे मनमां प्रवीणजी ॥१॥ ढाळ—प्रवीणपणुं एनुं प्रिछियुं, तेतो नथी जातुं केने कहियुं । खायछे खलेलां खारेक तजी, एवुं टळी गयुंछे वळी हइयुं ॥२॥ करी दिवो दिवसमां, वळी मेल्युं अवळुं मोळीयुं । ते जाणे मे कांये कर्युं नथी, पण कुळ समूळुं बोळीयुं ॥३॥ घोडुं मूकी देई घरनुं, चाल्यो नर खरपर चडी । तोय पोता सरिखामां पोरशी, मरडेछे मूरख मुछडी ॥४॥ लुंटावी कसुंबी लुगडां, पंडे पे'र्यांछे गळीयल घणां । ते देखाडेछे देशोदेशमां, के'छे जोजो मुमां कांइ छे मणा ॥५॥ एम मेली रीत सतसंगनी, वळी रे'छे कुसंगनी रीतमां । द्विजधाम तजी वश्यो ढेडमां, तोय फुल्यो फरेछे चित्तमां ॥६॥ नकटे नकटा भेळा थया, वंठेलमां वंठेल वळी । एम विमुख विमुख भेळा वश्या, करी हेत परस्पर मळी ॥७॥ तेम मनमुखीने मोज मनमुखीमां, लागे आज्ञाकारी अळखामणा । निष्कुलानंद एवा नर जेवा, नथी त्रिलोके कोइ लजामणा ॥८॥ कडवुं ॥४३॥

लजामणाने लाज न होयजी, नर मुनिवर मर वळी वगोयजी । तिरसकार तलभार न माने तोयजी, मर आवी कहे कोविद नर कोयजी ॥१॥ ढाळ—कोइनुं केम माने कह्युं, थयुं जेने गोठण जेटलुं । रोग राजना रोगीने जेम, खुवे खवरावे तेटलुं ॥२॥ जेम भाद्रवे भेंस पुछलि, जेम पडयो गज अजाडिये । जेम लागि गोळी ललाट मांये, तेने जीवबानी ना पाडिये ॥३॥ तेम आवते जोबने आवी मळयो, जबरा कुसंगनो जोग । तेने साध्य शी रहे शरीर मांही, जेने थयो असाध्य रोग ॥४॥ जेम चंदनघोना चाखेलनी, वळी नहि उगरवा आश । तेम कुसंगना करडेलनो, जाणो ना'वे वळी विश्वास ॥५॥ जेम ममोईगर कर मानवी, खेंरी पडी वळी कर खाटकी । पाराधी कर पशुं पड्युं, ते नहिनहि जीवे नकी ॥६॥ तेम खरा कुसंगने पडयो खबेडे, तेणे बुद्धि उंधी आवी घणी । तेने सवळुं केम सुजशे,

---

१ खजुरीमां फळ. २ बकरी.

राखशो केम सत्संग शिरोमणि ॥७॥ जेम कोइ खाये झाझा झेरने, वळी करडी जिभ कटका करे। निष्कुलानंद ए नरने, नथी जीववानुं जाणो सरे ॥८॥ कडवुं ॥४४॥

पदराग केदारो—सरे सार शोधतां ते शुं मळशे, करतां कुसंगनो संग वळी। सुख स्वपने नहि आवे शरीरनेरे, आवशे दुःख अतोल मळी; सरे० ॥१॥ जाणी झगमग घणी हीराकणी, खाय खांत्ये खूब पेट भरी। एम कुसंगनो संग अंगमां उतर्योरे, केम रहे सतसंग तेणे करी; सरे० ॥२॥ जेम खाय ठगनी ठगमूळी ठावकी, तेने साध्य शरीरे केम रहे। तेम वचन विमुखनां उरमां आवतांरे, जे न के'वानुं ते सर्वे कहे; सरे० ॥३॥ एणे आ लोक परलोक बेउ बगाडिया, खवराई गई खळे आवी खेती। निष्कुलानंद कहे आव्ये अवसरेरे, चूक पडी नव शक्यो चेती; सरे० ॥४॥ पद ॥११॥

वण चेते अवसर वणसे कामजी, राजी न थाय श्रीघनश्यामजी। त्यारे केम पामिये परम धामजी, वण पामे धाम नहि सुख ठामजी ॥१॥ ढाळ—ठाम नथी कोइ ठरवा, हरिआज्ञा विना अणुं जेटलुं। ते जडमति नथी जाणतो, कहि कहि कहिए केटलुं ॥२॥ वावेछे झेरनां झाडवां, करेछे अमृत फळनी आश। ते खाइने केम खेम रे'शे, जेथी नर अमर पाम्या नाश ॥३॥ मारी कुंवर नरनाथनो, टिले बेसवा थायछे तैयार। तेने राजा राज केम आपशे, जाणी मोभि[1] सुतनो मारनार ॥४॥ तेम भक्त थई भगवाननो, करे वचननी जो विघात। पछी इच्छे सुख आववा, एह केम बनशे वात ॥५॥ नहि पामे ठेकाणुं नरकमां, शीद करे घांखना धामनी। धाम नहि मळे धका मळशे, त्यारे उघडशे आंख्य गुलामनी ॥६॥ लात लायक ते वात न माने, मर होय अतिशय हेतनी। समु के'तां वसमु[2] लागे, तेने मुखे पडो पस रेतनी ॥७॥ शरीर सुख सारुं सुधो वरते, कल्याणमां वरते कासळे। निष्कुलानंद निरभागी नरने, नथी जावुं प्रभुने पासळे ॥८॥ कडवुं ॥४५॥

प्रभुपास वास करवा आश जेनीजी, अति मति अवळी न जोये तेनीजी। जे सुखनीये शीख न लेवी केनीजी, शी गति थाशे तपा-

---

१ मोटो. २ वांको.

सुंछुं तेनीजी ॥१॥ ढाळ—तपासुं छुं हुं तने मने, शी थाशे गाफल नरनी गति । अवळुं करवा छे उतावळो, नथी सवळुं करवा श्रद्धा रति ॥२॥ शरीरना सुख कारणे, ततपर रहेछे तैयार । हरिआज्ञामां हालतां, पग भागी पडेछे ते वार ॥३॥ प्रभुआज्ञामां थयो पांगळो, पंड पोषवामां पांखो मळी । खरी करी राखी वातो खोटियो, साची वात सर्वे गयो गळी ॥४॥ जेम होय कोइ अति अमली, ओफु पुरुं शेर पीनार । तेने पैसाभार पचावतां, सहु समझो छे शियो भार ॥५॥ तेम अनेक शास्त्र सांभळयां, सर्वे गटकावी उतार्यां गळे । तेने अलप सलप उपदेशथी, कहो अज्ञान केम टळे ॥६॥ गमतुं करवा गोविंदनुं, जेना जीवमां जराये नथी । तेने आगे वातो उपदेशनी, केटलीक कहीए कथी ॥७॥ मनमुखी के'छे सौ मुख उपरे, नथी के'ता वात वळी वांसळये । निष्कुलानंद निरभागी नरने, नथी जावुं प्रभुने पासळये ॥८॥ कडवुं ॥४६॥

प्रभुपास वास करवा विगत्यजी, वचन वालानां सर्वे मानवां सत्यजी । सुख दुःख पडये न हारवी हिमत्यजी, मान अपमाने राखवी एक मत्यजी ॥१॥ ढाळ—मति एक रति नव फरे, आवे कायाये कोटि कलेश । व्याकुळ थई विपत्तिमांही, लोपे नहि वचनने लेश ॥२॥ जेणे साबित किधुंछे शिश साटे, हरिमरजीमां मरी मटवा । एवा जनने जोईने, हरि नहि दिये पाछो हठवा ॥३॥ पण देहअभिमानी दासनो, ना'वे वालमने विशवास । जाणे खरुं के'तां खमी नहि शके, कांजे नथी वचनमां वास ॥४॥ हरिवचनमां पडे वसमुं, तो लोपतां लेश भुले नहि । सुख सदा रहे शरीरमां, एम साबित किधुं छे सहि ॥५॥ तेने वचनमां वरततां, कठणथी कठण पडे घणुं । जेने लेवुंछे सुख आ लोकनुं, नथी लेवुं सुख श्रीहरितणुं ॥६॥ जेम पशुघातकी घरनुं पशु, नीली चार्यपर नजर छे । पण काते करी कंठ कापशे, तेनी तेने कांय खबर छे? ॥७॥ तेम पशुवत पामर नरने, विषयरूप चार्य मळी । निष्कुलानंद निरभागी नरने, दुःखमां सुख मनाणुं वळी ॥८॥ कडवुं ॥४७॥

वळी वचनद्रोही मतिमंदजी, पंच विषयमांहि मान्योछे आनंदजी ।

१ थांको. २ अफीण.

ते केम टाळशे माथेथी भवफंद्जी, जेणे हरिवचनमां मान्युं दुःख-द्वंद्वजी ॥१॥ ढाळ—द्वंद्व दुःखनां वचनद्रोहीने, हरिवचनमां रे'तां वळी । अलप सुखने अरथे, वात बगाडेछे सघळी ॥२॥ जे वचनथी मोटप मळे, वळी आवे वचनथी सुख । ते समझ्या विना शठपणे, वरतेछे वचनथी विमुख ॥३॥ जे वचने नर अमर सुखी, अहि अज ईश अमरेश । जे वचने शशि सूर्य सुखी, गीरा[1] गजानन[2] मुक्त मुनेश ॥४॥ एवां वचनने उल्लंघी, बीजा आगळ कहेछे वात । हुंतो आव्यो हतो भारे भिड्यमां, पण भली उगरियो ए घात ॥५॥ खावुं पीवु ने पे'रवुं एह, मुकाव्युं हतुं मन गमतुं । ए मोटा दुःखमांथी निसर्यो, हवे मनने राखशुं रमतुं ॥६॥ भलुं थयुं एह आज्य भागी, हवे मोकळे मने मा'लशुं । दुःख देखशुं ज्यां देहने, तो त्यांथी तरत चालशुं ॥७॥ एवा अभागी नर अमरने, सुख नहि आवे स्वपने । निष्कुलानंद कहे जो एम होय तो, शीद करे कोइ तपने ॥८॥ कडवुं ॥४८॥

पदराग केशारो—तप जेवुं वा'लुं छे वालमने, तेवुं वा'लुं नथी बीजुं कांई । वचनमां रही तने जे तप करेरे, तेतो सुख पामशे सदाई; तप० ॥१॥ नारायण वचनथी विधिए, आदरियुं ते तप अनूप । तेणे करी रमापति रीझियारे, आप्यो वर सारो सुखरूप; तप० ॥२॥ श्वेतद्वीपमांही मुनि रहे, निरन्न मुक्त छे जेहनुं नाम । अन्न पान विना करे तप आकरुंरे, राजी करवा घणुं घनश्याम; तप० ॥३॥ बद्रिकाश्रमे बहु मुनि रहे, दमेछे कोइ देह इंद्रिय प्राण । सुख सर्वे तजी शरीरनां, थई रह्या वालाना वेचाण; तप० ॥४॥ एने न समझो कोइ अणसमझुं, तज्यां जेणे शरीरनां सुख । पामरने प्रवीण न प्रिछवा, जे कोइ रह्या हरिथी विमुख; तप० ॥५॥ वचन विमुखथी जेह सुख मळे, तेह सुख सर्वे जाजो समूळ । निष्कुलानंद एवुं नव करोरे, जेमां आवे दुःख अतूळ; तप० ॥६॥ पद ॥१२॥

अतोल रोळ रह्याछे जेमांजी, शीदने तैयार रहोछो तेमांजी । अणुं एक भार नथी सुख एमांजी, दुःखदुःखदुःख छे दुःखनी सीमाजी ॥१॥ ढाळ—सीमा छे सरवे दुःखनी, हरि विमुखनो वळी संग ।

१ सरस्वती. २ गणपति.

महाप्रभु मळवाने मारगे, जाणुं आडो उतर्यो भोयंग ॥२॥ जेम आव्यो दिन आनंदनो, त्यां मुवो मोटेरो सुतरे । तेम अवसर आव्यो हरिभज्यानो, त्यां मळयो जाणो यमदूतरे ॥३॥ जेम भोजन बहु रसे भर्यां, कर्यां जुगत्ये जमवा जेह । तेमां पडी मुइ माखियो, कहो केम खवाय तेह ॥४॥ तेम मनुष्य देह महा मांघामांहि, वचन पळ्यां विमुखनां । सुख न आवे स्वपने, एतो देनार छे दुःखनां ॥५॥ दैत्य दानव दनुज थया, जक्ष राक्षस भूत पलित । ते सर्वे विमुखना संगथी, बीजी मां जाणजो कोइ रीत ॥६॥ जेवी वचनद्रोहीथी वात वणसे, तेवी वणसे नहि वेरी थकी । वेरी कापे एक कंठने, आतो कोटि कंठे नथी नकी ॥७॥ एने संग एवां दुःख मळे, त्यारे तेनां ते दुःख केवां कहिये । निष्कुलानंद न कहिये घणुं, एतो मनमां समझी लहिये ॥८॥ कडवुं ॥४९॥

विमुख ते मरी थाशे वैताळजी, क्षुधा पिपासा वधशे विशाळजी । जळाशये जातां रोकशे वरुण रखवाळजी । त्यारे सर्वे दुःखनो मळशे ताळजी ॥१॥ ढाळ—ताल मळशे ते जाणजो, पीवुं पडशे पेशाबने । ते विना जळ नहि मळे, ज्यारे हरि लेशे हिशाबने ॥२॥ भूत पलितने भोजन करवा, नथी विष्टा विना बीजुं वळी । एवां सुख छे विमुखनां, लियांछे शास्त्रेथी सांभळी ॥३॥ व्योम वसुंधरा वचमां, वसवा छे वायु भूतने । घाट वाट उजड अगारे, कह्युं रे'वानुं कपूतने ॥४॥ झाड पाड निरजळ देशे, वसशे वसमा स्थानमां । अशुद्ध जळ उतार अन्नने, खाई खुशी रे'शे खान पानमां ॥५॥ एवां दुःख भोगवशे, वचनद्रोही विमुख जन जो । त्यां नथी उधारो एहनो, तैयार छे मुकलां तन जो ॥६॥ हमणां तो जाणे खाव्या खरा, विमुख थइ रह्या वेगळा । पण स्वाभी मोटी खोट्यने, ज्यारे प्रजळशे पापनी पळा ॥७॥ आज तो थयुंछे अटपटुं, वर्ततां वालाना वचनमां । निष्कुलानंद कहे पछी विमुखने, थाशे मुझवण मनमां ॥८॥ कडवुं ॥५०॥

ते सारुं डरता रहे सौ जन दिनरातजी, रखे कोय वचन लोपी थाय वातजी । त्यारे तो जाणवुं घणी थइ घातजी, हवे केम रे'शे हरि रळीयातजी ॥१॥ ढाळ—रळीयात केम रहेशे हरि, फरीफरी

विचारे वातने । सुख सर्वे परहरे परां, जाणी जगजीवन कळीयातने ॥२॥ हरि राजी करवा हैयामां, मनसुबो बहु मनने । तन धन सुख संपत जातां, राजी करे भगवानने ॥३॥ प्रसन्न करवा महाप्रभुने, रहे तनमां बहुबहु तान । बीजु जाये मर बगडी, तेनुं जराय न माने ज्यान ॥४॥ सुख नर निरजंरनां, मर जाये समूळां सौ मळी । हरि कुराजिये काम न आवे, एवी विचारे वात वळी ॥५॥ बीजा राजी कुराजीये करी, नथी खाव्य ने खोव्य खरी । माटे गमतुं करवुं गोविंदनुं, बीजानुं मुकवुं परहरी ॥६॥ तेज समझु संत शाणा, वळी तेज बहु बुद्धिवंत । तेज चतुर परवीण डाह्या, जेणे राजी कर्या भगवंत ॥७॥ करी लीधी एणे सर्वे कमाणी, केव्ये न राख्युं करवुं । निष्कुलानंद हरि राजिये, फरी न रह्युं पाछुं फरवुं ॥८॥ कडवुं ॥५१॥

वचनविधि आ ग्रंथ छे रुडोजी, हरिविमुखने लागशे कुडोजी । जेने पे'रवोछे परनरनो चूडोजी, तेतो के'शे आ कवि काल्डुडोजी ॥१॥ ढाळ—काल्डुडाईमां ग्रंथ कर्यो, तेमां वगोव्या विमुख अति । दीठा दुःखिया विमुखने, त्यारे सनमुख शी पाम्या गति ॥२॥ एम कही अभागिया, कोइ विमुखपणुं तजता नथी । वचनद्रोहीपणुं दढ करी, हरि कोई भजता नथी ॥३॥ हरि भजशे जन हरिना, मानी मनमां मोटा सुखने । सदा रहेशे सतसंगमां, नहि वसे पास विमुखने ॥४॥ विमुखथी रही वेगळा, करी लेशे पोताना कामने । साचा संतनी शीख लई, पामशे प्रभुना धामने ॥५॥ जे धामने शुक सनकादिक, वखाणेछे वारमवार । ते धामने पामशे, वामशे सर्वे विकार ॥६॥ अवश्य करवानुं एज छे, ते करी लेशे कारज । छेल्ली शिखामण सांभळी, तेमां फेर नहि राखे एक रज ॥७॥ पूरण सुखने पामवा, एटलुं तो धारवुं उर । निष्कुलानंद निश्चे करी, जोइए आ वात जाणवी जरुर ॥८॥ कडवुं ॥५२॥

पदराग धोळ—जरुर जाणजो जन जीवमां, पामवुंछे परम आनंदरे । जेरे आनंद जाय नहि कदी, सदा सर्वे सुखनुं छे कंदरे; जरुर ॥१॥ अचळ अखंड एनुं नाम छे, अक्षर अनंत अनुपरे । जे ए पामे ते

१ देवतानां.

पाछो नव पडे, एवुं छे ए सत्यस्वरूपरे; जरूर ॥२॥ आवे नहि एके जेने उपमा, जडे नहि बीजी जेनी जोडरे । शोधतां न मळे संसारमां, त्रिलोके नहि तेनी तडोवडरे; जरूर ॥३॥ महा मोटुं सुख मानी मनमां, मोटा मोटा मुकी चाल्या राजरे । तेतो सुख मळेछे सेजमां, सतसंगमांही रे'तां आजरे; जरूर ॥४॥ पूरण सुखने ज्यारे पामिये, त्यारे झाझी करवी जतनरे । सदाये रहिये ए साचवता, जेम रांक साचवे रतनरे; जरूर ॥५॥ गाफलपणे जो घणुं घरमां, जोतां जोतां थइ जाये ज्यानरे । माटे प्रमादपणुं परहरि, सदाय रे'वुं जो सावधानरे; जरूर० ॥६॥ लाभ अलभ्यने लइ करी, बेठा छीए बेपरवाईरे । स्वामी सहजानंद सेवतां, कसर रही नथी कांईरे; जरूर० ॥७॥ सदा रे'वुं मनमां मगन थई, केदिये न मानवुं कंगालरे । निष्कुलानंद कहे नीळकंठ मळ्ये, थयां छीए निर्भय नियालरे; जरूर० ॥८॥ पद ॥१३॥

दोहा—आ ग्रंथ अति अनुपम छे, मुख देखाडवा दरपण । पण हयशी मुख जोइ हैये, लिये नहि लगारे गुण ॥१॥ देखी मुख दुःखियो थई, करे ग्रंथ मुकुर[1]पर रोष । जेम छे तेम देखाडियुं, ग्रंथ दर्पणनो शो दोष ॥२॥ इति श्रीनिष्कुलानन्दमुनिविरचितो वचनविधिः समाप्तः ।

वचनविधिः समाप्तः

1 दर्पण.

श्रीस्वामिनारायणो विजयतेतराम् ।

श्रीनिष्कुलानन्दमुनिकृत—

काव्यसङ्ग्रहे

सारसिद्धिः ।

राग धन्याश्री—श्रीपुरुषोत्तम प्रसन्न करवा काजजी, शुंशुं जोइए आ जीवने समाजजी । जेणे करी रीझे श्रीमहाराजजी, एवुं शोधी सार लै लेवुं आजजी ॥१॥ ढाळ—शोधी सार सर्वे तणो, लै लेवो लाभ लालच्ये करी । आव्यो अवसर ओळखी, राजी करवा श्रीहरि ॥२॥ श्रीहरि राजीए सहु राजी, राजी कर्या क्रोड तेतरीश । शेष दिनेश[1] ने शशि सुरेश[2], वळी कर्यां राजी अज[3] ईश[4] ॥३॥ जेम राजेंद्रने राजी करतां, तेनी प्रजापण राजी थई । तेम प्रभुने प्रसन्न करतां, कहो कमी तेने शानी रई ॥४॥ जेम महारत्नने मो'रमां, अन्य नाणुं छे अति घणुं । तेम हरि रीझवतां सहु रीझ्या, न रह्युं केनुं कुराजीपणुं ॥५॥ जेम अनंत उडु[5] उगे अंबरे[6], पण अर्क विना रहे अंधेर । तेम हरिसेवा विना समझो, छे निरर्थक नहि फेर ॥६॥ जेम सोसो शून्य सारां करे, पण एक अंक न करे जो आगळे । ते सरवाळो शानो मेळशे, जे करेछे काळप कागळे ॥७॥ तेम एक हरिने परहरे, बीजी करे चतुराइ कोट । तेतो माथाफर चाले मारगे, जेम जेम चाले तेम खोट ॥८॥ माटे अन्य उपाय अळगा करी, राजी करिये रुडे रमा-पति । नकी निशान न चूकिये, समझी विचारी शुभ मति ॥९॥ निश्चे एम निर्णय करी, खरी करी लइये वळी खोज । निष्कुलानंद तो पामिये, मनमानी महाराजथी मोज ॥१०॥ कडवुं ॥१॥

---

१ सूर्य. २ इन्द्र. ३ ब्रह्मा. ४ शंकर. ५ ताराओ. ६ आकाश.

प्रभु प्रसन्न करवा करेछे उपायजी, जुजवा जुजवा आ जग मांय-जी । जेवी रुचि जननी जेवो अभिप्रायजी, ते विना बीजुं करे नहि कांयजी ॥१॥ ढाळ—करे नहि बीजुं कोइ दिन, करे तेम मान्युं जेम मन । मति न पो'ती वैराग्य विना, वण समझे आदरे साधन ॥२॥ कोइ कहे जपे हरि रीझशे, कोइ कहे तपे ततकाळ । कोइ कहे तर्ते तीर्थथी, राजी थाशे दीनदयाळ ॥३॥ कोइ कहे जोग जग्न करतां, प्रसन्न थाशे परब्रह्म । कोइ कहे व्रत नियम राखतां, श्रीहरि थाशे सुगम ॥४॥ कोइ कहे करवत लिधे, सिधे कमळपूजाथी काम । कोइ कहे पा'ड चढी पडतां, राजी थाय श्रीहरि श्याम ॥५॥ कोइ कहे हिमाळे हाड गाळे, बाळे दावानळे देह । तो जरूर राजी थाशे जीवन, एह वातमां नथी संदेह ॥६॥ कोइ कहे धन त्रिया त्यागे, त्यागे घर करे वनवास । कोइ कहे वेष केश वधारे, कोइ कहे फरे उदास ॥७॥ कोइ कहे दिगंबर अन्न अलुणे, कोइ कहे फळ दळ जळपान । कोइ कहे पय पवन पीतां, केम राजी न थाय भगवान ॥८॥ कोइ कहे मुखे मुन्य ग्रहिये, रहीये अणवाण अहोनिश । कोइ कहे पंच अगनि तापी, राजी करीये जगदीश ॥९॥ एह विना अनेक उपाये, राजी करवा इच्छे छे राम । निष्कुलानंद ए भक्त भला, पण नक्की नथी निष्काम ॥१०॥ कडवुं ॥२॥

कोइक इच्छे राज साज रिद्धिजी, कोइक इच्छे सुरपुर प्रसि-द्धिजी । कोइक इच्छे मुक्ति चउ विधिजी, एम सुख सारु सौए दोट दिधीजी ॥१॥ ढाळ—एम दोट सुखसारु दिधी, किधि मोटा सुखनी आश । अल्प सुखथी मन उतारी, नित्य देह दमेछे दास ॥२॥ सहेछे संकट शरीरमां, फळ मळवा सांचिछे काळ । जाण्युं रिझवी जगदीशने, पामुं अभय वर ततकाळ ॥३॥ तेहसारु तावेछे तनने, रे'छे मनमां मोटी आश । कैये राजी करुं कृष्णने, कैये पामुं सुख विलास ॥४॥ अहोनिश एवो अंतरे, वरतेछे अखंड विचार । तेणे सहे समूह संकटना, तोये पामतां नथी हैये हार ॥५॥ सका-मनिक नर एम सुखसारु, अति अति करेछे उपाय । मोटप इच्छेछे मनमां, तेह विना तन न तवाय ॥६॥ अति आग्रहे आदरी, करे प्रभुने प्रसन्न । पछी मागे सुख शरीरनुं, एवा पण अज्ञानी जन ॥७॥ निर्वा-

सनिक विना नरने, समु मागतां सुझे नहि । जेम वांणाकरे वपु वांणाकरनुं, माग्युं काशिये करवत लहि ॥८॥ एम नाना विषय नाव्या नजरे, मोटा विषय मळवा मन कर्युं । हतो असाध्य रोग अंगमां, वळी विशेषे कमळ फर्युं ॥९॥ तेने पूर्व ते पश्चिम थयुं, हैयुं रह्युं नहि वळी हाथ । निष्कुलानंद एवा नर अमर, पामे नहि मोटी मीरांथ ॥१०॥ कडवुं ॥३॥

जेम वनजनने वा'लु वनजी, तेने वसतां वस्तीए माने नहि मनजी । फळ दळ फुल खाय निशदिनजी, अति रसे सरस पण न भावे भोजनजी ॥१॥ ढाळ—भोजन तेने केम भावे, जेणे खाधां कोठां करी खांत्य । उपर खाधी आंबली, तेणे अंबाइ गयाछे दांत ॥२॥ जेनी विषयकोठांमां वृत्ति वळगी, अहंममतरूप खाधी आंबली । तेने गोळ सारो केम लागशे, केम के'शे साकरने भली ॥३॥ तेम भोगव्यां सुख जेणे भूमिनां, तेथी अधिक सुण्यां अमरेशनां । तेने पामवा पामर नर, सहेछे दुःख हमेशनां ॥४॥ जेम अमॅल[1] पीतां अक्कल नासे, तोये अंतरे जाणे अधिकुं पिउं । आव्युं डूलपणुं ते नथी देखतो, एवुं अतिशे फूटिगयुं हइउं ॥५॥ थोडी उपाधिये पण नथी ठेकाणुं, घणी उपाधि केम न घुंचवशे । सूकुं रण उतरे समर्थ नथी, तो केम उतरशे रण ज्यारे वसे ॥६॥ जाणे पेशी उंडा अर्णवमां[2], तळे जळ पीने तरषा तजुं । पण बहु दुःख छे वा'र आवतां, ते पण तपासिये गजुं ॥७॥ आघा पग परठतां, हैये करवो नहि हुलास । आगळ सुख के दुःख छे, तेनो काढवो तपास ॥८॥ तेम विषय सुखनी वाटे चालतां, विचारी जोवी जन वात । कैकवार सुख पाम्या वाम्या, लाखो लेखे लागी लात ॥९॥ माटे वाट ए मूकवी, न चुकवी आवी आ पळ । निष्कुलानंद कहे नाथनां, सेववां चरणकमळ ॥१०॥ कडवुं ॥४॥

पदराग रामगरी—लछमनने कहे जानकी, ए ढाळ छे । निर्भय चरण छे नाथनां, सेवो श्रद्धा ए संत । अवर उपाय अळगा करी, समझो सार सिद्धांत; निर्भय० ॥१॥ सुणी सुख लोकालोकनां, शीद करोछो शोच । एतो उदंबरे फळ वळग्यां, धडथकी ते टोच; निर्भय० ॥२॥

---

१ अफीण. २ समुद्र.

एम वळग्यां विषय पांचमां, नर सुर अज ईश । अधिक नून्य एमां नथी, रवि शशि सुरेश; निर्भय० ॥३॥ माटे उडुं विचारी अंतरे, खरी करवी खोळय । निष्कुलानंद प्रभुपद पखी, ज्यांज्यां जाय त्यां रोळ; निर्भय० ॥४॥ पद ॥१॥

एतो केने अंतरे नथी वैराग्यजी, जेणे करी थाय तनसुख त्यागजी । एक हरिचरणे होय अनुरागजी, एवा तो कोइक संत सुभागजी ॥१॥ ढाळ—संत सुभागी सरस सहुथी, जेना अंतरमां निरवेद । सुणी सुख सर्वे लोकनां, जेनुं नथी पामतुं मन खेद ॥२॥ उडुं विचारी अंतरमां, जोई लीधुं जीवमां जरुर । विषय सारु सहु वलखां, करेछे सुर असुर ॥३॥ वैराग्य विना विषय सुखनो, तर्छट न थाये त्याग । त्रोडी पाडे पिंड ब्रह्मांडथी, एवो तो एक वैराग्य ॥४॥ वैराग्यवान विलसे नहि, मायिक सुखनी मांई । शून्यसुमन[1] सम समझी, गंध सुगंध न माने कांई ॥५॥ जे निर्वेद निधि नरनुं, जेवुं करी दियेछे काम । तेवुं न थाय कहुं कोइथी, शुं लखुं घणानां नाम ॥६॥ जेम मळे एक चिंतामणि, घणी अगणित वस्तुनुं घर । तेम शुद्ध वैराग्यशिरोमणि, नथी एथी बीजुं कांइ पर ॥७॥ सर्वे सुखनी संपत्ति, वसी रही वैराग्यमांइ । मोटे भाग्ये जो आवी मळे, तो न रहे कसर कांइ ॥८॥ वैराग्यवानने विपत शानी, जे समझ्या सार असार । जेम तुंबु बोळे कोइ तोयमां[2], पण नीसरी जाये नीर बा'र ॥९॥ वैराग्य विना तो वात न बने, शुद्ध साचुं न लेवाय सुख । निष्कुलानंद निरवेद विना, आदि अंते मध्ये दुःख ॥१०॥ कडवुं ॥५॥

वैराग्य विना विधिलोकथी विधिजि, सुता स्पर्शनी इच्छा उर किधीजी । वैराग्य विना पिनाकी[3] परसिद्धिजी, मोहिनीने मीट जोवा लक लीधीजी ॥१॥ ढाळ—लक लीधी तक नव तपासी, वैराग्य वोणुं वगोणुं थयुं । हता अखंड आत्मदरशी, पण ए समे एवुं नव रह्युं ॥२॥ वळी पुरंदर[4] वैराग्य पखी, माग्यां अस्थि गर्यो ऋषि घरमां । वैराग्य विना विबुध विलखे, सदा रहि सुखना भरमां ॥३॥ वैराग्य विना विधु[5] व्याकुल थई, जई हरी गुरुनी पतनी । वैराग्य विना जुवो विचारी, सारी वात ते शुं बनी ॥४॥ वैराग्य विना अंगे अंधारुं, रहि

१ आकाश पुष्पनी समान. २ जळ. ३ शंकर. ४ इन्द्र. ५ चन्द्रमा.

गयुं अर्कने अपार । परण्या विना पतनी करी, तेनो उर न आव्यो विचार ॥५॥ नारद पाराशर सौभरी, भूली गया वैराग्य विना वात । एकलशृंगी अरण्यमां, थइ वण वैराग्ये घात ॥६॥ पांडव भक्त प्रमाणिये, पण वण वैराग्ये वसाव्युं वेर । कौरव कुळ निर्मूळ कर्युं, तेनी मने आवी नहि मे'र ॥७॥ वैराग्य विना चित्रकेतु, परणीयो पत्नीयोकोट । आग्नीध्र ययाति जेवे, वण वैराग्ये भोगवी खोट ॥८॥ ब्रह्मा आदि कीटपर्यंत, वण वैराग्ये विकळ थया । त्यारे बीजानुं नव बोलवुं, जे पशुवत्त पामर रह्या ॥९॥ वैराग्य विना विषय सुखनो, अंतरे न थाये अभाव । निष्कुलानंद निरवेद विना, रुझे नहि विषयना घाव ॥१०॥ कडवुं ॥६॥

जो शुद्ध वैराग्य उपजे अंगजी, तेने न गमे विषय सुखनो संगजी । अंतरे उदासी रहे अभंगजी, तेने चित्ते चढे हरिनो रंगजी ॥१॥ ढाळ— चित्ते रंग जाये चढी, ते उतार्यो उतरे नहि । एवा वैराग्यवानने, पिंड ब्रह्मांडनी गणती सहि ॥२॥ एवा शुद्ध वैराग्यवाळा शुकजी, जडभरतने पण जाणिए । कदरजमां पण काचुं नहि, खरा वैराग्यवान वखाणिए ॥३॥ देव ऋषि नरदेवनी, कही खोट मोटी खोळीने । तेथी मनुष्यनी मोटप के'तां, तन मने जोयुं तोळीने ॥४॥ पण प्राह्लादे परब्रह्मथी, मायिक सुख नव मागियुं । कुंता भक्त कै'ये खरां, विदुरे निजराज्य त्यागियुं ॥५॥ गोपीचंद बाजिंद शेख भर्तृहरि, सबस्त बरेज मनसुर मलेच । अति वैराग्यना वेग वध्ये, पड्या नहि मायाने पेच ॥६॥ शुद्ध वैराग्य शरीरमां, अचानक जेने उपजे । तेने ब्रह्माथकी आ भूमिनां सुख, नर अमरनां नव रजे ॥७॥ साचो वैराग्य छे सुखनिधि, जो आवी जाये अचानके । तो कसर कोइ नव रहे, ठिकोठिक पो'चाडे स्थानके ॥८॥ मोटे भाग्ये मनुष्यने, मळे निरवेदरूपणी निधि । रे'वा न दीये रंकपणुं, विषयसुखनुं कोये विधि ॥९॥ वण वैराग्ये ए छे वसमुं, वैराग्यवानने वसमुं नथी । तन करी राख्युं छे तृण तोले, कहे निष्कुलानंद शुं कहुं कथी ॥१०॥ कडवुं ॥७॥

वैराग्यवानने वात नथी कठण कईजी, जे कोइ मुकतां मुकाय नईजी । एवी वस्तु आ ब्रह्मांडे सहीजी, जे विना वितरागी न शके रहीजी

१ सूर्य.

॥१॥ ढाळ—रही न शके एवुं जे रूडुं, भर्या ब्रह्मांडमां भाळे नहि । महासुख मूकी महाराजनुं, बीजे सुखे मन वाळे नहि ॥२॥ सर्वे लोकनी संपत्ति, पापरूप जाणी पेखे नहि । मूर्ति मुकी महाराजनी, बीजुं दुःख जाणी देखे नहि ॥३॥ मोटा नाना मायिक सुखमां, पड्या पराधीन परवश छे । स्वर्ग मृत्यु पाताळ पर्यंत, तेमां कोण कम कोण सरस छे ॥४॥ जेम अग्निज्वाळथी उंचा नीचा, लोहकडामां कण उछळे । एम पंच विषयमां पड्या प्राणी, नाना मोटा सहु बळे ॥५॥ वैराग्यवान जन एवुं विलोकी, मुकि विषय सुखनी वाट । तने मने तपाशिने, घणी वात बेसारीछे घाट ॥६॥ खरुं कर्युं एम खोळीने, वण वैराग्ये वणसाड । रूडुं जाणिने न रोपीए, घर आंगणे गरलेनुं झाड ॥७॥ एम एक प्रभुने परहरि, जन जेजे करेछे उपाय । तेमां सर्वे रीते संकट छे, मानि लेजो जन मनमांय ॥८॥ पण वण वैराग्ये वरताय नहि, अने वर्ते ते वैराग्यवान । माटे असत्य सुखथी मन उतारी, भजेछे जे भगवान ॥९॥ शुद्ध वैराग्यवान साचा, भक्त प्रभुना भणिये । निष्कुलानंद कहे ते विना, बिजा सर्वे स्वार्थि गणिये ॥१०॥ कडवुं ॥८॥

पदराग रामगरी—शुद्ध वैराग्ये करी सेविये, प्रेमे प्रभुना पाय । मायिक सुख न मागिये, मोहे करी मनमांय; शुद्ध० ॥१॥ निष्कामी जननी नाथने, सारी लागेछे सेव । जे मोक्षआदि नथी मागता, नथी तजता ते टेव; शुद्ध० ॥२॥ सकाम भक्तनी श्रीहरि, पूजा परहरे दूर । जाणे मायिक सुख मागशे, जडबुद्धि जरूर; शुद्ध० ॥३॥ शुद्ध वैराग्य विना समझो, नर नो'ये[1] निराश । निष्कुलानंद निष्कामथी, रिझे श्रीअविनाश; शुद्ध० ॥४॥ पद ॥२॥

वैराग्यवाननुं वर्तवुं वखाणुंजी, जेने मायिक सुख सौ सरखुं जणाणुंजी । लोकालोके जेनुं मन न लोभाणुंजी, एक हरिचरणे ठीक मन ठेराणुंजी ॥१॥ ढाळ—ठेराणुं चित्त हरिचरणे, तेणे करी तनसुख त्याग छे । सारु नरसुं सरखुं थयुं, जेने उर अति वैराग्य छे ॥२॥ खानां न थाये खरखरो, जेवुं अन्न जडे तेवुं जमे । सुकुं लुखुं स्वादु निरस्वादु, खाइने दिन निर्गमे ॥३॥ जळ दळ फळ फुल जमी, सदाये मने रहे

१ होर.

सुखी । वैराग्य जेने उर उपजे, ते सहु वाते रहे दुःखी ॥४॥ फाट्यां तुट्यां विणि विथीथी, घणा चीरानी कंथा करे । शीत उष्ण निवारवा सारूं, एवी अंगे ओढी फरे ॥५॥ सुवा न शोधे साथरो, सुंदर सुंवाळी जाग्य । सम विषम सम समझे, जेने तनसुखनो छे त्याग ॥६॥ रात दिवस हृदयाविषे, दृढ रे'छे हरिनुं ध्यान । तेणे करी नथी आवतुं, अणुभार अंगे अभिमान ॥७॥ कोइक नंदे कोइक वंदे, कोइ नापे आपे खावा अन्न । कोइ गृद पथर गोबर नाखे, तोय सदा राजी रहे मन ॥८॥ एवी वैराग्य विनानी विपत्ती, कहो कोण सहि शके शरीर । वेष लिधे वैराग्यने, जाणो केम धराये धीर ॥९॥ वारिवारि जाउ ए वैराग्यने, जेणे जगसुख दुःख जाण्युं सही । निष्कुलानंद निरवेद जेवुं, बीजुं होय तो देखाडो कही ॥१०॥ कडवुं ॥९॥

वळी वैराग्यवंतने जाउ वारणेजी, तनसुख त्याग्यां हरि राजी कर्या कारणेजी । देहपर्यंत रह्या एक धारणेजी, अहंता ममता काढी जेणे बारणेजी ॥१॥ ढाळ—बारणे काढी जेणे देहबुद्धि, सुधी वातने समझ्या सही । आपे मनाणुं आतमा, कह्युं कलेवर हुं केदि नहि ॥२॥ जड चैतन्य जाण्यां जुजवां, चैतन्य आपे चोकस कर्युं । तेह विना त्रिगुणे रचित, तेपरथी मन उतर्युं ॥३॥ तेह देशे प्रदेशे परवरे, करे घर परनुं काम । भूल्ये पण भाखे नहि, जे हुं नहि आतमाराम ॥४॥ जेम पोतपोतानी जात्यने, जन जाणेछे मनमांय । ते सुतां बेठां जागतां, भूल्येपण बीजुं न मनाय ॥५॥ नारी नर नपुंसकपणुं, वळी विसरे नहि कोइ विध । तेम आतमा रूप जाण्युं आपणुं, प्रगटपणुं प्रसिद्ध ॥६॥ एवी विगति थै वैराग्यथी, ते टाळी पण टळे नहि । रात दिवसनी रीतिये, सत्य ते असत्यमां भळे नहि ॥७॥ सत्य नित्य एक निज आतमा, असत्य देहादिक आद । तेमां नानां मोटां केने कहिये, एतो सर्वे सरखी उंट लाद ॥८॥ एम वैराग्यवानने वरते, अखंड एवो विचार । केने वखाणे केने वगोवे, देखे मायिक सुख एक हार[1] ॥९॥ वखाणे तो वखाणे वळी, विशेषे वैराग्यवंतने । निष्कुलानंद तनसुख तजी, जे भजेछे भगवंतने ॥१०॥ कडवुं ॥१०॥

भगवंत भजशे नर निरमोईजी, जेने हरि विना वा'लुं नथी

---

1 बजार.

कोईजी । अखंड रह्याछे एक हरिने जोईजी, एवा जन जेह तेह हरिना होईजी ॥१॥ ढाळ—हरिना जन तेने जाणिये, जे छति मतिये उन्मत्त रह्या । विवेकी पण वैराग्यवळ्ये, जाणतां अजाण थया ॥२॥ श्रवण छे पण नथी सुणता, दृग छे पण न देखे रूप । त्वचा छे पण नथी जाणता, शीत उष्णनुं ते स्वरूप ॥३॥ जिह्वा छे पण नथी जाणता, षट रस खावानी रीत । वळी वचने करी नथी वदता, जे जाणी वाणी अनित्य ॥४॥ पग छे पण नथी चालता, कर छे पण न करे काम । नासा छे पण नथी सुंघता, सहु आळसी पाम्यांछे आराम ॥५॥ मन बुद्धि चित्त अहंकार जे, ते अंतःकरण कें'वाय । अति थयांछे आळसु, असत्य मारग मांय ॥६॥ वैराग्ये लिधि वर्तियो वाळीने । समेटीने सर्वे मांयथी । ते राखी हरिना रूपमां, ते मुकी बीजे जाति नथी ॥७॥ जे परवरी गहती पदार्थमां, वृत्ति थइ ते विषयाकार । ते वाळी पाछी आणी अंतरे, तेते निरवेदथी निरधार ॥८॥ निरवेद विना खेद पामे, अंतर ने निरंतर बा'र, देव अदेव ने ऋषि राजवी, पशु पन्नग ने नर नार ॥९॥ एक वैराग्य बीजि वज्रमणि, तेने तपावी न शके कोइ ताप । निष्कुलानंद शीतळ सदा, वैराग्य वज्रमणि आप ॥१०॥ कडवुं ॥११॥

वैराग्यवंतने अत्यंत सुखजी, जेनी भागिगइ सर्वे भुखजी । कोइ वातनुं रह्युं नही दुःखजी, सदाये रह्याछे हरि सनमुखजी ॥१॥ ढाळ—हरि सनमुख रहे सदा, जेणे आपदा अळगी करी । साजी न राखी शरीरशुं, गया अहंममता माया तरी ॥२॥ जेम चकोरनी दृष्टि चंद्र मुकी, अरूपरु पेखे नहि । तेम वैराग्यवाननी वरति, हरिमूर्ति विना देखे नहि ॥३॥ जेम जळनुं झष जळमां रहे, बा'रे निसरतां बळे घणुं । तेम वैराग्यवाननी वरति, हरि विना सुख न पामे अणुं ॥४॥ जेम अनळ रहे आकाशमां, तेने भोम्ये आव्ये भारे दुःख छे । शीद आवे ते अवनिये, जेने शून्ये रे'वामांहि सुख छे ॥५॥ तेम वैराग्यवाननी वरति, हरिमूर्तिमांइ रहे वसी । तेने देहमां आवे दुःख उपजे, जे वालममां रही विलसी ॥६॥ जेम भूपभामिनी भुवन तजी । रडवडे एकली अरण्य । भुवनभुवन हींडे भीखती, तेने वदवी

१ मत्स्य.

वाघरण्य ॥७॥ तेम हरिजननी वृत्तिने, जोइए पूरण पतिव्रतापणुं । महा सुखमय मूर्ति महाराजनी, ते मांहि गरक रे'वुं घणुं ॥८॥ पण बांधि अलाबु[1] दिये डुबकी, ते निसरे बा'रो नीरथी, तेम हरिमूर्तिमां बूडतां, स्नेह तोडवो शरीरथी ॥९॥ एटला माटे जरूर जोइए, नरने ते निरवेद । निष्कुलानंद कहे ते विना, मटे नहि मनने खेद ॥१०॥ कडवुं ॥१३॥

पदराग रामगरी—वा'लिनिधि तो वैराग्य छे, जन जाणो जरुर । ते विना सर्वे तपासीयुं, राखे हरिथी दूर; वालि० ॥१॥ अनेक गुण होय जो अंगमां, पण एक न होय वैराग्य । तो तनअभिमान टळे नहि, पाळ्या पय पाइ नाग; वालि० ॥२॥ कुरकेट फलने[2] जळे बळी, मळ मांयेथी जाय । तेम वैराग्य औषधि वखाणिये, पितां रोग पळाय; वालि० ॥३॥ खोळिखोळि खरुं करी, वखाणीये वैराग्य । निष्कुलानंद जेने उपज्यो, तेनां जागीयां भाग्य; वालि० ॥४॥ पद० ॥३॥

तीव्रवैराग्यनी धार छे तिखीजी, नथी के'वातुं ए वातने सीरवीजी । काळज कंपेछे दिश एनी देखीजी, मोटप एनी नथी जति लेखीजी ॥१॥ ढाळ—लेखी न जाये लेश एनी, मोटप ते मानो सहि । पण अंगे ए वारता, बरोबर के'तां बेसे नहि ॥२॥ पण जेना पंडमां ए प्रगटे, रटे निरंतर ते राम । अंतर उंडा उतरी, समरेछे सुंदर श्याम ॥३॥ वस्ती वन भुवननुं, भीतर रह्युं नथी भान । विसरी गइछे वात बीजी, रे'तां मूर्तिमां गुलतान ॥४॥ वर्ण आश्रम जातनुं, नथी जाणपणुं जराय । नाम रूप रंक भूप, नथी मनातुं मनमांय ॥५॥ कवि कोविद पंडितपणुं, परठतां पण परठाय नहि । ते तीव्र वैराग्ये नाख्युं त्रोडी, एक हरिमूर्तिमां रहि ॥६॥ हाणवृद्धि ने हार्यां जित्या, खाट्या खोयानुं नथी खरुं । हरिमूर्तिमां वृत्ति वळगी, तेणे विसरी गयुं परुं ॥७॥ जेम चढे उंचे कोइ अंबरे, तेतो भूमिआकार भाळे नहि । ते शुभाशुभ सहु पर छे, असत्य सत्य कोइ काळे नहि ॥८॥ जे वस्तुताए वस्तु नथी, ते वस्तुने केवी के'वाय । एम तीव्र वैराग्यवानने, एम से'जे वरतेछे सदाय ॥९॥ तीव्र

---

[1] तुंबडी. [2] निर्मळीनां फळ.

वैराग्य तेणे करीने, जगतसुख जोयामां नथी आवतुं । निष्कुलानंद नाथमूर्ति विना, बीजुं भूल्येपण नथी भावतुं ॥१०॥ कडवुं ॥१३॥

तीव्र वैराग्य छे सुखनी सीमाजी, अति आनंद रह्योछे तेमांजी । अणुं एकभार नथी दुःख एमांजी, तेतो तेह जाणे जन प्रगट्योछे जेमांजी ॥१॥ ढाळ—जेने प्रगट्यो ते जन जाणे, बीजा शुं वखाणे वाणिये । वण दीठे करे वारता, ते पूरी केम प्रमाणिये ॥२॥ पण जेना पंडमां प्रगट्यो, तीखो तीव्र वैराग्य । तेहना अंगमांहि अजानो, रे'वा ते न दिये भाग ॥३॥ जेम कंचनने कुंदन करतां, तेने जाणजो जोये ताप । तेम तीव्र वैराग्यना तापथी, शुद्ध थाये अंतर आप ॥४॥ विशल्यकर्णि औषधिवडे, शल्य निसरि जाये शरीरथी । तेम तीव्र वैराग्य तेणे करी, जाये विषयशल्य अचिरथी ॥५॥ जेम सुरा खारने अरघे करी । गोळी गळिने निसरे बार । तेम तीव्र वैराग्यना वेगथी, रहे नहि विषय विकार ॥६॥ सुख दुःखनां शल्य शरीरे, क्षणुंक्षणुंए खटके खरां । ते तीव्र वैराग्यना वेग विना, पंडमांथी न थाये परां ॥७॥ सुतां बेठां चालतां, शल्य सूक्ष्म सणका करे । ते बृहत वैराग्य विना, कोयेथी पण नव निसरे ॥८॥ घा'रना दरदनी औषधि, काष्ठ धातुनी के'वायछे । पण तीव्र वैराग्य टाळि, अंतर दुःख कांये जायछे ? ॥९॥ तीव्र वैराग्य तन मनने, शोधिने करेछे शुद्ध । निष्कुलानंद ए सुखनिधि छे, एम के'छे संत सुबुद्ध ॥ १० ॥ कडवुं ॥१४॥

बृहत वैराग्यनी वात छे मोटीजी, ते विना सर्वे समजण खोटीजी । शीदने मरीये एमां शिर कूटीजी, बा'र हैयानी आंख्य केम फूटीजी ॥१॥ ढाळ—फूटि आंख्य अंतरनी, ते सुख दुःख सुझे नहि । वैराग्य विना वात सुधि, बुझावतां बुझे नहि ॥२॥ बृहत वैराग्य विना कोण, बेठो ठाउको ठरीने । वैराग्य जाणो विप्र विवा'मां, हाथोहाथ सोंपे हरिने ॥३॥ जेम जुवतिने पति पामवा, जोये बीजो करतल मेळाप । जेम जनने जगदीश मळवा, बृहत वैराग्य मेळवे आप ॥४॥ प्रथम पे'लां काम पडे, हरि वरवा बृहत वैराग्यनुं । जेणे करी पियु पामिये, वामीये मेणु दूवागनुं ॥५॥ वर वर्या विना वनिता,

१ मायानो.

कोये सुख न पामे सुंदरी। मोयें कर्यां सुख मोटांमोटां, पामे वैराग्यवान वरतां हरि ॥६॥ वर वरवा इच्छा करे, तो आपे जरीनो एह। तैये जरूर वर एने वरशे, एह वातमां नथी संदेह ॥७॥ चोकस ओढि जेणे ए चुंनडी, अखंड वरनी अंग। एवा जन जे जग्तमां, तेनो रही गयो रूडो रंग ॥८॥ प्रथम कर्यां एवां सुख पामवा, बृहत वैराग्यमां छे जो वडाइ। तेह विना तोळि तपासुं, सुख ना दीठुं कहुं क्यांइ ॥९॥ वारमवार विचारी करी, मोटप वैराग्यनी लै लखी। निष्कुलानंद कहे नरने, नथी सुख बृहत वैराग्य पखी ॥१०॥ कडवुं ॥१५॥

बृहत वैराग्य छे वणमूलुं घरेणुंजी, सर्वथी सरस सदा सुखदेणुंजी। पे'रतां उतरे माथेथी भव मे'णुंजी, ते पामिये होय पूरण जो ले'णुंजी ॥१॥ ढाळ—पूरण ले'णे ए पामिये, अंगे एवुं आभूषण। ते शोभाडे सर्वे रीतशुं, पमाडे प्रभु ततक्षण ॥२॥ जेजे शोभ्या आ जग्तमां, तेतो सर्वे ए घरेणे घणुं। पण शुद्ध वैराग्य विना सुर नरनुं, पाणी न रह्युं मुखतणुं ॥३॥ वैराग्य विना आ विश्वमां, अन्य शोभाए जे शोभ्या घणा। पण वैराग्ये जगत कर्ता हर्ता, लाग्या अतिशे लजामणा ॥४॥ शुद्ध वैराग्ये शोभा घणी, हरिजननी जाणो जरूर। वैराग्य विना लागे वरवुं, एपण विचारवुं उर ॥५॥ वैराग्यवान वा'ला हरिने, सामुं जोईने सराये अति। पण वैराग्यवान विलोकिने, हरि राजी नथी थाता रति ॥६॥ शुक भरत सनकादिक शोभ्या, बृहत वैराग्य घरेणे घणुं। जनक जयदेव कद्रजनुं कहुं, मुख लाग्युं सोयामणुं ॥७॥ जो घरो तो अंगे घरजो, शुद्ध वैराग्य रूप शणगार। तो हेते करि हरि रीझशे, निश्चे जाणो निरधार ॥८॥ कोइ सोसो शणगार सजे शरीरे, काछ शृंखला कथिरना। पण कंचन विना केम कहिये, ए शोभाडनारा शरीरना ॥९॥ तेम सारामां सारुं घरेणुं, सुवर्ण कहे शिरोमणि। निष्कुलानंद बृहत वैराग्यनी, मोटप नथी जाति गणी ॥१०॥ कडवुं ॥१६॥

पदराग रामगरी—तीव्र वैराग्य तडोवडे, नावे सोसो साधन। जप तप तीर्थ जोग जे, करे कोइ जन जगन; तीव्र० ॥१॥ दान पुण्य पाळे कोइ धर्मने, गाळे हिमाळे तन। प्रभु प्रसन्न कर्या कारणे,

जगमां करेछे जन; तीव्र० ॥२॥ पण बृहत वैराग्य विना वायदा, प्रभु पामवा काज । अवर बीजा उपायथी, राजी नो'ये महाराज; तीव्र० ॥ ३ ॥ बृहत वैराग्यथी नथी वेगळा, अलबेलो अवश्य । निष्कुलानंद नजीक छे, बृहत वैराग्यने वश्य; तीव्र० ॥४॥ पद ॥४॥

जेने उर उपज्यो बृहत वैराग्यजी, तेनां उघडीयां महा मोटां भाग्यजी । नथी एवो लाभ बीजो कल्यालाग्यजी, जे थकी जडेछे महासुखमां जाग्यजी ॥१॥ ढाळ—मोटि जाग्य जडेछे जनने, तेतो जाणजो बृहत वैराग्यवडे । ते विना तपासियुं पण, वात नथी बेसती घडे ॥२॥ तीव्र वैराग्य तो उपजे, जो कृपा करे जगदीश । कांतो तेना जन मळे, वैराग्यवान मुनीश ॥३॥ हरिकृपा विना होये नहि, पामवा बृहत वैराग्य । कांतो बृहि जन हरिना मळे, तो वात न रहे कल्यालाग्य ॥४॥ तेह विना बृहत वैराग्यनी, आशा न राखवी उर । जेम वण वुंठे वरसातने, वळि नावे नदीये पूर ॥५॥ जेम नर नारी विना न निपजे, बाळक ते बीजी पेर । तेम बृहत वैराग्य तो उपजे, जो हरि हरिजन करे मे'र ॥६॥ जेम पांथ पृथवि बे विना, कहुं कदि न उपजे अन्न । तेम तीव्र वैराग्य तो उपजे, जो मळे हरि के हरिना जन ॥७॥ ते विना तीव्र वैराग्यनो, नथी उपजवा उपाय । माटे हरि हरिजनने, सेवीने करवा सा'य ॥८॥ जेह पामवा इच्छे कोइ प्रापति, तेने अणगमुं न रे'वु अंग । दासना दास थइ रही, रहिये वैराग्यवानने संग ॥९॥ शुद्ध संतथी ए संपत्ति, बृहत वैराग्यनी मळे वळी । निष्कुलानंद तो तन मनना, विकार सर्वे जाये टळी ॥१०॥ कडवुं ॥१७॥

बृहत वैराग्य छे अनुपम अतिजी, एह समान नथी कोइ संपत्तिजी । तेतो संत सा'ये थाये प्रापतिजी, तो तेने कष्ट रहे नहि रतिजी ॥१॥ ढाळ—रति कष्ट तेने केम रहे, जेने थाय मोटानी मे'र । संत श्रीहरि सिंधुनी जेने, वळि मळी आवी ले'र ॥२॥ जेम रत्नोकरमां रतन मोती, अमूल्य छे अति घणां । पण तन मन अर्प्याविना, केदिये न थाय आपणां ॥३॥ सिंधुतीरे शे'र वसेछे, बीजां पण बहु गाम । ते लुण शंखला सहु लिये, रत्न मोतीनुं न

१ अन्न. २ समुद्र.

पूछे नाम ॥४॥ रत्न मोती मळे मोटी मे'नते, पण मे'नते मळतां नथी । माटे सहु कोइए समझी, मेल्यां उतारी मनथी ॥५॥ पण हरि सागर छे सुखना, नथी कोइ वातनी एमां खोट । तेमां निष्कामी मागे निरवेदने, सकाम मागे मायासुख मोट ॥६॥ निष्काम विना निरवेद निधि, रुचती नथी रतिभार । साकरथी पण खारो लाग्यो, खावा सोमलखार ॥७॥ तेतो हरिजनने जोवी नहि, प्राकृत प्राणीनी रीत । सेवधा श्रीभगवानने, मागवो वैराग्य चित ॥८॥ वैराग्य अंतरेथी जो उतरे, तो डोकां काढी रह्यांछे दुःख । आवे धाइ ते उरमांई, रे'वा न दिये सुख ॥९॥ माटे वा'लो करी वैराग्यने, राखवो ते रुडी रीत । निष्कुलानंद ए नरनी, तो जरुर जाणो थाये जित ॥१०॥ कडवुं ॥१८॥

दृढत वैराग्य विना जन वारमवारजी, जुजवा जुजवा जीव धरे अवतारजी । देव दानव मानवमां बहुधारजी, निगमे न थाय तेनो निरधारजी ॥१॥ ढाळ—निरधार न थाय निगमे, एटला लिधा अवतार । वैराग्य विना वपु धर्यानो, आव्यो नहि वळि पार ॥२॥ कैकवार सत्यलोक पाम्यो, कैकवार पाम्यो कैलास । कैकवार इंद्र-पदवी पाम्यो, तोये न टळि विषयसुख आश ॥३॥ कैकवार सुर-पुर पाम्यो, विबुधकन्या विमान । कैकवार भूमां भूपति थयो, कैक-वार थयो धनवान ॥४॥ कैकवार सुर दातार थयो, कैकवार पुराणी पंडित । कैकवार प्रश्न उत्तरथी, करी पोतानी जित ॥५॥ कैकवार गुणी गवैयो थयो, ज्ञानी ध्यानी कोविद ने कवि । कैकवार जाण प्रवीण थयो, थयो अर्थ जाणतल अनुभवी ॥६॥ एम अनेकवार पामियो, ओमे व्योमे अवतारने । पण एक न पाम्यो वैराग्यने, त्यारे शुं पाम्यो जन सारने ॥७॥ जेम मोटा शोहेरना मोटलिया, उपाडे काष्ठ के वळी कोयला । खातां न खवाये काळप थाये, ए काळा धोळा जाणो नथी भला ॥८॥ पण एवुं इच्छेछे सहु अंतरे, नथी इच्छता आववा वैराग्यने । तेणे करीने जनना, नथी उघडतां भारे भाग्यने ॥९॥ एम सर्वे वातो तो खरी करी, पण दृढत वैराग्य मागें नव जड्यो । निष्कुलानंद कहे शुं थयुं, ताडतळे रह्यो के टोये चड्यो ॥१०॥ कडवुं ॥१९॥

सर्वे वातनुं शोधी लीधुं सारजी, नथी कोइ बृहत वैराग्यनी हारजी । अंतर विचारियुं वारमवारजी, शुद्ध वैराग्य तो सौने पारजी ॥१॥ ढाळ—शुद्ध वैराग्य पार सहुने, नथी एथी अधिक कोइ एक । बांधो न रहे कोइ वातनो, जो आवी उपजे ठीकोठीक ॥२॥ शास्त्र सर्वे सांभळियां, तेमां छे च्यार प्रकारनी वात । धर्म अर्थ कामनुं कह्युं, मांही मोक्षनुं पण साक्षात ॥३॥ पण बृहत वैराग्य विस्तार विना, थोडे ठेकाणे लख्यो लही । पण तीखा तीव्र वैराग्यनी, वात पुरी पुराणे नथ कही ॥४॥ खान पान वळि विषय सुखनुं, ठामोठाम स्थापन कर्युं । हरख शोक ने हार्यां जित्या, ए सांभळतांमां शुं सर्युं ॥५॥ आखी अवनिमां एकनुं, कह्युं उत्तय अखलगी राज । सुख दुःख तेनां सुणतां, कहो शुं सरियुं काज ॥६॥ आखा जगतमां एवी वातो, घरोघर घणी गवायछे । पण नर अमर निशाचर, बृहत वैराग्यने कोइ चा'यछे? ॥७॥ वैराग्य मागवो विकट छे, जेम नाखवो फळेजे हाथ । जीववा न दिये जीवथी, रे'वा न दिये कोइनो साथ ॥८॥ जेने मरवानुं होय मनमां, ते मागजो बृहत वैराग्य । ते अक्षरथी आणि कोरे, रे'वा न दिये जाग्य ॥९॥ एतो मर जीवानो मार्ग छे, होय मर जीवा ते मांडे पग । निष्कुलानंद ए जेने प्रगटे, तेने सर्वे चडी जाये सग ॥१०॥ कडवुं ॥२०॥

पदराग गरबी—सहजानंद स्वामी न प्रगटत आ समेरे, ए ढाळ छे—सग्य चडि जायेरे शुद्ध वैराग्यथीरे, शुं कहुं बृहत वैराग्यनी वडाईरे । तीव्र वैराग्यरे तेवध्ये तनमांरे, कसर रे'वा न दिये कांईरे; सग्य० ॥१॥ तीव्र वैराग्यरे तिखी तरवार छे, अतिशे सजेल आकरी धाररे । अडतामां करेरे सरवे वेगळुंरे, लेश न रे'वा दिये संसाररे; सग्य० ॥२॥ एक हरि विनारे करे बीजुं अळगुंरे, तेनी घणी लागे नहि वळि वाररे । एवो उपायरे अवर एके नथीरे, शुं कहिये वर्णवी एहनी हाररे; सग्य० ॥३॥ अतिमोटे भाग्येरे जागे एह अंतरेरे, जेने होये पूरण पुन्यनो जोगरे । निष्कुलानंदरे कहे तेना मनमांरे, रे'वा न दिये रतिये रोगरे; सग्य० ॥४॥ पद ॥५॥

बृहत वैराग्य वर्णव्यो बहुविधिजी, अतिशय मोटप एहनी

किधिजी । प्रभु प्रसन्न करवा ए छे नौत्तम निधिजी, सदा सुखकारी ए जाणो प्रसिद्धिजी ॥१॥ ढाळ—प्रसिद्ध प्रभुने पामवा, एवी नथी विधि मीरांथ। सरवे अंतराई अळगी करी, आपे हरिना हाथमां हाथ ॥ २ ॥ जे हरि सिंधु सर्वे सुखना, सदा सर्वदा सुंदर श्याम। जेने पामी न रहे पामवुं, पामी थवाये पूरणकाम ॥३॥ तेह प्रभुने पमाडवा; शुद्ध वैराग्य छे वळावो वळी। तेह पोंचाडे हरि हजुरमां, मुखोमुख दिये मेळवी ॥४॥ पछी ते हरिजनने जाणजो, विघन सर्वे विरम्यां। मळतां श्रीमहाराजने, दैहिक दुःख सर्वे शम्यां ॥५॥ कमी न रही कोइ वातनी, पाम्या पूरण पुरुषोत्तम। सुंदर साकार मूरति, अति रूपाळी रुडी रम्य ॥६॥ ते प्रभुनी पासे दास, वास करीने रहे सदाय। बीजुं न इच्छे अंतरे, इच्छे भक्ति करवा मनमांय ॥७॥ भक्ति विना भावे नहि, भूल्येपण भितर मोझार। सर्वे प्रकारे समझे, भक्ति सारमां सार ॥८॥ भक्तिए करी हरि रिझवे, रिझे सुखद श्रीमहाराज। त्यारे स्वामी रति पण नव रहे, पामे सर्वे सुखनो समाज ॥९॥ भावे भरी करे भगति, अति आनंद आणी उर। निष्कुलानंद तेनी उपरे, हरि राजी थाये जरुर ॥१०॥ कडवुं ॥२१॥

जरुर हरि रिझववा माटजी, भक्ति करवी ते शिशने साटजी। तेह विना वात ते न बेसे घाटजी, समझी विचारी लेवी ए वाटजी ॥१॥ ढाळ—समझी विचारी घनश्यामनी, भक्ति करो भावे भरी। भाव विनानी भक्तिये, राजी नहि थाये श्रीहरि ॥२॥ भक्ति करवी भगवाननी, समापर रही सावधान। समा विनानी जे भगति अति जाणो करेछे ज्यान ॥३॥ समे सेविने सुख लैये, वण समे सरे नहि काम। ते समो मनमां समझी, रे'वुं हरि हजुर करभाम ॥४॥ समे सामुं जोइ रे'वुं श्यामने, जोवि कर नयण निशान। समापर तत्पर थइ, करवी भक्ति ते निदान ॥५॥ एक पगभर उभां आगळे, हाथ जोडिने रे'वुं हजूर। जेम कहे तेम करवुं, करी डा'पण आपणुं दूर ॥६॥ वळि जेम चाले तेम चलवुं, तजी देवी तनमन ताण। अन्य भरोंसो अळगो करी, थइ रे'वुं हरिना वेचाण ॥७॥ भक्त तेज जे भक्ति करे, जोइ मरजी जगदीशनी। मरजी न

लोपे महाराजनी, एह रीति समझो शिष्यनी ॥८॥ मोटे भाग्ये मेटे भगति, प्रगट प्रभु परमाणनी । तेह विनानी जे भगति, तेतो मत ममतना ताणनी ॥९॥ करिये तो करिये समझी, प्रगट प्रभुजीनी भगति । निष्कुलानंद कहे ते विना, नथी नरने कोइ प्रापति ॥१०॥ कडवुं ॥२२॥

भक्ति हरिनी सहुथी अति सारीजी, जनने करवी ते मनमां विचारीजी । हितनी वात हैयामांये धारीजी, तक जोइ रे'वुं तरत तैयारीजी ॥१॥ ढाळ—तैयार रे'वुं तक उपरे, प्रसन्न करवा प्रगटने । शीत उष्ण वरसातनुं, सही शरीरे संकटने ॥२॥ सेवा करतां सेवकने, पंडसुख सामुं पेखवुं नहि । समे समाज सारे सेववा, ते विना सुख लेखवुं नहि ॥३॥ तके दातण तके नावणं, तके पे'रावयां अंबर । तके भोजन व्यंजन करी, जमाडवा श्याम सुंदर ॥४॥ समे चंदन चरचवुं, समो जोइ पे'रावया हार । समे आभूषण अंगमां, पे'राववां करीने प्यार ॥५॥ समे उतारवी आरती, समे करवी स्तुति कर जोड । सदा दीन आधीन रे'वुं, के'वुं बक्षजो गुन्हा प्रभु क्रोड ॥६॥ समे प्रभुने पोढाडवा, समे नाखवो पंखे पवन । समे चरण चांपवां, एम करवा प्रभु प्रसन्न ॥७॥ समो जोई सेवकने, ततपर रे'वुं तैयार । मन कर्मे वचने करी, करवी सेवा करी बहु प्यार ॥८॥ जे टांणे गमे जेम नाथने, तेह टांणे करवुं तेम । जे न गमे जगदीशने, अणगम्यु न करवुं एम ॥९॥ एवा अति सुतर जन जे, ते करे प्रभुने प्रसन्न । निष्कुलानंद कहे नाथना, ए कहीए साचा सेवक जन ॥१०॥ कडवुं ॥२३॥

भक्तिमां भार भारेछे बहुजी, केटलीक मोटप मुखे हुं कहुजी । तमे विचारी जुओ जन सहुजी, एह मोटपने उपमा शी दउजी ॥१॥ ढाळ—दउं शी एने उपमा, भक्ति बरोबर बीजुं नथी । ते भक्ति प्रभु प्रकटनी, कही नथी परोक्षनी कथी ॥२॥ पामी प्रभु प्रगटने, जेणे लीधोछे मोटो लाचो । मोटो लाभ मळि गयो, टळिगयो पूरण दावो ॥३॥ तेने तोले त्रिलोकमांही, नावे कोइ निरधार । समे समे सुख पामियां, प्रभु प्रगटना भजनार ॥४॥ प्रगट भक्ति व्रजवासिये करी, परोक्ष भक्त अज अमरेश । जेवुं सुख गोपी

गोवाळ पामियां, तेवुं न पामिया विधि ईश ॥५॥ प्रगट भजि ऋषिपतनी, परोक्ष भज्या ऋषिराय । ऋषिपत्नीए हरि राजी कर्या, ऋषि रह्या परिताप मांय ॥६॥ प्रभु प्रगटना प्रसंग विना, रहीगइ एवा मोटाने खोट । आज कालना अभागिया, वृश विना दियेछे दोट ॥७॥ प्रगट विना छे पांपळां, भक्त करेछे भवमांय । खरा खांडतां फुसका, कण नहि निसरे ते मांय ॥८॥ हरिलाडीला लाडु जमी गया, केडे पड्यां रह्यां पतरावळां । जेथी भूख न जाय सुख न थाय, पण समझे चाटेछे सघळां ॥९॥ दन्ती गया दांत रह्या, केम भागे कोट कमाड । निष्कुलानंद परोक्ष भक्तिने, मिछजो एह पाड ॥१०॥ कडवुं ॥२४॥

पदराग गरबी—परोक्ष भक्तरे पामे नहि प्रापतिरे, जीवनी जडाय जंपे नहि झाळरे । पूरण थयानीरे प्रतीति नव पडेरे, संशयवत रहे सदा काळरे; परोक्ष० ॥१॥ मुखोन्मुखरे मळया नथी माधजीरे, केवा हरि जाणी करशे ध्यानरे । रूप अनुपमरे केवुं हवे राखशेरे, जेने अण दिठे छे अनुमानरे; परोक्ष० ॥२॥ अण मळयानीरे अंतरे आगन्यारे, पाळशे कई पेरे करी प्रीतरे । धर्म ने नि'मरे केम दृढ धारशेरे, जे नथी जाणता हरिनी रीतरे; परोक्ष० ॥३॥ वण दीठे वातरे वदने शुं वदशेरे, नथी आव्या दयाळु दीठा मांयरे । निष्कुलानंदरे न मळेल नाथनारे, तेणे धर्म नि'म न रहे कांयरे; परोक्ष० ॥४॥ पद ॥६॥

धर्म दृढ राखशे हरिना मळेलजी, जे जन तन मन सुखमां न भळेलजी । मायिक सुखथी पाछा वळेलजी, तेहने ए वात सुधी छे सहेलजी ॥१॥ ढाळ—सुधी सहेल ए वात छे, धर्म पाळशे दृढ मने । धर्म मुकीने काम कोई, करवुं नहि कोई दने ॥२॥ धर्मे बोलवुं धर्मे डोलवुं, धर्मे जोवुं दृष्टे करी । सुतां बेठां जागतां, धर्म नेम रहेवुं धरी ॥३॥ धर्मे हालवुं धर्मे चालवुं, धर्मे लेवुं ने देवुं वळी । धर्मे रहेवुं धर्मे कहेवुं, धर्मे लेवी वात सांभळी ॥४॥ धर्मे खावुं धर्मे पीवुं, धर्म विना न धरवा पाव । करे करवुं काम धर्मनुं, धर्मे करवो तन निभाव ॥५॥ सर्वे काम धर्मे करवां, धर्म मुकी न करवुं कांइ । सर्वे काळे एम समझी, रे'वुं सदाय धर्म मांइ ॥६॥ धर्म मुकीने कारज कोये, केदि न इच्छे

फरवा । करी एवी अचळ मति, ते रति न दियें फरवा ॥७॥ देह-पर्यंत डोलवुं नहि, धर्म धार्यो छे ते मांयथी । टेक नेक न तजवी, सदा रे'वुं हरि आज्ञाएथी ॥८॥ धर्म थाय ते ठीक छे, रहिये अधर्म थकी अळगा । एवा जन थइ हरिना, रहिये धर्मने वळगा ॥९॥ सुख दुःखना समूहमांही, सुखाई धर्म मुकवो नहि । निष्कुलानंद कहे निश्चे करी, धार्यो धर्म ते चूकवो नहि ॥१०॥ कडवुं ॥२५॥

धर्म राखे तेह धर्मी का'वेजी, धर्म विना जेने बीजुं न भावेजी । सुतां बेठां गुण धर्मना गावेजी । धर्म विना बीजुं नजरे नावेजी ॥१॥ ढाळ—ना'वे बीजुं कांइ नजरे, धर्म विना वळि कोइ धन । धर्म गये जे धन मळे, ते जाणो थयुं विघन ॥२॥ धर्म गये धरा धाम मळे, धर्म गये मळे सुत वाम । धर्म गये खान पान मळे, ते करवुं सर्वे हराम ॥३॥ धर्म गये सुखसंपत्ति मळे, धर्म गये मळे राज पाट । धर्म गये मोटप मळी, बळी बळि सइ थइ खाट ॥४॥ धर्म गये वस्त्र मळे, आसन ने वाहन वळी । धर्म गये सनमान मळे, एह आदि सर्वे जाजो बळी ॥५॥ धर्म गये जो तन रहे, तो तनने पण त्यागवुं । जीववानुं जातुं करीने, हरि पासे मरवानुं मागवुं ॥६॥ धर्म गये सर्वे गयुं, गयुं नीर नळी नाकतणुं । माटे मूकी निज धर्मने, न करवुं मुख लजामणुं ॥७॥ धर्म विना सुर असुर नरनां, सर्वेनां शाहीसम मुख थयां । धर्म विना धरा अंबर मांही, मोटप मान केनां रह्यां ? ॥८॥ धर्म विनानुं धिक जीववुं, जन जाणजो जगमांई । देव इच्छित देह आवियो, पण काम न आवियो कांई ॥९॥ धर्मवाळापर धर्मना सुत, रे'छे राजी रळियात । निष्कुलानंद धर्मवाननी, शुं कहिये वर्णवी वात ॥१०॥ कडवुं ॥२६॥

परम धर्म कहिये सारमां सारजी, संत सराये जेने वारमवा-रजी । नथी कोइ आवतुं धर्मनी हारजी, धर्म ते धारी कहुं निरधा-रजी ॥१॥ ढाळ—निरधार सार शोधी कहुं, धारी लेजो धर्मनी रीत । जे धर्मे अधर्म टळे, कहुं ते धर्म करी प्रीत ॥२॥ धर्म ते धर्म-सुतनां वचन, तेह पाळवां प्रीते करी । जेने जेम करी आगन्या, ते फेरववी नहि फरी ॥३॥ आगन्याथी अधिक बीजो, नथी आवतो धार्यामांय धर्म । सोळी तपासी जोयुं तने मने, एज धर्म छे वळि

ધર્મ ॥૪॥ ત્યાગી ગૃહી જન જેહને, કરી જેને તે જેમ આગન્યા । તેને તે તેમ વર્તવું, નવ વરતવું વચન વિના ॥૫॥ વચનમાં જેહ વરતે, તે પરમધર્મ પાળનાર । વચન વિરોધી જે વરતે, તે સર્વે ધર્મ ટાળનાર ॥૬॥ અવિનાશિની જે આગન્યા, તે સમજવું શુદ્ધ ધર્મને । ધારી વિચારી રાખવી હૃદયે । તો પામિયે સુખ પરમને ॥૭॥ વર્ણ આશ્રમ વેદવિધિના, ધર્મ પાળેછે ધરા ઉપરે । વે'વાર અર્થે વિવિધ ભાતે, પાળેછે તે બહુપેરે ॥૮॥ પણ પરમ ધર્મ છે વાલાનાં વચન, તે કહ્યાં જેને કૃપા કરી । તેહ વિના બીજાં સર્વે, પરાં મુકવાં પરહરી ॥૯॥ મોટો ધર્મ એ માનવો, જેહ કહ્યો ધર્મને વાળ । નિષ્કુલાનંદ સુખો સુખનાં વચન, ન ઉલ્લંઘવાં કોઇ કાળ ॥૧૦॥ કડવું ॥૨૭॥

પરમ ધર્મ કરી હરિને ગમવુંજી, ગમતું જોઇને દેહને દમવુંજી । તેમાં સુખ દુઃખ આવે તે ખમવુંજી, ભૂલી બીજી વાતે કેદિ ન ભમવુંજી ॥૧॥ ઢાળ—ભમવું નહિ ભોળાપણે, રે'વું આગન્યાને અનુસાર । સર્વે ધર્મ તેણે સાચવ્યા, નિશ્ચે કરી નિરધાર ॥૨॥ આગન્યામાં વશ્ય અહોનિશ રહી, જેમ વાળે તેમ વળવું । તર્ક ન કરવો તને મને, શ્રદ્ધાએ સેવામાં ભળવું ॥૩॥ જેમ કહે તે જગદીશ જીભે, તેમ કરે તે કર ભાંમીને । કેડે ન રહ્યું તેને કરવું, બેઠા પરમ ધર્મ પામીને ॥૪॥ બેસ કહે તો બેસવું, ઉઠ્ય કહે તો ઉઠવું વળી । ચાલ્ય કહે તો ચાલવું, સુણી વચનને જાવું મળી ॥૫॥ બોલ્ય કહે તો બોલવું, રહે મુન્ય કહે તો રે'વું મુન્ય । આગન્યાથી ઉપરાંત બીજું, જાણવું નહિ પાપ પુન્ય ॥૬॥ જેણે વચનમાં રે'વાનું દઢ કર્યું, તેણે ધર્મ ધાર્યાછે સઘળા । તેહ વિના બીજા ધર્મ તેતો, પાપની પ્રજળી પળા ॥૭॥ શુદ્ધ ધર્મ શ્રીમુખની વાણી, કહીછે જેને કરુણા કરી । એવી રીતે રે'યે તૈયે, જાણો શુદ્ધ ધર્મ રહ્યા ધરી ॥૮॥ ધર્મધર્મ સહુ કોઇ કહે, પણ ધર્મમાં બહુ મર્મ છે । પ્રગટ પ્રભુનાં વચન પાળે, એથી મોટો કોઇ ધર્મ છે? ॥૯॥ હરિ કહે તેમ હાથ જોડી, ચોકસ કરવા છે ચિત્તમાં । નિષ્કુલાનંદ તેમાં સમ વિષમને, ધારવું નહિ ધર્મની રીતમાં ॥૧૦॥ કડવું ॥૨૮॥

પદ્રાગ ગરબી—ધર્મ છે ધામરે સર્વે સુખનુંરે, રાખજો જન કરી જતનરે । ધર્મ ધારીનેરે સંત સુખિ થયારે, વાલપે વરત્યા હરિને

वचनरे; धर्म० ॥१॥ वचन विनारे घोळे नथी धारतारे, मानता नथी धर्ममांही मालरे । बीजा जे धर्मरे जेवां बोर बगांमणांरे, लागे जंबुकने मन लालरे; धर्म० ॥२॥ एवा धर्म अन्यरे जाणीने वरथीरे, मेली छे मनथी उतारी वातरे । राजा ऋषिनुंरे श्रवणे सांभळ्युंरे, सुखसारुं दुःख पाम्या साक्षातरे; धर्म० ॥३॥ शुद्ध साचो धर्मरे श्रीमुखे सांभळिरे, वळगी रह्याछे वचन मांइरे । निष्कुळानंदरे ज्ञानी तेने गणवारे, करवुं न रह्युं तेने कांइरे; धर्म० ॥४॥ पद ॥७॥

धर्म राखे ते धर्मी के'वायजी, धर्म विना जेणे पळ न रे'वायजी। धर्म जातां सुख सर्वे जायजी, धर्म रहेछे एवा जनमांयजी ॥१॥ ढाळ—एवा जनमां धर्म रहे, जे माहात्म्य जाणे महाराजनुं । महा मोंघो मेळाप जेनो, क्यांथी थाये सर्वे शिरताजनुं ॥२॥ नर अमर अमरेशने अगम, अगम ईश अजने घणुं । प्रकृति पुरुषथी परा रह्या, क्यांथी मळवुं थाय तेने आपणुं ॥३॥ सर्वे धामना धामी ए स्वामी, वळि अनंत ब्रह्मांड आधार । क्षर अक्षरना आतमा, पूरण सहुने पार ॥४॥ तेह प्रभु प्रगट थइ, नाथे धरियुं नरतन । एवा प्रभुनां, आपणे, कहो क्यांथी मळे वचन ॥५॥ मोटामोटा इच्छेछे मनमां, आगन्या सारु उरमांय । एवा प्रभुनी आगन्या, मळवी मोंघी सहुने सदाय ॥६॥ तेह हरि कृपा करी के'छे, वळी वा'लपनां वचन । ते पडवा न देवां पृथवीए, लेवां झिलि अधरथी जन ॥७॥ जेम मोरपक्षी बिंदु आवतां, रखेलियेछे रसे भरेलडां । तेनो मयूर थाय तद्वत, थाय पडतां बिंदुनां डेलडां ॥८॥ तेम आवतां वचन वा'लातणां, ग्रही लिये नर गरजुं थई । ते पूरण पामे प्रापति, फरी फेरवणी रहे नइ ॥९॥ सर्वे काम तेणे सारियुं, वळि धार्या सर्वे धर्म । निष्कुळानंद कहे नकी थयुं, जेणे जाण्यो आटलो मर्म ॥१०॥ कडवुं ॥२९॥

मर्म मोटो ए समझयो मनजी, तेमां फेर न पाडयो कोइ दनजी। जतने जाळववां जेम जाळवे रतनजी, क्यांथी मळे प्रभु प्रगटनां वचनजी ॥१॥ ढाळ—वचन न मळे वा'लातणां, तेम दर्शन पण छे दोयलां । तेह मूर्ति सुखोन्मुख मळी, सर्वे काम थइगयां सोयलां

1 शियाळ.

॥२॥ अंगोअंग अवलोकीने, नखशिख जोया नाथ नीरखी । एथी पर नथी पामवुं, एम हैयामां धारवुं हरखी ॥३॥ जे धारतां रूप जन जाणजो, नथी आवतुं ध्यानीना ध्यानमां । ते प्रभु प्रगट मळ्या, शी कसर रही कहो ज्ञानमां ॥४॥ ज्ञानी तेने गणीये, जेने हरिमूर्तिनुं ज्ञान छे । ते विना बकवाद बीजे, ए जाणजो मोटुं ज्यान छे ॥५॥ जेणे नथी जोया नाथने, नजरोनजर नयणां भरी । ते केवा कहेशे श्रीकृष्णने, अटकळ ने अनुमाने करी ॥६॥ ज्ञान विना ज्ञानी नहि, ज्ञान होय तेने ज्ञानी कहिये । सोणे साध्य नथी हरिनी, तो केम जाणशो जागशे तैये ॥७॥ तेज ज्ञानी ते तत्त्ववेत्ता, जेणे प्रगट प्रभुने पेखीया । ते विना रखे ज्ञानी गणो, जेणे हरि नयणे नथी देखिया ॥८॥ भणेले भाळ्या न होय नाथने, अणभणेले होय अवलोकिया । जुवो विचारी जीवमां, एमां ज्ञानी अज्ञानी केने कह्या ॥९॥ ज्ञानी ते जेने गम्य हरिनी, एम समझवुं एह सार छे, निष्कुलानंद कहे तेह विना, बीजुं सर्वे असार छे ॥१०॥ कडवुं ॥३०॥

सारमां सार हरिनी मूर्तिजी, तेमां जेणे राखी मन चित्त वृत्तिजी । हरि विना बीजे राखे नहि रतिजी । ते खरा संत कहिये महामतिजी ॥१॥ ढाळ—महामति ते संत खरा, मुके नहि महाराजनी मूरति । अखंड राखे उरविषे, जाणी कमाणी मोटी अति ॥२॥ चर्ण जुवे तो चर्ण जोइ रहे, चिन्ह जुवे तो जोइ रहे चिह्न । नख जुवे तो नख जोइ रहे, रहे गर्क महाजळे जेम मीन ॥३॥ फणा घुंटी पेनीने पेखि, लेखे जंघा जोइ ते संत सुख । जानुं उरुने जोई रहे, जोतां कटि मटी जाये दुःख ॥४॥ उदर नाभीने निरखे, पेट छाती जुवे प्रेमे करी । कंठ तिलक कपोळ जोइ, राखे हरिमूर्ति भावे भरी ॥५॥ श्रवण नयण नासिका जोइ, भृकुटि भालने भाळी रहे । शिशे केश सुंदर वेष, नखशिख रूप निहाळी रहे ॥६॥ एम अखंड एक वरति, मूर्तिने मूकती नथी । जेम सरिता सागर मांइ, सन्मुख चालतां चूकती नथी ॥७॥ अंगोअंग अवलोक्या विना, अणु अजाण्युं पण छे नहि । सांगोपांग सर्वे सुंदर, हरि हैयामां गया

---

१ खरा.

रही ॥८॥ तेज ज्ञानी तेज ध्यानी, जेने अखंड रहेछे एम उर। जे जनने प्रभुनी मूरति, रे'ती नथी अंतरथी दूर ॥९॥ एथी उपरांत अन्य बीजा, ज्ञानी ते केने गणिये। निष्कुलानंद ए खरा ज्ञानी, बीजा भवे भळ्या ज्ञानी भणिये ॥१०॥ कडवुं ॥३१॥

ज्ञानी तेह जेने हरिनी गमजी, नथी जेने नाथनी मूर्ति अगमजी। नखशिखा निरखी करी छे सुगमजी, ना'वे कोइ एवा संतनी समजी ॥१॥ ढाळ—संत समान ते शुं कहिये, जेने अखंड मूर्ति छे उर। जोइजोइ जोयुं जीवमां, एनी जोडे न जडयुं जरूर ॥२॥ कामदुघा कहुं शी कल्पतरु, कहुं नवनिधि सिद्धिसमित। पारस कहुं के चिंतामणि, वज्रमणि घणी कहुं सित ॥३॥ अर्कमणि के कहुं इंदुमणि, घणी उपमा दउ अमृतनी। जेजे कहुं ते जोखे भर्या, आपुं उपमा कै प्रतनी ॥४॥ जेणे अंतरमां अखंड राख्या, अलये-लोजी अविनाश। राजी थइने हरि रह्या, दोषे रहित देखी निज-दास ॥५॥ जेम पंचाननी पये रे'वा पात्र, जोइए सोळवलुं सुवर्ण। एम हरिने रे'वातणुं, शुद्ध जननुं अंतःकर्ण ॥६॥ जेम जगजीवनना जळने, जांणो नथी रे'तुं खांमा विना खमी। तेम हरिजननुं अंतर, गयुंछे हरिने गमी ॥७॥ जेम सुगंधी रहीछे श्रीखंड मांय, रह्यो ईक्षुमांहि जेम रस। तेम हरिजनमांहि हरि, हळीमळी रह्या एक रस ॥८॥ जेम चमक उत्तर मुखनो, रहे उत्तर दिशपर मुख। तेम हरि हरिजन सामा रहे, सदाये आपवा सुख ॥९॥ एम साचा संतनी सनमुख, सदाय रहेछे श्रीहरि। निष्कुलानंद कहे काचा कोये, न होये सुखिया ए सुखे करी ॥१०॥ कडवुं ॥३२॥

पदराग गरबी—सुख अंतरे रे संत साचा भोगवेरे, काचाने नावे केदिये कामरे। जेम साजो जमेरे सुंदर सुखडिरे, मांदाने मग उदके आरामरे; सुख० ॥१॥ चंदननी वासेरे ऑलि अलमस्त छेरे, मक्षिका देखी रहेछे दूररे। गोळनुं गाडुंरे गिंगाने गमे नहिरे, जेने प्रीत पुरीषशुं भरपुररे; सुख० ॥२॥ कुमुदिनी केदिरे न पामि सुख सूरथीरे, चकवां केदि चंद्र न चा'यरे। घणुं अजयाळुंरे घुवने गमे नहिरे, कोचवाई गरेते कोतर मांयरे; सुख० ॥३॥ एम संतअसंतनीरे

१ सिंहण. २ दुध. ३ चंदन. ४ शेलडी. ५ भमरो. ६ विष्टा. ७ पोयणां. ८ सूर्य.

जाणो रुचि जुजवीरे, संत भजे तजे तेने असंतरे। निष्कुलानंदरे नकी ए वारतारे, समझी लेवुं एवुं सिद्धांतरे; सुख० ॥४॥ पद ॥८॥

सिद्धांत वात संत साचे जाणीजी, मन कर्म वचने पूरी प्रमाणीजी। सुखरूप समझीने उरमांये आंणीजी। एवा संतनी कहुं एधांणीजी ॥१॥ ढाळ—एधांणी कहुं एवा संतनी, जेने मायिक सुख थयां झेर। काम क्रोध लोभ कडवा थया, थयुं विषय सुखशुं वेर ॥२॥ जक्तनां सुख जोईने, जेने अंतरे थयांछे अळखामणां। रुडा जाणी नथी रिझता, छे अचल पण इंद्रामणां ॥३॥ ते थोडे खाधे थोडुं दुःख छे, घणुं खाधे दुःख थाय घणुं। जेम चीरोडी चुनानी चपटिये, गयुं भूखदुःख ते कियातणुं? ॥४॥ जेम शोखे राखे कोइ सिंहने, पाळतां पूरण पाप छे। एम भवसुखने भोगवतां, महा मोटो संताप छे ॥५॥ एवुं थयुंछे अळखामणुं, हरि विना बीजुं हराम। मुक्ति आदि नथी मागता, एवा संत छे निष्काम ॥६॥ वैराग्ये चित्त वासीत छे, भक्ति भावे भर्युंछे भींतर। धर्ममां पण दृढ मति छे, छे ज्ञाननुं पण घर ॥७॥ शुभ गुण कैये जे संतना। तेह आवी वस्याछे उरमां। तेणे करी जन तने मने, सुधा वरतेछे सुरमां ॥८॥ तेनी दृष्टे तन अभिमानी, गीडर नर गमता नथी। जोइ स्वभाव ए जीवनो, अभाव रहेछे उरथी ॥९॥ तेशुं मन मेळवतां मळे नहि, भेळुं भळतां पण न भळाय। निष्कुलानंद ते नोखा रहे, तोय[1] तेलने न्याय ॥१०॥ कडवुं ॥३३॥

संत असंतनी रीत जुजवीजी, भेळां न भळे जेम रात ने रविजी। एम कहेछे सहु अनुभवीजी, विधे विधे वात तेनी कहुं वर्णवीजी ॥१॥ ढाळ—वर्णवी तेनी वात कहुं, हरिदास अदास दोइनी। रागी त्यागीनी रीत भेळी, भळे नहि कोइकोइनी ॥२॥ एक सुख इच्छे शरीरनां, एक न इच्छे सुख शरीरनुं। एक इच्छे निरस अन्नने, एक खावा इच्छे खीरनुं ॥३॥ एक इच्छे पुराणुं पट पे'रवा, एक इच्छे अंबर[2] नवीन। एक इच्छे अंतरे रे'वा उजळा, एक रहे मने मलीन ॥४॥ एक इच्छे लेवा सुख लोकनां, एक लोकसुख ते लेखे नहि। एक इच्छे मायिक मोटपने, एक मायिक मोटपने देखे

1 जळ. 2 वस्त्र.

नहि ॥५॥ एक इच्छे जग जांणित थावा, एक इच्छे थावा अछतुं घणुं । एक इच्छे मान वधारवा, एक इच्छे निरमानीपणुं ॥६॥ एक इच्छेछे पदार्थ पामवा, एक करवा इच्छेछे त्याग । एक इच्छेछे अल्प सुखने, एकने अल्प सुख छे आग ॥७॥ एक इच्छे रे'वा अरण्यमां, एक इच्छे वस्तीमांहि वास । एक इच्छे विषयसुख माणवा, एक ए सुखथी छे उदास ॥८॥ एम भक्त अभक्तना भावने, जूदा जाणजो जरुर । एकने न भळवुं भीडमां, एकने रे'वुं हरिशुं हजुर ॥९॥ एम दास अदास दोयने, भेळुं रे'वामां भारे रोळ छे । निष्कुलानंद नथी के'वातुं, पण तपासे दुःख अतोळ छे ॥१०॥ कडवुं ॥३४॥

अतोळ रोळ रह्या देहदर्शीने साथजी, जे रात दिन गाय देह-सुखनी गाथजी । तेह विना वात नथी आवी बीजी हाथजी, ते केम करशे प्रसन्न नरनाथजी ॥१॥ ढाळ—नाथ प्रसन्न केम करशे, जेने सेवा करवीछे शरीरनी । तेने भावे नहि बीजुं भींतरे, मर वात होय सुखशिरनी ॥२॥ देहने अर्थे दाखडो, रात दिवस करेछे रह्यो । जराय न करे जीव अरथे, तेने उपदेश आपवो शियो ॥३॥ शरीर सारुं सावधी राखे, सर्वे सुखतणो ते समाज । पण जेजे कहे जीव अरथे, तेनो तरत करी दिये ताज ॥४॥ अन्न अंबर सुंदर जोइ, सारां जाणी राखे सावधी । काले आवशे काम मारे, एम इच्छा उरमां नित्य नवी ॥५॥ तुच्छ वस्तु पण त्यागी न शके, त्यारे केम त्यागशे मनवांछित । ए त्यागी नथी छे वेष त्यागीनो, तेनी पडे शी प्रतीत ॥६॥ गोळ तजी खायछे खोळने, तूप तजी खायछे तेल । तेपण कोयल कणहीतणुं, मुंडी गंधे दुःखनुं भरेल ॥७॥ एवां सुख शरीरनां, लेवा सारु विसार्यो नाथ । तेने संगे वैराग्यवंत संत, केम करी रही शके साथ ॥८॥ भ्रमर गिंगो भेळा थया, आशय अन्योअन्यनो अळगो । भ्रमर कमळ भाळी रह्यो, गिंगो गोबरवाडे वळगो ॥९॥ एम संत असंत भेळा रहे, पण नोखा छे एकएकथी । निष्कुलानंद कहे ए नथी छानुं, के'वरावो छो शुं कथी ॥१०॥ कडवुं ॥३५॥

कथी नथी के'वातुं कडवुं लगारीजी, चोखा चोखुं चोकस

---

१ मन.

पांतिया पाडीजी । आवे अवसरे जे वरतेछे अनाडीजी, तेने के'तां डरतां रे'वाए दाडीजी ॥१॥ ढाळ—दाडी रे'वाये डरतां, साचुं के'तां उपजे कलेश । जेने आठे अंगे तो कुसंग छे, छे सतसंगनो तो वळी लेश ॥२॥ जेम नर्तक[1] नर नारी[2] थयो, पण घर केनुं चलावशे । तेने जाणेछे जे योषिता, ए वात बंध केम बेसशे ॥३॥ वैराग्यहीन भक्तिहीन, अने धर्मतो घरथी नथी । तेने वातो त्यागनी, शीद कहीने मरिये मथी ॥४॥ झाझुं के'तां जोखो[3] उपजे, तेने के'वुं ते कळे कळे । से'जे से'जे काम सारवुं, पण बहु तो न बोलवुं बळे ॥५॥ जेम सिंह समीपे बकरी, ते बीती बीती बोलि शके । तेम अनाडि नरने आगळे, केम बोलाए वण तके ॥६॥ जेम काळा सर्पना कंडिया, ते ढांकी राखवा ढांकणे । तेने उघाडतां दुःख उपजे, रखे उघाडता भोळापणे ॥७॥ जेम सावजनुं साधुपणुं, मर्कट मुखे लिधा लगे । तेम असाधु साधु थई, साधुने सेवाए ठगे ॥८॥ एपण वात ओळखवी, अति रे'वुं नहि अजाण । जेम व्याघ्र लोटे उंट आगळे, पण लइ लेवाछे प्राण ॥९॥ खरी वात ए खोटी नथी, साची मानजो सर्वे सही । निष्कुलानंद कहे नथी कह्युं, अंतरमां ईरष्या लई ॥१०॥ कडवुं ॥३६॥

पदराग धोळ—संत विना साची कोण कहे, सारा सुखनी वात । दया रहीछे जेना दलमां, नथी घटमां घात; संत० ॥१॥ जेम जननीने हैये हेत छे, सदा सुतने साथ । अरोगी करवा अर्भकने[4], पाये कडवेरा क्वाथ; संत० ॥२॥ जेम भमरी भरे भारे चटको, पलटावा एळयनुं अंग । तेम संत वचन कटु कहे, आपवा आपणो रंग; संत० ॥३॥ जाणो संत सगा छे सहुना, जीव जरूर जाण । निष्कुलानंद निर्भय करे, आपे पद निरवाण, संत० ॥४॥ पद ॥९॥

निर्वाण पदमां पो'चाडे संतजी, जे कोइ दिलना दयाळु अत्यंतजी । जेने एक उर रह्या भगवंतजी, तेणे करी सदाय छे शुभ बुद्धिवंतजी ॥१॥ ढाळ—शुभ बुद्धिवाळा संत जेह, तेह सहुना सुखदाय छे । तेथी दुःख न उपजे, जे सुरतरु[5] सम के'वायछे ॥२॥ जेम विटंप[6] बहु परमारथी, परमारथी पांथ ने पृथवी । घन पवन

---

[1] नाचनार भवैयो. [2] स्त्री. [3] क्लेश. [4] बाळक. [5] कल्पवृक्ष. [6] वृक्ष. [7] जळ.

परमारथी, तेम परमारथी शशिकेश रवि ॥३॥ जेम तरु सुखदायि तेहथी, फुल फळ दळ शाखा मळे । वळी शीतळ करे छायावडे, तेम सर्वे संकट संतथी टळे ॥४॥ जेम जळ मळ हरे जनना, वळी पान कर्ये हरे प्यास । तेम संत सुख सहुने करे, वळी हरे तनमन त्रास ॥५॥ जेम भूमि परमारथी भणिये, ठाम धाम धातु आवे काम । तेम संत परमारथी समझो, सर्वे प्राणीना छे सुखधाम ॥६॥ जेम मेघ जीवाडेछे मेदिनी, जेम अर्क करेछे उजास । जेम शशि करेछे शीतळता, तेम संत सहुना सुखनिवास ॥७॥ जेम पंच भूतना पदार्थथी, सर्वे सुखी रहेछे संसार । तेम संत अलौकिक सुखना, जाणी लियो जरुर आपनार ॥८॥ साचा संतथी सरि गयां, कैक जीवोनां काज । एवा संतने सेववा, अवसर आवियो छे आज ॥९॥ जो मनाय तो मने मानजो, छे अति अर्थनी वात । निष्कुलानंद नकी कहे, सुख थावानी ए साक्षात ॥१०॥ कडवुं ॥३७॥

साक्षातकार जेने मळियाछे स्वामीजी, तेणे करी अंतरनी वेदना वामीजी । भागी गइ खोट रही नहि स्वामीजी । तेतो प्रभु प्रकट प्रमाणने पामीजी ॥१॥ ढाळ—पामी प्रभु प्रगटने, जेने ओछप न रही अंग । नखशिख निष्पाप छे, प्रभु प्रकटने प्रसंग ॥२॥ श्रीहरिना शब्द सांभळया, छे एना एज बे कान । प्रगट प्रभुनो स्पर्श कर्यो, छे तेनी ते त्वचा निदान ॥३॥ जेणे प्रकट रूपने पेखियुं, छे एनां एह बेउ नेत्र । जेणे वाल्यमशुं वातो करी, छे एनी ए जिह्वा पवित्र ॥४॥ प्रगट प्रभुने चडयुं जे चंदन, वळी सुगंधी सुमननां हार । तेनी वास लिधेल नासिका, छे तेमनी तेम निरधार ॥५॥ जे प्रगट प्रभुना प्रेर्याथका, चाल्याछे जेह चरण । तेना ते बेउ पाव छे, एवा संत जे सुखकरण ॥६॥ जे करे करी हरि सेविया, पायां पाणी जमाड्यां अन्न । तेना ते बेउ बाहु छे, प्रभुस्पर्शीना जेह पावन ॥७॥ एम अंगोअंगे अविनाशने, स्पर्शी कर्याछे पवित्र । तेने तोले त्रिलोकमां, आवे अंग केम इत्र ॥८॥ एवा संत संसारमां, पछी जोतां पण जडशे नहि । माटे हळिमळि हेत करो, ते विना पार पडशे नहि ॥९॥ बीजा गुणवान तो घणा मळशे, पण नहि मळे

१ चन्द्र. २ पृथिवी. ३ पुष्प.

हरिना मळेल । निष्कुळानंद एवा संत संबन्धे, अनंतनां पाप बळेल ॥१०॥ कडवुं ॥३८॥

एवा शुद्ध संतनो सुखदायि संबन्धजी, जेणे करी छूटे भारी भवबन्धजी । मायिक सुखनो नव रहे गंधजी, उघडे अनुभवआंख्य न रहे अंधजी ॥१॥ ढाळ—आंख्य उघडे अनुभवनी, तेतो साचा संत जनने संगे । उतरे मेल मायातणो, चित्त रंगाइ जाय हरिने रंगे ॥२॥ ते संत मळेल श्रीहरिना, प्रभु प्रगटना प्रमाण । जे अर्से पर्से पामी पूरण छे, सहु समझि लेजो सुजाण ॥३॥ जेम पारस स्पर्शे लोहने, तेमां लोहपणुं लेखवुं नहि । ए सांगोपांग सुवर्ण छे, आकारे अन्य देखवुं नहि ॥४॥ तेम जे संतने स्पर्श्या श्रीहरि, ते संत ए सर्वे शुद्ध छे । एमां अन्यभाव आणवो नहि, एज सारी सुबुद्ध छे ॥५॥ जेम चंदन वासे वृक्ष बीजां, चंदन सरिखां थायछे । तेम श्रीहरिना संबन्धथी, संत कल्याणकारी कें'वायछे ॥६॥ जेम जाह्नवीजळ जळ ग्रामनुं, स्पर्शीने करेछे पावन । तेम प्रगट प्रभुना स्पर्शथी, जाणो जाह्नवीरूप हरिजन ॥७॥ एवा संतने संबन्धे, दोष कलंक थायछे दूर । शुद्ध थई जन सर्वे अंगे, पो'चे हरिसमीपे हजूर ॥८॥ संत बहु बीजा संसारमां, तेने तोले रखे श्रेवडो तमे । हंस ने बक बरोबर येउ, समझया नहि कोइ समे ॥९॥ जेम चक्रवर्ति भूपाळबाळने, गरीब कंगाल गणवो नहि । निष्कुळानंद ए नरेश छे, भूले बीजो भणवो नहि ॥१०॥ कडवुं ॥३९॥

संत समर्थ छे श्रीहरि सेवीजी, आपुं एने उपमा नथी कोइ एवीजी । अनुपमने उपमा समझो शी देवीजी, एपण वात छे विचार्या जेवीजी ॥१॥ ढाळ—विचार्या जेवी छे ए वारता, जे आपवी संतने उपमा । शा सरखा सूचविये, जेने जक्त सुखनी नथी तमा ॥२॥ सिंधुने शा सरिखो कहुं, अति उंडो ने घणो गंभीर छे । तोल माप थाप थातो नथी, जेनुं अति अगाध नीर छे ॥३॥ जो तीखो अर्क तपे घणुं, पण अणुभार उंनो नव थाय । तेने सम सर सरिता वापी, कूप केम कहे वाय ॥४॥ तेम संत गंभीर गरवा घणुं, तपे नहि त्रणे तापे [१]झी । अति परमारथी प्राणधारीना, शोक

[१] गंगा.

संशय सर्वे लिये हरि ॥५॥ जेम महा अर्णव उल्लंघवा, नथी उपाय बीजो नाव विना । तेम संसार सागर पार करवा, जाणो संत अजर झाझ बन्या ॥६॥ जेम चिंतामणिमां चौद लोकनी, रकम सर्वे रहीछे । तेम साचा संतमां समझो, कहो कमी ते सई छे ॥७॥ मोटे भाग्ये करी मळे मानो, साचा संतनो समागम । तो तेणे करी महासुख पामे, वळी वामे वेळा विषम ॥८॥ सर्वे वात जाय सुधरी, जो थाय एवा संतशुं प्रीत । नून्य न रहे तेह जनने, जाणो जोरे थई जाय जीत ॥९॥ पार आवी जाय सर्वे पंथनो, वळी सरी जाय सहु काम । निष्कुलानंद शुद्ध संत सेव्याथी, पमाये पूरण परम धाम ॥१०॥ कडवुं ॥४०॥

पदराग धोळ—अनुप संतने आपुं उपमा, एवुं नथी जो एक । जोइ जोइ जोयुं में जीवमां, करी उंडो विवेक; अनुप० ॥१॥ स्वर्ग मृत्यु पाताळमां, शोधे नावे संतने तोल । दीठां सुण्यां तेतो दोये भर्यां, संत अति अमळ अमोल; अनुप० ॥२॥ साते दृष्टांते सहु सूचवी, कहे कवि जन कोय । सरे सार तेमां शोधतां, संतसम नहि सोय; अनुप० ॥३॥ जेवा संत ए कहिये शिरोमणि, तेवा हरि सहु शिरमोड । निष्कुलानंद निहाळतां, न जडे ए बेनी जोड; अनुप० ॥४॥ पद ॥१०॥

जोड्य नथी जडती जगमांये जोतेजी, घणी घणी रीते घटमां गरी गोतेजी । बीजा अवतारना अवतारी पोतेजी, आपे आविया सर्वे सामर्थि सोतेजी ॥१॥ ढाळ—सर्वे सामर्थि सहित आव्या, अलबेलोजी आणी वार । पोताना प्रतापथी, कर्यो अनेक जीवनो उद्धार ॥२॥ खग मृग नर निरजेर[1], भूत भैरव पाम्या भवपार । स्थावर जंगम जातनी, आणे समे लीधीछे सार ॥३॥ दैवी आसुरी दोयने, तार्यां आणे समे अगणित । न जोइ करणी कोइनी, एवी नवी वर्तावी रीत ॥४॥ तमोगुणी रजोगुणी तारिया, सत्त्वगुणीने आपियां सुख । शरणागतने आ समे, रे'वा दीधुं नहि दुःख ॥५॥ जे जन कोइ प्रकारे करीने, उद्धरवानो आशो नहि । एवा जन उद्धारिया, तेनी मोटप केम जाये कही ॥६॥ धर्मरहित

१ देव.

भक्तिरहित, वळी वैराग्य जेने छे वेरवी । एवा पामर नर पार कर्या, एवी बतावी वात नवी ॥७॥ तृण काष्ठ ने तुंबडां तारे, एवां वा'ण तो होये घणां । पण लोह पाषाणने नर उतारे, एह नावमां नहि मणा ॥८॥ तेम दैवी मुमुक्षु जीव तारे, तेनुं आश्चर्य शुं जाणिये । पण आसुरी पामर नर तरे, तेथी वात बीजी शुं वखाणिये ॥९॥ आ समाना अवतारनी, मोटप मुखे कें'वाती नथी । निष्कुलानंद कहे जन मने, विचारी जुवो विधविधथी ॥१०॥ कडवुं ॥४१॥

आ समे सरियां जेवां जननां काजजी, एवां न सरियां विचारियुं आजजी । आ समे सोंपिया जे सुखना समाजजी, अलौकिक सुख लोके आप्युं महाराजजी ॥१॥ ढाळ—अलौकिक सुख आ लोक मांये, अलबेलेजिये आपियुं । ध्यान धारणा समाधिनुं सुख, आपी मायिक दुःख कापियुं ॥२॥ अलौकिक सुख अवलोकीने, जन आश्चर्य पामे उर । अनेक धाम धामी सहित, हरिये देखाड्यां हजूर ॥३॥ पर पोताना घाटने, हरि देखाडे मूर्तिमान । मन बुद्धि चित्त अहंकार जेह, ते नजरे निरखे निदान ॥४॥ सर्वे अंगे समेटीने, लावे एक अंगमां प्राण । पछी देह ते जडवत रहे, जेवुं सूकु काष्ठ पाषाण ॥५॥ पछी बाळो कापो कोइ देहने, तेने दुःख नहि तलभार । एवो अगणित आ समे, हरिये देखाड्यो चमत्कार ॥६॥ षट ऊर्मि क्षोभ नव करे, हरे फरे करे कांइ काम । एवी आश्चर्य वारता, घणी देखाडी घनश्याम ॥७॥ भौतिक देह भूमि व्योममां, करे पाणीमां पण प्रवेश । आश्च रहित अटके नहि, नव रह्युं आवरण लेश ॥८॥ एवी अनंत रीत अलौकिक आणी, जाणी नो'ती जे जगमांई । अति सामर्थि वाले वावरी, नथी कह्ये जाती ते कांई ॥९॥ अनेक अवतार आगे धर्या, तेतो पोताना जन कारणे । निष्कुलानंद सहजानंद प्रभुपर, वारीवारी जाये वारणे ॥१०॥ कडवुं ॥४२॥

वारीवारी जाउं वालमजी माराजी, आज शोभ्या छो सौथी साराजी । प्राणजीवन घनश्याम छो प्याराजी, निजजनने महासुखना देनाराजी ॥१॥ ढाळ—सुख देवाने श्रीहरि, प्रभु प्रगट थया तमे आज । महा सुखमय मूर्ति धरी, कर्यां अनेक जननां काज ॥२॥ आगे मत्स कच्छ वाराह वपु, थया नरहरिरूपे नाथ । कर्यां

कारज निजजननां, पण सेवी सुखी न थयो जनसाथ ॥३॥ वामन रूपने धरी हरि, कर्युं बलि राजानुं काम । एपण रूप अनुपम हशे, पण संते सेवी न करी पुरी हाम ॥४॥ परशुरामे फरशी फेरवी, करी भूपरहित भूमिका । तेने पण सत्त्वगुणी संत, सेवी सुख नव लई शक्या ॥५॥ रामप्रभु ते राजा थया, तेने गरीब केम पूजी शके। दुर्बळ जाये कोइ दर्शने, तो द्वारपाळ मारे धके ॥६॥ कृष्णरूपे अनुप आपे थया, कर्यां अनेक जीवनां काज । पण एमनुं एम राख्युं नहि, पछी थया राजअधिराज ॥७॥ बुद्ध शुद्ध बोध देईने, तार्या जीव अनंत अपार । कलकी भार उतारवाने, हरि हवे लेशे अवतार ॥८॥ एवा सर्वे अवतार सूचवी, भावे प्रभुना भाखिया । पण आज संतने सुख आपतां, कोइ रीते उंणा न राखिया ॥९॥ अनेक प्रकारे आश्रित जनने, आप्यो अखंड आनंद । निष्कुलानंद सुखद सहुना, स्वामी ते सहजानंद ॥१०॥ कडवुं ॥४३॥

स्वामी सहजानंद जे जने सेव्याजी, तेने न रह्युं कांइ करवानुं के'वाजी । सौपरी शिरोमणि मळया हरि एवाजी, एवी नथी उपमा एने बीजी देवाजी ॥१॥ ढाळ—उपमा नथी एवी आपवा, जोइ जोइ जोयुं जरुर । चौद लोकमां जोयुं चिंतवी, ए सम न समझाणुं उर ॥२॥ अनेक तन धरी हरि, विचर्या वसुंधरा मांई । तेना मळेल तपासिया, सुख पाम्या न पाम्या कांई ॥३॥ आजनी तो अलेखे वात छे, अडळ डळयाछे अलबेल । हळया मळया हरि हेते करी, वळी वाळी रंगडानी रेल ॥४॥ जम्या रम्या जोड्ये रह्या, दया करी दीनदयाळ । समेसमे सुख आपियां, कापियां दुःख विशाळ ॥५॥ अरसपरस एकमेक रह्या, अंतराय न रहि अणुभार । अनंत अवतार आव्या अवनिए, पण आंक वाळियो आ वार ॥६॥ अनेक प्रताप अनेक परचा, अनेक उद्धारिया जन । कोये वातनी कसर नहि, एवा सहजानंद भगवन ॥७॥ अनंत सामर्थि अनंत ऐश्वर्य, अनंत पराक्रम अपार । अनंत धामना धणी हरि, वळी अनंत शक्ति आधार ॥८॥ सहु उपर ए श्रीहरि, एनी उपर नहि कोइ एक । पूरण ब्रह्म पुरुषोत्तम पोते, एने आधारे बीजा अनेक ॥९॥ एवा प्रतापी प्रभु मळ्या, तेना टळिया सर्वे ताप । निष्कुलानंद श्रीहरि संबंधे, शुद्ध थया जन आप ॥१०॥ कडवुं ॥४४॥

पदराग धोळ—सुखी कर्यारे जन जगमां, प्रभु प्रगटी आ वार । निवासी कर्यां अक्षमो'लनां, अगणित नर नार; सुखी० ॥१॥ ढाळ—जे सुख अगम अज ईशने, सुर सुरेशने सोय । ते सुख दीधुंछे दासने, जे सुख न पामे कोय; सुखी० ॥२॥ धामी विनारे एह धामनुं, कोण सुख देनार । माटे आपे आवी आपियुं, अखंड सुख अपार; सुखी० ॥३॥ एह सुखथी जे सुखी थया, रह्यां दुःख तेथी दूर । निष्कुलानंद निर्भय थई, रह्या हरिने हजूर; सुखी० ॥४॥ पद ॥११॥

हरि हजूर जे पाम्या दास वासजी, तेने कोइ रह्यो नहि तन मने त्रासजी । परिपूरण पाम्या सुख विलासजी, जे सुखनो न थाय कोइ दिन नाशजी ॥१॥ ढाळ—नाश न थाये कोइ दिने, एवुं अविनाशी एह सुख छे । तेह विना तपासि जोयुं, ज्यांज्यां जायछे त्यां दुःख छे ॥२॥ अटळ सुखना आपनारा, नथी कोइ सहजानंदजी समान । बीजे छे वातोना वायदा, एम समझवुं बुद्धिमान ॥३॥ सत्य शास्त्र संत सुधर्मने, शोधीने ग्रे'युं सार । जेवा तेवाथी जडतुं नथी, अखंड सुख अपार ॥४॥ मायिक सुखपण मोंघां घणां, त्यारे अमायिकनो कोण आपनार । माटे सहजानंद सेववा, उर करी वळी विचार ॥५॥ जेह सुख जेहने घरे, तेतो तेनुं दिधुं देवाय । तेह विना तोळी तपासियुं, लेशपण आपणे न लेखाय ॥६॥ एह सुखने आपवा, आव्या अवनिए अलबेल । महामोंघुं हतुं एने मळवुं, पण सहुने थयुं छे ए से'ल ॥७॥ परम परमारथी प्रगट्या, श्रीसहजानंद सुखधाम । आवी मळ्या जन जेहने, तेह थया ते पूरणकाम ॥८॥ भागी भूख भूख्यातणी, धणी घनश्यामे करी से'र । एनो कोण अभागियो, जे दुःखी रे'शे आ वेर ॥९॥ आज मोरे आवी वारता, कोणे पर अवर पाम्या नथी । निष्कुलानंद जेणे नथी दीठा, ते केवी रीते के'शे कथी ॥१०॥ कडवुं ॥४५॥

कथी नथी के'वाती वण जाणे वातजी, के'शे कोइ संत जे जाणेछे साक्षातजी । बीजा बहुने छे ए वात अख्यातजी, दीठा भेट्या विना भाखशे कोण भातजी ॥१॥ ढाळ—कोण भाते नर भाखशे, जेने स्वपने पण संबन्ध नथी । अटकळ अनुमान करी, मोटामोटा मरेछे मथी ॥२॥ कोइ कहे हजार हाथ हरिने, कोई कहे आठ चार

कर छे। काननुं सूण्युं सहु कहे, पण खरी कांई खबर छे? ॥३॥ कोइ कहे हरि अरूप छे, कोइ कहे तेजोमय तन। कोइ कहे विश्वमांहि व्यापि रह्या, कोइ कहे आ बोले वचन ॥४॥ कोइ कहे प्रभुने परछायो नहि, कोइ कहे न धरा धरे पाव। दीठा विना आप डा'पणे, अमथा करेछे उठाव ॥५॥ पण जाणो हरिने बे हाथ छे, बे पावलिया छे पुनित, श्रवण नयन नासिका, मुखे बोलेछे रुडी रीत ॥६॥ जमे रमे निजजन भेळा, लिये दिये पूजा जे दास। हसे वसे सेवक संगे, अलबेलो आपे अविनाश ॥७॥ साकार सुंदर मूरति, सुखदायी सहजानंद। तेने जाण्या विना जडमति, निराकार कहे नर मंद ॥८॥ सवळुं अवळुं समझी, पाडी आंटि घाटी उरमांय। घुंचाणा घणी घुंचवणीमां, पडयुं नहि पाधरुं कांय ॥९॥ पूठ्य दई पृथ्वीनाथने, चोडयुं चित्रामण मांय चित्त। निष्कुलानंद प्रकट मूकी, करी आळ पंपाळशुं प्रीत ॥१०॥ कडवुं ॥४६॥

आळ पंपाळमां आवरदा न खोवीजी, एपण वात विचारीने जोवीजी। हीरो हाथ आव्ये धुळ्यने न धोवीजी, दिनमां सूई रही रात न डोवीजी ॥१॥ ढाळ—दिनमांही हिंडे मारग मळे, रातमांय घणुं रडवडिये, तेम प्रगट मूकीने परोक्ष भजतां, कहो पार एमां कांई पडिये? ॥२॥ जेम कोइ फूलवाडिनां फूल मेली, आकाश फूलनी आशा करे। पार विना परिश्रम पडे, सार थोडुंज मळे सरे ॥३॥ तेम प्रगट प्रभुने परहरी, परोक्षमां करे प्रतीत। तेतो पीयूषनो तरु परहरी, करी छाश पीवा चाहे चित्त ॥४॥ टाणे टेव राखी नहि, करे कटांणे कोइ उद्यम। तेमां न पडे पांशरुं, पडे तेमां ते पूरण श्रम ॥५॥ माटे समो साचववो, प्रगटशुं करवी प्रीत। तो पूरण तक पाके खरी, वळी थाय जगतमांही जित ॥६॥ एटलुं कर्युं तो सर्वे कर्युं, केडे करवुं न रह्युं कांई। मनुष्य देहनो लाभ मळयो, आवी आ भवमांई ॥७॥ सर्वे सिद्धांतनुं सिद्धांत एहज, रे'वुं प्रगट प्रभु परायण। मन वचन कर्मे करी, भजवा स्वामी नारायण ॥८॥ एह ठिक ठेरावी वात अंतरे, पछी रे'वुं निर्भय नचिंत। एटलुं समझे सर्वे समझ्या, समझाणी सनातन रीत ॥९॥ मळयो मारग महासु-

१ अमृत.

खनो, जेमां दुःख नहि लवलेश। निष्कुलानंद नकी ए वारता, मानवो मोटानो उपदेश ॥१०॥ कडवुं ॥४७॥

सारसिद्धि सुंदर ग्रंथ छे सारोजी, सहु शाणा मनमां विचारोजी। प्रगट उपासीने लागशे प्यारोजी, दुःख टळी सुखनो आवशे वारोजी ॥१॥ ढाळ—वारो आवशे सुखनो, सांभळतामां सार शिरोमणि। प्रीत थाशे प्रभु प्रगटमां, घनश्याममांइ घणीघणी ॥२॥ अन्य सुखथी मन उतारी, प्रगटमां सुख पेखशे। लोकालोकनी लालच्य मेली, सुख धर्मसुतमां लेखशे ॥३॥ जगसुख अभावनी जुगती, अति कहिछे जो कथीकथी। समझ्या सरखी सुलभ छे, वात अति रती उंडी नथी ॥४॥ वैराग्य भक्ति धर्मनी, वात सारी पेठ्ये सूचवी। ज्ञाननी पण थोडी घणी, चोकसपणे चोखी चवी ॥५॥ असंत संतनी वारता, तेह पण कांईक कही छे। सांगोपांग समझवा, घणीघणी ग्रंथोमां रही छे ॥६॥ सारसार शोधी कह्युं, जेजे जाण्यामां मारे आवियुं। तेहतेह तपासी तने मने, कांईक कांईक का'वियुं ॥७॥ मुमुक्षुने मगन करवा, आमां वात छे विधविधनी। नथी छानी छे वात छती, प्रभु प्रगट प्रसिद्धनी ॥८॥ खरा खपवाळाने खोळतां, मानो वात आवी ते मळे नहि। त्यार तरछट तांदुला, करी दिधा छे सुंदर लहि ॥९॥ आ ग्रंथ गाशे सुणशे, रे'शे एमां कह्युं एवी रीत। निष्कुलानंद ए नरनां, उघडशे भाग्य अमित ॥१०॥ कडवुं ॥४८॥

पदराग धोळ—भाग्य जाग्यां आज जाणवां, कोटि थयां कल्याण। उधारो न रह्यो एहनो, पाम्या प्रभु प्रगट प्रमाण; भाग्य० ॥१॥ अनाथपणानुं मे'णुं उतर्युं, सदा थया सनाथ। डर न रह्यो बीजा देवनो, ग्रह्यो हरिये हाथ; भाग्य० ॥२॥ कंगालपणुं के'वा न रह्युं, सदा मनाणुं सुख। मस्ती आवीरे अति अंगमां, दूर पलाणां दुःख; भाग्य० ॥३॥ अणसमझण अळगी थइ, समी समझाणी वात। पांपळां सर्वे परां पळ्यां, मळ्या श्रीहरि साक्षात; भाग्य० ॥४॥ कसर न रही कोई वातनी, पाम्या प्रभु प्रगट प्रसंग। खोट्य मटीने खाट्य थई, रही गयोछे रंग; भाग्य० ॥५॥ भूधर मळतां भलुं थयुं, फेरो फाव्यो आ वार। सुखतणी सीमा शी कहुं, मने मोद अपार; भाग्य० ॥६॥ आज आनंद वधामणां, हैये हरख न माय। अमळती वात ते आवी

मळी, शी कहुं सुखनी सीमाग; भाग्य० ॥७॥ आज अमृतनी ओ'ली थइ, रहि नहि कांइ खोट। एक कल्याणनुं क्यां रह्युं, थयां कल्याण कोट; भाग्य० ॥८॥ रांकपणुं तो रह्युं नहि, कोइ म केशो कंगाल । निरधनियां तोअमे नथी, महा मळ्योछे माल; भाग्य० ॥९॥ कोण जाणे आ केम थयुं, आव्युं अणचिंतव्युं सुख । हाळो अलौकिक हळी गयो, मळ्या हरि मुखोमुख; भाग्य० ॥१०॥ धन्य धन्य अवसर आजनो, जेमां मळिया महाराज । निष्कुलानंद डंको जितनो, वागी गयोछे आज; भाग्य० ॥११॥ इति श्रीसहजानंदस्वामिशिष्यनिष्कुलानंद-मुनिविरचिता सारसिद्धिः संपूर्णा ।

सारसिद्धिः समाप्ता ।

श्रीस्वामिनारायणो विजयतेतराम् ।

श्रीनिष्कुलानन्दमुनिकृत—

काव्यसङ्ग्रहे

भक्तिनिधिः ।

सोरठा—प्रणमुं पुरुषोत्तम, अगम निगम जेने नेति कहे । ते श्रीहरि थाओ सुगम, रम्यरूप साकार सहि ॥१॥ एवा वसो मारे उर, दूर करवा दोष दीनबंधु । तो थाए भक्ति भरपूर, हजूर राखजो हरि हेत करी ॥२॥ दोहा—भक्ति सरस सहु कहे, पण भक्ति भक्तिमां भेद । भक्ति प्रभु प्रगटनी, एम वदेछे चारे वेद ॥३॥ परोक्ष भक्त पामे नहि, मनमानी मोटी मोज । शास्त्र सर्वे शोधीने, खरी करी ल्यो खोज ॥४॥ राग धन्यासरी—श्रीपुरुषोत्तम पूरण ब्रह्मजी, नेतिनेति कही जेने गाय निगमजी । अति अगाध जे सहुने अगमजी, ते प्रभु थया आज सुगमजी ॥१॥ ढाळ—सुगम थया श्रीहरि, धरी नरतनने नाथजी । जीव बहुं कहुं जक्तना जेह, तेहने करवा सनाथजी ॥२॥ आप इच्छाए आविया, करवा कोटिकोटिनां कल्याण । दया दिलमां आणि दयाळे, तेना शुं हुं करुं वखाण ॥३॥ ले'री आव्या आज ले'रमां, अति मे'र करी मे'रबान । अनेक जीव आश्रितने, आपवा अभयदान ॥४॥ अडळ ढळ्या अलबेलडो, कहुं कसर न राखी कांय । कैक जीव कृतार्थ कीधा, महा घोर कळिनी मांय ॥५॥ भाग्यशाळी ब्रह्ममोहोलनां, कर्यां आपे आवी अगणित । निर्दोष किधां नरनारने, रखावी रुडी रीत ॥६॥ नौतम शास्त्रो संसारमां, आवी नाथे चलावियो नेक । जे सांभळ्यो नों'तो श्रवणे, ते वर्ताव्यो सहुथी विवेक ॥७॥ पूरण पुरुषोत्तम पोते, सरवेश्वर सर्व-

ना श्याम । जेनी उपर जडे नहि बीजो, तेह करे धारे जेह काम ॥८॥ प्रबळ प्रतापी पधारतां, समझवुं शुंशुं न थाय? । समर्थ सहुथी श्रीहरी, जे पूरणकाम के'वाय ॥९॥ अति अगम ते सुगम थया, थया सेवी सुख लेवा लाग्य । निष्कुलानंद मळ्या एह जेहने, तेहनां उघडियां भाग्य ॥१०॥ कडवुं ॥१॥

भाग्य जाग्यां जाणवां जेने भेट्या भगवानजी, त्रिलोकमां नावे कोइ तेहने समानजी । जेहने मळिया प्रभु मूर्तिमानजी, जेह मूर्तिनुं धरे भव ब्रह्मा ध्यानजी ॥१॥ ढाळ—ध्यान धरे जेनुं जाणजो, अज ईश सरीखा सोइ । तोये अति अकळ छे एहने, जथारथ जाणे नहि कोइ ॥२॥ एवी अलौकिक मूरति, अमायिक अनुप अमाप । आगम निगमने अगोचर अति, तेनो करी शके कोण थाप ॥३॥ थाप न थाय एवा आगमे, वर्णविया वारमवार । तेह प्रभुने केम पामिए, जेनो कोइ न पामिया पार ॥४॥ तेह हरि नरतन धरी, आपे आवे अवनि मोझार । त्यारे मळाय ए मूर्तिने, ज्यारे नाथ थाय नरआकार ॥५॥ महाराज थाय ज्यारे मनुष्य जेवा, देवा जीवोने अभयदान । त्यारे पल पाके सहुं प्राणधारीनी, ज्यारे भूमि आवे भगवान ॥६॥ त्यारे भक्तने भक्ति करवा, उघडे द्वार अपार । थाय सेवकने सेव्या सरखा, ज्यारे प्रगटे प्राणआधार ॥७॥ त्यारे सुगम थायछे सहुने, प्राणधारीने परमानंद । न होय दरश स्पर्शनुं दोयलुं, सदा सोयला होय सुखकंद ॥८॥ साकार सुंदर मूरति, जोई जन मगन मन थाय । पछी सेवा करी एवा श्यामनी, मोटुं भाग्य मानवुं मनमांय ॥९॥ पण मूरति मूकी महाराजनी, बीजुं मागवुं नहि बाळक थई । निष्कुलानंद निर्भय थावा, हरिभक्ति विना इच्छवुं नहि ॥१०॥ कडवुं ॥२॥

जोने कोइक करेछे जप तप तीर्थजी, व्रत दान पुण्य करे हरिअर्थजी । सत्य जोग जगने वरवरे गर्थजी, जेवी होय तने मने धने सामर्थजी ॥१॥ ढाळ—सामर्थ प्रमाणे सहु करे, वळी कसर न राखे कोइ । शुद्ध मन शुद्ध भाव श्रद्धाये, शुद्ध आदरे करे सोइ ॥२॥ एम प्रसन्न करी परब्रह्मने, करे अल्प सुखनी आश । ते शिशु समक्षण

१ बाळ.

सेवकनी, त्यागी तुषने मागी छाश ॥३॥ जेम रिझवे कोइ राजनने, प्रसन्न करीने मागे पियाज । ते आपतां अति अवनीशने, लागे लोकमां घणी लाज ॥४॥ माटे सेवा खरी हरिनी करी, मागिए नहि मायिक सुख । जे पामी पडे पाछुं पडवुं, रहे जेम होय तेम दुःख ॥५॥ ते शोधी सर्वे समझवुं, जोई लेवुं जीवमां जरूर । अंतवत सुख इच्छतां, केदि दुःख न थाय दूर ॥६॥ जेम कण मूकी कुकसने, जाचे तुषने तजी तांदूळ । तेम मूरति मुकी महाराजनी, न मागवुं सुख निर्मूळ ॥७॥ चार प्रकारनी मुगति, अति सुखद कहे सुजाण । पण मूर्ति मनोहर मावनी, मूकी इच्छे एहने एज अजाण ॥८॥ जेम फोगट फूल फळ नहि, मळे फळ तो फजेतीए भर्यां । एवां अल्प सुख आवतां, कहो कारज सरे शुं सर्यां? ॥९॥ माटे राजी करी रंगरेलने, मागवुं विचारीने मन । निष्कुलानंद न मागवुं, जेने माथे होय विघन ॥१०॥ कडवुं ॥३॥

विघने भर्यां सुखसारुं साधनजी, करतां मुझायछे शुद्ध संतनां मनजी । ते केम करी शके जाणो ए जनजी । जेने उपर छे अनंत विघनजी ॥१॥ ढाळ—विघन विविध भातनां, रह्यां साधन पर समोह । सुर असुर इच्छे पाडवा, प्रेरी काम क्रोध लोभ मोह ॥२॥ जपतां जाप बाप आपणे, प्रह्लादजीने पीडा करी । सत्य राखतां हरिश्चंद्र शिबि, नळ मुद्गल न बेठा ठरी ॥३॥ तप करी त्रिलोकमां, पामी पडिया पाछा कई । एम करी तन तावतां, सुख अटळ आव्युं नहि ॥४॥ व्रत राखतां अंबरीष पीड्यो, दान देतां पीडाणो नर घोष । पुण्य करतां पांडव पांचाली, आव्या दुर्वासा देवा दोष ॥५॥ जोगे पीडाणा शुक जडभरत, जगने पीडाणो नहुष भूपाळ । वळी वळी दधिचि ऋषि, रंतिदेव सरिखा दयाळ ॥६॥ एवी अनेक प्रकारनी आपदा, आवी सत्यवादीपर सोइ । वनवासी त्यागी वैरागी, पण विपते नहि कहुं कोइ ॥७॥ जेजे जने एह आदर्युं, परलोक पामवा काज । तेते जनने जाणजो, सुखनो न रह्यो समाज ॥८॥ विघन बहु विधविधनां, भर्यां भवमांहि भरपूर । परलोक ना दिये पामवा, जन जाणी लेजो जरूर ॥९॥ माटे वाट ए ते मूकवी, समझी

---

१ डुंगळी.

विचारीने शुभमति । निष्कुळानंद के' निर्भय थावा, करवी हरिनी भगति ॥१०॥ कडवुं ॥४॥

पदराग आशावरी—संतो भक्ति उपर भय शानो, तेतो मन कर्म वचने मानोरे; संतो० । टेक—जप तप तीरथ जोग जगन, दान पुन्य समाज शोभानो । पाप्मी पुन्य खुटे पडे पाछा, तेमां कोण मोटो कोण नानोरे; संतो० ॥१॥ ध्यान धारणा समाधि सरवे, कुंप अनुप काचनो । टके नहि केदि टोकर वागे, तो शियो भरुंसो बीजानोरे; संतो० ॥२॥ ज्ञानी ध्यानीने लाग्या धका धरपर, जाणो नथी फजेतो ए छानो । निर्भय प्रापति न रहि केनी, जोई लीधो दाखडो झाझानोरे; संतो० ॥३॥ सर्वेपर विघन सभरभर, निर्भय भक्ति खजानो । निष्कुळानंद के' न टळे टाळतां, टळे तोय कळश सोनानोरे; संतो० ॥४॥ पद ॥१॥

निरविघन छे नाथनी भक्तिजी, जेमां विघन नथी एक रतिजी । समझीने करवी सदाय शुभ मतिजी, तो आवे सुख अलौकिक अतिजी ॥१॥ ढाळ—अलौकिक सुख आवे, जो भावे भक्ति भगवाननी । ते विना त्रिलोक सुखने, माने शोभा मीयांननी ॥२॥ सूरति मूकी मन बीजे, ललचावे नहि लगार । अन्य सुख जाण्यां फळ अर्कनां, निश्चे निरस निरधार ॥३॥ एम मानी माने सुख भावमां, करे भक्ति भावे सहित । भक्ति विना ब्रह्मलोक लगी, चाहे नहि कांइ चित्त ॥४॥ अनन्य भावे करे भगति, मन वचन कर्मे करी । भावे नहि हरिभक्ति विना, एवी वात अंतरमां आवि ठरी ॥५॥ निष्काम भक्ति नाथनी, जेने करवाछे मने कोड । बीजा सकाम भक्त समूह होय, तोय होय नहि एनी होड ॥६॥ एवी भक्तिने आदरे, जेमां लोकसुख नहि लेश । तेम सुख शरीरनुं, इच्छे नहि अहोनेश ॥७॥ मेली ममतुं निज मननुं, हाथ जोडी रहे हरि हजुर । सेवा करवा घनश्याममनी, भाव भितरमां भरपूर ॥८॥ भावे जेवुं भगवानने, समो जोइ करे तेवी सेव । पण वण समे विचार विना, त्यार न थाय ततखेव ॥९॥ एवा भक्तनी भगति, वा'ली लागे वा'लाने मन । निष्कुळानंद कहे नाथजी, ते उपर थाय प्रसन्न ॥१०॥ कडवुं ॥५॥

१ आकडो.

प्रसन्न करवा घणुं घनश्यामजी, करो हरिभक्ति अति हेये करी हामजी । जे भक्ति अति का'वे निष्कामजी, धर्मसहित छे सुखनुं धामजी ॥१॥ ढाळ—धाम सर्वे सुधर्म सोती । भक्ति अति भक्त करे । तेने तोले त्रिलोक मांहि, समझी जुवो नहि निसरे ॥२॥ जेणे आ लोकसुखनी आशा मेली, परलोक सुखपण परहर्यां । एक भक्ति भावी भगवाननी, विषयसुख विष सम कर्यां ॥३॥ जेणे पंच विषयशुं प्रीत त्रोडी । जोडी प्रीत भक्ति करवा । तजी ममत तन मननी, तेने रही कहो केनी परवा ॥४॥ राजी कुराजिये कोइने, नव वणसे सुधरे वात । नथी एथी सुख मळवा टळवा, जोइए हरि राजी रळीयात ॥५॥ परब्रह्मने प्रसन्न करवा, करे भक्ति माहात्म्ये सहित । धरी दृढ टेक एक अंतरे, ते फरे नहि कोइ रीत ॥६॥ निष्कपट नाथनी भगति, समझो सुखभंडार छे । एनी बरायरी नोय कोइ बीजुं, एतो सर्वे सारनुं सार छे ॥७॥ साची भक्ति भगवाननी, सर्वे शिरपर मोड छे । बीजां साधन बहु करे, पण जुवो एनी कोइ जोड छे ? ॥८॥ जेम गळपणमां शर्करा गळी, वळी रसमां सरस तुप । जेम अंबरे सरस जरकसी, तेम भक्ति अति अनुप ॥९॥ एवी अनुपम भगति, भावी गइ जेने भींतरे । निष्कुलानंद के' सर्वे साधन, एनी समता कोण करे ॥१०॥ कडवुं ॥६॥

भक्तिसमान नथी भवमां कांयजी, समझु समझो सहु मन मांयजी । प्रभु प्रसन्न करवा छे अनुप उपायजी, तेने तुल्य बीजुं केम के'वायजी ॥१॥ ढाळ—के'वातो नथी कल्पतरु[1], नवनिधिने सिद्धिसमेत । कामदुघा अमृतनी उपमा, न घटे कहुं कोइ रीत ॥२॥ जेम मंदारमां सार बहु बावना चंदन, पाषाणमां सार पारस । सप्त धातुमां सरस सुवर्ण, तेम भक्ति साधनमां सरस ॥३॥ जेम पन्नगारी[2] पंखियोमां सरस, शैलमां सरस सुमेर[3] । तेम भक्ति सरस सर्वे साधने, एमां नथी कहुं कांइ फेर ॥४॥ जेम तेजोमय तनमां सरस सूर्य, शीतळतनमां सरस शशि । तेम भक्ति सरस सर्वे रीते, आपुं उपमा एने कशी ॥५॥ जेम पात्रमां अक्षयपात्र सरस, नाणामां सरस सुवर्णमो'र । तेम भक्ति सरस छे भवमां, एम लख्युंछे ठोर-

१ वृक्ष. २ गरुड. ३ मेरुपर्वत.

मठोर ॥६॥ जेम पंचभूतमां शून्य सरस, सर्वे अमरमां अमरेश। तेम भक्ति सरस भगवाननी, एमां नथी फेर लवलेश ॥७॥ जेम कुंपे सरस रस कुंपका, भूपे सरस प्रियव्रत । रूपे सरस कामदेव कहिये, तेम भक्तिथी न्यून्य बीजां कृत्य ॥८॥ कर्तव्य करीने कांइक पामे, ते वामे कोइ काळे करी । भक्ति ए गति निर्भय अति, एम श्रीमुखे कहेछे श्रीहरि ॥९॥ एम भक्ति भगवाननी, वर्णवी सहुथी सरस । निष्कुलानंद के' ते विना बीजां, निश्चे देखाड्यां नरस ॥१०॥ कडवुं ॥७॥

भक्ति समान नथी साधनजी, वारमवार विचारुंछुं मनजी । जेसारुं जन करेछे जतनजी, तेमां सुख थोडुं दुःख रह्युंछे सघनजी ॥१॥ ढाळ—सघन दुःख साधनमां, जेना फळमां बहु फेल । माने सुख तेमां मूरखा, जे होय हैयाना टळेल ॥२॥ जेम सोनरसथी सोनुं करतां, जोये सवा लाख चडी चोट। एक लाख तैये उपजे, जाये पा लाखनी खोट ॥३॥ तेम साधन करी शरीर दमे, वळी पामे ते मांहिथी सुख। ते सुख जाय जोतांजोतां, पाछुं रहे दुःखनुं दुःख ॥४॥ जेम वेटे अमट अरूण फल, खावा करे कोइ खांत। रातां छे पण रस नथी, एम समझी लेवो सिद्धांत ॥५॥ तेम सुख सर्वे लोकनां, सुणी करे हैये कोइ हाम। जेम अवल फुल आवळनां, पण नावे पूजामांहि काम ॥६॥ जेम त्रोडतां फळ ताडतणां, थाय महेनत ना बहु माल। खातां थाये बहु खरखरो, वळी वाधे शोक विशाळ ॥७॥ अमृत वेली अल्प भली, बधु तोय भुंडी विषवेल। तेम भक्ति थोडी तोय भली, छे सर्वे सुखनी भरेल ॥८॥ पंच्याण आपे पांच रोकडा, लपोड शंख कहे लेने लाख। पण गणीने गांठ्ये बांध्यातणी, वळी कोये न पुरे साख ॥९॥ तेम हरिभक्तिथी सुख मळे, तेवुं सुख बीजाथी न थाय। निष्कुलानंद कहे नरने, जाणी लेवुं एवुं मनमांय ॥१०॥ कडवुं ॥८॥

पद राग आशावरी—संतो जुवो मनमां विचारी, साची भक्ति सदा सुखकारीरे; संतो० टेक–जूठी भक्ति जक्तमां करेछे, समझ्या विना

१ आवळाना. २ बब. ३ रातां.

संसारी। खोवा रोग खायछे रसायण, द्विधा विना दरवारीरे; संतो० ॥१॥ पण पूछे वळी चालेछे वाटे, जे वाटे नहि अन्न वारी। नहि पोंचाये नहि वळाये पाछुं, थाशे खरी जो खुवारीरे; संतो० ॥२॥ आ भवमां भूलवणी छे भारे, तेमां भूल्यां नरनारी। जियां तियां आ जनम जाणजो, हरिभक्ति विना बेठां हारीरे; संतो० ॥३॥ भक्ति विना भवपार न आवे, समझो ए वात छे सारी। निष्कुलानंद के' निर्भय थावा, भक्तिनिधि अति भारीरे; संतो० ॥४॥

पद ॥ २ ॥

भक्तिमां पण भर्याछे भेदजी, करेछे जन मन पामेछे खेदजी। एक बीजानो करेछे उच्छेदजी, तेतो नथी केने उर निर्वेदजी ॥१॥ ढाळ—निर्वेद विना खेद पामी, करेछे खेंचाताण। नंदे वंदेछे एक एकने, ए सहु थायछे हेराण ॥२॥ नवे प्रकारे करी नाथनी, भक्तिना कह्या छे भेद। निष्काम थइ कोइ नर करे, तो शीद पामे कोइ खेद ॥३॥ पण अंतर ऊंडो अभाव छे, बहु बळ देखाडेछे बा'र। उथान थयुं ते जाणता नथी, कथी शुं कहिये वारमवार ॥४॥ जेम लेखक करमां लेख आवे, ते लइ लेखण लीटो करे। हतो परवानो परम पत्नो, पण कहो एमांथी हवे शुं सरे ॥५॥ तेम भक्ति अति भली हती, तेमां भेळव्यो भाग शुंडाइनो। खीर बगडी खारुं लुण पड्युं, टळ्यो उमेद एना उपाइनो ॥६॥ तेम भक्ति करतां भगवाननी, आवी अहं ममतनी आड। प्रभुपासळ पों'चतां, आडुं दिधुं ए लोह-कमाड ॥७॥ माटे निरममत थइ नाथनी, भक्ति करो भरी भाव। निराळी वा'ला नारायणने, शीद बांधोछो ज्यां त्यां दाव ॥८॥ सकाम भक्ति सहु करेछे, नथी करता निष्काम कोय। तेमां नवनीत नथी निसरतुं, नित्य वलोवतां तोय ॥९॥ घोघे जइ कोइ घेर आव्यो, करी आव्यो नहि कोइ काम। निष्कुलानंद एवी भगती, नव करवी नर ने वाम ॥१०॥ कडवुं ॥९॥

भक्ति करवी ते कल्याण काजजी, तेमां मर जाओ के रहो लोकलाजजी। तान एक उरमां राजी करवा महाराजजी, तेमां तन मन थाओ सुख त्याजजी ॥१॥ ढाळ—तनमन सुख त्याजीने, करे शुद्ध

१ वैराग्य. २ मांखण. ३ छळ.

भावे करी भगति । सम विषममां सरखी, रहे मान अपमाने एक मति ॥२॥ प्रशंसा सुणी नव पोरसे, निंदा सुणीने नव मुझाय । उभय भातनो अंतरे, हर्ष शोक न थाये कांय ॥३॥ जेम नट चडे वळी वांसडे, जोवा मळे सघळुं गाम । पण नट न जुवे कोइने, जो जुवे तो बगडे काम ॥४॥ तेम भक्ति करतां भक्तने, नव जोवा दोष अदोष । गुण अवगुण केना गोतता, अति थाय अफशोष ॥५॥ वळी आ लोकनी जे आबरु, रहो के जाओ जरुर । भक्ति न मूकवी भगवाननी, ते भक्त जाणो भरपुर ॥६॥ जेने रीझववा छे राजने, नथी रीझववा वळी लोक । जोई जय पराजय जक्तमां, शीद करे उर कोइ शोक ॥७॥ भक्ति करतां केने भावे न भावे, आवे कोइने गुण अवगुण । जेनी नजर पो'तीछे पराथी पर, तेने अधिक न्यून कहो कुण ॥८॥ जेने आवव्युं जळ तरवुं, तेने वडुं छिछरुं छे नहि । मीन पंखीने मारगमां, कहो आव्य आवे कहि ॥९॥ खेचर ने भूचरनी, जाणवी जुजवी गति । निष्कुलानंद के' नोखुं रही, भजावी लेवी भगति ॥१०॥ कडवुं ॥१०॥

साची भक्ति करतां को' केने भाव्युंजी, खरी भक्तिमांही सहुए खोटुं ठेराव्युंजी । अणसमझुंने एम समझ्यामां आव्युंजी, वण अर्थे भक्तिशुं वेर वसाव्युंजी ॥१॥ वेर वसाव्युं वण समझे, साची भक्ति करतल साथ । शोधी जुवो सरवाळे सहुने, मळी वळी सइ मीरांथ ॥२॥ प्रह्लाद भक्त जाणी प्रभुना, हिरण्यकशिपुए कर्यो हेराण । तेह पापे करी तेहना, गया पंडमांथी प्राण ॥३॥ वसुदेव वळी देवकीने, जाण्यां जगदीशनां जरुर । तेने कष्ट कंसे आपियुं, मूवो पापियो आपे असुर ॥४॥ पंचाली भक्त परब्रह्मनां, जाणी दुःख दीधुं दुःशासन । ताण्यां अंबर ए पापमां, थयुं कुळ निर्मूळ निकंदन ॥५॥ पांडव भक्त परमेश्वरना, तेने दीधुं दुर्योधने दुःख । ते पापे राज्य गयुं वळी, थयुं मोत रह्युं नहि सुख ॥६॥ सीताजी भक्त श्रीरामजीनां, तेने रावणे पाडिया रोळ । सत्यवादीने संतापतां, आवियुं दुःख अतोल ॥७॥ ते हरिजनने हैये होय नहि, जे दुःख देतलने दुःख थाय । पण जेम केगरना काढने, बाळतां अग्नि ओलाय ॥८॥ एम भक्तने भय उपजावतां, निर्भय

न रह्या कोय, आदि अंते मध्ये मानजो, हरिभक्त निर्भय होय ॥९॥ परम पदने पामवा, हरिभक्तनी भीख्य ताणवी । निष्कुलानंद निश्चे कहे, वात आटली जरूर जाणवी ॥१०॥ कडवुं ॥११॥

हरिनी भक्तिनो करतां द्वेषजी, आवे अंगे अंतरे कोटि कलेशजी । तेणेकरी रहे हेरान हमेशजी, एहमांही संशय नथी लवलेशजी ॥१॥ ढाळ—लेश संशय नव लेखवो, एनो देखवो असत्य उपाय । नांखतां रज सूरज सामी, पाछी पडे आंख्य मुखमांय ॥२॥ जे जळथी शीतळ थाय, तेने लगाडे कोइ ताप । तेनु ते बाळे तनने, सामुनो थाये संताप ॥३॥ वळी जे वन्हिथी ताढ्य टळे, तेमांज नांखिये नीर । पछी बेसिये पासळे, शुं शीत बीते शरीर ॥४॥ वळी जे भोजने करीने भूख भागे, ते भोजनमां भेळिये झेर । ते कहो सुख केम पामशे, जेणे कर्यु सुखदशुं वेर ॥५॥ जे पटे घट ढांकिये, ते पटनो करिये त्याग । पछी इच्छिये प्रवीणता, ते मूरख नर कह्या लाग ॥६॥ जे भूमिमां अन्न उपजे, ते भूमिमां विष ववाय । पछी अमरपणुं इच्छवुं, तेतो अति अवळुं के'वाय ॥७॥ एम अभागी नरने, हरिभक्तिमांही अभाव । ते केम तरशे सिंधु-तोयने, जे बेठा पथरने नाव ॥८॥ जोवुं न गम्युं सुखपणुं, भली लागी आवियाभेख्य । तजी दई तांदुलने, करी कुकशसारुं वढवेख्य ॥९॥ अल्पमतिने अवळुं सूजे, सवळुं सूजे नहि लव लेश । निष्कुलानंद एवा नरने, आपिये शियो उपदेश ॥१०॥ कडवुं ॥१२॥

पदराग आशावरी—संतो अणसमजथी एम बने, तेतो समजुने समजवुं मनेरे; संतो० । टेक—भक्ति न भावे वेर वसावे, गावे दोष निशदिने । अर्थ न सरे करे अपराध, थाय गुन्हेगार वणगुन्हेरे; संतो० ॥१॥ श्रीखंड सदा शीतळ सुखकारी, तेने दझाडे कोइ दहने । अगर पण थाय अंगारा, प्रजाळे प्रवरी वनेरे; संतो० ॥२॥ कल्पतरू मळे माग्यो कुठारो, दुर्मति थाया दुःखने । जेवुं इच्छे तेवुं मळे एमांथी, नो तपासे ए सुरतरनेरे; संतो० ॥३॥ एम शठ सुखदथी सारुं न इच्छे, कोइ प्रगटो थर पापने । निष्कुलानंद के' न जोवुं एवुं, प्रकट भजवा आपनेरे; संतो० ॥४॥ पद ॥३॥

प्रगट प्रभुनी भक्ति अति साचीजी, जेह भक्तिने मोटे मोटे

जाचीजी । तेह विना बीजी छे सरवे काचीजी, तेहमां न रे'वुं केदिये राचीजी ॥१॥ ढाळ—राची रे'वुं रसरूप प्रभुमां, जोई जीवन प्रगट प्रमाण । पछी भक्ति तेनी भावशुं, समझीने करवी सुजाण ॥२॥ जोई मरजी जगदीशनी, शिशसाटे करवुं साबित । सुख दुःख आवे तेमां देहने, पण हारवी नहि हीमत ॥३॥ रामनुं काम कर्युं कपिए, लावी पथ्थर बांधी पाज । अवर उपाय अळगा कर्या, रामजी रिझववा काज ॥४॥ एज ध्यान एज धारणा, एज जप तप ने तीरथ । एज अष्टांगयोग साधन, जे आव्यां प्रगटने अरथ ॥५॥ नर नहि ए वानर वळी, तेणे राजी कर्या श्रीराम । भक्ति बीजा भक्तनी, तेह कहो आवी शिये काम ॥६॥ नर न आव्या पशुपाडमां, पशुए कर्या प्रभु प्रसन्न । समो जोई जे सेवा करे, ते समान नहि साधन ॥७॥ वण समानी जे भगति, अति कुराजी करवा काज । माटे जन समो जोईने, राजी करवा श्रीमहाराज ॥८॥ जेह समे जेवुं गमे हरिने, तेवुं करे थई तैयार । तेमां सम विषमे भाव सरखो, एक उरमांही निरधार ॥९॥ एवा भक्तनी भगति, अति वा'ली वा'लाने मन । निष्कुलानंद निश्चे करी, न होय कोई एने विघन ॥१०॥ कडवुं ॥१३॥

प्रगट प्रभुनी भक्ति अति भलीजी, करी दीये काम एज एकलीजी । एह विना बीजी छे भूलवानी गलीजी, जगमां जेजे के'वायछे जेटलीजी ॥१॥ ढाळ—जेटली भक्ति जन करेछे, परहरी प्रभु प्रगटने । तेने भक्त के'वो ते भूपनी खोटे, जेम पाटे बेसार्यो मर्कटने ॥२॥ तेणे फाळ भरी फळ जोईने, कोइने न पूछी वात । एम परोक्ष भक्ति बहु पेरनी, लाखो लेखे खायछे लात ॥३॥ जोने वाडव वासी व्रजना, जोरे करता हता जगन । पण प्रभु प्रगटने जमवा, अणुभार न आप्युं अन्न ॥४॥ जगननुं फळ शुं जड्युं, पड्युं पस्तावुं पाछुं वळी । एवी परोक्षभक्तनी प्रापति, श्रवणे लीधी छे सांभळी ॥५॥ धन्यधन्य एनी नारीने, जेणे जमाड्या जीवन प्राणने । प्रगट प्रभुने पूजतां, ते पामी परम कल्याणने ॥६॥ माटे प्रगटथी जेवी प्रापति छे, तेवी नथी परोक्षनी मांय । एम भक्तिमां बहु भेद छे, समझु समझो सदाय ॥७॥ माटे मुखोमुखनी जे

वारता, ते सम नहि संदेशा तणी । काननी सूणी सहु कहेछे, नथी दीठी नजरे आपणी ॥८॥ वांची कागळ कोइ कंथनो, जेम नार अपार राजी थई । पण प्रगट सुख पियुतणुं, अणु जेटलुं आव्युं नई ॥९॥ माटे प्रगट भक्ति विना प्रापति, नथी नर अमरने निरधार ॥ निष्कुलानंद कहे जुवो निहाळी, उडुं अंतर मोझार ॥१०॥ कडवुं ॥१४॥

प्रगटनी भक्ति सारमां सारजी, एमां संशय मा करशो लगारजी । प्रगटने भजी पाम्या कंइ भव पारजी, खग मृग जाति नर ने नारजी ॥१॥ ढाळ—नर नारी अपार उद्धर्यां, प्रभु प्रगटने पामी वळी । तेहना जेवी प्रापति, नथी केनी जो सांभळी ॥२॥ जेनी साथे जम्या रम्या जीवन, पुरुषोत्तम प्राणआधार । हळ्या मळ्या अढळ ढळ्या, कहो कोण आवे एनी हार ॥३॥ जे दर्शे स्पर्शे परब्रह्मनो, नित्यप्रत्ये पाम्यां नरनार । सदा सर्वदा संग रही, आप्यां हरिये सुख अपार ॥४॥ एवुं व्रजवासीनुं सुख सांभळी, शिवजीने थयो मने शोच । कह्युं पामत जन्म पशुपाळनो, तो रे'त नहि कांए पोच ॥५॥ एवी ए प्रगट भक्तिनो, शंभुए कर्यो सत्कार । ब्रह्माने जे भाग न आवी, ते पामिया व्रजना रे'नार ॥६॥ अज अति दीन मीन थयो, पामवा प्रसादीकाज । ते पाम्यां गोपी गोवाळ बाळ, जे लोणे न पाम्यो सुरराज ॥७॥ वाल्मिके वखाण्या वानरने, व्यासे वखाणिया पशुपाळ । ते प्रगट भक्ति प्रतापथी, वाधियो जश विशाळ ॥८॥ सहु प्रगट सेवी सुख पामिया, तमे सांभळजो सुजाण मळी । डाह्या शाणा रह्या देखात, सुख पाम्या व्रजवासी वळी ॥९॥ एम प्रगट भक्ति सहु उपरे, एथी उपरांत नथी कांइ । निष्कुलानंद निश्चे वारता, सौने समजवी मनमांइ ॥१०॥ कडवुं॥१५॥

उरमांहि करवो एम विवेकजी, प्रगटनी भक्ति सहुथी विशेकजी । एहने समान नहि कोए एकजी, ते तके मळे तो न भूलवुं नेकजी ॥१॥ ढाळ—ते तके मळे तो नव भूलवुं, समो जोइ रे'वुं सावधान । तेमां योग्य अयोग्य जोवुं नहि, राजी करवा श्रीभगवान ॥२॥ धर्म विचारीने धनंजये, युद्ध करवुं नो'तुं जरुर । पण जाणी मरजी जगदीशनी, त्यारे भारत कर्यो भरपूर ॥३॥ तेमां कुळ कुटुंबी सगां

संबन्धी, सहुनो ते कर्यो संहार । न गण्या वळी गुरु गोत्रने, सहुने पमाड्या पार ॥४॥ एवुं अणघटतुं काम कर्युं, तेमां गया कंइकना प्राण । तोय कुराजी कृष्ण नव थया, सामुं कर्यां पार्थनां वखाण ॥५॥ ए समे एम गमतुं हतुं, तेणे प्रभु थया रळीयात । शुभाशुभनुं क्यां रह्युं, सहु जुवो विचारी वात ॥६॥ एम प्रभु प्रगटने, जेह समे गमे जाणो जेम । तेम करवुं कर जोडीने, नथ चडवुं बीजे वे'म ॥७॥ वळी प्रियव्रते प्रभु प्रसन्न करवा, निवृत्ति मूकीने प्रवृत्ति ग्रहि । तेह जेवा आ जक्तमां, बीजा बहु गणाणा नहि ॥८॥ माटे जे गमे प्रभु प्रगटने, तेम जनने करवुं जरुर । तेमां हाण्य वृद्धि हार जितनो, हर्ष शोक न आणवो उर ॥९॥ निःसंशय ने निरउत्थाने, करवी हरिनी भगति । निष्कुलानंद ए वारता, मने मानजो छे मोटी अति ॥१०॥ कडवुं ॥१६॥

पदराग आशावरी—संतो समे सेवी लियो स्वामी, जेने भजतां रहे नहि खामीरे; संतो० । टेक—मटे खोट्य मोटी माथेथी, कोटिक टळीये कामी । पूरण ब्रह्म प्रभु मळे पोते, धाम अनंतना धामीरे; संतो० ॥१॥ जे प्रभु अगम निगमे कह्या, रह्या आगे करभामी । ते प्रभु आज प्रगट थयाछे, जे सर्वे नामना नामीरे; संतो० ॥२॥ अणु एक एथी नथी अजाण्युं, जाणो ए छे अंतरजामी । तेने तजीने जे भजे बीजाने, तेतो के'वाय लुणहरामीरे; संतो० ॥३॥ जेना दर्श स्पर्श करे प्राणी, तेनां पाप जाये वामी । निष्कुलानंद के' आनंद उपजे, पूरण पुरुषोत्तम पामीरे; संतो० ॥४॥ पद ॥४॥

पूरण पुरुषोत्तम पामिये ज्यारेजी, तन मनमांहि तपासिये त्यारेजी । आवो अवसर न आवे क्यारेजी, एम विचारवुं वारमवारेजी ॥१॥ ढाळ—वारमवार विचारवुं, वणसवा न देवी वळी वात । समो जोइने सेवकने, हरि करवा राजी रळियात ॥२॥ अवळाइने अळगी करी, सदा सवळुं वर्तवुं संत । अवळाईये दुःख उपजे, वळी राजी न थाय भगवंत ॥३॥ जेम भूपना भृत्य[1] भेळा थइ, समा विना करे सेवकाइ । जोइ एवा जाल्म[2] जनने, राजा राजी न थाये कांइ ॥४॥ ज्यां जोइए भलु भागवुं, त्यां सामो थाये शूरवीर । ज्यां जोइए

१ नोकर. २ मूर्ख.

थावुं उतावळुं, त्यां धरी रहे धीर ॥५॥ ज्यां जोइए हारवुं, त्यां करे हठाडवा होड । ज्यां जोइए नमवुं, त्यां करे नमाडवा कोड ॥६॥ ज्यां जोइए जागवुं, त्यां सूवे सोड ताणीने । ज्यां जोइए बोलवुं, त्यां बंध करेछे वाणीने ॥७॥ ज्यां न जोइए बोलवुं, त्यां बोलेछे थइ बेवकूब । ज्यां जोइए वसवुं, त्यांथी खशी जायछे खूब ॥८॥ एवी भक्ति जो आवडी, जेमां राजी न थाय राम । करवानुं ते करे नहि, करे न करवानुं काम ॥९॥ एवा सेवकने श्रीहरि, पासळथी परा करे । निष्कुलानंद ए नरने, सेवतां सुख शुं आव्युं सरे ॥१०॥ कडवुं ॥१७॥

प्रगट प्रभुनी जेने भक्ति न आवडीजी, तेने तो भूल्य आवे घडी घडीजी । मागे जो मोळ्य तो लावे मोजडीजी, एवी अवळाइनी टेव जेने पडीजी ॥१॥ ढाळ—टेव पडी अवळाइनी, सवळुं करतां सुझे नहि । एवा भक्तनी भगति, सुखदायक नो'ये सहि ॥२॥ पाणी मागे तो आपे पथरो, अन्न मागे तो आपे अंगार । वस्त्र मागे तो आपे वालणो, एवी अवळाइनो करनार ॥३॥ आव्य कहे त्यां आवे नहि, जा कहे त्यां न जवाय । एवा भक्तनी भगति, अति अवळी के'वाय ॥४॥ बेस्य कहे त्यां बेसे नहि, उभो रहे कहे तां दिये दोट । एवा सेवक जे श्यामना, ते पामे नहि केदि मोट ॥५॥ वारे त्यां वळगे जइ, वळगाडे त्यां नव वळगाय । एवा भक्त भगवानथी, सुख न पामे कहुं कांय ॥६॥ ज्यां राखे त्यां नव रही शके, नव राखे त्यां रे'वाय । ग्रहे कहे तो ग्रही नव शके, मुक्य कहे तो नव मुकाय ॥७॥ एवा अनाडी नरने, मर मळ्याछे प्रभु प्रकट । पण आशो आवे केम एहनो, जे घेली राखशे घटे पट ॥८॥ वळी बा'व-रीने कहे बाळीश मां, घणी जतन राखजे घरनी । तेणे मेली अग्नि मोभथी, नव मानी शीखामण नरनी ॥९॥ एवी अवळाइ आदरी, कोइ भक्त करे भक्ताई । निष्कुलानंद ए नरने, नव थाय कमाणी कांई ॥१०॥ कडवुं ॥१८॥

कमाणी कहो क्यांथकी थायजी, नरे न कर्यो कोइ एवो उपायजी । जेजे कर्युं ते थयुं दुःख मांयजी, ते केम करी करे सेवामां सा'यजी ॥१॥ ढाळ—सा'य न थाय मुंडपनी भक्तिए, कोइ करे

जो कोटि धणी । परिचर्या पामर नरनी, ते सर्वे सामग्री संकट-तणी ॥२॥ उनाळे पे'रावे उननां अंबर, गरम ओढाडे वळी गोदडुं । समीपे करी लावे सगडी, कहो एथी अवळुं शुं वडुं ॥३॥ वळी पे'रावे गरम पोशागने, जमाडे गरम भोजन । पाय पाणी उनुं आणी, कहे प्रभु थाजो प्रसन्न ॥४॥ जावंत्री कस्तुरी गरम लावी, आपे उनाळे एवो मुखवास । एवी सेवा करे वण समझे, ते शत्रु सरिखो दास ॥५॥ चोमासे चलावे कीचवचे, जेमां सूळयोना होय समोह । एवा दास दुश्मन जेवा, जे करावे धणीने कोह[1] ॥६॥ शियाळे शीतळ जळ लई, नवरावे करीने नीरांत । पछी ओढाडे पलळेली पांचडी, नाखे पवन खरी करी खांत ॥७॥ वळी चर्चे चंदन मळियागरी, कंठे पे'रावे भिंजेल हार । प्रसन्न करे केम प्रगट प्रभुने, एवी सेवाना करनार ॥८॥ सवळी सामग्री शोधतां, अव-लोके न मळे एक । अण समझणे एवी सेवा, करवी नहि सेवक ॥९॥ जो आवडे तो जोई समये, सेवा करवी सुजाण । निष्कुलानंद नरनाथ छे, नथी प्रभुमूर्ति पाषाण ॥१०॥ कडवुं ॥१९॥

पाषाणमूर्ति पूजेछे जनजी, तेपण समये जोई करे सेवनजी । समय विना सेवा न करे कोइ तनजी, जाणे एम प्रभु न थाय प्रस-न्नजी ॥१॥ ढाळ—प्रसन्न करवा प्रभुने, समो जोइने करेछे सेव । वण समानी सामग्रीए, पूजे नहि प्रतिमा देव ॥२॥ परोक्षने पण प्रीते करी, समो जोई पूजेछे सेवक । त्यारे प्रभु प्रगटने पूजतां, जोइये विधविध विवेक ॥३॥ समे दातण समे मर्दन, समो जोईने लाविये नीर । समे चंदन चरचिये, सुंदर श्यामने शरीर ॥४॥ समे वसन समे भूषन, समे सजाववा शणगार । समो जोई पूजा करवी, समे पे'राववा हार ॥५॥ समे भोजन समे शयन, समे पो'ढाडि चांपिये पाय । समा विना सेवकने, सेवा न करवी कांय ॥६॥ समे सामुं जोई रही, जोवी कर नयणनी सान । तत्पर थई तेम करवुं, रे'वुं समापर सावधान ॥७॥ समे दर्शन समे परशन, पूछवां ते प्रेमे करी । समे उत्तर सांभळी, तेम करवुं भावे भरी ॥८॥ समो जोई सेवकने, रे'वुं हाथ जोडीने हजूर । समा विनानी जे वारता, तेथी दासने

---

१ कोध.

रे'वुं दूर ॥९॥ जे समे जेवुं गम्युं हरिने, तेवुं करवुं कर जोडीने। निष्कुलानंद के' न भूलवुं, करवुं कारज मन मान मोडीने ॥१०॥ कडवुं ॥२०॥

पदराग विहागडो—सरल वरतवेछे सारुंरे मनवा सरल, मानी एटलुं वचन मारुंरे; मनवा० । टेक—मन कर्म वचने माननेरे मेली, काढ्य अभिमान वारुं । हाथ जोडी हाजीहाजी करतां, केदि न बगडेते तारुंरे; मनवा० ॥१॥ आकड नर लाकड सूकासम, एने वळवा उधारुं । तेने ताप आपी अति तीखो, समुं करेछे सुतारुंरे; मनवा० ॥२॥ आंकडो वांकडो विंछीना सरखो, एवो न राखवो वारुं । देखी दगे कोइ दया न आणे, पडे माथामां पेजारुंरे; मनवा० ॥३॥ हेतनां वचन धारी लैये हैये, शुं कहिये वातो हजारुं । निष्कुलानंद निजकारज करवा, राखिये नहि अंधारुंरे; मनवा० ॥४॥ पद ॥५॥

नथी अंधारुं नाथने घेरजी, ए पण विचारवुं वारमवारजी । समझीने सरल वर्तवुं रुडी पेरजी । तो थाय मानजो मोटानी मे'रजी ॥१॥ ढाळ—मे'र करे मोटी अति, जो घणुं रहिये गर्जवान । उन्मत्ताइ अळगी करी, धारी रहिये नर निर्मान ॥२॥ अवळाइ कांइ अर्थ न आवे, माटे शुद्ध वर्तवुं सुजाण । अंतर खोली खरुं करवुं, पोते विना न तरे पोषण ॥३॥ माटे जे काम जेथी निपजे, ते बीजे न थाय मळे जो कोट । तेने आगळ आधीन रहेतां, खरी भागी जाय खोट ॥४॥ जेम अन्न अंबु होय एक घरे, बीजे जडे नहि जगमांई । एथी राखिये अण मळतुं, तो सुख न पामिये क्यांई ॥५॥ माटे सर्वे सुख श्रीहरिमां रह्यां, ते विना नथी त्रिलोकमां । एम समु जे नव समझे, ते नर वरते कशोकमां ॥६॥ जे खरा खपनी खोटवाळा, ते सुखाळा शुं थायछे? । अति अनुपम अवसरमां, मोटी खोटने खायछे ॥७॥ अमळती अति वारता, ते मेळवी हरि करी मे'र । एह वारतानी विगती करी, नथी मिछता कोइ पेर ॥८॥ जेम अजाण नरने एक छे, पथर पारस एक पाड । बावना चंदन बरोबरी, वळी जाणेछे बीजां झाड ॥९॥ पण पुरुषोत्तम प्रगटनुं

१ महान. २ जळ.

मळवुं ते छे मोंघा मूलनुं । निष्कुलानंद नर समझी, लेवुं सुख अतूलनुं ॥१०॥ कडवुं ॥२१॥

सुख अतोल पामवा माटजी, तन मन धन मर जाय एह साटजी । तोय न मुकीये एह वळी वाटजी, तो सर्वे वारता घणुं बेसे घाटजी ॥१॥ ढाळ—घाट बेसे वात सरवे, वळी सरे ते सर्वे काम । केडे न रहे कांइ करवुं, सेवतां श्रीघनश्याम ॥२॥ सहुना स्वामी जे श्रीहरि, सहुना नियंता जे नाथ । सहुना आश्रय एह सेवतां, सदाय थाय सनाथ ॥३॥ देवना देव जे अखंड अभेव, अशर्णशर्ण सौना आधार । सर्वे सुखना वळी सुखनिधि, सर्वे सारनुं पण सार ॥४॥ सर्वे रसना रसरूप अनुप, सर्वे भूपना पण भूप । सर्वे तेजना तेज छे एज, सर्वे रूपना पण रूप ॥५॥ परापार अपार एवा, जेनी सेवा करे सहु कोय । ईशना ईश परमेश्वर पोते, एह सम अन्य नहि होय ॥६॥ पुरुषोत्तम परब्रह्म पूरण, सुखद सर्वना श्याम । तेह नरतन धरी नाथजी, सुख देवा आवे सुखधाम ॥७॥ एह सुर सुरेश सरिखा नहि, नहि ईश अजसम एह । प्रकृति पुरुष सरिखा नहि, नहि प्रधान पुरुष सम तेह ॥८॥ एवा अंतरजामी अवनिमध्ये, आपे आवेछे अलबेल । त्यारे सहु नर नारने, सेववा जेवा थायछे सहेल ॥९॥ होय मनुष्याकार अपार मोटा, जेनी सामर्थीनो नहि पार । निष्कुलानंद एह नाथनो, कोण करी शके निरधार ॥१०॥ कडवुं ॥२२॥

निरधार न थाय अपार छे एवाजी, कहो कोण जाय पार तेनो लेवाजी । नथी कोइ एवी उपमा एने देवाजी, जेह नावे कक्षामां तो कहिये एने केवाजी ॥१॥ ढाळ—कहेवाय नहि कोइ सरखा, एवा मनुष्याकार महाराज । एने मळते सहुने मळ्या, एने सेव्ये सर्या सहु काज ॥२॥ एने निरख्ये सहु निरख्या, एने पूज्ये पुज्या सहु देव । एने जमाड्ये सहु जम्या, थई सौनी एने सेव्ये सेव ॥३॥ एना थये थयां काम सरवे, एने भज्ये भजी गइ वात । एनां दरश स्पर्शे करी, सर्वे काज सर्यां साक्षात ॥४॥ सहुनी पार सहुने तरे, नर अमरने अगम अति । एवी मूर्ति जेने मळी, तेने थइछे पूरण प्रापति ॥५॥ सर्वे कार्य तेनुं सरियुं, रह्युं नहि अधुरुं एक । ते

प्रगट मूर्ति प्रसंगे, वळी जाय वडो विशोक ॥६॥ प्रगट प्रसन्न प्रगट दर्शन, प्रगट के'वुं सुणवुं वळी । अति मोटी एह वारता, वण मळ्यानी मानो मळी ॥७॥ एह वात आवी हाथ जेने, तेने कमी कहो कांइ रह ? । पारस चिंतामणि पामतां, सर्वे वातनी संकोच गइ ॥८॥ पाम्या परमपद प्रापति, अति अणतोळी अमाप । ते के'-वाय नहि सुख मुखथी, वळी थाय नहि केणे थाप ॥९॥ अखंड आनंद अति घणो, तेतो प्रगट मळे पमायछे । निष्कुलानंद निश्चे कहे, एह सम अवर कोण थायछे ? ॥१०॥ कडवुं ॥२३॥

एनी सेवा करवी श्रद्धायजी, तेहमां कसर न राखवी कांयजी । मोटो लाभ मानी मनमांयजी, तकपर तत्पर रे'वुं सदायजी ॥१॥ ढाळ—तत्पर रे'वुं तक उपरे, प्रमाद पणाने परहरी । आव्यो अव-सर ओळखी, कारज आपणुं लेवुं करी ॥२॥ अवसरे अर्थ सरे सघळो, वण अवसरे वणसे वात । माटे समो साचवी, हरिने करवा रळि-यात ॥३॥ जेम लोह लुहार लै करी, ओरेछे अगनि मांइ । पण टेव न राखे जो तातणी, तो काम न सरे कांइ ॥४॥ एम पामी प्रभु प्रग-टने, समापर रे'वुं सावधान । जोइ मरजी महाराजनी, भली भक्ति करवी निदान ॥५॥ जेम तडित तेजे मोती परोववुं, ते प्रमादी केम परोवी शके । परोवे कोइ होय प्रवीण पूरा, तेह तर्त तैयार रहे तके ॥६॥ एम अल्प आयुष्य आपणी, तेमां प्रगट प्रभु प्रसन्न करो । जाये पल पाछी जडे नहि, थाय ए वातनो बहु खरखरो ॥७॥ जेम खेडु कोइ खेतरमां, वण तके वाववा जाय । ते घेरे न लावे भरी गाडलां, मर करे कोटि उपाय ॥८॥ तेम प्रगट प्रमाण प्रभुने मूकी, चूकी समो थाय सावधान । ते जाणे कमाणी करशुं, पण सामुं थयुं ज्यान ॥९॥ एहं मर्म विचारी मानवी, जाणी लेवी वात जरूर । निष्कुलानंद निश्चे कहे, रहिये हरि होये त्यां हजूर ॥१०॥ कडवुं ॥२४॥

पदराग विहागडो—हजुर रहिये हाथ जोडीरे हरिशुं हजुर, बीजां सर्वेनी साथेथी त्रोडीरे हरिशुं० । टेक—लोक परलोकनां सुख सांभळी, धन्य मानी न देवुं दोडी । मरिची जळ जेवां मांनी लेवां, तेमां खोवी नहि खरी मोडीरे; हरिशुं० ॥१॥ हीरानी आंख्य सुणी हैये हरखी, छती छे ते न नाखीए फोडी । तेम प्रभुजी प्रगट पखी,

नथी वात कोये रुडीरे; हरिशुं० ॥२॥ रुडो रोकडो दोकडो दोष्य आवे, नावे काम स्वप्ननी क्रोडी । तेम प्रगट विना जे प्रतीती, तेतो गर्धुं मान्युं करी घोडीरे; हरिशुं० ॥३॥ प्रगट प्रभुनी भक्ति अति भली, भर जो जणाती होय थोडी । निष्कुलानंद निश्चे एम जाणो, छे भवसिंधु तरवा होडीरे; हरिशुं० ॥४॥ पद ॥६॥

भवजळ तरवा हरिभक्ति करोजी, तेह विना अन्य तजो आगरोजी । शुद्ध मन चित्ते भक्ति आदरोजी, तेमां तनमन ममत परहरोजी ॥१॥ ढाळ—तनमन ममतने तजी, भजी लेवा भावे भगवान । तेमां वर्णाश्रम विद्या वादनुं, अळगु करी अभिमान ॥२॥ कोइ दीन हीनमति मानवी, गरीब ग्रसेल रोगनो । तेनी उपर तिरस्कार तजी, करवो उपाय सुख संजोगनो ॥३॥ सर्वे ठेकाणे समजवा; छे अंतरजामी अविनाश । रखे कोइ मुजथकी पण, तनधारीने उपजे त्रास ॥४॥ अल्प जीवनी उपरे पण, राखे दया अति दिलमांइ । पेखीपेखी भरे पगलां, रखे थाये अपराध कांइ ॥५॥ स्थावर जंगम जीव जेह, तेह सर्वना सुखदेण । पशु पंखी प्राणधारीपर, करे नहि करडां नेण ॥६॥ इन्द्रिजित अजातशत्रु, सगा सहुना सुखस्वरूप । दीनपणुं घणुं दाखवे, एवा अनेक गुण अनूप ॥७॥ साधुता अति सर्वे अंगे, असाधुता नहि अणुभार । एवा भक्त भगवानना, ते सहुने सुख देनार ॥८॥ हितकारी सारी सृष्टिना, परमारथी पूरा वळी । अपार मोटा अगाध मति, जेनी समझण नव जाय कळी ॥९॥ एवा भक्त जेहनेज मळे, टळे तेना त्रिविध ताप । निष्कुलानंद एह नाथना, नकी भक्त ए निष्पाप ॥१०॥ कडवुं ॥२५॥

भक्ति करे ते भक्त के'वायजी, जेथी कोये जीव नव दुःखायजी । महाप्रभुनो जाणे मोटो महिमायजी, समझे मारा स्वामी रह्याछे सहु मांयजी ॥१॥ ढाळ—स्वामी मारा रह्या सघळे, सर्वे साक्षीरूपे सदाय । एम जाणी दले डरता रहे, रखे कोये मुजथी दुःखाय ॥२॥ अंतरजामी स्वामी सौमां रही, देखेछे मारा दलनी । शुं हुं संताडुं संकल्पने, ए जाणेछे पळपळनी ॥३॥ एम ५.क भगवानने, भाळे सहुमां भरपूर । तेथी दुःखाये कोण दिलमां, जेने ए वुं वरतेछे उर ॥४॥ ते कोण साथे कपट करे, कोण साथे वळी वरते छळे । कहो

कोणनो ते द्रोह करे, जे जाणेछे स्वामी सघळे ॥५॥ जेना गुण गिराये गावा घटे, तेशुं केम बोलाय कटु वचने। जेने पूजवा जोइए प्रेमशुं, तेने देखाडाय केम त्रास तने ॥६॥ जेने जमाडवा जोइए जुगते करी, तेने केम अपाये नहि अन्न। जेने जोईए जळ आपवुं, तेने न अपाये जळ केम जन ॥७॥ एम समझी जन हरिना, करे भक्ति अति भरी भाव। तेह विनाना भक्त जेह, तेह बांधे ज्यांत्यां दाव ॥८॥ पण भक्त जे भगवानना, तेने मत ममत होये नहि। आपापर जेह नव परठे, तेह साचा भक्त का'वे सही ॥९॥ एवी भक्ति आदरवी, जेमां कसर न रहे कोइ जातनी। निष्कुलानंद न भूलवुं, राखवी खटक आ वातनी ॥१०॥ कडवुं ॥२६॥

खराखरी भक्तिमां खोट न आवेजी, सहु जनने मने सुख उपजावेजी। भगवानने पण एवी भक्ति भावेजी, जे भक्तिने शिव ब्रह्मा सरावेजी ॥१॥ ढाळ—सरावे शिव ब्रह्मा भक्ति, भली भाते गुण गाय घणा। ते भक्ति जाणो प्रगटनी, करतां कांइ रहे नहि मणा ॥२॥ जेह भक्तिमां जाणजो, कपट कांइ चाले नहि। सदा प्रभुने पेखे पासळे, ते मोकळे मने मा'ले नहि ॥३॥ दूर हरिने नथी देखता, सदा समीपे देखेछे श्याम। तेनुं चित्त चोरी करी केम शके, न करे न कर्यानुं काम ॥४॥ जाणे पगे भरुछुं जे पगलां, करे करुंछुं जेह काम। रसनानुं जाणे रस रवनुं, जाणे श्रवणे सूणुं ते श्याम ॥५॥ नयणे रूप जे निरखुं, चरमे लियुं जे स्पर्श रस। नासे जेह वास लियुं, नथी एथी अजाण्युं अवश्य ॥६॥ एम पेखे प्रभुने पासळे, ते भवभूलवणीमां भूले नहि। सदा देखे समीपे श्यामने, साचा भक्त ते समझो सहि ॥७॥ एवा जन जगदीशने, मानो मळवा मोंघा घणुं। सर्वे शास्त्रमांही सूचव्युं, माहात्म्य एवा भक्ततणुं ॥८॥ जेह भक्तने वा'ला भगवान छे, तेह भक्त वा'ला छे भगवानने। पण भक्तनामे रखे भूलता, एतो गायाछे गुणवानने ॥९॥ भाग्य होय तो एवा भक्तनी, भेट्य थाय भवमांई। निष्कुलानंद तो नरने, करवुं रहे नहि कांई ॥१०॥ कडवुं ॥२७॥

करवुं हतुं ते करी लीधुं कामजी, भक्ति करी रीझव्या घनश्यामजी। जे घनश्याम घणा सुखना धामजी, तेने पामवा हती

हैये हामजी ॥१॥ ढाळ—हाम हती हैये घणी, प्रभु प्रगट मळवा काज । आ देहे करी जे दीनबंधु, जाणुं क्यांथी मळे महाराज ॥२॥ आ नेणे निरखीये नाथने, मुखोमुख करीये वात । आवे अवसर एवो क्यांथकी, जे प्रभु मळे साक्षात ॥३॥ अंगोअंग एने मळवुं, तेतो महा मोंघो छे मेळाप । नो'तो भरोंसो भितरे, जे मळशे अलबेलो आप ॥४॥ जमवुं रमवुं जोडे बेसवुं, एवो क्यांथी पामीये प्रसंग । मोटा मोटाने मुशकेल मळवो, सुणी सदा रे'ता मनभंग ॥५॥ सर्वे प्रकारे साक्षात संबन्ध, जेनो अति अगम अगाध्य । तेह मळे केम मनुष्यने, जे देवने पण दुराराध्य ॥६॥ तेह प्रभुजी प्रसन्न थई, नरतन धरी मळया नाथ । तेणे सर्वे रीते सुख आपियां, थापियां सहुथी सनाथ ॥७॥ हळी मळी अढळ ढळीने, आपी भक्ति आपणी । तेह भक्तिने भव ब्रह्माये, मागी मगन थई घणी ॥८॥ भक्तिमां छे भार भारे, ते जेने तेने जडती नथी । पुन्यवान कोइ पामशे, वारेवारे शुं कहीये कथी ॥९॥ प्रगटनी परिचरिया, छे मानवीओ मोंघी घणी । निष्कुलानंद ए नौत्तम निधि, सौ समझो छे सुखतणी ॥१०॥ कडवुं ॥२८॥

पदराग बिहागडो—भक्तिनिधिनो भंडाररे संतो भक्ति, तेने शुं कहुं हुं वारमवाररे; संतो० । टेक—भक्ति करीने कंई सुख पाम्या, नर अमर अपार । सुर नर मुनिजन सौ कोइ मनमां, समज्या भक्तिमां साररे; संतो० ॥१॥ ऋषि तपसी वनवासी उदासी, भाळे भक्तिमां भार । जाणे सेवा केम मळे हरिनी, अंतरे एवो विचाररे; संतो० ॥२॥ आदि अंते मध्ये मोटप पाम्या, तेतो भक्तिथकी निरधार । भक्ति विना भटकण न टळे, भमवानुं भव मोझाररे; संतो० ॥३॥ तेह भक्ति प्रगटनी प्रीछजो, अति अनुप उदार । निष्कुलानंद नकी ए वारता, तेमां नहि फेरफाररे; संतो० ॥४॥ पद ॥७॥

फेर नथी रति भक्ति छे रुडीजी, दोयला दिवसनी मानजो ए मुडीजी । ए छे सत्य वात नथी कांइ कुडीजी, भवजळ तरवा हरिभक्ति छे हुडीजी ॥१॥ ढाळ—हुडी छे हरिनी भगति, भवजळ तरवा काज । अपार संसार समुद्रमां, जथर जाणो ए झाज ॥२॥

सोसो उपाय सिंधु तरवा, करी जुवे जगे जन कोय । वहाण विनानां विलखां, समजी लेवां जन सोय ॥३॥ तेम भक्ति विना भवदुःखनो, आवे नहि केदिये अंत । माटे भक्ति भजाववी, समजी विचारीने संत ॥४॥ खाधा विना जेम भूख न भागे, तृषा वीते नहि वण तोय । तेम भक्ति विना भवदुःख जावा, नथी उपाय कहुं कोय ॥५॥ जगजीवन विन जेम नग न भींजे, रवि विना टळे नहि रात । तेम भक्ति विना भारे सुख मळे, एवी रखे करो कोइ वात ॥६॥ जेम प्राणधारीना प्राणने, जाणो आहारतणो छे आधार । तेम भक्ति भगवाननी, सर्वेने सुख देनार ॥७॥ जळ-चरने जेम जळ जीवन, वनचरने जीवन वन । तेम भक्त भगवा-ननाने, जाणो भक्ति एज जीवन ॥८॥ जेम झष न रहे जळ विना, रहे कीचे दादुर कूर्म । तेम भक्त न रहे हरिभक्ति विना, रहे चित्ते चिंतवे जे चर्म ॥९॥ माटे भक्तने नव भूलवुं, करवी हरिनी भगति । निष्कुलानंद कहे निर्भय थावा, आदरशुं करवी अति ॥१०॥ कडवुं ॥२९॥

अति आदरशुं करवी भक्तिजी, तेमां कांइ फेर न राखवो रति-जी । पामवा मोटी परम प्रापतिजी, माटे राखवी अडग एक मतिजी ॥१॥ ढाळ—मति अडग एक राखवी, परोक्ष भक्तना प्रमाण । आस्ति-कपणुं घणुं आणिने, जेणे भज्या श्याम सुजाण ॥२॥ शास्त्रथकी जेणे सांभळ्या, भक्तितणा वळी भेद । तेमनी तेम तेणे करी, उर आणि अति निरवेद ॥३॥ केणेक कर कपाविया, केणे मूकावियुं करवत । कोई वेचाणा श्वपच घरे, कोई पड्या चडी परवत ॥४॥ केणेक अस्थि आपियां, केणे आपियुं आमिष । केणेक ऋषिरथ ताणियो, केणेक पीधुं वळी विष ॥५॥ केणेक तजी सर्वे संपत्ति, राजपाट सुख समाज । अन्न धन धाम धरणी, मेली मोहन मळवा काज ॥६॥ कोईक लटक्या कूपमध्ये, कोणेक आपी खेंची तनखाल । कोई सूता जई शूळिये, मोटो जाणी महाराजमांहि माल ॥७॥ कोणेक तप कठण कर्यां, मेली आ तन सुखनी आश । हिंमत करी हरि मळवा, कहिये खरा ए हरिना दास ॥८॥ परोक्ष भक्त ए प्रभुतणा, घणा

---

१ माछलां. २ देडको. ३ काचबो. ४ मांस.

अति ए आग्रहवान । त्यारे प्रगटना भक्तने, केम रखे न रे'वुं साव-धान ॥९॥ आदि अंते विचारीने, करी लेवुं काम आपणुं । निष्कु-लानंद न राखवुं, हरिभक्तने गाफलपणुं ॥१०॥ कडवुं ॥३०॥

गाफलपणामां गुण रखे गणोजी, एहमांहि अर्थ बगडे आप-णोजी । पछी पश्चात्ताप थाय घणोघणोजी, भागे केम खरखरो एह खोटतणोजी ॥१॥ ढाळ—खरखरो एह खोटतणो, घणो थाशे नर निश्चे फरी । जे गइ वही वात हाथथी, ते पमाय केम पाछी फरी ॥२॥ पग न चाल्या प्रभुपंथमां, करे न थयुं हरिनुं काम। जीभे न जप्या जग-दीशने, मुखे गाया नहि घनश्याम ॥३॥ नयणे न निरख्या नाथने-श्रवणे न सुणी हरिवात । ए खोट्य भागे केम जुवो खोळी, चित्ते चिंतवी चोराशी जात ॥४॥ पशु पंखी पन्नगनां वळी, आवे तन अनंत । तेणे भजाय नहि भगवानने, एह समझी लेवो सिद्धांत ॥५॥ माटे मनुष्य देह जेवा, एवा एके कोइ न कहेवाय । तेहसारुं समझी शाणा, नरतनना गुण गाय ॥६॥ एवा देहने पामीने, प्रसन्न न कर्या परब्रह्मने । तेने थाशे उरे ओरतो, समझी लेजो सहु मर्मने ॥७॥ आवो समाज आवतो नथी, जुवो चोराशी देहने चिंतवी । ते तन खोयुं पशुपाडमां, कहो वात शुं समझ्या नवी ॥८॥ मनुष्य होय तेने मनमां, करवो विवेक विचार । मानव देह मोंघो घणुं, नहि अन्य देहनी ए हार ॥९॥ माटे भक्ति भजाववी, मन वचन कर्म करी । निष्कुलानंद नरतननुं, नथी थातुं मळवुं फरी ॥१०॥ कडवुं ॥३१॥

फरी फरी देह नव आवे आवोजी, ते शीद खोये करी कावो दावोजी । समझी विचारी हरिभक्तिमां लावोजी, अवर सुखनो करी अभावोजी ॥१॥ ढाळ—अभाव करी असत्य सुखनो, सत्य सुखने समझी ग्रहो । अमूल्य आवा अवसरने, खोइने खाट्यो कोण कहो ॥२॥ जेम चिंतामणि मोंघी घणी, तेणे काग केम उडा-डिये । शेतखानानी सांकडे, हरिमंदिरने केम पाडिये ॥३॥ तेम मनुष्य देह मोंघो घणो, सर्वे सुखसंपत्तिनो देनार । ते विषयसुखमां वावरी, खरी करवी नहि खुवार ॥४॥ जेम प्रभु प्रसादिनी पांवडी, फाडी बगाडी करे मळोतियुं, ए समझणमां सेलि पडो, कामधेनु दोही पाई कूतियुं ॥५॥ तेम मनुष्यदेहे करी दाखडो, पोखियुं कुळ

कुटुंबने । दाटो पड्‌ए डा'पणने, खरसाणी सारु खोयो अंचने ॥६॥ जेम कुंभ भरी घणा घी तणो, कोई राखमां रेडे लई । ए अकलमां उठ्यो अगनी, जे न करवानुं कर्युं जई ॥७॥ तेम दुर्लभ आ देह तेह, अर्पण कर्युं अनर्थमां । कहो कमाणी शुं करी, खोयो आवो विग्रह व्यर्थमां ॥८॥ माटे माहात्म्य जाणी मनुष्यतननुं, करवुं समझी सवळुं काम । वण अर्थे न वणसाडवो, आवो देह अति इनाम ॥९॥ जे रही गइ खोट मनुष्यदेहे, ते भाग्यानो भरुंसो तजो । निष्कुलानंद नकी भगति, करीने हरिने भजो ॥१०॥ कडवां ॥३२॥

पद्‌राग विहागडो—भजो भक्ति करी भगवनरे संतो भजो०, मानी एटलुं हित वचनरे; संतो० । टेक—भक्ति विना भारे भाग्य न जागे, जाणि लेजो सहु जन । भक्ति विना भवदुःख न भागे, ए पण मानवुं मनरे; संतो० ॥१॥ भक्ति विना भटकण न टळे, मर करे कोटिक जतन । भक्ति विना निर्भय नर नहि, करे सोसो जो साधनरे; संतो० ॥२॥ भक्ति भंडार अपारसुखनो, निर्धनियानुं ए धन । जे पामी न रहे पामवुं, एवुं ए सुखसदनरे; संतो० ॥३॥ ते भक्ति तन मानवे थाये, नहि अन्य तन करवा संपन । निष्कुलानंद के' निराश थइने, करो हरिसेवनरे; संतो० ॥४॥ पद ॥८॥

सेवा न करे ते सेवक शानोजी, थयो हरिदास पण हरामी छानोजी । एहने भक्त रखे कोई मानोजी, अंतर पितळ छे बा'रे धुस सोनानोजी ॥१॥ ढाळ—सोना सरिखो शोभतो, थयो भक्त भवमांहि भलो । लाखो लोक लाग्यां पूजवा, देखी आटाटोप उपलो ॥२॥ खावा पीवानी खोट न रही, मळे वस्त्र पण विधविधशुं । सारोसारो सहु कोई कहे, पाम्यो आ लोक सुख प्रसिद्धशुं ॥३॥ भोजन व्यंजन बहु भातनां, घणां मळे गामोगाम । मळ्युं सुख वण महेनते, ज्यारे करी तिलक धरी दाम ॥४॥ आडंबर आणी उपल्यो, थयो भक्त ते भरपुर । जाण्युं कसर कोई वातनी, जोतां रही नथी जरुर ॥५॥ एवो बा'रे वेष बनावियो, सारो साचा संत समान । पण पाछुं वळी नव पेखियुं, एवुं आवि गयुं अज्ञान ॥६॥ जे भक्त-पणुं शुं भाळी मुजमां, भक्तभक्त कहे छे भवमांई । भक्तपणुं नथी

१ देह. २ माळा.

भासतुं, भासेछे ठावकी ठगाई ॥७॥ जे सर्वे सुख शरीरनां, लइ लेवां लोकनी पासथी । भक्त जाणी भोळवाइ भोळा, आपे हैये हुलासथी ॥८॥ वळी वा'ली वस्तु विलोकीने, आणी आपे जाणी हरिदास । जाणे अरथ एथी सरशे, एवो आणी उरे विश्वास ॥९॥ ते वात नथी तपासतो, एवो दिले दगादार छे । निष्कुलानंद नर कळ करेछे, पण सरवाळे शुं सार छे? ॥१०॥ कडवां ॥३३॥

भक्ति करे तेह भक्त के'वायजी, भक्ति विना जेणे पळ न रे'वायजी । श्वासोश्वासे ते हरिगुण गायजी, तेह विना बीजुं ते न सुहायजी ॥१॥ ढाळ—सुहाय नहि सुख शरीरनां, हरिभक्ति विना भुल्येकरी । अखंड रहे अंतरमां, करवा भक्ति भावे भरी ॥२॥ हमेश रहे हरख हैये, भली भाते भक्ति करवा । भूल्ये पण हरिभक्ति विना, ठाम न देखे ठरवा ॥३॥ भक्ति विना ब्रह्मलोकलगी, सुख स्वप्ने पण समझे नइ । चौद लोकसुख सुणी श्रवणे, लोभाय नहि लालचुं थइ ॥४॥ भक्ति विनानो नहि भरोंसो, सदा स्थिर रे'वा कोइ ठाम । माटे मूकी न शके भगतिने, अति समझी सुखनुं धाम ॥५॥ नवे प्रकारे नकी करीने, भाख्या भक्तितणा जेह भेद । ते अति आदरशुं आदरे, करी अहंममत उच्छेद ॥६॥ अहंममत जाय ज्यारे उचली; त्यारे प्रगटे प्रेमलक्षणा । त्यारे तेह भक्तने वळी, रहे नहि कोइ मणा ॥७॥ अरस परस रहे एकता, सदा श्रीहरिनी जो साथ । अंतराय नहि एकांतिकपणुं, घणुं रहे श्यामनी संघाथ ॥८॥ एवे भक्ते भगवाननी, भलिभाल्ये भजावी भगति । भक्ति करी हरि रीझव्या, फरी रह्युं नहि करवुं रति ॥९॥ करीये तो करीये एवी भगति, जेमां रह्यो सुखनो समाज । निष्कुलानंद न करीये, भक्ति लोक देखाडवा काज ॥१०॥ कडवुं ॥३४॥

साचा भक्तनी भेट थाय भाग्येजी, जेने जगसुख विखसम लागेजी । चित्त नित्य हरिचरणे अनुरागेजी, तेह विना बीजुं सरवस त्यागेजी ॥१॥ ढाळ—त्यागे सर्वे तने मने, पंच विषय संबंधी विकार । भावे हरिनी एक भगति, अति अवर लागे अंगार ॥२॥ अन्न जमी जन अवरनुं, सूवे नहि तांणी वळी सोड । निर्दोष थावा नाथनुं, करे भजन स्तवन कर जोड ॥३॥ महामे'नते करी मेलियुं,

वळी अर्धे भर्युं एवुं अन्न । ते खाइने खाव्य माने नहि, जो न थाय हरिनुं भजन ॥४॥ वळी वस्त्र विविध भातनां, आप्यां अंगे ओढवा माट । ते ओढी अन्य उद्यम कर्यो, खोळी जुवो शि थई खाव्य ॥५॥ एणे आप्युं नथी अन्न उधर जाणी, हैये हजार घणी छे लेवा हाम । एह आपवुं पडशे आपणे, के आपशे श्रीघनश्याम ॥६॥ घनश्यामने शिर शीद दिये, जैये न कर्युं भक्तिभजन । रहे विचार एह वातनो, हृदियामांहि रात दन ॥७॥ खरुं न कर्युं खाधा जेटलुं, इच्छयो भक्त थावा एकांत । तेनो घास कडु घेवरनां भातां, खावा करे छे खांत ॥८॥ एह वात बंध केम बेसशे, हरिभक्त ते हैये धारिये । माटे सूतां बेठां जागतां, अति हेते हरिने संभारिये ॥९॥ एम जाणेछे जन हरिना, ते भक्ति करतां भूले नहि । निष्कुलानंद कहे वेश वरांसे, फोगट मने फूले नहि ॥१०॥ कडवुं ॥३५॥

फूल्यो न फरे फोगट वातेजी, भक्ति हरिनी करे भलि भातेजी । भूल्यो न भमे भक्तनी भ्रांतेजी, नकी वात विना न बेसे निरांतेजी ॥१॥ ढाळ—निरांत नहि नकी वात विना, रहे अंतरे अति उताप । उर विकार विरम्या विना, नव मनाय आप निष्पाप ॥२॥ दास-पणामां जे दोष छे, ते दग आगळ देखे धळी । माटे मोटप माने नहि, समझेछे रीत ए सघळी ॥३॥ खोट्य मोटी ए खोवा सारु, करे भक्ति हरिनी भावे भरी । जाणे भक्ति विना भागशे नहि, खोट एह खराखरी ॥४॥ माटे अति आग्रह करी, हरिभक्ति करे भरपूर । भक्तिमां जेथी भंग पडे, तेथी रहे सदा दूर ॥५॥ जाणे जे उद्यमे जन्मोजन्मनुं, दारिद्रय दूर थाय । ते उद्यमनी आडी करे, तेथी वेरी कोण के'वाय ॥६॥ तेम भक्तियकी भवदुःख भागे, जागे भाग्य मोटुं जाणवुं । ते विमुखनी वात सांभळी, अंगे आळस नव आणवुं ॥७॥ जेम सद्गुसद्गुने खारथे, साचुं रळेछे सरवे । तेम हरिभक्तने, कसर न राखवी भक्ति करवे ॥८॥ मोटी कमाणी जाणी जन, तन मनें रे'वुं ततपर । बनी वात जाय बगडी, जो चूकिये आ अवसर ॥९॥ जे तके जे काम नीपजे, ते पण तके नव थाय । निष्कुलानंद निश्चे कहे, ए पण समझवुं मनमांय ॥१०॥ कडवुं ॥३६॥

पदराग परज—संतो मनमां समझवा मादरे, केदि मेलवी नहि ए

वाटरे; संतो० । टेक—जोई जोईने जोयुंछे सर्वे, विविध भाते वैराट । भक्ति विना भवउद्भवनो, अळगो न थाय उचाटरे; संतो० ॥१॥ तप करीने त्रिलोकीनुं कोय, पामे रूडुं राजपाट । अवधिये अवश्य अखंड न रहे, तो शी थई एमां खाटरे; संतो० ॥२॥ माटे भक्ति भवभयहरणी, करवी ते शीशने साट । तेह विना तने मने तपासुं, वात न बेठी घाटरे; संतो० ॥३॥ भक्तिथी काया जाणे छैये डाह्या, एवुं डाह्यापणुं परूं डाट । निष्कुलानंद के' भक्ति करतां, उघडे अभय पद हाटरे; संतो० ॥४॥ पद ॥९॥

भक्ति करी हरिनां सेववां चरणजी, मनमां मानी मोटा सुखनां करणजी । तन मन त्रिविध तापनां हरणजी, एवां जाणी जन सदा रहे शरणजी ॥१॥ ढाळ—शरणे रहे सेवक थइ, केदि अंतरे न करे अभाव । जेम वायस[1] वाहाण तणो, तेने नहि आधार विना नाव ॥२॥ तेम हरिजनने हरिचरण विना, नथी अन्य बीजो आधार । ते मूकी न शके तने मने, जाणी भारे सुखभंडार ॥३॥ जेम पतिव्रता होय प्रमदा, ते पति विना पुरुष पेखे नहि । बीजा सोसो गुणे कोइ होय सारा, तोय दोषित जाणी देखे नहि ॥४॥ तेम भक्त भगवानना, पतिव्रताने प्रमाण । प्रभु विना बीजुं न भजे भूल्ये, ते साचा संत सुजाण ॥५॥ जेम बपैयो बीजुं बुंद न बोटे, स्वाति विना सुधासम होय । पियुपियु करी प्राण परहरे, पण पिये नहि अन्य तोय ॥६॥ तेम जन जगदीशना, एक नेक टेकवाळा के'वाय । स्वाति बिंदुसम स्वामीनां वचन, सुणी उतारी लिये उरमांय ॥७॥ जेम चकोरनी चक्षु चंद्र विना, नव लोभाय क्यांही लगार । तेम हरिजन हरिमूर्ति विना, अवर जाणे अंगार ॥८॥ एम अनन्य भक्त भगवानना, प्रभु विना बीजे प्रीति नइ । मन वचन कर्मे करी, श्रीहरिना रह्या थइ ॥९॥ एवा भक्तनी भक्ति जाणो, वा'ली लागे वा'लाने मन । निष्कुलानंद कहे नाथने, एवे जने कर्या प्रसन्न ॥१०॥ कडवुं ॥३७॥

प्रसन्न कर्या जेणे परब्रह्मजी, तेने कोइ वात न रही अगमजी । सर्वे लोक धाम थयां सुगमजी, एम कहेछे आगम निगमजी ॥१॥

---

१ कागडो.

ढाळ—आगम निगमे एम कह्युं, रह्युं नहि करवुं एने कांइ। सर्वे सुखनी संपत्ति, आवि रही एना उरमांइ ॥२॥ सर्वे पार जे प्रापति, सर्वेने सरे जेह सुख। ते पामेछे भक्त प्रभुतणा, घणुंघणुं शुं कहिये मुख ॥३॥ सर्वेउपर जे शिरोमणि, सर्वे मस्तकपर जे मोड। सहुथी ए सरस थया, कोण कहिये जाणो एनी जोड ॥४॥ सर्वे कमाणीने सरे कमाणी, सर्वे लाभ्यने सरे लाभ्य। तेह पामी पूरण थया, तेतो भक्ति करी तेह भाग्य ॥५॥ सर्वे कळशपर कळश चड्यो, सर्वे जीतपर थइ जीत। सर्वे सारनुं सार पामिया, जेने थइ प्रभु-साथे प्रीत ॥६॥ जेम मोटा राजानी राजनिधि, ते लखे लेखा लेखाय नइ। पण जनमी ए जनक कर्यो, त्यारे सर्वे संपत्ति एनी थइ ॥७॥ तेम सेवक सुत श्रीहरितणा, मणा एने कोए वातनी नथी। पूरण पदनी छे प्रापति, अतिशय शुं कहिये कथी ॥८॥ जेम अति उंचो अंबरे चडे, आकाशे वसे ज्यां अनळ। एथी उंचो तो एक शून्य छे, बीजां हेठां रह्यां सकळ ॥९॥ तेम भक्तिथकी आ ब्रह्मांडमां, नथी सरस जोयुं शोधीने। निष्कुलानंद पद परम पाम्या, जे अगम छे मन बुद्धिने ॥१०॥ कडवुं ॥३८॥

मन बुद्धिना मापमां नावेजी, एवुं अति सुख हरिभक्तीथी आवेजी। जेह सुखने शुकजी जेवा गावेजी, ते भक्ति प्रभु प्रगटनी का'वेजी ॥१॥ ढाळ—भक्ति प्रभु प्रगटनी, जेजे करीछे हरिजने। ते तेने फळ पामीगइ, सहु विचारी जुवो मने ॥२॥ कुबजाए कटोरो भरी करी, धरच्युं हरिने अंगे चंदन। तेणेकरी तन टेडाइ टळी, वळी पामी सुखसदन ॥३॥ सइ सुदामा माळीनुं, समापर सरीगयुं काम। ते प्रगट प्रभुने पूजतां, पामी गया हरिनुं धाम ॥४॥ विदुरे भाजीने भोजने, जमाडिया जगजीवन। ते जमी प्रभु प्रसन्न थया, एवुं परोक्ष शुं साधन ॥५॥ सुदामे भक्ते श्रीहरिने, अण मूठी आपिया तांदुल। तेणे दारिद्र दूर गयुं, थयुं अति सुख अतुल ॥६॥ पंचाळिये पात्रमांथी, शोधी जमाडिया हरि आप। तेणे मट्युं कष्ट मोटुं अति, तेतो प्रगटने प्रताप ॥७॥ वळी चीर चीरीने चिंथरी, आपी हरि करे बांधया काज। तेणे करीने द्रौपदीनी, रुडी राखी हरिए लाज ॥८॥ एम प्रगटना प्रसंगथी, जेजे सर्यां जननां काम।

तेथुं न सरे तपासियुं, मर करे हैये कोई हाम ॥९॥ वारेवारे कह्यो वर्णवी, अति भारे भक्तिमांही भार । निष्कुलानंद ते भगति, प्रभु प्रगटनी निरधार ॥१०॥ कडवुं ॥३९॥

प्रगट प्रभुनी भक्ति वखाणीजी, अतिशय मोटप उरमांये आणीजी । सहुथी सरस शिरोमणि जाणीजी, एह भक्तिथी तर्यां कैक प्राणीजी ॥१॥ ढाळ—प्राणीने परम पद पामवा, भक्ति हरिनी छे भली । सर्वेथकी सरस सारुं, करी दिये काम ए एकली ॥२॥ जेम तम टाळवा रात्यनुं, उगे उडु आकाशे अनेक । पण रवि विनानी रजनी, कहो काढी शके कोण छेक ॥३॥ तेम भक्ति भगवाननी, समझो सूरज समान । अति अंधारुं अहंतातणुं, ते भक्तिथी टळे निदान ॥४॥ नम्रता ने जे नमवुं, दमवुं देह मन प्राणने । ते भक्ति विना भावे नहि, भावे हमेश धावुं हेराणने ॥५॥ दुर्बळता ने दीन रे'वुं, गरीबने गरजु घणुं । ते भक्ति विना नव भाळिये, जो जोए पर पोतापणुं ॥६॥ भक्ति विना भारे भारनो, माथे रही जाय मोटलो । जाणुं कमाणी काढशुं, त्यांतो उलटो वळ्यो ओटलो ॥७॥ जेम चोथो छयो थावा चालियो, दशो चाल्यो विशो थावा वळी । ते निसर्यों मूळगी नातथी, रह्यो भटकतो नव शक्यो भळी ॥८॥ तेम भक्ति हरिनी भाग न आवी, आवी भेख लै मुंडाई भाग । अति उलटुं अवळुं थयुं, थयो मूळगो नर मरी नाग ॥९॥ तेम भक्ति न करी भगवाननी, करी मुंडाइ ते भरपूर । निष्कुलानंद ए नरने, थयुं ज्यान जाणो जरूर ॥१०॥ कडवुं ॥४०॥

पदराग परज—ज्यान न करवुं जोईरे संतो ज्यान०, अति अंगे उन्मत्त होईरे संतो० । टेक—जो जाये जावे तो करीये कमाणी, साथथी लावियें सोई । नहितो बेशी रहिये बारणे, पण गांठनी न आवीए खोईरे; संतो० ॥१॥ जो डूबकी दिये दरियामां, मोतीसारु मने मोही । तो लावियें मुक्ता महामूलां, पण नाविये देह डबोईरे; संतो० ॥२॥ जो जाय जळ जान्हवी ना'वा, तो आवीये किलविष धोई । पण सामु न लावीये समझी, पाप परनां ते ढोईरे; संतो० ॥३॥ तेम भक्त थईने भक्ति करीये, हरिचरणे चित्त प्रोई । निष्कुनंद के' नर घर मूकी, न जीवीये जनम वगोईरे; संतो० ॥४॥ पद ॥१०॥

जीवत वगोईने जीववुं ए जूठुंजी, एतो थयुं जेम मा' महिने मावठुंजी । विवाये वे'चाणी लांणीमां एलठुंजी । एहमांही सारुं शुं कर्युं एकठुंजी ॥१॥ ढाळ—सारुं ते एणे शुं कर्युं, पाणी मळे न धोयो मेल । जेम गीगो गयो गंगाजीये, नाके दुर्गंधीनो भरेल ॥२॥ तेम भक्तिमां कोय आवी भळ्यो, पण न टळ्यो जातिस्वभाव । पाकी मृतिकाना पात्रनो, नहि ठाम थावा ठेराव ॥ ३ ॥ जेम सिंधु जोजन सो लाखनो, तेनो पार लेवा करे परियाण । ते समझु केम समझीये, जे राच्यो रांधवा पाषाण ॥४॥ एम एवाने आगळे, भोळा करे भक्तिनी वात । जेनी द्राक्षो डाळ्यो चावी गई, ते केम रे'वा दिये पात ॥५॥ एवाने उपदेश देशो, एवो करशो नहि केदि कोड । जे ए भक्ति अति भजावशो, एवो दळे न राखशो छोड ॥६॥ एम भाव विनानी भगति, नर करी शके नहि कोय । भक्ति करशे भारे भाग्यवाळा, जे खरा खपवान होय ॥७॥ जेना हृदियामां रुचि घणी, भक्ति करवा भगवाननी । तेने भक्ति विना भावे नहि, खरी अरुचि रहे खानपाननी ॥८॥ भक्ति विना ब्रह्मलोकलगी, ललचावे नहि क्यांई मन । रात दिवस राची रहे, साचा के'वाय ते हरिजन ॥९॥ प्रगट प्रभुनी भक्ति विना, जेने पळक कलपसम थाय । निष्कुलानंद एवा भक्तने अर्थे, हरि रहे जुगजुगमांय ॥१०॥ कडवुं ॥४१॥

जुगोजुग जीवन रहे जन हेतजी, जे जने सोंप्युं तन मन समेतजी । सहुशुं तोडी जेणे प्रभुशुं जोडी प्रीतजी, एवा भक्तनी कहुं हवे रीतजी ॥१॥ ढाळ—रीत कहुं हरिभक्तनी हवे, जेणे प्रभु विना पळ न रे'वाय । जेम जळ विना झषना, पळ एकमां प्राण जाय ॥२॥ अमृत लागे तेने मृत जेवुं, पंचामृत ते पंकसमान । शय्या लागे शूळी सरखी, जो भाळे नहि भगवान ॥३॥ श्रीखंड[1] लागे पंको पावक[2] जेवुं, माळा लागे मणिधर नाग । हरिसेवा विना हरिजनने, अन्य सुख थइ गयां आग ॥४॥ वळी भुवन लागे तेने भागसी, संपत ते विपत सरखी । कीर्त्ति जाणे कलंके भरी, सुणी हैये न जाय हरखी ॥५॥ निराशी उदासी निले रहे, वहे नयणमां जळधार । हरि विनानुं होय नहि, हरिजनने सुख लगार ॥६॥

---

१ चंदन. २ अग्नि.

सूतां न आवे निद्रा जेने, जमतां न भावे अन्न । भक्ति विना हरिभक्तने, एम वरते रात ने दन ॥७॥ गान लागे शब्द सिंह सर्प-सम, तान लागे ताडन तन । पडयुं विघन जाणी ते परहरे, भक्ति विना भावे नहि अन्य ॥८॥ प्रभु विना जेना पंडमां, प्राण पीडा पामे बहुपेर । एवा भक्तने भाळी वळी, महाप्रभु करेछे मे'र ॥९॥ भाख्या गुण हरिभक्तना, जोइए एवा जनमां जरुर । निष्कुलानंद कहे नाथ एवाथी, पळ एक रहे नहि दूर ॥१०॥ कडवुं ॥४२॥

दूर न रहे एवा जनथी दयाळजी, रातदिन राखे एनी रखवा-ळजी । जेम जननी नित्य जाळवे बाळजी, एम अति कृपा राखेछे कृपाळजी ॥१॥ ढाळ—कृपाळ एम कृपा करी, समेसमे करेछे संभा-ळना । नित्ये नजीक रही नाथजी, पळेपळे करेछे प्रतिपाळना ॥२॥ खातां पीतां सूतां जागतां, धणी राखेछे खबर खरी । उठतां बेसतां चालतां, हरेछे संकट श्रीहरि ॥३॥ नर अमर मनुजादथी, रक्षा करेछे रमापति । भूत भैरव भवानीना भयने, राखेछे ते रोकी अति ॥४॥ अंतरशत्रु न दिये केदि उठवा, निश्चे करीने निरधार । निज-भक्त जाणीने नाथजी, वा'लो वे'ली करे वळी वा'र ॥५॥ पोताने पीडा जो उपजे, तेने गणे नहि घनश्याम । पण भक्तनी भिडय भागवा, रहेछे तैयार आठुं जाम ॥६॥ देखी न शके दुःख दासनुं, अणुजेटलुं पण अविनाश । माने सुख त्यारे मनमां, ज्यारे टाळे जनना त्रास ॥७॥ साचा भक्तनी श्रीहरि, सदा सर्वदा करेछे सहाय । ते लख्यांछे लक्षण भक्तनां, हरिये हरिगीता मांय ॥८॥ एवा भक्तना अलबेलडो, पूरेछे पूरण कोड । तेह विनाना त्रिशंकु जेवा, रखे राखो दले कोइ डोड ॥९॥ एक भेरवजप बीजी भगति, ते अणमणतां ओपे नहि । निष्कुलानंद नकी वारता, जे के'वानी हती ते कही ॥१०॥ कडवुं ॥४३॥

भक्तिनिधि आ ग्रंथ जे गाशोजी, भक्तिनो भेद तेने जणाशोजी । समझीने पछी भक्त भलो थाशोजी, त्यारे बीजां बंधनथी मूकाशोजी ॥१॥ ढाळ—मूकाशो बीजां बंधनथी, रहेशो राची साची भली भक्तिये । खरा खोटानी खबर खरी, पडशो पोताने तहिये ॥२॥

१ राक्षस.

विधविधे विचारशो, धारशो भक्ति मन दृढ करी। भक्ति विना कोइ भलुं करवा, भाळशो नहि भवमां फरी ॥३॥ सहुथी सरस सम-जशो, भक्ति अति भगवाननी। तेने तोल तपासतां, नहि जडे जोड ए समाननी ॥४॥ एवाने भक्ति अति भावशे, गावशे गुण भक्ति तणा। जाणशे पोताना जीवमां, जे भक्तिथी उद्धर्या घणा ॥५॥ मोटेमोटे मळी महिमा, भाख्यो भक्तिनो भारे बहु। ते भक्ति प्रभु प्रकटनी, समझु समझी लियो सहु ॥६॥ बीजी भक्ति जन बहु करे, तेमां रहे गमतुं मननुं। पण प्रगट प्रभुनी भक्तिमां, रहे गमतुं भग-वाननुं ॥७॥ माटे कोइने ए करतां, भाव थातो नथी भिंतरमां। पछी प्रीत बांधी भक्ति परोक्षमां, घणुं आदरी बेठां घरोघरमां ॥८॥ जियां आव्युं जेने बेसतुं, तियां भळी थया भगत। एवे भक्ते आ ब्रह्मांड भरियुं, एपण आणवी विगत ॥९॥ साची भक्ति श्रीहरि संबंधी, वर्णवी वारमवार। निष्कुलानंद हवे नहि कहे, सहु सम-झजो निरधार ॥१०॥ कडवुं ॥४४॥

पदराग परज—निरधारी छे निगमे वातरे संतो निर०। थाये भक्तिये हरि रळीयातरे संतो०। टेक—भक्ति विना भवरोग न नासे, रहे दुःख दिनरात। भक्ति विना भटकण न भागे, समझी लेवुं साक्षातरे; संतो० ॥१॥ भक्ति करिने भक्त हरिना, घणीघणी उबैया घात। भक्ति करी भारे भाग्य जागेछे, नथी ए वात अ-ख्यातरे; संतो० ॥२॥ भक्ति करे ते भक्त हरिना, जोवी नहि तेनी जात। धन्य धन्य ए जननुं जीवन, जेणे भक्ति करी भली भातरे; संतो० ॥३॥ भक्ति करी खरी मोज जेणे लीधी, तेणे थया भक्त ए एकांत। निष्कुलानंद के' नाथ मळीने, दिधी भक्तिनी दातरे; संतो० ॥४॥ पद ॥११॥

पदराग धोळ वधामणानुं—भक्ति छे भवजळ वहाण, सिंधु तरवा सुखरूप छे ए। समझीने जुवो सुजाण, पार उतरवा ए अनुप छे ए ॥१॥ ढाळ—एह नावथी जो अपार, उतरिया अर्णवने ए। न थाय तेनो निरधार, तो शुं करुं तेना वर्णवने ए ॥२॥ उंच ने नीच अनंत, पार सहुने पोत करे ए। एम भक्तिथी आणजो जन, सुख कइं पाम्या सरे ए ॥३॥ धन्य ए भक्ति झाज, तारी तरीये तीर कर्यां

ए । पामिया सुख समाज, ते भक्ति र्हुवे तर्या ए ॥४॥ बेठा ए बेडीने मांये, बुडवानी तो बिक टळी ए । करवुं रह्युं नहि कांय, ब्रह्ममोहोलमां बेठा भळी ए ॥५॥ संतने ए सुखरूप, होडी रुडी हरिभगति ए । कोण भिक्षु कोण भूप, सहुने आपे ए शुभ गति ए ॥६॥ एह विना नर निरधार, पार ते कोई पाम्या नहि ए । शुं कहिये वारमवार, सहु समझीने करो सहि ए ॥७॥ वखाणी वा'णने तोल, भक्ति अति भव तरवा ए । भागे आवे ब्रह्ममो'ल, केडे न रहे कांइ करवा ए ॥८॥ भक्तिथी नर अमर, असुर पण उद्धर्या कइ ए । सदा सुख थावानुं घर, भक्ति विना भाळ्युं नइ ए ॥९॥ भक्तिवश्य भगवान, आवेछे अक्षरधामथी ए । नकी ए वात निदान जूठी जरायभार नथी ए ॥१०॥ जेजे धर्या अवतार, ते भक्तनी भक्ति जोइने ए । नथी थातो निरधार, जे आवे ताण्या बीजा कोइथी ए ॥११॥ जोई लीधुंछे जरुर, अविनाशीनुं आंही आववुं ए । भक्ति भाळी भरपुर, भक्तनुं दुःख नसाववुं ए ॥१२॥ ते विना कर्यो तपास, अलबेलो आंही आवे नहि ए । भक्तिवाळा भक्तपास, रे'वा भावे बीजे भावे नहि ए ॥१३॥ बीजा उपम करेछे अनेक, पण भक्तिवाळा भावे घणुं ए । जेना तनमनमां ए टेक, जे करवा गमतुं हरितणुं ए ॥१४॥ एवा भक्त जे कोइ भाविक, हरिभक्ति वि-ना भावे नहि ए । करी अंतरमांय विवेक, गुण बीजानो गावे नहि ए ॥१५॥ सर्वे साधनमांहि सार, भक्ति कळश कंचननो ए । राखवो एनो आधार, विश्वास वा'लाना वचननो ए ॥१६॥ तो पामिये परम आनंद, जित थाये जोया जेवडी ए । एम के'छे निष्कुलानंद, सर्वे उपर सर्व चडी ए ॥१७॥ संवत सुंदर ओगणीस, वरस जुगल व-खाणिये ए । चैत्र सुदी नौमी दिनेश, ग्रंथ पुरण परमाणिये ए ॥१८॥ दो सोरठा दोहा दोय, चुंवाळीश कडवां कहीये ए । पद एकादश सोय, तेपर एक धोळ लहीये ए ॥१९॥ पंच शून्य पर आठ, भक्ति निधिनां चरण छे ए । कहे सुणे करे पाठ, तेने अभयकरण छे ए ॥२०॥

इति श्रीसहजानंदस्वामिशिष्यनिष्कुलानंदमुनिविरचितो भक्तिनिधिः संपूर्णः ।

भक्तिनिधिः समाप्तः ।

---

१ वहाण.

श्रीस्वामिनारायणो विजयतेतराम् ।

श्रीनिष्कुलानन्दमुनिकृत–

काव्यसङ्ग्रहे

हरिबलगीता ।

राग धन्याश्री—मंगळ मूर्ति श्रीघनश्यामजी, शरणागतना सदा सुख धामजी । पतितपावन पूरणकामजी, अधम उद्धारण निर्भय नामजी ॥१॥ ढाळ—नाम निर्भय निगम कहे, जे समरतां संकट टळे । दुष्कृत जेह देहधारीनां, तेह पापना पुंज पळे ॥२॥ पुरुषोत्तम प्रगटनुं, नाम निर्भय निसाण । जे जन जीभे उचरे, ते पामे पद निर्वाण ॥३॥ जे नामे पामी शुणका गति, थयो अजामिलनो उद्धार । अगणित एह नामथी, पतित पाम्या भवपार ॥४॥ करी[1] खरी दीनता करी, करी आरतशुं अरदास । अर्धो शब्द उचारतां, आव्या वा'रे अविनाश ॥५॥ कामुकिनी करणी कशी, अजामिल नहि अघहीण, नारायणना नामथी, थया पार प्रिछो प्रवीण ॥६॥ त्रिलोकमां तपासतां, नावे नारायण नाम तुल्य । पतितने पावन करवा, ए छे निधि अमुल्य ॥७॥ जप तप तीर्थ जोग जगन, व्रत विधि दिये वळी दान । निष्कुलानंद नारायणना, नावे नाम समान ॥८॥ कडवुं ॥१॥

नारायणनामनो मोटो महिमायजी, सुण्युं में सर्वे शास्त्रमांयजी । जीव हेत अर्थे एवुं नहि कांयजी, समझु समझी समरे सदायजी ॥१॥ ढाळ—समझु समझी समरे, निशदिन नारायणनाम । श्वास उश्वासे संभारतां, पळ पामे नहि विराम ॥२॥ शेषजी माहात्म्य समझी, करे अखंड नाम उचार । सहस्रमुखमां जुगल जीभे, रटेछे एकतार ॥३॥ पृथु महिमा प्रिछीने, माग्या दश हजार कान । नारायणनां नाम सूणवा, अतिशय उरमां तान ॥४॥ हिरण्यकशिपु

[1] गजेन्द्र.

श्रवणे सांभळ्यो, नारायण नामनो नाद । तप तजी त्रिय भजी, तेना थया भक्त प्रह्लाद ॥५॥ प्रह्लाद प्रगटी प्रीतशुं, भावे भज्या श्रीभगवान । अभक्तकुळमां भक्त थया, नाम प्रतापे निदान ॥६॥ विभीषणने भक्त थावुं, नोये राक्षसकुळनी रीत । पण जेजे जपे जगदीशने, ते थाय सर्वे पुनीत ॥७॥ असुरकुळ ने अघे भर्या, तर्या एवा जीव अनंत । निष्कुलानंद नारायण नामनो, महिमा मोटो अत्यंत ॥८॥ कडवुं ॥ २ ॥

भवजळ तरवा घनश्याम नाम नावजी, आवी बेसे एमां कोइ रंक के रावजी । पामे भवपार से'ज स्वभावजी । तेह विना तरवा अन्य न उपावजी ॥१॥ ढाळ—उपाव नथी आ जीवने, भवजळ तरवा काज । नारायणना नामरूपी । जाणो अजर ए झाज ॥२॥ मशक तुंबां मगावीने, कशुं कटिये बांधे कोय । तरे न उतरे सिंधुने, जे अति अगाध छे तोय ॥३॥ तेम साधन सर्वे कहिये, तुंबा मशकने तुल्य । तेने भरोंसे न भव तरे, जाय जनम अमूल्य ॥४॥ माटे बळ राखी बहुनामीनुं, रहेवुं निर्भय नरने नचिंत । पतितपावन बिरुद छे, ते तजशे नहि कोई रीत ॥५॥ एह विश्वास अंतरे, राखी तजे बीजुं बळ । तेह प्राणी उतरशे, भली भाते भवजळ ॥६॥ अचळ आश्रय उरमां, प्रभु प्रगटनो प्रमाण । एवा जन जे जगमां, ते पामे परम कल्याण ॥७॥ (खरे ए साची वात छे, बीजी खोटी नहि तेपण खरी । निष्कुलानंद निर्भय रही, हेतशुं भजवा हरि) ज्यारे पोत न तारे पाषाणने, तारे काष्ठतरणकां तुंबडां । निष्कुलानंद ए नावनां, वखांण केम थाय वडां ॥८॥ कडवुं ॥३॥

एह विना उपाय होय कोई एकजी, के'जो सहु समझु करी विवेकजी । एह विना साधन बीजां अनेकजी, अति मति गतिये नकी कर्युं नेकजी ॥१॥ ढाळ—नक्कि तेनो निर्णय कर्यो, जोइए निश्चयनुं नरने जोर । नाथना निश्चय विना, अति रहे अंधारुं घोर ॥२॥ पूरण पुरुषोत्तम प्रगटी, नरतन न धरे नाथ । तेह मूर्ति जेहने मळे, ते सर्वे जन सनाथ ॥३॥ मनुष्याकार अपार सामर्थी, जेह समे धरे जेह नाम । तेह नाम समरतां जन, थाये पूरणकाम ॥४॥ जेम वेजुं करे कोई व्योमनुं, तेनी खाली न जाये चोट । तेम नाम घनश्यामने,

थाय कल्याण कोट ॥५॥ जेम इंदुमां अगनि नहि, नहि अर्कमांहि अंधार । तेम प्रभु प्रगटमां, नो'य अमंगळ निरधार ॥६॥ विजुत न तजे वहनि, शीतळता न तजे श्रीखंड । तेम कल्याण महाराजमां, रह्युं अतिशय अखंड ॥७॥ एह दृष्टांतने उर धरी, रे'बुं निःसंशय निर्भय वळी । निष्कुलानंद निश्चे कहे, सत्य मानजो सहु मळी ॥८॥ कडवुं ॥४॥

पदराग सामेरी मलार—विश वसा एह वात छे, तमे सांभळजो सहु जनरे । अंतर शत्रु अजित छे, पळेपळे पाडेछे विघनरे; विश० ॥१॥ स्वर्ग मृत्यु पाताळमां, एणे लीधीछे सहुनी लाजरे । देव दानव मानव मुनि, एणे रोळियो सुरराजरे; विश० ॥२॥ निर्दोष जन कोई नजरे, नथी आवतां निरधाररे । काम क्रोध लोभ मोहमां, सहु एवे भर्यां अपाररे; विश० ॥३॥ एवा अवगुण अवलोकीने, हरि करे केनुं कल्याणरे । निष्कुलानंद तैये नाथने, ठालो फेरो पड्यो परमाणरे; विश० ॥४॥ पद ॥१॥

ज्यारे जुवे जनना अवगुण अविनाशजी, त्यारे कोइ होय नहि हरिदासजी । पतितपावन नामनी जे आशजी, तेथी कहुं सहु थाय निराशजी ॥१॥ ढाळ—निराश थाय नरतन धारी, जोइ संकल्पनुं जोर । मन वचन कर्मे करी, केदि मटे नहि हरिना चोर ॥२॥ कांतो मनमां भोगवे, कांतो वचने करे व्यभिचार । कांतो कामादिक कर्मे करी, धारी रह्या नर ने नार ॥३॥ शुद्ध अंतरे शोधतां, जोतां न जडे कोइ जीव । अंतर एवां अवलोकीने, कहो प्रसन्न थाय केम पीव ॥४॥ माटे कल्याण कोइनुं, मानशो मां मनमांय । निष्कलंक थया विना, कारज न सरे कांय ॥५॥ अविनाशीनुं शुं उपन्युं । निरर्थक धर्युं नरतन । नारायणना नामनुं, भयहरण नहि भजन ॥६॥ वेद पुराणे वर्णव्यो, अनेक जीवनो उद्धार । एह वातनो अंतरे, कहो केम थाय निरधार ॥७॥ भागी पड्युं भव तरवुं, वात उभी न रही एक, निष्कुलानंद नास्तिकपणुं, उरमां ते आवियुं नेक ॥८॥ कडवुं ॥५॥

दोषे रहित देहधारी न होयजी, चौद लोकमां चितवी जोयजी । कलंकरहित सुण्या नहि कोयजी, नहि असमर्थ समर्थ हता सोयजी ॥१॥ ढाळ—समर्थ शिव ब्रह्मा सही, ते जाणे सहु जग सोय ।

१ चन्द्रमा. २ सूर्य. ३ विजळी. ४ चन्दन.

डाघ लाग्यो जे दोयने, ते कहेछे सहु कोय ॥२॥ इंद्र चंद्र आदे कंइ, सुर असुर अनेक । सहुनुं श्रवणे सांभळयुं, निर्दोष नहि एह नेक ॥३॥ (इंदिराये अन्य अवलोकियुं, जोने राधाये कर्यो रोष ।) कृष्ण कामिनी कामवश थई, सुत सांब सन्मुख जोई । अहल्या रेणुका द्रौपदी, निर्दोष न दीठां कोई ॥४॥ पराशर नारद सौभरी, सनकादिक जे सुजाण । वसिष्ठ वळी विश्वामित्र, एकलशृंगी प्रमाण ॥५॥ केनेक कामे रोळीया, केनिक लीधी लोभे लाज । केनेक क्रोधे कायर करी, रोळीया रंक राज ॥६॥ एवी वातो अंतरे, तोळी करवो तपास । हारवी नहि हिमतने, मटवुं नहि हरिदास ॥७॥ चडे तेह पडे खरा, बेसे उजळे वळी डाग । निष्कुलानंद ए नवुं नथी, एम समझो सुभाग ॥८॥ कडवुं ॥६॥

एवी वातो आगे बहु थईजी, नथी के'वानी तोपण कईजी । एह रीते लाज को' केनी रईजी, पण एह सहुनी मोटप न गईजी ॥१॥ ढाळ—मोटप न गई मोटातणी, ते नारायणने निश्चे करी । अतिबळ आश्रयनुं, तेणे संशयने लीधो हरी ॥२॥ भुंडी वासना भक्तने, जो अणु अंतरमां थाय । समझे बळ साधननुं, तो सुख न रहे कांय ॥३॥ माटे बळ महाराजनुं, राखवुं हृदिया मांय । तेह विना अपराध टाळवा, अन्य नथी उपाय ॥४॥ एवी रीते अनेक जीवनो, आगे थयो उद्धार । सार्थक सर्वे थया, आगम हरि अवतार ॥५॥ एह विना अनेक रीते, वळी वात न बेसे बंध । दैवी आसुरी उद्धर्यो, ते श्रीहरिने संबंध ॥६॥ मूरति श्रीमहाराजनी, महानिधि मंगळरूप । जाणे अजाणे जे आशरे, ते थाय शुद्धस्वरूप ॥७॥ अजाणे अमृत पानथी, नर अमर थाय आप । निष्कुलानंद नारायण संबंधे, स्पर्शे नहि पंच पाप ॥८॥ कडवुं ॥७॥

साधन सर्वे समझवां सत्यजी, एहमां एके नथी असत्यजी । राखवां नरने नकी करी नित्यजी, विघन पडे न हारवी हिमत्यजी ॥१॥ ढाळ—विघन पडे व्याकुळ थइ, अति थावुं नहि उदास । पतित पावन नाथनो, वडो राखवो विश्वास ॥२॥ भोळाइए कांइ भूल्य पडे, थाय न करवानुं काम । नर निश्चेनुं बळ लई, समरवा घनश्याम ॥३॥ कचवाइ कायर थइ, पाछा न भरवा पग । हैये हिमत न हा-

रवी, मंडयुं रे'वुं मुवालग ॥४॥ पडतां आखडतां राहज पंथे, चालवुं चिते करी चाह । पडी न रे'वुं पृथवी, लेवो एनो एह राह ॥५॥ जरूर पो'चशुं जाणवुं, श्रीहरिनी हजूर । पगेपगे पंथ कापशुं, एम जाणवुं जन जरूर ॥६॥ भक्त छीये भगवानना, मन वचन कर्मे करी । निश्चे कर्युंछे नाथनुं, ते फरशे नहि फेरवे फरी ॥७॥ अचळ जाणी ए आशरो, न्यून मानवी नहि मन । निष्कुलानंद ए वारता, नकी निरविघन ॥८॥ कडवुं ॥८॥

पदराग धोळ—तुने सांभळ आपुं शीख । ए ढाळ छे—भींतर भरोसो भगवाननोरे, जोइए भक्तने भरपुर । बीजी वात छे वादलीरे, तमे जाणी लेजो जरूर; भींतर० ॥१॥ जेम एक एकडो टाळियेरे, वळी वाळिये सोयेक शून्य । बुद्धिवानने बेरज बांधवीरे, तेतो समक्षण्यमां नून्य; भींतर० ॥२॥ तेम मेली बळ महाराजनुंरे, साधननी मानवी सा'य । भरी गोळी वारि वलोवतांरे, उतरे नहि मांखण कांय; भींतर० ॥३॥ माटे मनमां मोटो मानवोरे, प्रगट प्रभुनो प्रताप । निष्कुलानंद तेह नरनारे, टळी जाये अंतर ताप; भींतर० ॥४ ॥ पद ॥२॥

हरिनी आज्ञा मानवी मनजी, नरने करवां सर्वे साधनजी । तेमां कांइ फेर न पाडचो जनजी, प्रगट प्रभुने करवा प्रसन्नजी ॥१॥ ढाळ—प्रसन्न करवा महाप्रभुने, रे'वुं आज्ञाने अनुसार । जेजे जेना धर्म छे, तेते पाळवा करी प्यार ॥२॥ धर्मे राजी धर्मना सुत, धर्म साधुनो शणगार । धर्म धारी सहु रह्या, चार वर्ण आश्रम चार ॥३॥ तेम धर्म त्यागीतणा, निर्लोभी ने निष्काम । निःस्पृही निरमानिता, निःस्वादी एह नाम ॥४॥ तेमां फेर एक तलभार, नव पडवा देवो नेक । मुवासुधी मूकवी नहि, गृही त्यागी एह टेक ॥५॥ मुखथी मोळी वारता, भूल्ये भाषण करवी नहि । बळे सहित बोलवुं, सहुसहुने धर्मे रही ॥६॥ कायरनी वाते कोइने, ना'वे शूरातन सोय । नपुंसक नरथी नारने, पुत्रनी प्राप्ति न होय ॥७॥ माटे हैये हिमत धरो, अने करो खरो खेल । निष्कुलानंदनो नाथजी, थाशे राजी अलबेल ॥८॥ कडवुं ॥९॥

राजी करवा प्रगट भगवानजी, समासमे सहुने रे'वुं सावधानजी । मेली जन मन तननुं मानजी, राखवुं हरिने राजी करवा तानजी ॥१॥

ढाळ—तान एम तने मने, राजी करवाने हरि कृष्ण । अहोनिश रहे आलोचना, जाणे केम प्रभु थाय प्रसन्न ॥२॥ तेने अर्थे तने करी, करे जप तप जोग जगन । तीरथ व्रत करे वळी, राजी करवा भगवन ॥३॥ तेहसारुं तावे तनने, सहे कायाये कष्ट कोट । पण हरिभक्तनी रीतमां, आववा न दिये खोट ॥४॥ मेली गमतुं निज मननुं, करे गमतुं ते गोविंदतणुं । जेम वाळे तेम वळे वळी, मूकी ममत आपणुं ॥५॥ वा'लाना वचननो, अति उर उंडो विश्वास । माहात्म्य जाणी महाराजनुं, तजे अन्यसुख आश ॥६॥ सुख नर निर्जरतणां, समझे स्वप्न समान । निर्भय सुख जाणी नाथनुं, तेहपर रहे घणुं तान ॥७॥ एने अर्थे आपणुं, गणे नहि तन मन । निष्कुलानंद ते नरपर, प्रभु थाशे प्रसन्न ॥८॥ कडवुं ॥१०॥

वळी प्रभु प्रसन्न करवा काजजी, बहुबहु कर्युं मोरे ऋषिराजजी । मोटेमोटे महीशें मूक्यां राजसाजजी, तनसुख सर्वे करियां ताजजी ॥१॥ ढाळ—तज्यां सुख संसारनां, भज्या श्रीभगवन । एनी रीत सुणी श्रवणे, थाय त्राहित्राहि मान ॥२॥ आरुणी ने उपमन्यु, ऋषि जाजळी तपसी जेह । प्रभुजीने प्रसन्न करवा, गण्युं नहि निजदेह ॥३॥ मयूरध्वज ने मीरां वळी, भूप भर्तृहरि ने गोपीचंद । समस्त बरेज ने शेख फरीद, मनसुर ने बाजिंद ॥४॥ एह आदि अनेक बीजा, घणुं राजी करवा घनश्याम । सुख तज्यां शरीरनां, अन्न धन धरा त्रिय धाम ॥५॥ पंच विषयने परहरी, थया अरि मन इंद्रितणा । परलोकनी प्रतीत आणी, सह्यां कष्ट शरीरे घणा ॥६॥ खोट न आणी खपमां, बांधी ममत महासुख मांइ । तनसुखथी मन उतर्युं, ठर्युं नहि चित्त क्यांइ ॥७॥ एवी रीत हरिभक्तनी, प्रभु विना बीजे प्रीति नहि । निष्कुलानंद नकी वारता, हरिजननी वर्णवी कही ॥८॥ कडवुं ॥११॥

वळीवळी कहुं हरिजननी जे रीतजी, सहु कोइ सुणजो दइ एक चित्तजी । जेनी बंधाणी प्रभुसाथे प्रीतजी, तेने रे'वुं मनइंद्रियजितजी ॥१॥ ढाळ—मन इंद्रियने जितवा, करवी जुगति जन जरूर । एनी आगळ अनाथ रे'तां, दुःख न थाये दूर ॥२॥ आग्नीध्र ने दीर्घतमा, वळी इंद्रादि सुर असुर । अजित इंद्रिये थया, रह्या तेणे दुःखी भरपूर ॥३॥ विषयसारुं विकळ थया, कर्यां नकर्यानां काज । मे'णुं

माथे रही गयुं, कहो कियां रही लाज ॥४॥ लाज गइ ने काज बगड्युं, वळी कलंक बेठो शिर। आज सुधी ए वातने, निंदेछे धार्मिक धीर ॥५॥ माटे सहुए सचेत रे'वुं, नव ग्रे'वुं एवुं आचरण। निर्विघन एह वात छे, सदाय एह सुखकरण ॥६॥ सुणी सुख घनश्याममां, चो-टाडवुं तेमां जइ चित्त। असत्य सुखनी आश मुकी, बांधवी प्रभुशुं प्रीत ॥७॥ एवा भक्त भगवानना, अतिवा'ला वा'लाने मन। निष्कु-लानंद निर्भय थया, जेनी उपर प्रभु प्रसन्न ॥८॥ कडवुं ॥१२॥

पदराग विहागडो—त्यागी हरि ब्रह्मचारी अनुपम, ए ढाळछे। प्रसन्न थया पर-ब्रह्मरे, जेने प्रसन्न०। तेने नडे नहि कोइ कर्मरे, जेने प्रसन्न०। टेक—जेम कोइ पारसने पामे, तेने करवो न रहे उद्यम। उद्यम विना अति संपत्ति पामे, वामे वेळा विषमरे; जेने प्रसन्न० ॥१॥ नवनिधि अष्टसिद्धि आ लोके, सहुने पामवी अगम। तेतो दासी थइ रहेछे द्वारे, सा'य करवा सुगमरे; जेने प्रसन्न० ॥२॥ से'जे से'जे सुख रहे सहवासे, पडे नहि परिश्रम। वणचिंतवे आवी मळे वस्तु, एम वदेछे आगमरे; जेने प्रसन्न० ॥३॥ अचळ आसन उपर बेठा आवी, जे छे आसन अति रम्य। निष्कुलानंद निःशंक थयाछे, निश्चे कहेछे निग-मरे; जेने प्रसन्न० ॥४॥ पद ॥३॥

निगम कहेछे वारता नकीजी, जुठी न थाय तेह कोइ थकीजी। सर्वे पुराणे प्रमाणी पकीजी, ते छे जगछती नथी एह ढांकीजी ॥१॥ ढाळ—ढांकी नथी एह वारता, छे पुराणमां प्रसिद्ध। साधन नरने न मूकवां, राखवां भली विध ॥२॥ वचन लइ वा'ला तणुं, करवुं पुरु-षप्रयतन। वचनवडे वडाइ छे, ते जाणजो तमे जन ॥३॥ विधि[1] वामे[2] वचने करी, सरजे संहारे सृष्टि सोय। शशि सूरमां समर्थपणुं, तेह वचन विना नो'य ॥४॥ अहींद्र[3] इंद्र आदि कइ, जगमांही मोटा जेह। मोटप तेह महाराजथी, पाम्या छे सहु कोइ एह ॥५॥ महिमा जाणी महाप्रभुनो, नथी लोपता वचन लेश। तेणे करीने तेहनी, रहीछे मोटाई हमेश ॥६॥ फेर पड्यानो फडको घणो, अति रहेछे उरमांई। तेणे करी तत्पर रे'छे, सर्वे समे सदाई ॥७॥ एम करतां

१ ब्रह्मा. २ शंकर. ३ शेष.

अष्टमां, एक बे जो अबळां होय । निष्कुलानंद नचिंत रहेवुं, हरि-शरणागतने सोय ॥८॥ कडवुं ॥१३॥

भव ब्रह्माने आवी गइ भूलजी, खरी खोवाणी लाज अमूलजी । त्यारे सुर असुरनां शियां शूळजी, अंतर अरिआगे न रही केनी फूलजी ॥१॥ ढाळ—अंतरशत्रु अजित छे, पळे पळे पाडेछे फेर । हमेश हरिभक्तपणुं, रे'वा न दिये कोयथेर ॥२॥ क्षणक्षणमां खोटा खरा, घणाघणा घडेछे घाट । तेणे करी त्रिलोकमां, नाना मोटा एकवाट ॥३॥ काम क्रोध लोभे वळी, लीधी नहि केनी लाज? । ओशियाळा सहु अंतरे, रहे नर अमर सुरराज ॥४॥ विकट छे एह वारता, हरिभक्त रे'वुं हमेश । दाघ न लागे दलमां, काम क्रोध लोभनो लेश ॥५॥ मोटा मेशना मंदिरमां, वसवुं श्वेत वसन । लागे नहि मेश लुगडे, एवा तो कोइक जन ॥६॥ वेरीने वासे वसवुं, वळी राखवी उगरवा आश । कुशळ नर ते केम रहे, वे'लो मोडो थाय वणास ॥७॥ अदोष रहेवुं एहथी, एवी सूणी नहि कोइ रीत । निष्कु-लानंद ए नवुं नथी, सहु विचारी जुवो चित्त ॥८॥ कडवुं ॥१४॥

पंच विषय छे सहुनुं पोषणजी, जेम जन जीवे खाइ अन्नकणजी । पल जळ फळ दलदार तृणजी, वण पोषणे पामे प्राणी मरणजी ॥१॥ ढाळ—पोषण विना प्राणीना, प्राण रे'वा नहि कोइ रीत । तेम लो-भादिक लागी रह्या, कोइ यळे न टळे अजीत ॥२॥ काढीकाढी जाय काढवा, त्यागीत्यागी करवा त्याग । मुवासुधी मूके नहि, भींतर-मांथी ए भाग ॥३॥ बहु बळ एह उपरे, करे कोइक जन अति । पो'चे नहि दन पाछळे, एम समझवुं शुभमति ॥४॥ अण्डज जेम उचां चढी, इच्छे अडवा वळी आकाश । पो'चे कइ पेर पंखियां, जेनो वृक्षपर छे वास ॥५॥ तेम विषयथी वेगळां, नव रहे कोइ निरधार । एवी खोळ्य खोळतां, कोय होय नहि भवपार ॥६॥ दैहिक दोष देहमां, जे रह्याछे एकतार । तेने शोधी शुद्ध करतां, लागे सहुने वार ॥७॥ माटे मोटो मानवो, मने प्रभुजीनो प्रताप । निष्कुलानंद न करवो, अंतरमांहि उताप ॥८॥ कडवुं ॥१५॥

मेली प्रताप घनश्यामनो घणोजी, लिये आशरो साधनतणोजी । माने महिमा तेमां आपणोजी, बीजा कोइ गणो के न गणोजी ॥१॥

ढाळ—गणो के कोइ नव गणो, पण निज प्रताप माने मने। जोर मुक्ती जगदीशनुं, सुख माने करी साधने ॥२॥ साधने करी स्वर्ग-लोकमां, जातो हतो नहूष नरेश। शचीपतिये पूछियुं, त्यारे कह्युं न कह्युं लेश ॥३॥ त्यारे अमरेशे एम कह्युं, पुछे आरतवान कोइ आवीने। जथारथ तेने जणाववुं, भाळी भक्त भाविकने ॥४॥ त्यारे नहूष कहे अन्नकण गणे, भूरज उडु आकाश। वनपात गातरोमावळी, करे कोइ तेनो तपास ॥५॥ पण मारा पुन्यनो, न थाय कोणे निरधार। एम के'तां मोटप आपणी, पड्यो पृथवी मोझार ॥६॥ मेली प्रताप महाराजनो, अने गायो पोतानो गुण। आज पेहेलां पड्यां कंइ, कहोने ते तर्यो कुण ॥७॥ माटे भरोंसो भगवाननो, राखवो अतिशय उर। निष्कुलानंद एह वारता, अचळ जाणो जरूर ॥८॥ कडवुं ॥१६॥

पदराग रामग्री—मनरे मान्युं नंदलालशुं जोइ पाग पेचाळी, ए ढाळ छे—अचळ भरोंसो भगवाननो, जोइए जनने जाणो। एह विना बीजी वारता, पांपळां प्रमाणो; अचळ० ॥१॥ हरिप्रताप हैयाथकी, न मटाडवो मानो। समर्थ समजणा स्वामीने, जोवो दोष पोतानो; अचळ० ॥२॥ सरस न थावुं संतथी, रे'वुं दासना दास। दीन जाणी दया करे, हरे तन मन त्रास; अचळ० ॥३॥ एह वार्ता अनुपम छे, निरविघन निहाळो। निष्कुलानंद बीजी वारता, भरी विघने भाळो; अचळ० ॥४॥ पद ॥४॥

निरविघन छे नाथनुं शरणजी, निजसेवकने सदा सुखकरणजी। जोग अजोग थयुं होय आचरणजी, तेहना अघना ओघनुं हरणजी ॥१॥ ढाळ—हरे अघना ओघने, छे एवुं परम पावन। जेजे जन एने आशर्या, ते सर्वे थया धन्य धन्य ॥२॥ गोपी ने गोवाळ बाळ, गाय गोधा ने वत्स वळी। अघासुर बकासुर ने बकी, एह आदे बीजां मळी ॥३॥ कुबज्या वळी कंस आदि, शाल्व ने शिशुपाळ। एवाने अभय पद आप्युं, बीजो एवो कोण दयाळ ॥४॥ पांडव ने पंचाली वळी, कुंतासम नहि कोय। सौनुं शास्त्रमांहि सांभळ्युं, नेक निर्दोष न होय ॥५॥ सुणी पुराणे परीक्षा करी, जाणुं जथार्थ जरुर। कलंक-रहित कोइ नहि, कोण भक्त अभक्त असुर ॥६॥ पण जेने संबंध

श्रीहरितणो, ते पाम्या पद निर्वाण। एहआदि अनेक एवा, तेनुं केम न कहीये कल्याण ॥७॥ दास अदासना दोषने, ज्यारे जुवे जगजीवन। निष्कुलानंद हरिधामने, पामे नहि कोइ जन ॥८॥ कडवुं ॥१७॥

अघासुर बकासुर ने बकीजी, एह तो असुर खरा धरथकीजी। शालव ने शिशुपाळ क्रोधकीजी, एहनुं कल्याण नव जोइए नकीजी ॥१॥ ढाळ—नकी न जोइए कल्याण एनुं, जोइए निश्चे नरकमांहि वास। ते पण समाव्यां तेजमां, एवा छे अविनाश ॥२॥ जेम मुंडा मुंडाइ नव तजे, भला तजे नहि भलाई। तेम दया दयाळमां, सही रही छे सदाई ॥३॥ नव जुवे जननी करणी, जुवे निजमोटप जगदीश। आवे अघवंत आशरे, तेना गुना करे बक्षीस ॥४॥ टळे नहि एह टेव पडी, पापीनां प्रजाळवा पाप। एह अर्थे नरतन धरी, हरि आवे अवनिये आप ॥५॥ महा अघहर मूरति, जेह जने जोइ झांखी करी। ते जन्ममरणनी जाळमां, निश्चे नर ना'वे फरी ॥६॥ एवा प्रभुने आशरी, रे'वुं मने मगन मस्तान। कोइ रीते अकाज आपणुं, नहि थाय निदान ॥७॥ शरण लइ घनश्यामनुं, शाने करवो संशय शोक। निष्कुलानंद निश्चे पामशुं, गुणातीत जे गोलोक ॥८॥ कडवुं ॥१८॥

वळी कहुं एक वारता सरसजी, पतिव्रता जेने एक पुरुषजी। पंचने पत्नी एक नेक नरसजी, एम कहेछे पुराण अष्टादशाजी ॥१॥ ढाळ—अष्टादश आगममां, निर्णय कर्योछे नेक। पतिने बहु पतनी, पत्नीने पति एक ॥२॥ एह मर्यादा पुराणमां, बांधी बहु बळवान। सहुसहुने धर्मे रही, भजवा श्रीभगवान ॥३॥ धर्मद्रेषी हरिधाममां, नव पो'चे निर्वाण। पंचाली आदि ए पंचनुं, केम मानवुं कल्याण ॥४॥ माटे ए वात मुकी दियो, लियो हरिशरणनुं जोर। क्रिया जोतां कोइनी, नथी आवतो नोर ॥५॥ प्रज्ञाचक्षु पति सुणी, करी गांधारीए मन गोत। तरत नेत्र मिचियां, एवी पतिव्रता उद्योत्त ॥६॥ पण श्रीहरिना संबंध विना, अर्थ न सर्यो एक। शठपणे समझ्या विना, ठाली झाली एह टेक ॥७॥ एवा जीव कंइ जगतमां, घणुं धर्मवाळा के'वाय। निष्कुलानंदके' कर्णदानी, जरासंध ब्रह्मण्य जगमांय ॥८॥ कडवुं ॥१९॥

प्राचीनबर्हि नृप प्रसिद्धिजी, जेणे यज्ञ कर्या बहुविधिजी। अग्निकुंडे करी भूमि भरीलीधीजी, न मळी यज्ञ जाग्य त्यारे अरजी कीधीजी ॥१॥ ढाळ—अरजी कीधी अधिपति, सुणी आविया नारद सोय। भलो भलो तुं भूपति, तुज जेवो नरेश न कोय ॥२॥ भरी जगने भूमिका, तेमां होम्या पशु हजार। ते वाट जुवेछे स्वर्गमांहि, तुने नेमज करवा त्यार ॥३॥ कें छे असमर्थ जाणी अमने, एणे जोरे ते लीधो जीव। अर्थ सार्यो आपणो, एणे कापी अमारी ग्रीव ॥४॥ एह तुं नथी तपासतो, जज्ञसारु गोतेछे जाग। एह मोटी मूरखाइनो, तुं करने हवे त्याग ॥५॥ एवुं सुणी नारदथी, भूल्य मूकी दीधी भूपाळ। यज्ञनुं फळ जोइने, तेमज कर्युं ततकाळ ॥६॥ माटे मेली मदत महाराजनी, जाणे निजकर्तव्यनुं जोर। जेम लागे लाल माल नहि, जेवां शियाळबगांमणां बोर ॥७॥ सर्वे सिद्धांतनु सिद्धांत छे, हवे राखवुं हरि उपराळ। निष्कुलानंद एह वारता, छे सुखदायि सदाकाळ ॥८॥ कडवुं ॥२०॥

पदराग सोरठ। उभो रे'ने गोवालिया, ए ढाळ छे—सुखदायि सदा श्यामळो, जीव जरूर उरमां जाण्य। दृढ भरोंसो धर्मनंदनो, अति अंतरमांइ आण्य; सुख० ॥१॥ प्रथम पो'च पोतानी जोइने, पछी मनमां धरीये मान। एवुं न थाय आपणे, जेवुं भलुं करे भगवान; सुख० ॥२॥ जेम मेघ जीवाडे मेदिनी, वळी अर्क टाळे अंधार। एवुं काम कोयथीरे, जोने नव थाय निरधार; सुख० ॥३॥ तेम जे निपजे जगदीशथी, ते न निपजे जीवथी जाण्य। निष्कुलानंद न कीजियेरे, ठाळी तपास्या विना ताण्य; सुख० ॥४॥ पद ॥५॥

जूठी सामर्थी जीवनी जाणीयेजी, पूरण सामर्थी प्रभुनी प्रमाणीयेजी। एह भरोंसो दृढ उरमां आणीयेजी, वण तपासे वळी शीद ताणीयेजी ॥१॥ ढाळ—तपास विना न ताणीये, जोइए जीव विचारी वात। मोटानी मोटप शावडे, एम समझवुं साक्षात ॥२॥ पिता पाळे जेम पुत्रने, वळी प्रीते करे प्रतिपाळ। सुख करे ने दुःख हरे, शोभावे सदाय काळ ॥३॥ खावा पीवा बोलवा, वळी रे'वा शीखवे रीत। अरि मित्र पर आपणां, तेह नकी करावे नित ॥४॥ एम हमेश हेत करे, फरे बाळकनी वांसे वळी। प्रीते पाळे पुत्र जाणी, मात तात

होये मळी ॥५॥ बाळपणामां बहुपेरे, आवे बनी अपराध । तोय अवगुण न लिये अर्भनो, समझे सुतने असाध ॥६॥ एम मोटानी मोटपनो, कोइ पामी शके नहि पार । पुत्र पिताने पटंतरे, समझु समझो सार ॥७॥ एम जीवने जगदीश छे, जनक जननी समान । निष्कुलानंद एह नव तजे, निश्चे जाणो निदान ॥८॥ कडवुं ॥२१॥

पत्नीनुं पालन करे जेम पतिजी, प्रजानुं पालन करेछे भूपतिजी । सद्‌गुरु शिष्यने आपे सद्‌मतिजी, एह रीत जाणो जुगोजुग छतिजी ॥१॥ ढाळ—छति छे ए छानी नथी, होय जेजे जेना आश्रित । ते तेनुं पालन करे, एह अनादिनी रीत ॥२॥ आवडत न होय जो एहमां, तो करे बा'लपशुं वात । हैये हेत अति घणुं, देखाडे दिन ने रात ॥३॥ जेम पडे एने पाधरुं, एम अखंड करे उपाय । पोताना जाणी पीडा हरे, करे सेवकनी सा'य ॥४॥ तेम घनश्याम जाणी घरनां, करे मे'र हरे महाकष्ट । एह वारता वेद पुराणे, सूचवेछे जो सुस्पष्ट ॥५॥ पोतानां जाणी नव परहरे, करे प्रीते करी प्रतिपाळ । अवगुण न जुवे अर्भना, जेम जननी जाळवे बाळ ॥६॥ पशु पंखी नर निर्जर, सहु सुतने पाळे सदाय । तेम श्रीहरि कृष्ण करे, सेवक जननी सा'य ॥७॥ निराधार नारायण विना, नर निपज्या नहि एक । निष्कुलानंद एह वातने, विचारो करी विवेक ॥८॥ कडवुं ॥२२॥

मातापिताथी पामे प्राणी देहजी, तेहमां आवी वसे जीव जेहजी । न होये कर्तव्य एहनुं एहजी, एहना कारण श्रीहरि तेहजी ॥१॥ ढाळ—श्रीहरि विना समाज एवो, कहोने कोणथी थाय । श्रवण नयण नासिका, दंत जिह्वा करी मुखमांय ॥२॥ हाथ पग आंगळीयो, नखशिखा मुवाळा मोछ । कीधो समाज सुखनो, कोइ रीते न राखी ओछ ॥३॥ वळी अंतःकरण ने इंद्रियो, प्राणवायु दश प्रकार । एवुं करतां कोइने, न आवडे निरधार ॥४॥ कसर कोइ वातनी, नारायणे राखी नथी । जुवो विचारी जीवमां, वळी वळी शुं कहुं कथी ॥५॥ जीव जाणे हुं जोर छउं, जे करुं ते केम न थाय । पण विचारे आवी वातने, तो जेम छे तेम जणाय ॥६॥ माटे असमर्थ आपणे, समर्थ श्रीभगवान । एवुं समझी अंतरे, मूकवुं कर्तव्यनुं मान ॥७॥ कर्युं

श्रीकृष्णनुं थायछे, जनथी न थाय जराय । निष्कुलानंद निहाळिये, ऊंडुं अंतरमांय ॥८॥ कडवुं ॥२३॥

कृषि करे जेम कृषिजनजी, विविध भातनां वावे वळी अन्नजी। जाणे अन्नवडे थाशे बहु धनजी, एम मनसुबो करे नित्य मनजी ॥१॥ ढाळ—करे मनसुबो मनमां, जाणे भरीश कणकोठार। पण तेतो हरिने हाथ छे, नथी जाणतो ते निरधार ॥२॥ अवनिथी अन्नने उगाडवुं, वळी मोटा करवा मो'ल। तेतो करी न शके करषि, तपासी करवो तोल ॥३॥ जे जन अन्न वावे जेवुं, तेवुं थायछे तद्रूप। तेह कर्तव्य भगवाननुं, एम समझवुं सुखरूप ॥४॥ निर्विघन निपजाववुं, तेह जाणो छे हरिने हाथ। खेडु जुवे जो खोळीने, तो नव विसारे नाथ ॥५॥ किंचित कर्तव्य कृषीतणुं, घणुं कर्तव्य घनश्यामनुं। एम जीवनुं कर्तव्य जोतां, के'वामात्र छे कामनुं ॥६॥ जो कोइ नरथी निपजे, तो कष्ट राखे कहो कोण। मानो नर निर्बळ छे, जोइ लेवुं एह जाण ॥७॥ माटे श्रीहरिना शरण विना, कारज कोइ न थाय। निष्कुलानंद एम नरने, मानी लेवुं मनमांय ॥८॥ कडवुं ॥२४॥

पदराग सामेरी—आवो हरि मंदिरिये मारे, ए ढाळ छे—जाणो जन समर्थ श्रीभगवान। टेक—ए जीवनुं जोर न जाणवुंरे, अमथुं करे अभिमान। कर्युं न थाय कोइनुंरे, नर निर्जरथी निदान; जाणो० ॥१॥ ए प्राणी सुखने पामवारे, करे ते सर्वस्व दान। जश वाधे आ जगतमांरे, वळी सहु करे सन्मान; जाणो० ॥२॥ जप तप तीरथ जोग जेरे, धरे घन जइ ध्यान। अर्थ न सरे एहथीरे, जेवी वर विनानी जान; जाणो० ॥३॥ ए मेळी बळ महाराजनुंरे, करे उपाय कोइ आंन। निष्कुलानंद निष्फळ छेरे, जाणो जोर थयुं ए ज्यान; जाणो० ॥४॥ पद ॥६॥

ज्यारे जोये आ जीवनुं जोरजी, त्यारे कोइ रीते न आवे नोरजी। अंतरशत्रु अति महा घोरजी, मटवा न दिये महाप्रभुना चोरजी ॥१॥ ढाळ—चोर जेम चोरी करे, अने हरे मा'जननो माल। तेम अंतरअरि चोरी करी, वळी करी मूके कंगाल ॥२॥ पछी सुखे दीनपणुं दाखवे, वळी मने माने निरधन। वरते तो पण तेज विना, एम रांक रहे रातदन ॥३॥ जेम दीपशिखा शमी गइ, रही केडे काळी मश। ज्यांज्यां जाये त्यां सांभळे, आपणो अपजश ॥४॥ झांखप

आवी जे जीवमां, तेतो केम करी करे त्याग । रातदिन फडको रहे, जेम तस्कर उपर काग ॥५॥ आत्मा न मनाय आपने, नहि माथे प्रभु प्रताप । एणे करी रहे अभागियो, नव मनाये निष्पाप ॥६॥ एक प्रभुने परहरी, जणावे पोतानुं जोर । तेतो सोसो उडु उगे सामटा, पण भास्कर विना न होय भोर ॥७॥ तेम जेजे थाय जगदीशथी, तेते न थाय नर अमरथकी । निष्कुलानंद ए वातने, समझवी पूरण पकी ॥८॥ कडवुं ॥२५॥

जुओ भगवाने रच्युं आ ब्रह्मांडजी, तेमां कर्या सात द्वीप नव खंडजी । जेमां वस्या जन जुजवे पंडजी, एह सहु भजेछे हरिने अखंडजी ॥१॥ ढाळ—अखंड भजेछे अविनाशीने, वळी थइ दीन आधीन । समर्थ जाणेछे स्वामीने, जाणी पोताने बळहीन ॥२॥ वळी आ ब्रह्मांडमां, कर्या समुद्र ते सात । जळ तेनां जुजवां, बनावियां बहु भात ॥३॥ वळी मरजादना मोटा गिरि, आडा नांखिया एह । तेणे करी निजनिज स्थानके, सुखे वसियां तेह ॥४॥ मध्ये एक मेरु कर्यो, कर्या नव लख तारा लई । शशि सूर समर्थ कर्या, प्रकाशवा सहुने सई ॥५॥ स्थावर जंगम जीव कर्या, कर्यां पोषण ते बहुपेर । आप इच्छाए एह कर्युं, तेनी न लागी वेर ॥६॥ एवा समर्थ श्रीहरि, जेजे धारे तेह थाय । मूकी एवानो आशरो, निर्बळ निजबळ गाय ॥७॥ आश्चर्य वारता ए घणी, भूचरने वसवुं व्योम । निष्कुलानंद ए नरनुं, जाण्या विनानुं जोम ॥८॥ कडवुं ॥२६॥

कोइक नर थइ शठ ज्ञानीजी, रह्याछे स्वतंत्र पोताने मानीजी । निर्लेप आपने माने अज्ञानीजी, ओळखी न शक्या ए अविद्या छानीजी ॥१॥ ढाळ—छानी अविद्याए छेतर्या, थया प्रभुना पितराई । बेठा थइ बरोबरिया, मानी पोताना मनमांई ॥२॥ बांधी मरजाद बहुनामिये, तेने त्रोडवा रहेछे तैयार । मुषो जेम मदिरा पीयने, मारवा इच्छे मांजार ॥३॥ अल्प मति अति बळ करे, पहोच्य पोतानी नव परखे । पण खद्योत ने जेम खग भानु, ते समझाय केम सरखे ॥४॥ जेम ताडिपी ताडे चडे, जाण्युं पहोत्यो हुं सहुनी पार । पण भागे ताडे हाड भागशे, एवो आवतो नथी विचार ॥५॥

१ ताराओ. २ सूर्य.

जे एक ब्रह्म आगमे कह्युं, तेतो जाणो ताड समान। तेथी पक्का प्राणी कंई, नर असुर निदान ॥६॥ माटे ए दिशने मूकवी, थावुं हरिना दास। मन कर्म वचने करी, भावे भजवा अविनाश ॥७॥ प्रभु सरिखा प्रभुज छे, बीजे थवाय नहि कोइ रीत। निष्कुलानंद एह मर्मने, जन चिंतवी जुवो चित्त ॥८॥ कडवुं ॥२७॥

जीव करी पुन्य जो प्रभु थवायजी, तो प्रभु पृथविमां केम मायजी। घरघर प्रत्ये सौ प्रभु कें'वायजी, पछी धार्युं सहुनुं सरखुं न थायजी ॥१॥ ढाळ—धार्युं न थाय धरा उपरे, वळी आकाशमां पण एक। ए मत अणसमझुतणो, तमे समझु समझो विवेक ॥२॥ जोने एकज रीति ने एकज नीति, वळी एकज क्रिया अमूल। जेम जेनो उद्‌भव कर्यो, तेमां पडती नथी भूल ॥३॥ जेम जेने राख्यां घटे, तेम राख्यां चर अचर। मेले न कोइ मरजादने, भूमि व्योमे नर अमर ॥४॥ शेष-साही रह्या पृथवि, दश दिशे रह्या दिगपाळ। सिंधु न मूके मर्या-दने, हद मूके न माया काळ ॥५॥ तेह एक प्रभुनी आगन्या, सहु मानेछे अद्धाय। पोतपोतानी रीतमां, फेर पडवा न दिये कांय ॥६॥ ए घणे प्रभुए घड्य न बेसे, तमे जुवो विचारी वात। स्वर्ग मृत्यु पा-ताळमां, घणी अगणित्ते उतपात ॥७॥ माटे मनमां मानवुं, कर्युं एक हरिनुं थायछे। निष्कुलानंद निगम तेने, नेतिनेति करी गायछे ॥८॥ कडवुं ॥२८॥

पदराग परज—आज गइती हुं तो जमुनां पाणी, ए ढाळ छे—नेतिनेति करी निगम जेना, गुण निशदिन गायरे। एह जेवा तो एकज ए छे, बीजे केम थवायरे ॥१॥ सूरज सरखा एक सूरज छे, शशि सरिखा शशिरे। सिंधु सरिखा एक सिंधु छे, एने उपमा कशीरे ॥२॥ शून्य[1] सरिखो एक शून्य छे, समीर[2] सरिखो समीररे। तेज सरिखुं एक तेज छे, नीर सरिखुं नीररे ॥३॥ एम प्रभु सरीखा एक प्रभु छे, बीजो न होय बराबरीरे। निष्कुलानंद कें' निश्चय करीने, मानी लीयो वात खरीरे ॥४॥ पद ॥७॥

जेने दर्शने दुष्कृत टळेजी, जेने स्पर्शे महापाप पळेजी। जेनी कीर्त्ति सुणतां कर्म बळेजी, जेनुं नाम लेतां महासुख मळेजी ॥१॥ ढाळ—

१ आकाश. २ वायु.

मळे सुख मोटुं घणुं, जेहने संबंधे जरूर। मंगळकारी मूरति, अमंगळ करे दूर ॥२॥ जेना दर्शनसारु देवता, वळी इच्छेछे रही आकाश। रात दिवस हृदिये रही, नाथ निरखवा आश ॥३॥ सदाय सुखी सुर रहे, खान पाननी नहि खोट। पण दीनबंधुना दर्शन विना, माने अभागी मोट ॥४॥ वळी कंइक वसेछे वनमां, तजी सर्वे सुखसमाज। शीत उष्ण सहन करे, ते हरिदर्शन काज ॥५॥ एवुं माहात्म्य दर्शननुं, तेह एक श्रीहरिनुं होय। बीजाना दर्शननुं, माहात्म्य न जाणे कोय ॥६॥ एवुं दर्शन जेहने थयुं, गयुं तेनुं प्रजळी पाप। जीवनमुक्त तेह सही, छति देह एह छाप ॥७॥ ब्रह्ममोहोलनुं बारणुं, मेल्युं उघाडी एहने काज। निष्कुलानंद निर्भय पद, पामशे ए भक्तराज ॥८॥ कडवुं ॥२९॥

वळी स्पर्श प्रभुनो परम पावनजी, जेहजेह पाम्या संत असंत जनजी। तेहतेह थया सहु धन्य धन्यजी, एहनी समता शुं करे साधनजी ॥१॥ ढाळ—साधन बचारां शुं करे, आपे कर्या प्रमाणे फळ। स्पर्श करतां महाप्रभुनो, आपे सुख अटळ ॥२॥ स्पर्श पामी पूतना, हरि धवार्या लई हाथ। पुरुषोत्तमना स्पर्शथी, शंखणी थइ सनाथ ॥३॥ गोविंद स्पर्शथी गोपिका, थई सर्वे श्रुति समान। कुबजा स्पर्शी कृष्णने, निर्भय थइ निदान ॥४॥ एवो स्पर्श पावन अति, परम प्राप्तिनो देनार। पापी प्राणीनो स्पर्श जेह, तेह आवे केम एनी हार ॥५॥ एवो स्पर्श जेने थयो, ते कृतार्थ के'वायछे। बीजां कोटि साधन करे, पण तेहतुल्य क्यांय थायछे? ॥६॥ परब्रह्मनो स्पर्श पामी, जेह थयां पूरण काम। तन मूकतां तरत तेह, पामशे प्रभुनुं धाम ॥७॥ जेम पारसना प्रतापथी, लोहपणुं न रहे लगार। निष्कुलानंद एम नाथस्पर्शे, प्राणी पामे भवपार ॥८॥ कडवुं ॥३०॥

कीर्ति प्रभुनी सुणतां कानजी, जाय अणसमझण अज्ञानजी। प्रगट प्रभुशुं लागे तानजी, एवुं कांय नथि एहनी समानजी ॥१॥ ढाळ—समान न दीठुं शोधतां, हरिकीर्ति जेवुं कोय। जश सुणतां जगदीशना, थया संसारपार जन सोय ॥२॥ पृथु ने परीक्षित आदि, वळी जनक जेवा नरेश। नारद हनु सनक आदिक, हरि कथा सुणेछे हमेश ॥३॥ जुवो वळी आ जक्तमां, हरिजश सुणेछे हेते करी।

कष्टमां एह काम आवे, संकट सर्वे जाय तरी ॥४॥ एवी कीर्त्ति कोणनी, जेने सांभळीने ताप टळे । अन्यकथाने काने सूणतां, पुण्य सर्वे परजळे ॥५॥ पतितने पावन करवा, जश हरिना छे जाह्नवी । एह पखी पवित्र थावा, नथी उपाय मानो मानवी ॥६॥ एवा जश जेणे सांभळया, ते सनाथ थया सहु । ओछुं न मानवुं अंतरे, मानवी मोटप बहु ॥७॥ जेनी कहीये पवित्र कीरत्ति, एवा तो हरि एक छे । निष्कुलानंद ए नक्की करवुं, एहज सारो विवेक छे ॥८॥ कडवुं ॥३१॥

जेनुं नाम जप्ये आवे अघअंतजी, समरतां सुख मळे अनंतजी । पामे मोटप जपतां जंतजी, एम समझीने समरेछे संतजी ॥१॥ ढाळ— संत माहात्म्यने समझी, नव मूके नारायणनाम । श्वासोश्वासे ते समरे, घणे हेते घनश्याम ॥२॥ गज गणिका अजामिल आदि, भजी नाम थयां भवपार । पतितपावन नाम हरिनुं, एथी पाम्या अनेक उद्धार ॥३॥ ध्रुव प्रह्लाद ने द्रौपदी, थयां नाम भजीने निःशंक । पाणी उपर पाषण तर्या । तेपण नामने अंक ॥४॥ मोटा मुनि माळा लई, जपेछे नारायणनाम । रात दिवस रटण करतां, पळ न पामे विराम ॥५॥ जोगी वसे जई वनमां, खाय फळ फूल वनपान । एम दमी निज देहने, वळी भजेछे भगवान ॥६॥ महामाल मान्यो मने, नारायणना नाममांई । तेणेकरी एकतार अंतरे, समरेछे जो सदाई ॥७॥ एवो महिमा मूर्ति तणो, प्रिछव्यो बहु प्रकार । निष्कुलानंद ए वारता, नक्की छे निरधार ॥८॥ कडवुं ॥३२॥

पदराग धोळ—भक्ति जोइने व्रजनारीनी, ए ढाळ छे—जेनी मूर्ति मंगळरूप छे, स्पर्शतां पाप पळायरे । अनेक जन्मनां अघ अति, जेनुं नाम जपतां ते जायरे; जेनी० ॥१॥ जेने दर्शने सर्वे दुष्कृत टळे, बळे बहु कर्मना कोटरे । जेनुं स्मरण करतां संकट शमे, वळी लागे नहि काळनी चोटरे; जेनी० ॥२॥ जेनी कीर्तिने सुणतां कानमां, थाय नर निर्भय निदानरे । जेनो महिमा न के'वाय मुखथी, एवा छे ए श्रीभगवानरे; जेनी० ॥३॥ एम सर्वे अंगे सुखदायि छे, मूर्ति जेनी मनोहररे । निष्कुलानंद एह नाथने, नावे कोइ बीजुं सराभररे; जेनी० ॥४॥ पद ॥८॥

एम समझ्या विना जे अधूराजी, प्राकृत गुणे करी माने पूराजी ।

परने पीडवा सुधा अति शूराजी, पळे पळे वळमां तर्क अति तुराजी ॥१॥ ढाळ—तुरा अति अंतरमां, तेणे गरीबनी गणती नहि। शियाळ वेष लई सिंहनो, बिवरावे बीजां कहि ॥२॥ पण जंबुक मन नथी जाणतो, आतो बळ छे अजिननुं। तेणे करीने थायछे, अपमान दुर्बळ दीननुं ॥३॥ एम गुण गोविंदना, जरायक पामेछे जन। माने हुं मोटो थयो, सर्वे गुणे संपन्न ॥४॥ तेणे करी तन मनमां, फोगट रहेछे फूल्य। पण तपासतो नथी तेहने, जे भारे आवी गइ मूल्य ॥५॥ जोने पे'री घरेणां परनां, मने मानवी मोटाई केम। ज्यारे उतारी लेशे अंगथी, त्यारे रहीश तेमनो तेम ॥६॥ माटे मोटप मानवी, मोटी महा प्रभु-मांई। जोई पोताना जोरने, जन जोम न करवुं कांई ॥७॥ निश्चय नथी निपजतुं, आपणाथी अणुभार। निष्कुलानंद एम नरने, करवो वारमवार विचार ॥८॥ कडवुं ॥३३॥

एम विचार करवो नरने घणोजी, शुभ गुण सर्वे श्रीहरितणोजी। गुणसागर गोविंदने गणोजी, ए सम नहि गुण आपणोजी ॥१॥ ढाळ—आपणा गुणने गणतां, अतिशय अनादर थाय। अर्थ एके सरे नहि, जाणो जरुर लज्जा जाय ॥२॥ पो'च्य न होय पोता पासळे, वळी करे वडाइनी वारता। काम पडे केम करशुं, एम नथी विचा-रता ॥३॥ जेम दाम विनानी हाम हैये, करे कोइ सुखकारणे। तेतो पागुल्लुं चालवा पण लीधुं, विना वाहन वारणे ॥४॥ माटे मोटप न मानवी, गुण परना पामीने। दीन आधीन वरतवुं, सौ संतने शिश नामीने ॥५॥ अल्प गुणना अभिमानमां, अपराध थाय शुद्ध संतनुं। पामवानुं सुख रहे पाछळे, आवे दुःख अत्यंतनुं ॥६॥ माटे विचारी वरतवुं, घणुंघणुं गरजु थई। अलमस्ती न देवी आववा, बेगरजु थावुं नई ॥७॥ आवी वातने अंतरे, राखशे जन रुडी रीतशुं। निष्कुलानंद ते उपरे, प्रसन्न थाशे प्रभु प्रीतशुं ॥८॥ कडवुं ॥३४॥

आपणा गुणमां अविद्या रहीजी, अतिशय झीणी ओळखाय न-हिजी। स्वभाव सरिखी रहीछे थइजी, तेणे मुझव्या मोटामोटा कंइजी ॥१॥ ढाळ—मोटामोटा कंई मुझव्या, मनावी गुणनुं मान। अं-तरमांई बेठी अजा, ते जोरे करेछे ज्यान ॥२॥ कविमां थई कविरूपे,

---

१ चामडुं.

गायकमां गायक थई । पंडितमां थई पंडितरूपे, तेने केणे कळी नई ॥३॥ दीनमां थई दीनरूपे, थइ दातारमांहि दातार । जोगी जति तपसी संन्यासी, वर्णाश्रमरूपे अपार ॥४॥ भूपमां थई भूपरूपे, धन-वानमां धनवान । उच नीच नरनारमां, ज्यां जेवुं अभिमान ॥५॥ आपापर ने चर अचर, सौने अंतरे वसी अजा । पर पोतानां परठी, करेछे बेठी कजा ॥६॥ आव्यो गुण जे आपमां, तेनुं बळ लई बोले घणुं । एम अविद्याये फेरव्युं, शिश ते सौ जनतणुं ॥७॥ भूल्या दिश भगवाननी, लीधी आपणा गुणनी ओट । निष्कुलानंद ए न-रने, खराखरी गइछे खोट ॥८॥ कडवुं ॥३५॥

एह अविद्या लेवी ओळखीजी, वण समझे न थवाय सुखीजी । जाण्या विना जन थाय छे दुःखीजी, शांति न वळे समझ्या पखीजी ॥१॥ ढाळ—समझ्या विना शांति नही, रहे अंतरे अति उद्वेग । प्रि-छ्या न दिये पाधरुं, भीतरमां मायानो भेग ॥२॥ दिये उपदेश दिवस रजनी, तुं देह देह छो तुं देह । तेह विना रूप ताहरुं, नथी बीजुं कहुं तेह ॥३॥ बाळ जोबन वळी वृद्ध तुं, तुं छो श्याम गौर शरीर । रोगी अरोगी तुं सुखी दुःखी, कायर तुं शूरवीर ॥४॥ तुं उत्तम मध्यम तुं, डाह्यो भोळो तुं दास अदास । एम मनाव्युं अंतरे, करी हैयामांइ वास ॥५॥ अविद्याये एम दृढावियुं, उरमांई अनेक प्रकार । तेमज मानी तनमां, सहु वर्तेछे संसार ॥६॥ पण ऊंडुं विचारी अंतरे, केणे खरी न करी खोळ । जेम छे तेम जाण्या विना, सहु करेछे डामाडोळ ॥७॥ साची वात नथी सुझती, नथी करता तेनो तपास । निष्कुला-नंद निर्बळ थई, पडिया मायाने पाश ॥८॥ कडवुं ॥३६॥

पदराग मारु—समज्या विनारे संताप, शमे नहि समझ्या विनारे संताप । सहु विचारो अंतरे आप; शमे० । टेक—आतमाने एके नहिरे, नात जात माई बाप । एतो संबंधी शरीरनारे, प्रिछी परह-रिये परिताप; शमे० ॥१॥ मानिनता मेल उतारियेरे, तो खरी छे निर्मळ खाप । आव्य न करे आंख्यनेरे, थाय ठीकोठीकज थाप; शमे० ॥२॥ हीरा जडावियें आंख्यनेरे, पूर्ण वळगे ए पाप । रंग चढ्ये पोत पलटेरे, सहु छेतराय देखी छाप; शमे० ॥३॥ एम आत्मथी

अळगो रहीरे, शरीररूपी पाळ्यो साप । निष्कुलानंद ए नरस्तुं थयुंरे, गयुं तेज रह्युं तम व्याप; शामे० ॥४॥ पद० ॥९॥

एम समझेछे संत सुजाणजी, बीजा करेछे बहु खेंचाताणजी । आपापरने परठी प्रमाणजी, हेतु विना सहु थायछे हेराणजी ॥१॥ ढाळ—हेराण थायछे हेतु विना, तेतो अणसमझण आपणी । जेम एरण लुहारनी, परतापे ते पीडा तापनी ॥२॥ जेम अंबर सुंदर ओढिये, ते होय कुच्यनी कंडुवे भरुं । अळगुं न करीए अंगथी, तो दुःखनुं नावे सरुं ॥३॥ जेम माथे मेषनो मोटलो, कोइ उपाडे कोयला तणो । खप न आवे खाधातणो, लागे दाघ लुगडे घणो ॥४॥ मेले तो मेलाय खरा, गुण अवगुण बेउ बोज । अणसमझे उपाधी फरे, खरी कर्या विना खोज ॥५॥ जेम तरवुं डंडा तोपने, माथे हीरा पथरा मोट छे। तेम गुण अवगुण जक्तना, खरा देनारा खोट छे ॥६॥ हरिभक्तने हैयामांई, विचारवुं ते वारमवार । वो'रवां नहि विष व्याळ विंछी, ए छे दुःखनां देनार ॥७॥ जेजे वळगे आ जीवने, थाय अटपडुं करतां अळगे । निष्कुलानंद आ जक्तउपाधि, वण वळगाडी वळगे ॥८॥ कडवुं ॥३७॥

केनेक बळ अन्न धन राज्यतणुंजी, केनेक बळ वळी विद्यानुं घणुंजी । केनेक बळ देह देखी आपणुंजी, एह मांहेलुं बळ नथी मारे अणुंजी ॥१॥ ढाळ—अणु नथी एह मांहेल, बळ बीजानुं वळी माहरे । समर्थ सहजानंदजी, हुंतो शरण छउं ताहरे ॥२॥ आकरी वेळामां आवजो, प्रभुजी तमे मारी पास । खरी वेळामां न खसवुं, हरि जाणी पोतानो दास ॥३॥ वसमी वेळाये वालमां, वळी वळी करजो वा'रने । संकटमां श्रीहरि स्वामी, श्यामळा करजो सारने ॥४॥ अंतवेळा छे वसमी, एम वदेछे वेद पुराण । तेह समे तमे तरत आवी, सार लेजो श्याम सुजाण ॥५॥ उठे देवता अंगना, एक दंडो चाले वळी श्वास । तेह समे तमे संभाळजो, मारा अलबेला अविनाश ॥६॥ मागुंछुं एह महाप्रभु, दुःख फोज करजो दूर । व्याधिमां व्याकुळवेळा, श्रीहरि रे'जो हजूर ॥७॥ छेल्ली भलामण एज छे, करजो वसमी वेळाये वा'र । वारमवार विनति करी, कहे निष्कुलानंद निरधार ॥८॥ कडवुं ॥३८॥

कठण वेळा अति अंतनी के'वायजी, महाशूरवीरे पण न से'वायजी । एह दुःखने उपमा न देवायजी, ते समे धीरज केणेक ग्रहेवायजी ॥१॥ ढाळ—ग्रहेवाय नहि घणा दुःखमां, धीरज मोटा धीरथी । रोमरोमे विंछी वेदना प्रगटे, ज्यारे चालवुं थाय शरीरथी ॥२॥ तेह समामां कोण केनुं, ज्यारे परवश प्राणी पडे । स्वार्थ लइ सहु सहुनो, सगां संबंधी सर्वे रडे ॥३॥ तेह समे श्रीहरि स्वामी, वा'ला मां करजो वेल । आधार मारा आवजो, उतावळा अलबेल ॥४॥ मोटेमोटे एह मागियुं, करजो वसमी वेळाये वा'र । तेह सुणीने श्यामळा, प्रभु करुंछुं पोकार ॥५॥ घणा हेतु छो घनश्यामजी, सुखद साचा सनेह । तम विना त्रिलोकमां, नथी सा'य करवा एह ॥६॥ एह समो जो सुधर्यो, तो सुधर्युं सर्वे घणुं । एह समो जो बगड्यो, तो शुं उपज्युं शुभ गुणतणुं ॥७॥ तेहमाटे तम पासळे, मागुंछुं हुं महाराज । निष्कुलानंद कहे नाथजी, एह समे राखजो लाज ॥८॥ कडवुं ॥३९॥

लाज मारी छे हरि तमारे हाथजी, मुज अनाथना तमे छो नाथजी । संकटमांहि स्वामी रे'जो साथजी, एटली सुणजो गरीबनी गाथजी ॥१॥ ढाळ—गाथ सुणी गरीबनी, गुणनिधि ग्रे'जो बांय । म जोशो अवगुण माहेरा, श्रीहरि करजो सा'य ॥२॥ अधम उद्धारण पतितपावन, दीनबंधु छो दयाळ । जोइ बिरुद सामुं श्यामळा, सुखदायि लेजो संभाळ ॥३॥ घणा गुन्हा घनश्यामजी, तमे बक्ष्या आगे आश्रितना । तेम गुन्हा गोविंद मारा, बक्षजो बहु रीतना ॥४॥ तमाराने तम विना, नथी अन्य कोइ आधार । ते जाणोछो जगदीश तमे, शुं कहुं हुं वारमवार ॥५॥ जेना जे आश्रित छे, प्रभु तेनी छे तेने लाज । तेह विना त्रिलोकमां, पनुं कोण हेतु महाराज ॥६॥ तेहसारु हरि तमने, वळीवळी विनति करुं । अवर बीजा उपायथी, नथी आवतुं दुःखनुं सरुं ॥७॥ जे के'वानुं हतुं ते में कह्युं, हरिकृष्ण जोडी जुग हाथ । दीनबंधु दील धारजो, निष्कुलानंदना नाथ ॥८॥ कडवुं ॥४०॥

पदराग मेवाडो—अंतकाळे आवीरे संभाळी लेजो श्यामळारे, ए ढाळ छे—नाथजी निवारो रे दोष निज दासनारे, जोशो मां अवगुण मारा जीवन । प्रभुजी संभारीरे बिरुद पोतातणुं रे, करीये पतितने

रे पावन; नाथजी० ॥१॥ अनेक अधम रे आगे उद्धारियारे, थाय नहि गणतां तेनो रे थाप । दीनना बंधु छो रे दीनदयाळजीरे, शरणागतना हरण संताप; नाथजी० ॥२॥ आकरी वेळाये रे आवोछो उतावळारे, वा'ला नथी करता वेळ लगार । सही न शको रे संकट संतनांरे, पूर्ण हेतु छो प्राण आधार; नाथजी० ॥३॥ संसार तो सर्वे रे जेने शत्रुज छे रे, मित्र एक तमे रे महाराज । निष्कुलानंद रे कहे नरतन धरीरे, आवोछो अलबेला एह काज; नाथजी० ॥४॥ पद ॥१०॥

काज करवा संतनां घनश्यामजी, आवोछो अवनिये मुकी निज धामजी । तेतो हरिजननां करवा कामजी, तम विना ठरवा नथी संतने ठामजी ॥१॥ ढाळ—ठाम नथी बीजे ठरवा, तम विना तमारा जनने । तेहसारु अवनिये आवो, नाथ धरी नर तनने ॥२॥ हाजर छो हरिजनना, कष्ट कापवा करुणानिधि । निमिष एक नथी रे'ता न्यारा, करोछो रक्षा बहु विधि ॥३॥ बाप पाळे जेम बाळने, क्षणु क्षणुए लिये खबर । तेहथकी अधिक हेते, जन पाळोछो बहु पेर ॥४॥ संतना शत्रु संहारवा, ततपर रो'छो तैयार । अंतर बारे अरि भक्तना, सच करोछो संहार ॥५॥ हरिजनने हमेश हजारुं, विघन करेछे विबुध । तेने अर्थे तैयार राख्यांछे, चार करे चार आयुध ॥६॥ धन्यधन्य समर्थ धणी, धर्मनंदन धर्मना पाळ । सुधर्मीना सनेही छो, छो अधर्मीना काळ ॥७॥ हेतु छो हरिजनना, सदा सर्वदा सुंदर श्याम । निष्कुलानंदना नाथजी, वालम मारा विश्राम ॥८॥ कडवुं ॥४१॥

विश्राम छो वा'ला वसमे समेजी, ज्यारे निजजनने दुष्ट आवी दमेजी । ते तमारा संत घणुंघणुं खमेजी, पण तेनुं दुःख तमने नव गमेजी ॥१॥ ढाळ—गमे नहि गरीब पीडतां, तमे क्रोध करोछो तेह कारजे । दासनां दुःख टाळवा, राखता नथी आळस रजे ॥२॥ शीघ्र रहोछो स्वामी मारा, ते संतनां संकट टाळवा । अखंड रे'छे बहु अंतरे, तान जन पोताना पाळवा ॥३॥ क्षण एक खमी न शको, पीडा जन पोताना तणी । एने अर्थे अलबेलडा, करो छो जतन घणी ॥४॥ माटे निःशंक निजजन रे'छे, विघ्न कोइ व्यापतुं नथी । सा'य करोछो जे संतनी, ते के'वातुं नथी कथी ॥५॥ गुण तमारा गणतां, आवतो नथी वळी अंत । एवुं वा'लुं नथी अंग आपनुं, जेवा वा'ला छे

संत ॥६॥ जणायछे मारा जीवमां, संत हेते रो'छो सावधान । कही देखाडुं शुं कृपानिधि, भक्तभयहारी भगवान ॥७॥ साचा सनेही श्यामळा, तमे संतना छो श्रीहरि । निष्कुलानंद ए वारता, खचित छे खराखरी ॥८॥ कडवुं ॥४२॥

तमने वा'ला छे तमारा जे जनजी, तेह हरिजननुं कहुं वरतनजी । नथी विसारता तमने निशदनजी, तम विना बीजे नथी मानतुं मनजी ॥१॥ ढाळ—मन बीजे नथी मानतुं, रे'छे तमारा चरणमां चित्त । दैहिक दुःखे नथी दाझता, नथी पंच विषयमां प्रीत ॥२॥ सूतां बेठां जागतां, गायछे जो तमारा गुण । मिटथकी नथी मुकता, सुंदर मूर्त्ति सगुण ॥३॥ अन्य भरोंसो उरमां, वळी नथी केनो निरधार । तम विना त्रिलोकमां, नथी पडतो बीजानो भार ॥४॥ सर्वेना कारण समझी, समरेछे श्वासउश्वास । मोक्षादि नथी मागता, रे'छे चतुरधाथी उदास ॥५॥ निष्कामी निष्पाप निर्मळ, निर्वैर मे'र मने घणी । एवा जन जोइ आपणा, तमे करो रक्षा तेहतणी ॥६॥ तमारे तेह तेहने तमे, एम अरस परस छे प्रीत । तेनां पाळोछो लाड तमे, श्रीहरि जो रूडी रीत ॥७॥ आश्चर्य एनुं अमने, वळी नथी मनातुं मन । निष्कुलानंदना नाथजी, छो भक्तवत्सल भगवन ॥८॥ कडवुं ॥४३॥

हरिबळगीता हेते सांभळशेजी, तेहना सर्वे शोक संशय टळशेजी । समझी सांभळतां पाप पळशेजी, निरबळ नरने बळ मळशेजी ॥१॥ ढाळ—मळशे बळ निरबळने, ते प्रभुने प्रतापे करी । समुद्र जे संकटनो, ते तरत नर जाशे तरी ॥२॥ पुष्टी छे प्रभुना दासने, आ ग्रंथमां घणी घणी । हार्यांने हेमत आवशे, अपो'च टळशे आपणी ॥३॥ लडथडतांने लाकडी, काजु आपीछे करमांई । भोंये पड्यानो भय टळ्यो, कहुं बीक न रही कांई ॥४॥ हेमत सहित हालशे, करी कायरता वळी दूर । आगळ पग आरोपशे, थईने साचो शूर ॥५॥ घणुं बळ घनश्यामनुं, अति आवशे उरनेविषे । मोळप मटशे मननी, आ ग्रंथ जो सांभळशे ॥६॥ एकादश पद चुंवाळीश कडवां, वळी चारसें एनां चरण छे । निर्बळ सबळ संतने, सदा एह सुखकरण छे ॥७॥ संवत अढार अठाणुनो, मास पुरुषोत्तम पुन्यम दने । निष्कुलानंद जनहेत अर्थे, कर्यो ग्रंथ समझी मने ॥८॥ कडवुं ॥४४॥

पदराग धोळ—मने मानीयो मोद अपार, समझी वात सारी । सारी पेठ्ये में शोधियुं सार, मति जेवी हती मारी ॥१॥ मारी जाणमां आवियुं जेम, तेमनुं में तेम कह्युं । कह्युं अंतर उपज्युं एम, समझवा सारु थयुं ॥२॥ थयुं निर्धनने धनरूप, वसमी वेळा समे । समे अंतर ताप अनूप, दुष्ट कोइ नव दमे ॥३॥ दमे समझ्या विना शरीर, प्रगट प्रभुने मेली । मेली मही वलोवतां नीर, प्रापति सई छेल्ली ॥४॥ छेल्ली समझण संतनी एह, प्रताप प्रभुनो जाणे । जाणे समर्थ श्रीहरि तेह, भरोंसो ए उर आणे ॥५॥ आंणे टांणे करवो विचार, विवेके वळीवळी । वळी नरने करवो निरधार, मोटा जो संतने मळी ॥६॥ मळ्यो मनुष्य देह अमूल्य, फरीफरी मळतो नथी । नथी घटती राखवी भूल्य, कहुं शुं हुं कथीकथी ॥७॥ कथी कह्युं में सर्वनुं सार, शाणा समझी लेजो । लेजो निष्कुलानंदनो विचार, सुंदर सारो छे जो ॥८॥ पद ॥११॥ इति श्रीसहजानंदस्वामिशिष्यनिष्कुलानंदमुनिविरचिता हरिबलगीता संपूर्णा ।

श्रीस्वामिनारायणो विजयतेतराम् ।

श्रीनिष्कुलानन्दमुनिकृत-

काव्यसङ्ग्रहे

हृदयप्रकाशः ।

सोरठा—समरुं श्रीघनश्याम, मंगळ करवा माहेरुं । अमृतपद ए नाम, अमंगळ अंळगुं करे ॥१॥ धर्यथकी धरिये ध्यान, प्रगट पुरुषोत्तमतणुं । निर्विघ्न होय निदान, विघ्न सर्वे विरमे वळी ॥२॥ दोहा—अति झीणी छे आ कथा, कहे न समझे कोय । सो संक्षेपे सूचवुं, मति दियो एवी मोय ॥३॥ वारमवार विनय करी, करुं कथा उचार । मति अति पो'चे नहि, ते पो'चाडो तमे पार ॥४॥ सद्गुरु शिष्य संवादशुं, करुं कथा प्रकाश । जे सुणतां शुद्ध शिष्यने, होय हृदय तम नाश ॥५॥ शिष्य उवाच—शिष्य कहे सद्गुरु सुणो, पुछुछुं लागी पाय । मूर्ति जोवा महाराजनी, इच्छुछुं छुं उरमांय ॥६॥ दिन बहुनो दाखडो, करुछुं कृपानिधान । पण आजसुधी अंतरमां, भाळ्या नहि भगवान ॥७॥ जेम कहो तेम करुं, हाथ जोडी रहुं हजुर । दीनबंधु दया करो, तो हरि देखाय उर ॥८॥ अंतर मारुं अणोसरुं, वण दीठे व्रजचंद । ज्यारे देखुं जगपति, त्यारे सुख आनंद ॥९॥ एम शिष्य सद्गुरुने कहे, अरजी एह महाराज । अंतरमां इच्छा घणी, नाथ निरखवा काज ॥१०॥ सद्गुरुरुवाच । दोहा—सद्गुरु कहे शीद करे, अमथो शिष्य उमंग । सांभळय तारां संबन्धी, केने छे सतसंग? ॥११॥ मन बुद्धि चित्त अहंकार जे, ते कहिये कुसंगी चार । त्यां जोवा इच्छे जगदीशने, तुं करी कोण विचार ॥१२॥ श्रवण त्वचा दृगन दोय, रसना नासा नेक । कहिये पंच ए कुसंगी, कर्य तुं हैये विवेक ॥१३॥

तेमां जोवा इच्छे जगपति, शुं समझी तुं सुजाण। मलिन मंदिरमां हरि, न दरशे केदि निरवाण ॥१४॥ शिष्य उवाच—शिष्य कहे समझ्यो नहि, कहुं कुसंगी ते कोये। समझ्यो सर्वे सतसंगी, एम मनाणुं मोये ॥१५॥ वण समझ्ये वरत्यां नहि, घरनां घातक एह। अभाव एनो नथी आवतो, समझुछुं परम सनेह ॥१६॥ अवगुण एना ओळखाविये, कहुं कृपानिधान। दगो एनो हुं देखीने, समझी रहुं सावधान ॥१७॥ में जाण्युं एह माहेरां, हेतु छे जो हमेश। सनेहीमां शत्रुपणुं, में लयुं नहि लवलेश ॥१८॥ जेम छे तेम जणावियें, आपी शीखामण सार। डहापणमां दीठुं नहि, आभसम अंधार ॥१९॥ समझी शाणो आपने, करे बीजानी हास। मोटो मूरख निसर्यो, ज्यारे कर्यो तपास ॥२०॥ परने बहु परमोदिया, कर्या सतसंगी कोट्य। वृत्ति न वाळि अंतरे, कहो टळे केम खोट्य ॥२१॥ अरिता अंतःकरणनी, पंच इंद्रिय जे पैशून्य। एटलुं मने ओळखावीए, एम कही रह्यो शिष्य मून्य ॥२२॥ सद्गुरुरुवाच। दोहा—तैये सद्गुरु कहे नथी जाणतो, तुं शिष्य अज्ञानी जोर। ओळखावुं एको एकने, चोखां छे जेह चोर ॥२३॥ मननी चोरी मोयेंथी, कहुं कांयेक निरधार। पदार्थ बहु प्रभु विना, राख्यां हृदय मोझार ॥२४॥ संकल्पे सृष्टि सबे, आणी वसावी उर। कहो हरि कियां रहे, भीतर छे भरपूर ॥२५॥ सर नदी वापी कूवा, सिंधु साते द्वीप। संकलपे सर्वे एह, मन देखाडे समीप ॥२६॥ देश विलायत नगरपुर, गाम घोष वनवाट। आणी भर्यां एह अंतरे, गिरि गहर घर घाट ॥२७॥ जेजे वस्तु जगतमां, ते घाली गोती घरमांय। अविनाशी रहे एटली, नथी जायगा क्यांय ॥२८॥ सारासार समझे नहि, लै लावेछे झडी झोट्य। संकल्प सुख दुःखना, करे रातदिन कोट्य ॥२९॥ जेजे विलोके वस्तुने, तेमां थाय तद्रूप। रगरगमां रमी रहे, सुखद दुःखद स्वरूप ॥३०॥ दामदाम समरे दामने, भामभाम समरे भाम। कामकाम समरे कामने, धामधाम समरे धाम ॥३१॥ सुखसुख समरे सुखने, दुःखदुःख समरे दुःख। भुखभुख समरे भुखने, एहवोज मन विमुख ॥३२॥ निमिष एक नवरो नहि, संकल्प करतां सोय। जाग्रत स्वप्न सर्वेमां, दीधिछे दोरी प्रोय ॥३३॥ जडे न जोये जायगा, कहो हरि रहे कोण ठाम। शिष्य तुं समझ्या विना, हैये न करिये

हाम ॥३४॥ सर्वे संकल्प सुखना, करतां आवे स्वाद । एक संकल्प हरितणो, नेक थयो निरस्वाद ॥३५॥ भुंडी वस्तु भींतरे, आणी भरी अनेक । रुंधि हृदये राखियो, एवो नरसो नेक ॥३६॥ तेने तें ओळख्यो नहि, जाण्यो परम स्नेह । जो विचारी शिष्य तुं, अरि कहे तुं एह ॥३७॥ सोरठा—समझ्या विना सुजाण, सुख न होय कोइ दने। सो नकी वात निरवाण, जाणी लहे तुं शिष्य सही ॥३८॥ इति श्री-हृदयप्रकाशमध्ये सद्गुरुशिष्यसंवादे प्रथमः प्रसंगः ॥१॥

शिष्य उवाच दोहा—त्यारे शिष्य कहे समझ्यो सही, जेजे कही कृपा करी वात । आज थकी में ओळख्यां, घरने करी छे घात ॥१॥ एह विना एवां कोये, बीजां जे दगाबाज । कृपा करी के'जो फरी, ओळखुं एने हुं आज ॥२॥ सद्गुरुरुवाच । दोहा—तैये सद्गुरु कहे सां-भळय वळी, बीजी बुद्धि तुं जाण्य । एह तारा अंतरमां, हमेश करेछे हाण्य ॥३॥ जेजे संकल्प मन करे, तेते बुद्धि करे प्रमाण । निःसंशय निश्चय करे, न फरे ते निरवाण ॥४॥ मात तात सुत संबंधी, वळी ते वर्णाश्रम । ठिक एह ठेराविया, नात्य जात्य कुळ धर्म ॥५॥ बाळ जोबन वृद्धपणुं, नाम रूप निरधार । नकी ते निश्चय कर्युं, भर्युं भीं-तर मोझार ॥६॥ नर नारी त्यागी गृही, वळी जे लीधो वेश । तेने तेवुं मनावियुं, अंतरमां अहोनिश ॥७॥ पशु पंखी पन्नग नग, वन-वेली जेजे जात । बुद्धिये बहु निश्चय कर्यां, विदेश देश विलात ॥८॥ एकएकमां अनेक विधि, नाम रूप गुण आकार । ए सर्वे अंतर आ-णियां, के'तां न आवे पार ॥९॥ जेजे जाणी जगतमां, वस्तु विविध प्रकार । तेते दृढावी अंतरे, भर्यो तेनो भंडार ॥१०॥ अवनि आप वळी तेज जे, अनिल ने आकाश । पदार्थ एह पंचना, करी भेळी लइ काश ॥११॥ मणमणनुं मनावियुं, कणकणनी कहुं वात । घण-घणनुं दृढावियुं, जणजणनी जे जात ॥१२॥ पोत पोतानुं पारख्युं, जोत्य जोत्यनुं जेह । रंगरंगना रूपने, तरत मनाव्युं तेह ॥१३॥ वात-वातनी विगती, जातजातनुं जेम । पातपातनुं पारख्युं, धातधातनुं एम ॥१४॥ वणज वे'पार वे'वार व्याज, खत कागळनी खोंच । बु-द्धिमां बेसी गई, पर पोतानी पो'च ॥१५॥ रसरसना रूपने, जाणे जेम छे तेम । खट रस खोळी खरा कर्यां, त्यां हरि देखाये केम

॥१६॥ सूतां उठी सुखना, करे बुद्धि बहु विचार । आ खाधे सुख उपजे, आ खाधे बाधे विकार ॥१७॥ होज हवेली मेडियुं, मंदिर मो'ल मोलात । घर कोट बहु बंगला, मतिये मनावी ए वात ॥१८॥ एवां अनेक अंतरे, भर्यां लई भरपूर । अशुद्ध एवुं अवलोकीने, हरि रहे छे दूर ॥१९॥ वळी रागराग हृदे रख्या, छंद प्रबंधनी रीत । वर्णवर्ण विगती खरी, कांनामात्र सहित ॥२०॥ शास्त्रशास्त्र सर्वनुं, शोधी लिये सार । आवे मळतुं अगमां, ते राखे करी बहु प्यार ॥२१॥ जळजळनुं जाणे घणुं, फळफळनो बहु फेर । खळखळनी खोज खरी, पळपळनी बहु पेर ॥२२॥ राळ रुपैया मो'रमां, मनाव्यो छे माल । कथीर रूपा कनकमां, वेरो न पडे वाल ॥२३॥ माणक मोती मणिकणि, पना पिरोजा हीर । लाल प्रवाळां लसणिया, थाप्या मतिए थीर ॥२४॥ जडिबुद्धि जाणे घणी, गरम वायु वासित । एह आदि बहु अंतरे, नवेनवां नितनित ॥२५॥ मंत्र जंत्र मूठ्य टोनो, नाटक चेटक चोट । भैरव भूत भवानी भय, कै देव अदेव कोट ॥२६॥ जेजे जाण्या जगतमां, तेते निश्चे कर्यां उर । कहो शिष्य हरि क्यां रहे, भर्युं भींतर भरपुर ॥२७॥ कहीकही कथ्यां घणां, रही रहीगयां अनेक, सहीसही वात शोधी कहुं, नहिनहि न के'वाये नेक ॥२८॥ में कथ्या दगा अंगअंगना, रहीगया कई रोमरोम । जथारथ ए जाणवा, छे बुद्धिने फोम ॥२९॥ जेणे जाणी निश्चय कर्यां, भर्यां भींतर नेमांह । खाली ठेकाणुं खोळतां, रे'वा दीधुं नहि क्यांह ॥३०॥ शिष्य नथी तुं समझतो, तुं छुं भोळो भूप । तुंने बोळ्यो ताहेरे, तेनुं न जाण्युं रूप ॥३१॥ सोरठा—साची कहुंछुं ए वात, समझे सुख पामीश सही । नहितो शत्रु साक्षात, वात बगाडशे बहु कहुं ॥३२॥

इति श्रीहृदयप्रकाशमध्ये सद्गुरुशिष्यसंवादे द्वितीयः प्रसंगः ॥२॥

शिष्य उवाच । दोहा—शिष्य कहे साचुं सही, रह्युं अंधारुं घोर । जेने शाहा समझतो, तेतो निसर्यो चोर ॥१॥ वळीवळी बतावजो, ओळखावजो अरि एह । कहो कपट कपटीतणां, हुं सुणीश करी स्नेह ॥२॥ सद्गुरुरुवाच—सद्गुरु कहे चित्त ताहरुं, चिंतवे बहु आकार । कहीकही कहीये केटला, कहेतां ते नावे पार ॥३॥ जे मने उत्थाने मेलियां, प्रज्ञा कर्यां प्रमाण । तेते चित्त निल्य चिंतवे, जाग्रत स्वप्न

सोहे जाण ॥४॥ मात तात सुत संबंधी, देह गेह घर नार । भाई भोजाई भगिनी, एह चिंतवे वारंवार ॥५॥ अवगुण गुण अरि मित्रने, संभारे चित्त सोय । सुखद पदार्थ समझी, चिंतवे चित्त नित्य प्रोय ॥६॥ अन्न धन धाम धरणी, पशु पंखी गाम गरास । देश प्रदेश पुर नगर, चित्त चिंतवे श्वासोश्वास ॥७॥ पेखी पर पोतातणां, राखे हेत कुहेत । एवुं समझी अंतरे, चोखुं मनावे चित्त ॥८॥ आ पंडित आ मूरखो, आ डाह्या भोळा होय । चित्त नित्य एम चिंतवे, सहज स्वभावे सोय ॥९॥ आ रोगी आ रोगी नहि, आ बुड्ढा जुवान बाळ । आ रूप कुरूप नारी नर, चित्त चिंतवे ततकाळ ॥१०॥ पंच भूतथी प्रगट्यां, जड चैतन्यनी जात । अणचिंतवे एके नहि, चित्त चिंतवे दिन ने रात ॥११॥ चित्ते चिंतवी चिंतवी, राख्यां हृदयमां रूप । त्रिलोकमां तलेतल, संभारे सोय स्वरूप ॥१२॥ सर्वे रूप संभारतां, न रहे नवरूं नेक । तारुं सारुं केम करे, शिष्य समझ विवेक ॥१३॥ एणे कर्युं अति अवळुं, तारुं टाळ्युं ठाम । तियां निरखवा नाथने, करुंछुं हैयामां हाम ॥१४॥ आखा जगतनी आपदा, भरी भींतर मोझार । एमां जोवा जगदीशनी, लालच म कर लगार ॥१५॥ शिष्य सोदो संकट थयो, गयो मनुष्यनो देह । अज्ञान आखी विश्वनुं, राखी रह्यो तुं तेह ॥१६॥ पळेपळे पड्यो पेचमां, बळेबळे बळवान । गळेगळे झाली गळ्यो, कळेकळे कह्युं निदान ॥१७॥ तारुं धार्युं क्यां रह्युं?, जो शिष्य विचारी वात । माने नहि कोय मांहेलां, मळी ए जात कुजात ॥१८॥ मन माने मा'ले मळी, चाले डोटा डोट । कर्युं कारज आपणुं, दीधी तुजने खोट ॥१९॥ सोरठा—खोट मोटी शीद खाये, जाये जन्म आ एळ्ये अति । विचारी जोने उरमांये, कांय काम न थयुं रति ॥२०॥

इति श्रीहृदयप्रकाशमध्ये सद्गुरुशिष्यसंवादे तृतीयः प्रसंगः ॥३॥

शिष्य उवाच । दोहा—शिष्य कहे हुं शठमति, रति न समझ्यो रीत । मन बुद्धि मान्यां माहेरां, तेमज मान्युं चित्त ॥१॥ वेरी ते वा'लां जाणियां, एह मोटुं अज्ञान । घरथकी धूतापणुं, न कळ्युं में निदान ॥२॥ वळीवळी करजो वारता, लळीलळी लागुं पाय । मळीमळी मानीश महाप्रभु, कळीकळी के'जो कांय ॥३॥ सद्गुरुरुवाच—सद्गुरु कहे नख शिखालगी, अंगमांहि अहंकार । अहं ममत करी मानियुं, यतर्किं-

चित् कैंये लगार ॥४॥ मन संकल्प मो'रे कर्या, बुद्धि निश्चयना बहु । चित्ते राख्या चिंतवी, ते हुं ने मारुं सहु ॥५॥ मारां मात ने तात छे, मारां भगिनी भाई । मारी जात ने नात छे, मारां सगां ने साई ॥६॥ सुत कलत्र संबंधी, मारुं कुळ कुटुंब । एने अर्थे आ तने, सहुं कष्ट विषम ॥७॥ एह मारां हुं एहनो, तजुं नहि त्रय काळ । ममत एह मेलुं नहि, करुं नित्ये प्रतिपाळ ॥८॥ एने दुःखे हुं दुःखियो, एहने सुखे सुख । एहने जमे हुं जम्यो, एहने भुख्ये भुख ॥९॥ ए छे मारां आतमा, एह छे मारुं तन । ए छे मारां प्राणप्रिये, ए छे मारां जीवन ॥१०॥ मारां मित्र गोत्र एह, मारो वंश वधार । मेलुं केम ए ममतने, मारां ए आधार ॥११॥ अन्न धन माल माहेरो, मारां पशु परिवार । कुळ मारुं उंचुं अति, हुं कुळनो शणगार ॥१२॥ मारे बाप दादे बहु कर्यां, मो'रे मोटां काम । ते घरनो हुं दीकरो, नहि लजावुं नाम ॥१३॥ हुं मोटो हुं मोवडी, पूछे सहु मने वात । दास दासी माहेरे, करे सेवा दिन रात ॥१४॥ हुकम न फरे माहेरो, कंपे सर्वे जन । शेहेर पुर गढ गामनो, हुं छुं एक राजन ॥१५॥ मारे तुल्य त्रिलोकमां, कोण आवे कहो आज । जुवो सर्वे जगतथी, मारी मोटी लाज ॥१६॥ हुं जे करुं ते थायछे, हुं करुं ते न फरे काम । हुं चलवुं तो चाले खरुं, हु छउं सहुनो शाम ॥१७॥ मारुं धार्युं थायछे, न धार्युं नव थाय । बीजो मारी बराबरी, जुवो नथी जगमांय ॥१८॥ हुं रुपाळो रुडो घणुं, हुं गोरो अंग अपार । शोभा कलमां कातरा, मुछ मारी वळदार ॥१९॥ पूर्व पश्चिम हुं फर्यो, उत्तर दक्षिणादि देश । दाढी जटा जोई जाणजो, राख्या छे पंच केश ॥२०॥ हुंहुं करी हाले घणुं, अहं ममत अपार । हुं मारुं माने सही, एह जाणो अहंकार ॥२१॥ हुं पुराणि पंडित हुं, हुं भण्योछुं वेद । शास्त्रमात्र सर्वनो, हुं जाणुंछुं भेद ॥२२॥ जेजे में निर्णय कर्यो, तेमां काढे कोय खोट्य । जाचा न देउं जितीने, करुं हुं कळाओ कोट्य ॥२३॥ हुं वक्ता वाचाळ हुं, हुं मंडळीनो मेत । मारा मुखनी वारता सहु सुंणे करी हेत, ॥२४॥ हुं गुरु हुं गरढो, बीजां सरवे बाळ । मारी बरोबर ए सहु, आवे नहि कोइ काळ ॥२५॥ हुं मारुं करी मानीयुं, जगमां यतकिंचित । एह अहंता रूपनी, शिष्य सुणी ले रीत ॥२६॥ अहंममते

राख्यां अति, भरी भींतर मोझार। जेजे पदार्थ जगतमां, नाम रूप गुण आकार ॥२७॥ छलो छल शरीरमां, भर्यां एह भरपूर। कहो हरि ते क्यां रहे, शिष्य समझ जरूर ॥२८॥ दिन बहुथी दाखडो, तें आद्योंछे आप। पण केम आवे हरि तियां, तारा घरमां पाप ॥२९॥ काढ्यां न निसरे कोयथी, एवां घाल्यांछे मूळ। कळे बळे जाय काढवा, तो सोसो करे ए शूळ ॥३०॥ हरिने दोष दईश मां, श्रीहरि छे जो तैयार। आवि वसे अंतरे, जो होय नवरूं निरधार ॥३१॥ गोबरवाडे घर भर्युं, उकरडो अति गंध्य। एवुं अंतर ताहेरूं, केम रहे हरि तेह मध्य ॥३२॥ सोरठा—अंतर अतिअशुद्ध, विविध भाते विकारे भर्युं। तियां रहे केम शुद्ध, अतिशुद्ध जे श्रीहरि ॥३३॥ इति श्रीहृदयप्रकाशमध्ये सद्गुरुशिष्यसंवादे चतुर्थः प्रसंगः ॥४॥

शिष्य उवाच। दोहा—शिष्य कहे एह सत्य छे, तमे कह्युं जेम छे तेम। वात गइ बहु बगडी, कहो करुं हवे केम ॥१॥ उपाय एहनो अमने, बताविये वालम। कहो केम एह निसरे, तेहनी पडावो गम ॥२॥ अंतःकरण रहे अंतरे, मन बुद्धि चित्त अहंकार। जक्त पदार्थ जे कह्यां, तेतो रहेछे बा'र ॥३॥ केम आव्यां एह अंतरे, भराई गयां भींतर। निसार्यां निसरे नहि, करी रह्यां एह घर ॥४॥ एनी मेळे एह आववा, नथी निश्चे समर्थ। आवी सहु सबळां थयां, आदरियो अनर्थ ॥५॥ अणइच्छयां ए आवि रह्यां, के लाविया बळी कोय। पूछुंछुं एह प्रश्नने, सद्गुरु कहेजो सोय ॥६॥ सद्गुरुरुवाच। दोहा—सद्गुरु कहे साची कहुं, तें पुछी तेहनी वात। श्रुति दइ सांभळय हवे, कहुं तुंने साक्षात ॥७॥ अंतःकरणनी आगळे, प्रधान रहे छे पंच। जोईए जेवुं जे समे, तेवो सोंपेछे संच ॥८॥ दिग वायु दिनकर कहुं, वरुण अश्विनी कुमार। जड चैतन्य जे जक्तमां, तेह लावी करे तैयार ॥९॥ दिगद्वार दोय कान छे, समीरद्वार सोय चर्म। अर्कद्वार सो आख्यदो, एह समझी ले मर्म ॥१०॥ वरुणद्वार जाणो जीभने, अश्विनीकुमार द्वार नाक। वळग्या पंचे वो'रवा, न जुवे पाक नपाक ॥११॥ दिग कानद्वारे करी, वडो करे वे'पार। शब्द सर्वे जक्तना, लइलइ भर्या भंडार ॥१२॥ नर नारी वृद्ध बाळना, युवाना शब्द जेह। वहोरी विविध भातशुं, अंतरे उतर्या एह ॥१३॥

पशु पंखी पन्नगना, जड चैतन्यना जेम । नाम रूप आकार गुण, विगते वहोर्या एम ॥१४॥ सुखदुःखदायि शोधीने, राख्या रुदिया मांय । जेम बोले तेम जाणी लिये, संशय न रहे कांय ॥१५॥ शत्रु मित्र शब्दने, समझे सर्व सुजाण । भेळा कर्या लै भींतरे, घटमांही घमसाण ॥१६॥ ढोल नगारां दुंदुभी, तुरी शरणाइ शंख । झांझ मृदंग मंजीरां, गोमुख शींगी असंख्य ॥१७॥ सतार सरोदा सारंगी, सरीमंडळ मोरचंग । भेख भुंगळां वांसळी, दोकड मोचख उपंग ॥१८॥ घडियाळ घंटा घुघरा, झालर जंतर जेह । बीणा बेतांनरबाज डफ, रणशींग तिंदरी तेह ॥१९॥ करणाटककमाचा, खरअलगोजासार । तबल त्रासां खंजरी, पडघम आदि अपार ॥२०॥ जेजे बाजां सांभळयां, तेनो करी निरधार । लई उतार्यां अंतरे, नाम रूप आकार ॥२१॥ ग्राम स्वर ताल मूर्छना, तानतणो नहि पार । सूणी शीखी सांभळी, भर्या हृदय मोझार ॥२२॥ कवित सवैया साखी छप्पे, जेजे छंदनी जात । दोहा चोपाई सोरठा, शीख्यो सहुनी वात ॥२३॥ पूर्वछाया परजिया, पुरा अधुरा छंद । शब्दतणा समूहनां, वस्यां अंतरमां वृंद ॥२४॥ काव्य कथा पुराण पद, शास्त्र वेद बहुविध । एह भराणां भींतरे, पेखी देख प्रसिद्ध ॥२५॥ एक पशुमां अनेक विध, अति जुदा उचार । रीत जे रवरवतणी, के'तां न आवे पार ॥२६॥ गज बाज गाय महिषी, उंट खुंट खर जंबु वाघ । शब्द श्वानना सांभळी, न होय अति अनुराग ॥२७॥ रींछ भींछ ने भूंडणां, व्याघ्र वानर नोळ । शब्द सुणी समझी, राख्या हृदये अतोळ ॥२८॥ रोझ गेंडां सेमरां, सावरसींगा सोय । रूपसहित राख्यां हृदे, रह्युं न बा'रुं कोय ॥२९॥ एह आदि अनंत पशु, कहेतां ते नावे पार । रवरवे जुदां जाणिये, नाम गुण आकार ॥३०॥ कही कही कहीये केटला, पशुशब्द प्रकार । आविरख्या सहु अंतरे, नथी माग लगार ॥३१॥ मोर बपैया शुक मेना, शब्द एना सुखदेण । काक कपोत चिघरी, उलुक शब्द दुःखदेण ॥३२॥ सारस हंस षटपदा, रव एहना रसाळ । बक शिंचाणा शकरा, एह बोल्ये बहु जंजाळ ॥३३॥ एह आदि अनंत खग, बोले बहु प्रकार । शुभाशुभ स्वर सांभळी, राख्या हृदय मोझार ॥३४॥ पंखी बहु पेरपेरनां, बोली-

मां बहु फेर । शब्द समझे सहुना, एहमां नहि अंधेर ॥३५॥ शब्द आवे कानमां, लावे रूप आकार । तेते सर्वे समझीने, भर्यां लइ भंडार ॥३६॥ पग मांख्वानी जायगा, नथी नवरी नेक । त्यां तेडेछे नाथने, वण करे विवेक ॥३७॥ श्रवणद्वारे शोधीने, आण्या शब्द अनंत । उतार्यां ले अंतरे, समझे एह बुद्धिवंत ॥३८॥ एम वसाव्यां अंतरे, जक्तपदारथ जोर । ते जाणेछे ताहेरां, पण ए छे चोखां चोर ॥३९॥ शिष्य तुं समज्यो नहि, गयो एळ्ये अवतार । तारुं तारा उपरे, चाल्युं नहि लगार ॥४०॥ गाफल तुं घरघरना, ठगी खायछे ठग । काम पडे केनां नहि, सर्वे स्वारथ लग ॥४१॥ कहिये शिखामण केटली, हैये नहि उकेल । आशा सही ए अंबुनी, उन्मत्त माथे हेल ॥४२॥ सोरठा—उन्मत्त नरनी संपत, अवर जनने आवे अरथे । पोते भोगवे विपत, बुद्धिहीन जे बावरो बहु ॥४३॥ इति श्रीहृदयप्रकाशमध्ये सद्गुरुशिष्यसंवादे पंचमः प्रसंगः ॥५॥

शिष्य उवाच । दोहा—शिष्य कहे साचुं सही, में समझाणुं नहि सोय । तमे कह्ये तपासियुं, मारुं न मळे कोय ॥१॥ ठगठग ठग ए फांसियां, शाहा जाणी कर्यो साथ । मोटा रणमां रोळियो, मार्यो गयो अनाथ ॥२॥ एह जेवां होय अंगमां, ओळखावो मुने आज । नाथ तमारा हाथमां, मारी छे गुरु लाज ॥३॥ सद्गुरुरुवाच—एवुं सुणी सद्गुरु बोलिया, सुणजे शिष्य सुधीर । त्वचा द्वारे वों'रिया, स्पर्श बहु समीर ॥४॥ स्पर्श सुखद संसारमां, दीठा सुण्या सोय । पिंड अंतर स्पर्श्यां विना, मळ्ये मेल्या नहि कोय ॥५॥ शीत उष्ण शरीरशुं, प्रीते स्पर्श्यां जेह । चर्म मर्म चोखां करी, राख्यां हृदये तेह ॥६॥ नारी नाना बालनो, स्पर्श ते सुखरूप । कोमळ काया स्परशी । अंतर उतारी अनुप ॥७॥ गादी तकिया गादलां, मशरु कां मखमल, लासां गालमसुरियां, ओशिसां अवल ॥८॥ रुडां एह सहु रेशमी, सुंवाळां सुखदेण । एनो स्पर्श पामतां, के'वा रे' कांये केण ॥९॥ सेज समारी सुमने, कोमळ कळी फूल । स्पर्श कर्यो सूइने, ते केम जाशे भूल ॥१०॥ मंद सुगंध शीतळनो, स्पर्श्यो पंखे पवन । तेनुं सुख शरीरमां, विसरे नहि कोय दन ॥११॥ चूवा चंदन चरची, अत्तर चोळ्यां अंग । तेल फूलेल तनमां, स्पर्शी पामे उमंग ॥१२॥

लीसां सुवाळां लुगडां, झीणां घाटां जेह । जेजे स्पर्श्यां पिंडने, अंतर उतार्यां एह ॥१३॥ अतिसुंवाळां सावडु, तेह स्पर्श्यां स्वचाय, भर्यां छे तेह भींतरे, सर्वे हृदया मांय ॥१४॥ वनवेली पात पाषाणनो, स्पर्श सुख दुःखदाइ । गुण सहित ग्रहण करी, राख्यां हृदया मांइ ॥१५॥ व्याळ विंछि विष वहनि, स्पर्शे पीडा थाय । एह पण सर्वे अंतरे, राख्यां समझी सदाय ॥१६॥ स्पर्श पशु जातनो, शुद्ध अशुद्ध सोय । ओळखी उतार्यो अंगमां, निश्चे संशय न होय ॥१७॥ अनेकविधिनी औषधी, गुण जाणे जन जरूर । एक स्पर्शे आनंदशुं, एक परहरे दूर ॥१८॥ जळ फळ जेजे जगतमां, स्पर्श कर्यो प्रमाण । एक स्पर्शे पीडा टळे, एक स्पर्शे प्राणनी हाण ॥१९॥ एम स्पर्श सर्वे शोधीने, उतार्याछे उर । जडे नहि जोतां जायगा, भर्याछे भरपुर ॥२०॥ अविनाशी रहे एटलो, नथी माग मगन । सोइअग्र सूनुं नहि, सर्वे वस्यां सघन ॥२१॥ ज्यां ढेड ढीमर ढोलवी, त्यां विप्र वसे कोण विध । कलाल कसाइ काफरा, पापी ज्यां प्रसिद्ध ॥२२॥ एहवां तारे अंतरे, आवि वस्यां अघवंत । कही देखाडुं केटलां, कहिये न आवे अंत ॥२३॥ इयां निरखवा नाथने, शिष्य इच्छुछुं शुं जोय । अशुद्ध एवा अंतरमां, हरिनुं दर्शन नो'य ॥२४॥ गंध गोबरवाडमां, कागा करे कलोल । हंस तियां हिसे नहि, माने दुःख अतोल ॥२५॥ जेह एवां तेवो तुज छे, मळ्यो सम स्वभाव । अतिशे अचलुं थयुं, न कर्यो तोये अभाव ॥२६॥ वण समझे विनति करी, अमथो करे अरदास । नथी उधारो एहनो, पण तुं तारुं तपास ॥२७॥ सोरठा—तपासी न कर्यो तोल, अंतरे निरंतर अवलोकीने । खोयो जन्म अमूल्य, वणविचारे वात गइ ॥२८॥ इति श्रीहृदयप्रकाशमध्ये सद्गुरुशिष्यसंवादे षष्ठः प्रसंगः ॥६॥

शिष्य उवाच । दोहा—शिष्य कहे समझ्यो सही, आज थकी एह वात । नेक अति नरसुं थयुं, घरने करी उत्पात ॥१॥ वाघ विंछी व्याळने, पाळी करे कोय पुष्ट । सुख स्वप्ने आपे नहि, दुःखदायी एह दुष्ट ॥२॥ गम विना फांसीगरनो, वडो कर्यो विश्वास । गरिब थइ रही घरमां, नांखी गळामांही फांस ॥३॥ जेजे मारां वेरवी, पापी पुरां प्रसिद्ध । सद्गुरु ए ओळखावजो, वेरी सद्य बहुविध ॥४॥ सद्गुरु-

दवाच—सद्गुरु कहे शुद्ध शिष्य तुं, ओळख्यो में अभिप्राय । कहेतां कसर नहि रहे, जो समु ते समझाय ॥५॥ अंतर चोरी अणुजेटली, छानी नहि रहे छेक । दृश्य देखाडी तुजने, ओळखावी एकोएक ॥६॥ दृग वायु देखाडियां, तेमज समझे सूर । नेत्रद्वारे रूपने, जोइ लावेछे जरूर ॥७॥ बाळ युवा युवति, वृद्ध वनिता जाण । श्याम श्वेत शरीरशुं, पेखी राखी परमाण ॥८॥ आभूषण अनेकविध, घणे प्रकारे घाट । कनक रुपा त्रांबा कलि, पीतळ सीसां पाट ॥९॥ वेढ विंटी कुंडळ कडां, हांस हूलर हार । पोंची बाजु बेरखा, कडी वेलतंगलाकार ॥१०॥ तोरा उतरी सांकळी, सुंदर मोती शिरपेच । कंकण मुद्रिका मेखळा, नूपुर रूपदलविच ॥११॥ के'तां पण कहेवाय नहि, घरेणां घणी जात । रूप आकार हृदये, रहेछे दिन ने रात ॥१२॥ राळ रुपैया मो'र ममुदि, पैसा बहु प्रकार । एह सर्वे अंतरे, रख्या रूप आकार ॥१३॥ एहआदि अनेकविध, धातु घननुं रूप । आवी वस्युं अंतरे, समझ्यो सुखद स्वरूप ॥१४॥ एक लोहमां लेखुं नहि, एटलां रूप आकार । शस्त्र सर्वे शोधी कहुं, तो केहतां न आवे पार ॥१५॥ ठार लुहार कृषीकर, सै संघाडिया सोनार । उद्यम करे आयुधवडे, नाइ जणसाली कंसार ॥१६॥ एनां आयुध अनेकविध, तेवडे घड्या जे घाट । कहेतां पण कहेवाये नहि, नथी कहेता तेह माट ॥१७॥ धुबाको ने धार अणी, एह संबंधी आयुध । लडी मरे सहु लोकमां, करे परस्पर युद्ध ॥१८॥ रोमरोममां रमी रह्यां, रूप ए रगरगमांय । नखशिखा खाली नथी, ए विना अंतर कांय ॥१९॥ काष्टतणा कहुं केटला, घडि कर्या जे घाट । वा'ण वहेल्य रथ पालखी, पलंग पटारा पाट ॥२०॥ गाडां घांणी घोडियां, जोडियां शांति सोय । चिचु चारट चरखा, रेंट रेंटिया होय ॥२१॥ मेडी मोहोल हवेलियो, तेमां कर्या जे रूप । एह उतार्यां अंतरे, समझी सुखद स्वरूप ॥२२॥ पृथवीघाट बहु पेखिये, कर्यां जेह कुंभार, नयणे जोइ नकी करी, राख्या हृदय मोझार ॥२३॥ गोळा घडा गागरडियो, हांडि ढंकपात्र हजार । कूंडां कुंडी तावडी, बरणी बदुक अपार ॥२४॥ कमंडळ करवा कोडियां, चपण चरुडा ईंट । नाळ शरावा मोभीयां, राख्यां उर जोइ मिट ॥२५॥ एम ठार लु-

हार सोनारनां, कंसार कुंभार सलाट । कह्या न जाये कोयथी, घणा घड्या जे घाट ॥२६॥ झाड पा'ड पाषाण पृथवी, पुर शहेर नगर नदी कोट । लईलई भर्या भींतरे, राखी नथी कांये खोट ॥२७॥ नोर खरी ने डाबलो, एह संबंधी पशु जात । राख्यां रूप एह हृदये, कहिये क्यांलगी वात ॥२८॥ नर नारी नपुंसक, मनुष्य त्रण प्रकार। आणी उतार्यां अंतरे, नाम रूप आकार ॥२९॥ सिंग सराखी पोपटो, एह संबंधी जे अन्न । ओळखी राख्यां एहने, झाझी करी जतन ॥३०॥ घावा बोले घसरके, एह संबंधी वाजिंत्र । रूप सहित रुडी रीते, एह रख्यांछे अंत्र ॥३१॥ पंच रंगी बहु पेरनां, कापड कहुंछुं कोट । नेत्रथी भींतर भर्या, राखी नहि कांई खोट ॥३२॥ जेजे रूप जगतमां, दीठां सुण्यां सोय । एह रख्यांछे अंतरे, नथी ते था'रुं कोय ॥३३॥ वारंवार शुं वर्णवुं, भर्युं भुंडाये घर । कहीकही कहिये केटलुं, कांइक विचार तुं कर ॥३४॥ अमूलख आ मनुष्यनो, जनम जायछे जाण । गाफलपणे घरमां, थायछे मोटी हाण ॥३५॥ तुं मानेछे तारा मनमां, भारे छुं हुं भगत । समझेछे समझु आपने, अणसमझु जाणी जगत ॥३६॥ समझावेछे तुं सहुने, छे अंतरे अंधारुं घोर । उघाडी जो तुं आंख्यने, घेर्युं घर घणे चोर ॥३७॥ समझ्या विना कां सुइ रह्यो, गयो सर्वे माल । लीधुं लुंटी लांठिये, दीधा ते भूंडा हाल ॥३८॥ सोरठा—खरी खाधी तें खोट, शत्रु मित्र समान समझी । कही कहीये जो कोट, गाफलने गम न होये रति ॥३९॥ इति श्रीहृदयप्रकाशमध्ये सद्गुरुशिष्यसंवादे सप्तमः प्रसंगः ॥७॥

शिष्य उवाच । दोहा—शिष्य के' सद्गुरु सुणो, खरी बतावी खोट । पर जाणी पोतातणां, बांधी ममतनी मोट ॥१॥ दया करी देखाडियुं, अंतरनुं अज्ञान । शठपणे समझ्यो नहि, जोर थयुं जे ज्यान ॥२॥ सद्गुरुरुवाच । दोहा—त्यारे सद्गुरु बोलिया, सांभळ श्रद्धावान । वेरी बतावुं ताहेरां, जे नरसां छे निदान ॥३॥ दिग वायु सूर कह्या, तेवोज वरुण बखाण । रसनाद्वारे रहीने, लावे रस निरवाण ॥४॥ खाटा खारा तमतमा, तिखा गळ्या चिगठ । जीह्वाए जुजवा जोइने, शोधी लाव्यो शठ ॥५॥ पेंडा पतासां पुरियो, शीरो सावुडी सोय । शकरपारा सूतरफेणी, सेव सुंवाळी जोय ॥६॥ बरफी घिरंज कळि

गांठिया, घेवर गुंदरपाक । मगदळ मुरकी मालपुडा, मेसुब सुंदर शाक ॥७॥ खीर खाजां रोटली, साटा जलेबी जाण । हलवो लाडु लाफसी, बासुंदियो वखाण ॥८॥ फाफडा फूलवडी, भजियां ते बहु भात । पुडा पकोडी कढी वढी, दैथरां वडां वडी वात ॥९॥ जाणी जिह्वाए जुजवी, स्वाद सर्वनी रीत । आणी उतारी अंतरे, अति घणी अगणित ॥१०॥ शाक बहु सोयामणां, भाजि तरकारी तेह । वघारी विधविधनी, सुखद जमतां जेह ॥११॥ फळ दळ मूळ कंदनो, जाणी जुजवो रस । जीभे उतार्यो अंतरे, ओळखी ले तुं अवश्य ॥१२॥ जेजे रस आ जगतमां, भर्या सभर भरपूर । तेते रस जीभे करी, आणी उतार्या उर ॥१३॥ एकवार आहार जेजे कर्यो, भर्यो रसे भरपूर । तेने पाछो पामवा, करे जतन जरूर ॥१४॥ विसार्यो विसरे नहि, जे रह्या हृदयमां रस । सूतां बेठां सांभरे, खटके रात दिवस ॥१५॥ भांगे टांगे जो न मळे, तो बळे अंतर बहु रीत । घायल थई घुमे घणुं, एवी बंधाणी प्रीत ॥१६॥ साले घणा शरीरमां, स्वादतणा बहु साल । दिनदिन प्रत्ये दीन रहे, करी मूक्यो कंगाल ॥१७॥ एम रस अनेकविधि, भराई रह्या भींतर । खसे न कोइना खेसव्या, करी रह्या एह घर ॥१८॥ पशु पंखी पन्नग लगे, नर नारी हेराण । देव दानव देखिये, सहु रसना वेचाण ॥१९॥ नथी नजरे आवता, रस नाना रसे रहित । जिह्वाए सहुने जितिया, रही रसना अजित ॥२०॥ एम रीत छे रसनी, समझी लेजे सोय । जेने रसे न रोळियो, एवो न दीठो कोय ॥२१॥ एम ताहेरे अंतरे, स्वादतणुं छे सेन । तियां दयाळ देख्यातणुं, वारु म कर्य तुं वेन ॥२२॥ शिष्य तुं समर्थ नहि, जे कर तुं एहनो त्याग । विगते विगते वशी रह्यां, जराय न रहि जाग ॥२३॥ कियां आवी हरि रहे, कियां रही करिये वात । अनाडी एह अति घणां, करे मोटो उतपात ॥२४॥ सोरठा—अति कर्यो उतपात, वात हाथथी वही गई । दगो दिवस ने रात, अति आदरी बेठां सई ॥२५॥ इति श्रीहृदयप्रकाशमध्ये सद्गुरुशिष्यसंवादे अष्टमः प्रसंगः ॥८॥

शिष्य उवाच । दोहा—शिष्य कहे खुनी खरां, महा दुष्ट दुःख देनार । नकी काढ्यां न निसरे, करुं हुं कोण विचार ॥१॥ जेथे तमे

जणावियां, तैये कर्यो तपास । रैयत ते राजा थई, राजा ते थयो दास ॥२॥ भराडी भेळां थयां, तनमांहि तस्कर । माल मळ्ये मूके नकी, लुटेरु लसकर ॥३॥ एने भरोंसे भव गयो, कर्यो न कोय विचार । हजी छे कोय हरामना, गुरु कहो निरधार ॥४॥ सद्गुरुरुवाच । दोहा—वळता सद्गुरु बोलिया, हजी अरि छे एक । सचेत थई तुं सांभळे, कहुं करी विवेक ॥५॥ अश्विनीकुमार आवीने, घणो लियेछे गंध । ते उतारे अंतरे, बहुविध करवा बंध ॥६॥ सुगंध दुर्गंध दो कहिये, नाके सुंघी सोय । उतारी अंतरमां, शुभ अशुभ दोय ॥७॥ चुवा चंदन सुगंधी, सुगंधी अत्तर धूपेल । कर्पूर अगर सुगंधी, सुगंधी तेल फूलेल ॥८॥ अर्घवास नासा लिये, नितनित्य एह अनुप । आणी मेली अंतरे, समझी सुखद स्वरूप ॥९॥ फूलतणी फोर अति, जाणी जुजवी जेह । भरी सुगंधी भींतरे, तोळी तपासी तेह ॥१०॥ चंपा चंबेली जूई जूथिका, गेहेरी गुलाबी वास । डोलरिये दिशो घणी, पानडी परिमल प्रकाश ॥११॥ गूललाला गूलसोमना, गूलदावदी जे फूल । नरमालिनी नासिका, लीये वास अमूल ॥१२॥ कमळ केवडा केतकी, पारिजातक पीआवास । मरुवा सुगंधी मोगरा, परिमल करे प्रकाश ॥१३॥ सुगंधी सहु शोधिने, उतारी लई उर । भरीछे ते भींतरे, नथी राखी कोय दूर ॥१४॥ अति सडेलो चंटियो, करक नरक वळी कुंड । आवे देखी उबको, भाळे ज्यारे एह झुंड ॥१५॥ बहु दुःखदायक दुर्गंधी, नाके जे न से'वाय । तेपण रही तनमां, दुरगंधी दलमांय ॥१६॥ पशु पंखी पन्नगनी, नर नारीनी नेक । बोली खोळी बहुविधे । राखी एकोएक ॥१७॥ गंध सुगंध गणतां, केदिये न आवे पार । घाली छे ते घटमां, लइलइ नासाद्वार ॥१८॥ एम सभर भराइ रह्यां, शब्द स्पर्श रूप रस । गंध सुगंधी घरमां, रह्यां वसी एकरस ॥१९॥ कह्यां एह ते कुसंगी, सतसंगी नहि सोय । ना'वे केना नो'रमां, करे न कबजे कोय ॥२०॥ सहु जाणे सत्संगी थया, न रह्या कुसंगी कोय । फोगट फूल्ये फुलिया, देख्युं नहि दिल मांय ॥२१॥ काम क्रोध मद लोभनुं, मोह मान ममता मूळ । पंच विषयथी प्रगटे, सहु जनने बहु शूळ ॥२२॥ सत्त्व

---

१ सुगंधी.

रज तम कहिये, एतो छे महेमान । आव्यां गया ए रहे, न रहे नकी निदान ॥२३॥ हरख शोक हाण वृद्धि, तारुं मारुं तेह । पंच विषयथी पेखीये, जित्या हार्या जेह ॥२४॥ सुखी दुःखी संसारमां, पंच विषयथी प्रमाण । पेखी पर पोतातणुं, रहीछे खेंचाताण ॥२५॥ प्रतीति परलोकनी, महा नीचने नोय । संकल्प सुख थावातणो, करे नहि एह कोय ॥२६॥ कीर्ति सुणवा कानमां, अति घणो उत्साह । स्पर्श लेवा शरीरमां, चित्तमां बहुबहु चाह ॥२७॥ रूप जोवा नयनने, रस लेवा रसनाये । सुगंधी लेवा नाकने, नथी आळस कांये ॥२८॥ शिष्य जो जुगते करी, एह खळनी खळाइ । नवे ए नरसां निसर्यां, देखी जो दिल मांइ ॥२९॥ एटला सारु नाथने, आवतां अगम थाय । तुं तो तलखे तेडवा, शिष्य समझ्या विनाय ॥३०॥ सोरठा—नाथे तियां न अवाय, वरते विक्षेप जियां वळी । ते तपास्य तुं तनमांय, नेन रज नव राखे रंचे ॥३१॥ इति श्रीहृदयप्रकाशमध्ये सद्गुरुशिष्यसंवादे नवमः प्रसंगः ॥९॥

शिष्य उवाच । दोहा—शिष्य नमावी शीशने, अरजी करेछे एम । एह कुपात्र काढवा, करुं उपाय हुं केम ॥१॥ सद्गुरुरुवाच । दोहा–सद्गुरु कहे श्रद्धावान जेह, पांमे पंच निदान । वैराग्य स्नेह नियम जेह, सतसंग आत्मज्ञान ॥२॥ एह पंचने प्रिछवी, कहुं जुजवां जाण । जेह पामतां प्राणीने, थाय विषयनी हाण ॥३॥ तेतो तीव्र वैराग्यनो, लागे जेने वेग । ते पंच विषयनो पंडमां, भळवा न दिये भेग ॥४॥ कांतो सनेह श्यामशुं, होय अति घणो अपार । अंगे तेने आवे नहि, पंच विषय विकार ॥५॥ एवां झांझां जक्तमां, न होय नर ने नार । पंच विषयना सुखने, अंगे गणे अंगार ॥६॥ माटे नियम नकी करी, राखे रुदिया मांय । पंच विषयनुं पंडमां, रहे न किल्बिष कांय ॥७॥ निर्वेद स्नेह नियमनुं, कारण संतनो संग । एथी ज्ञान उपजे, तोपण थाय विषयनो भंग ॥८॥ प्रथम वात वैराग्यनी, सुणी लीजे सोय । पछी कहुं हुं प्रीतिनी, छेली नि'मनी तोय ॥९॥ विषलाडु विषपानशुं, तरत तननो नाश । कहो सुख केम उपजे, नाग व्याघ्र संग वास ॥१०॥ जेम खेरी चेरी खाटकी, सफरी पर सींचाण । तेतरपर बाज फरे, ते लीधा कां लेशे प्राण ॥११॥ जेम आखु अहि

आगे रहे, खिली बिलीने पास । मांखी मांकडी आगळये, नहि उगर्यानी आश ॥१२॥ एक ज्ये रचे रया, एक खोदेछे घोर । बळता गडता देखीने, रहे उदास निशभोर ॥१३॥ मुवामुवा खाधा खरा, केडे पडियो काळ । नावे अमर नयणे, स्वर्ग मृत्यु पाताळ ॥१४॥ एहमां ढुंपण आवियो, छउं घडीक ताळ । ते पंच विषय पेखे नहि, देखे नजरे काळ ॥१५॥ एहवुं जेने अंतरे, वरतेछे अहोनिश । तेहने पंच विषयनी, रहे नहि गंध लेश ॥१६॥ कांतो एवा वैराग्यने, पामे कोइ पुन्यवान । नहितो सनेह श्यामशुं, करे नकी निदान ॥१७॥ स्नेहमां शुद्ध विसरे, रहे नहि तन भान । उन्मत्तवत अंगे फरे, भुले भोजन पान ॥१८॥ द्दगे करी देखे नहि, पर पोतानुं पंड । रहे घणुं घनश्यामनुं, आंख्ये रूप अखंड ॥१९॥ श्रवणशुं सुणे नहि, पर पोतानी वात । श्रोत्रे श्रीघनश्यामना, रह्या शब्द साक्षात ॥२०॥ जीभेशुं जाणे नहि, बहु बोल्यानी रीत । बोले तो सहु के' बावरो, जेने प्रभुशुं प्रीत ॥२१॥ एम सरवे अंगनी, शुद्ध भूले सनेह । करतां प्रीत हरिकृष्णशुं, देखे नहि निजदेह ॥२२॥ जेम गोपी गोरस वेचतां, भूली गई तनभान । मही वेचवुं के'वुं मूकियुं, कह्युं लियो बाई कोई कान ॥२३॥ एवा सनेही संतने, पीडे न पंच विषय । जोतां न देखे जगतने, देखे श्याम सनेह ॥२४॥ ए वैराग्य स्नेहनी विगती, नकी कही निदान । निश्चे कहुं हवे नि'मने, तेपण सांभळ्य कान ॥२५॥ काने हरिकथा विना, बीजी इच्छे सुणवा वात । तेदि अन्नने त्यागवुं, एक दिवस एक रात ॥२६॥ स्पर्श सुखद श्यामनो, संतनो सुखदेण । त्वचा इच्छे जो ते विना, तो तजे अन्न दिनरेण ॥२७॥ हरि हरिनी मूरति, संतरूप सुखदाय । ते विना इच्छे आंख्य जो, तो एक दिन अन्न न खाय ॥२८॥ प्रसादी प्रभु तणी, ए रस राखे आश । संत घटित विना रसना, इच्छे तो एक उपवास ॥२९॥ हार सुगंधी हरिसंबन्धी, संत संबन्धी सोय । ते विना चाहे नासिका, तो एक उपोषण होय ॥३०॥ मन मुकि हरि मूरति, अन्य संकल्प करे चित्त । तो करे उपोषण एकदि, त्यारे होय पूनित ॥३१॥ मेली प्रभुनी मूरति, अन्य निश्चय करे कोइ बुध । तो अन्न न खाय एक दिन, त्यारे थाये शुद्ध ॥३२॥ मूरति मूकी म-

हाराजनी, चित्त करे अन्य चिंतन, तो तेनो दोष निवारवा, न जमे अन्न एक दिन ॥३३॥ हरि मारा हुं हरितणो, अहंकार न करे जो एम । एक दिवस अन्नने, कहो जमे ते केम ? ॥३४॥ वैराग्य स्नेह नि'मनी, कही सुणावी वात । संत समागम ज्ञाननी, कहुं हवे साक्षात ॥३५॥ त्रिशे लक्षण तनमां, प्रगट प्रभुना दास । एवा संतना संगथी, थाय विषयनो नाश ॥३६॥ आत्मा अनात्मा ओळखी, चोखो करे विभाग । एवुं ज्ञान जो उपजे, तो थाय विषयनो त्याग ॥३७॥ नवे आवे एम नि'ममां, एम रहे कहुं रूडी रीत । स्नेह त्रोडे शरीरशुं, जोडे प्रभुशुं प्रीत ॥३८॥ शिष्य जेजे में कह्युं, तेनो करी तपास । नोकर न रहिये नवना, थाये हरिना दास ॥३९॥ ए नवे काप्यां नाकने, नर निर्जरनां निदान । कहो शोभा शी रही, गयां नाक ने कान ॥४०॥ काम क्रोध मद लोभ मोह, तेणे चढाव्यां चाक । एहने वश जेजे थयां, रह्यां कहो क्यां नाक ॥४१॥ नाक विनानां नकटां, जो जाय प्रभुनी पास । जोइ मुख ए जननुं, हरि थाय उदास ॥४२॥ बूचां नकटां बहु मळी, केनीक जानमां जाय । खोट मोटी ए वरने, नकटांने नहि कांय ॥४३॥ भव ब्रह्मा आ ब्रह्मांडमां, एथी मोटा नहि कोय । आवी खोट जे अंगमां, ते कहेछे सहु कोय ॥४४॥ पाराशर एकलशृंगी, नारद सौभरी सुजाण । आवी खोट जे एहने, ते कहेछे शास्त्र पुराण ॥४५॥ माटे में तुजने कह्युं, जाणे शिष्य जरूर । काढ कसर तुं एटली, तो नथी नारायण दूर ॥४६॥ सोरठा—दूर म जाणे दयाळ, श्रीघनश्याम समीपे रहे । ते देखे तुं ततकाळ, अंतर खोट जो अळगी करे ॥४७॥ इति श्रीहृदयप्रकाशमध्ये सद्गुरुशिष्यसंवादे दशमः प्रसंगः ॥१०॥

शिष्य उवाच । दोहा—शिष्य कहे कर जोडीने, सुणिये मारा नाथ । ए छे काम माहेरुं, के कांइ छे हरिने हाथ ॥१॥ पडति रात प्रभात लगी, कोय उलेचे अंधार । उग्या दिन विन तमनो, कहो केम आवे पार ॥२॥ जेम आकाशे उडु अति, करे जामनीये ज्योत । दिनमां एक दिसे नहि, ए प्रताप अर्क उद्योत ॥३॥ निशाचर नरसां अति, दिये रातमां दुःख । पण ज्यारे रवि प्रगटे, त्यारे शाहाने सुख ॥४॥ माटे कहुं सद्गुरु सुणो, जोइए प्रभुनुं जोर । एकले मारे आदरे, नहि भागे एह चोर ॥५॥ सद्गुरुरुवाच । दोहा—सद्गुरु कहे एह आगळे,

नथी बीजानुं बळ । प्रभुना प्रतापथी, संत काढे करी कळ ॥६॥ जगतमां जे जीव छे, अज्ञानी अपार । ते शुं वात तपासशे, जे विषयवश नर नार ॥७॥ नथी एहने अंतरे, खोट्य खाट्य खबर । पशुवत् पाळे पिंडने, एवां घणां घरघर ॥८॥ पण जेने शरण जगदीशनुं, तेने करवो तोल । जक्त जाशे जमपुरीये, भक्त जाशे ब्रह्ममोल ॥९॥ ए मोटी कमाणी मानीने, करजो आग्रह कोय । देखी तेनो दाखडो, सा'य करे हरि सोय ॥१०॥ रातदिन हृदयमांइ, लिये एशुं लडाइ । सुख दुःख पडे शरीरने, कदिये न जाये कांइ ॥११॥ संकल्प एक शमावतां, उठे बीजा अनंत । जुगति करी जिती लिये, साचा कहिये ते संत ॥१२॥ आवे अति कोइ आकरो, जित्यो पण नव जाय । जोई तेना जोरने, कायर केदि न थाय ॥१३॥ हैयामां हिंमत घणी, पाछा न भरे पग । प्रमादपणुं परहरी, मंड्यो रहे ते मूवालग ॥१४॥ न दिये दोष नाथने, खोळे पोतानी खोट । सतसंगी साधुतणी, मुखे कहे बहु मोट ॥१५॥ जगजीवन तेने जोइने, करे कृपानी दृष्ट। पापी एना पंडथी, भागी जाय ते भ्रष्ट ॥१६॥ जेम सोए तस्कर सामटा, ताक्या होय तयार। धणी जाग्ये भागे भला, वळी न करे कोय वार ॥१७॥ एम प्रभुना प्रतापथी, भागेछे एह भूर । रजनीतम केम रहे, ज्यारे उगे सूर ॥१८॥ एम साचा संतनी, सा'य करे घनश्याम । मदत न मेले महाप्रभु, जोई जन निष्काम ॥१९॥ सुख तजी शरीरनुं, आदरियुं एह काज । तेनी हरि राखशे, जरुर जाणो लाज ॥२०॥ ध्रुव प्रह्लाद अंबरीषनो, राख्यो आगे रंग । तेम तेनो राखशे, साचो जोइ सतसंग ॥२१॥ कसर कोइ जातनी, ज्यारे देखे नहि दयाळ । त्यारे तेह भक्तनी, प्रभु करशे प्रतिपाळ ॥२२॥ खरी हिंमत करी खेचरी, कर्युं सिंधुशुं वेर । त्यारे तेनी उपरे, थई मोटानी मे'र ॥२३॥ माटे साचो थई मंडे, राजी करवा राम । तेने केम तरछोडशे, सुखदायि घनश्याम ॥२४॥ साचा माथे श्यामळो, राजी छे रणछोड । काने न सुणे कपटीनुं, मर करे स्तुति क्रोड ॥२५॥ बा'रे बीजुं देखाडवुं, करवुं बीजुं काम । एवा कपटी भक्तनुं, नाथ न पुछे नाम ॥२६॥ वेष बनावी संतनो, राख्यो विषयशुं नेह । भ-

जन तेनुं भींतरमां, कहिये जो कपटी तेह ॥२७॥ पंच विषय वश थइ रह्यो, तेशुंज लाग्युं तान। कपटी तेने कारणे, भजेछे भगवान ॥२८॥ धारी माळा तिलकने, साधु कहेवाणो सोय। अंतरमां असाधुता, काढी न शक्यो कोय ॥२९॥ एवा कपटी जननी, श्रीहरि न करे सा'य । साचा संतनी श्यामळो, आवी ग्रहेछे बांय ॥३०॥ सोरठा—बांय ग्रहे बळवीर, तेह न मुके महाराज कदि। एम समझी शिष्य सुधीर, कर आदर आग्रहशुं अति ॥३१॥ इति श्रीहृदयप्रकाशमध्ये सद्गुरु-शिष्यसंवादे एकादशः प्रसंगः ॥११॥

शिष्य उवाच । दोहा—शिष्य कहे जे सद्गुरु कह्युं, ते सर्व सुण्युं सुखधाम। पण अंतर घाट शम्या विना, केम मनाय पूरणकाम ॥१॥ भजन स्मरण ध्यानमां, ए आवे आडां उर । तेणे करीने तनमां, झांख्यप रहे जरूर ॥२॥ केटलाक घाट के'वायछे, केटलाक तो न के'वाय। खरखरो ए खोटनो, अंतरमां अति थाय ॥३॥ भक्त थया भगवानना, अने लिये संकल्प लाज । एह वातनी उरमां, मोटी खोट गुरुराज ॥४॥ अयोग्य संकल्प उपजी, वरते जो पळवार। सुख रहे केम ते संतने, माने मने धिकार ॥५॥ संकल्प साचा साधुने, अयोग्य थाय जो एक । दिल देहे दाझे घणुं, न रहे सुख ते नेक ॥६॥ तेने ठेकाणुं ठरवा, बताविये गुरु धीर। जेणे करी अति उरमां, शांति रहे सुख शिर ॥७॥ अंडज उद्भिज जे कहीए। स्वेदज जरायुज खाण। एमां सहु जनमे मरे, एम के'छे वेद पुराण ॥८॥ पण संकल्पना शरीरनो, न कर्यो कोणे निरधार। क्षणक्षणमां जनमे मरे, तेनो नावे पार ॥९॥ जेजे संकल्प उपजे, तेते धरावे तन। एम समझी संत सहु, अति कंपेछे मन ॥१०॥ पळपळमां पिंड धारवां, अशुभ शुभ अगणित। तेनी दाझ तनमां, कहो मटे कोण रीत ॥११॥ संकल्पना शरीरनो, के'तां नावे पार। बीजां चोराशी बा'रनी, सौ जाणेछे नर नार ॥१२॥ माटे ए केम मटे, अंतर घाट अजोग। संकल्प शमतां सहु शमे, जन्म मरण भवरोग ॥१३॥ सद्गुरुरुवाच। सद्गुरु कहे सुण शिष्य तुं, साचुं कहुं सुजाण। उत्तर आपुं एहनो, पुछयुं प्रश्न प्रमाण ॥१४॥ जेजे उर घाट उपजे, जे समे जेह काज। ते समे संभारवा, मनमोहन महाराज ॥१५॥ जेम सतयुग

त्रेता द्वापरे, फरतुं सुदर्शन । दासनां दुःख टाळवा, भयभंजन भगवन ॥१६॥ तेम आज प्रभुनी मूरति, सुदर्शन समान । अंतरशत्रु संतना, नाश करे निदान ॥१७॥ उठे घाट ज्यां उरमां, तियां संभारे श्याम । मूर्ति संकल्पमात्रनुं, तर्त टाळे ठाम ॥१८॥ जन जाचे जन्मोजन्म, भक्ति द्यो भगवान । ते जनम बीजो नहि, संकल्प देहसमान ॥१९॥ होय नहि हरिजनने, उदर माने अवतार । पण घट बंधावा घाटनुं, नव देवुं निरधार ॥२०॥ शिष्य उवाच । शिष्य कहे जन्म मरणनुं, कारण एह के' वाय । संकल्प त्यां साचुं सहु, संकल्प समे समाय ॥२१॥ तेतो प्रभुप्रतापथी, आवे उद्भव अंत । अवर बीजा उपायथी, सुखी न होये संत ॥२२॥ माटे कृपा करी हरि, समावे संकल्प । सुखे भजीये श्यामने, न पडे कोयनो खप ॥२३॥ जननुं जोर केटलुं, निर्बळ नर के'वाय । हरि धारे हैये एटलुं, तो वार न लागे कांय ॥२४॥ सद्गुरुरुवाच । सद्गुरु कहे एह रीत नहि, जे अंतर करे उच्छेद । अंतर त्यां एह पण खरां, घाट घाटना भेद ॥२५॥ ज्यारे अंतर ओगळी, वळी टळी जाय छेक । त्यारे तेह जनने, उत्थान न रहे एक ॥२६॥ त्यारे तेह जनने, न रहे शरीर संभाळ । देहभान भुल्या पछी, रहे न तन बहु काळ ॥२७॥ वळी ज्यारे जेजे जनने, हरि करीदे एम । त्यारे बीजा जननो, कदाय वांक को' केम ॥२८॥ भक्ति तैये भगवाननी, एथी न थइ अणुभार । सोंप्युं काम ज्यारे श्यामने, त्यारे निसर्यो नर नादार ॥२९॥ भक्त भक्ति भजाववा, करे उद्यम अपार । जोइ जननो दाखडो, श्रीहरि करेछे सार ॥३०॥ भक्तनुं काम भक्त करे, भगवाननुं भगवान । अवळुं सवळुं सोंपवुं, एह मोटुं अज्ञान ॥३१॥ माटे हरिबळ हैये धरी, करिये अति आखेप । प्रभुना प्रतापथी, आवी जाय जो ठेप ॥३२॥ मोरे मुक्त जेजे थया, तेणे करी तपास । अंतरना अरि जितवा, वनमां जै कर्यो वास ॥३३॥ शब्द स्पर्श रूप रस, सारो गंध सुगंध । दुःखदाइ देखी दिले, तज्यो तेनो संबंध ॥३४॥ एणे एम कह्युं नहि, जे करशे महाप्रभु मे'र । अंतरशत्रु जितशुं, सुखे बेठां घेर ॥३५॥ माटे केदि देवो नहि, दीनबंधुने दोष । एवुं मुख जे उचरे, तेपर करे हरि रोष ॥३६॥ के' एने अनुप में आपियो, मोंघो मनुष्यनो देह । तोये वांक

अमतणो, काढे कृतघ्नी एह ॥३७॥ नरतन पामी नव कर्यो, उरमां एम विचार। पूरण कृपा करी हरि, आप्यो अमूल्य अवतार ॥३८॥ अंतरशत्रु जितवा, सारो दीधो समाज। भवजळ पार उतरवा, नरतन उत्तम झाज ॥३९॥ ते आप्युं अविनाशिये, दया करीने दयाळ। हवे हुं आळस करुं, तो रहे खोट्य बहु काळ ॥४०॥ एम समझे ते संत छे, हरिभक्त कहिये हरिदास। गुण गणे गोविंदमां, अवगुण पोता पास ॥४१॥ भुल्येपण भाखे नहि, वैखरिये एह वेण। मारुं दुःख मट्युं नहि, श्याम का'वे सुखदेण ॥४२॥ दासनां दुःख कापवा, त्रिकम रे'छे तयार। मारुं दरद मट्युं नहि, करुं कियां पोकार ॥४३॥ एम बोले अभागियो, दई हरिने दोष। मिथ्या वांक महाराजनो, काढी करे अपसोष ॥४४॥ एवा भक्त बहु जक्तमां, तेपर करे हरी रीस। माटे दोष न देवो नाथने, सद्गुरु कहे सुण शिष्य ॥४५॥ सोरठा—एम न करे अपसोष, रातदिवस हृदियाविषे। दैये हरिने दोष, रोष करी रीसे नहि ॥४६॥ इति श्रीहृदयप्रकाशमध्ये सद्गुरुशिष्यसंवादे द्वादशः प्रसंगः ॥१२॥

शिष्य उवाच। दोहा—शिष्य कहे सद्गुरु सुणो, कही कृपा करी वात। जेजे मे पुछियुं, ते कह्युं तमे बहु भात ॥१॥ शत्रु सर्वे शोधीने, देखाड्या दगादार। दीपक दीधो हाथमां, अळगुं कर्युं अंधार ॥२॥ कोटी कोटी कृपा करी, खोट देखाडी खोळय। अणसमझे लइ एकठी, भेळी करीती भोळय ॥३॥ ते जेम छे तेम जणावियुं, अजाण्युं न रह्युं एक। हवे हुं चेतुं नहि, तो ए मारो अविवेक ॥४॥ अण समझुने एटली, आपे शिखामण कोण। परम हेतु छो माहेरा, ते जोयुं सहु में जोण ॥५॥ वळी पूछुं एक वारता, दोय हरिना दास। एक देखे हैये हरिमूरति, अने एकने बहु विश्वास ॥६॥ एह बेउ बरोबरी, पामे प्रापति एक। के फेर छे कांइ फळमां, ए सद्गुरु कहो विवेक ॥७॥ सद्गुरुरुवाच। दोहा—त्यारे सद्गुरु बोलिया, सांभळय शिष्य सुजाण। जेने भरोंसो भगवाननो, तेनुंए परम कल्याण ॥८॥ जेम पारसना स्पर्शथी, लोहपणुं न रहे लगार। तेम प्रभुस्पर्श प्रतापथी, वामे सर्वे विकार ॥९॥ जडमांही पण जाणवो, एटलो चमतकार। चैतन्यघनमय मूरति, ते मळतां सुख अपार ॥१०॥ माटे न्यून न मानवुं, रे'वुं

आनंदमां अभिराम । जेने मळ्या प्रगट प्रभु, ते सहु छे पूरणकाम ॥११॥ हवे जेने उर अखंड रहे, हरिमूर्ति हैया मोझार । तेनी वात वर्णवी, कहुं हृदयमां धार ॥१२॥ जेम पामे कोय चिंतामणि, ते जे चिंतवे ते थाय । तेम जेने उर मूरति रहे, ते देखे जेजे चा'य ॥१३॥ ते इच्छे जो अमरावती, के इच्छे जो कैलास। ब्रह्मलोक इच्छे वैकुंठने, तो देखे समीपे दास ॥१४॥ श्वेतद्वीप गोलोकने, इच्छे जो अक्षरधाम। देखी दृगे पोतातणे, माने पूरणकाम ॥१५॥ वळी रे'वासी ए धामना, तेहने देखे तेह । अगम न रहे एहने, जुवे चिंतवी जेह ॥१६॥ जो जोवा इच्छे मुक्तने, तो देखे मुक्तमंडळ। स्वर्ग मृत्यु पाताळमां, न रहे कोय अकळ ॥१७॥ जो इच्छे जोवा अवतारने, दश चोवीश अनंत। तो निरखे सहुने नजरे, आवे सुख अत्यंत ॥१८॥ एम एने अंतरे, वरते सुख अपार । ते प्रताप प्रगट प्रभुनो, जन जाणे निरधार ॥१९॥ मोटो प्रताप महाराजनो, जिभे कह्यो न जाय। असामर्थी एमां नथी, जेह धारे तेह थाय ॥२०॥ पण जेम जेने राख्युं घटे, तेहने राखे तेम । माटे सुखद सहुना, कहिये दुःखद केम॥२१॥ एम जाणी जन मनमां, राखे वडो विश्वास। मेली गमतुं मननुं, थइ रहे हरिदास ॥२२॥ वैद्य जेम बहु विधिये, आपे औषध अनेक। सहु रोगीने सरखुं, औषध न होय एक॥२३॥ समाधि सखा स्नेहनुं, दास विश्वासनुं अंग । माहात्म्य मित्र वचन वळी, भक्ति भजन अभंग ॥२४॥ ए सर्वे अंग शिरोमणि, पामे पद निरवाण। अधिक न्यून एमां नहि, समझी ले तुं सुजाण ॥२५॥ प्रगट प्रभु मळ्या पछी, ओछप न मानवी अंग। सहु सरखुं पामशे, अखंड सुख अभंग ॥२६॥ शिष्य जेजे तें पूछियुं, ते कह्युं करी विस्तार। हजी होय कांइ पूछवुं, तो पुछ सुखे करी प्यार ॥२७॥ सोरठा—पुछ करी बहु प्यार, शंका तजीने शिष्य सुखे। म कर संकोच लगार, करजे प्रश्न प्रगळ थइ ॥२८॥ इति श्रीहृदयप्रकाशमध्ये सद्गुरुशिष्यसंवादे त्रयोदशः प्रसंगः ॥ १३ ॥

शिष्य उवाच। दोहा—शिष्य कहे सद्गुरु सुणो, जे कह्या आगे उपाय। कठण छे ए करवा, विचारियुं उरमांय ॥१॥ निर्वेद पण होय नयळो, स्नेह नियमपण समान । सतसंग पण सुधो नहि अति आत्मज्ञान

॥२॥ श्रोत्र त्वक नेत्र कह्यां, रसना घ्राण मन बुद्ध । चित्त अहंकार चोखां नहि, सरस अतिशे शुद्ध ॥३॥ एह सहुने निममां, राखे बहु बळवान । थोडे बळे थातां नथी, सद्गुरु सुणो निदान ॥४॥ माटे कहो कृपा करी, होय निर्बळनो निभाव । हिंमत आवे हरिभक्तने, भजे हरि करी भाव ॥५॥ सद्गुरुरुवाच । दोहा—सद्गुरु कहे सुण्य शिष्य तुं, कहुं वात एनी अनुप । जेजे क्रिया जन करे, ते थाय ध्यानस्वरूप ॥६॥ जे देखे जे सांभळे, त्यां संभारे हरिराय । सुण्य शिष्य श्रवण दइ, कहुं एवो उपाय ॥७॥ प्रथम संभारे श्यामने, मनसुवाथी मो'र । विसरे नहि एह वारता, सर्व काळ सर्व ठोर ॥८॥ जेजे संकल्प मन करे, चित्त करे चिंतवन । हरिसंबन्ध विना होय नहि, जरुर जाणे तुं जन ॥९॥ बहु निश्चय बुद्धि करे, धरे अहं अहंकार । तेमां संबन्ध लइ श्यामनो, चिंतवे वारमवार ॥१०॥ जेजे शब्द सांभळे, श्रवण धरीने सोय । तेते शब्द हरिसंबन्ध विन, निश्चय न करो तोय ॥११॥ पशु पंखी नर नारना, जड चैतन्यना जाण । हरिसंबन्धे सांभळवा, शब्द सर्व सुजाण ॥१२॥ वाजां छे बहुविधनां, के'तां न आवे अंत । वाज्यांछे हरि आगळे, एम समझेछे संत ॥१३॥ गान तान गणती नहि, राग रागणी बहु रीत । आलाप्यां हरि आगळे, एम चिंतवे जन चित्त ॥१४॥ कवित सवैया साखी छपे, पूर्वछाया परजिया छंद । दोहा चोपाई सोरठा, कह्या हरि आगे कविइंद ॥१५॥ काव्य कथा पुराण पद, शास्त्र वेद सुखधाम । ते सुण्यां श्रीहरि पासळे, एम सांभरे घनश्याम ॥१६॥ स्पर्श सर्वे शोधिये, सुंवाळा सुखरूप । हरिसंबन्धे संभारिये, अतिसुंदर अनुप ॥१७॥ स्पर्श कोमळ शय्यातणो, पे'र्यांनां पट कोमळ । हरिसंबन्धे संभारतां, आवे सुख अतोळ ॥१८॥ कोमळ कुसुमनी कळिये, सुंदर समारी सेज । सुता दीठा श्रीहरि, आव्यो आनंद एज ॥१९॥ पंखेशुं पवन कर्या, भर्या हेतेशुं होज । उष्ण ऋतुमां अलबेलडो, बेठा हरि करी मोज ॥२०॥ स्पर्श सर्वे सूचवतां, सांभरे श्रीघनश्याम । धन्यधन्य जन ए ध्यानने, अखंड आठुं जाम ॥२१॥ रूप अनुप अति घणां, अचल चचल अनुप । हरिसंबन्धे संभारिये, तो सर्वे ए सुखरूप ॥२२॥ सर नदी वापी

कुवा, हरि नाह्या पीधां नीर । सांभरे देश दरियाव नावे, सुंदर श्याम सुधीर ॥२३॥ देश विलायत नगर पुर, तियां थयां दर्शन । गाम घोष वन वाट गिरि, गुहा घर घाट निर्झरन ॥२४॥ पशु पंखी पन्नग लई, जेने होय हरिसंबन्ध । गज वाज अज गो महिषी, करेन वृषभ बंध ॥२५॥ धातु सप्त प्रकारनी, अनेक तेना आकार । हरिसंबन्धे जो सांभरे, तो सर्वे सुख देनार ॥२६॥ नंग भूषण वासण वळी, शस्त्र अस्त्र अनेक । एह संबन्धे हरि सांभरे, तो सुखद एकोएक ॥२७॥ खाट पाट खुरशी पलंगपर, बेठा दीठा नाथ । रथ बेहेल्य गाडी पालखिये, जोइ जन सनाथ ॥२८॥ छत्र चामर अबदागिरि, धरी हरिने शिश । ते संभारतां सांभरे, जगजीवन जगदीश ॥२९॥ बेठा प्रभु बाजोठपर, श्रीहरि डोळ हिंडोळ । करी अगर कपूर आरती, सुख संभार्ये अतोळ ॥३०॥ मेडी मंदिर माळिये, मंचे बेठा महाराज । ते संभारतां सांभरे, सुंदर श्रीहरिराज ॥३१॥ यज्ञ समैया उत्सव अति, जन जोइ जोइ जमाड्यां हाथ । को' वालम केम विसरे, सदा रे'ता हरि साथ ॥३२॥ शीत उष्ण प्रावृट मांही, सांभरे सुखधाम । धूणी धूम घामे हरि, बेठा ज्यां घनश्याम ॥३३॥ ग्रीष्म प्रावृट शरदऋतु, शिशिर शीत वसंत । फूलडोळ उत्सव उपरे, मळता संत अत्यंत ॥३४॥ एम संबन्धे सांभरे, श्रीहरि सुखदेण । आवडत होय जो अंगमां, तो न भूले राजीवनेण ॥३५॥ पंचभूतथी प्रगट्यां, जड चैतन्य जे जात । ते संबन्धे हरि सांभरे, शिष्य सुणी ले वात ॥३६॥ सोरठा—शिष्य सुणीले वात, समझावी सद्गुरु कहे । एम दिवस ने रात, अखंड ध्यान हरिनुं जो रहे ॥३७॥ इति श्रीहृदयप्रकाशमध्ये सद्गुरुशिष्यसंवादे चतुर्दशः प्रसंगः ॥१४॥

शिष्य उवाच । दोहा—शिष्य कहे धन्यधन्य गुरु, भलो बताव्यो भेद । सहजे श्रीहरि सांभरे, थाय विषय उच्छेद ॥१॥ विषयमांही विसारी नाथने, करतां काम हराम । ते समु समझावियुं, संभारवा घनश्याम ॥२॥ सूक्ष्म वातो सूचवी, कहो कोण के'नार । अल्प प्रश्न उपरे, को'छो करी विस्तार ॥३॥ वळी के'वी होय वारता, तो के'जो कृपानिधान । श्रद्धा छे सांभळवा, सुणीश कहुं दइ कान ॥४॥ वचन तमारा मुखनां, ते सर्वे सुख देनार । हेतेभर्यां होंसे करी,

सुणीश हुं करी प्यार ॥५॥ सद्गुरुरुवाच—सद्गुरु कहे शिष्य सुंणजे, रुडी बतावुं रीत । रात दिवस हृद्ये रहे, हरि चिंतवन चित्त ॥६॥ रस सरस संसारमां, मळे जो मनभाय । तेमां श्रीहरि सांभरे, एवो कहुं उपाय ॥७॥ षट रस खरा खोळीये, हरि जम्याता जेह । ते समय संभारतां, सांभरे श्याम सनेह ॥८॥ रसोई रसे भरी, करी हरिने काज । ते जोतां जगपति सांभरे, जे जम्याहता महाराज ॥९॥ सुंदर स्वादु सुखडी, पेरपेरना पाक । पीरसता पंगतमां, सुखद करेलां शाक ॥१०॥ भोजन व्यंजन बहु भातनां, लेह्य चोष्य भक्ष्य भोज्य । ते सांभरतां सांभरे, जे हरि जमता करी मोज्य ॥११॥ आंबु लिंबु जांबु जम्या, नालि केळी राण्य अनार । जाम राम सीता-फल, खारेक जम्या करी प्यार ॥१२॥ बहु फळ मूळ कंदनो, के'तां न आवे अंत । जेजे जम्या जगपति, ते संबन्ध संभारे संत ॥१३॥ चोलाफळी चणेची चीभडां, जमता जे जगदीश । मरचां मेथी मूळा मोगरी, एह संभार्यने तुं शिष्य ॥१४॥ फळ मूळ पुष्प पानने, जमता जोया नाथ । ते संत नित्य चिंतवी, सदा रहेछे सनाथ ॥१५॥ इक्षुदंड खंड खारवो, शर्करा सुखदेण । एह संबंधे सांभरे, दीन-बंधु दिनरेण ॥१६॥ मही माखण घृत पय लइ, पीधां पाणी पवन । ते दीठे हरि सांभरे, ज्यारे जुवे एह जन ॥१७॥ जेजे रस आ जक्तमां, गळ्या चीकणा खाटा खार । तीखा ने वळी तमतमा, खोळ्या षट प्रकार ॥१८॥ एम रस अनेक जेह, पाम्या हरिनो जोग । सवीज एम संभारतां, रहे नहि भवरोग ॥१९॥ सुगंधीमां पण सांभरे, जगजीवन जगतात । विधविधे ते वर्णवी, कहुं कांयेक ते वात ॥२०॥ चूवा चंदन चरच्यां, अत्तर फूलेल तेल । ते सांभरतां सांभरे, अंतरमां अलबेल ॥२१॥ कर्पूर केसर कस्तुरी, अगर अर्घ्य अनुप । तेल धूपेल संबन्धथी, सांभरे हरि सुखरूप ॥२२॥ पुष्प बहु प्रकारनां, सुगंध भर्यां अतिसार । ते जोतां हरि सांभरे, अंगे धर्यां अपार ॥२३॥ तोरा गजरा हार हैये, पोंची बाजु बांय । गुछ गुलाबी फूलना, पुष्प कंकण पाय ॥२४॥ पंखा पछेडी फूलनी, छडी छोगे छायां फूल । टोपी ओपी फूलनी, सर्वे फूल अमूल ॥२५॥ बहुपेरे बहेकी रही, शुद्ध सुगंधि सार । एम सुगंधमां सांभरे, प्रितम प्राण

आधार ॥२६॥ एम सुगंधि शोधिने, लेवी करी तपास। जेमां संबन्ध नहि श्यामनो, एवी लेवी नहि वास ॥२७॥ शब्द स्पर्श रूप रस, कांइ सुगंधि सार। हरिसंबन्धे सुखद सहु, वण संबन्धे दुःख विकार ॥२८॥ वळी रहस्यनी वारता, शिष्य सुणे साक्षात। पंच इंद्रिय पावन करे, एवी कहुं एक वात ॥२९॥ श्रोत्र त्वक तुने कहुं, शुद्ध थावानी रीत। नयन जिह्वा नासिका, ए होय जेम पुनित ॥३०॥ प्रगट प्रभु पाम्या विना, अनघ न होय एक। प्रसंग प्रगटनो पामतां, होय निष्पाप एह नेक ॥३१॥ श्रवणे शब्द सुण्या हता, अति अघे भर्या अशुद्ध। ते शब्द सुणतां श्यामना, थाय श्रोत्र दोय शुद्ध ॥३२॥ स्पर्श त्वचाए शोधीने, कर्यो हतो कळिमळरूप। ते स्पर्श प्रभुनो पामीने, थइ त्वचा शुद्ध अनुप ॥३३॥ नयणे रूप निहाळीने, पेखी कर्यां'तां पाप। ते रूप जोइ महाराजनुं, नयण थयां निष्पाप ॥३४॥ रसना लइ बहु रसने, अघे रही'ती अवराय। ते हरिप्रसादि पामीने, निर्दोष थइ जिह्वाय ॥३५॥ नासे वास अति नरसी, जगमांय लीधी'ती जेह। ते हार हरिना सुंघतां, टळे पाप एह तेह ॥३६॥ एम संबंध श्रीहरितणे, प्रजळे पंचे पाप। पण प्रगट प्रभु मळ्या विना, समे नहि संताप ॥३७॥ एम पंच इंद्रियनां पाप जे, प्रभु संबंधे पळाय। जेजे जन एम जाणशे, तेते शुद्ध सघळाय ॥३८॥ एह ध्यान एह धारणा, एहज सहज समाध। एम समजे शिष्य जे, ते पामे सुख अगाध ॥३९॥ एम विषय पंचमां, मुख्य राखे महाराज। जेम करे काम जे गोटिका, ते न करे काम अवाज ॥४०॥ जेम धाय लोभी धनने, कामी संभारे काम। एम शिष्य संभारवा, सुंदर श्रीघनश्याम ॥४१॥ एमां कठण कांई नथी, नथी काया कलेश। ए कळ आवे अंगमां, तो सहुथी वात सरेश ॥४२॥ शिष्य जे जे तें पुछियुं, तेते कह्युं में तोय। सुंदर ग्रंथ सारो थयो, समजशे सहु कोय ॥४३॥ शिष्य जेम छे तेम कह्युं, रतिरतिनुं रूप। निष्कुलानंदने उर रही, कही ए कथा अनुप ॥४४॥ जे जन श्रवणे सांभळी, करशे तने तपास। अंतर अरि ओळखशे, थाशे हृदय प्रकाश ॥४५॥ फाटी दृष्टि फेरवी, आणी वाळशे उर। तेने समु सुझशे, जाणो जन जरुर ॥४६॥ बीजा कोटि उपायथी, केदि काज

न होय । श्रीसहजानंद शर्ण विना, कुशळ न दीठो कोय ॥४७॥ देव दानव मानव मुनि, सह्नु विषयने वश । शिव अजने सुझ्यो नहि, जे अति थयो अपजश ॥४८॥ एटला माटे आ कथा, वर्णवी विविध प्रकार । शुद्ध शिष्य समझजे, सह्नुनुं छे आ सार ॥४९॥ संवत अढार छनुंवो, अषाड शुदी एकादशी दन । रच्यो ग्रंथ वरतालमां, राखी हृदे भगवन ॥५०॥ सोरठा—कही ए कथा अनुप, यथार्थ जेम छे तेम सही । समझाव्युं सर्वेनुं रूप, अनुपम एह वात कही ॥५१॥ इति श्रीनिष्कुलानन्दमुनिविरचिते हृदयप्रकाशमध्ये सद्गुरुशिष्यसंवादे पंचदशः प्रसंगः ॥१५॥

श्रीस्वामिनारायणो विजयतेतराम् ।

श्रीनिष्कुलानन्दमुनिकृत—

काव्यसङ्ग्रहे

धीरजाख्यानम् ।

राग धन्याश्री—सुखना सिंधु श्रीसहजानंदजी, जगजीवन कहीए जगवंदजी । शरणागतना सदा सुखकंदजी । परमस्नेही छे परमानंदजी ॥१॥ ढाळ—परम स्नेही संत जनना, छे घणा हेतु घनश्याम । दासना दोष टाळवा, रहेछे तैयार आठुं जाम ॥२॥ अनेक विघनथी लिये उगारी, करी पळेपळे प्रतिपाळ । परदुःख देखी नव शके, एवा छे जो दीनदयाळ ॥३॥ निज दासने दुश्मन जन, घडीघडीए घात करे घणी । क्षणुक्षणुए खबर खरी, राखेछे हरि तेहतणी ॥४॥ जेम पडे जनने पांशरुं, तेम करेछे ए कृपानिधि । सुख दुःख ने वळी सम विषमे, राखेछे खबर बहुविधि ॥५॥ जेम पाळे जननी पुत्रने, बहुबहु करी जतन । एम जाळवे निजजनने, बहु भावे करी भगवन ॥६॥ आ जगमां जीवने वळी, हरिसम हेतु नहि कोय । परम सुख पामे प्राणधारी, एम चिंतवे श्रीहरि सोय ॥७॥ जे दुःखे थाय सुख जनने, ते देछे दुःख दया करी । जेह सुखे दुःख उपजे, ते आपे नहि केदि हरि ॥८॥ जेम अनेक विधिनी ओषधि, होय अति कडवी कसायली । दर्दीरि दिये दर्दिने, टाळवा व्याधि बाहेर मांयली ॥९॥ कुपथ्य वस्तु केदि न दिये, खावा ते खोटे मचे करी । निष्कुलानंद एम निजजननी, सा'य करेछे श्रीहरि ॥१०॥ कडवुं ॥१॥

आगे अनेक थया हरिजनजी, तेहने आव्यां बहु बहु विघनजी । समझी विचारी कर्यां उल्लंघनजी, भावशुं भज्या श्रीभगवनजी ॥१॥ ढाळ—भज्या भगवान भावशुं, साचीत करी शिरसाट ।

लालच मेली आ लोकसुखनी, लीधी अलौकिक वाट ॥२॥ ते भक्त प्रह्लाद प्रमाणिये, जाणिये ध्रुव जनक जेदेव। विभीषण अंबरीष आदि, भज्या हरि तजी बीजी टेव ॥३॥ शिवी वळी सुधनवा, ऋभु ने रंतिदेव कहीये। नळ मुद्‌गल मयूरध्वज, हरिश्चंद्र हरिजन लहीये ॥४॥ शुक नारद ने सनकादिक, जडभरत जाजळि जाणिये। अरुणी वळी उपमन्यु, खरा खपवाळा ए वखाणिये ॥५॥ उंडुं विचारी अंतरमां, जाणी लीधुं जेम छे तेम। खाव्य थोडी ने खोव्य घणी, एह मारगे चलाय केम ॥६॥ अल्प सुख संसारनुं, तेमां दुःखनो नहि पार। जेम धाखे खाये धंतुर नर, तेमां नावे सुख निरधार ॥७॥ एवुं जोइ सुख आ जक्तनुं, जेनुं मान्युं नहि कियां मन। तज्युं सुख त्रिय तन धननुं, करवा प्रभुने प्रसन्न ॥८॥ मोटा दुःखने मटाडवा, कशी कमर करडाइ करी। जीतिये के जाय जीवथी, पण ए दुःखमां नाविये फरी ॥९॥ एवो आग्रह जेणे आदर्यो, करी अंतरे उंडो विचार। निष्कुलानंद एवा जननी, श्रीहरि करेछे सार ॥१०॥ कडवुं ॥२॥

शुभमति सुणो सहु सुखनी वातजी, हरि भजतां रहेवुं राजी रळीयातजी। सुख दुःख आवे जो तेमां दिन रातजी, कांई कचवाई न थाय कळीयातजी ॥१॥ ढाळ—कळीयात न थाय कोइ दिन, रहे मनमांय ते मगन। दुःख पडतां आ देहने, दलगीर न थाय कोइ दन ॥२॥ वणतोळी विपतमांही। वळी धरवी अंतरे धीरने। सदाय न होय सरखुं, होय सुख दुःख शरीरने ॥३॥ तेमां कायरता कोरे करी, हैये हिमत रुडी राखवी। मोळी वातने मुखथी, वळी भूलेपण नव भाखवी ॥४॥ जेम शूरो जुवे शरीरना, घणा घणा लागेल घाव। तेमतेम मकलाय मनमां, वळी नाखे मूछे ताव ॥५॥ घणे दुःखे मुख उजळुं, रहे शूरवीरनुं सदाय। अल्प दुःखे अणो-सरो, रात दिवस रहे हृदामांय ॥६॥ मुखथी मोटी वारता, कष्ट सह्या विना न कहेवाय। भीख्य पख्यामां भळयो नथी, त्यांसुधी क्षांख्यप नव जाय ॥७॥ शूरा संतनुं सरखुं कहिये, तन उपर एक तान। शूरो मरे संत सुख परहरे। करे अळगुं अंगअभिमान ॥८॥ संकटना समूहमांहि, दिले दीनता आणे नहि। चढ्यो रहे केफ चित्तमां, तेने सम विषम गणती सहि ॥९॥ इच्छे संकट आवता,

जेमां सांभरे श्रीघनश्याम । निष्कुलानंद ए भक्त कहिये, नारायणना निष्काम ॥१०॥ कडवुं ॥३॥

जेनां कसाणां कसोटिमां तनजी, ते ते थया नर निरविघनजी । सुख दुःख पड्ये न मुंझाय मनजी, काचुं माने साचुं कसणी वनजी ॥१॥ ढाळ—काचुं माने कसणी विना, शोधाणुं मानेछे सार । फरी न थाय फेरवणी, एवो उंडो उरे विचार ॥२॥ जेम कुलाल कसे मृत्तिका, वळी काष्ठने कसे सूतार । दरजी कसे दुकूळने, लोहने कसेछे लुहार ॥३॥ जेम शलाट शिलाने कसी करी, रूडुं आणे वळी तेमां रूप । एम कसायछे जन हरिना, त्यारे थायछे शुद्धस्वरूप ॥४॥ जाणो जेम शोधायछे सुवर्ण, ते कनक कुंदन थायछे । रूडी रीते रूपुं शोधतां, जाणो चोखी चांदी कहेवायछे ॥५॥ रूप रंग ने रूडापणुं, मूल तोलमां वधे वळी । तेह शोध्याथी सहु समझो, वधी कीमत सघळी ॥६॥ वळी जेम बीजी धातुने, गाळी बाळे मेल मांयथी । तेने तोले जे भेगे भरी, अन्य धातु आवती नथी ॥७॥ जेम परियट[1] पटके पटने, वळी दिये मूशळनो मार । त्यारे मेल मांयलो, नव रहे रति निरधार ॥८॥ जेम मजीठने खांडे खरी, रूडी रीतशुं रंगरेज । चळके रंगे आवे चटकी, वळी तेमां ते आवे तेज ॥९॥ एम भक्त भगवानना, आवे कष्टे शोधाय आप । निष्कुलानंद ए भक्तनो, वळी वधे अधिक प्रताप ॥१०॥ कडवुं ॥४॥

पदराग रामग्री—भक्त थावुंरे भगवाननुं, छे जो कठण काम । सुख सर्वे संसारनांरे, करवां जोइए हराम; भक्त० ॥१॥ देह गेह दारा दामनुं, मेलवुं ममता ने मान । एहमांथी सुख आवे एवुंरे, भूल्ये न पडे भान; भक्त० ॥२॥ विपत आवे वण वांकथी, तेतो सहे जो शरीरे । उपहास करे आवी कोयरे, तेमां रहे दृढ धीरे; भक्त० ॥३॥ खुनी न थाय खमे घणुं, एवो सहज स्वभावे । निष्कुलानंद एवा भक्तनो, जश जुगोजुग कहावे; भक्त० ॥४॥ पद ॥१॥

जेहने थावुं होय हरिभक्तजी, तेहने न थावुं आ देहमां आसक्तजी । वळी विषयसुखथी रे'वुं विरक्तजी, जेह सुखसारु आ जळेछे जक्तजी ॥१॥ ढाळ—जक्त सुखमां न जळवुं, वळी विषय

---

1 धोबी.

सुखने स्वाद। शुद्ध भक्त श्रीहरितणा, थावुं जेवा जन प्रह्लाद ॥२॥ प्रह्लाद भक्त प्रमाणिये, जाणिये जगविख्यात। हिरण्यकशिपुसुत हरिजन थया, कहुं कयाधु जेनी मात ॥३॥ गर्भवासमांहिथी गुरु कर्या, मुनि नारदने निरधार। निश्चय कर्युं हरि भजशुं, तजशुं सुख संसार ॥४॥ पछी प्रह्लादजी प्रसव्या, वळी वीत्यां वरस सात। त्यारे ताते तेडावीने, कही निजकुळ रीत भात ॥५॥ आसुरीविद्या आपणी, तमे पढो करी बहु प्रीत। विबुध वामे विष्णुथकी, तो थाओ अतिशे अजित ॥६॥ त्यारे प्रह्लादे परीक्षा करी, आतो दिसेछे असुर। मारे एने केम मळशे, एम विचारियुं वळी उर ॥७॥ मारे भजवा भगवानने, तजवी विषयसुखनी आश। देह गेह दारा दामथी, अति थावुंछे उदास ॥८॥ एह वात असुरने, वळी नहि गमे निरधार। माटे मारे एने नहि मळे, एवो कर्यो उर विचार ॥९॥ पण हमणां तो एने हा कहुं, वळी ना के'वाये केम। पछी निष्कुलानंदना नाथनुं, थाशे जेम धार्युं हशे तेम ॥१०॥ कडवुं ॥५॥

त्यारे प्रह्लाद कहे पिता ए सारुजी, भणीश जेमां भलुं थाये मारुजी। एटलुं वचन मानीश तमारुजी, एवुं सुणी सुतथी तेड्या अध्यारुजी ॥१॥ ढाळ—अध्यारु शंडामर्क जे, तेने कहेछे एम भूपाळ। भणावो आने विद्या आपणी, जाओ तेडी बेसारो निशाळ ॥२॥ प्रह्लाद बेठा पछी पढवा, लखी आप्या आसुरी अंक। तेने तर्त टाळी लख्या, नारायण थई निःशंक ॥३॥ त्यारे शंडामर्के के' समझिये, भाइ ए नहि आपणुं काम। ए छे वेरी आपणा अति, तेहनुं न लखवुं नाम ॥४॥ त्यारे प्रह्लाद कहे पापी जनना, हशे शत्रु श्रीभगवान। मारे तो सदा ए मित्र छे, आद्य अंते मध्ये निदान ॥५॥ त्यारे शंडामर्के एम समझ्या, छे आ वातमां विवाद। एम कही उपेक्षा करी, त्यारे कहेछे बाळकने प्रह्लाद ॥६॥ मरी जावुं सहुने मूरखो, शिद चढोछो बीजे नोर। भजो श्रीभगवानने, तजो बीजो सोर बकोर ॥७॥ जेने भज्ये जग जीती जाये, अने थाय सुखिया सदाय। तेने तजी बीजुं बोले जेह, तेह कृतघ्नी के'वाय ॥८॥ अमूल्य तन जेणे आपियुं, आप्यो सरवे सुखनो समाज। तेने भजिये भावे

१ देवताओ. २ शंकर.

करी, तो सरे ते सघळां काज ॥९॥ त्यारे बाळक सहु बोलियां, जेम केशो तेम करशुं । निष्कुलानंदनो नाथ भजतां, नहि थाय अमारुं नरसुं ॥१०॥ कडवुं ॥६॥

एवा सुणी बाळकना बोलजी, शंडामर्के कर्या मने तोलजी । आतो वात चढी चगडोलजी, त्यारे कह्युं रायने मर्म भर्म खोलजी ॥१॥ ढाळ—खोली मर्म खरुं कहुं, प्रह्लाद तुमारो जे तन । तेतो भक्त छे भगवाननो, ए में जोइ लीधुं राजन ॥२॥ आसुर विद्या एनी जिभे, भुले पण भणशे नहि । बीजा बाळकने बगाडशे, वळी अवळो उपदेश दइ ॥३॥ माटे आडी रखावो एनी आजथी, जे न चढे बीजे वेन । कुळ आपणामां केणे न कीधुं, एवुं आदर्युं छे एणे फेन ॥४॥ त्यारे हिरण्यकशिपु कहे प्रह्लादने, आवी अवळाई तुं कां करे । नानी वयमां निःशंक थइ, कोरे कोइथी नव डरे ॥५॥ आपुं राज्य तने आजथी, अन्न धन सर्वे समान । त्रण लोकमां कहुं ताहरुं, कोइ मोडी शके नहि मान ॥६॥ प्रह्लाद कहे एह पापरूप, मने गमतो नथी एह गेल । भजतां श्रीभगवानने, मने समु लागेछे सेल ॥७॥ त्यारे हिरण्यकशिपु बोल्यो हाकली, मागि लेछे मुखे शीद मोत । मानतो नथी तुं माहरुं, मरी जाइश तुं तारा सोत ॥८॥ त्यारे प्रह्लाद कहे हवे बोलवुं, तेनो करवो विचार । तने तारे मने मारियो, तेथी पाम्यो छुं तुं हार ॥९॥ त्यारे हिरण्यकशिपु कहे कोप करी, तने हणीश मारे हाथ । तारी रक्षा केम करशे, निष्कुलानंदनो नाथ ॥१०॥ कडवुं ॥७॥

कहे हिरण्यकशिपु कोइ छे यां सेवकजी, मारी मुकावो आनी तमे टेकजी । आणे तो आदरियुं अवळुं छेकजी, एवुं सुणी उठिया असुर अनेकजी ॥१॥ ढाळ—असुर उठी आवी कहे, राय जेम कहो तेम करीए । राय कहे आने मारो जीवथी, तो आपणे सर्वे उगरीए ॥२॥ असुरकुळ काननो, कापनार आ छे कुठार । जेम महा अरण्यने अल्प अग्नि, वळी बाळी करेछे छार ॥३॥ माटे मानो एना थकी, थशो थाशे वळी विनाश । जेम क्षीणो कणिको क्षेरनो, करे कलेवर नाश ॥४॥ काळ छे आपणा कुळनो, तमे जाणी लेजो जरुर । माटे

१ वन.

एने जो मारिये, तो सहु उगरिये असुर ॥५॥ मात तात सुत भ्रातनो, वेरी लिये वा'लांनो वेश। एथी सुख आवे नहि, आवे कठण कष्ट कलेश ॥६॥ माटे एने तमे जरूर मारो, मां विचारो बीजि वात। छेल्ली आज्ञा एज छे, करो एना जीवनी घात ॥७॥ एवुं सुणी असुर नर, सहु तरत थया तैयार। मारो मारो सहु करे, अघे भर्या नर अपार ॥८॥ नमे'री ने निर्दया, वळी पापना पुंज कहिये। तेने पाने प्रह्लाद पडिया, खरी क्षमा एनी लहिये ॥९॥ गडथलावी गळे झाली, कर्या मारवा सारुं मो'र। निष्कुलानंद कहे करी तियां, आवतो दीठो एह ठोर ॥१०॥ कडवुं ॥८॥

पदराग रामग्री—पदाति कहे पे'लवानने, हुकम कर्योछे राये। चीरी नाख्य प्रह्लादने, बांधी हाथीने पाये; पदाति० ॥१॥ त्यारे मावते वात मानी मने, बांध्या हाथीने पगे। तेमांथी प्रह्लाद उगर्या, सहुए दीठाछे दगे; पदाति० ॥२॥ त्यारपछी तेणे तपासीने, आप्युं झेर अन्नमां। तेतो अमृतवत थयुं, तर्त उतरे तनमां; पदाति० ॥३॥ शिशु ए सात वर्षना, बांध्युं वडाशुं वेर। निष्कुलानंद कहे असुरने, नहि कोइने मे'र; पदाति० ॥४॥ पद ॥२॥

कहो भाइ आपणे करिये केमजी, सहु विचारवा लाग्या वळी एमजी। कोण जाणे केम रहेछे ए क्षेमजी, हवे जेम मरे करो सहु तेमजी ॥१॥ ढाळ—तेम तपासी सहु करो, नाखो ठावको ठाले कूप। मरी जाशे के भोरंग खाशे, थाशे तेणे राजी घणुं भूप ॥२॥ तेमां नांख्ये पण नव मर्या, त्यारे डर्या असुर अपार। खरो वेरी छे खोटुं नथी, एम थयो सहुने विचार ॥३॥ पछी कहेछे पछाडो पहाडथी, थाय तलतल एनुं तन। तेमनुं तेम तेणे कर्युं, तेमां करी हरिये जतन ॥४॥ पछी खारा जळ खारा कीचमां, घालिया घणो दइ भार। तेथी प्रह्लाद उगर्या, श्रीहरिये कीधी सार ॥५॥ पछी शस्त्र सरवे सज्ज करी, उठ्या मारवा शूरवीर। तेणे त्रास पाम्या नहि, धन्यधन्य ए जननी धीर ॥६॥ पछी पावके परजाळवा, बाळवा कर्यो विचार। तेह विनाना उपाय बीजा, कर्या हजारे हजार ॥७॥ भक्त जाणी भगवानना, छे असुरने वेर अति। मनसुबो मने मारवानो,

१ हाथी.

करेछे बहु कुमति ॥८॥ नर नारी सहु एम बोले, कोइ घात करो प्रह्लादनी । तो असुर सहु अभय थाये, जय थाय कश्यादनी ॥९॥ आश्चर्य पाम्या अमर नर, जोइ प्रह्लादनी धीर । निष्कुलानंदना नाथनी कसणी, जोइ नयणे आव्यां नीर ॥१०॥ कडवुं ॥९॥

नथी हरिजनने धीरजसम धनजी, काम दाम आवे ए दोयले दनजी । ज्यारे जन करे हरिनुं भजनजी, तेमां बहु आवे विपत विघनजी ॥१॥ ढाळ—विघन आवे वणचिंतव्यां, सुर असुर ने नर थकी । जोखम न थाय जन जेम, तेम वात करवी नकी ॥२॥ आद्य अंते मध्य मांय, भक्ते सुख शुंशुं भोगव्युं । सही संकट भज्या श्रीहरि, एम चारे जुगमांये चव्युं ॥३॥ भक्त थावुं भगवाननुं, राखी विषयसुखनी आश । बेउ काम न बगाडिये, थाइए खरा हरिना दास ॥४॥ अति मोटुं काम आदरी, वळतो करिये विचार । एतो अरथ आवे नहि, वळी टाळो खोवाय कार ॥५॥ कार जाये ने काम न थाये, वळी जाये खाली खेप । एवुं काम आदरतां, कहो केने आव्युं ठेप ॥६॥ माटे तावे घाव जेम घाणना, घणा लगाडेछे लूहार । तक चूके जो तातणी, तो सांधो न थाये निरधार ॥७॥ जोने मोरे जेवुं ए मोंघुं हतुं, एवुं मोंघुं नथी जो आज । प्रह्लादनी पेठे आपणने, नथी कसता महाराज ॥८॥ पेखो भक्त प्रह्लादने, जेजे पडियां एने दुःख । बेठी बहु कष्टुं विपत्ति, रह्या हरिनी सनमुख ॥९॥ एकाएक विवेके टेक, एवुं काम एणे आदर्युं । निष्कुलानंद के' नाथे तेनुं, घणुं घणुं गमतुं कर्युं ॥१०॥ कडवुं ॥१०॥

वळी प्रह्लादनी कहुं सुणो वातजी, तेहपर कोपियो तेनो तातजी । उठ्यो लइ खडग करवा घातजी, थयो कलाहोल मोटो उतपातजी ॥१॥ ढाळ—उतपात ते अतिशे थयो, कहे पापी प्रह्लाद क्यां गयो । देखाड्य तारा राखनारने, काढी खडग मारवा रह्यो ॥२॥ प्रह्लाद कहे पूरण छे, सरवे विषे मारो श्याम । हमणां प्रभु प्रगटशे, टाळशे तारुं ठाम ॥३॥ अरेरे एवुं बोल्य मां तुं, वळी कहे ठरावीने ठीक । तुंने तारा राखनारनी जो, मारे नथी हैयामां बीक ॥४॥ एम कहीने जो काढियुं, तीखुं खडग ते वार । घांघो थाय घणुं घाव करवा, पण न डरे प्रह्लाद लगार ॥५॥ करडे दांत क्रोधे करी कांडां, वळी बोले

वसमां वेण । रीसे करी रातां थयां, महापापीनां बे नेण ॥६॥ पछी प्रह्लादे प्रकाशियुं, जोई असुरनो आरंभ । कह्युंछे आ काष्ठमां, स्थिर रह्या छे थइ स्थंभ ॥७॥ ठराव्या ज्यारे हरि स्थंभमां, त्यारे कोप्यो लई करवाल । ठिकोठिक मारी स्थंभमां, त्यां प्रगट्या प्रभु कोपाल ॥८॥ पछी माग्युं हतुं जेम मोतने, तेमां ते बाध आवे नहि । तेमज तेने मारियो, नरसिंहजी प्रगट थई ॥९॥ हाहाकार अपार थयो, राख्युं प्रह्लादजीनुं पण । निष्कुलानंद कहे तेणे करी, सहु सुखी छैये आपण ॥१०॥ कडवुं ॥११॥

प्रगट्या नृसिंहजी प्रह्लादने काजजी, बहु राजी थई बोलिया महाराजजी । मागो मागो प्रह्लाद मुजथकी आजजी, आपुं तमने तेह सुखनो समाजजी ॥१॥ ढाळ—आपुं समाज सुखनो, एम बोलिया छे नरहरि । प्रह्लाद कहे तमे प्रसन्न थया, हवे शुं मागुं बीजुं फरी ॥२॥ मारे तो नथी कांइ मागवुं, पण एवुं कहेशो मां कोईने । पंच विषयमां प्रीत जीवने, मागशे रह्याछे जेमां मोईने ॥३॥ थोडिक सेवा करी तमारी, मागेछे मोटा सुखने । एवा वे'पारीने ओळखी, विषयसुख देशो मां विमुखने ॥४॥ एम प्रह्लादजी उचर्या, कह्यो अंतरनो अभिप्राय । धीरजतानुं धाम धन्य, निष्काम कह्या न जाय ॥५॥ पेखी भक्ति प्रह्लादनी, एवी आपणे पण आदरो । नकी पायो नाखी करी, भय तजी भक्ति करो ॥६॥ भक्त कहेवाइ आ भवमां, अभक्तपणुं अळगुं करो । शुद्ध सेवक थई घनश्यामना, अमळ भक्ति आदरो ॥७॥ भक्तिमां भेग भुंडाईनो, वळी रतिपण नव राखिये । दोरी बांधी अंगे दासनी, विशवासी पासे नव नाखिये ॥८॥ भक्त छे बहु भातना, दान वाम खुब खान पानना । एवुं न थावुं आपणे, थावुं भक्त खरा भगवानना ॥९॥ सेवक थई घनश्यामना, इच्छवां सुख संसारनां । निष्कुलानंद ए भक्त नहि, एतो लक्षण छे चोर जारनां ॥१०॥ कडवुं ॥१२॥

पदराग रामग्री—भक्त साचा भगवानना, झाझा जडता नथी । लक्षण जोइ लेवां लखीरे, शुं कहिये घणुं कथी; भक्त० ॥१॥ अति दयाळु दिलना, पळे कष्टे न का'य । प्राणधारीने पीडे नहिरे, पर पिडये पिडाय; भक्त० ॥२॥ पोताने सुख जो पामवा, बीजानुं न

बगाडे । दुष्ट आवे कोइ दमवा, तेने शांति पमाडे; भक्त० ॥३॥ क्षमा घणी क्षोभे नहि, सुख दुःखने सहे । निष्कुलानंद एवा भक्तथी, हरि दूर न रहे; भक्त० ॥४॥ पद ॥३॥

वळी धन्यधन्य ध्रुवजीने कहियेजी, जेनो तात उत्तानपाद लहियेजी । सुनीतिने उदर आव्या जहियेजी, जनमी उरमां विचारियुं तहियेजी ॥१॥ ढाळ—उरमां एम विचारियुं, थावुं मारे ते हरिदास । एवे विचारे आविया, वळी निज पितानी पास ॥२॥ आदर न पाम्या तातथी, थइ पुष्टि एह परियाणनी । अपर माये पण एमज कह्युं, थइ दृढ मति सुजाणनी ॥३॥ जेम शूरो शत्रु सेनशुं, हैये करे लडवाने हाम । तेने सीधुं संभळावतां, भाइ मरी मटे एह ठाम ॥४॥ तेम ध्रुवे एम धार्युं हतुं, अति थावुं छे सहुथी उदास । राज साज सुख संपति, मेली वन करवो छे वास ॥५॥ अलप सुख संसारनुं, जे मळे ने मटी जायरे । तेह सारुं आयुं तन खोई, कहो कोण दुःखने चा'यरे ॥६॥ अचळ सुख अविनाशीनुं, जेह पामीने पाछुं नव टळे । एवा सुखने परहरी, बीजा सुखमां कोण बळे ॥७॥ असत्य सुख संसारनां, तेने सत्य मानी नरनार । भुलवणीमां भुलां पड्यां, केणे न कर्यो उर विचार ॥८॥ मरीचि जळे मळ टळवा, मनसुबो करेछे मनमांय । पण जाणतां नथी रीत झांझुनी, एह अर्थ न आवे कांय ॥९॥ एवुं दृढ ध्रुवे कर्युं, मो'रथी मनमांय । निष्कुलानंदनो नाथ भजशुं, तजशुं बीजी इच्छाय ॥१०॥ कडवुं ॥१३॥

दृढ विचार एम करी ध्रुवे मनजी, वेगेशुं चालिया वळता वनजी । मारगमां मळया नारदमुनि जनजी, तेणे कह्यां बहु हेतनां वचनजी ॥१॥ ढाळ—वचन कह्यां बहु हेतनां, वळी आप्यो मंत्र अनुप । पछी अचळ तपने आदर्युं, जपे मंत्र ए सुखस्वरूप ॥२॥ पांच वरषना एक पगे, उभा अचळ अडग थइ । बहु बलाउं आवे बिवरावबा, तेना बिवराव्या बिवे नहि ॥३॥ दयाळ व्याळ करी केशरी, वाघ वानर वृक विछु वळी । भूत प्रेत राक्षस राक्षसी, वैताल वैताली मळी ॥४॥ होहोकार हुंकार करे, करे कानमां क्रूर उचार । मारो-मारो खाओ खाओ कहे, पण न डरे ध्रुवजी लगार ॥५॥ अन्न जळ

1 झांझवांनु जळ.

तजी आरंभ्युं, कठण तप जे कहेवाय । तजी लालच्य तननी, आदर्यो एह उपाय ॥६॥ खरी टेक खट मास सुधी, उभा रह्या एक पगे । असुर सुर आश्चर्य पाम्या, देखी तप ध्रुवजीनुं दगे ॥७॥ प्रभु मळ्यासारु परहर्युं, सरवे शरीरनुं सुख । राजी करवा रमापति, अति दियेछे देहने दुःख ॥८॥ मेली ममत हेमत करी, परहरी खोटा सुखनी आश । आकरुं तप आदर्युं, जोइ पाम्या जन मन त्रास ॥९॥ धरणी लागी ध्रुजवा, डगवा लाग्या दिगपाळ । निष्कुलानंद नानी वयमां, दीठा बहु बळवाळा बाळ ॥१०॥ कडवुं ॥१४॥

निर्बळथी नथी नीपजतुं ए कामजी, शीद करे कोइ हैयामांही हामजी । घणुं कठण छे पामवा घनश्यामजी, जेणे पामिये सुख विश्रामजी ॥१॥ ढाळ—सुख विश्राम पामिये, वामिये सर्वे विघन । तेमां कसर न राखिये, राखिये प्रगळ मन ॥२॥ धारी टेक ध्रुवना सरखी, उर आंटी पाडवी एम । पामुं हरि के पाडुं पंडने, करुं ध्रुवे कर्युं हुं तेम ॥३॥ एम ओध्य मोटानी लिये, खोट्य ते खोवा काज । खाली न जाय खेप तेनी, जरुर रिझे महाराज ॥४॥ प्रह्लाद ध्रुवनी पेरे करे, समझि भक्ति सुजाण । तेथी अधिक करवी नथी, करवी एने प्रमाण ॥५॥ एना जेवी जे आदरे, सहे तने कष्ट बहु टाढ । एम करतां हरि मळे, त्यारे पलट्यो नथी कोइ पाड ॥६॥ एना जेवी वळी आपणे, भलि भाते बांधिये भेट । त्यारे प्रसन्न जनपर प्रभु, न थाय कहो केम नेट ॥७॥ हिमत जोई हरिजननी, हरि रहेछे हाजर हजुर । पण भागे मने भक्ति करे, तेथी श्रीहरि रहे दूर ॥८॥ साचाने सोंघा घणा छे, नथि मोंघा थया महाराज । खोटाने न जडे खोळतां, ते दिन के वळी आज ॥९॥ माटे कसर मूकी करी, थाओ खरा हरिना दास । निष्कुलानंद नजिक छे, ते दासपास अविनाश ॥१०॥ कडवुं ॥१५॥

वळी कहुं वर्णवी ध्रुवनी वातजी, शीत उष्ण सहेछे दिन ने रातजी । तेमां न थाय कोइ काळे कळीयातजी, करवा हरिने राजी रळीयातजी ॥१॥ ढाळ—राजी करवा महाराजने, सुख दुःख सहेछे शरीर । अडग उभा एक पगभर, धारी दढता मन धीर ॥२॥ रोझ गेंडा पाडा अरणा, शशा सेमर सुरागाय । आवे एवां वळी दुःख

देवा, पण बिवे नहि मनमांय ॥३॥ गृज्य गीध चिल चिबरी, काक करुरी सुघरी कपोत। भ्रमर तमर बोले टिडडां, ठामठाम द्रमके खद्योत ॥४॥ एकएकथी अधिक पापी, पाडे भजनमां भंग। तोय ध्रुवजी नथी ध्रुजता, धरी धीरज करी दृढ अंग ॥५॥ खान पाननी खबर नथी, नथी करता निद्रा नयणे। भजेछे भगवानने, वारमवार वयणे ॥६॥ श्वासोच्छ्वासे समरे, सुखदायि श्रीघनश्याम। पळ एक पामता नथी, एह भजनथी विराम ॥७॥ तनने राख्युंछे तपमां, मन राख्युंछे महा प्रभुमांय। तेह विना तन मन बीजे, राख्युं नथि कद्युं क्यांय ॥८॥ जोइ तप ए जननुं, बाळपणनुं बहुपेर। मानव दानव देवताने, कहो केम ना'वे मने मे'र ॥९॥ विष्णु तेहने विलोकीने, रिझ्या अति रमापति। निष्कुलानंद कहे नाथजी, इछ्या देवा पूरण प्रापती ॥१०॥ कडवुं ॥१६॥

पदराग रामग्री—इछ्या अटळ पद आपवा, अलबेलो अविनाश। आवी एम ध्रुवने कह्युंरे, मागोमागो मुज पास; इच्छया० ॥१॥ ध्रुवजी कहे धन्यधन्य नाथजी, तमे प्रसन्नज थया। एथी बीजुं शुं मागवुं, दिन दुःखना गया; इच्छया० ॥२॥ अखंड रे'जो मारे अंतरे, प्रभु आवाना आवा। मोटुं बंधन छे मायातणुं, तेमां न देशो बंधावा; इच्छया० ॥३॥ एम ध्रुवजी ज्यारे ओचर्या, लाग्युं सारुं श्यामने। निष्कुलानंद कहे नाथे पछी, आप्युं अचळ धामने; इच्छया० ॥४॥ पद॥४॥

हरि भजवा हरख होय हैयेजी, त्यारे भक्त ध्रुव जेवा थइयेजी। एथी ओरा रतिये न रहियेजी, परमपदने पामिये तहियेजी ॥१॥ ढाळ—परमपदने पामिये, वामिये सर्वे विकार। काचा साचा सुखने, नव पामे निरधार ॥२॥ अजार न देवो अंगे आववा, देह दमवुं गमतुं नथी। एवा भक्त जक्तमां घणा, तेनी वात हुं शुं कहुं कथी ॥३॥ वांछना विषय सुखनी, रहे अखंड ते उरमांय। भाळी एवा भक्तने, कहो केनी करे हरि सा'य ॥४॥ माटे भक्त ए भूला पड्या, नथी भुला पड्या भगवान। जेह जेवी भक्ति करे, तेवुं फळ पामे निदान ॥५॥ वाविये बीज वळी विषनुं, करिये अमृतफळनी आश। एह वात नथी निपजवी, तेहनो ते करवो तपास ॥६॥ करी लाडवा जो काष्ठना, वळी लेवुं मोतियानुं मूल। ते समजु केम समजशे, काष्ठ

पिंड मिष्ट सम तूल ॥७॥ भूत भविष्य वर्तमानमांये, वळी विचारवी एह वात । भक्ति करी मो'रे भगते, तेवी करवी विख्यात ॥८॥ छार सारनो भार सरखो, तपासी ते उपाडवो । सारमां सहु सुख मळे, छार डोगे परिश्रम पाडवो ॥९॥ माटे साचा थई सहु मंडो, खोट्य खंखेरी काढो खरी । निष्कुलानंद कहे नाथजी, रिझशे तो श्रीहरि ॥१०॥ कडवुं ॥१७॥

जुवो हरिभक्त थया हरिश्चंद्रजी, जेनुं सत्य जोइ अकळाणो इंद्रजी । त्यारे गयो विष्णुनी पासे पुरंदरजी, जइ कही वात मारुं गयुं मंदरजी ॥१॥ ढाळ—मारुं तो घर गयुं, आज काले लेशे अवधपति । एनुं सत्यधर्म नि'म जोइने, हुं तो अकळाणो अति ॥२॥ एने दाने करी डोलियुं, मारुं अचळ इंद्रासन । माटे राखो कहुं मुजने, हुं आव्यो शरणे भगवन ॥३॥ त्यारे विष्णु एम बोलिया, तुं बेश स्थानक ताहरे । नथी देवुं इंद्रासन एने, एने राखवो छे धाम माहरे ॥४॥ पछी तेने तावबा सारु, तेडाव्या विश्वामित्रने । हरिश्चंद्रने सत्यथी पाडो, पमाडो दुःख निरंत्रने ॥५॥ त्यारे विश्वामित्र कहे विष्णुने, एमां लागे मने अपराध । त्यारे विष्णु कहे मारे वचने, नथी तमने कांइ बाध ॥६॥ जेणे वसिष्ठसुत सो संहार्या, एवा छे दिलना दयाळ । तेने ए काम कठण नथी, उठी चालिया ततकाळ ॥७॥ परने पीडा पमाडवा, जेने अंतर नथी अरेराट । संकट ए केम सहि शकशो, एवो नथी हैयामांही घाट ॥८॥ मनमां मे'र मळे नहि, वाणीए विपत्य पाडे घणी । कायाये रूडुं ते केम करे, धारो विचारो तेना घणी ॥९॥ अवधपुरिये आविया, हरिश्चंद्र रायने घेर । निष्कुलानंद हरिश्चंद्रे पछी, पूजा करी बहुपेर ॥१०॥ कडवुं ॥१८॥

षोडश प्रकारे करी पूजा अतिजी, धूप दीप करी उतारी आरतिजी । पछी हाथ जोडी करी विनतिजी, मागोमागो मुजथी मोटा महामतिजी ॥१॥ ढाळ—मागो कांइक मुज पासथी, तेह आपुं तमने आज । त्यारे मुनि बोलिया, आप्य तारुं सर्वे राज ॥२॥ पूछ राणी कुंवर ताराने, सहु होय राजी रळियात । तो मैं जे माग्युं ते आपज्ये, नहि तो न कर्य मुखथी वात ॥३॥ राज्य दइने रांक थाशो,

१ छोट.

नहि मळे अंबर अन्नअहार । अणतोळ्युं दुःख आवशे, नहि रहे सत्य करो विचार ॥४॥ त्यारे राय राणी कुंवरे, कर्यो एम विचार । आपो सहु राज्य एहने, राखो सत्य निरधार ॥५॥ त्यारे राय कहे छे ऋषिने, आप्युं राज्य साज सर्वे समृद्धि । त्यारे ऋषि बोलिया जोइए, तेह उपर दक्षिणा दीधि ॥६॥ त्यारे राय बोलिया, देशुं सुवर्ण ऋणभार । त्यारे ऋषि कहे आप्य हमणां, म कर्य वेळ लगार ॥७॥ राज्य साज समृद्धि मारी, एथी बा'र होय कांय तुजतणुं । आप्य ते उतावळुं, एम घांघो कीधो घणुं ॥८॥ त्यारे राय कहे आ राज्यमां तो, अमारुं नथी अणुंभार । कुंवर राणी आ देह मारुं, ए छे दीधाथकी बा'र ॥९॥ त्यारे राय ऋषिने कहे, वेची अमने धन लइये । निष्कुलानंद त्यारे ऋषि कहे, चालो सहु काशीए जइये ॥१०॥ कडवुं ॥१९॥

विश्वामित्र कहे वितशे एक मासजी, त्यारे हुं आवीश तमारी पासजी । त्यांसुधी करजो काशीमांहि वासजी, पछी हुं वेचीश करी तपासजी ॥१॥ ढाळ—तपास करीश हुं ऋणनो, पछी वेचीश विगते करी । त्यारे त्रणे चाल्यां त्यांथकी, दृढ धीरज मनमां धरी ॥२॥ राजा राणी कुंवरनां छे, अति कोमळ अंग । सोसो सेवा जेनी करता, नथी तेने सेवक एक संग ॥३॥ कांटा कांकरा आकरा अति, खाडा खडिया ठेशुं ठबके । गोखरुं भ्रंठ डाभ शुळीयां, लागे पगमां लोही टबके ॥४॥ तपे भूमि तीखी अति, तेमां नथी चलातुं चरणे । बळे तळां बे पगनां, तेणे ढळी पडेछे धरणे ॥५॥ उपर तीखो प्रलय सरिखो, उग्यो अर्क अग्नि लइ । पाणी न मळे प्यासे मरे, अन्न विना दिन गया कंइ ॥६॥ प्यास भूखनी पीडा थकी, नकी दिले नथी डोलतां । अडवडे लडथडे पडे, तोय कायर वायक नथी बोलतां ॥७॥ वाटमां बहु विघन करवा, सत्य मुकाववा सामा मळे । त्रणेनी एक टेक छे, ते चळाव्यां पण नव चळे ॥८॥ सत्यां न जाय शारीरमांहे, एवां बीजां कष्ट आवे बहु । तोय दुःखी न माने दिलमां, एवां श्रद्धावाळां छे सहु ॥९॥ दुःखतणा दरियावमांही, त्रणे पडियां छे तळे । निष्कुलानंद कहे धन्य धीरज, एम कह्युं संत सघळे ॥१०॥ कडवुं ॥२०॥

पदराग सिंधु—सत्यवादी संत संकटने सहे, रहे धीर गंभीर नीरे-निधि जेवा । आपे अमापे तापे तपे नहि केदी, अडग पग मगे पग रठे एवा; सत्य० ॥१॥ जगउपहास त्रास हरिदास सहे, अन्य कास तास नाश कीधी जेणे । अविनाश पास वास आश करी, श्वास उच्छ्वास उल्लास रहेछे तेणे; सत्य० ॥२॥ अति प्रसन्नवदन निशदिन रहे, धन्यधन्य जन पावन सरे । जगजीवन स्वजन विघन हरे, तेह विन भजन मन नव करे; सत्य० ॥३॥ ग्रही टेक एक विवेक करी खरी, छेक तेक नेक ते नव तजे । निष्कुलानंद जगवंद सहजानंद, सुखकंद गोविंद मुकुंद भजे; सत्य० ॥४॥ पद ॥५॥

त्यार पछी त्रणे चाली भूल्यां वाटजी, आगळ आव्युं उजड नडेडाटजी । नाव्युं नीर नदी कोइ वाट घाटजी, तोय मने नथी करतां उचाटजी ॥१॥ ढाळ—उचाट नथी जेने अंतरे, रहेछे आनंद उरमां अति । दृढ धीरज मनमां धरी, करी सघन वनविषे गति ॥२॥ खेर केर खजुरी खरां, बावळ कंटाळा बोरडी । अति अणियाळा आंकडियाळा, लागे कांटा जाये लडथडी ॥३॥ वाघ वरु वानर विंछु, शंशा सेमर श्याळ छे । चीत मातंग नार नोळ, ए वनमां विछुं व्याळ छे ॥४॥ परवत पर पावक बळे, पाडे पशु पंखी बुंवराण । उपर उडे शकरा शमळा, कंक कोशी हरवा प्राण ॥५॥ घुड होला घणा घुघवे, बीजा शब्द थाये भयंकार । सह्या न जाये श्रवणे, एवा थाय बहु उचार ॥६॥ भुंडि कठण ए भूमिका, अति विकट वन सघन । चाली चरण चकचुर थयां, त्यारे थयुं ए वन उल्लंघन ॥७॥ चाली न शके चरणे, ढळी वळी पडी जाय धरणे । पामे पीडा बहु पेरनी, तेतो वदने न जाय वरणे ॥८॥ मृतकवत मही उपरे, त्रणे पडिगयां ते वार । मोडीथी मूर्च्छा उतरी, तैये थयां चालवा तैयार ॥९॥ धीरेधीरे पग धरी चालतां, आवी नदी पीधुं नीर । निष्कुलानंद त्यां मार्ग मळ्यो, पछी चाल्यां त्रणे सुधीर ॥१०॥ कडवुं ॥२१॥

मळियो मारग चालियां चोंपेजी, पडे आखडे पग पाछा न रोपेजी । पोंचिये काशिये तो सारुं छे सहुपेजी, नव पोंचिये तो ऋषि रखे कोपेजी ॥१॥ ढाळ—ऋषि कोप्यानी बीक रहे, रखे वाटे वही

१ समुद्र. २ अग्नि.

जाय मास । आपे शाप तो आपणे, एवो त्रणेने मने त्रास ॥२॥ अन्न विना अचेत अति, गति थोडी थोडी थायछे । अडवडतां ने आखडतां, त्रणे चाल्यां जायछे ॥३॥ सांझ पडे सहु सामटां मळी, वळी वात करे धीरजनी । स्मरण करतां श्रीहरिनुं, एम निगमेछे रजनी ॥४॥ सवारे सहु थइ सावधां, वळी चालेछे चोंपे करी । रखे वीती जाय वायदो, एवी अंतरे खटक खरी ॥५॥ लांघणे करी ले लहेरियां, थयां अन्न विना अचेत । सूकी गयां शरीरमां, राजा राणी कुंवरसमेत ॥६॥ तोय टेक तजतां नथी, कथी नथी के'वाती एनी धीर । ओछप न आणे अंतरे, सुख दुःख न माने शरीर ॥७॥ एम महादुःख पाम्या मारगे, तेह के'तां पण के'वाय नहि । त्यारे ते पहोच्यां काशिये, उभां त्रणे ते चोके जइ ॥८॥ त्यांतो तैयार उभा हता, ऋषि विश्वामित्र जेनुं नाम । तृण कोळी ते उपर धरी, वळि वेचवाने काम ॥९॥ सांझ पडी गइ शहेरमां, त्यारे आव्यां घराक ते वेर । निष्कुलानंद कहे नाणुं दइ, लइ गयां पोत पोताने घेर ॥१०॥ कडवुं ॥२२॥

राणी रोहिदासनुं द्विज दइ धनजी, तेडी गयो तेहने निज भुवनजी । हरिश्चंद्र एक रह्यो राजनजी, तेपण वेचाणो श्वपचने सदनजी ॥१॥ ढाळ—श्वपच घेर राजा रह्या, द्विज घेरे रह्या रोहिदास । तारा ते पण द्विजनुं, करे काम करी उल्लास ॥२॥ तारा खांडी दिये तांदुळा, पीसी दिये गोधूंम आदि अन्न । जळ भरे बाळे घर आंगणुं, लींपे सदन धुवे वसन ॥३॥ रोहिदास पण एहज रीते, करे ब्राह्मणनुं काम । पुष्प पर्ण तृण इंधण आणे, चांपे चरण चारु जाम ॥४॥ श्वपचे सोंप्युं हरिश्चंद्रने, लेवो मडदे मडदे लाग । आपे खांपण पईसो, त्यारे मूकवा देवी आग ॥५॥ त्यारे हरिश्चंद्र धारी हैये, जाय सहुथी मो'रे मशाण । दिये दोडुं लेवा लागने, वळी पाडे बहु बुंबराण ॥६॥ खांपण पईसो लईश खरो, त्यारे ते आपीश बाळवा । आप्या विना रखे आग मूको, आव्यो छुं हुं खाळवा ॥७॥ मोटुं शहेर मरे घणां, बाळे अळगां एक एकथी । हमेश उठी दिये हडियुं, निरांत लवलेश नथी ॥८॥ मडदे मडदे मशाणमां, रडवडे रात ने

१ घासनी पुळी. २ वख. ३ घर.

दन । जळ टाणे जळ न मळे, अन्न टाणे न मळे अन्न ॥९॥ एवा काममां राजा रह्या, तियां गया वही कंइ दन । निष्कुलानंद न थाय बीजे, जेवुं कर्युं एह राजन ॥१०॥ कडवुं ॥२३॥

विप्र कहे सुण्य रोहिदास सुभाग्यजी, सुगंधी फूल लाव्य जइ बागजी । गया त्यारे त्यां डश्या काळे नागजी, तेणे करी तत्त्वे कर्युं तन त्यागजी ॥१॥ ढाळ—त्याग्युं तन जन जोईने, कह्युं विप्रने ते वार । तेहना देहने दाह देवा, मोकल्या सेवक चार ॥२॥ ते शब लाव्या गंगातटे, चें रची मूकेछे आग। त्यारे हरिश्चंद्र कें म मूकीश अग्नि, आप्या विना मारो लाग ॥३॥ आपी लाग लगाडी चित्ता, थयुं अर्धबळ्युं ज्यारे तन । त्यारे नाखी चें ओलवी, घणोघणो वरषी घन ॥४॥ त्यारे आवीछे तारा तियां, लीधुं मडदुं ते खोळामांय। त्यां आव्या ऋषि कहे आपुं छरी, राखो भूत भय न रहे कांय ॥५॥ आपी छरी कह्युं जइ रायने, एक वात कहुं काने धरिये । मशाणे मरकी मनुष्यने, खायछे कापीकापी छरिये ॥६॥ त्यारे भूप कहे तेडी भंगियो, जाओ मारो गरदन एहने । झाली लीधी पछी जटिये, मारवा सारु तेहने ॥७॥ ढीका गडदा पाटुए वळी, मारी करी छे अधमुई । मारोमारो कहे शुं विचारो, करो मुंड धडथकी जुई ॥८॥ एवां दुःख आवी पडियां, जेह सह्यां न जाय शरीर । सुत मूवानो अति शोक छे, तोय धरी रह्यांछे धीर ॥९॥ पछी हरिश्चंद्रने हुकम कर्यो, आव्यो मारवा गरदन । निष्कुलानंदना नाथनी कसणी, सही शके कहो कोण जन ॥१०॥ कडवुं ॥२४॥

पदराग सिंधु—राणी वाणी जाणी तांणी तीखी कहे, काढ काढकाढ करवाळ तारी । ग्रहे अति गाढगाढगाढ मने, वाढवाढवाढ वळी मुंड मारी; राणी० ॥१॥ रखे अडर नर डरे डरतो, थरथरथर कर करीश मां जो । धरी धीर शरीर शूरवीर थई, नाथ हाथ वाळतां विले डरीश मां जो; राणी० ॥२॥ त्यारे अचानक चानक चित्ते चडी, दडवडी डग भरी दोट दीधी । अति विकराळ करवाळ ज्वाळ जेवी कहीए, ते भूपाळ उताळ ततकाळ लीधी; राणी० ॥३॥ काढयुं खडग धडक धडक नथी, धडकधडक ते धडक टळी । फडक फडक फडकती नथी, झडकझडक कहे मने मार वळी; राणी० ॥४॥ तीखी तर-

वार मार मार मार करे, धारे धारे धारे धीरज न रहे । तारेतारे तारे तारा भणे, मार मार मार एम मुखे कहे; राणी० ॥५॥ सुर नर साथसाथ साथ मळया, पाथपाथ पाथ पडे रडे रह्यां । निष्कुलानंद अनाथनाथनाथजी, हाथेहाथ हाथ ग्रही लीधोछे तियां; राणी० ॥६॥ पद ॥६॥

मागो हरिश्चंद्र आपुं तुजनेजी, तमथी वा'लुं नथी बीजुं मुजनेजी । तमने पीड्या सुणी सुरेशनी गुजनेजी, घटे एवुं काम करवुं अबुजनेजी ॥१॥ ढाळ—अबुज एवुं काम करे, जेने डर नहि हरितणो । माटे मागो मुज पासथी, हुंतो राजी थयो घणो ॥२॥ त्यारे हरिश्चंद्र बोलिया, धन्य तमे थया प्रसन्न । एथी अधिक बीजुं नथी, मने सर्वे मळ्यो माल धन ॥३॥ एम करतां होय आपवुं, तो मागुंछुं मारा श्याम । अमे अमारी रैयत सहित, राखो तेडी तमारे धाम ॥४॥ त्यारे विष्णुए ए वर आपियो, आप्यो वैकुंठे तमने वास । एह वात हरिश्चंद्रनी कहि, सहु सुणी लेजो हरिदास ॥५॥ एवी भक्ति आदरवी खरी, जाणो जेवी हरिश्चंद्रे करी । तेह विना तन मन ताने, नथी रीझता श्रीहरि ॥६॥ कालावालानुं काम नथी, आतो शिश साटानी वात छे । तेह विना कोइ करे वलखां, तेतो काळी कामळीये भात छे ॥७॥ जेम हवाखावानुं सुणी हैयाटळ, चाले कोइ चपण लइ । पण पेट भर्यानां छे पापळां, ते जालम नर जाणे नइ ॥८॥ जेम कोनी कोटे घाली गाळियुं, जइ सुती सोड ताणीने । मनमां जाणे हुं मरी गई, एवुं काम न करवुं जाणीने ॥९॥ शीद छोडी संसारथी, रहेवुं हतुं घरमांय गरी । निष्कुलानंद कहे मूवा पछी, जेजे थात वात ते खरी ॥१०॥ कडवुं ॥२५॥

ज्यारे जाय वो'रवा वस्तु अमूल्यजी, त्यारे जोइए करवो मनमांय तोलजी । देशो त्यारे ज्यारे मुखे लेशो माग्युं मूल्यजी, एह वात कही कथी नथी एमां भूल्यजी ॥१॥ ढाळ—भुल्ये करे मनसुबो मनमां, ते विना पैसे पुरो न थाय । तेम श्रद्धाहीननी भगती, तेपण तेवी के'वाय ॥२॥ नथी वित्त वो'रे अजिया, करे हाथी लेवानी होंस । तेतो पाग्यानां पांपळां, अमथो करे अपसोस ॥३॥ जेम घर जानैया जा-

१ मूर्ख. २ कोइ कामी मामनी मूर्ख स्त्री.

नमां, वळी जाय जोडाजोड। जानैया तो जमे रमे, धरे वर शिर-पर मोड ॥४॥ माटे जोइ अधिकार आपणो, पछी दिलमां करवो दोड। प्रह्लाद ध्रुव हरिश्चंद्र जेवो, क्यांथी पूरो थाय मन कोड ॥५॥ जेम पंच असवार पंथे जातां, छट्ठो भेळो थयो नर खरे चडी। तेनी पो'चवानी प्रतीत करवी, एपण भूल्य मोटी पडी ॥६॥ जेम बक हंस बरोबरी, वळी उजळा एकज वान। तेम साचा काचा संत सरिखा, एम जाणवुं एज अज्ञान ॥७॥ शरीर सुखने संभारतां, निशदिन न-वरां नव रहिये। महासुख महाराजनुं, कहो ते कई रीते लइये ॥८॥ कायरने केम धीरज थावुं, एपण अटपटी वात छे। वेष लेतां शूर-वीरनो, जन जाणो घटनी घात छे ॥९॥ पेखी भक्त पूरवना, हैये रें'ती नथी वळी हाम। निष्कुलानंद आजे आदर्युं, ते कठण छे घणुं काम ॥१०॥ कडवुं ॥२६॥

सुणो वळी कहुं रंतिदेवनी रीतजी, भक्त प्रभुनो पूरो पुनितजी। सह्यां तेणे दुःख शरीरे अगणितजी, कहुं तेनी वात सुणो दइ चि-त्तजी ॥१॥ ढाळ—कहुं वात रंतिदेवनी, करे निज नगरनुं राज। पोते पोतानी प्रजा पासे, रखावे बहु अनाज ॥२॥ एम करतां आवी पड्यो, बार वरषनो वळी काळ। एकादश वरष अन्न पो'चियुं, द्वादशनो थयो जंजाळ ॥३॥ त्यारे राये अन्न आपियुं, ते पण पो'त्युं दश मास। पछी लाग्याछे पडवा, उपरा उपर उपवास ॥४॥ कळकळे जन अन्न विना, बहुबहु पाडेछे बकोर। ते सुणी राय चालिया, संगे राणी सुत वधु भोर ॥५॥ उपवास चोखा चारेने पड्या, एके ओछा पूरा पंचास। त्यां अणइच्छाये अन्न मळ्युं, बेठां जमवा पासोपास ॥६॥ पाशेर पाशेर पाणिमां, वळी आव्युं हतुं जे अन्न। उपवास ओगणपंचासमे, क-रवा बेठां भोजन ॥७॥ अभ्यागत अन्नारथी, तेहनी वाट जुवेछे वळी। आपीये एने आ मांयथी, एम विचारेछे चारे मळी ॥८॥ तियां अ-घोरी एक आवियो, संगे लइने वळी श्वान। भूख्यो भूख्यो एम ब-रके, कोइ आपो भोजन पान ॥९॥ त्यारे आप्युं अन्नजळ एहने, राय राणी सुत सुतभाम। निष्कुलानंद पाणी पी अघोरिये, ठेल दई फो-डयुं जळ ठाम ॥१०॥ कडवुं ॥२७॥

फुटयुं जळ ठाम कूप ऊंडो अपारजी, प्यासां रह्यां एह राजा स-

हित चारजी। पडयुं दुःख एवुं तोय पाम्यां नहि हारजी, वळतो राये एम कर्यो विचारजी ॥१॥ ढाळ—विचार करी एम बोलिया, मळयुं अन्न केटलेक दन। भले आव्युं अर्थ अभ्यागतने, एम कही थया प्रसन्न ॥२॥ त्यारे टळी अघोरी तर्त थया, धर्मदेव मूरतिमान। माग्य माग्य राजा मुजथकी, आपुं तने ते वरदान ॥३॥ त्यारे राय कहे धन्य-धन्य धर्म, मारुं राजी थया जाणी तमने। सुखी रहे सहु प्राणधारी, एनी आवे पीडा अमने ॥४॥ त्यारे धर्म कहे परनी पीडा लिये, तेने अंगे पीडा आवे नहि। एह विना वणमाग्ये आपुंछुं, अविनाश धामे वसशो जइ ॥५॥ धन्य ए रायनी धीरजने, धन्य सत्यवादी दया घणी। एवी अनादिनी रीत जोइ जन, पछी विचारवी रीत आपणी ॥६॥ एना जेवी होय आपणी, तो ठरी बेसवुं एह ठीक छे। नहि तो कसर काढवी, एहज रूडो विवेक छे ॥७॥ पण लजिने लोख्य न आणवी, जाणवी एपण वात। बीजे बगड्ये शुं बगडे, एह समझवुं साक्षात ॥८॥ बीजां काम तो कैक कर्यां, केडे राख्युं एक करवुं कल्याण। एने समझु समझवुं, एपण जाण ते अजाण ॥९॥ आपे जम्या विना आपणी, भूख कहो केम भागशे। निष्कुलानंद कहे साचुं के'तां, कोइकने दुःख पण लागशे ॥१०॥ कडवुं ॥२८॥

पदराग सिंधु—कठण कसोटी मोटी महाराजनी, सही रहे वळी कोइ संत शूरा। जेमजेम दुःख पडे आवी देहने, तेमतेम तेम परखाय पूरा; कठण० ॥१॥ जेणे पाडीछे आंटी मोटी जीवमां, मन मान्युंछे मरी करी मटवुं। भर अवसरपर धर धरी, फरी खरी हाक वाग्ये नथीज हटवुं; कठण० ॥२॥ अनेक देह खोया अणअरथे, तेह देह कांये नाव्या कामे। हवे आ देह हरिअरथे करी, राखवुंछे अचळ ते आडुं जामे; कठण० ॥३॥ एम दृढ धीरज धरी करीने, भजेछे जेह भगवान भावे। निष्कुलानंद कहे एम जाणवुं, अंते अरथ पण एज आवे; कठण० ॥४॥ पद ॥५॥

वळी कहुं वात एक अनूपजी, भक्त एक रत्नपुरीनो भूपजी। नाम मयूरध्वज सदाय सुखरूपजी, करे यज्ञ होमे हविष्यान्न तूपजी ॥१॥ ढाळ—होमे हविष्यान्न जगन करे, भलो भक्त सत्यवादी सई। त्यां श्रीकृष्ण अर्जुन आविया, वेष विप्रनो लई ॥२॥ कृष्ण थया कृष्ण-

शर्मा, अर्जुन थया तेना शिष्य । यज्ञशाळामां आविया, ज्यां बेठा हता नरेश ॥३॥ त्यारे राय उठी उभा थया, कर्यो दंडवत प्रणाम । भले पधार्या प्रभु मारा, मागो कांइक मन अति अभिराम ॥४॥ त्यारे ब्राह्मण कहे धन्यधन्य राजा, सत्यवादी तुं साचो सहि । पण मारे छे जे मागवुं, ते तरत तने के'वाय नहि ॥५॥ त्यारे नरेश कहे निःशंक थई, मागो मनवांछित शंका तजी । राज्य साज सुख संपत्ति, मागो वस्तु जे मनरजी ॥६॥ त्यारे द्विज कहे धर्मपुरथी, हुं पुत्र परणावा चालियो । आव्या आ शहेरनी सीममां, त्यां सुतने सिंहे झालियो ॥७॥ एकज पुत्रने एम थयुं, गयुं मारुं कुळ समूळुं सहि । बुढापणमां बाळक बीजो, आववानी आशा नहि ॥८॥ हरख हैये नव रह्यो, गयो आनंद सर्वे उंचळी । मारी ने मारा सुतनी, वाघ न जाणे पीडा वळी ॥९॥ त्यारे में कह्युं मेल्य पुत्र मारो, एने साटे खाईजा मुजने । त्यारे वाघ कहे निष्कुलानंदनो, नाथ भज्य कहुं तुजने ॥१०॥ कडवुं ॥२९॥

तेने में करी बहुबहु विनतिजी, पण वाघे न मानी मारी एक रतिजी । मारे तो पडि त्यां विकट विपत्तिजी, ते जोई सिंह कहे सुण्य शुभमतिजी ॥१॥ ढाळ—शुभमति सांभळय सही, मृगपति न मूके मुखथी । बहु दिने मळयो बाळक तारो, घणुं पीडाणो हतो भुखथी ॥२॥ एम करतां होय उगारवो, तो तुं जाच्य जई भूपाळने, । आपे अंग जो अरधुं, तो मेल्लुं तारा बाळने ॥३॥ त्यारे विप्र के' में कह्युं वाघने, ए वात सुधी केम थाय । कदापि मागुं हुं अंग एनुं, पण राये केम देवाय ॥४॥ अन्न धन आपे अवनि, तेतो सत्यवादीने छे सोयलुं । पण अंग कापीने जे आपवुं, एथी बीजुं शुं दोयलुं ॥५॥ वण माग्यानुं जे मागवुं, तेनो करवो तपास । बे'री आपे अंग अधिपति, एवो आवे केम विश्वास ॥६॥ त्यारे वाघ कहे ए वसमुं नथी, अंग आपशे जा तुं अचिर । आगे अस्थि दधीचिये आप्यां, आप्युं शिबिये कापि शरीर ॥७॥ कर्णे कवच आपियुं, आप्युं बळिये त्रिलोकीनुं राज । सत्यवादीने छे सोयलुं, जई जाचो न पाडे ते नाज ॥८॥ एम कही इयां मोकल्यो, तरत तमारे राय पास । नथी मगातुं में मुखथी, तेम नथी मेलाती सुत आश ॥९॥ उभय संकट आवियां,

एक एकथकी अधिक । निष्कुलानंदनो जे नाथ करशे, तेज थाशे अंते ठीक ॥१०॥ कडवुं ॥३०॥

त्यारे राय बोलिया थइ प्रसन्नजी, भले तमे आविया मारे भुवनजी । आपीश हुं तमने मारुं आ तनजी, ते जाणज्यो तमे जरूर मनजी ॥१॥ ढाळ—जरूर तमे जाणज्यो, आपुं उतावळुं आ देह । विलंब तेनी नथी वळी, साचुं मानज्यो नथी संदेह ॥२॥ त्यारे त्यां मोरुध्वजने तेडावियो, आपी राजगादी एहने । पुत्र प्रजाने पाळजो, म टाळजो हरिशुं सनेहने ॥३॥ पछी नरेश नाही तिलक करी, धरी कंठमां तुलसीदाम । मंगाव्युं करवत वे'रवा, त्यारे उठयुं अकळाई गाम ॥४॥ हालकलोल शहेर सहु थयुं, रह्युं नहि धारतां धीर । हाहाकार हवो घणो, भर्यां सहुए नयनमां नीर ॥५॥ त्यारे मोरुध्वज एम कहे, हुं सुत तमारो तमारुं तन । आपो मने ए विप्रने, वळी करो एने प्रसन्न ॥६॥ त्यारे राणी के' अर्ध अंग हुं का'वुं, आपो राय मुने ए जाये लई । पामे पुत्र ए पोतातणो, मने वाघना मुखमां दई ॥७॥ कुंवर राणीनी वाणी सुणी, बोल्या द्विज सेवकने संग । आतो वात वघरे पडी, नहि आपे राय अर्धुं अंग ॥८॥ मेली लालच्य चालो मारगे, जाइए वेगे वाघनी पास । अस्थि एनां परजाळिये, ज्यारे खाइ जाय एनुं मांस ॥९॥ पडी वात पंचायते, ते न निपजे निरधार । निष्कुलानंदना नाथने, एवुं गमियुं आ वार ॥१०॥ कडवुं ॥३१॥

त्यारे कुमुद्वतीने कहे द्विज आमजी, नारी अंग नरनुं पण वेदे कह्युं वामजी । माटे अंग तारुं नावे एने कामजी, एणे तो लीधुंछे दक्षिणनुं नामजी ॥१॥ ढाळ—नाम लीधुंछे दक्षिणनुं, राणी कुंवरनुं वे'रेल । एवुं लइने आवज्ये, आप्युं होय हरखे भरेल ॥२॥ त्यारे महीपति कहे म बोलो कोइ, सहु रहो राजी रळियात । आ अवसर अमूल्यमां, रखे कोइ बगाडो वात ॥३॥ मागे मोटा जे मगन थइ, तेवी तक आवी मारे आज । धन्यधन्य मारा देहने, जे आव्युं ब्राह्मणने काज ॥४॥ लावो करवत काकरी, आकरी करी तेनी धार । मायुं चीरीने माहरुं, तरत पों'चे अई पार ॥५॥ पाछळ रे'जे तुं पुत्र मारा, सामी रे'जे वळी तुं सुंदरी । वच्चेथी मांडो तमे वे'रवा, अतिशय हरख हैये भरी ॥६॥ राजी करो ऋषिरायने, कोइ दिल म करो दिल-

गीर । मारा दुःखने देखी करी, रखे नयणे भरो कोइ नीर ॥७॥ मारे नथी एवुं मनमां, जे अवळुं थयुं आ वार । तमे शोक शीद्ने करो, धाओ वेगे वे'रवा तैयार ॥८॥ एम कही उभा स्थंभ बे मध्ये, अति अति उतावळा थाय । तेह जोइने जन बीजां, करेछे उभां त्रायत्राय ॥९॥ असेकनी छोळ्युं उडशे, रहेज्यो छेटे सहु नरनार । निकुळ्लानंदनो नाथ जोतां, कर्युं करवत तैयार ॥१०॥ कडवुं ॥३२॥

पदराग सिंधु—आकरे काकरे करवत काढियुं, वाढियुं मस्तक ललाट लगे । धडक फडक धडक नथी मने, अचळ अकळ उभा एक पगे; आकरे० ॥१॥ छूटी छोळ अतोळ लाल लोहीनी, ते जोइ जन मन चडी चित्ते चितरी । देखी भूपतिनी विपत्ति मति चळी, ढळी वळी पड्यां मूरछाये करी; आकरे० ॥२॥ करे करेराट चरेराट मांड्युं चालवा, ते वाम अंगे एहनी वात जाणी । एह अंग तेह उमंगभंग थयुं, वळी आवी गयुं आंख्यमांय पाणी; आकरे० ॥३॥ ते जोइ द्विज बोलियो क्रोध करी, कलपिनुं दान हुं न लेउ कदी । हटकी फटकी चटकी चालिया, तेहने वाळिया दीनता वाणी वदी; आकरे० ॥४॥ पछी आवीने पूछ्युं एह अंगने, कहे आंसु आव्यानुं कारण सहि । त्यारे ते कहे अभाग्य शी अधी अंगनी, जे ब्राह्मणने अर्थे आव्युं नहि; आकरे० ॥५॥ एवुं सुणी द्विज पलटीने थया, तियां प्रगट पुरुषोत्तमरूपरे । निष्कुलानंदनो नाथ गाथ कहे, माग्य माग्य माग्य मुजपासथी भूपरे; आकरे० ॥६॥ पद ॥८॥

मयूरध्वज कहे मागुं हुं ते देजोजी, आवुं रूप अनुप रुदियामां रे'जोजी । वळी एक बीजुं मारे मागवुं छे जोजी, हवे आवी परीक्षा केनीए म लेजोजी ॥१॥ ढाळ—लेशो मां आवी परीक्षा केनी, तमे दयाळु दयाने ग्रही । एम मयूरध्वजे मोर्ये माग्युं, सहु जीव सारु जाणो सही ॥२॥ भलोभलो एह भूपति, जेनी मति अति मोटी घणी । भली करी एणे भगति, एना जेवी जोइए आपणी ॥३॥ सत्य श्रद्धा धीरजपणुं, जोइए एना जेवो विवेक । धर्म पण दृढ धारवो, जोइए एना जेवी ग्रही टेक ॥४॥ टेक एक हरिभक्तने, नेक छेक सुधि छांडवी नहि । करी विवेक अति उरमां, वळी एक रंगे रे'वुं सहि ॥५॥ पळे

१ रुधिर.

पळे रंग पलटे चडे, कैं'ये नवल कसुंबी कैं'ये नीलनो। एकरे'णी के'णी एक रीत नहि, स्वभाव सम सलिलनो ॥६॥ पण जेजे भक्त मोरे थया, ते सर्वेनी सुणीए रीत । कष्टया विना कहो कोण रह्या, सहु चिंतवी जुवो तमे चित्त ॥७॥ जेम इक्षु पामे अमूल्यता, तेतो प्रथम पोते पीलायछे । त्यारपछी चडे तावडे, तेनां गोळ खांड साकर थायछे ॥८॥ तेम कष्टया विना कोइ वस्तु, खरे खपे नथी आवती । एम समजी संकट सहो, तो भली भजि जाय भगति ॥९॥ पो'च्य विना पर्वते चड्यानी, हैये करे कोइ हौंस । निष्कुलानंद कहे ए नहि बने, अमथो थाशे अपसोस ॥१०॥ कडवुं ॥३३॥

प्रभु भजवा जेने करवो उपायजी, तेने एम करवुं जेम कर्युं ध्रुरायजी । प्रभु प्रसन्न करवा गया वनमांयजी, आरंभी तप उभा एक पायजी ॥१॥ ढाळ—एक पगे उभा रह्या, अडग मने अचळ थई । कर बेउ उंचा कर्या, शरीरपर फेरवे नहि ॥२॥ इच्छा मेली अन्न पाननी, प्रभु प्रसन्न करवाने काज । तजी आशा वळी तननी, जेम तजी आव्या निजराज ॥३॥ शरीर सर्वे सुकी गयुं, रह्युं नहि लोही ने मांस । अस्थि रह्यां एक अंगमां, रह्यो श्वास पण विश्वास ॥४॥ नाडी रही सर्वे निसरी, उघाडी अंगथी बा'र । गळ्युं अंग मळ्युं पेट पूठे, तोय करेछे नाम उच्चार ॥५॥ माथुं गुंठण मोटा थया, रह्युं हैयुं बा'रुं निसरी । अजिंन वळग्युं अस्थिए, थइ कृश काया तपे करी ॥६॥ लागे पवन अंग लडथडे, वळी डोलेछे तेणे देह । एवुं अचेत अंग थयुं, तोय तप न तजे तेह ॥७॥ सूका काष्ठ सम उभा रह्या, अरण्यमां एकाएक । हाले चाले नहि चरणे, एवी ग्रही आकरी टेक ॥८॥ राजी करवा रमापति, अति आकरुं तप आदर्युं । धरणी लागी ध्रुजवा, स्वर्ग कंपायमान कर्युं ॥९॥ एवुं तप जोइ आकरुं, सर्वे बीन्या सुर असुर । निष्कुलानंदना नाथने कही, लेशे आपणां स्थानक जरुर ॥१०॥ कडवुं ॥३४॥

त्यारे सुर गया श्रीपति पासजी, अमर सहुए करी अरदासजी। अमने राख्या त्यां अमे कर्याछे निवासजी, पण हवे नथी हरि ए स्थानकनी आशजी ॥१॥ ढाळ—आशा नथी एह स्थळनी, जोइ तप ध्रु-

---

१ होळकी. २ मृगचर्म.

सुरायतणुं। एना तप प्रतापे करी, अमे तो तपिया घणुं ॥२॥ त्यारे श्रीहरि कहे सुर सांभळो, तमे जाओ तमारे स्थानके। एम कहिने उठिया, अविनाशी अचानके ॥३॥ आव्या राय प्रभु पासळे, दीधां दया करी दरशन। मागोमागो राय मुजथी, हुं थयो छुं प्रसन्न ॥४॥ हेत करी हाथ फेरवे, मुख माथे ने सरवे शरीर। जोइ धीरज ए राजननी, आवी गयां नयनमां नीर ॥५॥ अतिदीन आधीन उभा, आगळ ओशियाळा थई। जाणे आपुं ए जनने हुं, मारुं सुख सरवे लई ॥६॥ वा'लप देखाडेछे वळीवळी, हेत हैयामां नथी सामतुं। अकळाई थया छे उतावळा, मन धीरज नथी पामतुं ॥७॥ त्यारे राय पाये लाग्या प्रभुने, कहे धन्य अनाथना नाथ। निरखी तमने नयणें, श्रीहरि हुं थयो सनाथ ॥८॥ मागुंछुं हुं महाप्रभु, पंच विषय संबंधि जे सुख। देशो मां ते दया करी, जेथी थाय तमथी विमुख ॥९॥ त्यारे श्रीहरि कहे शुद्ध भक्त तमे, नथी मायानो लेश तममां जरा। निष्कुलानंदनो नाथ कहे, अनन्य भक्त मारा खरा ॥१०॥ कडवुं ॥३५॥

एम प्रसन्न कर्या परब्रह्मजी, सही शरीरे बहु परिश्रमजी। एह वात सांभळी लेवो मर्मजी, वात छे कठण नथी कांइ नर्मजी ॥१॥ ढाळ—नर्म नथी छे कठण घणी, जेवा तेवाथी थाती नथी। सहुसहुना मनमां जुवो, उंडुं विचारी अंतरथी ॥२॥ पण खपवाळाने ए वारता, अणु एक अर्थे आवे नहि। महिमा माहात्म्य मोटप्य मुखथी, कहिये मर कथी कथी कहि ॥३॥ जेम पशुजनने चार्य प्यारी, तेह नीली देखीने नव तजे। सहे कष्ट बहु एह सारु, तोय भावे करी एहने भजे ॥४॥ जोने मोटी आशा छे मनमां, जेवी पामवाने पैसातणी। तेवी आशा नथी अविनाश पदनी, वात शुं कहिये घणी घणी ॥५॥ अन्न वसन सारु अंग आपे, जियां कापे शत्रु वळी शिश। ए तो थायछे उछरंगशुं, पण भजाय नहि जगदीश ॥६॥ असत्य सुखसारु एटुं करे, पिंड पाड्या सुधी प्रयाण। सत्य सुखने सांभळी, वळी थाती नथी एवी ताण ॥७॥ विषनो कीडो विषमां, वसी वखाणे विषनुं सुख। तेने रे'तां अमृतमां, थाय जरुर जाणजो दुःख ॥८॥ तेम भक्त आ ब्रह्मांडमां, भजे हरि न तजे विकार। जेम केश कहिये कठेकाणा तणा, श्वेत श्याम सहु एक हार ॥९॥ भक्त थाय भगवा-

नना, प्रथमना भक्त प्रमाण। निष्कुलानंद कहे ते विना, बीजा मानो मायाना वेचाण ॥१०॥ कडवुं ॥३६॥

पदराग विहागडो—दोयलुं थावुं हरिदासरे, संतो दोय०। जोइए तजवी तनसुख आशरे संतो०। टेक—शूरो जेम रणमां लडवा, धरे हैयामां अति हुलास। पेट कटारी मारी पग परठे, तेने केनी रही त्रासरे; संतो० ॥१॥ कायर मनमां करे मनशूबा, रे'शुं उभा आश-पाश। एम करतां जो चडी गया चोटे, तो तरत लेशुं मुखे घासरे; संतो० ॥२॥ शूरा संतनी रीत एक सरखी, करवो वेरीनो विनाश। काम क्रोध लोभ मोह जिती, भावे भजवा अविनाशरे; संतो० ॥३॥ एवा भक्त ते भक्त हरिना, तेह सहे जग उपहास। निष्कुलानंद कहे ते विना बीजा, तेनो नावे केदि विश्वासरे; संतो० ॥४॥ पद ॥९॥

वळी कहुं वात अनुपम एकजी, सुणजो सहु उर आणी विवे-कजी। कहुं सत्यवादी राय शिबिनी टेकजी, मूकी नहि नृपे मूवा-लगे छेकजी ॥१॥ ढाळ—छेक टेक तजी नहि, दिये देदेकार करी दान। जेजे मागे तेते आपे तेने, बहु करी सनमान ॥२॥ भूख्यो प्यासो कोइ प्राणी आवे, मागे मनवांछित जे वळी। आपे तेने आदरशुं, आर-त्यवाणी सांभळी ॥३॥ तेणे जश वाध्यो आ जक्तमां, परलोके पडी फाळ। इंद्र कहे लेशे आसन मारुं, करुं कांइक रखवाळ ॥४॥ पे'ली वे'ली पाळ बांधिये, तो रहे तळावे तोय। आव्ये जळे जे आदरवुं, ते काम न आवे कोय ॥५॥ लागी आग्ये कोइ कूप खणे, तेणे होलाय नहि अंगार। माटे मेली गाफलता, वे'लो वे'लो करवो विचार ॥६॥ पछी शक्र थयो शकरो, थयो होलो ते हुताशन। आव्या बेउ उडता, ज्यां बेठा हता राजन ॥७॥ कपोत गर्यो आवी गोदमां, बेठो शकरो सामो सुजाण। आप्य मारा तुं आहारने, मारा भूखे जायछे प्राण ॥८॥ त्यारे शिबि कहे सुण शकरा, शरणे आव्यो ते केम अपाय। माग्य बीजुं होय मनमां, जेणे करी तारुं दुःख जाय ॥९॥ त्यारे बाज कहे बीजुं जोईतुं नथी, जोइए छीये खावानुं आ वार। निष्कुलानंदनो नाथ-नाथ करी, आप्य म.स एह होलाभार ॥१०॥ कडवुं ॥३७॥

शिबिराजा छे दयानो निवासजी, पाप करतां पामे बहु त्रासजी।

---

१ इन्द्र. २ अग्नि.

तेणे केम अपाय मारी पर मांसजी, तेनो तन मनमां कर्यो तपासजी ॥१॥ ढाळ—तपास करी तने मने, त्राजु मगाव्यां ते वार। कातुं लई मांडयुं कापवा, आपवा आंमिष[1] होलाभार ॥२॥ कापी कापी राय आपियुं, सर्वे शरीरनुं मांस। तोय त्राजु नव उपडयुं, तेह होलो बेठो छे जेह पास ॥३॥ त्यारे राये विचारियुं, आतो कपोत कारणरूपरे। माटे आपुं अंग आखुं एने, एम कहेछे वळी भूपरे ॥४॥ त्यारे बेठा राय जइ त्राजवे, हुवो लोकमां हाहाकार। त्यारे होलो टळी हुताशन हवो, हवो शकरो शक्र ते वार ॥५॥ त्यारे इंद्र कहे धन्य-धन्य राजा, तुं जेवो नथी बीजो एक। तनअभिमानी तुं नहि, अमे जोयुं करी विवेक ॥६॥ सत्यधर्म निम टेक तारी, भारे धारी भली तमे भूप। तन तजी ब्रह्मलोक जाशो, थाशो ब्रह्मस्वरूप ॥७॥ पे'लवे'लुं लिये पारखुं, पछी दिये छे अभयदान। एवा संकटने सहन करतां, जाणो नथी कांइ ज्यान ॥८॥ वामने बांध्या बळिराय, पछी पोते बंधाणा बहुपेर। हजीसुधी हेते करी, हरि रहेछे एने घेर ॥९॥ एम वर दई सुरेश गया, थयो अति जयजयकार। निष्कुलानंद हरिभक्तने, ग्रही लेवुं एवुं सार ॥१०॥ कडवुं ॥३८॥

आप्युं कापी तन सत्यवंत शिबिराजजी, तेतो परलोकना सुखने काजजी। एना जेवुं आपणे करवुं ते आजजी, त्यारे रिझशे घनश्याम महाराजजी ॥१॥ ढाळ—घनश्याम घणुं रिझे त्यारे, ज्यारे रहे ए राजानी रीत। धीरज धर्म सत्य सुशीलता, तेना जेवी करवी जोइए प्रीत ॥२॥ अंगथी अळगु अवनिए, वळी जेजे जणसो होय। तेते आपे त्रिलोकमां, सुखे थकी सहु कोय ॥३॥ पण ज्यारे आवे अंग उपरे, सुख दुःखना समूह मळी। त्यारे दृढ धीरज रहे, संत कहिये तेने वळी ॥४॥ मोटी वात करतां मुखथी, वळी स्वाद आवेछे सहुने। पण ज्यारे जोइए आ जीवमां, त्यारे भळाये भूल्य बहुने ॥५॥ एह भूल्यने अळगी करी, खरी हरिनी भक्ति करिये। मोटा भक्त जे मोरे थया, तेना मतने अनुसरिये ॥६॥ मनगमतुं मेली करीने, मत मोटानो मन धारिये। प्रसन्न करवा छे प्राणपतिने, एटलुं तो जरूर विचारिये ॥७॥ अंतरजामीनी आगळे, नहि चाले जूठ जराय। एम

---

१ मांस.

विचारी आपणे, कसर न राखवी कांय ॥८॥ एह वात अनुप छे, नकी सुख थावानी निदान। वण समझे विपत्त पडे, रण तृणार्थी संग श्वान ॥९॥ माटे मोटा संतने मळी, वळी टाळवी सरवे भूल्य। निष्कुलानंद कहे नव खोईए, अवसर आव्यो अमूल्य ॥१०॥ कडवुं ॥३९॥

जेने उपाय करवो होय एहजी, तेने थावुं सहुथी निःसनेहजी। जेम वरत्या जनक जेहजी, करतां राज्य के'वाणा विदेहजी ॥१॥ ढाळ—विदेह कहेवाणा ते सांभळी, त्यां आव्या नव ऋषिराय। उठ्या जनक भेट्या सहुने, घणे हेते घाली हैयामांय ॥२॥ पछी मळया एक एकने, तेनी पूछी ऋषिये वात। अमे न समज्या आ मर्मने, तमे समझावो साक्षात ॥३॥ त्यारे जनक कहे आ देहनो, नथी पळ एकनो विश्वास। मळाय केम आ मुनिने, ज्यारे थइ जाय तननाश ॥४॥ एम कहिने पूजा करी, भावे कराव्यां भोजन। पछी बेठा सभा करीने, पूछ्यां रुडां प्रश्न ॥५॥ त्यां मिथिलापुरी परजळी, धायां सहु सहुने घेर लोक। जनक कहे मारुं नथी जळतुं, शाने करुं हुं मने शोक ॥६॥ राज साज सुख संपत्ति, वळी देह गेह दारा दाम। एह कोण केनां कोण आपणे, कोइ केने न आवे काम ॥७॥ अण समझणे आपणुं, सहु मानी रह्युं मनमांय। जुवे विचारी जीवमां, तोनथी आपणुं कांय ॥८॥ एम राजमां रही राग तज्यो, ए छे लक्ष लेवा जेवो घणो। तुच्छ पदार्थ सारु तणावुं, एवो जोइए नहि मत आपणो ॥९॥ खावा खट रस नरेश सुतने, तोय डोडां देखी डगे दल। निष्कुलानंद ए कंगाल छे, नथी आव्यो राजानो अमल ॥१०॥ कडवुं ॥४०॥

पदराग विहागडो—शीदने रहिये कंगालरे संतो शीद०। ज्यारे मळ्यो मोटो महा मालरे संतो०। टेक—पूरण ब्रह्म पुरुषोत्तम पामी, खामी न रही एक वाल। अमलसहित वात ओचरवी, मानी मनमां निहालरे; संतो० ॥१॥ राजानी राणी भमी भिख मागे, हाले कंगालने हाल। घर लजामणी राणी जाणी राजा, खीजी पाडे वळी खालरे; संतो० ॥२॥ तेम भक्त भगवानना थइने, रहे विषयमां बेहाल। तेतो पामर नर जाणो पुरा, हरिभक्तिनी धरी छे ढालरे; संतो० ॥३॥ तन मनआश तजी तुच्छ जाणी, कादुं समझी ए साल। निष्कुलानंद ए भक्त हरिना, बीजां बजारी बकालरे; संतो० ॥४॥ पद ॥१०॥

वळी कहुं वात हरिजननी अमळजी, नलरपुरीनो राजा एक नळजी । रूप गुण शील उदार निर्मळजी, एवो वीरसेननो सुत सबळजी ॥१॥ ढाळ—सबळ ने सत्यवादी सुणी, दमयंतीए विचारी वात । वरवुं छे ए नळने, बीजा पुरुष तात ने भ्रात ॥२॥ तेह वात न जाणे तात एहनो, रच्यो स्वयंवर तेह वार । तेमां राजा तेडाविया, सहु आववा थया तैयार ॥३॥ त्यारे नारदे कह्युं जइ इंद्रने, धर्म अग्नि सुणो वरुण । तम जोग्य ए कन्या भीमनी, सुण्या सर्वे एना में गुण ॥४॥ पण एने वरवुंछे नळने, एवी दृढ धारीछे टेक । टेक तजावी तमे वरो, तो वळे वडो वशेक ॥५॥ नळ अंतरे निरमळ छे, जेम कहेशो तेम करशे । तजी प्रिय पोतातणुं, तमारुं प्रिय अनुसरशे ॥६॥ त्यारे चारे मळी कह्युं नळने, तुं करय अमारां वखाण । तुं तारी निंदा करजे, तो अमने वरशे एह जाण ॥७॥ त्यारे नळे कह्युं जई दमयंतीने, इंद्र अग्नि धर्म ने वरुण । एने वर तुं वेगे करी, तो तारे तोले आवे कहुं कोण ॥८॥ त्यारे दमयंती कहे ए देवता, हुं तो वरीछुं नळराय । हवे डगावुं जो दिलने, तो पतिव्रतापणुं जाय ॥९॥ त्यारे इंद्रादि चारे नळ थया, पलटावी पोतानो वेष । निष्कुलानंद कहे नाथ समरी, त्यां आव्या नळ नरेश ॥१०॥ कडवुं ॥४१॥

पछी पांचे थया नळ प्रमाणजी, पतिव्रता धर्मथी पडी ओळखाणजी । नाखी नळकंठे वरमाळ सुजाणजी, सुर नर थया निराशी निरवाणजी ॥१॥ ढाळ—निराशी नर अमर गया, त्यारे इंद्रे कर्यो उपाय । आपी कळिने आगन्या, तुं प्रवेश करय नळमांय ॥२॥ त्यारे नळ मति रति नव रही, रम्यो द्यूतविद्या भ्रातसाथ । राज साज सुख समृद्धि, लीधी जीती कर्यो अनाथ ॥३॥ पछी काढ्यां दंपती पुरथी, आपी पे'रवा एक अंबर । मूक्यां काढी मोटा वनमां, ज्यां न लिये कोइ खबर ॥४॥ जळटाणे जळ नव मळे, अन्न टाणे न मळे अन्न । भूख प्यासनां भेळां भमे, दुःखमांही निगमे दन ॥५॥ मनुष्यमात्र ज्यां न मळे, मळे वनवासी विकराळ । खावा आवे खरां थई, तोय न करे तनसंभाळ ॥६॥ भूत भैरव भयंकार भमे, दमे दुष्ट बीजां आवी देहने । आपे संकट संतापे सहु, कहे नहि कांइ तेहने ॥७॥ जेने संकट शरीरमांय, अणुं जेटलो आव्यो नथी । तेने संकट

सामटो पड्यो, जे कहेवाय नहि मुखथी कथी ॥८॥ अणवाणां फरे अरण्यमां, चरणमां चाले रुधीर । तोय अकळाय नहि अंतरे, समझी मने सुधीर ॥९॥ रात दिवस एम रडवडे, पडे अन्न विना उपवास । निष्कुलानंद कहे एह वनमां, फरे धरे नहि तनत्रास ॥१०॥ कडवुं ॥४२॥

वन विषम अतिशय विकटजी, ज्यां ज्यां जाय त्यां पामे संकटजी । रात दिवस रहे दुःख अमटजी, झाड पा'ड पृथवी अति दूरघटजी ॥१॥ ढाळ—दूरघट देखी अटवि एह, चळी जाय मनुष्यनां चित्त । तेमां राजा राणी रडवडे, पडे दुःख त्यां अगणित ॥२॥ घणा गोखरु कांटा फ्रंगटा, कौच कंटु करणां नीर । आवि स्पर्शे ए अंगमां, तेणे सुजी जायछे शरीर ॥३॥ पशु पंखी परस्पर, करे शब्द भुंडा भयंकार । सह्या न जाय ते श्रवणे । एवा थाय वनमां उचार ॥४॥ निशामांहि निशाचर फरे, हरे पशु पंखीना प्राण । एवा वनमां दंपती अति, निःशंक फरे निरवाण ॥५॥ खान पान खोळे नव मळे, मळे हिंसक जन हमेश । तोय संभारे नहि सुख राज्यनुं, हैयामांहि लवलेश ॥६॥ जेमजेम पडे विपत्ति वळी, तेमतेम मने मगन । एम वनमांय विचरे, रात दिन राणी ने राजन ॥७॥ एवा वनमां ऋषि रहे, जेने अन्ननो नहि आहार । जोइ राजा एवा ऋषिने, त्यांथी चाली निसरे ते वार ॥८॥ एम दिन कंई वही गया, पछी राजाये कर्यो विचार । राणी खाणी सर्व दुःखनी, माटे तजी दउं निरधार ॥९॥ पछी अर्धुं अंबर लइ अर्ध राते, चाली निसर्या नळ वळी नरेश । निष्कुलानंद कहे दमयंती, पामी पूरण कलेश ॥१०॥ कडवुं ॥४३॥

दमयंती पोकारे कहे हे राजनजी, मेली तमे मुजने रडवडती वनजी । हुं पतिव्रता मारुं अवळानुं तनजी, तम विना मारी कोण करशे जतनजी ॥१॥ ढाळ—जतन करता ते जाता रह्या, हवे रहीश हुं शी रीतमां । हे दैव दीधुं दुःख तें सामटुं, तेहनुं न विचार्युं चित्तमां ॥२॥ रडी लडथडी पडी गई, शुद्ध न रही शरीरनी । नळ वियोगे ए नारने, नयणे नदी चाली नीरनी ॥३॥ पछी पडती आखडती वळी, चाली एकाएक वनमां । लाग्या कांटा कांकरा खरा, तेनी पीडा थईछे तनमां ॥४॥ तेमज नळराय तनमां, पामेछे पीडा अति घणी । पण सत्य न मूके धर्म न चूके, शुं कहिये धीरज तेहतणी

॥५॥ एम कंइक कष्ट भोगव्यां, तेनो कहेतां न आवे पार । रात दिवस रडवडतां, वळी वही गयां वर्ष बार ॥६॥ पछी पाम्या निज-राज्यने, भावे भज्या श्रीभगवान । एटलुं कळि वळी करी गयो, तोय न चळ्यां सत्यथी निदान ॥७॥ एम साधुने सत्य राखवुं, राखवी दृढमति धर्ममां । सुख दुःख सही शरीरने, रहेवुं अचळ निज आ-श्रममां ॥८॥ धर्मसम धन नथी, नरनारीने निदान । धर्म जातां जो धन मळे, तो जाणवुं थयुं ए ज्यान ॥९॥ एवी आंटी पाडी अंतरे, हरिजन हीमत राखो हैये । निष्कुलानंदनो नाथजी, थाशे राजी अतिशे तैये ॥१०॥ कडवुं ॥४४॥

पदराग विहागडो—करिये राजी घनश्यामरे संतो करी० । तो सरे सरवे कामरे संतो० । टेक—मरजी जोई महाराजना मननी, एम रहिये आठुं जाम । जे न गमे जगदीशने जाणो, तेनुं न पूछीये नामरे; संतो० ॥१॥ तेमां कष्ट आवे जो कांइक, सहिये हैये करी हाम । अचळ अडग रहिये एक मने, तो पामिये सुख विश्रामरे; संतो० ॥२॥ जुवो रीत आगेना जननी, पाम्या विपत्ति विराम । जन-मथकी मानो मुवासुधी, ठरी बेठा नहि ठामरे; संतो० ॥३॥ एतो दोयलुं सोयलुं छे आज, तजिये दोय दाम वाम । निष्कुलानंद निःशंक थईने, पामिये हरिनुं धामरे; संतो० ॥४॥ पद० ॥११॥

वळी कहुं एक राजा अंबरीषजी, तेने घेर आव्या दुर्वासा लई शिष्यजी । भोजन कराव्य अमने नरेशजी, त्यारे नृप कहे नाही आवो मुनेशजी ॥१॥ ढाळ—मुनि वे'ला तमे आवजो, आज छे द्वा-दशीनो दन । नाव्या टाणे जाणी नृपे, कर्युं उदकपान राजन ॥२॥ वीती वेळाये मुनि आविया, राजा केम कर्युं तें भोजन । मने जमा-ड्या विना जम्यो, दउछुं हुं शाप राजन ॥३॥ शाप दई आपे चालिया, आव्युं सुदर्शन ते वार । बहु भागे आवे बाळतुं, पछी आव्या ह-रिने आधार ॥४॥ कह्युं हरिने कष्ट निवारिये, टाळीये सुदर्शननो त्रास । त्यारे श्रीपति कहे ऋषि सांभळो, तमे जाओ अंबरीषपास ॥५॥ त्यारे ऋषि आव्या राय पासळे, राय पाय लागी कह्यो अ-भिप्राय । आज तेदि एक भाव होय तो, सुदर्शन दूर थाय ॥६॥ एम शत्रु मित्र जेने सम छे, सम छे सुख दुःख देनार । एवा भक्त

जे जक्तमांही, तेनी उपर प्रभुनो प्यार ॥७॥ पर प्राणीने पीडे नहि, मर पीडाय पंड पोतातणुं । एवो विचार जेने अंतरे, घडिघडिये र-हेछे घणुं ॥८॥ हितकारी भारी सौ जीवना, जेने भुंडाई भाग आवी नथी । तेणे अवळुं अवरनुं, केम थाय उपर अंतरथी ॥९॥ समुद्र शीतळ सदाय, केने दुःख न दिये कांय । निष्कुलानंद ए भक्तनी, श्रीहरि करेछे सा'य ॥१०॥ कडवुं ॥४५॥

वळी कहुं एक भक्त विभीषणजी, भजे हरि करी विवेक विच-क्षणजी । तेह जाणी रावण कोप्यो ततक्षणजी, तेनुं कोण करे राक्षस रक्षणजी ॥१॥ ढाळ—राक्षस रावणे लात मारी, काढ्या लंकाथी बा'-र । आव्या रामना सैन्यमां, नाम्या गरवा ते वार ॥२॥ त्यारे विभी-षण कहे रखवाळने, जई कहो रामजीने वात । भक्त तमारो नाम विभीषण, आव्योछे रावणनो भ्रात ॥३॥ त्यारे सेवके कह्युं श्रीरा-मने, सुणी राम कहे सुण्य दास । आवे तो आवे सम खाईने, वण समे नहि विश्वास ॥४॥ त्यारे सेवके कह्युं विभीषणने, खाई आव्य सुधा साचा सम । तो तेडी जाईए प्रभु पासळे, नहि तो जावानुं छे विषम ॥५॥ त्यारे विभीषण कहे सुत दारा संबंधी, राज साज अमल अन्न धन । आपे रूप अनुप रामजी, जो दगो होय मारे मन ॥६॥ ते सेवके सुणाव्युं श्रीरामने, सुणी तर्त तेडाविया पास । भलो भक्त विभीषण तुं, जग सुखथी छो उदास ॥७॥ सुत कलत्र कारणे, सुर असुर नर इच्छे घणुं । राज्य धनरूपे सहुए सुख मान्युं छे, ते तें बंधन जाण्युं आपणुं ॥८॥ एम कही विभीषणने, राजी थया श्रीराम । धन्य एवा हरिजनने, जेने सुख संसारी समने ठाम ॥९॥ एम नर निर्जरनां, जेने सुख स्वप्नाने तुल्य । निष्कुलानंद कहे ए भक्त हरिना, अति मोटा अमूल्य ॥१०॥ कडवुं ॥४६॥

हंसध्वज सुत सुधनवा जेहजी, तेने अति श्रीहरिमां सनेहजी । दृढ हरिभक्त अचळ वळी एहजी, अल्प दोषे आव्या तातना गुन्हा-मां तेहजी ॥१॥ ढाळ—तेने ताते तपास कढावी, नाख्यो तपेल तेलनी मांई । श्रीहरिना स्मरणथकी, बळी काया न बळी कांई ॥२॥ त्यारे कहे तेल तप्युं नथी, कांतो औषधि छे एह पास । तेल पण तपेल खरुं, नहि औषधि काढ्यो तपास ॥३॥ त्यारे कहे मंत्र छे एना मुखमां,

तेनो अखंड करेछे उचार । ते मंत्र तो श्रीहरिस्मरण, एणे नाव्यो अंगे अजार ॥४॥ साचो भक्त श्रीकृष्णे जाणीने, करी कष्टमांये एनी सा'य । खरी पडे नव खमी शके, दुःख दासनुं मनमांय ॥५॥ पळपळनी पीडा हरवा, हरि हरिजन पासे रहे । पण विश्वासी एह वातने, लेशमात्र पण नव लहे ॥६॥ रात दिवस रक्षा करे, निजभक्तनी भगवान । जिंदे थकी ते मूके नहि, निश्चय नाथजी निदान ॥७॥ जनक जननी निजजनना, साचा श्रीहरि कहेवाय । एह हेत जेवुं करे जीवने, तेवुं बीजे कहो केम थाय ॥८॥ नकी भक्तसारुं नाथजी, अवनिये रहेछे अखंड।दुर्मति ते देखे नहि, जेम पडदा आडुं पंड ॥९॥ पडदे रहीने पेखे हरि, देखे दासनी दृढता धीर । निष्कुलानंद कहे कष्टमांहि, करे सहाय हरि अचीर ॥१०॥ कडवुं ॥४७॥

एह आदि भक्त थया बहु भूपजी, साचा सत्यवादी अनघ अनूपजी । परपीडा हरवा शुद्ध सुखरूपजी, करी हरि राजी तरी गया भवकूपजी ॥१॥ ढाळ—भव कूपरूप ते तर्या, आगळे भक्त अनेक । धन्यधन्य एनी भगति, धन्यधन्य एहनी टेक ॥२॥ एवी टेक जोइए आपणी, करवा प्रभुने प्रसन्न । ज्यांसुधी न रिझे श्रीहरि, त्यांसुधी करवी जतन ॥३॥ जेम धुवे कोइ लुगडुं, पण मांय रही जाय मेल । त्यांसुधी न जाणवुं, एह वस्त्रने धोयेल ॥४॥ जेम बेसे कोइ श्राद्धमां, होय डंडा अर्णवमांय । त्यांसुधी सुख भूमिनुं, शीद मानीने मकलाय ॥५॥ कर्यां केशरियां शूरा सरखां, पण लीधी नथी लडाई । त्यांसुधी ते वेषनी, केम वखाणाय वडाई ॥६॥ शूरा देखी दृगे शत्रुने, करे दृगे करी घणुं घाय । हरिजनने अरि झीणा अति, करे ते कोण उपाय ॥७॥ काम क्रोध लोभ कहीये, ए अतिशे झीणा अरि । आवतां एने ओळखीने, वळी खबर ते राखवी खरी ॥८॥ अखंड आग्रह एह उपरे, जेह जेह राखेछे जन । तेह तेह ए शत्रुथकी, नर रहे निरविघन ॥९॥ गाफलने घायल करे, साजुं रहेवा न दिये शरीर । निष्कुलानंद सचेत रहेवुं, धरी दृढता अति धीर ॥१०॥ कडवुं ॥४८॥

गवराग विहागडो—धीरजसम नहि धनरे संतो धीरज० । आवे अर्ध दोपले दनरे संतो० । टेक—अंतोल दुःख पडे ज्यारे आवी, तेतो न से'वाय तन । तेमां कायर थईने केदी, न वदे दीन वचनरे;

संतो० ॥१॥ धीरजवंतने आपे अत्यंत, दुःख बहु दुरिजन । तेतो सरवे सहे शरीरे, जाणी ते जन अन्नरे; संतो० ॥२॥ धीरज धारी रहे नरनारी, पामे ते सुखसदन । कष्ट कापवानो ए छे कुठारो, वाढे विपत्तिनां वनरे; संतो० ॥३॥ आगे सीता कुंता ने द्रौपदी, धारी धीरज अति मन । निष्कुलानंदना नाथने कर्या, पूरण एणे प्रसन्नरे; संतो० ॥४॥ पद ॥१२॥

एवा धीरवाळा जाणो जडभरतजी, हता अति आपे अत्यंत समर्थजी । सह्यां दुःख देहे रही उन्मत्तजी । करे घरपर काम तेमां एकमतजी ॥१॥ ढाळ—मत रहित मुनि रहे, मळे अन्न जेवुं तेवुं जमे । कोहुं कसायुं सड्युं बगड्युं, बळ्युं उतर्युं खाइ दिन निगमे ॥२॥ त्यारे भ्राते कह्युं जडभरतने, राखो खरी खेतनी खबर । त्यारे जडभरतजी जइ रह्या, उभा रातमां अडर ॥३॥ अतिशे भूली शुद्ध अंगनी, वरतेछे अंतरे वरति । आपापर भाव नथी भासतो, एवी खरी करीछे मति ॥४॥ मतिमां रति नव रह्यो, सुख दुःख संभव वळी । एवी रीते जडभरतजी, साचवेछे खेतर खळी ॥५॥ त्यां तस्कर नर आवीने, झाली लइ गया जडभरतने । उभा राख्या देवी आगळये, तेने मारवा तरतने ॥६॥ त्यारे चोर कहे पछी चडावियें, सारी पेठे जमाडी सुखडी । त्यारे जडभरत जमिया, तरत वळी तेह घडी ॥७॥ पछी तीखी तरवार लइ करी, हाथ उपाड्यो हणवा काज । ते देखी न शकी दिले देवी, हाथ झाली लीधो वाजोवाज ॥८॥ पछी लीधी करवाल करथी, तेणे काप्यां सर्वनां शिश । पीधुं लोही ने खाधुं मांसने, त्यारे उतरी देवीने रीश ॥९॥ जोडी हाथ जडभरत आगळे, करे अति विनति ते वळी । निष्कुलानंदना नाथना वा'ला, तमने पीड्या पापीये मळी ॥१०॥ कडवुं ॥४९॥

एम कही देवी गइछे समायजी, नथी हर्ष शोक जडभरतने कांयजी । तेह समे राजा आव्यो एक त्यांयजी, नाम रहुगण बेठो शिबिकायजी ॥१॥ ढाळ—शिबिकानो वुढारथी वाटमां, पड्यो मांदो आवी तेनी खोट । झाली जडभरत जोडिया, लीधा ते घडी दडिदोट ॥२॥ जडभरत जाळवे जीवजंतु, कीडी मकोडी न कचराय । दिये तलप ते देखीने, ते धडक राये न खमाय ॥३॥ त्यारे भूप कहेछे

भोइने, आवी करोछो अवळाइ केम । त्यारे भोइ कहे भूपाळने, आ नवो करेछे एम ॥४॥ त्यारे नवाप्रत्ये कहे नरपति, अति वसमां लावी वचन। त्यारे जडभरत बोलिया, सुण्य वचन कहुं रांजन ॥५॥ अवळाइ जे मारा अंगनी, ते कहुं हुं सर्वे तुजने । तें जेजे कह्युं तारी जीभथी, तेनुं नथी दुःख कांइ मुजने ॥६॥ तें कह्युं जोइ आ तनने, तेह नथी आत्मामां एक । देहदर्शी तो एमज देखे, जेने नथी अंतरे विवेक ॥७॥ त्यारे पुछ्युं राये पिछान पडी, लाग्या पाय प्रणिपत करी । क्षमा करजो अपराध मारा, एम कह्युं अति करगरी ॥८॥ एना जेवुं थाय आपणे, त्यारे पडे पूरी पिछान । खरा खोटानी खबर खरी, नकी जणाये निदान ॥९॥ भादे वड भिंडो तडोवक्य छे, सामु वडथी वधेछे वशोक । निष्कुलानंद नमूळीयांनी, अंते टके नहि टेक ॥१०॥ कडवुं ॥५०॥

टेक एक नेक शुकजीनी सारीजी, मति अति मोटी सौने सुखकारीजी । गजपुर आव्या रायपासे विचारीजी, पंथमां पीडा पाम्या मुनि भारीजी ॥१॥ ढाळ—भारे पीडा पामिया परथी, करी बहुबहु उपहास । उन्मत्त जाणी कहे कठण वाणी, डरावे देखाडी त्रास ॥२॥ कोईक नाखे गोबर ठोबर, पिशाच इंट पाणा कई । कोइक संचारेछे सरिया, पापी नर पूछ्यमां लई ॥३॥ कोइक ताडे ताळी पाडे, पमाडे दुःख विमुख घणुं । शोक हरख तेनो शुकजीने, नथी अंतरनी मांय अणुं ॥४॥ के'ता नथी तेनुं कोइने, जाणी जक्तना जीव अजाण । एवा थका आव्या नरेश पासे, कर्युं राजानुं कल्याण ॥५॥ आगे व्यासने आप्यो जेणे, उत्तर जन वनमां रही । आवरण रहित आत्मदर्शी, एवा समर्थ शुकजी सही ॥६॥ समर्थ पण ए सर्व सह्युं, असमर्थ सहे तेनुं शुं कहिए।आज तपासो आपणुं, एना जेवा नथी के छइए ॥७॥ भक्तनी रीत जो भक्तमां, जन जाणो जोईए जरूर । पोतानी रीत परहरी परी, हरिदास न करवी दूर ॥८॥ वेषे लेश लेवाय नहि, शाहुकार नरेशनुं सुख । बोली देशी तो बहु तेमज करे, पण दाम हुकमनुं रहे दुःख ॥९॥ ओढी अजिन अंगे सिंहनुं, जंबुक करे जेम जोर । निष्कुलानंद एह वातनो, अंते नहि आवे नोर ॥१०॥ कडवुं ॥५१॥

---

१ मृगचर्म. २ शियाळ.

वळी कहुं ऋषि नारद एक नकीजी, जेने प्रतीत प्रगटनी छे प-कीजी । आपे ज्ञानदान जनने विवेकजी, पाम्या भवपार अगणित एह थकीजी ॥१॥ ढाळ—अगणित जीव उद्धारवा, फरे स्वर्ग मृत्यु ने पाताळ । ज्यां ज्यां होय जीव जिज्ञासु, त्यांत्यां जाय ततकाळ ॥२॥ एम करतां आविया, नारद नारायणसर । दीठा सामटा सहस्र दश, दक्ष प्रजापतिना कुंवर ॥३॥ तेने उपदेश आपी कापी, संसारसु-खनी आश । तेह सांभळी दक्ष दिले, अतिशे थयो उदास ॥४॥ त्यारपछी एक सहस्रने, उपजावी मूक्या एह स्थान । तेने पण तेना भाइना जेवुं, आप्युं छे नारदे ज्ञान ॥५॥ ते सुणी दक्ष दिलगीर थयो, आप्यो नारदजीने शाप । मुहूर्त उपर तमे ज्यां रहो, त्यां मृत्यु पा-मजो आप ॥६॥ ए शाप चडावी शिर उपरे, आपेछे हजी उपदेश । एहना जेवो आग्रह, हरिजनने जोईए हमेश ॥७॥ के'वी वात हरि-कृष्णनी, हेत देखाडी हैयातणुं । काढी लेवो काळ मुखथी, एवो उपकार करवो घणुं ॥८॥ चोखे मारगे चलावतां, कोइने गमे के नव गमे । कह्यामां कसर नव राखवी, सुख दुःख समे वसमे ॥९॥ आ-ळसी न बेसवुं आपणे, हेते करवी हरिनी वात । निष्कुलानंदनो नाथजी, रहे राजी तेपर दिन रात ॥१०॥ कडवुं ॥५२॥

पदराग कडखो—साचा संत अनंत राजी कर्या श्रीहरि, मेली ममत तनमनतणी । हीमत अति मतिमांय ते आणीने, रतिपति[1]नी लीधी लाज घणी; साचा० ॥१॥ दाम वाम धाम दीठां पण नव गमे, काम श्यामसाथे राख्युंछे जेणे । नाम ठाम न पूछे गाम ग्रासनुंरे, आठुं जाम हाम हैये रहेछे तेणे; साचा० ॥२॥ एवा संतनो संग उ-मंगशुं करिये, तो अभंग रंग रूडो अंग रहे । दिल डगमगे पग नव परठे, चित्त रही चंगे जग जीती लहे; साचा० ॥३॥ साचा संत शूरवीर धीर गंभीर छे, नीर क्षीर कांकर हीर करे निवेडो । निष्कु-लानंद आनंदपद पामीने, केदी न मूके ए वातनोज केडो; साचा० ॥४॥ पद ॥१३॥

एवा तो सनकादिक सुजाणजी, विषयसुख दुःखरूप जाणी तजी ताणजी । भजी प्रभु पामिया पद निर्वाणजी, एह वात सरवे

[1] कामदेव.

पुराणे प्रमाणजी ॥१॥ ढाळ—पुराणे वात एह परठी, सनकादिक सम नहि कोय । वेर करी विषयसुख साथे, भज्या श्रीहरि सोय ॥२॥ जेह सुखसारु शिव ब्रह्मा, सुर असुर नर भूख्या भमे । ते सुख सनकादिकने, स्वप्नामां पण नव गमे ॥३॥ भक्ति करी हरिने रिझ-व्या, मागोमागो कहे श्रीघनश्याम । मागिये वय वर्ष पांचनी, वळी रहिये सदा निष्काम ॥४॥ पछी पामी अवस्था वर्ष पांचनी, सर्वे लोकमां फरे सुजाण । सुणावे कथा श्रीकृष्णनी, करे बहु जीवनां कल्याण ॥५॥ उंडी अंतरथी इच्छा गई, स्पर्शसुख त्रियाननी । एनी पेठे करो आपणे, मेली दियो इच्छा मननी ॥६॥ निरविषयी गमेछे नाथने, विषय विकळ गमता नथी । जेम समळ नर बेसे स-भामां, सहु जाणे उठी जाये आंहिथी ॥७॥ उपर बन्या बहु उजळा, मांये मेलनी मणा नथी । एवा जन जोइ जगपति, अभाव करेछे उरथी ॥८॥ इच्छाओ अनेक उरमां, खान पान स्पर्श सुखनी । एवा भक्तनी भगति, हरि वदे नहि विमुखनी ॥९॥ पंच विषयनी पटा-रियुं, घणी घाटे भरी घटमांय । निष्कुलानंद कहे नाथना, एह भक्त ते न कहेवाय ॥१०॥ कडवुं ॥५३॥

वळी ऋषी एक जाणो जाजळीजी, आरंभ्युं तप अति विषम वळीजी । कर्युं हरिध्यान तेणे तनशुद्ध टळीजी, आव्यां वनविहंग घणी सुघरियो मळीजी ॥१॥ ढाळ—सुघरिये मळी माळा घाल्या, वळी बेउ काननी कोर । इंडां मूकीने अहोनिश, करेछे सोर बकोर ॥२॥ अडग पगे ते उभा रह्या, वळी जाय न आवे क्यांय । जाणे पंखीने पीडा उपजशे, एवी दया घणी दिलमांय ॥३॥ चारे दिशे जाय चणय सारु, वळी आवी रहे त्यां रात । पछी इंडां मटी इंडज थयां, गयां उडी प्रभात ॥४॥ तोय जाजळी जोइ रह्या, दिन केटलाक-सुधी वाट । पाछां न आव्यां पंखी ज्यारे, त्यारे तज्यो मन उचाट ॥५॥ एना जेवी दया दिलमां, राखवी अति धरी धीर । झिणा मोटा जीवनुं सहेवुं, सुख दुःख ते शरीर ॥६॥ आपणे अंगे पीडा आवतां, जो थाय सामाने सुख । तो भावे करी भोगविये, दिलमां न मा-निये दुःख ॥७॥ अल्प जीव उपर वळी, राखवो नहि एक रोष रति । स्थावर जंगम जीव उपर, परहरवी हिंसक मति ॥८॥ परने पीडा

कहुं करवी, एतो काम छे कसाईनुं । सर्वेने सुख थावा इच्छवुं, एह कृत्य छे संत सुखदाईनुं ॥९॥ एह मत खरो हरिभक्तनो, नव पीडवां प्राणधारीने । निष्कुलानंदनो नाथजी रिझे, एवुं करवुं विचारीने ॥१०॥ कडवुं ॥५४॥

अरुणी उपमन्यु आपत्य धौम्यना शिष्यजी, गुरु आगन्यामां वरते अहोनिशजी । जाय अन्न जाचवा हरखे हमेशजी, आणी आपे गुरुने नापे गुरु तेने लेशजी ॥१॥ ढाळ—लेश न आपे ज्यारे शिष्यने, शिष्य जाचे अन्न पछी जइ । त्यारे गुरु कहे गरीब गृहस्थने, फरी फरी पीडवा नहि ॥२॥ त्यारे पय पळी पीने वळी, करेछे तेह निरवाह । त्यारे गुरुए पय वत्सफीणनी, पाडीछे चोखी नाह ॥३॥ पछी खाधां तेणे क्षुधामांहि, अर्कपान[1] थया तेह अंध । वनथी आवतां वाटमां, पडी गयाछे कूपमध्य ॥४॥ आव्यानी वेळा वही गई, त्यारे गोतवा गुरु निसर्या । पोकार करतां पडेल कूवामां, सामसामा साद कर्या ॥५॥ पछी कूवामांथी काढी कह्युं, उपमन्यु तुं छुं मारो दास । मने तें प्रसन्न कर्यो, हवे माग्य कांइक मुज पास ॥६॥ एम गुरुनी आ-गन्या, जे पाळे परम सुजाण । निरविघन ते नर थइ, पामे पद निरवाण ॥७॥ मन गमतुं मेली करी, रहे आज्ञाने अनुसार । तेज शिष्य साचा खरा, बीजा सरवे संतापनार ॥८॥ कुकरकानना[2] कीट सरिखा, शिष्य न थावुं समजी । गुरु चाले तेम चलवुं, अहंता ममता मननी तजी ॥९॥ गुरुकृपाये सुख पामिये, गुरुकृपाये उपजे ज्ञान । निष्कुलानंद गुरु कृपा करे, तो आपे अविचळ दान ॥१०॥ कडवुं ॥५५॥

ए कथा सरवे परोक्ष हरिजनजी, पने केने प्रगट नथी मळ्या भगवनजी । तोय कोइ मोळा न पडिया मनजी, कहुं वार हजार एने धन्यधन्यजी ॥१॥ ढाळ—धन्यधन्य एह जनने, जेणे शिशसाटे सोदो कर्यो । तजी छे आश तन मननी, एवो उद्यम जेणे आदर्यो ॥२॥ लीधो सिदोरो शिश हाथमां, तेह साथ जोवा केम रहे । मरवानी तो बीकज मटी, असि आगयनो भाग्यो भहे ॥३॥ आगळ चालतां आनंद अति, आवे झट दई रणझुंपरे, एक लडी मरे एक

1 आकडानां पान. 2 श्वान.

वळी टळे, माने बेउ वात अनूपरे ॥४॥ तेमज साचा संतने, तजी जोइए ते तननी आश। देहरखा सखा कायरना, तेतो केदि न होय हरिदास ॥५॥ हरिदासने होय हिंमत घणी, गणे तनने तरणा तोल। लालच मेली आ लोकसुखनी, पामवा वस्तु अमोल ॥६॥ अचळ सुखमां आवी घणी, पूरण वळी प्रतीत। असत्य सुख पण ओळख्युं, जाण्युं जेवी छे एनी रीत ॥७॥ पख्युं पोताने पारखुं, खरा खोटानुं खराखरूं। सुख घणुं मान्युं घनश्याममां, मेल्युं अल्प सुख अळगुं परुं ॥८॥ शिदने खाय खाटी छाशने, मेली पीयूष रस प्रवाह। पटु पांबरी परहरीने, करे कोण चरमनी चाह ॥९॥ तेम भक्त जक्तनां सुख जोइने, लोभाय नहि लगार। निष्कुलानंद तेह भक्त साचा, फेर नहि रतिभार ॥१०॥ कडवुं ॥५६॥

पदराग कडखो—साचा भक्तनी रीत सर्वे साची सही, साचा सर्वे आचरण एनां। खातां पीतां सुतां जागतां जाणिये, उपदेशरूप अनूप तेनां; साचा० ॥१॥ हालतां चालतां जोतां मांय जोवुं खरूं, लेतां देतां बोलतांमां कळी लैये। जातां आवतां पास वास वसतां, केम न कळाय एह कहो तैये; साचा० ॥२॥ करतां न करतां हरतां फरतां, गातां वातां वळी हसतां होये। रोतां धोतां पोतां पे'रतां परखिये, छतां वकतां जाणो सुखद सोये; साचा० ॥३॥ जेजे आचरण साचा संत आचरे, तेते सर्वे छे वळी सुखकारी। अखंड धाममां एज पों'चाडे निष्कुलानंद कहेछे विचारी; साचा० ॥४॥ पद ॥१४॥

सुणो एक मुद्गल ऋषिनी रीतजी, वीणे अन्न दिन पंदरलगी नितजी, करी पाक जमाडे अभ्यागत घणे हितजी, वधे अन्न तेह जमे करी अति प्रीतजी ॥१॥ ढाळ—करी प्रीत अति जमतो, त्यां दुर्वासा ऋषि आविया। अति आदर दई ब्राह्मणे, जमवाने बेसारिया ॥२॥ जमी अन्न जे वध्युं हतुं, ते चोळी पोताने तन। चटक दई चाली निसर्या, गया शिवने भुवन ॥३॥ पछी पंदर दिवसे वळी, भेळुं कर्युं ब्राह्मणे अन्न। तेपण तेमनुं तेम कर्युं, तोय रह्या मुद्गल मगन ॥४॥ एमनुं एम करतां वळी, विती गया द्वादश मास। अन्न विनाना एटला, पख्या चोखा उपवास ॥५॥ त्यारे दुर्वासा कहे धन्य द्विज तुं, धन्य धीरज तारी निदान। तेह समामां तेडवा,

આવ્યાં વિબુધનાં વિમાન ॥૬॥ બેસો ઋષિ વિમાનમાં, તેડી જાયે અમરપુરમાંય । સત્ય ટેક તમારી જોઇને, અમે આવ્યા તેડવા આંય ॥૭॥ ત્યારે પુછયું સુખ દુઃખ સ્વર્ગનું, કહ્યું કંઇક ચડે પડે પણ ખરાં । ત્યારે મુદ્ગલ કહે નહિ આવું એ ધામે, લઇ જાઓ વિમાનને પરાં ॥૮॥ અલ્પ સુખને ભોગવી, પુન્ય ખૂટે પાછું પડવું । એવા સુખને વળી સાંભળી, ચોખું નથી એ વેને ચડવું ॥૯॥ પછી અવધે તન તજી કરી, ગયા તે અખંડ ધામમાં । નિષ્કુળાનંદ કહે સહ્યું કષ્ટ જેહ, તેહ આવિયું કામમાં ॥૧૦॥ કડવું ॥૫૭॥

વળી કહું એક શિલોન્છવૃત્તિધારીજી, વીણે એક કણકણ ધર્મ વિચારીજી । ઋષિ ઋષિસુત ઋષિનારી સુતનારીજી, જમે દિન આઠમે એહ મળી વળી ચારીજી ॥૧॥ ઢાળ—ચારે બેઠાં જ્યારે જમવાને, હતો સાથુ શેર જુગલ । ત્યાં ધર્મ ધરી રૂપ દ્વિજનું, તક જોઇ આવ્યા તેહ પલ ॥૨॥ આવી કહ્યું આપો અન્ન મુને, હું ભૂખ્યો છવં બ્રહ્મન્ન । ત્યારે ઋષિયે આદરે આપિયું, પોતાના ભાગનું અન્ન ॥૩॥ પછી આપ્યું ઋષિપત્નીએ, આપ્યું ઋષિસુતે કરી પ્યાર । પછી આપ્યું એની નારીએ, થયાં અન્ન વીના એ ચાર ॥૪॥ અન્ન વિન દિન આઠ ગયા, પાછી આઠે પણ નહિ આશ । તોય ચારે રાજી રહ્યાં, વળી કોઇ ન થયાં ઉદાસ ॥૫॥ આપ્યું અન્ન અભ્યાગતને, જળ ઢળ્યું ધોયેલ કર ચર્ણનું । તેમાં આળોટ્યો આવી નોળીયો, થયું અર્ધું અંગ સુવર્ણનું ॥૬॥ એવું શુદ્ધ અન્ન એહનું, તે જમિયા વૃષભ વળી । રાજી થયા ઋષિ ઉપરે, જાણું આપું સમૃદ્ધિ સઘળી ॥૭॥ ત્યારે દ્વિજ પલટી ધર્મ થયા, માગોમાગો તમે મુજ પાસ । ત્યારે દ્વિજ કહે ધન્ય ધર્મ તમે, આપો તમારા ધામમાં વાસ ॥૮॥ એમ સમે આવી કોઇ અન્ન જાચે, વળી હોયે ક્ષુધાએ આતુર । પોં'ચ્ય પ્રમાણે આપવું, રાજી થઇ જન જરુર ॥૯॥ અન્ન ન આપે ઉત્તર આપે, કાં તો સંતાપે કઠણ કહી । નિષ્કુળાનંદ હરિજનની, એવી રીત જોઇએ નહિ ॥૧૦॥ કડવું ॥૫૮॥

વળી કહું એક જયદેવજીની વાતજી, સાંભળ્યા સરખી છે સારી સાક્ષાતજી । જેને ઘેર પદ્માવતી વિખ્યાતજી, કરે હરિભક્તિ દોય દિવસ ને રાતજી ॥૧॥ ઢાળ—રાત દિવસમાં રાગે કરી, ગાય ગોવિંદગીત પ્રીતે કરી । જાચી લાવે અન્ન તેહ જમે, આપે ભૂખ્યા જનને

भावे करी ॥२॥ ब्राह्मण ने वळी भक्त हरिना, जाणी शिष्य थयां कंइ जन। एम करतां क्यारेक काळ पड्यो, जडे नहि जाचतां अन्न ॥३॥ पछी जयदेव चाल्या जाचवा, शिष्य पासेथी जाच्युं धन। ते लई आवतां वाटमां, मळया मारगमां दुरिजन ॥४॥ आवतां ओळखी एहने, जयदेवे विचारी वात। आपुं धन तो तन उगरे, नहि तो थाशे बेउनी घात ॥५॥ कटाणे ने कठेकाणे, तक जोई आव्याछे तेह। जरूर मारशे जीवथी, ए वातमां नहि संदेह ॥६॥ एम जयदेवे विचारी जीवमां, आपी दिधुं राजी थई धन। त्यारे चारे चोरे विचारियुं, कांइक कपट छे एने मन ॥७॥ माटे मारी नाखो एहने, तो जरे आ सघळो माल। त्यारे एक कहे कापो हाथ पगने, एनी मेळे मरशे बेहाल ॥८॥ पछी हाथ पग कापी हालिया, महापापी ने नहि मे'र। तियां आव्यो एक नृपति, वे'ल्ये बेसारी लइ गयो घेर॥९॥ पछी राजाये एने ओळख्या, जाण्या भक्त आ ते जयदेव। निष्कुलानंदना नाथना वा'ला, जाणी करेछे बहु सेव ॥१०॥ कडवुं ॥५९॥

पछी एना शिष्य थया भूपाळजी, एम करतां पाछो पडि गयो काळजी। आव्या ए चोरटा साधु थइ घाली माळजी, तेने ओळख्या जयदेवे ततकाळजी ॥१॥ ढाळ—ततकाळ तेने ओळखी, बहुबहु करावेछे सेव। त्यारे चोरटे पण जाणियुं, आ खरो खूनी जयदेव ॥२॥ आव्या अरिना हाथमां, हवे उगार्यानी आशा सहि। जोइ अपराध आपणो, मार्या विना ए मूके नहि ॥३॥ पापीने पाप पोतातणां, आव्यां नजरे ते निरधार। कहो भाइ केम करशुं, एम चिंतवेछे चोर चार ॥४॥ पछी चोरे चालवानुं कर्युं, त्यारे अपाव्यां घउं गाडां भरी। आगळ जइ क्यांक उतर्या, गाडांवाळाने वात करी ॥५॥ जयदेव जातनो झांपडो, राजाना गुन्हामां आव्यो हतो। अमने सोंप्यो हतो मारवाने, त्यारे अमे मेल्यो एने जीवतो ॥६॥ ते गुणे आप्यां घउंनां गाडलां, वळी बीन्यो पण मनमां सही। जाण्युं एम मारी जाततुं, रखे राजाने आपे कही ॥७॥ एम कहेतां फाटी अवनि, पहोंच्या चोर चारे पाताळ। गाडां वाळी घेर लावियां, कह्युं वृतांत थयुं तेह काळ ॥८॥ त्यारे जयदेवे घस्या कर चरणने, थया साजा ते समये सोय। जुवो विचारी जन मने, एवा

क्षमावान कोण होय ॥९॥ साचा जन तेने जाणिये, खरी क्षमा राखे मनमांये । निष्कुलानंदना नाथने, एथी वा'लुं नथी बीजुं कांये ॥१०॥ कडवुं ॥६०॥

पदराग कडखो—क्षमावंत संत अत्यंत सुख भोगवे, पामे दुःख क्षमानी खोटवाळा । सोनुं रुपुं जेम सहे घणा घावनेरे, जोइए काचने वळी रखवाळा; क्षमावंत ॥१॥ रुपा सोनानां भूषण सहु पे'री फरे, एतो अंगो अंगमां शोभा आपे । काच भागे तो काम आवे नहिरे, कटका कोइकनुं तन कापे; क्षमावंत० ॥२॥ सर्प सिंह स्वभाववाळा संत शिया, जेनी पासे जातां पग पडे पाछा । अति अखतर नर नरसा घणारे, तेने कहेवुं पडे तमे संत साचा; क्षमावंत० ॥३॥ ए जेवी के'वी देवी नंदवाणा तणी, रुठे तुठे आपे संताप सरखो । निष्कुलानंद कहे नव थाय ओरतोरे, जो पहेला वहेला एना पग परखो; क्षमावंत० ॥४॥ पद ॥१५॥

थोडीथोडी वात कही राय ऋषिनी कथीजी, जेम छे तेम ते कहेवाणी नथीजी । विस्तारे वात सुणजो पुराणथीजी, ए जेवा थया कै अधिक एक एकथीजी ॥१॥ ढाळ—एक एकथी अधिक थया, कैक ऋषि कैक राजन । ते प्रसिद्ध छे पुराणमांये, सहु मानजो जन मन ॥२॥ कठण कसणी सही शरीरे, काढ्यो मेल मांहेलो मायातणो । त्रण गुण पंच विषय वासना, कर्यो त्याग तेनो तने मने घणो ॥३॥ अंखड वरते नित्य अंतरे, बाह्यदृष्टिने समेटी वळी । जेम वरसे जळ अचळपर, पण नीची भूमिए आवे ढळी ॥४॥ तेम वृत्तियो सर्वे वळी, मळी आवी ते अंतर मांये । पछी मूर्त्ति मेली महाराजनी, जाये न आवे क्यांये ॥५॥ माल मळयो मोटो घणो घरमां, तेना अमलना आनंद रहे । मेली चंदन मळीयागरु, वळी वेठे कोयला कोण वहे ॥६॥ एवां सुख संसारनां, जाणो कुच्य कोयला समान । काळप्य आपे खंजोळी संतापे, वळी नापे सुख निदान ॥७॥ एवा सुखने अभागिया, रात दिवस रुवेछे रह्या । पण वात नथी विचारता, जे ठाले हाथे कैक गया ॥८॥ महा दुःखे जे सुख मळे, तेपण टळी वळी जाय । एवा सुखने अज्ञ जन विन, कहो भाई कोण चहाय ॥९॥ एम आगळ राय ऋषिए, समजीने कीधो

छे त्याग । निष्कुलानंद कहे नर अभागीने, नथी उपजतो वैराग ॥१०॥ कडवुं ॥६१॥

वैराग्य विना तनसुख न तजायजी, तनसुख तज्या विना हरि न भजायजी । हरि भज्या विना भक्त न निपजायजी, लीधी मेली वाते भक्तपणुं लजायजी ॥१॥ ढाळ—लज्जा जाय आ लोकमां, परलोके पण पहोचे नहि । एवी भक्ति आदरतां, कहो भाइ कमाणी सहि ॥२॥ जेम केशरियां कोइ करी चाले, घाले काखमां कोळी तरणनी । काम पडे को' केम आवे, प्रतीति एना मरणनी ॥३॥ जेम सती चाली बा'रे बळवा, भेळां भरी लिये जळ माटलां । आग्य लागे उठी भागशे, होलवी तरणनां त्राटलां ॥४॥ एम भक्त थइ भगवाननो, वळी के'वाणो सहुथी भलो । पण शरीर सुखरुपी राखियो, मोटो मियांनो गोखलो ॥५॥ ज्यारे वेची हवेली वित्त लइ, त्यारे आळीयानो शो अर्थ छे । पण दगो छे एना दिलमां, जे अंते करवो अनर्थ छे ॥६॥ एवा भमराळा भक्त न थाये, थाये भक्त आगळ कह्या एवा । ज्यारे सात भात्यनी करी सुखडी, त्यारे न बगाडिये काचलिये विवा ॥७॥ दीधुं आधण ज्यारे दुधनुं, तेह मांही मीठुं ओरवुं नहि । खातां न खवाय दुध जाय, कहो तेमां कमाणी सहि ॥८॥ भली भक्ति आदरी, पामवा पुरुषोत्तम सहि । पछी पंड सुखने इच्छवुं, एतो वात बने नहि ॥९॥ खावो भैरव जपने ज्यारे, त्यारे खसतुं न मेलवुं अंग । निष्कुलानंद जेम दिवो देखी, पाछो न वळे पतंग ॥१०॥ कडवुं ॥६२॥

हरिजनने छे एक मोटुं ज्यानजी, जो आवी जाये अंग अभिमानजी । तो न भजाये केदी भगवानजी, पंथ्य पोषवा रहे एकतानजी ॥१॥ ढाळ—तान रहे एक पंथ्य पोष्यानुं, खान पानने रहे खोळता । मळे तो महासुख माने, न मळे तो नासे आंख्यो चोळता ॥२॥ जेम भांड बांड नावे भिख्यमां, कुलक्षणानी जाणे कळा । सोसो वाते नावे सांकळ्ये, वादीपादी उठी जाय वेगळा ॥३॥ एम नर अभागिया, करे कळ छळ हुन्नर हजार । अनेक रीते आववा वळी, न दिये अंगे अजार ॥४॥ कर्मवश कोटि कष्ट सहे, रहे रात दिवस रोसिवडो । पण सत्संगमां लेश दुःख सहेतां, जायछे एनो जीवडो ॥५॥

अण अरथे अभागियो, दुर्मति अति दुःख थोत। प्रभु भजतां पग न मांडे, जेम बेठो कटिये कपोत ॥६॥ कोटी कोटि शास्त्र सांभळ्यां, वळी कोटिकोटि सांभळशे। अज आवी उपदेश देशे, तोये मूल्य एनी कांइ टळशे? ॥७॥ गुरु सहस्त्रघणु घणुं, समझावेछे सर्वे मळी। पण पकड्युं पुच्छ नरे खरनुं, नथी मूकतो वणशेल वळी ॥८॥ आंटी पडी उरे अवळी, ते वात न समझे सवळी सहि। झाली टेक खावा झेरनी, ते मूवासुधी मूके नहि ॥९॥ मूठी वाळी जेम मरकटे, चपटी चणाने काज। निष्कुलानंद फंद पडियो गळे, परवश थयो पशुराज ॥१०॥ कडवुं ॥६३॥

धीरजाख्यान छे आनुं नामजी, धीरजवाळानुं सारशे कामजी। गाशे सांभळशे करी हैये हामजी, तेह जन पामशे प्रभुनुं धामजी ॥१॥ ढाळ—धाम पामशे प्रभुतणुं, जियां काळ मायानो क्लेश नहि। अटळ सुख आनंद अति, तेनो कोटि कवि न शके कही ॥२॥ दिव्य भूमि दिव्य मंदिर, दिव्य देहधारी त्यां जन रहे। दिव्य पदारथ दिव्य वस्तु, दिव्य सुख ते सहु लहे ॥३॥ दिव्य वसन दिव्य भूषण। दिव्य सरवे साज समाज। दिव्य सिंहासन उपरे आपे, बेठा श्रीमहाराज ॥४॥ दिव्य पूजा वळी दिव्य पुष्प, दिव्य चंदन दिव्य मणिमाळ। महासुखमय मूरतिने, प्रेमे पूजेछे मराळ ॥५॥ लई पूजा निजजननी, थई प्रसन्न पुरुषोत्तम। पछी अमृतभरी आंख्यशुं, जुवेछे सहुने परब्रह्म ॥६॥ तेह समानुं सुख सरवे, केतां पण कहेवाये नहि। तेह पामेछे संत साचा, वा'लाने वचने रही ॥७॥ वचनमां जेह वास करी, रयाछे रुदे राजि थई। तेनी नजरमां नर अमरनां, सुखनी गणति सई? ॥८॥ अनुपने उपमा न आवे, अकळ ते न कळाय। अचळ ते चळे नहि, एवुं ए सुख कहेवाय ॥९॥ एह सुख सहजे पामिये, संत वाळे तेम जो वळीये। निष्कुलानंद निर्भय सुखथी, तुच्छ सुखसारुं शीद टळीये ॥१०॥ कडवुं ॥६४॥

पदराग कडखो—धन्यधन्य धन्य कहुं साचा संतने, जेणे राजी कर्या राधारमापति। मान अपमानमां मन हटक्युं नहिरे, सम विषमे रहि एक मति; धन्य० ॥१॥ सुख दुःख समतोल समझ्या सही, अरि मित्रमां रही एकज बुद्धि। संपत्ति विपत्ति सरखी सम थईरे, सम-

ह्या संत एम वात सुधी; धन्य० ॥२॥ हार जीत ने हाण वृद्धि जाणो वळी, हरख शोकमां नव हसे रुवे । गांधर्व शहेर सम सुख संसारनांरे, मृगजळ जोई सुखरूप जळ खुवे; धन्य० ॥३॥ खमानी पूजा पीडा स्वपने रही, ते जाग्रतमां एह आवती नथी । निष्कुलानंद एम साचा संत समझेरे; विचारो सहु कहुं हुं वात कथी; धन्य० ॥४॥ पद ॥१६॥

पदराग धोळ—आज आनंद मारा उरमां, मळी मुने महामोंघी वातरे । कोटी कष्ट करे हरि नव मळे, तेतो मने मळीया साक्षातरे; आज० ॥१॥ रमाड्या जमाड्या रुडी रीतशुं, मळ्या वळी वारमवाररे । हेते प्रीते नित्ये सुख आपियां, तेतो के'तां आवे केम पाररे; आज० ॥२॥ अन्न जळ फळ फूल पाननी, आपी एवी प्रसादी अनूपरे । चरणनी छाप दीधी छातिये, आप्यां सारां वस्त्र सुखरूपरे; आज० ॥३॥ आगळ भगत अनेक थया, सह्यां तेणे शरीरे बहु दुःखरे । तोय प्रभु प्रगट पाम्या नहि, पाम्या पण नाव्यां आवां सुखरे; आज० ॥४॥ कोइकने आपी अमरावती, कोइकने पुर कैलासरे । कोइकने सत्यलोक सोंपियुं, कोइकने वैकुंठे वासरे; आज० ॥५॥ जुंजवां ए धाम आप्यां जनने, जोई निष्काम सकामरे । आज तो अढळक ढळ्या हरि, आप्युं सहुने अक्षरधामरे; आज० ॥६॥ सुखसुख सुख ज्यां सुख घणुं, तेतो मुखे के'तां न कहेवायरे । निष्कुलानंद ए आनंदमां, हरखी हरखी गुण गायरे; आज० ॥७॥

दोहा—चोसठ्य कडवां सात एक सिंधु, छे चरण वळी पद सोळ । तेनी उपर एक छे, वधामणानुं धोळ ॥१॥ संवत् अढार नवाणुंवो, चैत्रवदी दशमी दन । रच्यो ग्रंथ गढपुरमां, सुणी समरो श्रीभगवन ॥२॥ इति श्रीनिष्कुलानंदमुनिविरचितं धीरजाख्यानं सम्पूर्णम् ।

धीरजाख्यानं समाप्तम्

श्रीस्वामिनारायणो विजयतेतराम् ।

श्रीनिष्कुलानन्दमुनिकृत–

काव्यसङ्ग्रहे

हरिस्मृतिः ।

दोहा—मनोहर सुंदर मूरति, सहजानंद सुखरूप । नखशिखसुधी निरखतां, आवे आनंद अनूप ॥१॥ प्रथम प्रभु प्रगटने, राखुं हृदयामांय । अंगोअंग अवलोकीने, अंतर रहुं उछाय ॥२॥ चोपाई ध्रुवपदी—पुरुषोत्तम परम दयाळ, नाथ निरख्या छे । श्रीभक्तिधर्मना बाळ, नाथ० ॥ सुखदायी सहजानंद, नाथ० । सत्संगीना सुखकंद, नाथ० ॥३॥ अंगोअंगमां अविनाश, नाथ० । तेणे हैये छे हुलास, नाथ० ॥ प्रथम पेखीने बे पाव, नाथ० । आवे अंतरे उछाव, नाथ० ॥४॥ अंबुज अरुण वर्ण बे चरण, नाथ० । हरिभक्तना भयहरण, नाथ० ॥ तेमां शोभे चिह्न सोळ, नाथ० । अवलोके सुख अतोळ, नाथ० ॥५॥ जमणा चरणमां चिह्न जोइ, नाथ० । स्वस्ति अष्टकोण छे सोइ, नाथ० ॥ वज्र अंकुश ने ध्वज, नाथ० । जव जांबु कहिये कंज, नाथ० ॥६॥ पग बेहुमां ऊर्ध्वरेख, नाथ० । शोभे अतिशय विशेष, नाथ० ॥ पग डाबे चिह्न सात, नाथ० । सदा सुखदायि साक्षात, नाथ० ॥७॥ मत्स त्रिकोण ने व्योम, नाथ० । कलश धनुष ने सोम, नाथ० ॥ गोपद सोतां गणिये सात, नाथ० । सोळे चिह्न एह विख्यात, नाथ० ॥८॥ जमणे अंगुठे नखमांय, नाथ० । शोभे ऊर्ध्वरेख एक त्यांय, नाथ० ॥ बेउ पावलिया पुनित, नाथ० । चोटे आंगळियो जोइ चित्त, नाथ० ॥९॥ जेवी अरुण कमळनी कळी, नाथ० । एवी शोभे पग आंगळी, नाथ० ॥ नखश्रेणी मणिसम, नाथ० । उपडता ने रुडा रम्य, नाथ० ॥१०॥ अंगुठा आंगळियो बहु सारी, नाथ० । जोई अंतर लियो उतारी, नाथ० ॥ आंगळी अंगुठा

उपर, नाथ० । शोभे झीणा रोम सुंदर, नाथ० ॥११॥ फणातणा लांक जोइ, नाथ० । शोभे घुंटि घणुं दोइ, नाथ० ॥ गोळ रंगचोळ बे पेनी, नाथ० । शुं हुं कहुं शोभा तेनी, नाथ० ॥१२॥ कांडां कोमळ बे कहिये, नाथ० । जंघा जोइने सुख लइये, नाथ० ॥ पिंडी सरखी ने सुंवाळी, नाथ० । नळि लागेछे रूपाळी, नाथ० ॥१३॥ जोया जेवा छे बे जानुं, नाथ० । घुंठण नाम धाम शोभानुं, नाथ०॥ डाबा जानुपर चिह्न जोई, नाथ० । मारुं मन रह्युंछे मोही, नाथ० ॥१४॥ उरु शोभे सुंदर सुंवाळा, नाथ० । रंभास्थंभ साथळ रुपाळा, नाथ० ॥ बुंद फांद दगे देखी, नाथ० । मारी धन्य कमाइ लेखी, नाथ० ॥१५॥ कोमळ कटी कहीये केवी, नाथ० । जोई अंतर धार्यो जेवी, नाथ० ॥ पे'री बळ देई पछेडी, नाथ० । मारुं मन बांध्यानी बेडी, नाथ० ॥१६॥ उंडी नाभि गोळ गंभीर, नाथ० । जोइ जीव धरेछे धीर, नाथ० ॥ पेट रुडु ने रुपाळुं, नाथ० । पिपळपान सम सुवाळुं, नाथ० ॥१७॥ त्रिवळी पडेछे जो तेमां, नाथ० । पोयणसम शीतळ सुख जेमां, नाथ० ॥ नळ निरखि मोह्युं मन, नाथ० । शोभे सुंदर श्याम स्तन, नाथ० ॥१८॥ छबीदार उपडती छाती, नाथ० । पो'ळी रुपाळी रंगराती, नाथ० ॥ हेते भर्युं अति हैयुं, नाथ० । ते केम करी जाय कह्युं, नाथ० ॥१९॥ कूख पडखां बे बगलुं, नाथ० । जोतां सुख आवेछे भलुं, नाथ० ॥ खभा खूब जोया में खांते, नाथ० । शोभा शुं वखाणुं वाते, नाथ० ॥२०॥ भुजा भरी बेउ बळे, नाथ० । जोई जनम मरण भय टळे, नाथ० ॥ अति आजानु बे बाहु, नाथ० । जोई बलहारी हुं जाउं, नाथ० ॥२१॥ गजशुंढ सरीखी शोभे, नाथ० । देखी लोचन मारां लोभे, नाथ० ॥ दिल मान्युं जोई डेडरियो, नाथ० । गोळ अतोळ बळभरियो, नाथ० ॥२२॥ कोणी सुंदर श्याम सुंवाळी, नाथ० । रुडी लागेछे रुपाळी, नाथ० ॥ कळाई कांडां कै'ए करभ, नाथ० । जोई गळे मीनमन गरभ, नाथ० ॥२३॥ हाथ हथेळी छे राती, नाथ० । जोई रेखा ठरेछे छाती, नाथ० ॥ पाचे पांच आंगळियो सारी, नाथ० । वेढा चिरा उपर वारी, नाथ० ॥२४॥ तसु टेरवां छे रातां, नाथ० । नथी कै'ये मे के'वातां, नाथ० ॥ नख लालमणि सम सारा, नाथ० । तेतो मने लागे प्यारा,

नाथ० ॥२५॥ तीखा अग्र ने तेजस्वी, नाथ० । जोइ जीवमां गया
घसी, नाथ० ॥ कर सुंदर सरखा बेउ, नाथ० । जोइ दिल उतारी
लेउं, नाथ० ॥२६॥ कंठ ¹कंबु सम अवल, नाथ० । तेना ²खाडा वि-
च्ये तल, नाथ० ॥ गळुं रुपाळुं छे घणुं, नाथ० । रुडुं सुंदर सोया-
मणुं, नाथ० ॥२७॥ दाढी देखी दिलडुं ठरियुं, नाथ० । जोइ विषयसुख
विसरियुं, नाथ० ॥ एवी चिबुके चित्त चोटे, नाथ० । मन मान्युं म-
नोहर कोटे, नाथ० ॥२८॥ अधर परवाळां सम पेखी, नाथ० । दि-
लडुं रीझ्युं तेने देखी, नाथ० ॥ हेते भरी वाणी होठे, नाथ० । सुणी
बीजे मन न गोठे, नाथ० ॥२९॥ देखी दांततणी आवळियो, नाथ० ।
कहिये ³कुंदकुसुमनी कळियो नाथ० ॥ रुडा रुपाळा रसभरिया,
नाथ० । सारा सुवर्णे सांकरिया, नाथ० ॥३०॥ रसनाये छे रुडी
वाणी, नाथ० । सुणी चित्तवृत्ति लोभाणी, नाथ० ॥ चोखुं बोलेछे
चतुराये, नाथ० । सुणी वाणी पर बलजाये, नाथ० ॥३१॥ मुख भर्युं
मनोहर हासे, नाथ० । जोइ जनम मरण दुःख नासे, नाथ० ॥ नासा
अणियाळी छे एवी, नाथ० । शुकचंचु दीपशग जेवी, नाथ० ॥३२॥
तेपर शिळि चिह्न निहाळो, नाथ० । जमणे गाले तिल रुपाळो,
नाथ० ॥ गौर कपोळ छे गोळ, नाथ० । जोइ आवे सुख अतोळ,
नाथ० ॥३३॥ कर्ण हरण दुःखना कहिये, नाथ० । जोइ मोटा सुखने
लइए, नाथ० ॥ वाम काने बिंदु श्याम, नाथ० । अति शोभे शो-
भाधाम, नाथ० ॥३४॥ कानबूंटे चोटे चित्त, नाथ० । जोइ मन थाय
चकित, नाथ० ॥ वांसो लांसो वा'लो लागे, नाथ० । जोइ तिल
मोटो दुःख भागे, नाथ० ॥३५॥ आंख्यो मन गमती मर्माळी, नाथ०
राती रेखाये रुपाळी, नाथ० ॥ अति भरीछे अमृते, नाथ० । निहा-
ळी जोइ छे में निरांते, नाथ० ॥३६॥ पांपण उपर करचलियो, नाथ० ।
सारी शोभेछे बे भलियो, नाथ० ॥ भृकुटि नयणे निरखी, नाथ० ।
दिसे काम कमान सरखी, नाथ० ॥३७॥ भालवचे रेखा रुडी, नाथ० ।
मारी मिटतणी छे मुडी, नाथ० ॥ मोटे भाग्ये भर्युं भाल, नाथ० ।
जोइ लमणा छउं निहाल, नाथ० ॥३८॥ नळवट जोइ मन लोभाणुं,
नाथ० । जाण्युं दोयला दिननुं नाणुं, नाथ० ॥ केश कपाळवचे कैं'ये,

१ शंख. २ नीचला होठनो नीचलो भाग. ३ मोगरो.

नाथ० । चिह्न चिंतवी सुख लैये, नाथ० ॥३९॥ तालु रुपालुं छे तेह, नाथ० । बाधे विलोके सनेह, नाथ० ॥ सुंदर वाळ श्वेत श्याम, नाथ० । पेखी थाय पूरणकाम, नाथ० ॥४०॥ शिखा सुंदर छे सारी, नाथ० । नखशिखापर बलीहारी, नाथ० ॥ एवी मूर्ति मिरांत मारी, नाथ० । लेवं अंतरे उतारी, नाथ० ॥४१॥ शोभे नखशिखा शरीर, नाथ० । चित्ते चिंतवी धरुं धीर, नाथ० ॥ पुष्ट अंगोअंग सुंदर, नाथ० । मूर्ति मरमाळी मनहर, नाथ० ॥४२॥ मूर्ति घणुं छे घनश्याम, नाथ० । शांत स्वभावे सुखधाम, नाथ० ॥ महाराजनी मूर्ति न्यारी, नाथ० । करचरणादिक पर वारी, नाथ० ॥४३॥ अंगोअंगे अवलोकी, नाथ० । आवे आनंद अलोकी, नाथ० ॥ नखशिखा सुखनी खाणी, नाथ० । जीभे जाय नहि वखाणी, नाथ० ॥४४॥ एवी मूर्ति मनरंजन, नाथ० । चित्ते चिंतवुंछुं निशदिन, नाथ० ॥ प्रथम पोढी जागे ज्यारे, नाथ० । जोइ जन मगन मन त्यारे, नाथ० ॥४५॥ दिये दरशन दीनदयाळ, नाथ० । निजभक्तना प्रतिपाळ, नाथ० ॥ पछी देहक्रिया करी आवे, नाथ० । हाथ मृत्तिकाये मटीयावे, नाथ० ॥४६॥ चोळी एकुकी आंगळियो, नाथ० । धोइ शुद्ध करे सघळियो, नाथ० ॥ पछी दातण करता श्याम, नाथ० । मुख धोई लो'ता सुखधाम, नाथ० ॥४७॥ वतु करावतां वळी, नाथ० । नख लेतां दश आंगळी, नाथ० ॥ अंगे अत्तर चोळेल, नाथ० । तेल सुगंधी फुलेल, नाथ० ॥४८॥ वळी नाता उन्हे नीरे, नाथ० । लु'तां लासे पट शरीरे, नाथ० ॥ बीजुं पे'रे कोरुं पट, नाथ० । चढतां चाखंडिये घट, नाथ० ॥४९॥ ओढी पछेडी पावन, नाथ० । आव्या जमवाने जीवन, नाथ० ॥ बेठा चाकळे अविनाश, नाथ० । हतो निष्कुलानंद पास, नाथ० ॥५०॥ इति श्रीहरिस्मृतिमध्ये प्रथमश्चिंतामणिः ॥१॥

दोहा—भोजन बहु रसे भर्यां, जुगते करियां जेह । आण्यां चोकी उपरे, ताजां जमवा तेह ॥१॥ पाक बहु प्रकारना, विधविधनां व्यंजन । पुर्यां कटोरा प्रेमशुं, जुगते जमे जीवन ॥२॥ चोपाइ ध्रुवपदी—मोदक मगदळ ने मोतिया, जमतां जोयाछे । लाखणसाइ ने सेवैया, जमतां० ॥ तळिया वळिया मांय तेजाना, जमतां० । काजु कळिना मनमान्या, जमतां० ॥३॥ पेंडा पतासां ने पुरी, जमतां० ।

सुतरफेणी ने सावुडी, जमतां० ॥ शक्करपारा सेव सुंवाळी, जमतां० । पुरी कचोरी रुपाळी, जमतां० ॥४॥ हलवो हरिसो रसाळो, जमतां० । घेबर गुंदरपाक रुपाळो, जमतां० ॥ गगनगांठिया गुंदवडी, जमतां० । गळासाटा गलपापडी, जमतां० ॥५॥ शीरो साधु साकर चणा, जमतां० । मुरकी मुरबो मेसुप घणा, जमतां० ॥ मालपुडा साकरतणा, जमतां० । बरफी बीरंज एलचीदाणा, जमतां० ॥६॥ बाटी बाजरा घउंनी, जमतां० । घणा घीमां बोळी उनी, जमतां० ॥ खाजां खीर खुरमा गोळा, जमतां० । दुधपाक दहीधरां बो'ळां, जमतां० ॥७॥ माखण मही दहीवडां, जमतां० । चूरमुं लापसी बे रुडां, जमतां० ॥ कंसार बासुदियो भली, जमतां० । केरीरस रुडी रोटली, जमतां० ॥८॥ पुडला ने पूरणपोळी, जमतां० । रेवडी पकोडी बोळी, जमतां० ॥ गुलाब टोपरांना पाक, जमतां० । जलेबी ने सुंदर शाक, जमतां० ॥९॥ जार बाजरी बावट पोळी, जमतां० । घीमां घउंनी झबोळी, जमतां० ॥ मठ जवना रोटला, जमतां० । चिणा चणाना बहु भला, जमतां० ॥१०॥ सुगंधी भात ने खिचडी, जमतां० । कोद्री कांगवुं ने कडी, जमतां० ॥ जार बाजरानुं धान, जमतां० । सामो बंटीनुं निदान, जमतां० ॥११॥ रोटली ने गळवाणुं, जमतां० । अवलपाक आंबळवाणुं, जमतां० ॥ रातां मरचां ने रोटला, जमतां० । मग चणाना पुडला, जमतां० ॥१२॥ अडद मग चणानी दाळ, जमतां० । तुवेर मेसुरनी दयाळ, जमतां० ॥ वाल मठ ने वटाणा, जमतां० । काजु कळथी चोळा दाणा, जमतां० ॥१३॥ वृंताक वालोळ वळी, जमतां० । सारां सूरण घीमां तळी, जमतां० ॥ सारां शकरियानां शाक, जमतां० । वघार्यां हाथेशुं वृंताक, जमतां० ॥१४॥ रुडां रताळुं पताळुं, जमतां० । परवर पापडी दयाळुं, जमतां० ॥ केरां कारेलां कंकोडां, जमतां० । कोळां चीकण ने चीभडां, जमतां० ॥१५॥ गलकां गवार ने घीसोडां, जमतां० । शाक सांगरियोनां रुडां, जमतां० ॥ भींडाफळी वळी डोडां, जमतां० । चोळाफळी ने चीचोडां, जमतां० ॥१६॥ नई दुधियां ने टींडोरां, जमतां० । काजु करेल ते कोरां, जमतां० ॥ भरथ भर्यां घणा घीनां, जमतां० । रुडां राइतां राई-

नां, जमतां० ॥१७॥ कोमळ कुवी ने कोचलां, जमतां० । शाक एक एकथी भलां, जमतां० ॥ ताजां तरबुच पंडोळां, जमतां० । शाक सारां सुंदर घोळां, जमतां० ॥१८॥ रसे भर्यां रुडां कहिये, जमतां० । सीमा शाकतणी न लहिये, जमतां० ॥ भर्यां हळदर हवेजे, जमतां० । वळी बहु मसाले बीजे, जमतां० ॥१९॥ टांका तांदळियानी भाजी, जमतां० । सारा सुवा तलवणी ताजी, जमतां० ॥ मेथी मोरणनी पण सारी, जमतां० । भींडा डोडीनी वघारी, जमतां० ॥२०॥ मूळा करलीनी पण करी, जमतां० । वळी मीठुं ने मोगरी, जमतां० ॥ लुणी चील ने चणेची, जमतां० । जमे पोते आपे वेंची, जमतां० ॥२१॥ भाजी ताजी राइ सारी, जमतां० । घणे घी जीरे वघारी, जमतां० ॥ अजमो पोई पत्रवेलां, जमतां० । भजियां अळवीनां करेलां, जमतां० ॥२२॥ कोळां वृंताक ने आदु, जमतां० । भजियां रताळुंनां स्वादु, जमतां० ॥ भर्यां हवेजे भजियां, जमतां० । कंइ कर्यां ने कंइ रह्यां, जमतां० ॥२३॥ फाफडा ने वडां वडी, जमतां० । वळी गांठिया फूलवडी, जमतां० ॥ पापड अडद ने मगना, जमतां० । झीणा लोटनी सगना, जमतां० ॥२४॥ जार बाजराना सारा, जमतां० । जमतां पापड लागे प्यारा, जमतां० ॥ मासुख मठनां मठियां, जमतां० । लागे फरसां न जाय कह्यां, जमतां० ॥२५॥ चणा वालना लीलवा, जमतां० । पय शरकरा पुंवा, जमतां० ॥ वळी अवल जो अथाणां, जमतां० । घर्यां वाटकामां घणां, जमतां०, ॥२६॥ केरी रायती रुपाळी, जमतां० । बीजी घोळेल रसाळी, जमतां० ॥ लिंबु बिलिनां बनाव्यां, जमतां० । लीली हळदीनां मन भाव्यां, जमतां० ॥२७॥ केरां करपटां करमदां, जमतां० । गूमर वांसनां राइ जादां, जमतां० ॥ आरियां आमळां ने आदु, जमतां० । खरां खारेकनां स्वादु, जमतां० ॥२८॥ मरचां गुंदां ने सेलरां, जमतां० । काजु मूळ कंद केरां, जमतां० ॥ वृंताक पताळुनां वळी, जमतां० । बावळ गुवारनी फळी, जमतां० ॥२९॥ कोठींबानी जे काचलियो, जमतां० । बीजी हळदि तेले भरियो, जमतां० ॥ लींबु रस रुडा नांखी, जमतां० । सुंदर सारी आगे राखी, जमतां० ॥३०॥ आंबु-

वानां जे अथाणां, जमतां० । बोळ्यां सरसियामां घणां, जमतां० ॥ मूळ सर्गवानां स्वादे, जमतां० । उत्तम अथाणां एआदे, जमतां० ॥३१॥ मेथी लविंग ने मरियां, जमतां० । लिंबु खारेकमां भरियां, जमतां० ॥ मीठुं हळद्र ने धाणा, जमतां० । भेळां आथेल अथाणां, जमतां० ॥३२॥ आथ्यां अद्रक ने कटेरां, जमतां० । वळी चटणी बेरमवेरां, जमतां० ॥ एवां अथाणां अनेक, जमतां० । विधविधनां विवेक, जमतां० ॥३३॥ कुरकरमलडो करियां, जमतां० । तलसांकळी जाजरियां, जमतां० ॥ घृत दुध दहीनी तर, जमतां० । श्वेत भात ने साकर, जमतां० ॥३४॥ साकर राब साकर पाणी, जमतां० । मगजळ घी तीखां वखाणी, जमतां० ॥ लींबुरस मरियां वारि, जमतां० । सांठा सेरडियो पण सारी, जमतां० ॥३५॥ उभा दर्शन करवा दास, जमतां० । आप्या महासुख मुखवास, जमतां० ॥ लाव्या लविंग सोपारी, जमतां० । जायफळ एळची सारी, जमतां० ॥३६॥ काथो चूनो पाकां पान, जमतां० । बीडी समारी समान, जमतां० ॥ सुवा सुंठ्य ने संचळ, जमतां० । मरी अजमो जे अवल, जमतां० ॥३७॥ सुंद आदु ने वरियाळी, जमतां० । तज जावंत्री तमाली, जमतां० ॥ आप्या मुखेथी मुखवास, जमतां० । पाम्या तंबोळ ते दास, जमतां० ॥३८॥ पछी आण्यां सुंदर फळ, जमतां० । अति स्वादु ने निर्मळ, जमतां० ॥ लावी दासे पासे धरियां, जमतां० । रूडां रुपाळां रसभरियां, जमतां० ॥३९॥ जांबु लिंबु पाकी केरी, जमतां० । सारां केळां जे सोनेरी, जमतां० ॥ देखी दाडम बेदाणे, जमतां० । स्वादु सीताफळ वखाणे, जमतां० ॥४०॥ जामफळ जोया जेवां, जमतां० । रामफळ पण एवां, जमतां० ॥ राण्यो सुडियां ने बोर, जमतां० । सारां जमे धर्मकीशोर, जमतां० ॥४१॥ पिलुं शेतू तरसाळुं जमतां० । बीलां नारंगी दयाळु, जमतां० ॥ डोडां अंजीर अनुप, जमतां० । खारेक खजूर रसरूप, जमतां० ॥४२॥ टोपरां ने काजुकळिया, जमतां० । द्राक्ष नीलवा जे गळिया, जमतां० ॥ रुडां बदाम सिंगोडां, जमतां० । मग चारोळी जे रूडां, जमतां० ॥४३॥ कमळनाल कुंणा जोई, जमतां० । गुलाब गुलसुवा फुल सोई, जमतां० ॥ श्रृंगीविषतरुनां पान, जम-

तां० । जेठीमध डोडी निदान, जमतां० ॥४४॥ चणेची चीभडां ने चोळा, जमतां० । राई मोगरी ने मूळा, जमतां० ॥ मेथी मूळानी डांडळियो, जमतां० । कुंणि नर्म काजुं भलियो, जमतां० ॥४५॥ मीठुं मरी जीरुं ताजुं, जमतां० । जमे काकडीयो जोई काजुं, जमतां० ॥ दाळ दाळिया ने मर्मरा, जमतां० । धाणि बाजरी तल खरा, जमतां० ॥४६॥ पोंक बाजरा घउंनो, जमतां० । चणा शुवळीनो उनो, जमतां० ॥ मकाइ ने बहु मेवा, जमतां० । प्रवेशी मग चणा केवा, जमतां० ॥४७॥ काजु करा टाढा हीम, जमतां० । कोमळ निर्मळ लैलिम, जमतां० ॥ पाकां चीभडां रसाळुं, जमतां० । पाकी आंबली दयाळुं, जमतां० ॥४८॥ फणस बीजोरांना कळिया, जमतां० । लागे अन्नासना गळिया, जमतां० ॥ शुंदां कर्मदां टीबरवां, जमतां० । पीपर मध कोठां ने मरवा, जमतां० ॥४९॥ मींढी आवळ मरचां रातां, जमतां० । कठण बहु कस्तुरी खातां, जमतां० ॥ थेग कंद चंद पोळी, जमतां० । जाय निष्कुलानंद घोळी, जमतां० ॥५०॥ इति श्रीहरिस्मृतिमध्ये द्वितीयश्चिंतामणिः ॥२॥

दोहा—कर पतर थाळी थाळमां, त्रासळी कटोरा त्रांस । पनवाडां पडिया वाटका, जम्या कनक ठामे अविनाश ॥१॥ अबखोरा कटोरा कळसिया, कठारी झारी तुंब कमंडळ । चळु करी चतुराइशुं, पीधां निरमळ जळ ॥२॥ चोपाइ ध्रुवपदी—दांत सुधारी बेठा पाटे, भूधर भाळ्या छे । आव्या जन पूजवा माटे, भूधर० ॥ चरचे चंदन मळियागरे, भूधर० । कुंकुम कस्तुरी केसरे, भूधर० ॥३॥ सारी सुखड शरीरे, भूधर० । जने चरची धीरे धीरे, भूधर० ॥ कर्या कुंकुमना चांदला, भूधर० । शोभे चोखा चोड्या भला, भूधर० ॥४॥ हैये ललाटे बे हाथे, भूधर० । कर्यां तिलक चंद्रसाथे, भूधर० ॥ अंगे अंबर विना रे'ता, भूधर० । दिगंबर दर्शन देता, भूधर० ॥५॥ वनकळ वाघांबर सुंदरे, भूधर० । मृगाजिन टाटांबरे, भूधर० ॥ पछी कोपीन कटवेडे, भूधर० । राखी अलफी तारकेडे, भूधर० ॥६॥ गोदडी चादर चोफाळे, भूधर० । दिधां दरशन दयाळे, भूधर० ॥ खेस धोती पोती पे'री, भूधर० । गुडेरेटे फेंटे ले'री, भूधर० ॥७॥ सुरवाळ शुडकी जामे, भूधर० । जोइ अंगरखी दुःख वामे, भूधर० ॥ पे'री

आंगी अंगे वा'ले, भूधर० । कशी कमर दुसाले, भूधर० ॥८॥ डग-
ली सोनेरी रुपेरी, भूधर० । कीनखापनी जो पे'री, भूधर० ॥ डगली
जरीनी पे'रेल, भूधर० । बोरकसुनी बांधेल, भूधर० ॥९॥ पट्टु पांबरी
चकमे, भूधर० । साल दुसाले दुःख शमे, भूधर० ॥ बोरी चोफाळ
रुमाले, भूधर० । पे'र्यो रातो रेंटो वाले, भूधर० ॥१०॥ डगली गरम
पोसनी पे'रिये, भूधर० । पाघ कसुंबी सोनेरिये, भूधर० ॥ वस्त्र अ-
त्तरमां रसबसे, भूधर० । बोकानी पाघडिये धसमसे, भूधर० ॥११॥
मुगट कुंडळ मोलिडे, भूधर० । कसुंबी फिंटे कंकोलीडे, भूधर० ॥
पाघ मुगली मरेठीये, भूधर० । सुरती काठीनी सोरठीये, भूधर०
॥१२॥ टोपी कच्छ केवडा फूलनी, भूधर० । गुजा जरियान महामू-
लनी, भूधर० ॥ तोरा गजरा बाजुए, भूधर० । कंकण फूल ने का-
जुए, भूधर० ॥१३॥ गुंजा रतांजळी हारे, भूधर० । अर्क अनकणना
अपारे, भूधर० ॥ गुलाब गुलदावदी माले, भूधर० । चंपा चंबेली
विशाले, भूधर० ॥१४॥ गुलसुमना गोटा हजारी, भूधर० । फेंटो
फूलपछेडी धारी, भूधर० ॥ हीरा मोती मणि माळे, भूधर० । पना
पीरोजा प्रवाळे, भूधर० ॥१५॥ फूल कपूर ने हारे, भूधर० । बाजु
तोरा पवित्रां सारे, भूधर० ॥ सोना पाघ सोना झरमरियां, भूधर० ।
छोगां पण सोनेरी धरियां, भूधर० ॥१६॥ तोरा शिरपेच सोनाने,
भूधर० । खोस्यां फूल सोनानां काने, भूधर० ॥ सोना दोरो सोना
सांकळिये, भूधर० । सोनामाळा सोना मादळीये, भूधर० ॥१७॥
हार कंठी पण कनकने, भूधर० । बलिहारी ए बानकने, भूधर० ॥
हीरा सांकळी झुमणुं, भूधर० । शोभे काने कुंडळ घणुं, भूधर०
॥१८॥ सोना बाजु सोना कडे, भूधर० । पोंची वेढ वींटी नंग जडे,
भूधर० ॥ करडा फेरवा अगूंठी, भूधर० । मुद्रिका सोनानी दीठी,
भूधर० ॥१९॥ कटीमेखला ने तोडो, भूधर० । शोभे सोनानो ते
रुडो, भूधर० ॥ पे'री रुपानी चाखडिये, भूधर० । एवा दीठाछे आं-
खडिये, भूधर० ॥२०॥ चमके घुंघरियो खडाये, भूधर० । चडतां प-
गथिये चडाये, भूधर० ॥ पे'री कमळफूलवाळी, भूधर० । चमके चं-
पानी रुपाळी, भूधर० ॥२१॥ साग सीसमनी पण सारी, भूधर० ।
चरणे चाखडियो चमकारी, भूधर० ॥ किशोरी सूतर नेवाणे, भूधर० ।

मोजडी ओखाई अणवाणे, भूधर० ॥२२॥ खाट्य पाट्य ने पलंगे, भूधर० । बेठा ढोलिये उमंगे, भूधर० ॥ छपरपलंग खाटले, भूधर० । खुरशी बाजोठ पाटले, भूधर० ॥२३॥ सांगामांची सिंहासने, भूधर० । गादी चाकळे आसने, भूधर० ॥ मेडे मंचे डोल हींडोले, भूधर० । गोख वा'ण वंडी देवाले, भूधर० ॥२४॥ कूबा घर मेडी हवेली, भूधर० । बेठा बंगले शंका मेली, भूधर० ॥ मंदिर मंडप दलिचादेरे, भूधर० । तंबु रावटीए बहुवेरे, भूधर० ॥२५॥ अटारी अगाशी जाळिये, भूधर० । बेठा मोहनजी माळिये, भूधर० ॥ ओटे ओसरी पडसाळे, भूधर० । दीधां त्यां दरशन दयाळे, भूधर० ॥२६॥ बेठा चोक फळी चोतरे, भूधर० । छांटी भूमि फूवारा भरे, भूधर० ॥ सारी आसणि सादरीये, भूधर० । दरशन कामळीपर करीये, भूधर० ॥२७॥ गोदडी गोदडां गादलां, भूधर० । त्यां दरशन थयांछे भलां भूधर० ॥ झाड पा'ड ने पाषाणे, भूधर० । बेठा भूमिपर जन जाणे, भूधर० ॥२८॥ गाडी वे'ल रथ पालखीये, भूधर० । मूर्ति मेने बेठी लखीये, भूधर० ॥ गाडुं चारट सुखपाले, भूधर० । जुवे जन वा'लाने वा'ले, भूधर० ॥२९॥ करी करलिए बहु बाजे, भूधर० । सोनेरी सखलादि समाजे, भूधर० ॥ बेठा निज सेवकने अंशे, भूधर० । जेम ब्रह्मा बेठा हंसे, भूधर० ॥३०॥ एक समामां मुनि मळी, भूधर० । आव्या पूजा करवा वळी, भूधर० ॥ वस्त्र घरेणां पे'रावी, भूधर० । चरच्यां चंदन सुंदर लावी, भूधर० ॥३१॥ धूप दीप पुष्पहारे, भूधर० । करी पूजा बहु प्रकारे, भूधर० ॥ पछी उतारी आरती, भूधर० । करी धुन्य स्तुति अति, भूधर० ॥३२॥ पछी प्रभु थया प्रसन्न, भूधर० । मळया निजजनने जीवन, भूधर० ॥ चरच्यां चरण बे चंदने, भूधर० । लीधां उर वचे निजजने, भूधर० ॥३३॥ छापी निजजननी एम छाती, भूधर० । पछी बेसारी पंगती, भूधर० ॥ बेठा पंगते मुनिराज, भूधर० । आव्या पीरसवा महाराज, भूधर० ॥३४॥ पीरसे पंगतमां हरि पोते, भूधर० । जन तृप्त न थाय जोते, भूधर० ॥ लाडु जलेबी लइने, भूधर० । जाय जोराजोर दइने, भूधर० ॥३५॥ बहु पीरसे प्रेमे करी, भूधर० । फरे पंगतमां फरीफरी, भूधर० ॥ लेइलेइ भोजनना नाम, भूधर० । आपे घणे हेते घनश्याम, भूधर०

॥३६॥ लीधा लटके लाडु हाथ, भूधर०। निजजन जमाडे नाथ, भूधर० ॥ मासुख मुखमां मोदक आपे, भूधर०। वळी मस्तक चरणे छापे, भूधर० ॥३७॥ देता दही दूध दोवटे, भूधर० । आपे खांड साकर कर मोटे, भूधर० ॥ पे'री पछेडी खेसनी, भूधर०।शोभा शी कहुं वेषनी, भूधर० ॥३८॥ चाले उतावळा चटके, भूधर० । पे'री गुढकी नाडी लटके, भूधर० ॥ फरे पगंतमां बहु फेरा, भूधर०। पीरसे पाक पोते घणेरा, भूधर० ॥३९॥ एम जोरे जन जमाडे, भूधर०। पीरसी पीरसी हार पमाडे, भूधर० ॥ एम जमाड्या जन ज्यारे, भूधर। कर पग धोया ते वारे, भूधर० ॥४०॥ पछी उतारे पधार्या, भूधर०। निजजन मन मोद वधार्या, भूधर० ॥ त्यां ढोलीयो ढाळेले, भूधर०।तेपर पाथरणां पाथरेले, भूधर० ॥४१॥ सुंदर गादलां गोदडे, भूधर०। ओछाड ओसिसां रुडे, भूधर० ॥ मेल्यां गालमसुरियां गाले, भूधर०। चांपे चरण निजजन वा'ले, भूधर० ॥४२॥ शीत ऋतुमांहि सारी, भूधर०। तापे सुखडे सुखकारी, भूधर० ॥ चकमो चोफाळ रजाइ, भूधर० । ओढी पछेडी ते मांइ, भूधर० ॥४३॥ उष्ण ऋतुमां अविनाशी, भूधर० । शीतळ जळ पीतां सुखराशी, भूधर० ॥ पंखा करतां सेवक पासे, भूधर०। शीतळ चंदन चरच्यां दासे, भूधर० ॥४४॥ चोमासामां चढी चाखडीये, भूधर०। सुंदर सारी कर लाकडीये, भूधर० ॥ ओढी कामळी सुंवाळी, भूधर०। धारी छतरी रुपाळी, भूधर० ॥४५॥ आवी बेठा सभामांय, भूधर०। जन सर्वे लाग्या पाय, भूधर० ॥ त्यां परियंक पाथरणे, भूधर०। बेठा रसियो राजीपणे, भूधर० ॥४६॥ तेपर ओछाड सोरंगी, भूधर०। बेठा तकियाने ओठंगी, भूधर० ॥ निरखी जन मन मगन थयां, भूधर० । सुंदर हार पे'राव्या तियां, भूधर० ॥४७॥ पछी त्यागी गृही दासे, भूधर०। पूछ्या प्रश्न प्रभु पासे, भूधर० ॥ तेनो उत्तर करतां आपे, भूधर०। कर लटकां करी दुःख कापे, भूधर० ॥४८॥ रुडा प्रश्नने सांभळी, भूधर०। उठ्या जनने मळवा वळी, भूधर० ॥ मळ्या त्यागीने बहु भाती, भूधर०। पछी छापी चरणे छाती, भूधर० ॥४९॥ पछी सत्संगी सुखसीमा, भूधर०। लीधां तेणे चरण छातीमां, भूधर० ॥ एवां अलौकिक सुख देतां, भूधर०।

आनंद निष्कुलानंद लेतां, भूधर० ॥५०॥ इति श्रीहरिस्मृतिमध्ये तृतीयश्चिंतामणिः ॥३॥

दोहा—पछी वाजां लइ विधविधनां, कर्युं गवैये गान । ते भेळा भळी हरि, त्रोडे त्रुगटि तान ॥१॥ संत सहु उभा थइ, रच्यो मनोहर रास । फरे करे कीरतनने, ते भेळा फरे अविनाश ॥२॥ चोपाइ ध्रुवपदी—दीवो दीवी ने अजवाळे, दृगे दीठाछे । हांडी फानसे रुपाळे, दृगे० ॥ झाड मेताब उजासे, दृगे० । शशि सूरजने प्रकाशे, दृगे० ॥३॥ बळती अग्नि बपोरीये, दृगे० । गमती देह घणुं गोरीये, दृगे० ॥ उघडी रात्य उडुगण तेजे, दृगे० । एह विना उजासे बीजे, दृगे० ॥४॥ वसंते वस्त्र पे'री वसंति, दृगे० । ख्यांले खेल करता अति, दृगे० ॥ अबिर गुलाल नाखतां, दृगे० । शोभा न जाये कै' भाखतां, दृगे० ॥५॥ कर लइ गुलाल गोटा, दृगे० । नाखे निजजन पर जोइ मोटा, दृगे० ॥ वळी पिचकारी नाखता, दृगे० । करतां खेल बहु मन गमता, दृगे० ॥६॥ रंग तांसळी तांबडीये, दृगे० । घणो भरी गागरडीये, दृगे० ॥ रंगभीनो रमता रंगे, दृगे० । पोताना सखा संगे, दृगे० ॥७॥ सर्वे सखा रसबस करतां, दृगे० । दइ ताळी धून्य ओचरतां, दृगे० ॥ रमतां रमतां वस्त्र अंगनां, दृगे० । थयां सरवे राता रंगनां, दृगे० ॥८॥ कर चरण मुख रंगेले, दृगे० । शोभे आंख्यो तेज भरेले, दृगे० ॥ रमतां कुस्ति मलनी साथे, दृगे० । ना'वा जातां संत संगाथे, दृगे० ॥९॥ चढ्या घणे मूले हरि घोडे, दृगे० । सर्वे सखा चाल्या जोडे, दृगे० ॥ नाह्या निर्मळ जळमां जई, दृगे० । त्यां करी लीळा कंई, दृगे० ॥१०॥ ना'तां ना'तां सखा साथे, दृगे० । बहु नीर उछाळे हाथे, दृगे० ॥ पछे नाही निसर्या बा'रे, दृगे० । पे'र्यां कोरां वस्त्र त्यारे, दृगे० ॥११॥ कर्यो कुंकुमनो चांदलो, दृगे० । बहु शोभेछे ते भलो, दृगे० ॥ नाही नाथ आव्या उतारे, दृगे० । कर्यां दासे दरशन त्यारे, दृगे० ॥१२॥ ना'ता नदी नद तलावे, दृगे० । कुंड कूवा सागर वावे, दृगे० ॥ समैया उत्सव करतां, दृगे० । मेळामांहि घोडे फरतां, दृगे० ॥१३॥ महारुद्र अतिरुद्र मांहि, दृगे० । करी चोराशी पण तांहि, दृगे० ॥ ब्रह्मभोजन कराव्यां भारे, दृगे० । खट माससुधी एक वारे, दृगे० ॥१४॥ कर्यो वृंदानो त्यां विवा, दृगे० ।

कर्यां फूलेकामां एवा, हगे० ॥ धरी ढाल अलौकिक असि, हगे० । छडी लाकडी वळी वंसि, हगे० ॥१५॥ खेल सांग कमान तीरे, हगे० । बांध्यो कटार महावीरे, हगे० ॥ पेच कबज कटारीये, हगे० । छत्र चामर अबदागरीये, हगे० ॥१६॥ वळी चालता हरि वाटे, हगे० । सरिता सागर ने घाटे, हगे० ॥ रस्ते वणरस्ते विचरतां, हगे० । वळी रात्य दिवसे फरतां, हगे० ॥१७॥ ताढ तडकामां संघ साथे, हगे० । चाले मेघ वरसतां माथे, हगे० ॥ आंबा आंबली छांयडे, हगे० । आसोपालव पीपर वडे, हगे० ॥१८॥ पीपळ बकुळ बोरसरडीये, हगे० । बीजां बहु तरु बोरडीये, हगे० ॥ ठाकोर मंदिर करवा काजे, हगे० । लीधी माथे इंट्य महाराजे, हगे० ॥१९॥ पथर केल मृत्तिका माथे, हगे० । लइ चाले सखा साथे, हगे० ॥ एम हरिमंदिर करावी, हगे० । मांही मूर्तियो पधरावी, हगे० ॥२०॥ वळी हरिमंदिरने फरतां, हगे० । सोसो प्रदक्षिणा करतां, हगे० ॥ जोतां मूर्ति सुंदर सारी, हगे० । धातु पाषाण पट प्यारी, हगे० ॥२१॥ तेने दंडवत जो करतां, हगे० । वळी सामुं जोइ बहु रे'तां, हगे० ॥ जमता प्रसादी बहु प्रीते, हगे० । तुळसीदळ निर्मळ समीते, हगे० ॥२२॥ पीतां दूध पडतो दोरो, हगे० । पीधुं घृत भरी कटोरो, हगे० ॥ वळी उत्सव समैयामांहि, हगे० । आव्या दास हजारो त्यांहि, हगे० ॥२३॥ करे दर्शन पूजा दास, हगे० । तेनुं ग्रहण करे अविनाश, हगे० ॥ पूजी स्पर्शी ला'वो लीधो, हगे० । तेणे जन्म सफळ करी लीधो, हगे० ॥२४॥ जोइ नाथ समाधि थइ, हगे० । पड्यां प्राण नाडी विना कंइ, हगे० ॥ ना'वे समाधिथी बा'रे, हगे० । वण भणे वेद उचारे, हगे० ॥२५॥ वळी देखे अक्षरधाम, हगे० । लिये गोलोकनुं नाम, हगे० ॥ श्वेतद्वीप वैकुंठ देखे, हगे० । ब्रह्मपुर कैलास पेखे, हगे० ॥२६॥ वळी विशाळाना वासी, हगे० । देखेछे जन ते सुखराशी, हगे० ॥ जगाडे समाधिमांथी ज्यारे, हगे० । करे वात धामनी त्यारे, हगे० ॥२७॥ ते सांभळी सुखधाम, हगे० । हसे मंदमंद घनश्याम, हगे० ॥ मुमुक्षुने साधु करतां, हगे० । नंदपदवी नाम धरतां, हगे० ॥२८॥ कहे देश प्रदेश फरज्यो, हगे० । स्वामिनारायण उचरज्यो, हगे० ॥ कथा कीरतन जे का'वे, हगे० । सुणे हरेहरे

करी भावे, दृगे० ॥२९॥ काव्य कविनी सांभळतां, दृगे० । माळा तुळसीनी फेरवतां, दृगे० ॥ सुखद्य सूत्रनी पण सारी, दृगे० । फुलमाळापर बलहारी, दृगे० ॥३०॥ शहेर पुर गाम घोषे, दृगे० । फुलवाडी वाडी नेसे, दृगे० ॥ खेत्र खळामां महाराज, दृगे० । तेनां काम करावा काज, दृगे० ॥३१॥ राजा रांक ने भुवने, दृगे० । शेठ शाहुकार सदने, दृगे० ॥ लोक पटेलने घेरे, दृगे० । ब्रह्मसभामां बहु वेरे, दृगे० ॥३२॥ कोय रोगी जाणी, दृगे० । जाय पोते तियां ताणी, दृगे० ॥ खरी खबर तेनी लेतां, दृगे० । दिये सुख थाय जे देतां, दृगे० ॥३३॥ भूख्यो प्यासो होय कोइ प्राणी, दृगे० । आपे अन्न जळ दुखियो जाणी, दृगे० ॥ दीन उपर दया घणी, दृगे० । जेनो कोय न होय धणी, दृगे० ॥३४॥ वळी मोटाना मो'बती, दृगे० । जन साराना सोबती, दृगे० ॥ जातां विवा' वरामांही, दृगे० । जइ आवे पोते त्यांही, दृगे० ॥३५॥ केने घेर थया मे'मान, दृगे० । कर्युं बहु तेणे सनमान, दृगे० ॥ वळी मे'मान राखतां, दृगे० । तेनी अथळाइ सांखतां, दृगे० ॥३६॥ मांदाने जोवा जातां, दृगे० । वळी वढतां ने वारतां, दृगे० ॥ सबळ निर्बळने संतापे, दृगे० । तेतो खमी न शके आपे, दृगे० ॥३७॥ दुःखी गरीबनी खबर लेवी, दृगे० । हरिनी सहज प्रकृति एवी, दृगे० ॥ केने प्रसादी आपतां, दृगे० । दर्शन दइ दुःख कापतां, दृगे० ॥३८॥ केने फूलहार दिये वस्त्र, दृगे० । घोडां घरेणां ने शस्त्र, दृगे० ॥ केने गायो महीषी रुपैया, दृगे० । कोरी कण न जाय कह्या, दृगे० ॥३९॥ जमाडे साधुने सुखकारी, दृगे० । जमे सांख्ययोगी संसारी, दृगे० ॥ ब्राह्मण ब्रह्मचारी भेखधारी, दृगे० । जमाड्यां रांक मउ नरनारी, दृगे० ॥४०॥ मउने वस्त्र रुपैया दीधा, दृगे० । बहु दुःखिया सुखिया कीधा, दृगे० ॥ भाट चारण ढाढि लंगां, दृगे० ॥ रावल रासलियां जनमंगां, दृगे० ॥४१॥ तेने वस्त्र घरेणां घोडां, दृगे० । आप्यां घणां नहि कांय थोडां, दृगे० ॥ वाव्य कुंड कूवा तळावे, दृगे० । तेतो प्रभु पोते गळावे, दृगे० ॥४२॥ पर्व सदाव्रत बंधाव्यां, दृगे० । आप्यां अनावटे अन्न भाव्यां, दृगे० ॥ ज्ञान वैराग्य ने धर्म, दृगे० । के'तां भक्तिनो वळी मर्म, दृगे० ॥४३॥ पंच विषय पराजय करी, दृगे० । जीवने भजावतां हरि,

दृगे० ॥ केनेक केवुं घटे ते केतां, दृगे० । कोयनुं सांभळी पण लेतां, दृगे० ॥४४॥ हसतां रमतां ना'तां खातां, दृगे० । घोडां खेलवी फुदडी फरतां, दृगे० ॥ धीरा उतावळा पग धरतां, दृगे० । वळी करनां लटकां करतां, दृगे० ॥४५॥ जातां वळतां गातां केतां, दृगे० । नीर खीर अमीरस पीतां, दृगे० ॥ आसन करतां मुन्य ग्रहेतां, दृगे० । उदासी रहे सूइ जागतां, दृगे० ॥४६॥ प्रकरण फेरी धर्म थापतां, दृगे० । करतां निजजनने निमरतां, दृगे० ॥ गिरि गहर वन उपवने, दृगे० । जोया देश प्रदेशो जीवनने, दृगे० ॥४७॥ तापसवेषे केश शिशो, दृगे० । एम जीव बहु उपदेशो, दृगे० ॥ नासाग्रे वृत्ति वणसमरति, दृगे० । आंख्य मटकुं पण न भरती, दृगे० ॥४८॥ प्राणायाम करतां योग शिखतां, दृगे० । योगकळा देखाडी देतां, दृगे० ॥ एवी अनेक रुडी रीते, दृगे० । चिंतवुंछुं मूर्ति चित्ते, दृगे० ॥४९॥ सूतां बेठां ने जागतां, दृगे० । जाय दन एम चिंतवतां, दृगे० ॥ तेणे रहेछे अति आनंद, दृगे० । एम कहे निष्कुळानंद, दृगे० ॥५०॥ इति श्रीहरिस्मृतिमध्ये चतुर्थश्चिंतामणिः ॥४॥

दोहा—एम नखशिखा मूर्ति नाथनी, समरतां सुख थाय । अहोनिश उरमां धारतां, करवुं रहे न कांय ॥१॥ चरित्र सर्वे चिंतवी, मूरति धारे मन । काळ माया कर्मनुं, व्यापे नहि विघन ॥२॥

चोपाइ ध्रुवपदी—मूर्ति तमारी सुखकारी, जीवन जाणुंछुं । छो अवतारना अवतारी, जीवन० ॥ महासमर्थ छो महाराज, जीवन० । वळी आपे राजाधिराज, जीवन० ॥३॥ पुरुषोत्तम पूरणब्रह्म, जीवन० । तमने नेति कहे निगम, जीवन० ॥ वासुदेव दयाळु स्वभाव, जीवन० । महापुरुष महानुभाव, जीवन० ॥४॥ नारायण निर्विकारी, जीवन० । महापरममंगळकारी, जीवन० ॥ भक्तभयहारी भगवान, जीवन० । आप्यां आश्रितने अभयदान, जीवन० ॥५॥ सच्चिदानंद दिव्यमूर्ति, जीवन० । जेने अति अगम कहे श्रुति, जीवन० ॥ छो परम कल्याणकारी, जीवन० । एवी नौत्तम मूर्ति न्यारी, जीवन० ॥६॥ तमे कोटि ब्रह्मांडाधीश, जीवन० । वळी सर्वेतणा छो ईश, जीवन० ॥ धर्मधुरंधर धन्य धन्य, जीवन० । भक्तिधर्मना नंदन, जीवन० ॥७॥ अलौकिक मूर्ति आपे, जीवन० । जोए जनममरण

दुःख कापे, जीवन० ॥ तमे काळमायाना नियंता, जीवन० । छो गुणसागर गुणवंता, जीवन० ॥८॥ तमे भव ब्रह्माना स्वामी, जीवन० । अकळ मूर्ति अंतरजामी, जीवन० ॥ पतितपावन अशरणशरण, जीवन० । अधमउद्धारण अघहरण, जीवन० ॥९॥ नखशिख मूर्ति मंगळरूप, जीवन० । आवे जोए सुख अनूप, जीवन० ॥ आनंद पाद आनंद कर, जीवन० । आनंदमां मुख मनोहर, जीवन० ॥१०॥ आनंद रूप अनुपम एवुं, जीवन० । सौ जनने जोया जेवुं, जीवन० ॥ आनंद वसन भूषण अंगे, जीवन० । आनंद आपोछो उछरंगे, जीवन० ॥११॥ कृपासिंधु छो घनश्याम, जीवन० । क्रोध लोभ निवारण काम, जीवन० ॥ परमात्मा पूरणब्रह्म, जीवन० । नीलकंठ कहे निगम, जीवन० ॥१२॥ जीव ईश्वरना छो स्वामी, जीवन० । वळी सर्वे धामना धामी, जीवन० ॥ क्षर अक्षरथी छो पर, जीवन० । अक्षर ब्रह्म तमारूं घर, जीवन० ॥१३॥ काळ माया तमारी शक्ति, जीवन० । करो बहु कारंज एवती, जीवन० ॥ कोटि ब्रह्मांडने करेछे, जीवन० । उत्पत्ति स्थिति ने हरेछे, जीवन० ॥१४॥ तेना नियंता छो तमे, जीवन० । सत्य स्वामी जाण्या अमे, जीवन० ॥ कारणना कारण कहीये, जीवन० । काळना पण काळ लहीये, जीवन० ॥१५॥ आत्माना आत्मा छोजि, जीवन० । प्राणना पण प्राण छोजि, जीवन० ॥ तमे ईश्वरना ईश्वर, जीवन० । अंतरजामी छो अघहर, जीवन० ॥१६॥ सर्वेना छो साक्षी सार, जीवन० । सकळ फळना देनार, जीवन० ॥ स्वयं ज्योतिरूप राजो, जीवन० । मायागुणथीपर बीराजो, जीवन० ॥१७॥ निराकार निरंजन कहेछे, जीवन० । ते शुं तमारी गति लहेछे, जीवन० ॥ छो अखंड अविनाशी, जीवन० । मायारहित छो सुखराशी, जीवन० ॥१८॥ तमारी मूर्तिनुं परिमाण, जीवन० । करी शके शुं अजाण, जीवन० ॥ चार मुखे जो ब्रह्मा भाखे, जीवन० । पांच मुखे शिव कही दाखे, जीवन० ॥१९॥ सहस्र मुखे कहे शेष, जीवन० । षडानन गाय गणेश, जीवन० ॥ तोय कोये न पामे पार, जीवन० । एवी मूर्ति छे अपार, जीवन० ॥२०॥ सर्वे शास्त्र पुराण मांये, जीवन० । गुण तमारा गवाये, जीवन० ॥ सर्वे देव वंदन करेछे, जी-

वन० । वेद स्तुति उचरेछे, जीवन० ॥२१॥ एवा समर्थ सहुना स्वामी, जीवन० । सहु रहेछे शिश नामी, जीवन० ॥ तमारो भय भूमिने भारी, जीवन० । तेणे रहीछे लोकने धारी, जीवन० ॥२२॥ तमारा भये समे तरु फळे, जीवन० । फुल फळ वन सघळे, जीवन ॥ तमारा भयथी शेष हमेशे, जीवन० । चौद लोक धार्याछे शिशे, जीवन० ॥२३॥ तमारा भयथकी साक्षात, जीवन० । वासव वरसावे वरसात, जीवन० ॥ तमारा भयथी सूर्य शशि, जीवन० । फरे काळशक्ति अहोनिशी, जीवन० ॥२४॥ तमारा भये ब्रह्मांडे मृत्यु, जीवन० । रहेछे सदा सर्वत्र फरतुं, जीवन० ॥ ब्रह्मा विष्णु शारदा शिव, जीवन० । रहेछे मरजीमां ततखेव, जीवन० ॥२५॥ छे एकएक ब्रह्मांडाधीश, जीवन० । तेपण नमावेछे शिश, जीवन० ॥ एवा छोजी एक नियंता, जीवन० । सहु रहेछे तमथी डरंता, जीवन० ॥२६॥ एवा मोटा छो महाराज, जीवन० । ते मळयाछो मने आज, जीवन० ॥ तेतो नाथ करीछे दया, जीवन० । ते गुण केम करी जाय कह्या, जीवन० ॥२७॥ तमे मे'र मुजपर कीधी, जीवन० । वळी बुडतां बांय ग्रही लीधी, जीवन० ॥ जेजे कर्यो तमे गुण, जीवन० । बीजो करे एवो कुंण, जीवन० ॥२८॥ तमे बिरुद पाळ्युं तमारुं, जीवन० । जोयुं नहि कर्तव्य अमारुं, जीवन० ॥ तमे गर्भवास त्रास टाळ्यो, जीवन० । एतो आडो आंकज वाळ्यो, जीवन० ॥२९॥ जनमतां जतन कीधी, जीवन० । मारी बहुनामी बहुविधि, जीवन० ॥ खान पान खबर राखी, जीवन० । शुं हुं देखाडुं कही दाखी, जीवन० ॥३०॥ आजसुधी पण अमारी, जीवन० । राखोछो खबर सारी, जीवन० ॥ पळेपळे करो प्रतिपाळ, जीवन० । एवो बीजो कोण दयाळ, जीवन० ॥३१॥ वळी अंतकाळे आवोछो, जीवन० । रथ वे'ल विमान लावोछो, जीवन० ॥ वळी घणे मूले चढी घोडे, जीवन० । आवोछो सखा लइ जोडे, जीवन० ॥३२॥ एम अलबेलाजी आवो, जीवन० । देह दासतणुं मूकावो, जीवन० ॥ तेने तेडी जाओछो साथे, जीवन० । बेसारी रथ विमान माथे, जीवन० ॥३३॥ तेने आपोछो अक्षरधाम, जीवन० । थायछे जन ते पूरणकाम, जीवन० ॥ बीजो एवो कोण कृपाळु, जीवन० । तम विना दीठा नहि

दयालु, जीवन० ॥३४॥ तमे दीनतणा छो बंधु, जीवन०। सुखकारी सुखना सिंधु, जीवन० ॥ तमे नाथ अनाथ जनना, जीवन० । तमे महेरबान छो मनना, जीवन० ॥३५॥ तमे नोंधारांना आधार, जीवन० । तमे दुर्बळना दातार, जीवन० ॥ तमे भक्तना भय हरता, जीवन० । निजजनने निर्भय करता, जीवन० ॥३६॥ तमे संत जनना स्नेही, जीवन० । कापो कष्ट पडे जेही, जीवन० ॥ तमे दासतणां दुःख कापी, जीवन० । कर्यां सुखिया सुखज आपी, जीवन० ॥३७॥ एवा भक्तवत्सळ भगवान, जीवन०। दीधां आश्रितने अभयदान, जीवन० ॥ तमे अशरणना छो शरण, जीवन० । दुःख टाळी सुखना करण, जीवन० ॥३८॥ निजजनना सुख सारुं, जीवन० । इयां आववुं छे तमारुं, जीवन० ॥ तमे अगम सुगम थई, जीवन० । आवी जन उद्धार्या कंई, जीवन० ॥३९॥ तमे नरतन धरियुं नाथ, जीवन० । सर्वे सामग्री लइ साथ, जीवन० ॥ दई दर्श स्पर्शनुं दान, जीवन० । निर्भय जन कर्या निदान, जीवन० ॥४०॥ मूर्ति तमारी महाराज, जीवन० । सरे सहुनां जोइ काज, जीवन० ॥ दर्श स्पर्श जे तमारो, जीवन० । महा मोटुं सुख देनारो, जीवन० ॥४१॥ मळवुं तमारुं छे मोंघुं, जीवन० । तेतो सहुने थयुंछे सोंघुं, जीवन० ॥ कियां अमे कियां आप, जीवन० । कीडी कुंजरनो मेळाप, जीवन० ॥४२॥ सहुना नाथ तमे नियंता, जीवन० । सर्वाधार सर्वना करता, जीवन० ॥ सर्वे पर छो सर्वेश्वर, जीवन० । सहुना प्रेरक परमेश्वर, जीवन० ॥४३॥ क्यां तमे ने क्यां अमे, जीवन० । तेतो कृपा करीछे तमे, जीवन० ॥ तमे अढळ ढळ्या छो आज, जीवन० । महामे'र करी महाराज, जीवन० ॥४४॥ देखी दुःखिया अति दास, जीवन० । तमे आव्याछो अविनाश, जीवन० ॥ करवा अनेकनो उद्धार, जीवन० । सहु जननी लेवा सार, जीवन० ॥४५॥ एवी तकमां हुंपण आव्यो, जीवन० । मारो फेरो सफळ फाव्यो, जीवन० ॥ मारां सरियां सर्वे काज, जीवन० । तेतो तमे मळये महाराज, जीवन० ॥४६॥ दुःख दरियामांथी तार्यो, जीवन० । वळी अधमने उद्धार्यो, जीवन० ॥ मारा साचा छो सनेही, जीवन० । जोइ जोइ जोयुं तेही, जीवन० ॥४७॥ खरी वेळानो खजीनो, जीवन० । छो दाम दोयला दिनो,

जीवन० ॥ मारा मरण टाणानी मुंडी, जीवन० । वळी भवसागरनी हुडी, जीवन ॥४८॥ एह भरोंसो छे मोटो, जीवन० । तेतो केदी न थाय खोटो, जीवन० ॥ बदले नहि बिरुद तमारुं, जीवन० । शीद शंका मनमां धारुं, जीवन० ॥४९॥ छे अचळ मारे आशरो, जीवन० । खरा दिनमां खराखरो, जीवन० ॥ मूर्ति तमारी मीरांथ मारी, जीवन० । नहि मेलुं हुं हवे न्यारी, जीवन० ॥५०॥ राखीश जीव साथे हुं जडी, जीवन० । नहि मेलुं हुं अळगी घडी, जीवन० ॥ तेम नहि मुकाय तमथकी, जीवन० । कहे निष्कुलानंद नकी, जीवन० ॥५१॥

इति श्रीहरिस्मृतिमध्ये पंचमश्चिंतामणिः ॥५॥

दोहा—एह भरोंसो भींतरे, अचळ छे उरमांय । शरणागतनी श्यामळा, सदा करोछो सहाय ॥१॥ सुखना सागर श्रीहरि, सदा सर्वदा श्याम, निजजनना निधि नाथजी, पुरुषोत्तम पूरणकाम ॥२॥ चोपाइ ध्रुवपदी—मूर्ति तमारी महाराज, सुखकारीजी । सौ जननो सुख समाज, सुख० ॥ साकार मूर्ति सुखभंडार, सुख० । स्परशी बहु पाम्या भवपार, सुख० ॥३॥ प्रगट मूर्ति प्रतापे, सुख० । सुरासुर उद्धर्या आपे, सुख० ॥ जेजे प्रगट प्रसंग पाम्यां, सुख० । तेनां सर्वे संकट वाम्यां, सुख० ॥४॥ तमथी सरियां सौनां काम, सुख० । तमे सौना सुखविश्राम, सुख० ॥ स्परशी पग अंगुठो हवी, सुख० । जन बहु तारण जाह्नवी, सुख० ॥५॥ वळी पदरज स्परशी शल्या, सुख० । थई गौतम तरुणी अहल्या, सुख० ॥ एवो पदरजनो प्रताप, सुख० । टळ्यो तरत तेनो संताप, सुख० ॥६॥ वळी पद स्परशतां काळी, सुख० । थयो निर्भय भवभय टाळी, सुख० ॥ वृंदावननां वेली वन, सुख० । थयां पदरजथी पावन, सुख० ॥७॥ उद्धव अक्रूरने मन प्यारी, सुख० । एवी पदरज छे तमारी, सुख० ॥ पग पावन प्रीते जोई, सुख० । तुळसी रहीछे त्यां मोई, सुख० ॥८॥ एवां चरण सदा सुखकारी, सुख० । धरे ध्यान तेनुं त्रिपुरारि, सुख० ॥ शेष सुरेश अज शशि, सुख० । अर्क अग्नि जे तेजस्वी, सुख० ॥९॥ नारद शारद सहस्र अठ्यासी, सुख० । तेपण हरि पगना उपासी, सुख० ॥ एवा अशरणशरण चरण, सुख० । धारे हरिजन अंतःकरण, सुख० ॥१०॥ पूजे जन मळी

वळी प्रीते, सुख० । वळी चिंतवेछे नित्य चित्ते, सुख० ॥ एवा पग पावन छे बहु, सुख० । सुखद जाणी सेवे सहु, सुख० ॥११॥ स्पर्शी पावन छे पृथवी, सुख० । तेणे राजी रहे नित्य नवी, सुख० ॥ एवा पावलियाने पेखी, सुख० । दिलडुं रिझे जननुं देखी, सुख० ॥१२॥ जंघा जोईने इंदिरा, सुख० । चरण चांपे धीराधीरा, सुख० ॥ जानु जुगुल जोई जन, सुख० । सदा सुखी मन मगन, सुख० ॥१३॥ साथळ सुंवाळी बे सारी, सुख० । मगन पीठ धरी पन्नगारी, सुख० ॥ उदर सुंदर अति सारुं, सुख० । जोई जन त्यां रह्यां हजारुं, सुख० ॥१४॥ नाभिथकी अज उपजी, सुख० । पाम्या मोटप्य मनरंजी, सुख० ॥ उर जोई शोभाधाम, सुख० । कर्यो कमळाए विश्राम, सुख० ॥१५॥ गळे शोभा जोई घणी, सुख० । पामी सुख त्यां कौस्तुभ मणि, सुख० ॥ मुखे सुख पामी सरस्वती, सुख० । रहीछे राजी थईने अति, सुख० ॥१६॥ मुखे सुख पाम्या कंइ जन, सुख० । मुख सहुनुं सुखसदन, सुख० ॥ मुखे मोटा मोटा मुनि, सुख० । मुख सुखनिधि सहुनी, सुख० ॥१७॥ मुख जोई दुःख टळेछे, सुख० । आवे सुख शांति वळेछे, सुख० ॥ एवुं मुख सुखनुं देनार, सुख० । जेथी सुख पाम्यां नरनार, सुख० ॥१८॥ भुजा बेउ सुखना भरिया, सुख० । मळी ताप तनना हरिया, सुख० ॥ करने लटके कारज कीधां, सुख० । जोइ जन मने सुख लीधां, सुख० ॥१९॥ अभय वर बे रह्या हाथे, सुख० । एवा कर मेलो जन माथे, सुख० ॥ करआंगळी सुखसदन, सुख० । जेणे धार्यो गोवर्धन, सुख० ॥२०॥ राख्यां गाय गोपी गोवाळ, सुख० । करी व्रजजननी प्रतिपाळ, सुख० ॥ हाथे दासतणां दुःख हरियां, सुख० । आपी सुख सुखियां करियां, सुख० ॥२१॥ एम साकार मूर्ति संबन्धे, सुख० । सुखिया आदि अंते मध्ये, सुख० ॥ मूर्तिवडे मोटप्य सहुनी, सुख० । कोण तपसी ऋषि मुनि, सुख० ॥२२॥ मूर्ति मेली मोटप्य इच्छे, सुख० । तेने वात बनी बगडीछे, सुख० ॥ शून्य सुमननी नोय दाम, सुख० । मूर्ख तेनी करेछे हाम, सुख० ॥२३॥ तेम मूर्ति तमारी मेली, सुख० । सुखसाटे मळशे सेली, सुख० ॥ तमे जनना सुखने काज, सुख० । सदा साकार छो महाराज, सुख० ॥२४॥ साकार वि-

ना न सरे काम, सुख० । माटे साकार छो सुखधाम, सुख० ॥ चार वेद वदे ए वात, सुख० । प्रभु प्रगट छो साक्षात, सुख० ॥२५॥ षट शास्त्र के'छे खोळी, सुख० । मोटप्प प्रगटनी वणतोळी, सुख० ॥ अढार पुराणमां एम कहेछे, सुख० । प्रभु सदा साकार रहेछे, सुख० ॥२६॥ स्मृति श्रुतिमुं ए तान, सुख० । सदा साकार रहे भगवान, सुख० ॥ तेणे करी रहेछे समु, सुख० । नहि तो वणसी थाये वसमुं, सुख० ॥२७॥ न रहे एक स्थिति एक रीती, सुख० । सहु कोइ आदरे अनीति, सुख० ॥ धर्म धरापर न रहे, सुख० । सहुकोइ अधर्मने ग्रहे, सुख० ॥२८॥ देव दानव मानव मुनि, सुख० । माने नहि मरजादा कोयनी, सुख० ॥ चार वर्ण आश्रम चार, सुख० । सहु भ्रष्ट थाय नरनार, सुख० ॥२९॥ माटे सहुना धर्म रखावा, सुख० । तमे रहो आवाना आवा, सुख० ॥ अधर्म उथापी धर्म थापो, सुख० । तमे हरिजनने सुख आपो, सुख० ॥३०॥ तमे धर्मधुरंधर का'वो, सुख० । धर्मसारुं धरापर आवो, सुख० ॥ तमे धर्मतणी छो ढाल, सुख० । धर्मवर्म धर्मलाल, सुख० ॥३१॥ धर्मपाळक धर्मकुमार, सुख० । तमे संतजनना शणगार, सुख० ॥ दास दोष निवारण नाथ, सुख० । एम कहेछे सहु जनसाथ, सुख० ॥३२॥ तमे भक्ततणा भयहारी, सुख० । तमे संतजनना सुखकारी, सुख० ॥ कपटि कुटिल दगादार, सुख० । तेना नाशना करनार, सुख० ॥३३॥ तमे अधर्मीना अरि का'वो, सुख० । नमे'री उपर मे'र न लावो, सुख० ॥ कुकर्मी कुबुद्धिना छो काळ, सुख० । तमो निजजनना प्रतिपाळ, सुख० ॥३४॥ तमारी मूर्ति मीरांथ मोटी, सुख० । सेवी सुख पाम्या के कोटि, सुख० ॥ तमारी मूर्ति चिंतामणि, सुख० । समु चिंतवे सुखनिधि घणी, सुख० ॥३५॥ संतजन चिंतवेछे सवळुं, सुख० । असंत जन चिंतवेछे अवळुं, सुख० ॥ जेजे जन चिंतवेछे जेवुं, सुख० । तेते फळ पामेछे तेवुं, सुख० ॥३६॥ कल्पतरु तुल्य तमे, सुख० । चिंतवे जे जनने जेवुं गमे, सुख० ॥ कल्पतरु चिंतामणि कहिये, सुख० । तमने ते उपमा केम दइये, सुख० ॥३७॥ तेतो सुख दुःखना देनार, सुख० । तमे सदा सुखभंडार, सुख० ॥ जोने असुर अभागी अति, सुख० । महा दुष्टमय

दुरमति, सुख० ॥३८॥ करता मनसुखा मारवा, सुख० । निल्य प्रले नवानवा, सुख० ॥ तेने मारी मोक्ष आपी, सुख० । एवी मूर्ति कही प्रतापी, सुख० ॥३९॥ माटे मूर्ति मंगळमूळ, सुख० । एथी पाम्या सुख अतूळ, सुख० ॥ एथी अमंगळ नहि केनुं, सुख० । शुंशुं कहि देखाडुं तेनुं, सुख० ॥४०॥ मंगळ कर चरणादिक कहिये, सुख० । मंगळ नखशिखालगी लहिये, सुख० ॥ मंगळ बाल्य चरित्र मानुं, सुख० । मंगळमां अमंगळ शानुं, सुख० ॥४१॥ मंगळ देवुं लेवुं एवुं, सुख० । सर्वे मंगळकारी के'वुं, सुख० ॥ मंगळकारी वाणी मुखनी, सुख० । मंगळ दृष्टि करोछो सुखनी, सुख० ॥४२॥ सर्वे क्रिया मंगळकारी, सुख० । मंगळ मूर्तिनी बलीहारी, सुख० ॥ मंगळमय मूर्ति जेणे जोई, सुख० । तेने न्यून न रही कोई सुख० ॥४३॥ मंगळ मूर्तिने प्रताप, सुख० । स्पर्श प्रजळे पूरण पाप, सुख० ॥ मंगळ मूर्तिने समरतां, सुख० । मटे संकट श्रीहरि करतां, सुख० ॥४४॥ मंगळ मूर्तिने चिंतवतां, सुख० । किल्मिष जाय शुभ थाये शिवता, सुख० ॥ मंगळ मूर्तिनुं ध्यान धरतां, सुख० । थाय अंतरमां सुख समता, सुख० ॥४५॥ मंगळ मूर्तिना गुण गावतां, सुख० । माटे में नथी मूकाता, सुख० ॥ मंगळ मूर्ति जोइ मनरातो, सुख० । तेणे रहुंछुं फूलातो, सुख० ॥४६॥ मंगळ मूर्ति जोइ में मने, सुख० । राजी रहुंछुं रात्यदने, सुख० ॥ मंगळ मूर्ति जोतां मारे, सुख० । सई ओछप्य छे आ वारे, सुख० ॥४७॥ पूर्णकाम प्रगट प्रताप, सुख० । एम मने मनाणुं आप, सुख० ॥ तेनो नथी थाप उथाप, सुख० । तेतो प्रगटने प्रताप, सुख० ॥४८॥ मूर्ति संभारवा सारुं, सुख० । कर तुं मनसुखो मन मारुं, सुख० ॥ तेतो पूरण थयो प्रमाण, सुख० । कर्यां मूर्तिनां वखाण, सुख० ॥४९॥ हरिस्मृति थाय हैये, सुख० । माटे हरिस्मृति कहिये, सुख० ॥ के'तां सुणतां मटे भवफंद, सुख० । एम कहे निष्कुलानंद, सुख० ॥५०॥

इति श्रीहरिस्मृतिमध्ये षष्ठश्चिंतामणिः ॥६॥

दोहा—अलौकिक मूर्ति आजनी, धरी धर्मकुमार । जोतां नावे जोख्यमां, आ सम अन्य अवतार ॥१॥ समर्थ मूर्ति सुख भरी, धरी न धरशे कोय । सर्वोपरि छे श्रीहरि, सहजानंद प्रभु सोय ॥२॥

चोपाई ध्रुवपदी—प्रगट प्रबळ मूर्ति, आचरजकारी छे । जेने नेति नेति कहे श्रुति, आचरजकारी छे ॥ अकळ अनुप अमाप, आच० । कोय करी शके नहि थाप, आच० ॥३॥ अगम अतोल अपार, आच० । निगमे न थाय निरधार, आच० ॥ शिव ब्रह्मा सरखा कहेछे, आच० । तोय अति अपार रहेछे, आच० ॥४॥ प्रगट मूर्तिनो महिमाय, आच० । सर्वे सुखतणी सीमाय, आच० ॥ मोटप्य हरिमूर्तिनी अति, आच० । के'तां कहेवाय नहि कोयवती, आच० ॥५॥ जेजे हरिमूर्तिथी थयुं, आच० । तेते में न जाय कह्युं, आच० ॥ बहुबहु थाय चमत्कार, आच० । तेने कहेतां न आवे पार, आच० ॥६॥ जे कोय केदी न सूण्युं कान, आच० । तेतो देखाड्युं भगवान, आच० ॥ अलौकिक वस्तु आवे लोके, आच० । तेतो जन सहु अवलोके, आच० ॥७॥ अशन वसन सुंदर माळा, आच० । प्रसादी दाळ्य रोटा रुपाळा, आच० ॥ तललाडुं तोरा हार, आच० । फळ फूल अमूल्य अपार, आच ॥८॥ पामे समाधिये ते दास, आच० । जागे ज्यारे त्यारे रहे पास, आच० ॥ जेजे आपे समाधि मांये, आच० । तेते लई आवे जन आंये, आच० ॥९॥ अमायिक मायिकमां आवे, आच० । एथी अन्य आचरज शुं का'वे, आच० ॥ वळी अनेक परचा आपे, आच० । पामे जन प्रगट प्रतापे, आच० ॥१०॥ तेतो के'तां न के'वाये, आच० । मोटो हरिमूर्ति महिमाये, आच० ॥ जेजे आ समानी वात, आच० । ते दीठी में साक्षात, आच० ॥११॥ संतदास प्रगट प्रतापे, आच० । गया जळमां ना'वा आपे, आच० ॥ दीधी जळमां डूबकी दासे, आच० । निसर्या नरनारायण पासे, आच० ॥१२॥ तियां दोढ मास रई, आच० । त्यांनी खबर आव्या लई, आच० ॥ तेतो आचरज वात कहेवाय, आच० । आ देहे एम जवाय, आच० ॥१३॥ वळी फरी मेल्या महाराजे, आच० । हीमाळो उलंघ्यो मुनिराजे, आच० ॥ आवी पथरा नदी त्यांये, आच० । उतर्या श्रीहरिनी इच्छाये, आच० ॥१४॥ नाह्या मानसरोवर घाटे, आच० । कैकै कारज कीधां वाटे, आच० ॥ एह सामर्थी स्वामिनी, आच० । बीजी कहुं बहुनामिनी, आच० ॥१५॥ एक सच्चिदानंद संत, आच० । महामोटा साधु अत्यंत, आ-

च० ॥ तेने रुंध्या घरमां घाली, आच० । राखी चोकी ताळां आली, आच० ॥१६॥ तेमांथी निसरी गया, आच० । ताळां तेमनां तेम रह्यां, आच० ॥ भौतिक देह अभौतिक थयुं, आच० । एह कारण हरिनुं कह्युं, आच० ॥१७॥ वळी हरिमूरति प्रतापे, आच० । सुखिया थया साधु आपे, आच० ॥ एक व्यापकानंद मुनि, आच० । तेपर मे'र मोटी प्रभुनी, आच० ॥१८॥ सदा रहे मूर्तिमांइ, आच० । हरे फरे हरिइच्छाइ, आच० ॥ वळी जेजे बोले जिह्वाय, आच० । तेतो तेमनुं तेम थाय, आच० ॥१९॥ एक मुई जीवाडी घोडी, आच० । एह वात नहि कांये थोडी, आच० ॥ वळी वाडवसुत जीवाड्यो, आच० । प्रगट प्रतापे उठाड्यो, आच० ॥२०॥ ते सामर्थी सहजानंदनी, आच० । कहि केम जाय आनंदकंदनी, आच० ॥ वळी व्यापकानंदे एक, आच० । कापी कष्ट उगार्यो वणिक, आच० ॥२१॥ एवां अनेक अलौकिक काज, आच० । कर्यां संतद्वारे महाराज, आच० ॥ वळी संत स्वरूपानंद, आच० । जेने अंतर सदा आनंद, आच० ॥२२॥ करी समाधि संयमिनी गया, आच० । दीठा जीव दुःखिया तियां, आच० ॥ नरककुंडमां नरनार, आच० । पापी पीडातां अपार, आच० ॥२३॥ तेने देखी दया आवी, आच० । बोल्या हरिमूर्ति बळ लावी, आच० ॥ निसरो नरकथकी सहु बा'र, आच० प्रगट प्रतापे नरनार, आच० ॥२४॥ काढी जीव कीधा कुंड खाली, आच० । जेने जमे नाख्याता झाली, आच० ॥ ते निसर्या हरिप्रतापे, आच० । एतो अतोल वात अमापे, आच० ॥२५॥ एक हरिजन पर्वतभाई, आच० । सदा रहे हरिमूर्तिमांई, आच० ॥ एक दिन विचार्युं एवुं, आच० । वाराहरूप हशे वळी केवुं, आच० ॥२६॥ त्यांतो रूप रुडां चोविशे, आच० । उभां आगळ नजरे दिशे, आच० ॥ एकएकथी अनूप, आच० । चित्तचोर चोविशे रूप, आच० ॥२७॥ वळी प्रगट मूर्ति पासे, आच० । उभी दीठी तेपण दासे, आच० ॥ सर्वे रूप समाणां तेमां, आच० । प्रगट मूर्ति सुखनी सीमा, आच० ॥२८॥ तेतो पर्वतभाई पास, आच० । सदा रहेछे श्रीअविनाश, आच० ॥ एवी वात आज दिन पे'ली, आच० । नथी श्रवणे सांभळेली, आच० ॥२९॥ वळी एह मूर्तिना बळे, आ-

च० । थयुं काम कह्युं एक पळे, आच० ॥ एक भक्त रूडो रतनो, आच० । करे ध्यान धंधो घरनो, आच० ॥३०॥ तेने घेर दिव्य स्वरूपे, आच० । आव्या नाथ रथ अनुपे, आच० ॥ हतो रथ हालो-हाल्ये, आच० । वळग्यो रथने रतनो वाल्ये, आच० ॥३१॥ पोहोत्यो पलमां जुग जोजने, आच० । बेठा बांधे बार सदने, आच० ॥ ते-तो दिधुं हतुं दोकान, आच० । तेमां मूकी गया भगवान, आच० ॥३२॥ भौतिक भाव रह्यो नहि रति, आच० । पाम्या दिव्य देह-नी गति, आच० ॥ एवा अनंत चमतकार, आच० । प्रगट मूर्तिमां अपार, आच० ॥३३॥ वळी एक मेघ हलवाई, आच० । सदा रहे समाधि मांई, आच० ॥ करे कंदोईनुं काज, आच० । पळ भूले न-हि महाराज, आच० ॥३४॥ तपावे तेल अति तावडे, आच० । ते-मांथी कळी काडे करवडे, आच० ॥ तेमां रति न दाझे आपे, आ-च० । तेतो हरिमूर्ति प्रतापे, आच० ॥३५॥ वळी एक डोसो यवन, आच० । तेने थयुं हरिनुं दर्शन, आच० ॥ रही मूर्ति अंतरमांई, आच० । भूल्यो देह दिसे नहि कांई, आच० ॥३६॥ तेने बापे बां-ध्यो बंधे, आच० । रोक्यो घरमां घाली संबंधे, आच० ॥ आप्यां कमाड दीधां ताळां, आच० । बेठां बारणे रखवाळां, आच० ॥३७॥ तेमांथी देह अदर्श थई, आच० । निसर्यो बार गाउपर जई, आ-च० ॥ त्यांपण बंध कर्यो वळी बीजे, आच० । त्यांथी निसरी गयो त्रीजे, आच० ॥३८॥ आवरण एक आडुं नव रह्युं, आच० । भौति-क देह अभौतिक थयुं, आच० ॥ तेतो जाणेछे जन मनमां, आ-च० । एह सामर्थी भगवनमां, आच० ॥३९॥ एवी केटलीक वातो करीये, आच० । प्रगट मूर्तिनी वैखरीये, आच० ॥ घणी वात थो-डामां कही, आच० । बीजी घणी ग्रंथोमां रही, आच० ॥४०॥ सर्वे वात संभारी कहेवा, आच० । नथी आ जगमां कोय एवा, आच० ॥ जोयुं अंतर ऊंडुं खोळी, आच० । सामर्थवाळामां वणतोळी, आ-च० ॥४१॥ आ मूर्तिनी जे मोटाई, आच० । नावे नावे कथा मांई, आच० ॥ आ मूर्ति सहुथी न्यारी, आच० । शुं हुं कहुं वडाइ वि-स्तारी, आच० ॥४२॥ आ मूर्ति सहुथी नोखी, आच० । चोकस वा-त कहुंछुं चोखी, आच० ॥ आ मूर्ति नहि अन्य जेवी, आच० । ह-

रि घरी न घरशो एवी, आच० ॥४३॥ आ मूर्ति छे अलौकी, आच० । मानो मान मननुं मूकी, आच० ॥ आ मूर्ति नहि कोय सरखी, आच० । जुवो अंतर उंडुं निरखी, आच० ॥४४॥ आ मूर्तिनो महिमाय, आच० । कोटि कविये केम कहेवाय, आच० ॥ आ मूर्तिनुं परमाणुं, आच० । लखतां केणे न लखाणुं, आच० ॥४५॥ कैक कहिकहि के'छे घणुं, आच० । बळ बहु देखाडे बुद्धितणुं, आच० ॥ तोय जथारथ जाणवा, आच० । नथी कोय जुना नवा, आच० ॥४६॥ एवी मूर्ति छे आजनी, आच० । हरिजनना सुख साजनी, आच० ॥ सहुने पार आव्याछे पोते, आच० । जन सुखिया थाय सहु जोते, आच० ॥४७॥ एह मूर्तिने प्रसंगे, आच० । कैक सुखिया थया अंगे, आच० ॥ एवी मूर्ति सुखमय सारी, आच० । तेतो द्विज धर्म घर धारी, आच० ॥४८॥ धन्यधन्य द्विज धर्मकुमार, आच० । कर्यां बहु जीव भवपार, आच० ॥ ते गणतां न गणाय, आच० । कह्यो मूर्तिनो महिमाय, आच० ॥४९॥ मोटप्य कहेवा मूर्तितणी, आच० । हती हाम हैयामां घणी, आच० ॥ पूरी थई पाम्यो आनंद, आच० । एम कहे निष्कुलानंद, आचरजकारी छे ॥५०॥ इति श्रीनिष्कुलानन्दमुनिविरचितहरिस्मृतिमध्ये सप्तमश्चिंतामणिः ॥

श्रीस्वामिनारायणो विजयतेतराम् ।

श्रीनिष्कुलानन्दमुनिकृत-

काव्यसङ्ग्रहे

चोसठपदी ।

पदराग घोळ—हेली जोने आनंद कुमार सलुणो शोभता, ए ढाळ छे—एक घात अनुप अमूल्य, करुंछुं कहेवातणुं । पण मनभाई कहेछे म बोल्य, घोळ्युं न कहेवुं घणुं ॥१॥ पण वणकह्ये जो विगत्य, पडे केम परने । संत असंतमां एक मत, निश्चे रहे वरने ॥२॥ माटे कह्या विना न कळाये, सहु ते सुंणी लेये । मोटा संतनो कह्यो महिमाये, ते संत कोने कैये ॥३॥ के' संत सेव्ये सरे काज, एम छे आगममां । सुंणी निष्कुलानंद ते आज, सहु छे उद्यममां ॥४॥ पद ॥१॥ ✻ एवा संततणी ओळखाण, कहुं सहु सांभळो । पछी सोंपी तेने मन प्राण, ए वाळे तेम वळो ॥१॥ जेना अंतरमां अविनाश, वास करी वसिया । तेणे काम क्रोध पाम्या नाश, लोभ ने मोह गया ॥२॥ एवा शत्रुतणुं टळ्युं साल, लाल ज्यां आवी रह्या । तेणे संत थयाछे निहाल, पूरणकाम थया ॥३॥ एवा संत जे होय संसार, शोधीने सेविजिये । कहे निष्कुलानंद निरधार, तो लाभ ते लीजिये ॥४॥ पद ॥२॥ ✻ साचा संत सेव्ये सेव्या नाथ, सेव्या सुर सहुने । सेव्या मुक्त मुनि ऋषिसाथ, बीजा सेव्या बहुने ॥१॥ एवा संत जम्ये जम्या श्याम, जम्या सहु देवता । जम्या सर्वे लोक सर्वे धाम, सहु थया तृप्तता ॥२॥ एवा संतने पूजीने पट, प्रीतेशुं पहेराविया । तेणे ढांक्यां सहुनां घट, भलां मन भाविया ॥३॥ एवा संत मळ्ये मळ्या स्वामी, खामी कोये न रही । कहे निष्कुलानंद शिश नामी, साची सहुने कही ॥४॥ पद ॥३॥ ✻ नकी वात छे ए निरधार, जुठी जराय

नथी। सहु अंतरे करो विचार, घणुं शुं कहुं कथी ॥१॥ एक जमतां बोलियो शंख, असंख्यथी शुं सर्युं। एक जमीने बोल्यो निःशंक, यमुनां जावा कर्युं ॥२॥ एम एक पूज्ये पूज्या सहु, सेव्ये सहु सेविया। माटे घणुंघणुं शुं कहुं, भेद भक्तना कह्या ॥३॥ हवे एवा विना जे अनेक, जगतमां जे कहीये। कहे निष्कुलानंद विवेक, सेव्ये सुख शुं लहीये ॥४॥ पद ॥४॥ ※ जेना अंतरमां काम क्रोध, लोभनी लाह्य बळे। एवा बहु करता होय बोध, ते सांभळ्ये शुं वळे ॥१॥ मान ममता मत्सर मोह, ईर्ष्या अति घणी। एवो अधर्मसर्ग समूह, धारी रह्या जे धणी ॥२॥ तेने सेवतां शुं फळ थाय, पूजीने शुं पामिये। जे जमाडिये तेपण जाय, खाधुं जे हरामिये ॥३॥ एनां दर्शन ते दुःखदेण, न थाय तो न कीजिये। सुंणी निष्कुलानंदनां वेण, सहु मानी लीजिये ॥४॥ पद ॥५॥ ※ एवा विकारी जननी वात, देनारी छे दुःखनी। जेना अंतरमां दिनरात, इच्छा विषय सुखनी ॥१॥ एने अर्थे करे उपाय, शोधी सारां गामने। पोते पोतानुं माहात्म्य गाय, चहाय दाम वामने ॥२॥ करे कथा कीर्तन काव्य, अर्थ ए सारवा। भलो देखाडे भक्तिभाव, पर घर मारवा ॥३॥ एथी केदि न थाय कल्याण, जिज्ञासुने जाणवुं। कहे निष्कुलानंद निरवाण, पेखी परमाणवुं ॥४॥ पद ॥६॥ ※ देह पोषवा सारु जे दंभ, करेछे जे कुबुद्धि। खोटा सुख अरथे आरंभ, मूके नहि मूवासुधी ॥१॥ तेणे जनम पशुने पाड, खोयो खोटा कारणे। मोक्ष मारगे आप्यां कमाड, कडी जडी बारणे ॥२॥ फेरो न फाव्यो थयो फजित, जीत गइ जळमां। मेली मुक्त मोटप्पनी रीत, ख्याति करी खळमां ॥३॥ आप डा'पणे आप्यो दिवस, दुःखे भर्यो दोयलो। कहे निष्कुलानंद अवश्य, खाव्यो माल खोयलो ॥४॥ पद ॥७॥ ※ संत असंतनी ओळखाण, पाडी छे पुराणमां। सुंणी सर्व जन सुजाण, तणाशो मां ताणमां ॥१॥ जडभरत जनक जेदेव, एवुं थावुं आपणे। त्यारे करतां असंतनी सेव, वात कहो केम बणे ॥२॥ अति आदर्युं काम अतोल, परलोक पामवा। त्यारे खरी करी जोइए खोळ्य, विघनने वामवा ॥३॥ वणसमझे सार असार, पार कहो कोण थया। करी निष्कुलानंद विचार, संत असंत कह्या ॥४॥ पद ॥८॥

पदराग धोळ—लटकाळा तारे लटकेरे, लहेरखडा हुं लोभाणी; ए ढाळ छे—
साचा संतनां अंग एधांणरे, जोइ लेवां जीवडिये । जेने मळवे मान्युं कल्याणरे, तेने जोवा घडियेघडिये ॥१॥ खातां पीतां जोतां जणाशेरे, आशय एना अंतरनी । उठे बेसे बोले कळाशेरे, पासे वसतां ए नरनी ॥२॥ हशे हारद हैया केरुंरे, वण कहे पण वरताशे । जेमजेम छपाडशो घणेरुंरे, तेमतेम छतुं थाशे ॥३॥ खाय खूणे लसण लकीरे, ते गंध करे छपावानुं । कहे निष्कुलानंद वात नकीरे, जेम छे तेम जणावानुं ॥४॥ पद ॥१॥ * जेवो रस भर्यो जे ठामेरे, तेवो तेमांथी झरशे । कोई काढशे पछे कामेरे, निश्चे तेवो निसरशे ॥१॥ जोने आहार करे जन जेवोरे, तेवो आवे ओडकारे । अणपूछे निसरे एवोरे, आशय अंतरनो बा'रे ॥२॥ जोने चिल चढे असमानेरे, नजर तेनी नीची छे । देखी मारणने मन मानेरे, अन्य जोवा आंख्य मीची छे ॥३॥ एवा लक्षणवाळा लाखुंरे, दीठा में दगे भरिया । कहे निष्कुलानंद शुं भाखुंरे, ओळखो एनी जोई क्रिया ॥४॥ पद ॥२॥ * कामी बोले कामे भरियुंरे, लोभी बोले लोभ लई । क्रोधी बोले क्रोधे अनुसरियुंरे, मानी बोले माने सई ॥१॥ स्वादी बोले स्वाद वखाणीरे, दंभी बोले दंभ भरी । अहंकारी अहंकार आणीरे, कपटी बोले कपट करी ॥२॥ माटे जे जनने मळे जेवारे, तेवो तेने रंग चडशे । नहि जाय ओतासारु लेवारे, जेम छे तेम तेनुं जडशे ॥३॥ खुब खरा होय खपवाळारे, तेने जोवुं तपासी । थाय निष्कुलानंद सुखाळारे, खरी वात कहुं खासी ॥४॥ पद ॥३॥ * वणसाधुनो वरतारोरे, आ पद सुणतां ओळखाशे । पछी शोधी समागम सारोरे, ते साथे प्रीति थाशे ॥१॥ तेह विना मन नहि मानेरे, बीजे दलडुं नहि बेसे । कायरनी वातो कानेरे, सांभळी पंथमां नहि पेसे ॥२॥ आंख्य अंतरनी उघडशेरे, पडशे पारखुं पोताने । खरा खोटानी गम पडशेरे, जडशे वातो ए जोताने ॥३॥ पछी संत असंत एक पाडेरे, नहि देखे ते कोइ दने । कहि निष्कुलानंद शुं देखाडेरे, जाणशे जेम छे तेम मने ॥४॥ पद ॥४॥ * जेनुं तन मन मान्युं त्यागेरे, भक्ति धर्म भावेछे । तेनां वचन विंध्यां वैरागेरे, अंतरमांथी आवेछे ॥१॥ शील संतोष ने वळी शांतिरे, एमां रहीने बोलेछे । धीरजता

कही नथी जातीरे, ज्ञान ध्यानमां डोलेछे ॥२॥ एवा संत सहुना सगारे, परउपकारी पूरा छे । जेना दलमां नहि कोय दगारे, सत्य वातमां शूरा छे ॥३॥ वळी हेत घणुं छे हैयेरे, आंख्ये अमृत वरसेछे । कहे निष्कुलानंद शुं कहियेरे, ए जन जोई हरि हरखेछे ॥४॥ पद ॥५॥ ❀ केने दुःख देवानो दिलमांरे, भूल्ये भुंडो भाव नथी । परउपकारे पळपळमांरे, उपजे इच्छा अंतरथी ॥१॥ पंच विषयने परहरीनेरे, वरतेछे वण विकारे । तेह जणाय जोवे करीनेरे, जन ए बोलेछे ज्यारे ॥२॥ वण विचारे पण वातुंरे, आवे एना अंतरथी । बोले अहं ममतानुं घसातुंरे, उतर्युं मन तनसुखपरथी ॥३॥ एवा क्यांथी मळे जन एकेरे, निर्मळ अंतर निष्कामी । कहे निष्कुलानंद विवेकेरे, बीजा बहु होय हरामी ॥४॥ पद ॥६॥ ❀ विषयी जननां वायकरे, भर्यां भरपूर भुंडाइये । होये सहुने दुःखदायकरे, एथी सुखियां शुं थाये ॥१॥ जोने आग्नीध्र दीर्घतमारे, विषयसारु विलख्या छे । एनां वचन शोधी शास्त्रमांरे, सरवे लैने लख्यांछे ॥२॥ वळी वसिष्ठ ने दुरवासारे, लोभी क्रोधी का'वेछे । एना अंतरनी जे आशारे, सर्वे शास्त्र जणावेछे ॥३॥ माटे जे जनमां गुण जेवोरे, एवो आपे सेवकने । कहे निष्कुलानंद न सेवोरे, जाणी एवा विवेकने ॥४॥ पद ॥७॥ ❀ कह्यां पट दश पद आ खोळीरे, सहु जनने समझावाने । कह्युं तन मनमां में तोळीरे, जेम छे तेम जणावाने ॥१॥ कोय पीयूष रसने पाइरे, उछेरे नर उरगने[1] । तोय निरविख ते न थायरे, वाधे विख एना अंगने ॥२॥ जोने जेवो गुण जे बीजेरे, तेवो तेह जणावेछे । तेनी कोटि जतन जो कीजेरे, तोय ते शुं बदलावेछे? ॥३॥ एवा झेरीला जन जाणीरे, तरत तेने तजी देवा । सुंणी निष्कुलानंदनी वाणीरे, शुद्ध संतनी करिये सेवा ॥४॥ पद ॥८॥

पदराग गरबी—सख्या शणगार शोभतारे आज सखी व्रजराज, ए ढाळछे—

कठण वचन कहुंछुंरे, कडवां कांकच्य रूप । दरदीने गोळी देउंछुंरे, सुख थावा अनूप ॥१॥ खरे मने जे जन खावशेरे, आवुं जे औषध । जीरण रोग तेनो जावशेरे, सुखी थाशे सघ ॥२॥ पण विक रहेछे बोलतांरे, साची देतां शिख । खरां छिद्र केनां खोलतांरे,

---

1 सर्प.

बधाई जाशे विख ॥३॥ देहमानीने दिलमांरे, सुणतां जाशे सुख। प्रजळशे तेह पळमांरे, दाझ्ये थाशे दुःख ॥४॥ माटे कहुं न कहुं कोइनेरे, एम आवे विचार। निष्कुलानंद विचारी जोइनेरे, पछी करुं उचार ॥५॥ पद ॥१॥ ❀ सुंणो साधु शुकजी सरखारे, नारद जेवा नेक। नथी उपमा मानो मरखारे, उर करो विवेक ॥१॥ जडभरत जेवा जाणियेरे, सनकादिक समान। कदरज जेवा वखाणियेरे, खरा क्षमावान ॥२॥ एवी साधुताने आशरीरे, ज्यारे लीधो जोग। त्यारे प्रीत सहुशुं परहरीरे, भूलवा भवभोग ॥३॥ एनी रीते रीत आपणीरे, बीजी रीते बाध। परहरो परी पापणीरे, वळगी ए वराध ॥४॥ फोगट पडतां बीजा फंदमांरे, आवे दुःख अत्यंत। निष्कुलानंद आनंदमांरे, सदा रहोने संत ॥५॥ पद ॥२॥ ❀ शुकजीए नथी संघर्युंरे, धातुं वळी धन। नाणुं नारदे भेळुं न कर्युंरे, कहेछे कोये दन ॥१॥ जडभरते न जोडावियुंरे, गाडुं गाडी वे'ल। कदरजनुं क्यासे का'वियुंरे, खरी क्षमानो खेल ॥२॥ सनकादिके सुखकारणेरे, घोडुं न राख्युं घेर। आतो बांध्यां बीजाने बारणेरे, करवा काळो के'र ॥३॥ मेली उभी असल रीतनेरे, नकल लीधी नेक। तेतो चोटी गई चित्तनेरे, छोडी न छुटे छेक ॥४॥ कोई कहे एनी कोरनुंरे, तेशुं बंधाये वेर। कहे निष्कुलानंद नोरनुंरे, शुंपर राखजो मे'र ॥५॥ पद ॥३॥ ❀ जरूर जावुंछे जाणजोरे, प्रभुजीनी पास। एवी वेशिये मां आणजोरे, वणकर्ये तपास ॥१॥ जाणो जगमोटाई जूठ छेरे, तेनी तजो ताण। एने इच्छे ते हैयाफूट छेरे, न इच्छे सुजाण ॥२॥ मेलो लाभ आ लोक सुखनोरे, प्रीत करो परलोक। एतो मत छे मूरखनोरे, खोटे हरख शोक ॥३॥ रुडा संतनी रीतडीरे, जाणो जुदी जन। जेने प्रभुसाथे प्रीतडीरे, ते विचारो मन ॥४॥ माथे कलंक ने मरशुंरे, एतो छे अकाज। तेतो निष्कुलानंद नरसुंरे, जोई रीझे नहि राज ॥५॥ पद ॥४॥ ❀ शोधी आव्यो तुं सत्संगमांरे, भजवाने भगवान। आव्यो तैये तारा अंगमांरे, नो'तां मोटप्य मान ॥१॥ सहु संतने शिश नामतोरे, थैने दासानुदास। गुण गोविंदजीना गावतोरे, जगथी थै उदास ॥२॥ एह गयुं तारी गांव्यनुंरे, बीजुं पेठुं पाप। लई लीधुं लक्षण लांठनुंरे, अवळुं कर्युं

आप ॥३॥ बनी वात गई बगडीरे, कवथाणुं छे काम । दिले सळगे-
छे शघडीरे, सहुनो थावा श्याम ॥४॥ नाने गुणे मोटप्य न मळेरे,
विचारी जोने वात । कहे निष्कुलानंद कां बळेरे, ठालो दिने रात ॥५॥
पद ॥५॥ * मोटा थावानुं मनमांरे, दलमां घणो डोड । तेवा गुण
नथी तनमांरे, कां करे तुं कोड ॥१॥ तुं तपासी जोने तुजनेरे, उतरी
अंतर मांय । पछी इच्छज्ये थावा पूज्यनेरे, तेनुं नथी कांय ॥२॥
काम क्रोध वळी लोभ छेरे, लियेछे तारी लाज । तेणेकरी अंतरे
क्षोभ छेरे, जो विचारी आज ॥३॥ भुंडा घाट उठेछे भितरेरे, जे न
कहेवाये बा'र । एह वातनो तारे अंतरेरे, नथी नर विचार ॥४॥ न-
थी खोळतो खोट्य मांयनीरे, देछे बीजाने दोष । कहे निष्कुलानंद
न्यायनीरे, अमथो शो अपसोष ॥५॥ पद ॥६॥ * एक भुंसाडीने
एकडोरे, वाळयां मीडां वीश । जोतां सरवाळो न जड्योरे, त्यारे
करेछे रीश ॥१॥ धन विना करेछे धांखनारे, कांयेक मळवा काज ।
पामीश नहि पडिकां राखनांरे, ठाली खोइश लाज ॥२॥ दीवो दि-
नकर आगळेरे, करवा जाये कोय । शोभा शुं लखाय कागळेरे, उ-
लटी हांसी होय ॥३॥ मोटा पंडित आगे मूरखोरे, करे कोय उचा-
र । सहु जाणे पशु सरखोरे, मूल्ये न पडे भार ॥४॥ मांडी मोर
कळा सोयामणिरे, पछी देखाडे पूठ । निष्कुलानंद लागे लजामणी-
रे, जराय नथी जूठ ॥५॥ पद ॥७॥ * वात हेतनी हैये धारजोरे,
समझीने सुजाण । काम पडे ए विचारजोरे, तो थाशे कल्याण ॥१॥
प्रभुजीनां पद पामवारे, आ छे सुंदर सार । वडां विघन वामवारे,
पामवा बेडो पार ॥२॥ कह्युं लगाडीने कडवुंरे, लीमथी घणुं लाख ।
एम कहीने नोतुं लडवुंरे, सहु पूरशे साख ॥३॥ कोय विंधे आवी
काननेरे, करीने कळ छळ । पण समझो तेना ताननेरे, पे'रावशो कुं-
डळ ॥४॥ रूडुं आपणी जे रीतनुंरे, शोधी कह्युं सार । कहे निष्कु-
लानंद हितनुंरे, सारुं सुख देनार ॥५॥ पद ॥८॥

पदराग धोळ—तुंने सांभळ आपुं शिख एक मोटा मारी मान्यनेरे, ए ढाळ छे—
मानो मळीछे मोटी वात, हाथ आवी ते मां हारज्योरे । करी
जतन दिवस रात, सूतां बेठां संभारज्योरे ॥१॥ साचो मळयोछे
सतसंग, अंगे अचळ करी राखज्योरे । रखे चडे बीजानो रंग, एवुं

उद्धापण दूर नाखज्योरे ॥२॥ लई बेठा छो मोटो लाभ, भेटी पूरण ब्रह्मनेरे। नहि तो दुःखनो उगत डाभ, मानी लेज्यो ए मर्मनेरे ॥३॥ आज पाम्या छो आनंद, वाम्या दारुण दुःखनेरे। एम कहे निष्कुलानंद, रखे मूकता एवा सुखनेरे ॥४॥ पद ॥१॥ * घणा मोंघा जे घनश्याम, नावे नजरे न मळे कोइनेरे। अक्षरवासी आठुं जाम, जेने रह्याछे अखंड जोइनेरे ॥१॥ अति थईने दीन आधीन, नित्य नमावेछे शिशनेरे। लगनी लगाडी ले'लीन, जोई रह्याछे जगदीशनेरे ॥२॥ एवा मुक्तने मळवा काज, मोटा इच्छेछे मनमांरे। शिव ब्रह्मा ने सुरराज, तेतो तलसेछे तनमांरे ॥३॥ एवा देवतानां दरशन, थातां नथी थोडी वातमांरे। निष्कुलानंद विचारो मन, आवो रहस्य बेसी एकांतमांरे ॥४॥ पद ॥२॥ * कियां जीव कियां जगदीश, जाणो जुजवी ए जात छेरे। मर आपिये सोसो शिश, तोए वणमळयानी वात छेरे ॥१॥ कियां कीडी करी मेळाप, भेळो थावा भारे भेद छेरे। कियां पूर्ण पुरुषोत्तम आप, कियां जीव जेने बहु खेद छेरे ॥२॥ अति अणमळयानुं एह, मळवुं मायिक अमायिकनेरे। तेतो दया करी धरी देह, आवे उद्धारवा अनेकनेरे ॥३॥ तैये थाय एनो मेळाप, ज्यारे नरतन धरे नाथजीरे। कहे निष्कुलानंद आप, त्यारे मळाय एने साथजीरे ॥४॥ पद ॥३॥ * एवा मळयाछे महाराज, जे कोय सर्वेना श्याम छेरे। वळी राज ए अधिराज, एने आधारे सहु धाम छेरे ॥१॥ धामधामना जे रहेनार, हजुर रहेछे जोडी हाथनेरे। करी आरत्यशुं उचार, शिश नमावेछे नाथनेरे ॥२॥ शिव ब्रह्मा ने सुरेश, देव अदेव रहेछे डरतारे। जेनी आज्ञामां अहोनिश, शशि सूरज रे'छे फरतारे ॥३॥ कंपे काळ माया मनमांय, अति घणुं अंतरमांरे। कहे निष्कुलानंद कांय, तुं पण डरने तेना डरमांरे ॥४॥ पद ॥४॥ * एनी आगळ जो आपण, कोण गणतीमां आवियेरे। शीद डो'ळीने डहापण, समझु शाणा हसावियेरे ॥१॥ जेणे रच्युं आ जगत, जोने जुजवी जातनुंरे। जोतां मुझाई जाय मत, एवुं कर्युं भातभातनुंरे ॥२॥ एणे कर्युं एवुं एक, थाय नहि जरूर जाणियेरे। वणकर्ये ए विवेक, शीद अभिमान आणियेरे ॥३॥ मेली डा'पण भोळापण, रहिये दासना दास थइनेरे। कहे निष्कु-

लानंद आपण, तो बेसिये लाभ लइनेरे ॥४॥ पद ॥५॥ ❀ जेजे हरिये करियुं हेत, एवुं करे कोण आपणेरे । मात तात सगां समेत, मान्यां सनेही भोळापणेरे ॥१॥ जोने गर्भवासनी त्रास, टळे केम टाळी कोयनीरे । तेपण टाळीने अविनाश, राखे खबर अन्न तोयनीरे ॥२॥ वळी समेसमे संभाळ, जाणो करे हरिजननेरे । बीजुं एवुं कोण दयाळ, कांरे मनाय नहि मननेरे ॥३॥ एम समझ्या विना जन, आवे उनमत्ताइ अंगमांरे । कहे निष्कुलानंद वचन, पछी मन माने कुसंगमांरे ॥४॥ पद ॥६॥ ❀ जेणे गण्यो पोतामां गुण, जाण्युं हुं पण छौ कोय कामनोरे । त्यारे को'ने वध्यो कुण, लेतां आशरो सुंदर श्यामनोरे ॥१॥ ज्यारे करी दीनता त्याग, अंगे लीधो अहंकारनेरे । त्यारे मळ्यो मायाने लाग, खरो करवा खुवारनेरे ॥२॥ पछी प्रभु पामवा काज, जेजे कर्युं हतुं आ जगमांरे । तेतो सर्वे खोयो साज, पड्यो ठाउको जइ ठगमांरे ॥३॥ एवा मूरखनी मीरांत, एने अर्थे नथी आवतीरे । कहे निष्कुलानंद वात, हरिभक्तने मन भावतीरे ॥४॥ पद ॥७॥ ❀ आवी अरथनी जे वात, कोय नर उतारे अंगमांरे । त्यारे सुखी थाय साक्षात, पछी समझी रहे सत्संगमांरे ॥१॥ थई गरिब ने गर्जवान, शिष्य थइ रहे सर्वनोरे । मेली ममता ने मान, त्याग करे तन गर्वनोरे ॥२॥ खोळी खोट्य न राखे कांई, भली भक्ति भजाववारे । एक रहे अंतरमांई, तान प्रभुने रिझाववारे ॥३॥ एवा उपर श्रीघनश्याम, सदा सर्वदा राजी रहेछेरे । सरे निष्कुलानंद काम, एम सर्वे संत कहेछेरे ॥४॥ पद ॥८॥

पदराग धोळ–सखी सांभळयने कहुं वात आज मारां भाग्य भलां, ए ढाळ छे–

कहे तो वळी कहुं एक वात, सुणज्यो सहु मळी । छे जो सांभळया जेवी साक्षात, चालपे कहुं वळी ॥१॥ जेम नरदेव दइने दंड, वेरीने वश्य करे । लिये खाटी ते सर्वे खंड, दुष्ट ते सरवे डरे ॥२॥ तेम प्रगटी पूरण ब्रह्म, संतना शत्रु हण्या । काम क्रोध लोभ जे विषम, ते तृण तुल्य गण्या ॥३॥ स्वाद सनेह ममता मान, पापी पारोठा कीधा । कहे निष्कुलानंद निदान, निजजन तारी लीधा ॥४॥ पद ॥१॥ ❀ जेम जीत्या ए शत्रु समूह, काम क्रोध लोभ लई । स्वाद स्नेह ममता मोह, तेतो देखाडुं कई ॥१॥ काम कारणे कढावी लाज, क्रोधे

बोली बंध करी । लोभ उपर महा मुनिराज, आविया झाडे फरी ॥२॥ खादे सहु एकठुं करी अन्न, जळ नाखी जन जमे । स्नेह संभारे नहि स्वजन, मानथी दूर रमे ॥३॥ काढी रीस करी हडकार, बीजां दुष्ट बहु डयां । कहे निष्कुलानंद निरधार, वेरी एम वश्य कर्यां ॥४॥ पद ॥२॥ ❀ सारो शाको बेसार्यो सुंदर, प्रभुजी प्रगट थई । निष्कलंक कर्या नारी नर, उत्तम उपदेश दई ॥१॥ कोइ काळे सुणी नहि कान, एवी रीति आपे आणी । लोकमांही अलौकी निदान, आश्चर्य पाम्या प्राणी ॥२॥ बहु सामर्थी वावरी श्याम, काम ते कैक करी । पछी पधारिया निजधाम, श्रीघनश्याम हरि ॥३॥ वांसे रह्या वेरी विपरीत, खरे खरा खिजे भर्यां । कहे निष्कुलानंद तेनी रीत, देखी साचुं दाझी मर्यां ॥४॥ पद ॥३॥ ❀ वडुं वेर वाळवाने काज, सावधा ए सहु थया । मोटामोटानी लेवाने लाज, ताकेछे तेह रह्या ॥१॥ क्षीणा झालवामां नहि जश, माटे मोटाने जोशे । करशे दगो देखज्यो अवश्य, वेर वाळी वगोवशे ॥२॥ माटे सहु रे'जो सावधान, खबडदार थइने खरा । जेनुं आगे कर्युं अपमान, ते जाळवे नहि जरा ॥३॥ एम छे ए अनादिनी रीत, नवी ए नथी थई । कहे निष्कुलानंद धारो चित, सनातन साची कही ॥४॥ पद ॥४॥ ❀ कृष्ण पधार्या केडनी वात, श्रीभागवते भाखी । कर्यो असुरे बहु उतपात, हरिनारी घेर राखी ॥१॥ अर्जुननुं न उपज्युं कांय, गांडीव घणुंवे हतुं । तोय न थई तेहनी सा'य, बुढापण आव्युं नो'तुं ॥२॥ माटे प्रभु गया पछी एम, थाय तेना संशय शिया । समासमु रहे कहो केम, जेना रखवाळ गया ॥३॥ माटे समझी सरवे सुजाण, वचनमां वळगी रहेजो । कहे निष्कुलानंद निरवाण, कठण पळ आवी छे जो ॥४॥ पद ॥५॥ ❀ नारी नजरे न जुवो कोय, वित्तनी तो वात भुंडी । स्वाद स्नेह दुःखदायि दोय, इच्छा एनी टाळो उंडी ॥१॥ मान मोटो छे अरि अजीत, सहीने संग तजो । न करो ए पंचनी प्रतीत, हेतेशुं हरिने भजो ॥२॥ आवो अवसर जाय अमूल्य, पाछो ते पमातो नथी । तेनो तपासी करवो तोल, उंडो अति अंतरथी ॥३॥ मांडी मूठी जुगटानी जेम, जीत्या तो जीत थई । कहे निष्कुलानंद तो एम, हार्या

तो हार्य सई ॥४॥ पद ॥६॥ ❀ अन्न धन गये मळे अन्न धन, वस्त्र गये वस्त्र मळे। गये भुवन मळे भुवन, दिन गये दिन मळे ॥१॥ राज गये आवी मळे राज, साज समाज सही। पण गई मळे नहि लाज, कहेवानी हती ते कही ॥२॥ लाज खोइने करवुं काज, एतो अकाज खरुं। मर मळे त्रिलोकिनुं राज, धोळ्युं परहरो परुं ॥३॥ बेठी बदलांमी जेने शिश, टळे नहि कोय पळे। कहे निष्कुलानंद वसावीश, लखायछे ते कागळे ॥४॥ पद ॥७॥ ❀ जोने भव ब्रह्माजीनी भूल्य, जन सहु जाणेछे। एकलशृंगी सौभरीनां शूल, पोथीमां प्रमाणेछे ॥१॥ नारद पर्वतनी निदान, कीर्ति कथामां कही। माटे सहु रहेज्यो सावधान, खबडदार खरा थई ॥२॥ जेनी पासे होय जोखम, जाळवो ते जतन करी। माथे मोटा छे वेरी विषम, खोटी नहि वात खरी ॥३॥ रहेवुं नहि गाफल गमार, माल अतोल मळे। कहे निष्कुलानंद विचार, करवो पळे पळे ॥४॥ पद ॥८॥

पदराग धोळ—में तो दीठा जादवराय जमुनां झीलतारे, ए ढाळ छे—जेनुं कामे कापी लीधुं नाक, लोभे लइ लाज लीधीरे। जेनी जीभे रोळी कर्यो रांक, माने तो फजेती कीधीरे ॥१॥ एवा जननुं जाणो जरुर, नथी सुख जोया जेवुंरे। दोषे भर्युं जाणी तजो दूर, अधे अवराणुं एवुंरे ॥२॥ तेने पासे बसतां वास, लंछन तो लागेज लागेरे। तजो तेने आणी तनत्रास, जेथी कुबुद्धि जागेरे ॥३॥ एवा पापीनुं स्पर्शतां अंग, पुण्य जाय पोतातणुंरे। कहे निष्कुलानंद ए कुसंग, ते संगे ज्यान घणुंरे ॥४॥ पद ॥१॥ ❀ एवा जन जीवता जरुर, मूवाछे मानी लेजोरे। देखी दुर्गंधने रहेजो दूर, आभडछेट एतो छे जोरे ॥१॥ काढ्या विना नहि सूझे काम, सूतक ए शीद राखोरे। बाळी जाळी टाळो एनुं ठाम, वांनि वहेते जळे नाखोरे ॥२॥ घणुं राखतां ए घरमांय, सुणी के सडि जाशेरे। काढो वेल्य म करजो कांय, घणुं राख्ये गंध्य थाशेरे ॥३॥ केडे करवी नहि तेनी कांण, खरखरो खोटो खोळीरे। कहे निष्कुलानंद सुजाण, कह्युं में तपासी तोळीरे ॥४॥ पद ॥२॥ ❀ कहेशो हरे फरे नर आप, मूवा तेने केम कहियेरे। तेतो पुंछ हलावेछे साप, घडीवार जीव गयेरे ॥१॥ पण पिंडमांये नथी प्राण, जरुर जाणी लेजोरे। जोइ एना अंगनां एधांण, पछी डरी

दूर रहेजोरे ॥२॥ काप्युं तरु काढेछे कुंपळ, सरे पण सूकी जाशेरे। तेम नर करे कोटि कळ, अंते ते उघाडुं थाशेरे ॥३॥ कहो कपट केटला दिन, नर एह राखी रहेशेरे। कहे निष्कुलानंद सहु जन, जेम हशे तेम कहेशेरे ॥४॥ पद ॥३॥ ॐ जेम महाजळमां मघर, सागर सहुने राखेरे। नानां मोटां करी रहे घर, कोयने न काढी नाखेरे ॥१॥ पण ज्यांलगी जीव होय, त्यांलगी तेमां रहेरे। वण जीवे रहे नहि कोय, ले'र दूर नाखी दहेरे ॥२॥ हरिजननुं जीवन छे धर्म, पोते पोतानो पाळेरे। तजे नहि भजे परब्रह्म, तो रहे तेमां सदाकाळेरे ॥३॥ वणजीवे होय नहि वास, सत्संग सिंधुमांईरे। करवो निष्कुलानंद तपास, कह्युं नथी कूडुं कांईरे ॥४॥ पद ॥४॥ ॐ जे कोई डचकां दिवस रात, खातो नर होय खरांरे। तेने जीवनानी जूठी वात, पांपळां मेलो परांरे ॥१॥ जेनी नाडी छांडी गई घर, जिह्वा तो ढुंकी पडीरे। दग दोय दई गयां दर, श्वास आव्यो सुधो चडीरे ॥२॥ तेह समामांहि सगपण, करे कोय कन्यातणुंरे। तेने रोकडुं छे रंडापण, एवातणउधारे घणुंरे ॥३॥ तेम सत्संगमां कोय जन, गडबड गोटा वाळेरे। कहे निष्कुलानंद कोय दन, रखे ते जीवित बाळेरे ॥४॥ पद ॥५॥ ॐ डोरी देखी म डगावो दिल, समझीने संग करोरे। सारा संत ओळखी अवल, मन कर्म वचने वरोरे ॥१॥ देखी उपरनो आटाटोप, मने रखे मोटा मानोरे। एतो फोगट फुल्योछे फोप, समझो ए संत शानोरे ॥२॥ जेने जाणजो जग मोटाई, जडांणी जीव संगेरे। तेने मोटा मानो जगमांई, खोटा छे मोक्ष मगेरे ॥३॥ जोने शुकजी ने जडभरत, को'केणे मोटा जाण्यारे। हता निष्कुलानंद ए समर्थ, पछी सहुए परमाण्यारे ॥४॥ पद ॥६॥ ॐ एह विना मोटाइ जे अन्य, खरी ते पण खोटी नथीरे। तेतो सुणी लियो सहु जन, तेपण कहुं कथीरे ॥१॥ जेम पंखीमां मोटेरो घुड, झाडमां ताड लैयेरे। जेम जळमां मोटेरो झुड, पशुमां पाडो कैयेरे ॥२॥ सर्पमां मोटेरो तक्षक, वीछीमां ठाकरियो बळीरे। एतो मोटप्य दुःखदायक, समझो सहु मळीरे ॥३॥ एम जाण्या विना जगमांय, उपाय नथी उगर्यानोरे। कहे निष्कुलानंद ते न्याय, मानो के नव मानोरे ॥४॥ पद ॥७॥ ॐ खोटी वात सांभळी आवी

खोट, दोष जे बीजाने देखेरे । पोते पेटे कपट राखी कोट, था'रतो साधुता ग्रहेशेरे ॥१॥ छळे कळे छपाडी छिद्र, वांकमां नहि आवे आपेरे । एम करतां जाणशे कोय नर, तेने डरावशे शापेरे ॥२॥ आणी आख्यान तेनी उपर, बोलवा नहि दियेरे । जेने नथी महाराजनो डर, ते कहो केथी बी'येरे ॥३॥ ए पापी जे पापना पुंज, देखीने दूर रे'येरे । कहे निष्कुलानंद ते शुंज, कही कही केटलुं केयेरे ॥४॥ पद ॥८॥

पदराग धोळ–चाल्य सखी जोवाने जइए खांतीलो वनमां खेलेरे, ए ढाळ छे—

सुंदर सारी शिखामण मारी, मानीले मनवा मारारे । धारी विचारी में वात उचारी, ते जोई स्वभाव तारारे ॥१॥ परने कहेवा प्रवीण छुं पूरो, पोतानुं तो तुं न पेखेरे । सामाने शीख देवामां छुं शूरो, निज दोषने नव देखेरे ॥२॥ कोय न समझे कारज तारुं, कहुंछुं कांये नहि थायरे । शीदने उतारुछुं परवारुं, करि न मनाय कांयरे ॥३॥ अवळी समझण अळगीए करी, सवळुं समझय तो सारुंरे । निष्कुलानंद कहे विचारी, एटलुं मानी ल्ये मारुंरे ॥४॥ पद ॥१॥ ❀ मन तुंने समझाववा सारुं, कह्युं में वारमवाररे । तेंतो गमतुं न तजियुं तारुं, गई शिखामण गमाररे ॥१॥ जे जे वात करी तुज साथे, तेतो तें रति न राखीरे । खोट्य आववा न दीधी माथे, लई बीजापर नाखीरे ॥२॥ कहो खोट्य टळे केम तारी, निज दोषने न देखेरे । एथी भूल्य बीजी कई भारी, सहुथी सरस आप लेखेरे ॥३॥ कहेनाराने कहेवा न रह्युं, तें न धर्युं ज्यारे कानरे । निष्कुलानंद कहे तुंने शियुं, तारे तो बीजुं छे ताानरे ॥४॥ पद ॥२॥ ❀ समु समझे शोधतां एवा, जोतां झाझा नव जडेरे । जेने न आवडे अवळुं लेवा, वणतोळी विपत्य जो पडेरे ॥१॥ मान मोटप्य ने ममता मूके, गमतुं गोविंदनुं जाणीरे । चोट निशान उपरथी न चुके, परलोके प्रतीति आणीरे ॥२॥ कोय काळे जो काम पोतानुं, वणसाडे नहि वळीरे । कपटे केदिये न राखे छानुं, मोटा संतने मळीरे ॥३॥ एवा जन जगतमां जाणो, घरघर घणा न होयरे । निष्कुलानंद कहे परमाणो, साचा संत का'वे सोयरे ॥४॥ पद ॥३॥ ❀ आ लोकनी जेणे आशा तजीछे, परलोकना सुखसारुंरे । तेणेकरी हरि-

भक्ति रजी छे । संसार सुख थयुं खारुंरे ॥१॥ चौद लोक ने चतुर-धा लगी, जगमां जेजे कहेवायरे । सर्वे ठेकाणे अगनि सळगी, दे-खे तपतां त्यांयरे ॥२॥ ठरवा ठावकुं ठाम न सुजे, कहो सुख क्यां मनायरे । काळ मायाथी सहु रह्यां ध्रुजे, हरिनां चरण विनायरे ॥३॥ एम अहोनिश अंतरमांई, वरतेछे वैरागरे । निष्कुलानंद कहे तेने कांई, कठण न होय करवुं त्यागरे ॥४॥ पद ॥४॥ * एवा जननी उपर हरि, राजी छे राधिकापतिरे । जेणे भक्ति भावेशुं करी, फरे नहि केदि मतिरे ॥१॥ शरीरनां सुख सर्वे त्यागी, वाधी प्रभु-साथे प्रीतिरे । जेनी लगनी लालशुं लागी, तेतो रह्या जग जीति-रे ॥२॥ कपट रहित कृष्णनी सेवा, जाणज्यो जे जने करीरे । प्रभु-ना पदने पामिया एवा, आ भवजळ गया तरीरे ॥३॥ तेमां संशय लेश म लावो, पूरण प्रतीति आणोरे । निष्कुलानंद कहे निरदा-वो, जेना जीवमां जाणोरे ॥४॥ पद ॥५॥ * एवाने संगेथी अक्ष-रधामे, जवायछे जो जरूररे । बीजाने संगे तो सुख न पामे, दुःख रहे भरपूररे ॥१॥ जेने जावुं होय जमने हाथे, दक्षिण देशनी मांय-रे । तेतो सुखे रहो कपटी साथे, तेनुं कहेता नथी कांयरे ॥२॥ पण जावुं जेने प्रभुजी पासे, तेने करवो तपासरे । अंतर बीजो तजवो आशो, थई रहेवुं हरिना दासरे ॥३॥ आवी वात अंतरे उतारी, करी लेवुं निजकामरे । निष्कुलानंद कहे विचारी, तो पामिये हरि-धामरे ॥४॥ पद ॥६॥ * जेह धामने पामीने प्राणी, पाछुं पडवानुं नथीरे । सर्वे पर छे सुखनी खाणी, कहेवुं कहिये तेने कथीरे ॥१॥ अनंत मुक्त ज्यां आनंदे भरिया, रहेछे प्रभुजीनी पासरे । सुखसुख ज्यां सुखना दरिया, त्यां वसी रह्या वासरे ॥२॥ तेजतेज जियां तेज अंबार, तेजोमय तन तेनांरे । तेजोमय ज्यां सर्वे आकार, शुं कहिये सुख एनांरे ॥३॥ ते तेजमध्ये सिंहासन शोभे, तियां बेठा बहुना-मीरे । निष्कुलानंद कहे मन लोभे, पूरण पुरुषोत्तम पामीरे ॥४॥ पद ॥७॥ * एवा धामनी आगळ बीजां, शी गणतीमां गणायरे । मा'प्रलय काळना अग्निमां सीजां, हमेश जे हणायरे ॥१॥ प्रकृति-पुरुष प्रलयमां आवे, अज ब्रह्मा न रहे कोयरे । चौदलोक धाम रहेवा न पावे, सर्वे संहार होयरे ॥२॥ जेम कढायामां कण उछळेछे, उंचा

नीचा अग्नि ज्वाळेरे । तेम जो तनधारी बळेछे, स्वर्ग मृत्यु ने पाताळेरे ॥३॥ माटे सुख नथी कियां माने, प्रभुजीनां पद परवीरे । निष्कुलानंद कहे भूलेछे शाने, ले वात आवी तुं लखीरे ॥४॥ पद ॥८॥

पदराग धोळ । आज प्रगट पूरण ब्रह्म सहजानंदस्वामी, ए ढाळ छे—एवा धामने पामवा काज, अवसर अमूल्य आव्यो । आव्यो सुखनो मळी समाज, भलो अति मन भाव्यो ॥१॥ भाव्यो ए रस जेहने उर, तेणे पीवा प्यास करी । करी देहबुद्धि वळी दूर, एक उर राख्या हरि ॥२॥ हरि विना राख्युं नहि कांय, असत्य जाणी आपे । आपे विचार्युं अंतरमांय, तेह तपे नहि तापे ॥३॥ तापे तपतां जाणी त्रिलोक, इच्छा उरथी तजी । तजी निष्कुलानंद संशय शोक, भावे लीधा प्रभुने भजी ॥४॥ पद ॥१॥ ❀ भजी भली गईछे जो वात, पुरुषोत्तमने पामी । पामी प्रगट प्रभु साक्षात, कहो कांइ रही खामी? ॥१॥ खामी भागी खरी थई खाट, खोया दिनी खोट्य टळी । टळी गया सर्वे उचाट, श्रीघनश्याम मळी ॥२॥ मळी मोज अलौकिक आज, आव्युं सुख अति अंगे । अंगे करवुं न रह्युं काज, मळी महाराज संगे ॥३॥ संगे रहीश हुंतो सदाय, सुखकारी श्याम जाणी । जाणी निष्कुलानंद मनमांय, रह्युं उर आनंद आणी ॥४॥ पद ॥२॥ ❀ आणी आंखे में जोया जीवन, सहजानंद स्वामी । स्वामी दोयला दिवसनुं धन, पामी दुःख गयां वामी ॥१॥ वामी वेदना मारी आ वार, शरण श्रीजीनुं लई । लई मुज अर्थे अवतार, आविया आपे सई ॥२॥ सई कहुं आ समानी रीत, आज आडो आंक वाळ्यो । वाळ्यो दिवस थई मारी जीत, संशय शोक टाळ्यो ॥३॥ टाळ्यो काळनी झाळनो त्रास, पूरण सुख पाम्यो । पाम्यो निष्कुलानंद उल्लास, फूली त्रिलोके न शाम्यो ॥४॥ पद ॥३॥ ❀ शाम्यो असत्य सुखनो उत्साह, सुरति साचामां लागी । लागी प्रभुपद जो चाह, बीजी भूख सर्वे भागी ॥१॥ भागी आ लोकसुखनी आश, निराशे निरांत थई । थई परी ए सर्वे काश, अन्य अभिलाषा गई ॥२॥ गई सुरति सहुनी पार, अक्षरधामे धाई । धाई इच्छता सुख संसार, तेमां न दीठुं कांई ॥३॥ कांई न माने बीजे तेनुं मन, महासुख मोटुं जोई । जोई निष्कुलानंद मगन, मनमां रह्यो मोई ॥४॥ पद ॥४॥ ❀

मोही रह्या जेने मुनिराज, ताज तनसुख करी। करी लीधुंछे पोतानुं काज, फेरो नथी राख्यो फरी ॥१॥ फरी फसवुं जे फंदमांय, एवुं न राख्युं एणे। एणे करवुं राख्युं नहि कांय, तल एकभार तेणे ॥२॥ तेणे नजर पो'चाडी छे नेक, साबाश समझण एनी। एनी मति पो'ची गइ छेक, हुं बलहारी तेनी ॥३॥ तेनी जोड्ये आवे कहो कोण, वात विचारी जोई। जोई निष्कुलानंद एवुं जोण, कहे धन्य संत सोई ॥४॥ पद ॥५॥ ❀ सोई सुख मळवाने काज, मोटा मन-मांय इच्छे। इच्छे भव ब्रह्मा सुरराज, मळवा मनमां रहेछे ॥१॥ रहेछे आशा एवी मनमांय, मने महासुख लेवा। लेवा आनंद इच्छा सदाय, दलमांई इच्छे देवा ॥२॥ देवा उपमा एहने एक, जोतां बीजी जडती नथी। नथी छानी ए वारता छेक, कहेवायछे कथी कथी ॥३॥ कथी कह्युं ए धामनुं सुख, वरणवी वळी वळी। वळी निष्कुलानंद के' श्रीमुख, दुःख जाय एने मळी ॥४॥ पद ॥६॥ ❀ मळी महाराजने मुनिराय, सहु सुख पामे सोय। सहुए कह्युं दृष्टांतनी मांय, जाणो काचभूमि होय ॥१॥ होय काचना सर्वे आकार, रवि शशि तारा वळी। वळी तेज तेज त्यां अंबार, रहे बहु झळमळी ॥२॥ मळी पूरण दिसे प्रकाश, एकरस तेज एवुं। एवो धाममां छे उजास, ए विना कहिये केवुं ॥३॥ के'वुं केडे नथी हवे कांय, समझो तो समझो साने। साने निष्कुलानंद गाय, जेने आव्युं एवुं पाने ॥४॥ पद ॥७॥ ❀ पाने लख्यां ए पद चोसठ्य, सुंदर सारां शोधी। शोधी जोज्यो सहु सारी पठ्य, जेवी होय जेनी बुद्धि ॥१॥ बुद्धिमांही ते करी विचार, सवळुं सार ग्रहेजो। ग्रहेजो करवानुं ते निरधार, न करवानुं मूकी देजो ॥२॥ देजो मां वळी कोयने दोष, रोष अंतरमां आणी। आणी हैयामांई घणी होंस, मंडो सहु सुख जाणी ॥३॥ जाणी जोईने आळस अंग, रतिए रखे रहे। रहे निष्कुलानंद तो रंग, अलभ्य लाभ लहे ॥४॥ पद ॥८॥ इति श्रीनिष्कुलानन्दमुनिविरचिता चोसठपदी सम्पूर्णा।

चोसठपदी समाप्त।

श्रीस्वामिनारायणो विजयतेतराम् ।

श्रीनिष्कुलानन्दमुनिकृत—

काव्यसङ्ग्रहे

मनगंजन.

दोहा—सहु पे'लां समरिये, आद्य पुरुष अविनाश । सोये वपु धरी विचरे, जेनो जक्तप्रकाश ॥१॥ जनउद्धारण जनम जग, करण कोटि कल्याण । सोये सहजानंद मूरति, प्रगट प्रभु प्रमाण ॥२॥ स्वामी सहजानंदने, सदा रहिये शरण । लाभ अलभ्य सो लीजिये, जाये जनम ने मरण ॥३॥ स्वामी सहजानंदनुं, नाम जपे नर कोय । विघन भव व्यापे नहि, सदाय सुखियो होय ॥४॥ स्वामी सहजानंदने, जे शरणे सोंपे शीश । जुवे न अवगुण जीवना, करे गुन्हा बक्षीस ॥५॥ सुंणी बिरुद एवुं सदा, आव्यो हुं शरण अनाथ । प्रहो बांह्य गुरुदेवजी, नाथ सुणो मम गाथ ॥६॥ देह नगर दिवान दोय, निज परतक मन नाम । बने न बंधव बेउने, ठठेराव्यनुं ठाम ॥७॥ कोय कोयना के'णने, माने नहि महावीर । बळभर बांधे थाकरी, सळग्युं वेर शरीर ॥८॥ परतक मन के' परहरी, निकळ्य निजमन बा'र । वडाशुं वाद न कीजिये, आपणो जीव उगार ॥९॥ निजमम कहे तुं नरेश नहि, काली न कीजिये वात । खरी पडे ते खमशो, जेने माथे जात ॥१०॥ जात कारण नव जाणिये, माटीपण पडयुं मेदान । एह अंजस नव आणिये, निजमन नर निदान ॥११॥ निजमन के' मन मेलिये, हालवुं पोले हाथ । शिशसाटानी सायबी, वेर वडांने साथ ॥१२॥ मन तें देह दोरगमां, कर्यां अनेरां काज । प्रभुतणा परतापशुं, रहे न तोरुं राज ॥१३॥ काढुं काया कोटथी, मनवा मूळ उखेड्य । तस्कर रायना तखतमां, प्रजा पामे बहु पिड्य

॥१४॥ मोंघो देह मनुष्यनो, मळे न मूल्यने माट। हरिभजन विन हारियो, दुरमति वाळी डाट ॥१५॥ स्वार्थ तारो सारियो, हारियो हीरो हाथ । निकळय हवे तुं नग्रथी, संग लई तोरो साथ ॥१६॥ कहे मन केम काढी शके, पंच जोद्धा मुज पास। टके नहि पग ताहेरो, घालीश मुखमां घास ॥१७॥ शब्द स्पर्श रूप रस, गंध गणी जे पंच। तेह आगळय कोये टकवा, रे'वा न पावे रंच ॥१८॥ जननीए कोय जायो नहि, पंच विषयनी पार। शीद वायक वखाणिये, हमणां पामीश हार ॥१९॥ जील्यो न दीठो जक्तमां, आगळय मुज अमीर। खरी पडे सहु खळभळे, धरे नहि कोय धीर ॥२०॥ निजमन कहे नथी मळ्यो, खरो जो खेधकुं कोय। भाळया सहु ते भागता, पण जील्य आज तो जोय ॥२१॥ बाळक नहि जे बी'मरे, जप्य नामनो जाप। डेडक बहु ते डांभियां, पण मळ्यो न मणिधर साप ॥२२॥ पडशे परतक पारखुं, मुज तुजनुं मेदान। रणमां पग रोपी रहे, नर शो शूर निदान ॥२३॥ होय सचेत हवे सावधो, सजी सरव समाज। लडी भूमी सो लीजिये, रिझे न मळे राज ॥२४॥ मन कहे फोज माहेरी, वर्णवी सुणावुं वीर। काम क्रोध लोभ मोह, अडग जोध अमीर ॥२५॥ आशा तृष्णा ईरषा, निंदा अविद्या नार। कुटिल कुमति कुबुद्धि, एवी फोज अपार ॥२६॥ राज द्वेष रहे सदा, हानि वृद्धि ने हेत। शोक हर्षना सेनमां, खळ छळ खेधु खेत ॥२७॥ संकल्प विकल्प संकेत विन, निर्भय ने निरधार। पंच विषय प्रपंच भड, वणगण्य विषय विकार ॥२८॥ भिन्नभिन्न चहाय भोगने, नानाविध निरवाण। रात दिवस राच्यो रहे, एम होय जन्म हेराण ॥२९॥ हार जीतना हेतशुं, मेले न कदिये मरोड। चाले चाडे चोगणां, करे उपासन क्रोड ॥३०॥ जेत्तां पदारथ जक्तमां, तेत्तां उपर तान। अनेक इच्छा उरमां, ठरे नव रति ठान ॥३१॥ देख्युं दिल मन दुष्टनुं, भयंकर भयभीत। निर्लज नगारां गडगडे, फरे हरे ध्वजा फजीत ॥३२॥ उत्थान अश्वनी उपरे, चढ्यो मन लई चाप। निजमन काया नग्रथी, काढुं आज उथाप ॥३३॥ निजमन निकळय बाहेरो, कां सज्ज हो लडवा संग। आज तुं नव उगरे, जीतुं हुं रण जंग ॥३४॥ कहे कटक

तोरो केटलो, निजमन ले हवे नाम। सेना ताहरी सुंणवा, हैये ते मारे हाम ॥३५॥ निजमन कहे मनमां वळी, जोध तुं जबर जोराण। तुज आगे मुज सेननुं, कई पेर करूं बखाण ॥३६॥ देहदर्शीना दिलमां, घब्बे न बेसे घाट। कहुं कांयेक तुंज आगळे, तें पूछियुं तेमाट ॥३७॥ शील संतोष दो सेनमां, वळी विवेक विचार। धीरज धर्मधुरंधरा, क्षमा दया दो नार ॥३८॥ त्याग वैराग्य त्यां रहे, शम दम श्रद्धा सोय। ज्ञानगरिबी भगति, दीनदासा पण दोय ॥३९॥ भाव भजन भरपूर रहे, शुभ गुण शांति सोय। जक्त विरक्त भक्त भये, दास उदासी होय ॥४०॥ पंचव्रत पर प्रीत हय, निःस्पृही निष्काम। निर्लोभी निर्मानिता, निःस्वादी एह नाम ॥४१॥ वचन प्रमाणे वर्तवुं, एह हमारी टेक। निरवैर रहे सहु नम्रमां, छांडी छळ बळ छेक ॥४२॥ मांहोमांही मळी रहे, हैये घणेरूं हेत। करे न कूड कपट कछुं, एह अमारी रीत ॥४३॥ मन कहे मर्म में लख्यो, देखी ताहेरूं दळ। एवा सेना साहेबा, बहु न कीजे बळ ॥४४॥ नूर विना शां शूरवां, अणमणतां होय अंग। पुछी पुछी पग भरे, ते जीते न कदिये जंग ॥४५॥ जोया तारा जोधने, जीती न करे जुहार। लालच्य मेल्य लडवा तणी, माग्य हवे धर्मद्वार ॥४६॥ होय हजी जो हाम हैये, तो वीर न कीजे वेल्य। लियो लडाई लीजीये, नहि तो नगर तुं मेल्य ॥४७॥ निजमन कहे नव कीजीये, मनवा मोटी वात। शूरातणा संग्राममां, लाज हरिने हाथ ॥४८॥ आव्य चडी चोगानमां, सेना लई संग शूर। आगळ आछा पातळा, हाजर छुं हजूर ॥४९॥ सज्ज थयां दो शूरमां, वढवा कारण भाव। हुवा सिंधूडा सेनमां, घाल्या नगारे घाव ॥५०॥ वढवा समे वाणी वदे, अडिखंभ मन आकुत। पाडुं प्रभुपद पो'चतां, तो मान्य मायानो पूत ॥५१॥ सुत तुं श्रीभगवाननो, दलमां हशे तुंने डोड। मांडी तें जो मुजशुं, तो करीश पूरो कोड ॥५२॥ मुज तुजनो मामलो, काहा कटकशुं काज। जीत्यो दल जब जाणिये, जो जीत्यो रणराज ॥५३॥ जाळवज्ये हवे जुद्धमां, बाण मारूं बळवान। सुंणी शब्द सोयामणा, धरीश कयी पेर ध्यान ॥५४॥ स्पर्श शीत उष्णनो, रूप रूपाळे नेण। खट रस देखी खळभळे, सुगंध सराये सेण ॥५५॥ पंच-

बाण परतक मने, मेल्यां निजमन माथ । रह्यो आखी अणिये एहथी, शिरपर हरिनो हाथ ॥५६॥ शीपेर शब्द न लागियो, शीपेर तज्यो स्पर्श । शीपेर न राच्यो रूपमां, शी रीत जीत्यो गंध रस ॥५७॥ निजमन उवाच—शब्द जेता संसारमां, एक आकाशनो भाग । हरिजश सुणी हुलसुं, ते विन सरवे त्याग ॥५८॥ स्पर्श शीत उष्णनो, वायुतणो विकार । भेटुं हरि हरिजनने, अवर लगे अंगार ॥५९॥ रूप रतितन तेजनी, तापर तूटे न तान । रूप हृदे धरी रामनुं, धरिये नित्यप्रत्ये ध्यान ॥६०॥ गंधप्रति जे पृथवी, चळे न तापर चित्त। गंधमां हार गोविंदना, निर्माल्य परिमलपर प्रीत ॥६१॥ सर्वे रस संसारमां, खट रस पोषण खान। देह निभावन दीजिये, न करुं स्वाद निदान ॥६२॥ एम पांच बाण परतकनां, निष्फळ गयां निदान । जाय न गंज्यो जक्तमां, भीरु जेने भगवान ॥६३॥ बळतो मन विचारी कहे, मेलुं मोहनुं बाण । अनेक पदारथ उपरे, जडी प्रीत जोराण ॥६४॥ कशि बाण मन कामनुं, सांधु निजमन शिर । जेथी वाधे जल्पना, धरे न अंतर धीर ॥६५॥ लोभ लुवांग्य लइ करी, ताकी हणी तैयार । अणी जेनी आगळे, सब वेंध्यो संसार ॥६६॥ लथबथ हुवा लडवा समे, कर धरी क्रोध करवाळ । बचे न आयो वडजमां, झबक अगननी झाळ ॥६७॥ नाखी निजमन उपरे, निद्रा फांसी नेक । आळस कटारी अंगमां, छानी वाई छेक ॥६८॥ लोह एटलां लइ करी, घाल्यां निजपर घाव । भेद्यां नहि कोय भींतरे, खेल्यो खूबज दाव ॥६९॥ मोहबाण सो मरोडियुं, परहरि सबशुं प्रीत । निःस्पृही व्रत पाळतां, लुइ जगतमां जीत ॥७०॥ धन दारा निजदेह गेह, पुत्र पशु परिवार । भाग्य भुवन गणे भागसी, एह निःस्नेही उदार ॥७१॥ अशन वसन भूषनसे, मोह न पामे मन । चहे न प्रभु विना चित्तमां, धन्य निःस्पृही जन ॥७२॥ मर्यो नहि मोह बाणथी, निजमन जन नरेश । सदा उदास संसारथी, हरिशुं प्रीत हमेश ॥७३॥ कामबाण सो काढियुं, नहि नारीशुं स्नेह । चौद लोक जे चतुरधा, इच्छया न उरमां एह ॥७४॥ अनंग बाण करडुं अति, जाते बचे न जीव । सुरासुर नर नाग मुनि, भाग्ये ब्रह्मा शिव ॥७५॥ कामरूप सो कामिनी, मूर्ति-

मान एह मेंन। तासुं भूल्ये न भाषण कीजिये, ना निरखो कोय नेन ॥७६॥ मन उवाच—स्पर्शीमां काहा पाप हे, जोयामां काहा जात। चित्त सावुत चाहिये, क्या वणसे कर्ये वात ॥७७॥ ए पण विचारी आतमा, हरि भजवा होय होंस। बीजी वाते बाध छे, पण ज्ञानमां काहा दोष ॥७८॥ एहज नर अधुरिया, वळी न समज्या वात। नर नारीसो न टळी, भली रही एह भ्रांत ॥७९॥ निजमन उवाच—रेरे बेसी रांडना, बेखबरशुं बोल्य। शास्त्र विरोधी शुं लवे, तुं मुरख वणतोल्य ॥८०॥ इंद्र चंद्र एकलश्रृंगी, सौभरि नारद शिव। अजथकी अधिको थयो, जोज्यो भाइयो जीव ॥८१॥ लाज लइ त्रिलोकनी, नारे कापेल नाक। शुद्ध बुद्ध हरी सहुतणी, वळी चढाव्यां चाक ॥८२॥ कागद करिणी देखतां, हस्ती मरे हजार। मूर्तिवंती मानुनी, केम पो'चाडे पार ॥८३॥ नर प्राणी पतंग सम, नारी दीपक झाळ। मोह पामी मरत तेम, नारी नरनो काळ ॥८४॥ विष वेरीसम वैतरी, नागण वाघण नार। डाकण साकण दुष्टणी, स्वप्ने न हो व्यवहार ॥८५॥ देहे करी दूर रहिये, अष्ट प्रकारे आप। तो अंतर इच्छा नहि रहे, प्रभुतणो प्रताप ॥८६॥ भक्त अभक्त भामनी, ना चिंतवो कोय नार। लेतां लिवुं नामने, वदने आवे वार ॥८७॥ अभाव उलटा अन्नसम, स्वभावे सडेलुं उंट। निरखे एवी नारने, ते खाटे क्यारे खुंट ॥८८॥ कामबाण कटका करी, निर्भय भयो निजमन। लोभ लुवांग्य लागी नहि, कहो केणीपेर तन ॥८९॥ लोभ लुवांग्य झीणी अणी, लागी सरवे शिर। देव दानव मानव मुनी, पाडे पंडित पीर ॥९०॥ कामथकी करडी घणी, माने न मासी मात। बेहेन फूइ बेटी संगे, लोभ करावे घात ॥९१॥ एवी अतिशे आकरी, लोभतणी लुवांग्य। निजमन केम लागी नहि, सोय शरीरे सांग्य ॥९२॥ निजमन उवाच—लोभ मूर्त द्रव्य लेखिये, एहमां अनंत विकार। कूड कपट छळ हिंसा, करे अनर्थ नरनार ॥९३॥ धातु सप्त प्रकारनी, अडये पडे उपवास। हीरा मोती काछथी, हरिजन रहे उदास ॥९४॥ मन उवाच—दाम विना दुःखी सर्वे, दाम करे बहु काम। दोष काहाहे दाममें, निजमन ले तुं नाम ॥९५॥ रामतणुं करी राखिये, अशन वसन घर नार। धणी न

थाये धनना, तो बाध नहि लगार ॥९६॥ निजमन उवाच—म बोल्य एवुं मनवा, वणविचारे वात । एवुं मुख ते ओचरे, जेने घटमां घात ॥९७॥ एह लावण्यता लोभनी, पिंडमां कर्यो प्रवेश । पेचे पापी पेशियो, रोळी देवा रेश ॥९८॥ उपदेश एनो ओळखी, तरत करीजे त्याग । लोभ समो नहि लोंठीयो, जेम तेम जुवे जाग ॥९९॥ प्रसादि प्रभुतणी, धन कंचन दइ धात । त्यागी लेवाने तके, तो बीजानी सई वात ॥१००॥ लोभ लुवांग्य लागी नहि, त्यागी धननी धांख । इच्छा न रही अंतरे, असत्य ओळख्युं आंख्य ॥१०१॥ तीखो क्रोध तरवार सम, वेण नेणमां वाट । निर्मानी एक नर विना, घडी न झाले घाट ॥१०२॥ पो'चे त्यां पराभव करे, अणपो'चे अमान । रुषि न बोले रांकशुं, नर सोये निरमान ॥१०३॥ क्रोध करवाल काहा करे, निरमानी निजमन । हसी नमावे शिशने, पियु होये प्रसन्न ॥१०४॥ नावे निद्रा नयणे, शूळीपर कोय सोय । मिटे देखे मोतने, हाय मूबो एम होय ॥१०५॥ आळस अंगे केम उपजे, अल्प आयुष्यनी मांय । निशदिन नाम नारायणनुं, समरे हवे सवाय ॥१०६॥ सदा समरण श्यामनुं, आळस उंघ निवार । बोले जक्तशुं बावरुं, हरि भजवे हुंशियार ॥१०७॥ कुशळ रखो मन कोपथी, निजमन नर निरवाण । लडे लेश न लोपियो, गयां बे कामे बाण ॥१०८॥ खीज्यो मन तब खेधकुं, रुनो रणनी मांय । आव्य निज आधेरडो, जेम लख्युं तेम थाय ॥१०९॥ बेउ जोध बराबरी, रोप्या रणमां पाव । लडे भडे कोय लडथडे, दोनुं खेले दाव ॥११०॥ चडचड वेड वखाणिये, खडभड हुवो जे खेद । दडवड आये दो जणा, अडवड हुवो उमेद ॥१११॥ टणणण टंकारव हवा, चणणण चले चुक बाण । तणणण त्रांसां त्रस्रसे, घणणण बजे घुंटाण ॥११२॥ हणणण हय घणुं हावले, बणणण बोले बाण । गगणण गाजे गोळियो, भणणण पडे भंगाण ॥११३॥ गररर गोळा नाळयना, तररर बोले तूर । अररर करे अधमूवा, भररर भागे भूर ॥११४॥ फररर नेजा फरहरे, घररर नगारां घूर । थररर कंपे कायरां, डररर भागे दूर ॥११५॥ धणणण ध्रुजे धरती, झणणण हुवा झणकार । ठणणण ठमका होरखा, रणणण हुवा रणकार ॥११६॥

झललल झबके बरछियो, ढळळळ ढळके ढाल । बललल बकीं बोलतो, ते गलळल बोलियो गाळ ॥११७॥ हडडड आयो हाकली, फडडड भागी फोज । कडडड पाड्यो कारमो, मडडड मार्यो मनोज ॥११८॥ पडतो मन पोकारियो, निजमन सुणिये नाथ । जोजे मा मारे जीवथी, आव्यो हुं शरण अनाथ ॥११९॥ कांयक करुणा कीजिये, दीजिये जीवित दान । अनाथ उपर एवडी, न घटे नाथ निदान ॥१२०॥ इंद्रिसहित हुं आशरे, करीश राज्यनुं काज । दास दासनो दास हुं, तुं तात मुज शिरताज ॥१२१॥ भजुं न कदि भोगने, रचुं न कदिये राड । वाञ्छुं न विषय सुखने, निजमन मोय निभाड ॥१२२॥ निजमन कहे आवे नहि, प्रतीत तोरी पतलेल । आज रहे आखी अणिये, तो काल्य अलेलां खेल ॥१२३॥ क्षीणोय कणिको क्षेरनो, करे कायानो नाश । व्याल वेरी वहनि, ए छोटे वडी वणास ॥१२४॥ होय न हेतु कोगना, मन भोरंग विष वाघ । बळतां जेथी विचारिये, तेहनो कीजे त्याग ॥१२५॥ बने न केदिये बेहुने, त्यागी रागी ताय । एक चहाय अरण्यने, दुजो शोहेर सराय ॥१२६॥ तुज मुजना तानने, वर्णवी कहुं विवेक । छेदुं जमी असमाननुं, केदि न मळे एक ॥१२७॥ छंद मोतीदामनी चाल—भजे मन भाव सदा भवभोग, रचे नहि रंच गणे निजरोग । खुशी मन खूब खट रस खान, तुटे न कदी निजता परतान ॥१२८॥ इच्छे मन अंबर सुंदर अंग, अजाणे एनि जन करे उमंग । चहे मन भूषण सुवर्ण चित्त, पेखे नहि निज करे नहि प्रीत ॥१२९॥ देखे मन देह रिझे जो रुपाळ, झांखी निज नेण उठे अंग झाळ । देखे मन मुख लेहि दरपण, न जुवे जो निज निराशी नरपण ॥१३०॥ निरखे जो मन छाया छवि नित, इच्छे नहि निज असत अनित । निहाळे जो मन नारी नखशिख, वदे निज ताये हलाहल विख ॥१३१॥ घ्राननी साणये मन जो सराये, निज मनताये निकट न जाये । गमे मन गानविषे रस गीत, चहे नहि निज चळे नहि चित्त ॥१३२॥ सदा मन सुख सराये संसार, इच्छे नहि निज गणे जो असार । देखे मन सज्जन दुर्जन दोय, सदा समभाव धरे निज सोय ॥१३३॥ भजे नहि मन केदि भगवान, धरे नित्य निज धणीनुं ध्यान । पाछे

मन पग करे प्रवेश, लोपे नहि निज वचनने लेश ॥१३४॥ भजनमां मन पाडे जो भंगाण, समरे सो निज सदाय सुजाण। घडे मन घाट घणा घटमांये, करे नहि निज संकल्प कांये ॥१३५॥ हिसे मन हेते करवाने हास, अति निज रहे सदाये उदास। रहे मन राजी बणेठणे रूप, करे निज तापे सदाये जो कोप ॥१३६॥ चळे मन चंचळ चपळ चाल्य, हळची निजमन दुवण हाल्य। करे नव रंग अंगे कंइ मन, तूटे फटे पट रहे निज तन ॥१३७॥ करे गुरु आग्यामां जुगति कांइ, समझे सो निज सदा सुखदाइ। रखे मन इंद्रिय देहसु रत, अति निज एहने जाणे असत्य ॥१३८॥ देखे मन विषय जगी-जाय दल, पेखे निज पाप खोळे नहि पळ। एवा गुण मनतणा जो अनेक, लखतां ते लख्ये न आवे जो छेक ॥१३९॥ दोहा—केताक लखिये कागळे, परतक मनना पेच। भुंडाथी भूंडो सरे, नीचथकी पण नीच ॥१४०॥ मनवा तुं तो मशकरो, तुज कपट न कळे कोय। हेतु थइ तुं हेत करे, पण कांयक कपट तो होय ॥१४१॥ ज्ञानी थइ तुं ज्ञान करे, ध्यानी थई धरे ध्यान। त्यागी थई तुं त्याग करे, तुं रझळावे रान ॥१४२॥ तपसी थई तुं तप करे, वळी रहे उदासी रंच। अन्न परहरे पयपान करे, पण सच तोरो परपंच ॥१४३॥ त्रय लोक नचाव्या तें खरा, नर मर्कटने न्याय। भेख सरिखो भळी रही, भांडइ करी भवमांय ॥१४४॥ अधम अपराधि एक तुं, भजवो भू-लेल भांड। कपटी कुटिल कुमति, दुर्मति दुष्टमन दांड ॥१४५॥ चोर ठगारो फांसियो, डुम ढेड जारनी जात। लंपट लोभी लाज विन, घणी रचावण घात ॥१४६॥ श्वान शियाळ सर्पनो, घुड गर्दभनो गुण। काग बलाइ कपट मन, करे भरोंसो कुण ॥१४७॥ भूत प्रेत पिशाचनां, एवां लक्षण लाख। अवर अशुभ उपमा, ते सर्वे देवा शाख ॥१४८॥ जेत्ता अवगुण जक्तमां, तेत्ता तुजमें होय। राख्यो घटे नहि राजमां, मार्यो घटे नहि मोय ॥१४९॥ कंगाल थइ तुं करगरे, घाली मुखमां घास। पड्यो रहे मर पिंजरे, पण मेलुं न मोकळी रास ॥१५०॥ तन नगरमां तस्करी, जो करशो कोय जन। गोतुं न कदि गोलाणने, भेली मनराजन ॥१५१॥ जाणुंछुं हुं जरा-जरी, सरपे तोरो साथ। कुमार्गे कोय चालशो, तो मन पडशो तुज

माथ ॥१५२॥ इच्छयुं नहि मळे आजथी, भजे नहि मळे भोग। रहे तो एवी रीतशुं, साधी शरीरे जोग ॥१५३॥ देहदशाए सर्वनुं, करवाने एह काम। रहे पड्यो हवे राजमां, गाळी गर्व गुलाम ॥१५४॥ जीत्यो निजमन फोजने, राख्यो मन एह रीत। निर्भय नोबत गड-गडी, थइ जगतमां जीत ॥१५५॥ जाचक जश मुख उचरे, भलोभलो निजभड। तोले नावे ताहरी, तें मरड्यो मन अकड ॥१५६॥ मोटा महाजन मळी करी, पूछे करी अति प्रेम। जीत्यो निजमन जंगमां, महाबळि मन केम ॥१५७॥ निजमन कहे नहि अचरज, भीरु जेने भगवान। राइनो सो मेरु करे, अने मेरु सो राइ समान ॥१५८॥ सत्संगना प्रताप शुं, सरे जो सघळां काज। अवर बीजे उपाय शुं, रहे न कदिये लाज ॥१५९॥ संत सद्गुरु सहायथी, हरिकृपा पण होय। पंगु उल्लंघे परवत, कहे न आश्चर्य कोय ॥१६०॥ जीत्या पार्थ रणसंगमां, शूर भीष्म संग्राम। सहाय जेनी श्रीहरि, तेथी कोण न सरे काम ॥१६१॥ वासवतणा विरोधथी, धरी गिरि बचाव्यो व्रज। ते प्रतापे जीतिये, एनी सई आश्चर्ज ॥१६२॥ जे जीत्यो ते हारशे, एह अनादि रीत। सरवे कारण सद्गुरु, नहि हार जीत पर प्रीत ॥१६३॥ सुणी वचन सहु निजनां, वळता वदिया वाण। धन्यधन्य निज घटे घणुं, पण सुणो नाथ सुजाण ॥१६४॥ नगर-मांही नरेश विन, रहे न अमथुं राज। तखते विराजो आप तमे, मानो वचन महाराज ॥१६५॥ सुख होय सहु शहेरने, अदल फरे एक आण। पीडे नहि कोय कोयने, रहे न खेंचाताण ॥१६६॥ हरि-जन हरिरा हेतथी, निजमन हुवो नरेश। कपटी काढ्या कोटथी, लंपट रह्या न लेश ॥१६७॥ निरवैर रहे सहु नग्रमां, प्रजा पामी सुख। एक हरिजन होये रक्षा, वेरी गया विमुख ॥१६८॥ अखंड रहो आ शहेरमां, निज रायनुं राज। चले न चोरी चोरनी, रहे नहि दगाबाज ॥१६९॥ निजमन बेठो राजपर, जयजय हुवो जयकार। निर्भय नेजा रोपिया, हरिजश हुवा उचार ॥१७०॥ एक अमल विना अवनि, होये रैयत हेरान। दोय धणीना देशमां, मिटे नहि खेंचाताण ॥१७१॥ भजो जे कोय भगवानने, ते तजो सबे मनसंग। मानो नहि शिख मननी, जो इच्छो सुख अभंग ॥१७२॥

कोटि उपाय जो करतां, जीत्यो मन नव जाय । जीते ते जन जक्तमां, जेहने सद्‌गुरु सहाय ॥१७३॥ सोय सद्‌गुरु सेविये, जेथी मन जीताय। जीत्या मन विन जे करे, ते सरवे जूठो उपाय ॥१७४॥ सद्‌गुरु एक संसारमां, शिष्य हरण संताप। वित्त हरे जे विश्वनुं, ते गुरु गणिजे पाप ॥१७५॥ गुरुशब्द सो गरिष्ठ हे, सबपर सोये सरिष्ठ। सो गुरु सहजानंदजी, एक उर मम इष्ट ॥१७६॥ इच्छे जे कोय अंतरे, कष्ट मिटावा कोय। एक अचळ ए आशरो, सहजानंद प्रभु सोय ॥१७७॥ दास जेनी दयाथकी, जीत्या मन जोराण। कान सुणी के'तो नथी, नजर दीठी निर्वाण ॥१७८॥ जीत्ये मन सब जीतियां, जीत्या काम ने क्रोध। लोभ मोह लैये लोपिया, जबर हता जे जोध ॥१७९॥ राजा जेनो रोळियो, पकडी नाख्यो पास। नोकर तेना नाशिया, घाली मुखमां घास ॥१८०॥ अनमी नर नमाविया, जे मा'लंता मगरूर। ते नावे जोतां नजरे, जेम उड्यां आकतूर ॥१८१॥ भार उतार्यो भूमिनो, मारी मननी फोज। रह्यो न वेरी राजमां, तब पायो निजमोज ॥१८२॥ साचो सेवक श्यामनो, निजमन जेनुं नाम। भलो लड्यो भारतमां, न कर्यो लुंणहराम ॥१८३॥ नीति चलावी नग्रमां, अनीति करी उथाप। पापी काढ्या पुरथी, सबे गयो संताप ॥१८४॥ प्रभुतणा प्रतापथी, मननुं काढ्युं मूळ। सहजानंदनी सहायथी, निजे कर्यो निष्कुळ ॥१८५॥ मन निजमनना रूपने, ओळखावा आ छंद। हरिजनने हित एह छे, कहे निष्कुलानंद ॥१८६॥ संवत अढार एकोतेरो, श्रावण सप्तमी चंद। एकसो सत्याशी सत्य छे, सरवाळे सहजानंद ॥१८७॥ इति श्रीसहजानंदस्वामिशिष्यनिष्कुलानंदमुनिविरचिते मननिजमनसंवादे मनगंजनग्रंथः संपूर्णः ॥

श्रीस्वामिनारायणो विजयतेतराम् ।

श्रीनिष्कुलानन्दमुनिकृत—

काव्यसङ्ग्रहे

गुणग्राहक.

दोहा—लंबोदर हु लागुं लळी, पार्वतीतनु पाय । शुद्ध बुद्धि दियो श्याम बीर, शंकरसुत हो सहाय ॥१॥ गणपति गणपति गाइए, अवगुण मटे अनेक । गुण विन गोविंद ना रिझे, छिजे न अवगुण छेक ॥२॥ गुण पूजावे सबे जक्तमां, गुण बढावत मान । ज्यामें जेत्तो गुण रहे, ताहि तेत्तो सन्मान ॥३॥ गुण अवगुण दो गुंथके, कहुं कथा प्रबंध । ओर गुणमें आवी गये, गुणातीत हे गोविंद ॥४॥ अवगुणकुं आदर नहि, शुभ गुणकुं सन्मान । दोय विध एह देखहुं, जानत हे सब जान ॥५॥ देव दानव मानव मुनि, सब हे गुणके राज । अवगुणकुं सुझत नहि, रीत रंक यह राज ॥६॥ सब-विध देख्या शोधके, तिनुहुं लोकके तान । कहिये अब कहो कोन-कुं, गुणग्राहक भगवान ॥७॥ एक अवल गुण आकाशके, शून्य सोइ शब्द विभाग । शुक कोयल मेना सखी, घूड गर्दभ कुक्कर काग ॥८॥ एसी वाणी जाणी एककी, कोय न सुनत कान । एक सुनत बहु भावशुं, तोरत ताहीसुं तान ॥९॥ एक शब्द गुणगान हे, एक शब्द सोई गार । गान मिलावत मोंजकुं, गार मिलावत मार ॥१०॥ एक नर अशुद्ध बोलही, एक विचारत वेद । प्रसिद्ध गुण दोइ पेखिये, भयो गिरामांही भेद ॥११॥ जाकी जेसी हे बोलनी, तापर तेत्तो हेत । कोकिला क्या देत हे, अरू काक उलुं क्या लेत ॥१२॥ शुभ गुणसे सुख उपजे, अवगुण दुःख अनेक । दोय विध देखे दि-लमें, तो रहे न संशय रेख ॥१३॥ (वायुगुणवर्णन) अब सुनोहो रीत

समीरकी, वहत हे विध दोह। एक शीतळ अंग करे, एक लगाव हे लोह ॥१४॥ अरु एक उडावत अभ्रकुं, अरु एक मिलावत मेघ। पवन गुण एह पेखिए, वहत दोनुंहु वेघ ॥१५॥ एक आनंद अंग आपही, अरु एक देवत हे दुःख। जेसो ही गुण ज्यामें रह्यो, तेसो कहे सब मुख ॥१६॥ अरु अग्नि अग्नि एक हे, देखताहि गुण दोय। एकसें दुःख अति उपजे, अरु एकसे सुख होय ॥१७॥ एक अग्नि पचावत अन्नकुं, अरु एक लगावत ला'य। दुःख सुख दोयिक देखिये, एह दोनुं गुन सब गाय ॥१८॥ एक धुमर घर धुंधवे, अरु एक करत उजास। वाहि न भावत अंतरे, वाहिसे होत हुलास ॥१९॥ शुभ गुण विन जन सुखको, दलहि न कीजे दोड। पेखी गुण निज पिंडको, अरु पीछे करना कोड ॥२०॥ निरखो गुण जन नीरको, अरु वांहिमें दो विध। मीठो खारो मानिये, पीने मांहि प्रसिद्ध ॥२१॥ एक जळ अनुपम जाह्नवी, अरु एक अशुचि कुंड। यां नहावत सब नेहशुं, वांहि न परसे पंड ॥२२॥ एक नीर मेहीसें निपने, ईक्षु लीमे अरु आक। वांही न भखे भावकर, वाही पाबे करी पाक ॥२३॥ अरु वांहि मिले विन तोलमें, ओहि तोलावत तोल। जामही जेसो गुन हे, ताकोहि तेसो मोल ॥२४॥ एक पात पेखो आकको, एक निरखत नागरवेल्य। वांहि खावत खांतकर, वाकुं मुख महि मेल्य ॥२५॥ एक फूल अचल आवळको, एक चंपक फूल गुलाब। मिलत ओहीतो मूल्यशे, है एहि विन हिसाब ॥२६॥ एक फळ इंद्रामण आकको, एक फल अवल हे आम। आक न भखे कौ भूल्यसे, होय आमकि हैये हाम ॥२७॥ आक न आवत आम सम, देखहुं दिल विचार। एक तोले क्युं आवहि, सो उन्न सोमको तार ॥२८॥ सुनहि देखी सुख ओरको, हिये न कीजिये हाम। होड नहि मुष हंसकी, सम अजा गज श्याम ॥२९॥ भमर गीणा अरु भिन्न हे, भिन्न अरु बक सराळ। पक्षी एक नहि पेखिये, हे विधविध गुन विशाळ ॥३०॥ गुन विनातो गनती कहा, होइहे ताकी हलकाय। वाहिकी सोच न कीजिये, समझ रहेना मन मांय ॥३१॥ एक पृथिवी गुन प्रसिद्ध हे, अरु जूदी वाकी

१ जळ. २ पृथिवी. ३ शेलडी.

जात। मिले नहि सरखे मूल्यसे, समझ एह धातु सात ॥३२॥ पुरट अरु पित्तल पीत हे, मिलत न एकहि मूल्य। श्वेत कलि रजत सहि, भाखे न सम कोय भूल्य ॥३३॥ एक अवनिसे उपजे, तरूवर भार अढार। सबके गुन सरखे नहि, विधविध करो विचार ॥३४॥ अरु भाजन हे सब भूमिके, करता एक कुलाल। जामेंही जेत्तो गुन हे, तामेहि तेत्तो हि माल ॥३५॥ एक पटमें बोंत पटंतरो, अरु वाहिमे विभाग। क्यां चोसाई झरवालियां, क्यांहां पटु पाहांमरी पाग ॥३६॥ अरु जामे गुन जेहि जानहि, ताकि करत जतन। पथ्थर पारस दो पेखके, राखेहि रीत रतन॥३७॥ एसि विध अनेक गुन, पेखेहि नावत पार। देखीहि गुन अरु दोषकुं, काहा काढना हे सार ॥३८॥ अरु अब केनेकी एतनी, सुनहो संत सुजान। जातेहि रीझे जगपति, धन्यधन्य गिरा एह गान ॥३९॥ वायु बहत बहु विधके, सप्तद्वीप अरु नव खंड। धन्यधन्य सोही समीरकुं, जेहि परसे हरिके पंड ॥४०॥ अरु अनळ हे बहुविधके, मेहेताब मसालां दीप। धन्यधन्य ओही अनळेकुं, जोहि जरत श्याम समीप ॥४१॥ वारि हे विधविध बहु, सर सरिता भरे कूप। जाकुं पिये परसे हरि, ओही हे नीर अनूप ॥४२॥ अरु पृथ्वी हे बहु पेरकी, श्वेत श्याम अरु रक्त पीत। धन्यधन्य ओही धराकुं, जेही हरि करी अंकित ॥४३॥ अरु भूवन हे बहु भातके, त्राटि माटीरु चिराबंध। धन्यधन्य एहि धामकुं, जामहि रहे गोविंद ॥४४॥ अरु भोजन हे बहुभातके, लेह्य चोष्य भक्ष्य अरु भोज्य। धन्यधन्य एहि अन्नकुं, जेहि जमत मोहन मोज ॥४५॥ अरु वासन हे बहुविधके, कंचन कांसा पितळ रुप। भाग्य बडे एह भाजनके, जामहि जमे जदुभूप ॥४६॥ अबखोरा कटोरा कळसिया, अरु भरे निर्मळ नीर। पुन्य बडे एह पात्रके, ज्यासे जळ पिवे बळवीर ॥४७॥ ले लवींग सोपारी एळची, अरु काथा चुना पान। धन्यधन्य एह मुखवासकुं, भावे भखे भगवान ॥४८॥ पर्यंक हे बहुपेरकी, खाट पाट अरु पलंग। धन्यधन्य सोही सेजकुं, ज्यां सुवतहे श्रीरंग ॥४९॥ सुंदर सेज समारी सुमेंने, बिछोनां अचल बिछाय। धन्यधन्य हे सोही

१ सुवर्ण. २ कुंभार. ३ वायु. ४ अग्नि. ५ पुष्प.

जनकुं, जेहि तलांसतहे पाय ॥५०॥ सूई उठत जब सेजसे, अरु आळस मोडी अंग। लइ लोटा मुख धोवही, सब पे'रे बसन सोरंग ॥५१॥ वसन सुंदर बहुविधके, सोहे सोरंगी सुरवाळ। जामा पे'रे जरियानके, चळकत वाकि चाल ॥५२॥ अरु कमरे बांधे कसिके, दोपटे शाल दुशाल। शोभत सुंदर शिर उपरे, शुभ सोनेरी सुफाल ॥५३॥ वस्त्र हे बहु विधविधके, गिनत परत नहि पार। धन्यधन्य पट सोही पेखीये, जेहि पे'रे प्राण आधार ॥५४॥ रंगरंग हे बहु रीतके, नील पीत श्वेत अरु लाल। कसुंबा किये क्या कहुं, हेवाके भाग्य विशाल ॥५५॥ कै केशर कसुंबी रंगके, रंगे हे वसन अमोल। जाकुं पे'रे जगपति, ताहि न आवत तोल ॥५६॥ सुवर्ण रुपा कोय सम नहि, भयेहे जाके भूषण। धन्यधन्य सोए धातुकुं, पे'रे हे प्राणजीवन ॥५७॥ वेढ विंटी करमुद्रिका, पोंची अंगुठी पांण। बाजु काजुं कनक कडां, धन्य पे'रे श्याम सुजाण ॥५८॥ कनक कुंडळ दो कानमें, त्यांहां तंगल तोरा तार। सुवर्ण मुगट शिर उपरे, धन्यधन्य धरे मोरार ॥५९॥ कनककी माळा कंठमें, कटिदोरो किये कंचन। पाये पंजनियां पेखके, जोइ मोहित हे जन ॥६०॥ धन्यधन्य एहि धातुकुं, पे'रे हे पुरुषोत्तम। अवर भूषन अनेक हे, सो नावत वाके सम ॥६१॥ वसन भूषण विधविधके, पे'रेहे प्राणआधार। चढे वाहन हरि चोंपशुं, अश्व भये असवार ॥६२॥ गज हुकितो गनती नहि, हे कदलि वनमें क्रोड। जापर बेठे जगपति, होय न वाकि कोउ होड ॥६३॥ बाज हे बहु विधके, हेउ वाकि जात अनेक। हरि चढे जो हय उपरे, वाके सम नहि एक ॥६४॥ रथ वहेल अरु पालखी, हे शकट सोय अनूप। ओहि वाहन भाग्य वखानिये, ज्यां बेठे जदुभूप ॥६५॥ विधविधके वाहन उपरे, चढेहे चतुरा राय। देने आये दरशनकुं, वनमालि सो वनमांय ॥६६॥ बहु विधविध छाया वनकि, सो कहेते नावत पार। धन्य आंबा एह आंबली, जांहां बेठत हे मोरार ॥६७॥ सिंहासन सोय सोयामने, सजे गादी तकिया मेल। बिछाये हे विधविधके, आय बेठे हे अलबेल ॥६८॥ ओर आसन विध अनेक हे, रची बेठत राजा राण। ताके तोले तेह नहि, ज्यां बेठे हे श्याम सुजाण ॥६९॥ जुथजु-

थ मिले बहु जनके, निरखत नयणे नाथ। आनंद आयो अति अंगमें, सबेहि भये सनाथ ॥७०॥ मनुष्य मुलकमें हि बोत हे, वाका वार नहि पार। जेहि निरखत हे जगदीशकुं, धन्यधन्य तेहि नरनार ॥७१॥ पूजा विधविध पेरकी, करतहे कर जोड । धन्य जीवत तेहि जनको, करतहे पूरे कोड ॥७२॥ चंदन चरची ले चंपको, कर कंठ आरोपत हार । अगर धूप अरु आरती, उतारत वारमवार ॥७३॥ अतिप्रसादी बहुपेरकी, लावत भरभर थाळ। हरिजन जमावत जुक्तशुं, जीमतहे दीनदयाळ ॥७४॥ देत प्रसादी हरि दासकुं, हेत करी हरि हाथ। जेहि कण प्रसादी कारणे, अज शिव भये अनाथ ॥७५॥ मिली मुक्तपुरुषकी मंडळी, निरखत भरभर नेण। सनमुख देखत श्रीहरि, श्याम सुंदर सुखदेण॥७६॥ जोगी वियोगी हे बहु जक्तमें, उदर भरत अनेक। मिले हे जाकुं महाप्रभु, ताहि समो नहि एक ॥७७॥ त्यां हेत करी पूछही, प्रश्न उत्तर प्रसंग। संत सुनत हे सब मिली, पळपळहि जामत रंग॥७८॥ हे संवाद बहु संसारमें, बोलत बकबक बोल । संत हरि संवाद सम, तेहि क्युं आवत तोल ॥७९॥ भट पंडित त्यां भेळे भये, करतहे कथा उचार । सुनत जाकुं श्रीहरि, ओरहि संत अपार ॥८०॥ पंडित पार नहि पेखिये, ठरेहे ठोरमठोर। श्याम समीपे जो रहतहे, वाके सम नहि ओर ॥८१॥ सुंदर फूल सोयामणे, हेते करत बहु हार। पूजा करन पगभर खडे, जोडे कर नरनार ॥८२॥ दिल देखी प्रीति दासकी, हेत करी हरि लेत। कोयक पे'रे हरि कंठमे, कोइक वाकुं ले देत ॥८३॥ पुष्प तो हे बहुपेरके, पिखि जीय पचरंग। सुमन सोही सोयामने, जो अरपे हरिके अंग ॥८४॥ तोरा गजरा अरु पोंचियुं, हैयेहे हार अमूल। दोनुं काने कुसुम देखिये, शोभत सुंदर फूल ॥८५॥ ओरतो पोहोय अनेकहे, कामीके आवत काम। पुन्य बडे ओहि पोहोयके, पे'रे सुंदर श्याम॥८६॥ कुसुममाळा बहु कंठमें, पे'रे श्याम सवाग । निरखत सब मिली नाथकुं, गावत गुनिजन राग ॥८७॥ गान तानकी गनती नहि, तोरत बहुविध तान। धन्यधन्य ओही रागकुं, जाहि सुने भगवान ॥८८॥ वाजिंत्र हे बहुविधके, घा वाये ते घस बोल, वाजतहे व्रजराज त्यांहां, ताकि ना-

वत कोय तोल ॥८९॥ जेहजेह गुनहे जेहिमें, तेहितेहि आवत काम । अवगुनकी एसी सही, ना पूछत कोहु नाम ॥९०॥ एसा गुन आयो नहि, जाते रिझत राज । अब पडे रहे दरबारमें, पेट भरनके काज ॥९१॥ अब देखी सुखमय ओरको, हैये न कीजिये होंस । एसो गुन नहि आपमें, तो दिजे किनकुं दोष ॥९२॥ जाही कहुं जगदीशकुं, तमहि भये गुण ग्राम । जेही गुनहीन जनहे, इनकि बडी अभाग्य ॥९३॥ अरु ऐसी अनादि रीतहे, के भयी अब मेरे भाग । भला जुं होयतो काहा भया, अबतो करियो त्याग ॥९४॥ दीनबंधु दरबार सुनी, मैं आयो हुं महाराज । अधम उद्धारन आप हो, नाथ गरिबनिवाज ॥९५॥ मोटी नजर करी मे'रकी, देखोहो दीनदयाल । श्रीसहजानंदके राज्यमें, कहिक निर्भय कंगाल ॥९६॥ ठाकुर तम ठिकही करो, नहि दुखहे सुख शिर । मेरा मन अधिरिया, धरत नहि सोय धीर ॥९७॥ अब अवगुन मेरा आप तमे, देखो नहि ज्युं दयाळ । अर्भक करे अपराधके, तौ बाप तजत नहि बाळ ॥९८॥ उदरमें अपराध अति, बहुविध करही बाळ । मात न लावत मनमें, करत प्रीते प्रतिपाळ ॥९९॥ अब कृपानिधि एसी करो, करत हुं करभाम । लहि बडाइ आपकी, सुख दीजिए अब श्याम ॥१००॥ सुखसागर तम श्याम हो, कृपालु सुखके कंद । हो नाथ निष्कुलानंदके, सुखनिधि सहजानंद ॥१०१॥ इति श्रीमदेकांतिकधर्मप्रवर्तकश्रीसहजानंदस्वामिशिष्यनिष्कुलानंदमुनिविरचितगुणग्राहकग्रंथः समाप्तः ॥

श्रीस्वामिनारायणो विजयतेतराम् ।

श्रीनिष्कुलानन्दमुनिकृत—

काव्यसङ्ग्रहे

हरिविचरणम् ।

सोरठा—मंगळरूप महाराज, राजाधिराज करुना करी । निजजन हितकाज, आज राज मन मे'र धरी ॥१॥ सबके उपर जेहि श्याम, धाम अनंतके जेहि धनी । सो प्रभुजी पूरन काम, ज्याकि मोटप्य नव जात गनी ॥२॥ सो पूरन पुरुषोत्तम, प्रगट भये जनहित हरि । ज्याकुं निगम कहे अगम, सुगम सो हे नरतन धरी ॥३॥ अक्षरपर अविनाश, जास प्रकाश आ जक्त रये । सो करन कळिमळ नाश, मनुष्याकार मोरार भये ॥४॥ दोहा—ऐसे श्रीघनश्यामकुं, वंदु वार-मवार । हरिविचरन हरिकथा, कहुं अब करी विस्तार ॥५॥ सुंदर देश सरवारमें, छपिया छबिको धाम । द्विज धर्मभक्ति सुवन, प्रगटे श्रीघनश्याम ॥६॥ चोपाई—प्रगट भये प्रभु पूरन चंदा, निज जनके उर देन आनंदा । कपटि कुटिल कुकर्मि कुमति, ईनकुं सुख रहो नहि रति ॥७॥ पापी पाखंडी परत्रिय रता, परद्रोही परधनहरता । ऐसे दुष्ट देखिके दयालु, करी करुना भये प्रगट कृपालु ॥८॥ सुभग देश सरवारके मांई, गाम नाम हे छपिया त्यांई । तामें द्विज बसे सरवरिया, परम पवित्र भावके ज्युं भरिया ॥९॥ पांडे हरिप्रसाद पूनिता, तिनकी पत्नी बाला पतिव्रता । धर्मवान दोवुं दंपति देखी, भक्ति वैराग्य ज्ञान विशेखी ॥१०॥ तिनके सुवन प्रगटे बहुनामी, शिव ब्रह्मादिक सबके स्वामी । संवत अढार बरष साडत्रिशा, चैत्रशुदि नौमिकी निशा ॥११॥ दश घटिका जाते जगदीशा, प्रगट भये सुर नर मुनिईशा । अधर्मसर्ग उत्थापन काजा, धर्मसर्गको

स्थापन राजा ॥१२॥ बहुत जीवकुं करन भवपारा, आये आप सबके आधारा। संत सुधर्मी शुभमति वारे, एहि सब जन भयेहे सुखारे ॥१३॥ दंभि दुष्ट दगाके करता, ईनके उर भये बहु बरता। बिन बहनी जरत पटपासा, तेसेहि जरी मरत अदासा ॥१४॥ संत सुखद दुःखद दुरमति, धरे घनश्याम नाम शुभ अति। केतनेक दिवस रहे एह गामा, पिछे आये अयोध्या धामा ॥१५॥ तहां रहेहे कितनेक दन, पीछे त्यांसे चलिहे जीवन। जन्मतें भये बरस एकादशो, तेहि दिनसें भुवनसें निकसे ॥१६॥ दोहा—घर तजी घनश्याम हरि, लैहे बनकि बाट। स्नेह तजी संबंधीको, चलिहे बरनिराट ॥१७॥ चोपाई—बहोत दिवस फीरे बनमांई, देखे शोभा सो बरनी न जाई। सर सरिताके निर्मळ वारी, गिरि गहर अति सुखकारी ॥१८॥ पशु पंखी बोलत बहुभाती, करत परस्पर शब्द सुहाती। सो सब सूनत दीनदयाळा, फिरत बनमें धर्मप्रतिपाळा ॥१९॥ फिरता फिरत विते दिन बहु, देखेहे बन गिरि शोभा सहु। पिछे आये मुक्तनाथ मांहि, रहे चारू मास आपे त्यांहि ॥२०॥ त्यांसे आयेहे बुटोल नगरे, महादत्त भगिनी मायाजीके घरे। भगिनी मायाका करी कल्याना, त्यांसे चलिहुं श्याम सुजाना ॥२१॥ मिले गोपाळयोगी बनमांही, वरस एक रहे पोते त्यांही। योगकळा सब शीखवी आपे, शिखि गोपाळयोगि निष्पापे ॥२२॥ इनको काज करिके महाराजा, चले बहुत जीव तारन काजा। त्यांसे आदिवाराह तीरथा, कोटिकोटि जन हरन विथा ॥२३॥ एहि तीरथमें जन ज्यो रहेहे, तिन सबनकुं दरशन भयेहे। पिछे त्यांसे चलिहे सुजाना, शिरपुर आये आपे भगवाना ॥२४॥ शहेर शोभा कछु बरनी न जाये, सिद्धवल्लभ हे तिनहीको राये। सिद्ध सेवामें अति अनुरागी, चातुर मास रखत देख त्यागी ॥२५॥ त्यां बसे हरि प्रावृट ऋतु, देखाव्ये संत असंत अनंतु। त्यांसे चलिहे आप महाराजा, नवलखा परवत देखन काजा ॥२६॥ त्यांहि नव लख योगीके वासा, गयेहे आप उनहीके पासा। रहे तीन दिवस हरि त्यांही, आये बालवाकुंड तीर्थमांही ॥२७॥ तेहि स्थळमें रहे दिन तीना, तीर्थवासीकुं दरशन दिना। त्यांसे चलि गंगासागर आये, त्यांके रहे-

नार दरशन पाये ॥२८॥ अति त्याग वैराग्य असंची, त्यांसे चलिके खाडी उल्लंघी । कपिलाश्रमे आये सुखसिंधु, पक्ष तिन त्यां रहे दीनबंधु ॥२९॥ त्यांसे आये पुरुषोत्तमपूरी, देखे दुष्ट अति मति दूरी । सोतो परस्पर लडीमुवा, हरिइच्छासे असुर नाश हुवा ॥३०॥ मुवे असुर अति अघवंता, ताकुं देखी चलि भगवंता । आदिकुरमें आये अविनाशी, निरखी निहाल भये त्यांके वासी ॥३१॥ त्यांसे चलि मानसपुर आये, सत्यव्रत नाम हे जीनको राये । देखी त्यागि वरनीको वेषा, परिवार जुत भयो शिष्य नरेशा ॥३२॥ ताको करी कल्यान महाराजा, पिछे चले राजअधिराजा । त्यांसे आये व्यंकटाद्रिये, दिये दरशन सबकुं हरिये ॥३३॥ शिवकांचि विष्णुकांचि जोई, आये श्रीरंगमें निरमोई । ऐसे फिरत अवनि अविनाशी, दुष्टदमन संतन सुखराशी ॥३४॥ दोहा—ज्यांज्यां विचरे जगपति, भूमिपर भगवान । त्यांत्यां जीव जेहि मिले, तिनको भयो कल्यान ॥३५॥ जाने अजाने जेहि जन, निरखे नयने नाथ । सोहि सनाथ सब भये, होये न कबहुं अनाथ ॥३६॥ चोपाई—पिछे सेतुबंधरामेश्वरे, आये नाथ त्यां आनंदभरे । देखे सुंदर जाग्य सुहाई, रहे कांयेक दिन आपे त्यांई ॥३७॥ पिछे त्यांसे चले महाराजा, आये श्रीहरि सुंदरराजा । भूतपुरि त्यांसे कुमारिकन्याये, पद्मनाभमें प्रभुजी आये ॥३८॥ जनार्दन अरु आदिकेशवे, चलेहे मलियाचळ देखवे । पंढरपुर जनावाद जगपति । त्यांसे दंडकारण्य करी गति ॥३९॥ पिछे पधारे नासकपुरमें, अति उत्साह भरे हरि उरमें । तापी रेवा मही साभरमति, एही उल्लंघी आये प्राणपति ॥४०॥ भीमनाथ आये भगवाना, बहुत जीवको करन कल्याना । त्यांसे चले हरि धिरेहि धिरे, आये गोपनाथ सिंधुके तीरे ॥४१॥ त्यांसे आये हे गुप्तप्रियागे, अति कर्ष भयोहे तन त्यागे । पिछे आयेहे लोढवे गामे, तिन मास रहे प्रभु तामें ॥४२॥ पिछे आये मांगरोळय शहेरा, बहुत जीवपर करी हरि महेरा । देखी भूमि पवित्र पुनिता, कछुक मनोरथ मनमें किता ॥४३॥ अन्नको क्षेत्र बंधाव हुं आंहि, ऐसे संकल्प करे मनमांहि । त्यांसे प्रभुजी लोज्ञ पधारे, सबहि जनकुं हरख वधारे ॥४४॥ त्यांहि बसतहे स्वामिके संता, त्रिये धनके त्यागि अत्यंता । तामें

मोटेरे मुक्तानंदा, सब संतनकुं देत आनंदा ॥४५॥ तेहि गाम बाहिर वावडी, बेठे नाथ तिहां दोउ घडी । स्वामिके संत एक तियां आये, करी विनय लाये जगो मांये ॥४६॥ त्यांहि आयके बेठे बहुनामी, संत सब बेठे शिर नामी । पूछन लागे परस्पर बाता, केहे एकएकके विख्याता ॥४७॥ सुनिहि संत वचन भये राजी, कयेहे संत सो मिले मोय आजी । कहे हरि रखो तो रहुं आंहि, ओर ठोर मन मानत नांहि ॥४८॥ संत कहे बडे भाग्य हमारा, जो रहना होय नाथ तुंमारा । नाथ कहे हम रये तुम संगा, ऐसे हरि करी रये उमंगा ॥४९॥ दोहा—रये लोझमें साधु संगे, सुखसिंधु घनश्याम। त्याग वैराग्यकी वारता, करतहे आठुं जाम ॥५०॥ इति श्रीनिष्कुलानंदमुनिविरचिते हरिविचरणग्रंथे प्रथमो विश्रामः ॥१॥

दोहा—कितनेक दिवस त्यां रहे, संतसंगे सुखधाम। पिछे चलेहे महाप्रभु, देखन गामोगाम ॥१॥ चोपाई—सोरठ देशमें फिरे सुखकारी, कहुं सो गामके नाम विचारी । काणक गाम माळियामें आये, ज्यांहि भक्त वसत मनभाये ॥२॥ कालवानि गाम अगत्राई, ज्यां रहत भक्त परवतभाई । केशोद गाम गाम हे मडडा, ज्यांहि भक्त जेठामेर बडा ॥३॥ गाम मांगलुं अरु आखा गामे, आये हरि नरसिंह द्विज धामे। पीपळागामे आये सुखकंदा, ज्यांहि मिले स्वामी रामानंदा ॥४॥ नावडा गाम मेघपुर आये, ज्यामें द्विज बहुत जीमाये। त्यांसे मानावद्र आये महाराजा, ज्यां हरिजनको बहोत समाजा ॥५॥ मीतली पाडोदर ज्युं पंचाळु, सील माधवपुर गयेहे दयाळु । समेघा सुत्रेज गाम वनथली, भक्त कल्याने भक्ति करी भली ॥६॥ जीरनगढ आये जगदीशा, भव ब्रह्मा सब अमरके ईशा । तियां मनमें युं धारे महाराजा, करनो मंदिर श्रीकृष्णके काजा ॥७॥ सत्यसंकल्प असत्य न होई, बांधेहि धाम जाने सब कोई । एक दिन आप गये कुंतियाना, देवडे गयेहे श्याम सुजाना ॥८॥ भाडेर गाममें भक्त हे भारी, झिंझरि आये आपे सुखकारी । जमुनावड पुर हे धोराजी, देखी भक्त भये मन राजी ॥९॥ फनेनि सांकळी प्रवडि गुंदाळुं, जेतलसरमें आये दयाळु । जेत-

पुर अरु गालोल गामा, भक्त हेत त्यां गये सुखधामा ॥१०॥ रबा-रिकुं रानपुर मोटे, गोरवियाळी गये लुंनाकोटे। जे जेह गाम गये रये राते, ते तेह गाम में कछे न जाते ॥११॥ दोहा—एहि भांति हरि विचरे, भूमिपर भगवान। दई दरशन आपको, कर्यो बहुको कल्यान ॥१२॥ नाघेर बसे बालाकमें, भक्त अति भाविक। घनश्याम फिरे गो'लवाडमें, सो कहुं करी विवेक ॥१३॥ उना सिमर भटवदरं, बारपटोळि आये श्याम सुंदरं। गाम राजुला बसेहे बावेरे, आये गाम घाणले एह फेरे ॥१४॥ मेरियानां गोरडका गामा, गाधकडे होई चले सुखधामा। पिठवडिमें पधारे प्रभुजी, एह भक्तकी भक्ति अति रजी ॥१५॥ मवा पेथलपुर तलाजा, गये सिहोर राज अधि-राजा। भावनगर उमराळे आये, राजपीपळे भक्त मन भाये ॥१६॥ गाम गढाळिमें भक्त भलेरे, प्रभु पधारे तिहां बहुवेरे। गाम बना-ळि शुंदाळा गामा, मालपुरामें रहे चउ जामा ॥१७॥ आये आसो-दर गाम रळियाने, रहे गढडे सोहे जग जाने। वेली पवित्र अति हरिजन, रहे त्यां भाव करी भगवन ॥१८॥ करे बहोत समैया त्यां मेळे, भये भक्त संत त्यां भेळे। दई दरश स्परश दयाळे, किने संत बहुत सुखाळे ॥१९॥ आप सामर्थि बावरी अपारा, किये अनंत जीवके उद्धारा। त्यांसे चलि फिरे जेह गामा, सुनहो सबे कहुं तिनके नामा ॥२०॥ दोहा—कहुं काठियावाडके, सुंदर गामके नाम। ज्यांज्यां विचरे जगपति, सुखद सुंदर श्याम ॥२१॥ चोपाई—खोपा-ळा लाखनका गामा, अडताळा बनोठ गयेते श्यामा। उगामेडि गाम निंगाळा, निर्खि नाथ जन भयेहे निहाळा ॥२२॥ पीपळीया इगोराळामें आई, ताजपर सुरके सुखदाई। सरवई झिंझावदर रये हे, केरिये नसितपुर गयेहे ॥२३॥ चाडा गाम अलमपुर बळे, पचे गामादि फिरेहे सगळे। रोइसाळा पाटना पानवि, रतनपुर गये कहे कवि ॥२४॥ झगराळा गाम कहिये कारियानी, तियां प-धारे प्रभु सुखदानी। भक्त भाविक बसे जियां सारे, एहि गाम प्रभु-जीकुं प्यारे ॥२५॥ लाठिदड गाम समढियाळु, कुंडळमें पधारेहे दयाळु। शे'र बरवाळे बहुनामी, आये सतसंगी हित स्वामी ॥२६॥ रोझिद बेला सापर गुंदा गामे, गाम खांभडा पधारेहे तामें।

सारंगपुरमें सुंदर श्यामे, बहुत लीला त्यां करी सुखधामे ॥२७॥ बगड जालिला सुंदरियाना, अनियालि सांलासर करे साना। चंद्र मोरसिया वागड बडभागी, जियां पधारेहे श्याम सुबागी ॥२८॥ भेंसजाळ्य लुये करी लीळा, बहुत संत त्यां भयेहे भेळा। नाथ रहे नागडका मांई, भक्त सुरा निरखि हरखाई ॥२९॥ गाम कोरडा सुदामडा सोई, गाम गांराभडि पाळियाद जोई। कानियाड बोडि रु रेफडा, अलाउ बोटादमें भक्तहे बडा ॥३०॥ नागलपुर भीमडाद गामं, सुखपुर रहे संत संगे श्यामं। गोरडका सरतांनपुर सोइ, कंधेवारिये गयेहे निरमोइ ॥३१॥ पिपरडि मोतुंका हाथसनी, सोमनाथ भोयरे गये सुखधनी। कडुका अनियाळि काळासरं, जसदन गयेहे श्याम सुंदरं ॥३२॥ कोटडा रायपुर गोखलाना, वांकिया वासिके करेहे कल्याना। गाम खंभाळा भडलि केराळा, त्यांहि पन गयेहे दयाळा ॥३३॥ रामपुर अरु मांडवधारा, वावडि गयेहे प्रान आधारा। करियाना निलवला नडाळुं, पिपलिये पधारेहे दयाळुं ॥३४॥ देरडि गाम सरतान पुरमें, रहि रात चले हरि भोरमें। ऐसे अवनि अटन करिके, दइ दरश तारे जननीके ॥३५॥ दोहा—ज्यांज्यां विचरे जगपति, सहजानंद सुखखान। त्यांत्यां तारे जीवकुं, देइके दरशन दान ॥३६॥ आप अटन अवनि कीये, सुखसिंधु घनश्याम। हरि विचरे हालारमें, कहुं तेहि गामके नाम ॥३७॥ चोपाई—आटकोट आये अविनाशी, सतापुर गये सुखराशी। गाम चंधिया मांडवे बहुनामी, दियेहे दरशन दासकुं स्वामी ॥३८॥ गाम सिसांग मोवैया मांई, आये गोंडळ श्याम सुखदाई। गाम गोमटा विरपुर डये, उमरालि धोलीधारमें गये ॥३९॥ कंडोरडा दुधिवद्र दयाळुं, झांझमेर गयेहे कृपाळुं। उपलेटा जाळिया गणोदे, भायावद्र आये मन मोदे ॥४०॥ मुलेला राजवड सनोसरा, कालवडे लन जादव खरा। पिपलिया वडा खिरसरा, राजकोटसें गयेहे खोखरा ॥४१॥ पडासून सरधार सुखदाई, आये हरि उमराली मांई। कुंवनि भाडला राजपरं, खांभे आयेहे श्यामसुंदरं ॥४२॥ इति श्रीनिष्कुळानंदमुनिविरचिते हरिविचरणमंथे द्वितीयो विश्रामः ॥२॥

दोहा—धन्यधन्य भाग्य ए भूमिको, धन्यधन्य जन मनजित।

देखी ऐसेहि दासकुं, हरि फिरतहे तेहि हित ॥१॥ चोपाई—पिठडिया गाम वेरतिये, धुतारपुरमें प्रभुजी रिये । मेडि मातलि मोडामें पधारे, जनके मनमें आनंद वधारे ॥२॥ अलैया शेखपाट वाडामें, आये वालम वनथलि गामे । झलुके वास आये अविनाशी, तमाचिरोन गये सुखराशी ॥३॥ जाळिया गाम ध्रोळमें महाराजा, बांगावडि गये भक्तके काजा । हडियाना चावडि जोडिया, भादरेमें मास एक रिया ॥४॥ माधापुरसे गयेहे आमणे, दिये जनकुं सुख जात न वरणे । कोठारीया भेला पिपलिये आये, निजजन मन अति हरखाये ॥५॥ मोरबि माथग वेजलके गिये, खाखरेचिसें मालिये रिये । कछ वागडके फिरे हरि गामा, कहुं पावर अबडासेके नामा ॥६॥ तुंना माथग चंधिया मोक्षारे, प्रभु पधारेहे शेहेर अंजारे । गाम खोखरा मानुं माधापरे, नाथ पधारेहे भुजनगरे ॥७॥ भुजनगरमें रहे बहु दन, देई दरस किये जन मगन । त्यांसे गये मानकूवा कुडकी, देखी प्रीत अति त्यां जनकी ॥८॥ सांमतरा देसलपुर दयाळा, आप न जिमे जिमाये मराळा । गाम वधोन मजल मगवांना, तियां पधारे ते आप भगवाना ॥९॥ गाम रुवा अरु गाम मोथाळा, जनहित फिरत जनप्रतिपाळा । गाम बेटा भांगाकि भलाइ, ज्यांहि पधारे श्याम सुखदाइ ॥१०॥ धूफि गाम शहेर हे तेरा, जियां किये हरि बोहोत बसेरा । काळातलाव नलिया पिपरडी, कोकडावमें रये एक घडी ॥११॥ गाम सांघाण नुघातडमांइ, गये कोटडिये आप इच्छाइ । गाम रतडिया कहुं लायेजा, तियां पधारे ते राज अधिराजा ॥१२॥ गाम गोधरा डोण्यमें दयाळा, दई दरश जन किने सुखाळा । शेहेर मांडवी गाम सेरडी, प्रभु पधार्ये माने धन्य घडी ॥१३॥ जरफरा गाम गाम समाघोघा, दिने जनकुं त्यां आनंद अमोघा । गाम मुदरा गजोड पुनडि, तियां गये हरि करी बात बडि ॥१४॥ गाम केरा बंदरा बळधिये, त्यां जइ जनकुं मगन किये । रामपुर गोंडपुर गामा, त्यांसे चांद्रानि आये सुखधामा ॥१५॥ कोटडा नवा गाम दुधइ, हरिजन हित फिरत हरि मई । धमडका सिकरामें सधाये, अचाउमें भक्तके मन आये ॥१६॥ कंथकोट चोबारि रयेते, मनफरे गाम महाराज गयेते । पां-

कडसर हमिरपुरमें, आये पाये जन आनंद उरमें ॥१७॥ आधुइ सापर आव्येसर ज्युं, त्यांहि गये रहे आनंदभरज्युं । गाम भीमासर नारायणसरि, झंगि गाममें गयेते हरि ॥१८॥ वांढिया कंटारिया चितरोडे, त्यां हरि फरी दुष्ट मान मोडे । पिपली गाम किडिया नगरं, तियां गये प्रभु सुखसागरं ॥१९॥ सांतलपुर गाम गोतरके, मुझपुर गये आनंद भरके । ऐसे अवनिमें फिरे अविनाशी, संत सुखद श्याम सुखराशी ॥२०॥ दोहा—रामपुर रातोजमें, पधारे ते नाथ । विजापरडे आयके, कियेहे जन सनाथ ॥२१॥ सौभिर देशाके सुंनिये, सुंदर गामके नाम । निजजनके हित नाथजी, फिरतहे श्रीघनश्याम ॥२२॥ चोपाई—हरिजन हित आये हळवदा, निरखी निजजन पाये मन मुदा । मानसरमें आये निरमोइ, आप एकाएक संग नहि कोइ ॥२३॥ ढवान खारवा भद्रेसरि, देवचराडि पधारेतें हरि। डुमानां एक गामके नामा, तियां गयेते श्रीघनश्यामा ॥२४॥ ध्रांगधरा अंकेवाळिया गाळा, मेथान आयेहे दीनदयाळा । मूळि जायके मनमें युं धारे, इयां मंदिर होय एक सारे ॥२५॥ ऐसे मनोरथ कियेहे मन, में नहि करेंगें सो जन । लिबलि सायला मेनापर रये, सासका करमड चूडे गये ॥२६॥ वढवान रु मेमका सियानी, भल गाममें आये सुखदानी । पलालि परनाला नागनेशा, कंथारिये आये सुरमुनिईशा ॥२७॥ अडवाळ्य बरोल्ये बहुनामी, गिये लिंबडिये समर्थ स्वामी । गाम समला लालियाद बोडाना, गाम ताविये रहे भगवाना ॥२८॥ गाम देवळिया कठेचि कयेहे, एहि गाममें महाराज गयेहे । कमेजला रामगरि कहाये, कडुके सारिये चिखले आये ॥२९॥ राजपुर मेलासना मछियावे, मानकोलप मोडासर विछीयावे । तियां पधारे ते प्रभुजी आपे, देइ दरशन जन दुःख कापे ॥३०॥ ददुका सापर रु सियाल्ये, दिये दरशन कांनोतर दयाळे । हडाला समानि सरगवाळा, तियां गयेहे जनप्रतिपाळा ॥३१॥ वेजलका जाखडा बोरुं दोइ, वारना वटांमन आये हरि सोइ । रायेपुर कउका कयेहे, पिसावाडा वउठामें गयेहे ॥३२॥ धोळका कोठ्य गनेस धोळके, तियां रहे हरि एकांत खोळके । चरोडा गाम बावले बहुनामी, त्यांसे पिछे चले समरथ स्वामी ॥३३॥

गाम चडला चोडे घनश्याम, रहे त्यांहि हरिजी चउ जाम । गाम कुंवार्य सांनंदे सुखकारी, मनीपुरमें आयेहे मोरारी ॥३४॥ नेलतलाव रु कहुं कासंदरा, फिरत करत हरि पावन धरा । गाम अरणेज जुवारदे जगपति, देखतहे निजभक्तकि भगति ॥३५॥ दोहा—भाखुं गाम अब भालके, ज्यां विचरे हरि आप । दैदै दरशन दानकुं, कियेहे जन निष्पाप ॥३६॥ जैसे भक्त हे भालमें, तैसे नहि हे क्यांइ । सेवा करन हरि संतकी, अति श्रद्धा मनमांइ ॥३७॥ चोपाई—पोलारपुर परखडि पुन्यवंता, जियां रये रजनी भगवंता । गाम चोकडिमें रात रहेते, सब लोककुं दरशन दियेते ॥३८॥ सापर सारेख मिदानां गामा, जियां हरि करेते विशरामा । नावडा गामके भक्त हे नकि, प्रभु आये देखि श्रद्धा ईनकी ॥३९॥ गाम बाढेला लेके लुनधरे, प्रभु पधारेहे गाम सांगासरे । गाम ओतारिये आये अविनाशी, त्यांसे आये घोलेरे सुखराशी ॥४०॥ इति श्रीनिष्कुळानंदमुनिविरचिते हरिविचरणग्रंथे तृतीयो विश्रामः ॥३॥

दोहा—गाम घोलेरे आयके, दिये सबकुं दरशन । निरखी जन निजनाथकुं, मगन भयेहे मन ॥१॥ चोपाई—धन्य धन्य घोलेरा गाम, जियां भक्त रहत निष्काम । पंच व्रतपर प्रीत हे घनी, ग्रही टेक न तजे आपनी ॥२॥ ऐसें भक्त देखी भगवंता, भयेहे राजी आपे ज्युं अत्यंता । सतसंगी सब देखे शिरोमनि, संतकि सेवामें श्रद्धा घनी ॥३॥ ऐसे भक्त देखी भये राजी, बोलाये भक्त भाविक पूजाजी । सुनहो पूजाजी परम विवेका, आंहि मंदिर करिये कहुं एका ॥४॥ तामें बैठाये सुंदर मूरति, जो तमकुं होये वात ए गमति । तब बोल्या पूजाभाइ हरिजन, अंतरजामी स्वामि धन्यधन्य ॥५॥ एह घाट हतेमेरे हैये, सो तम कहे नाथ विन कैये । मनोरथ ए हे मेरा मनका, करी राखेते बोहोत दनका ॥६॥ एह देशमें संत न ठेरे, रहिके रात चलत सवेरे । जो करो मंदिर आंहि महाराजा, तो रहे सब संतको समाजा ॥७॥ युं कहि जोरे सबे जुग पानि, तब बोले प्रभुजी सुखदानि । सुनहुं सतसंगी भक्त हमारे, करि हुं मंदिर सुंदर सारे ॥८॥ ऐसे कहि मंदिर करावा, तामें मदनमोहन पधरावा । मदनमोहनजी बेठाये मंदिरमें, किया ए काज महाराजे

अचिरमें ॥९॥ मदनमोहन शोभत अतिअति, पासे बेठाई आपकी मूरति । एतने काम करिके महाराजा, । चले आपे राज अधिराजा ॥१०॥ गाम गोरासे गये गिरधारी, पिने त्यां जइ सुंदर वारि । सोढि आकरु कादिपुर भडियादे, आमलि नवागाम भोलादे ॥११॥ कमिताल कोठडिया सर्गवाळा, रतनपुर फेदरा रूपाळा । झिंझर गामे गये गुनवंता, संगे संघ हते बहु संता ॥१२॥ गाम खरडमें आयेहे नाथ, बोत घूसे जन जमांये निज हाथ । गाम गांफके हे भक्त उदारा, त्यांतो पधारे प्रभु बहुवारा ॥१३॥ पछम गाम पिपलि कह-तहे, भले भक्त ताहिमें रहतहे । कमियाळाकि कहुं क्या बडाई, वेर-मवेर ज्यां आये सुखदाई ॥१४॥ खसता खडोळ रोझके रयेहे, जसका गाम धंधुके गयेहे । ऐसे भालमें फिरे भगवंता, दई दरश बहु उद्धारे जंता ॥१५॥ दोहा—बाराभे बहु गाम हे, कहुं ताहिके नाम । जगजी-वन ज्यांज्यां गये, भये सो पूरनकाम ॥१६॥ चडोतरके चितवी, कहुं गनीके गाम । सोई जाग्य संभारिये, ज्यां गयेहे सुखधाम ॥१७॥ चोपाई—गळियाना वरसडे बहुवारा, गये दुधारिये प्रान आधारा । आडेवा बरोडामें बहुनामी, आये पुनादमें चांगडे स्वा-मी ॥१८॥ देथली लिंबासी गाम साहेला, तियां आपे गये अलबेला । ईंदरनज खानपुरमांइ, गाम गोलांने गयेते सुखदाइ ॥१९॥ मितली गुडेल गोराज्य गामा, बुधेजमां बहु किये विसरामा । गाम मोरज्य ऊंटवाळा खंभाते, बदलपुरमें रये हरि राते ॥२०॥ गाम देवाण गये अविनाशी, बोचासनमें रये सुखराशी । सेरडि झिलोड बामण-गामा, तियां पधारे ते सुखधामा ॥२१॥ गाम बोरसद अरु सुंदरना, वेरे पधारेहे अशरन शरना । देवरडा दावोल गाम गांना, तियां गये रये आपे भगवाना ॥२२॥ वलासन करमसद कैये, गाम जो-ळये सुंनाव सो लैये, धन्यधन्य वरताल्यके वासी, जियां बहुत र-हे सुखराशी ॥२३॥ किये समैया उत्सव अनंता, तियां मिले सत-संगी बहु संता । दिये दरश स्परश दिन राती, किये संत सुखी बहुभाती ॥२४॥ पिछे किये त्यांहि मंदिर तीना, तामें बेठाये अति मू-रति नवीना । बांधे धाम श्याम सुखकारी, करही दरशन बहु नर नारी ॥२५॥ जोजो जन दरशन करही, सोई जन भवफेरा न फर-

ही । सतसंगी संतकुं आपे कैये, ईयां आवना दोउ समैये ॥२६॥ रामनौमी प्रबोधनी एकादशी, विन तेडे त्यां आवना हुंलसी। ऐसे आगन्या करी हरि आपे, मानी लीनी सब जन निष्पापे ॥२७॥ पिछे पधारे प्रभु जेहि गामा, सुनो सबे कहुं तीनके नामा। गाम संजाया चांगा रु वळोटे, रोन्य आखरोल्य भक्त हे मोटे ॥२८॥ जेंडवेपरे प्रभुजी पधारे, नरसंडामें आनंद वधारे। कणझ-री बोरियावी जो कये, सामरखामें रात हरि रये ॥२९॥ पणसोरा उमरेठ डाकोरकुं, गये हरि त्यां देखेहे ठाकोरकुं । गाम थामना हिरंज चुणेले, तियां गयेते आपे अलबेले ॥३०॥ वरताल्यसे वारु-नि दिशमें, कहुं गाम हरिजन हे जिसमें । बांधनी गाम मेलाव्य पीपलाव्ये, तियां श्रीहरि बहुवेर आव्ये ॥३१॥ गाम पाळज आये भ्रंबोवाडे, देई दरश हरख पमाडे। तारापुर सोजीतरा सोई, रोन-ज कोठावी देखेहे दोई ॥३२॥ डालि मंगरोल्य मघारी परियजे, सं-जीवाडाका जन मन रजे। वसु अलंदरे गयेते महाराजा, गये मा-तरमें निजजन काजा ॥३३॥ शे'र खेडा रधवानज रये, गाम पला-ना उभानमें गये । तियां वसतहे बहु हरिजन, देखी अनघ त्यां कियेहे जगन ॥३४॥ अति सामर्थि देखाई त्यां श्याम, पिछे चले देखन जन गाम। गाम हाथरोली वनसर वासी, गये बिलोदरे श्याम सुखराशी ॥३५॥ नडियाद पिपलग पधारे, धामनोलिमें आनंद व-धारे। गाम टुंडाव पियज देगामे, दिये जनकुं दरशन श्यामे ॥३६॥ दोहा—ऐसे हरि फिरि अवनी, किनी चरन अंकित । सो धरापर जन हे, वाके भाग्य अमित ॥३७॥ चोपाई—गाम अरेरे गये सुख-सिंधु, मेमदावादमें आये दीनबंधु । गाम वडथल सुंज हे सारे, ऊडुसरमें प्रभुजी पधारे ॥३८॥ कठलाल्यमें आयेहे कृपाळुं, गये तोरने जन प्रतिपाळुं। आंतरोलि उंटडिये महादेव, तियां गये दे-वाधिदेव ॥३९॥ लुवाक्य सलकि घोडासरमें, रहे हाथरोली आनंद भरमें। कुना गाम अरु वांठवारी, तियां पधारेहे श्याम सुखकारी ॥४०॥ गाम मांकवा रु केशारा कहाई, हरिपुर गये संत सुखदाई। गाम गामडी मईजे महाराजा, आये विस चोसर जन काजा ॥४१॥

इति श्रीनिष्कुळानंदमुनिविरचिते हरिविचरणग्रंथे चतुर्थो विश्रामः ॥४॥

दोहा—धन्यधन्य ए भाग्य भूमिके, ज्यां विचरे जगतात । इनके सम एके नहि, कहुं मुखसें क्या बात ॥१॥ चोपाई—नेसपुर अरु नवागामे, श्रीहरि आप पधारेहे तामें । जेतलपुरमें जन पावन, तियां किये प्रभुये जगन ॥२॥ विप्र जमाये तियां बहुविधि, प्रभु परचा जनाये प्रसिद्धि । आप सामर्थी जनाइ जीवन, भक्तभयभंजन भगवन ॥३॥ गाम असलालिमें आयेहे आपे, गाम कमेंडे जन दुःख कापे । गाम हाथिजन कनभा कहेज्युं, त्यांहि हरि हेत करि रहेज्युं ॥४॥ गाम बेलाल्यकि हे बडि बाता, जियां पधारे प्रभु साक्षाता । गाम देगाम गमिजमें गयहे, वासनामांही वाल्यमजी रयेहे ॥५॥ खोखरा मेमदावादे महाराजा, त्यां जइ करे करनां ताजे काजा । अमदावाद आये अविनाशी, दुष्टदमन संतन सुखराशी ॥६॥ नरनारायन देवकी मूरति, करी मंदिर बेठाये बद्रिपति । शेहेरके ब्राह्मन सबकुं जमाये, किये समैया सो कह्यो न जाये ॥७॥ जीतके डंका दईके दयाळु, चलेहे नाथ जनप्रतिपाळु । कोटेसर मोटेरे मोरारी, ना'ये नाथ त्यां निरमळ वारि ॥८॥ अडाळजमें आयेते अलबेला, रहे रात त्यां छेल छबिला । उवारसद्य गाम ओला नामे, गये हरि रये रजनी ए गामे ॥९॥ गाम वडु वडसमें वालम, आये खोरज गाय नेति निगम । गाम पलियड डुंडालि तामें, नाथ आये करजीसन गामे ॥१०॥ गाम डांगरवा नारदिपुरमें, आये लांगनोज उगते सुरमें । मेउ गाममें भक्त भावसार हे, नामहे भुखन मन उदार हे ॥११॥ त्यांहि पधारे प्रभु करी प्रीति, देखी एह भगतकी रीति । विसई गाममें भक्त हे भारी, ना'ये डाभले निर्मळ वारि ॥१२॥ विसनगरकी बरनुं हुं बाता, जांहां पधारे ते जन सुखदाता । संत सहित शहेरमें पधारे । निजजन मन मोद वधारे ॥१३॥ गाम गुंज्यामें न रये गोविंद, गये वडनगर सुखकंद । वडनगरमें रये हरि राती, दीये सुख जनकुं बहुभाती ॥१४॥ दोहा—विचरत ऐसे वाल्यमजी, भूमिपर भगवान । देखत देश अरु गामकुं, जनहित जीवनप्रान ॥१५॥ चोपाई—गाम झुलासन उझामें आई, त्यां हरि संतकी मंडळी बोलाई । गाम अचठोर हे एक सारा, त्यांहि पधारे ते प्राण आधारा ॥१६॥ सितपुर जाई किये समैया, करे उत्सव सो जात

न कैया । किये धुन जामनीके जुग जामा, पिछे प्रभुजी पोढे सुखधामा ॥१७॥ पाटनमांहि परब्रह्म पधारे, निजजन मन मोद बधारे । गाम भकोडे गये भगवाना, दिने सबकुं दरशन दाना ॥१८॥ मेसानामें श्रीमहाराज आये, हरिभक्ते भावेशुं जिमाये । गाम बामनवे आये बहुनामी, करे रसोइ निजकर स्वामी ॥१९॥ गाम गेरिते गये गिरधारी, देखी भक्तको भाव अति भारी । गाम गवाडा विहार मेवासा, रहे रात आपे अविनाशा ॥२०॥ विजापुरमें बसे हरिजन, तियां गयेहे आपे भगवन । सिद्धपुरमें आये सुजाना, ऐसे फिरत कल्याना ॥२१॥ गाम नाम लाखरोडा सोई, प्रभु पधारे अनुइचा जोई । प्रांतिपुरमें प्रभुजी पधारे, बहुत जीवके काज सुधारे ॥२२॥ गाम मानसे आये अविनाशी, किये जन सुखी सुखराशी । गाम नादरिमें नाथ गयेहे, घडि दोयेक त्यांहि रयेहे ॥२३॥ गाम उनावे आये संतसंगे, जन जिमाये अति उच्छरंगे । कोलवडा एक गामका नामा, तियां गयेते सब सुखधामा ॥२४॥ धमासणाका भाग्य धन्यधन्य, जियां गयेते जगजीवन । आदरेजमें किये अन्नकोटे, थापे सदगुरु चारु त्यां मोटे ॥२५॥ अंबासनमें आये हरि आपे, दई दरशन जनदुःख कापे । गाम माधासुल गये मुकुंदा, निजजनकुं दियेहे आनंदा ॥२६॥ गाम नंदासन गयेहे नाथा, बहुत जीवकुं कियेहे सनाथा । करुनासिंधु गयेहे कुंडाले, कडी राजपुर देख्या दयाळे ॥२७॥ दोहा—जेहिजेहि गाम गये रये, कये तिनके नाम । रस्ताके कै रहि गये, सो न कये गाम नाम ॥२८॥ वरतालयसें दक्षिन दिश, गाम गुनके धाम । सो कहुं सुनियो सबे, ज्यां गयेहे घनश्याम ॥२९॥ चोपाई—गाम बाकरोल गये बहुनामी, सुंदर श्याम संतके स्वामी । आनंद गामे गये प्रानपति, देखी दुष्ट दाझे उर अति ॥३०॥ सांकरदामें आये सुखकारी, रहे रात भक्तभयहारी । शेहेर बडोदरे आये सुखदाता, कहुं कछुंक में ताहिकी बाता ॥३१॥ नृप प्रभु पधरावन काजा, आये सामैये गज बहु बाजा । गाजते बाजते घरुं पधराये, करे विनय परे प्रभुके पाये ॥३२॥ किनि पूजा षोडश प्रकारा, धूप दीप कर आरती उतारा । कर जुग जोडी कहत नरेशा, हम हे तुमारे कही नामे शिशा

॥३३॥ पिछे प्रभुजी आयेहे उतारे, आये दर्शने शहेर लोक सारे। बडेबडेके मोडेहे माना, अति सामर्थी देखाइ भगवाना ॥३४॥ तियां रये हरि दिन तीना, पिछे चले प्रभुजी प्रवीना। ज्यांज्यां गये जग आधारा, त्यांत्यां किये जीव भवपारा ॥३५॥ दोहा—ऐसे अटन अवनि करी, जगजीवन जन हेत। जेहि जन निरखे नाथकुं, सो जाय नहि जमनिकेत ॥३६॥ चोपाई—एकलबारे आये एक दंना, हरि फिरि करे पृथवि पावंना। गाम डभासे आये दयालु, लतीपुर पधारे कृपालु ॥३७॥ गाम पादरे आये पर ब्रह्म, नेति-नेति जाकुं कहत निगम। सरसवनीमें आये हरि आये, नाथ नि-रखीके जन सुख पाये ॥३८॥ गाम सोखडे गये सुखदाई, रहे रात एक हरि त्यांइ। गाम दोरामें आयेहे दयालु, भक्तवत्सळ भक्तप्रतिपालु ॥३९॥ गाम टंकारिये रये हरि राते, त्यांसे प्रभुजी चलेहे प्रभाते। गाम सितपर अळदर आये, हरिजनके मन अति भाये ॥४०॥ दोहा—परमारथ हेत कारने, फिरतहे गामोगाम। दूर निकट देश विदेशकुं, गनत नहि घनश्याम ॥४१॥ इति श्रीनिष्कुलानं-दमुनिविरचिते हरिविचरणग्रंथे पंचमो विश्रामः ॥५॥

चोपाई—पिछे प्रभुजी गये झाडेसरे, त्यांसे नाथ नर्मदा उतरे। माछीपुरमें रयेहे महाराजा, किये कृपा करी किरके काजा ॥१॥ रये चोकीमें रजनी जाम चारु, त्यांसे उठके चलेहे सवारु। त्यांसे आये गाम कोसाला, तापी सरिता उतरे दयाळा ॥२॥ रस्तुबागमें कियेहे उतारा, आये दरशने जन अपारा। सुरत शहेरमें आये सुखकारी, निरखी निहाल भये नरनारी ॥३॥ जे जन निर्खे नाथ नेनुं भरी, सोये अनाथ नोये पिछे फरी। जाने अजाने जोये अवि-नाशी, सो सब भये हरिधाम निवासी ॥४॥ ऐसी मूर्त्ति सुरतमें आई, करी लीळा जनमन भाई। धन्यधन्य ए भगतकी भक्ति, ज्यांहि पधारे आपे प्रानपति ॥५॥ दिवस सस तियां नाथ रयेहे, त्यांसें प्रभुजी पीछे गयेहे। हिरत फिरत देत दरशन जनकुं, देखत गाम पुर पत्तनकुं ॥६॥ दोहा—धर्मकुंवर धर्मपुरे, जानन किये विचार। एक मुमुक्षु जीव हित, तारे बहु नरनार ॥७॥ चोपाई—एक दिन हरि आयते उधने, निरखी लावो लियो जन मने। हार अपार

पहेराये नाथकुं, लाये मिठाई जमाये साथकुं ॥८॥ दियेहे दरशन जनकुं दयाळे, त्यांसे चले प्रभु प्रातःकाळे । खिलिमें प्रभु रये पो'र चारुं, त्यांसे श्याम चलेहे सवारुं ॥९॥ पनछ गाममें आये प्रानआधा, निजसेवक संत हेज्युं साधा । धन्यधन्य धर्मपुर धन, जियां बसत विवेकी हरिजन ॥१०॥ सत्य असत्य रु सार असारा, तिनकुं तपासी किये निरधारा । बोहोत मत पंथ भेख देखे, धन त्रिय त्यागी पुरुष न पेखे ॥११॥ शोधत शोधत मिले साचा संता, जीनकुं मिलेहे प्रगट भगवंता । सोई संतने करी बहु बाता, प्रभु बताये सहजानंद साक्षाता ॥१२॥ सोहि सुनके अंतर आंटी पारी, सोतो न उखरे किनकी उखारी । पिछे दरशकी तरस भई भारी, सोये पधारे घेरे सुखकारी ॥१३॥ निर्खी नाथ भई गद्‌गद गीरा, दोय नयनमें चलेहे नीरा । पिछे बोलाये नाथ करी हेता, तब तने बाई होइ सचेता ॥१४॥ लागी पाय विनय बहु कीना, राज्य महाराज में तुमकुं आ दीना । ऐसे सुनके बोले हरि तैये, राज्य हमारे स्वपने न चैये ॥१५॥ तुमही करो राज्य तुमारा । अंतरमें रखो प्रभुजी प्यारा, ऐसे कहि कयें त्यां समैये, त्यांसे वाल्यम वांसदामें गये ॥१६॥ दोहा—विविध भातकी वांसदे, हरि करिहे लीळा त्यांय । देइ दरशन सबकुं, प्रभु आये धर्मपुर मांय ॥१७॥ चोपाई—एक दिन आये अंकलेसरमें, रये रात त्यां आनंदभरमें । शेहेर भरोचमें आये भगवाना, दिने जनकुं दरशन दाना ॥१८॥ गाम नाम मोवा एक सारा, त्यांहि पधारेते प्रान आधारा । मोता गाम कोसंमडि कहेज्युं, जीतालिमे जगदीश रहेज्युं ॥१९॥ गाम सोमोर आये अविनाशी, जन कारन फिरत सुखराशी । गाम बगोसने आये सुखकंदा, केलोद गामे रयेहे गोविंदा ॥२०॥ दुवा गाममें बहु हरिजन, रही रजनी दिये दरशन । शहेर आमोद गाम केरवाळा, त्यांहि पधारे ते दीनदयाळा ॥२१॥ गाम कारेले रजनी रयेहे, भोज गाममें भगवान गयेहे । गाम गजेरा बडुं कावखांना, ज्यांहि रयेते श्याम सुजाना ॥२२॥ गाम पोकारिसें चले दयाळुं, मही उतरे दीन प्रतिपाळुं । गाम गाजने प्रभुजी पधारे, निर्खी नाथ जनम सुधारे ॥२३॥ गाम उमलाव्यमें हरि आये, सब जनके मन अति भाये । गाम रुंदाल्यमें रहे जेहि जन, निरखी नाथ सो भये

पावन ॥२४॥ ऐसे फिरतहे नाथ पृथवि, तारन जीव कारन कहे कवि। जो जो नजरे चडे नरनारी, सोई जात नहि जमके द्वारी ॥२५॥ गिनत गिनत गिने बहु गामं, ज्यांहि पधारेहे श्रीघनश्यामं। कथे केते रही गये घने, सबे संभारी केते नहि बने ॥२६॥ आस पास नहि अनुकरमे, कथे कछुक हरि फिरे जे धरमें । भक्त अभक्तके गाम सब बरने, हरिजनकुं चिंतवन करने ॥२७॥ ऐसे फिरी हरि आये गढडे, एह भूमिके भाग्य हे ज्युं बडे। श्रीघनश्याम मूर्ति सुखकारी, निरखीं सुखी भये नरनारी ॥२८॥ कंइक जीवकुं दरशन दिना, केतनेक सुनी समरन किना। प्रभु प्रगट सुनी जन काने, देश प्रदेशाथी आये जन तानें ॥२९॥ जीव जिज्ञासु जगतमें जोइ, सोतो सुनिके रये नहि कोइ। जे जनकुं भनक पडि कानुं, सो सब धामके वासी में मानुं ॥३०॥ आगे बहुत भयेहे अवतारा, दैवी जीवका कियाहे उद्धारा। दैवी आसुरी जीव जो जगमें, सो सब चलाये मुक्तके मगमें ॥३१॥ आप प्रतापे उद्धारे जन अति, वाकि गिनते न होये गिनति। नरनार उद्धारे अपारा, सो शठ चाये करन निरधारा ॥३२॥ दियेहे बहुत जीवकुं अभयदाना, अति सामर्थी वावरी भगवाना। आप संबंधे अरु मूर्तिके द्वारे, संत बातसे बहु जीव तारे ॥३३॥ सतसंगी बाई भाईकि बाते, तारे जीव सो कथे न जाते। पिछे किये आचार्यज दोई, तारन जीव कारन कहु सोई ॥३४॥ एह पंचुमे कोयेको प्रसंगा, जो मिले तो मिलत सुख अभंगा। ऐसे बहुविध किन उद्धारा, वाकुं कहत न आवत पारा ॥३५॥ अनंत जीव लीये हरि शरने, दिने सुख सो जात न बरने। देश विदेश वन गिरि ज्यांई, तारे जीव रहेते ज्युं त्यांई ॥३६॥ पुर नगर गाम अरु घोषा, तिनकुं मिलि करे जन अदोषा। देइ दरश स्परशको दाना, बहुत जीवको कियो कल्याना ॥३७॥ पशु पंखी पन्नगकुं तारे, स्थावर जंगम बहोत उद्धारे। जोजो नजरु आये असुधारी, सोसो सुख पाये अति भारी ॥३८॥ ताको आश्चर्य मानो मत कोई, सब शिर श्याम आयेहे सोई। तासे जीवको होय कल्याना, निःसंदेह एह बात निदाना ॥३९॥ सब कारनको कारन जेही, सब अवतारके अवतारी एही। सो नरतन धरि हरि आपे, तारे जीव बहु आप

प्रतापे ॥४०॥ हरि विचरनकी कही बाती, जथारथ कही कोये नहि जाती। एतनी सुनके रहो आनंदा, एसे कहतहे निष्कुलानंदा ॥४१॥ सोरठा—हरिविचरनकी बात, कही सुनी में देखी दगकी। ज्युं हे त्युं साक्षात, केते न बने कवि कोटिसे ॥४२॥ इति श्रीनिष्कुलानन्दमुनिविरचिते हरिविचरणग्रंथे षष्ठो विश्रामः ॥६॥

दोहा—जोजो गाम गनीके कये, ज्यां गये रये घनश्याम। अब नहाये ज्यां नाथजी, कहुं सोये स्थळके नाम ॥१॥ चोपाई—छपिये ना'ये हरि आनंदभरमें, बगिया चुडिया दोनुं सरमें। मनोरमा सरजु सरिता, तामें नाही नाथ किन पुनिता ॥२॥ घाघरा नदीके घाट अनूपा, तामें ना'ये घनश्याम सुखरूपा। टेडि रुडी नदी जो रावती, तामे नाथ ना'ये प्रानपति ॥३॥ बडि रावती नदी विसवि, तामें ना'ये हरि कहतहे कवि। बालवाकुंड गंडकिमें घनश्याम, ना'ये ओरमें संत सुखधाम ॥४॥ गंगा यमुना ज्युं नदी गोमती, एह नदीमें नहाये प्रानपति। गंगासागर अरु कपिलाश्रमे, ना'ये नाथ तांहि एक समे ॥५॥ रामेश्वर सिंधुके घाटजुं, ताहिमें ना'ये वरनिराटजुं। शिवकांचि विष्णुकांचिमें जाइ, एह नदीमें ना'ये सबे सुखदाइ ॥६॥ पंढरपुरमें निरमळ नीरा, तामें नहाये श्याम सुधीरा। धर्मपुर नदी ना'ये सुखधामा, नउतम नीर नदीके नामा ॥७॥ पनछ चिखलीकी नदी निहाळे, नाथ ना'ये जन किन सुखाळे। तापीनदीमें ना'ये जब नाथ, दिये दरशन जन किन सनाथ ॥८॥ चोकिमें रही चतुर सुजान, चिनि नदीमें किनेहे स्नान। भरोच शहेर ना'ये नदी रेवा, विश्वामित्री ना'ये जुग देवा ॥९॥ मही नदी ना'ये सुखसिंधु, साभर ना'ये दीनके बंधु। भोगवतीमें ना'ये भगवाना, भद्रावतीमें करेहे स्नाना ॥१०॥ निलका ना'ये नदी उतावळी, ऐसे नहाये नदी निरमळी। शियोर ना'ये ब्रह्मकुंडमांहि, त्यांसे सरित शित्रोजी जो नाहि ॥११॥ गोपनाथे नीरनिधिमें ना'ये, डांठा मवाकि नदी सुखदाये। चंद्रभगा पिपावाव्यके पासे तामें नहाये नाथ हुलासे ॥१२॥ धात्रवडी बडि नदी जन जानो, ना'ये नाथ तामें सब मानो। उंने मछंदरीके निरमळ नीरा, तामें ना'ये घनश्याम सुधीरा ॥१३॥ गुप्तप्रयागमें ना'ये गुनवंता, अति

कृष तन त्याग अत्यंता । लोढवे ना'ये वापी अरु कूपे, भये पवित्र ए तीरथरूपे ॥१४॥ कोडिनालकी नदी नवीना, तामांहि हरिये स्नान कीना । पाटन ना'ये हिरण्य सरस्वति, मालिये मेगन ना'ये महा-मति ॥१५॥ नोलि नदी ना'यके अविनाशी, शहेर मांगरोळ आये सुखराशी । त्यां वापी कूप सरोवर ना'ये, त्यांसे चलिके लोक्षमें आये ॥१६॥ तांहि नाये नाथ वात्सके वारि, पिछे रहे एह गाममें विचारी । स्वामीके संत त्यां रहत समोहा, जाकुं काम क्रोध नहि मोहा ॥१७॥ ऐसे संत जानिके शीलवंता, ताके भेळे रहे भगवंता । बोहोत दिन त्यां रहे रंगभीने, देखाये प्रताप आप नवीने ॥१८॥ सोतो बात हे अति अनूपा, अब कहुं हरि करे तीरथस्वरूपा । कालवानी आये कृपानिधाना, त्यांहि नदीमें किने स्नाना ॥१९॥ सुंदर गाम एक अगत्राइ, किनि पवित्र नाथ नदी ना'इ । रिबडि ओजत नदी अनुपा, ना'ये पिपलाने किने गंगारूपा ॥२०॥ पंचाळे ना'ये साबली सरमें, किये उत्सव त्यां आनंदभरमें । मानावदर नदी ना'ये अनुपा, नाथजी ना'येहे लक्ष्मीकूपा ॥२१॥ मेघपुरकी नदी नवीना, उबेनमें आपे स्नान कीना । भादेर नदी निरमळ जानी, भद्रावतीमें ना'ये सुखदानी ॥२२॥ विनु मोज्य नदी उता-वळी, धुधीवद्र ना'ये फोफल निरमळी । फनेनी सुंदर नदीके नेडे, जेतपुर ना'ये नाथ दुडेडे ॥२३॥ जीरनगढ जो कुंड दामामें, ना'ये नाथ नदी कालवामें । ना'ये सित्रोजी कांकच्य गामे, ना'ये करि-याने कालुभार तामें ॥२४॥ गालोल्ये गालोलिये सुरवे श्याम, गोंडळे गोंडळिये ना'ये सुखधाम । वंथिये नदीमें करमाल कोटडे, छापर-वाडी ना'ये कंडोरडे ॥२५॥ कालावड ना'ये नदी कालावडी, धुतारपुर ना'ये फुलक्षर रुडी । मोडे अलिये ना'ये रुपारेले, भादरे उंडे ना'ये अलबेले ॥२६॥ आजि नदी ना'ये राजकोटे, सरधार ना'ये सर सुंदर मोटे । मछो नाये वांकानेर मोद भरे, आटकोट बुटांन-पुरी भादरे ॥२७॥ गढडे ना'ये घेले घनश्याम, सतसंगी संत सहित सुखधाम । एह नदी सबपर शिरोमनि, नाही नाथ किनी पतित पावनी ॥२८॥ बोटादे कूपे लोये भादरमें, सुखपुर ना'ये केरी सादरमें । झिझावदर ना'ये पाडलिये, कारियानी सरे कुंडळ उताव-

लिये ॥२९॥ कमियाळे ना'ये नाथ तलावे, शियाल्य सरे सरे मछियावे, दबुके तलाव तलाव मेथाना, हळवद तलावे ना'ये भगवाना ॥३०॥ त्यांसे पधारे वागड देशा, ना'ये लखासरी सुर मुनिईशा। कंटारिया लाकडिया आधोइ, नाथ कंथकोटे सरे निरमोइ ॥३१॥ भुजनगर ना'ये भटकी वाडी, गामके कूप नहाते हरिदाडी। केरे नदी नदी गजोडे, मांडविये ना'ये रतनाकर रुडे ॥३२॥ डोण तलाव मानकूवे गंगाये, तेरे ना'ये हरि तलाव मांये। लाल ताल तालहे काळुं, तामहि ना'येहे नाथ दयाळु ॥३३॥ भचाउं कूप अनुपम सारा, कूप वापी सर सागर अपारा। ज्यांज्यां नहाये जगजीवन, सो सब थये तीरथ पावन ॥३४॥ सिद्धपुर सरस्वतीमें ना'ये, त्यांसे वाल्यम गुर्जर घर आये। सिंधपुर मोटेरे साभरमती, ना'ये जेतलपुर सरे शुभमति ॥३५॥ नाथ ना'ये ते वात्रक शेढी, संतमंडळ सब संग तेडी। वउठे नाथ ना'ये त्रिवेनी, तीरथरूप भइ सुख देनी ॥३६॥ वरताले ना'ये नाथ गोमती, सो किनी सबसे बडी अति, ऐसे अनेक वापी कूप सरमें, ना'ये कुंड नदी सागरमें ॥३७॥ जोजो कये मेरी जानमें आये, सब शोधी कथे कोये न जाये। सब नाही करे तीरथरूपा, एक एकसें अधिक अनूपा ॥३८॥ एह तीरथमें जेह जन ना'वे, सो बौरि भवमें नहि आवे। गंगकुं स्परशे वामन चरने, ताकी मोटप्य जात न वरने ॥३९॥ पन जाकुं स्परशे पुरुषोत्तम, कोउ न आवत उनकी सम। एही मरम जानत हे संता, जाकुं मीलेहे प्रगट भगवंता ॥४०॥ इति श्रीनिष्कुळानंदमुनिविरचिते हरिविचरणग्रंथे सप्तमो विश्रामः ॥७॥

दोहा—ज्यांज्यां ना'ये जगपति, किने नीर पुनीत ॥ अब कहु सब सुनियो, सुंदर उत्सवकी रीत ॥१॥ चोपाई—अब कहु जांहां किन समैया, सोये सुनियो भावसें भैया। संवत अढार ओगन साठमें, महासुदी दिन पावन आठमें ॥२॥ ता दिन उत्सव किन मांगरोळे, देखाये प्रताप सो जात न बोले। संवत अढार बासठके वरसे, महावदी दिन चउदसे ॥३॥ तीस दिन समैया किना सितपुरे, अति हरख भरी हरि उरे। कीनी धुन्य जामनी जुग जामा, पिछे सुखाले भये घनश्यामा ॥४॥ संवत अठार वरस बासठे, हरि हरि-

जन संत मिले एकठे । चैत्र शुदि पूनम दिन कहियें, जीरनगढमें किन समैये ॥५॥ संवत अढार पांसठके मांई, आसो वदी तेरश कहाई । ता दिन करियाने उत्सव कीना, सब सतसंगी संतकुं सुख दीना ॥६॥ संवत अढार पांसठ आवने, ता चिद अष्टमी सुंदर दिने । ता दिन उत्सव किन अगत्राइ, सब हरिजनकुं नाथ बोलाइ ॥७॥ संवत अढार पांसठ पोस मासे, उत्तरायन उत्सव कीन अविनासे । ससदश दिनलगी घनश्यामे, विप्र जमाये जेतलपुर गामे ॥८॥ संवत अढार छासठ पोस शुदे, हभान जज्ञ किन मन मोदे । संवत अढार अडसठ फागनमें, सारंगपुरमें हुतासनी रमे ॥९॥ किनो उत्सव कृपानिधाना, दिने सबकुं दरशन दाना । संवत अढार ओगनोतेरा, फागुन शुदी दिन पुन्यमकेरा ॥१०॥ ता दिन गढपुर किन हुतासनी, कही न जात ऐसी शोभा बनी । संवत अढार संतेरे सुखकारी, फागन वदी सातम आइ सारी ॥११॥ ता दिन लीला किन वरताले, बहुत सुख लीना संत मराले । संवत अढार एकोतेर आवने, गोकुलअष्टमी किनी ऋजीसने ॥१२॥ संवत अढार एकोतरके भादे, वदी छठ कहे कपिला उलादे । ता दिन उत्सव किन गढडे, हरिजनकुं सुखधार उघडे ॥१३॥ संवत अढार एकोतेरे आसोमासे, वरताले उत्सव वद अमासे । संवत अढार बोतेर फागुने, सुंदर शुदि पुन्यमके दने ॥१४॥ तेहि दिन गढडे किन समैया, सोइ जात नहि मुखसे कैया । संवत अढार त्रोतेर महा मासे, शुदि पंचमी धर्मपुरे हुलासे ॥१५॥ किन समैया मुगट धारे, देइ दरशन जन किन सुखारे । संवत अढार त्रोतेर फागने, वरताल उत्सव शुदि पुन्यम दने ॥१६॥ संवत अढार चुमोतेर मागशरमें, शुदि एकादशी सुंदरमें । वरताल उत्सव किन कृपाळे, दिने सुख संतकुं दयाळे ॥१७॥ संवत अढार पंचोतेर फागने, सारे शुदी पुन्यमके दने । ता दिन गढडे किन समैया, दई दर्शन संत सुखी किया ॥१८॥ संवत अढार पंचोतेर पावने, फागुन शुदि पुन्यमके दने । ता दिन बोटाधे लीला बनी, हरि हरिजन खेले हुतासनी ॥१९॥ संवत अढार छोतेरा वर्ष सारा, फागुन शुदी पुन्यम दन प्यारा । ता दिन उत्सव किनो मछियावे, नाथ हाथ जमे जन भावे

॥२०॥ संवत अढार सत्तोतेरा कैये, फागुन शुदी पुन्यम दन लैये। ता दिन उत्सव किन गढडे, जीन निरखे तिनके भाग्य बडे ॥२१॥ संवत अढार अठ्योतेर अनुपा, फागुन शुदी त्रीज सुखरूपा। ता दिन अमदावादके मांई, नरनारायन देव पधराई ॥२२॥ संवत अढार अगन्यासी अति सारी, फागुन वदि अष्टमी सुखकारी। ता दिन सारंगपुर समैया, करेहे नाथ सो जात न कैया ॥२३॥ संवत अढार अगन्यासीके आसु, वदि अमांस बीते चोमासु। किन समैयो कारियानी गामे, अन्नकोट उत्सव किनो घनश्यामे ॥२४॥ संवत अढार वरस अगन्याशी, महाशुदी पंचमी दिन सुखराशी। ता दिन लीळा किनी हरि लोये, निरखी नाथमूरति जन मोये ॥२५॥ संवत अढार अगन्यासी अनुपा, फागुन शुदी पुन्यम सुखरूपा। ता दिन उत्सव किन पंचाळे, लिये सुख निरखि मराळे ॥२६॥ संवत अढार अगन्यासीया कैये, श्रावन वदि अष्टमी दिन लैये। ता दिन उत्सव गढडे कीनो, संत हरिजनकुं आनंद दीनो ॥२७॥ संवत अढार एंशिके वरसे, श्रावन वदि अष्टमी सरसे। ता दिन उत्सव गढपुर गामे, किने नवीने श्रीघनश्यामे ॥२८॥ संवत अढार वरस कहु एंशी, कारतक शुदी सुंदर एकादशी। किने उत्सव वरतालके मांई, लक्ष्मीनारायनकी मूर्त्ति पधराई ॥२९॥ संवत अढार वरस एकाशी, मागशर वदी त्रीज सुखराशी। ता दिन सुरत किने समैये, बहुत जीवकुं दरशन दिये ॥३०॥ संवत अढार वरस ब्याशीमें, चैत्र सुदी नौमी उजासीमें। ता दिन उत्सव किन वरताले, नाथ निरखी सुख लीन मराले ॥३१॥ संवत अढार ब्यासीमें बहुनामी, माघ शुदी पंचमीके दिन स्वामी। ता दिन समैयो सुंदरियाने, रमे नाथ संग संत सयाने ॥३२॥ संवत अढार ब्याशीकी बलहारी, ता दिन अमदावाद पधारी। फुलडोळको उत्सव किनो, अति आनंद निजजनकुं दिनो ॥३३॥ संवत अढार ब्यासी अति सारी, चैत्र शुदी नौमी सुखकारी। ता दिन उत्सव किन वरताले, हरिजनकुं सुख दिने वृषलाले ॥३४॥ संवत अढार ब्याशी कर त्यारी, आये वडोदरे श्याम सुखकारी। कारतक वदी त्रीजके दने, किनो उत्सव लिनो सुख जने ॥३५॥ संवत अढार चोराशीके वरसे, चैत्र शुदी नवमी दिवसे। कीनो

उत्सव वरतालमें वाले, धर्मधुरंधर धर्मके लाले ॥३६॥ संवत अढार वरस चोराशी, वैशाखशुदी तेरश सुखराशी । ता दिन उत्सव किन धोलेरे, मदनमोहन पधराये देरे ॥३७॥ त्यांसे चलिके जुनागढ आये, नौ मूर्ति मंदिरमें पधराये । किन समैयो सो कहते न बने, सबकुं जीमाये नाथ हाथ आपने ॥३८॥ ऐसे उत्सव समैया अनेका, किने अधिक एकसे एका । सो तो नावत किनके कैये, एतने किने उत्सव समैये ॥३९॥ आगे कये घने गामके नाम, ज्यांज्यां विचर श्रीघनश्याम । कये कछुक रही गये घने, काहा किजे सब कहेते न बने ॥४०॥ पिछे कये नाथ ना'ये जामें, किने तीरथरूप धरामें । सोतो कये रही गये के'ते, कहे न जात हरि ना'येहे जेते ॥४१॥ ता पिछे कये उत्सव समैये, कहे कछुक घने रही गैये । सब केंने कोउ समरथ नाही, युंही विचारे में मनमांही ॥४२॥ पन हरिचरित्रे मन लोभाया, जथामति हरिके जश गाया । तामें सम विषम मतिवंदो, सुनी चरित्र उरमें आनंदो ॥४३॥ अमृतवत हे हरिके चरित्रं, ज्युं सुधी टेढि गंग करत पवित्रं । एसे जानके जाह्नवी नाहाना, शुद्धाशुद्ध वाकुं जो न जाना ॥४४॥ ज्युं सुरसरिता सबकुं सुखरूपा, तैसे हरिजश अतिशे अनूपा । सोतो लगत हरिजनकुं प्यारा, कहत सुनत सो वारमवारा ॥४५॥ हरिकथा विन पळ नहि जावे, जागत सुवत हरिगुन गावे । ऐसे जन सो प्रभुजीकुं प्यारा, निष्कुलानंद कहत निरधारा ॥४६॥ इति श्रीनिष्कुलानंदमुनिविरचिते हरिविचरणग्रंथे अष्टमो विश्रामः ॥८॥

हरिविचरणं समाप्तम् ।

श्रीस्वामिनारायणो विजयतेतराम् ।

श्रीनिष्कुलानन्दमुनिकृत-

काव्यसङ्ग्रहे

अरजीविनय.

छपयछंद—जयजय मंगळरूप अनुप जय जगवंद, जय जगकारण तारण भव भंजन दुःखद्वंद्व । जयजय महाराज अधिराज अकळ अजितं, जयजय वंदन काळ दयाळ नरतन नीतं । जय जनरंजन भंजन भय मंजन बुद्धि देण मुदा, श्रीसहजानंद आनंदकंद वारमवार वंदु सदा ॥१॥ जयजय वदत वेद अभेद वदन ते चारे, जयजय वदत शेष महेश अज सुर सारे । जयजय वदत नारद शारद नाम तमाथा, जयजय वदत मुनिश हमेश जोडी जुग हाथा । इंद्र चंद्र आदि वंदत जोडी जुगल पाणि जहि, सिद्ध साधक वंदत सदा श्रीसहजानंद सुख महि ॥२॥ धन्यधन्य तुहारो राज अखिल ब्रह्मांडमें एका, धन्यधन्य तुहारो तेज तप रविकोट विशेका । धन्यधन्य धन्य प्रताप थाप न थाये तुहारो, धन्यधन्य तुहारो रहेश देश न रे'शे न्यारो । धन्यधन्य जग वर्जित रीत सबनसे नौत्तम न्यारी, धन्यधन्य धन्य धर्मधर साहेब साहेबी तुहारी ॥३॥ धन्य तोरो दरबार पार प्रजापति नहि पावे, अदल चूके एक न्याय ताये निगम नेति गावे । रंक राहोको रीत न्याये उत्तारण, जुग प्रत्ये जाण अदल एक धारण । धर्म मग धारण कारण तन संत समावण संकट सदा, एहि रीत अनादि राज्यमें करत नहि अनीति कदा ॥४॥ इंद्रविजय छंद—सदा सुखरूप अनुप ए रीति द्वार आये कोइ दुःखी न होहै, जन जेहि मनवाञ्छित जे चित भावत पावत सुखहि सोहै । फरी न होय कंगाल क-

वि नर दुष्ट दारिद्र रहे नहि कोहै, होय निःशंक रहे नहि रंकहि सुख अखंड पावे नर ओहै ॥५॥ आनंदकंद सदा शिव गावत पावत नांहि सो पार तुहारो, शेष रटे नित सहस्रफणामांहि जुगलजिहाए करे उचारो। विधि वदे मुख चार उचार अपार अपार लहे नहि पारो, देव दनुज मुनिजन नर बुद्धिए को करे निरधारो ॥६॥ अगम अगम कहे ज्यौ निगम अज न पावत पार ज्यौ आपे, अगम अगम ईश बखानत अमर इंद्र ज्यौ अगम थापे। चंद्र अहींद्र कहे नित अगम सूर जुं दूर अगम आलापे, नारद शारद सो कहे अगम निष्कुलानंद ताहेको न मापे ॥७॥ अपार अपार पुराण कहेज्युं अपार अपार कुरान कावै, अपार अपार कहे सिद्ध चारण अपार अपार गांधर्व गावै। अपार अपार कहे सब मुनि अपार अपार संत सरावै, अपार अपार कहे सब कवि निष्कुलानंदको पार न पावै ॥८॥ छंद मोतीदाम-अपार अपार अपार गोपाळ, अपार अपार अपार दयाळ। अपार अपार अपार अजीत, अपार अपार को पार न लीत ॥९॥ अपार अपार लीए अवतार, अपार कीये कंई संत उद्धार। अपार अपार चरित्र अपार, अपार ज्युं वेद न पावत पार ॥१०॥ अपार अपार असुर संहार, अपार विषय विघन निवार। अपार धरे धरा तन अनंत, अपार अपार लहे को न अंत ॥११॥ अपार मत्स्य कच्छ किये चरित्र, सुणी जीये सोये सदाये पवित्र। अपार अपार वाराह नृसिंग, अपार अपार रखे जनरंग ॥१२॥ अपार उदार वामन अकळ, अपार फरशिधर बळ प्रबळ। अपार अपार राये रघुवीर, अपार असुर घसे रणधीर ॥१३॥ अपार अपार कृष्ण अवतार, किये रासक्रीडा अमित अपार। अपार बने बुद्ध बळ अनंत, जेणे जगअघ आण्यो सब अंत ॥१४॥ अपार कलंक निवारण नाथ, कलंकिये रूप धरे समराथ। लीये कलि धर्म सबे जब लोप, अपार धरे अवतार अनोप ॥१५॥ सोहि जन भंजन दुःख सदाय, सेवक अनेकहि करवा सा'य। अनेक अनेक लीये अवतार, एक जन हेत अपार अपार ॥१६॥ जय जगजीवन जे जगदीश, जय जगकारण जे जगईश। जय समरथ जय सुखरूप, जय सुख दास सदा श्याम अनूप ॥१७॥ जय जन भंजन भूधर भीड, जय प्रभु पावन टाळन पीड। जय दी-

नबंधु जो दीनदयाळ, जय प्राणनाथ जनप्रतिपाळ ॥१८॥ जय करुणानिधि पूरणकाम, जय संत सर्वेतणुं सुखधाम । जय दुःखहरण देव मुरार, जय वरदेण करण वा'र ॥१९॥ जय दास त्रास निवारण दुःख, जय सदा संतउ पावन सुख । जय सुखसागर श्याम सुजाण, जय प्रेमी जनना जीवनप्राण ॥२०॥ जय रसरूप रसिक जो राय, जोतां जनमन तन ताप जाय । जय रसरूप अनूप जीवन, जोई मन मगन रहे नित्य जन ॥२१॥ जय रसरूप रेलावर राज, करे रसरूप निजजन काज । जय रसरूप मूरति रसिक, ठेरो रूप ठाकुर हृदये ठिक ॥२२॥ जय रसरूप करो रसरेल, आवी मुज पास वसो अलबेल । जय रसपान करावो राजन, महारसमां करो जन मगन ॥२३॥ अहो रसराय पुरो मम आश, अहोनिश दरश विना उदास । करगरुं तुंज आगे कर जोड, हरि रंक साथ न कीजिये होड ॥२४॥ आयो तुंज शरणमे हुं अनाथ, हरि करी हेत ग्रहो मम हाथ । आव्यो हुं अनाथ तुंज दरबार । मे'र मन आणी जोशो जो मोरार ॥२५॥ प्रभु नहि आवे अछोडेही पार, श्यामळीया करी जोशो हवे सार । छांडे केम नाथ छूटशो जो छेक अलबेला मुज आधार तुं एक, ॥२६॥ अवगुण एक न जोशो अमारो, तमे गुण नाथ ग्रहेजो तमारो । दुरबळ दास जोइने दयाळ, कृपा हवे करी जोशे जो कृपाळ ॥२७॥ पड्यो तुंज पल्ले हुं प्राण आधार, विश्वंभर हरि करो मुज वा'र । कहो कोण मुज सरीखो कंगाल, देख्यो नहि तुंज सरिखो दयाळ ॥२८॥ राज मुज उपर न कीजिये रोष, दयाळु जो नाथ निवारण दोष । एवी सई अमतणी जो अभाग्य, त्रिकम न करो तमे रोषसें त्याग ॥२९॥ रंकपर राय न कीजिये रीस, होय समोवड्शुं होड्य हमेश । वाद हरि कीजीये जो होय वश्य, तमारि हुं नाथ नहि तडोवश्य ॥३०॥ श्यामळिया आंटी अमारे जो साथ, नरहरि राखी न घटे जो नाथ । अमसंग राज करो जैये एम, कहो सुख रहे शरीरे जो केम ॥३१॥ राज तम विना करुं कियां राव, मानी जिये अरजी माहेरी माव । देखी दुःखभंजन तुं दरबार, पीडावंत प्रभु करुं हुं पोकार ॥३२॥ दोहा—सुणो पोकार श्यामळा, अमतणी अरदास । भवदुःख भंजन भेटतां, दुःखी रहे केम दास ॥३३॥ तमे स-

दन छो सुखनुं, मदनमूर्ति महाराज। कष्ट सब कंदन करो, वदन देखा-डी व्रजराज ॥३४॥ मनोहर सुंदर मूरति, नखशिखा जोवा नाथ। मन इच्छेछे माहेरुं, श्याम मळवा तम साथ ॥३५॥ सुंदर शोभा श्याम-ळा, अजब छबी अनूप । रे'जो हृदिया भींतरे, राज तमारु रूप ॥३६॥ संभारतां संकट टळे, चिंतवतां चित्त लोभाय। नयणे निर-खुं नाथजी, त्यारे ताप समाय ॥३७॥ भागे भवदुःख भेटतां, मटे दिलनी दाझ। शांति वळे शरीरमां, मुख जोतां महाराज ॥३८॥ मूर्ति तमारी मावजी, सुंदर सुखभंडार । वण दीठे व्याधि वधे, अंतर जळे अपार ॥३९॥ ज्यारे जोउं जगपति, निहाळी निहाळी नाथ। अंगोअंग अवलोकतां, श्याम थाउं सनाथ ॥४०॥ छंद मोतीदा-म—शोभे पगतळे सदा चिह्न सोळ, आवे अवलोकतां सुख अतो-ल। स्वस्ति अष्टकोण सोये अति सार, जव जांबु जोये होये जयकार ॥४१॥ वजर पताक अंकुश विशेख, आपे जो आनंद अंबुज उर्ध्व-रेख। दक्षणहि पाव नवे चिह्न देख, वाम पाये सात शोभे जो वि-शेख ॥४२॥ मत्स्य त्रिकोण द्वियण महासुख, देखी गोपद पलाये जो दुःख। कळश धनुष विलोकतां व्योम, सदा सुख आपे चिंत-वतां सोम ॥४३॥ चिह्न एह सोळ चिंतवतां चित्त, पळे सब पाप थाये जो पुनित। भजे जन अनेक धरीने भाव, अधिक निरखवा मन उत्साव ॥४४॥ पेखी पगआंगळी प्रेम पुनित, चोटे जन मन चिंतवतां चित्त। उर्ध्वरेख नख अंगुठे अंकित, ललित शोभित फ-णो जो लंकित ॥४५॥ देखी दोये घुटि दिल सुख देन, पेखे पळे पाप पातळीसि पेंन। कांडां पिंडि कोमळ पूरणकाम, हेरिये गोठन दो-ये करी हाम ॥४६॥ डाबे पगे चिह्न चिंतवतां दोय, जाये जो जंजा-ळ जंघा दोये जोय। रजे रुडुं उदर सुंदर रूप, अति शोभे नाभि-ए उंडी अनूप ॥४७॥ पडे वळ पेटे त्रय परमाण, विलोकि जो उर करुं शुं वखाण। शोभे कंठ सुंदर कंबुसमान, नव तिल त्यांये शो-भे जो निदान ॥४८॥ भजे गजसुंड सरिखो जो भुज, तियां मन मोये जोये कोणि तुज। शोभे पोंचो पांच आंगळी सहित, चिंतवतां नख हराये जो चित्त ॥४९॥ लटके अटके मन नंदलाल, निरखी अधर थाउं जो निहाल। ओपे दांत अति कळी जो अनार, अमृ-

न वेण जिह्वाए उचार ॥५०॥ मंदमंद हासे हसीने महाराज, दयाळुं हरो हरि दिलनी दाझ । नासिका निरमळ निरखी नेण, देखे दोये गाल सोये सुखदेण ॥५१॥ दक्षिण कपोळ तिल एक देख, वळी श्रये शीतळ शोभे विशेख । नयणां रसाळ विशाळ निहाल, जोतां सम अंबुज जाये जंजाल ॥५२॥ भाळी जीये भृकुटि भ्रमर भाल, नळवट जोये जो होये निहाल । जमणीय कोर चिह्न तियां जोय, हरिजन जोये हैये सुख होय ॥५३॥ देखी दग श्रवण सुंदर दोय, तिल एक अवल देखिये तोय । शिरपर केश सुंदर शोभित, सोहे श्यामवर्ण कांयेक सफेत ॥५४॥ नखशिख शोभा कही केम जाय, अपार अपार अपार के'वाय । मनोहर सुंदर मूरति माव, भाळी मुज भिंतर आवियो भाव ॥५५॥ चोट्युं चित्त चिंतव्ये चंद चकोर, मळ्युं मन मेघ मळे जेम मोर । जळ विना मीन न रहे जो जेम, प्रभु तम साथे थयो मारे प्रेम ॥५६॥ बपैयो न लहे केवि बीजुं बुंद, स्वांत विना जो होये सात समुद्र । पकडीये लकडी हालर पाग, तेतो तन जाये न थाये जो त्याग ॥५७॥ मानुं रंग चडियो चोळ मजेठ, नजरे न देख्यो उतरतां नेठ । वा'ला वळीवळी कहीये सही वात, भाळुं जेम पडी पटोळे जो भात ॥५८॥ अंतरमां पडी आंटी हरि एम, कहो हवे नाथ करीजिये केम । दिनकर प्रगटे पश्चिम दिश, मेलुं केम तोये हरि खोटे मिश ॥५९॥ सुके कोई काळे समुद्र तो सात, वा'ला केम मेलाये लीधी जो वात । हरि तमे झाल्यो नथी एवो हाथ, नासंतां जे छुटाये मारा जो नाथ ॥६०॥ सुखदेण सुंदर श्याम सुजाण, प्रभु तमे मारा छो जीवणप्राण । बांधी प्रीत तुंजसाथे बळवान, दीजे हवे दयाळुं दर्शनदान ॥६१॥ नव रहिये अमथी अळगा नाथ, श्यामळिया सदाये रहीजे साथ । वेगळे जो रहो न वामे वराध, उपजे जो अंतर दुःख अगाध ॥६२॥ पे'ली हरि करी तमे बहु प्रीत, अमपर हेत करियुं अमित । विधविध वा'ला देखाडी जो वा'ल, नेक रीते जो केम नंदलाल ॥६३॥ परहरो प्रभु लही केम प्राण, श्यामळिया नाथ न घटे सुजाण । तम विना बुझे केम तनताप, अमारे जो अंतर रे'छे उताप ॥६४॥ दीठा विना दिल दाझे जो दयाळ, जोया विना जीवन न समे झाळ । पळ एक

जाये जुग परिमाण, तमारीए रहेछे अमने ताण ॥६५॥ मनोरथ करे मळवाने मन, झंखे नेण नित्य जोवाने जीवन। अंगोअंग भेटुं आवोने अलबेल, रसिलाजी आवी करो रसरेल ॥६६॥ लाडीला-जी लेवरावीए जो लाड, चित्त मारुं जोवा करे बहु चाड। निरखुं हुं नयणां भरी जो नाथ, श्यामळिया थाउं त्यारे हुं सनाथ ॥६७॥ भागे मारी भूधर भेटतां भुख, देखी दूर थाये दयाळुं जो दुःख। अणदीठे अंतर मारुं उदास, प्रभु हवे प्रीते रहो मम पास ॥६८॥ अलबेला सुणी मारी अरदास, दुःखी दीन छिन दयालु हुं दास। आणो केम उर मारो अपराध, अति तमे गुणगंभीर अगाध ॥६९॥ जुवो ज्यारे जीवन मारुंज जोण, शोधे केम लाधे सारो शुभगुण। बहुनामी पाळो पोतानुं बिरद, दीनबंधु दास निवारण दरद ॥७०॥ वदी मुज कर्मतणो वा'ला वांक, रखे रीस करी रोळो राय रांक। कोई जन ग्रहे केहरिनी कोर, जंबुक न रीस करी शके तियां जोर ॥७१॥ खीजी कोई अमृत जन खाय, जुवो गुण तेनो तोये कांये जा-य? । आवी कोये अर्कशुं मागे अंधार, दीये क्यांथी दिन नथी जो दुवार ॥७२॥ चंदशुं मंद कोये अगनि चा'य, थके सब रीत शीतळ सो थाय। करे तेम प्रीत तमशुं जो कोय, सदा सुखनिधि पावे जन सोय ॥७३॥ कदाचित होये मुज कठण कर्म, शरणे आ-व्यो श्याम राखिये शर्म। भला वसो भूधर जो मारां भाग्य, जी-वन नथी तो कोये मारी जाग्य ॥७४॥ न करशो नाथ एवी मुज-साथ, आव्यो तुज शरण हुंज अनाथ। राखीये राखीये शरणे हो राज, लक्ष्मीवर तुजने छे जो लाज ॥७५॥ कर्यां जेम आगे अनेक-नां काज, एम हरि अमारुं करीये आज। प्रह्लादनी जेम करी प्रति-पाळ, दम्यो हिरण्यकशिपु हाथे दयाळ ॥७६॥ अंबरीष शाप नि-वार्यो जो आप, स्थिर करी ध्रुवे अविचळ थाप। प्रभु सुणी गजत-णी जो पोकार, आगे हरि कर्यो अहल्या उद्धार ॥७७॥ भावे करी खाये भीलडीनां फळ, कियो हरि उद्धार ढीमर कळ। भलीविधे उद्धार्यो कागभुशंड, अनादि बिरुद जन तारे अखंड ॥७८॥ दई लई लंक विभीषण दात, उद्धारे रींछ भींछ ए अखिलात। प्रभु करी पक्ष जटायू प्रसिद्ध, गणिका उद्धारे उद्धारे जो गीध ॥७९॥

दुर्बळ विदुर सुदामो दास, प्रभु अक्रुर उद्धव रखे पास। विठ्ठल व्रजजननी करी वा'र, नाथ विष नीर अगनि निवार ॥८०॥ कर्यो जब वासव व्रजपर कोप, गिरि धरि कर राखे गाय गोप। वसुदेव देवकीनी करी वा'र, सोये कंस आये असुर संहार ॥८१॥ कर्युं हरि कुबज्या नारीनुं काज, आप्युं तमे उग्रसेनने राज। जुद्ध हरि करी जीते जरासंध, बंध छोडे सहस्र एकविश बंध ॥८२॥ नरकासुर मारी लिये सब नार, आपे कियो जय देवनार उद्धार। कर्युं प्रतिपाळ जो पांडवकुळ, पूरे प्रभु पांचालीने पटकुळ ॥८३॥ राखे गर्भवासथी परीक्षित राय, स्वामी करे शापथी द्रौपदी सहाय। कर्यों जन अनेकनां हरि काज, महा अघवंत उद्धारे महाराज ॥८४॥ उद्धार्यो अजामेल कद्रज आप, तमे हर्यो स्वामी सेवकनो ताप। जुगोजुग जनम तारण जन, प्रभु हरी पाप करोछो पावन ॥८५॥ अवतार लेवो कोनुं एछे काज, एक हरि देखाडो अमने आज। नहि थाय रीत नवली जो नाथ, हरि केम मूको हवे ग्रह्यो हाथ ॥८६॥ छोरुं जो कछोरुं होये कोइ छेक, नथी कोइ तात तरछोडता नेक। खरो कोप होय हरि खांनांजात, घरनो जन जाणी न थाय जो घात ॥८७॥ निभावीये नाथ करिये नजार, होये हरि मारा गुन्हा जो हजार। सांभळो सांभळो श्यामळा सुजाण, बरकी बरकी करुं बुंबराण ॥८८॥ नाथ केम सांभळो नहि निदान, केशव बेठा केम बुंदिने कान। एवो शियो अम तणो अपराध, अलबेला सांभळो नहि आराध ॥८९॥ अचंबो आवेछे अमने जो एक, तमारी तमे न संभाळो कां टेक। प्रभु हवे करी रह्यो हुं पोकार, वालम मन आवे तो करजो वा'र ॥९०॥ राज दरबार करी जो में राव, नजरमां आवे तो करजो न्याव। अमे करी छुट्या अमारो उपाय, श्याम हवे सुझेतो करजो सहाय ॥९१॥ पो'चाडी पोकार प्रभु तमपास, अलबेला अमतणी अरदास। अरजीए सुणी दया दिल आण, श्यामळिया सज थायो जो सुजाण ॥९२॥ कवित्त एकवीसो—धाये द्रौपदीके काज राखीहे मा'राज लाज, ग्रहे जब गजराज काज हरि धायेहो। धाये अजामेल वा'र आयके कियो उद्धार, पतित उतारे पार वार नहि लायेहो। गणिका गीधव जात तारे हरि कीर-

नात। अहल्याकि कहुं क्या बात शाप ज्यान सहायेहो। एसेही मा'राज राज अनेकको राखी लाज, दुःखी जन देखी आज नाथ केसे नायोहो ॥९३॥ छंद–भुवनमंडले ए ढाळ छे—जय जगवंद कहे मुनिवृंद, जन चकोर चंद स्वे सुखकंद। हरो दुःखद्वंद्व बालमुकुंद, श्रीसहजानंद आपो आनंद ॥१॥ सुखज कारणं भवतारणं, जनोद्धारणं भयनिवारणं। मोहमारणं श्रीसहजानंद आपो आनंद ॥२॥ सर्व सुखधाम संत विश्राम, करो मम काम सुंदर श्याम। पूरो हरि हाम कौ'करभाम, श्रीसहजानंद आपो आनंद ॥३॥ भव भये भंग, श्रीराये रंग, सदा रहो संग तो रहे रंग। अवलोकुं अंग आवे उमंग, श्रीसहजानंद आपो आनंद ॥४॥ जो जोउं हुं मुख तो थाये सुख, जाये दिल दुःख जो देखुं रुख। भागे भवभुख थाये संतोख, श्रीसहजानंद आपो आनंद ॥५॥ स्वामी करो सा'य महा दुःखमांय, करो वेळय कांय ग्रहो हरि बांय। प्रभु लागुं पाय श्रीरंगराय, श्रीसहजानंद आपो आनंद ॥६॥ सुणीजे पोकार वारमवार, अधम उद्धार बिरुद संभार। नोधारां उधार का'वो मोरार, श्रीसहजानंद आपो आनंद ॥७॥ निष्कुळानंदना नाथ ए सुणी गाथ, श्याम रहो साथ तो हुं सनाथ। भरीभरी बाथ मळी जे नाथ, श्रीसहजानंद आपो आनंद ॥८॥ इति अष्टकं संपूर्णम्।

दोहा–दरद मारे दरशननुं, दिठे दुःख पलाय। दया करी हरि दीजिये, राजी थैने राय ॥९५॥ नयणां भरी निरखशुं, मोहन ज्यारे मुख। टळशे तनताप तये, ज्यारे जोशुं रुख ॥९६॥ दिलनी वातो दिलमां, कहिये केनी पास। हशी बोल्या विना हरि, अंतर छे उदास ॥९७॥ मागुं हुं मगन थइ, दीजे श्याम सुजाण। दियो तो दरशन दियो, लियो तो लीजे प्राण ॥९८॥ अरजी एह अमतणी, सुणी हरि हरिजन। दीन जाणीने सुजने, उभय थावो प्रसन्न ॥९९॥ शुद्ध अशुद्ध समझुं नहि, पद प्रबंध छंद। तमपर मारी तान छे, कहे निष्कुळानंद ॥१००॥ शुं लखी संभळावियें, नथी नाथ अजाण। अंतर बाहेर अमतणी, सब जाणो सुजाण ॥१०१॥ तमे सदा सुखधाम छो, तमे सदा सुखकंद। तमे सदा सुखरूप छो, जयजय सहजानंद ॥१०२॥

इति श्रीसहजानंदस्वामिशिष्यनिष्कुळानंदमुनिविरचिते अरजीविनयग्रंथः संपूर्णः।

श्रीस्वामिनारायणो विजयतेतराम् ।

श्रीनिष्कुलानन्दमुनिकृत–

काव्यसङ्ग्रहे

कल्याणनिर्णयः

सोरठा—समरतां सुख होय, कोइ विघन न व्यापे वळी । सुखद मूरति सोय, सहजानंद आनंदकंद ॥१॥ समर्थ श्रीघनश्याम, हाम मदन मननी हरी । कर्या जन निष्काम, दाम बांम दोष दूर करी ॥२॥ अवतारी आपे अनुप, रूप अनुपम आपे धरी । सोयह सुखद स्वरूप, सहजानंद जगवंद हरि ॥३॥ सरवोपरी सुखधाम, श्याम सहुना नाथ सहि । प्रभुजी पूरणकाम, हाम करी हरि रहिये हैये ॥४॥ दोहा—एक वात अनुप छे, सांभळज्यो सहु कोई । संशय न रहे श्रेयमां, छे समझ्या सरखी सोई ॥५॥ चोपाई—शुद्ध मुमुक्षु जे सुजाणरे, पूछयुं थावा प्रथम कल्याणरे । महामुक्त तमे शिरोमणिरे, सुणो विनति एक मुजतणीरे ॥६॥ सहु सहुना मनने मतेरे, मान्युं कल्याण मन गमतेरे । कोई के' अमे मत्स्य उपासीरे, कोई कहे कूर्म सुखराशीरे ॥७॥ कोई कहे वाराहना दासरे, केने नृसिंहनो विश्वासरे । कोई वामनरूपने भजेरे, केने परशुराम रूप रजेरे ॥८॥ कोई राम भरोंसे रहेछेरे, कोई कृष्णकृष्ण कहेछेरे । कोईक बुधजीनुं बळ लईरे, बेठा कंइक कलकि कईरे ॥९॥ एहआदि दश अवताररे, एतो सर्वे सुखना दाताररे । तेने भजेछे भिन्नभिन्न भावेरे, मने अति अचंबो ए आवेरे ॥१०॥ जेजे जनना जे इष्टदेवरे, तेते जन करे तेनी सेवरे । ते विना नथी बीजुं सहेवातुंरे, बोले बीजा देवनुं घसातुंरे ॥११॥ वळी ए विना बीजा जे अनेकरे, झाली

१ श्री.

बेठाछे जुजवी टेकरे । वेष वात भिन्न भिन्न भातेरे, उपासना ते जुजवी जातेरे ॥१२॥ कोइ कोइ भेळा नव भळेरे, मान्युं सत्य पोतानुं सघळेरे। कोई कान फडावी फरेछेरे, कोइ काषांबरने करेछेरे ॥१३॥ कोइ दंडी मुंडी डामखाईरे, कोइ मगन नीरमां नाईरे । कोई जटी काटी खाल खरीरे, कोइ माळा तिलक रख्या धरीरे ॥१४॥ कोई कंथा गोदडी कोपीनरे, धनकळ टाटांबर मृगाजीनरे । कोइक थया पंडित पुराणीरे, कोइ एक ब्रह्म बोले वाणीरे ॥१५॥ कोइ राज महाराज महाराणीरे, शून्य समीर पावक पाणीरे। कोई कर्म धर्म कबीररे, कोइ कंथर भरथर पीररे ॥१६॥ कोइक कपर्दीथी[1] कल्याणरे, मान्युं परिपूरण प्रमाणरे । कोइ शेष दिनेश गणेशरे, कोइ शशि वसि वन सुरेशरे ॥१७॥ कोइ दशा विशामानुं भावेरे, सदा श्रीरंग अभंग गावेरे । एम कल्याण अनेक रीतेरे, सहुए मान्युंछे चोकस चित्तेरे ॥१८॥ तेमां पोतानो दोष न देखेरे, अन्यथी आप अधिक लेखेरे। सहुथी समझे पोतानुं सरसरे, आवे बीजानुं नजरे नरसरे ॥१९॥ नथी नकी एक निरधाररे, मारे मने ए मोटो विचाररे । वळी अवतारना जे उपासीरे, तेनी पण मति गई नाशीरे ॥२०॥ नोखां नोखां वपुने वंदेछेरे, परस्परने नंदेछेरे। कोइक पूजेछे बाळमुकुंदरे, कोइक भजेछे श्रीव्रजचंदरे ॥२१॥ कोइ कहे रुक्मिणीरायरे, कोइ रमापति गुण गायरे । एम भेद पाडीने भजेछेरे, तेह विना बीजाने तजेछेरे ॥२२॥ एम जुजवुं जुजवुं जनरे, मनभावतुं करेछे भजनरे । एह विना बीजा उपासीरे, तेपण पुछुछुं कहेज्यो तपासीरे ॥२३॥ कहुं कल्याण बहु प्रकारेरे, जुदुंजुदुं मान्युंछे संसारेरे। सर्वे सरखुं कल्याण छे एहरे, के कांइ अधिक न्यून छे तेहरे ॥२४॥ सहु पापशे पूरण पदरे, त्यारे बांधी जोइए नहि हदरे। जेम आ लोके छे खेंचाताणरे, तेम कल्याणमां पण जाणरे ॥२५॥ जेम आ लोकमां मारुं तारुंरे, तेम करेछे मत पंथ सारुंरे । नथी अलौकिकपणुं एमांरे, गृही त्यागी गुरु कह्या तेमांरे ॥२६॥ रह्युं काचुं पोतानी कोरनुंरे, पुछयुं छे नोर के कनोरनुंरे । बुड्यो बुड्याने केम तारशेरे, माटे मोटो ए वातनो संशेरे ॥२७॥ कहो केने सेव्ये केवुं

---

१ शंकर.

सुख पामेरे, केने सेव्ये केवुं दुःख वामेरे। केने सेव्ये केवुं फळ थायरे, केने पूज्ये काळथी मुकायरे ॥२८॥ कोणथकी जाय अक्षरधामरे, कोणथकी थाय पूर्णकामरे । एह संदेह सर्वे मटाडीरे, के'जो विवेके विगति पाडीरे ॥२९॥ जोग्य छोजी जथार्थ के'वारे, पुछ्या प्रश्ननो उत्तर देवारे । पुछी एटलुं जोडिया पाणरे, त्यारे बोलिया मुक्त सुजाणरे ॥३०॥ इति श्रीकल्याणनिर्णयमध्ये मुक्तमुमुक्षुसंवादे प्रथमो निर्णयः ॥१॥

दोहा—मुक्त कहे सुण्य मुमुक्षु, सारा पुछ्या तें प्रश्न। उत्तर एनो आपिये, कापिये संशय सघन ॥१॥ कल्याण छे कैक भात्यनां, तेनी जुजवी जुजवी जात। सर्वे कल्याण सरखां नहि, तेनी सांभळी ले हवे वात ॥२॥ साचुं के'तां संताप छे, खोटुं कह्यामां सई खाव्य। बेउ प्रकारे बाध छे, मने विचारुंछुं तेह माव्य ॥३॥ पण ज्यारे पुछ्युं तें प्रीतशुं, त्यारे आपशुं उत्तर अनुप। के'शुं कल्याणनी वारता, साचासाची शुद्ध रूप ॥४॥ चोपाई—भेख भक्त आ भवमां घणेरे, मान्युं कल्याण पुण्य आपणेरे। जेजे करेछे जगमां जनरे, व्रत दाने माने श्रेय मनरे ॥५॥ केने चपटी चुण देवायरे, तेनेपण कल्याण के'वायरे। केने पोष भरी पाय पाणीरे, तेपण कल्याण थावानुं जाणीरे ॥६॥ कोइ भुख्याने आपे भोजनरे, तेपण कल्याण मानीने मनरे। कोइ वसन भूषण आपे गर्थरे, तेपण कल्याण थावाने अर्थरे ॥७॥ सोनुं रूपुं आपे त्रांबा दानरे, तेपण कल्याण काजे निदानरे। गाय महीषी ने गज बाजरे, धाम धरादि कल्याण काजरे ॥८॥ काशिये जइ लिये करवतरे, तेपण कल्याण थावा तरतरे। हिमाळे जइ हाडने गाळेरे, गडे पृथ्वीए पिंड प्रजाळेरे ॥९॥ कमळपूजा भैरव जप खायरे, तेपण कल्याण सारु के'वायरे। कोइ करे तीर्थ व्रत स्नानरे, कोइ आपेछे सर्वस्व दानरे ॥१०॥ कोइ धर्म निम टेक धारेरे, ज्यारे कल्याण करवा विचारेरे। कोइ कठण तप करेछेरे, थइ उदासी वन फरेछेरे ॥११॥ फल दळ करे जळ आहाररे, करवा कल्याणनो निरधाररे। एह विना उपाय हजारुंरे, करेछे सहु कल्याण सारुंरे ॥१२॥ पण जेनो जेवो परिश्रमरे, पामे कल्याण मानो ए मर्मरे। कोइ पामे अन्न धन धामरे, कोइ पामे गरास ने गामरे ॥१३॥ कोइ पामे राज्य साज सुखरे, सुत कलत्र नहि देहे दुःखरे।

एपण कल्याण एक के'वायरे, सुख मानी रह्याछे ए मांयरे ॥१४॥ कोइ पामे अमरावतीरे, तेपण पूर्ण मानेछे प्रापतीरे। शिव ब्रह्मानी पुरीने पामीरे, मान्युं पाम्या पूरण भागी स्वामीरे ॥१५॥ एह विना बीजा बहु लोकरे, पामी समावी बेठा छे शोकरे। पण आत्यंतिक जे कल्याणरे, तेनी रीत भात जुदी जाणरे ॥१६॥ तेतो हरि हरिजनथी थायरे, साचुं कल्याण जेने के'वायरे। समझी लेज्ये तुं एटलुं साररे, नथी बीजो निश्चे निरधाररे ॥१७॥ मळे प्रभु प्रगट प्रमाणरे, कांतो तेना मळेले कल्याणरे। तेह विना तो कोटि उपायेरे, आत्यंतिक कल्याण न थायेरे॥१८॥ जेम रवि विनानी रातरे, न जाय न थाय प्रभातरे। तेम प्रगट प्रभु मळ्या पखीरे, नोय कल्याण लेवुं ए लखीरे ॥१९॥ तेह विना जो थाय कल्याणरे, पडे जूठां तो सर्वे पुराणरे। भवे भेख भगत छे बहुरे, सावधान थई मंड्या सहुरे ॥२०॥ मत पोताना पुष्टिने अरथरे, नवानवा निपजाव्या ग्रंथरे। सर्वे पोतानुं कर्युंछे साचुंरे, केणे राख्युं नथी वळी काचुंरे ॥२१॥ पण कल्याण प्रभुनी पासरे, तेह विना वलोवेछे छासरे। ए छे सर्वे शास्त्रनो मतरे, तेतो न थाय केदि असतरे ॥२२॥ एम संत शाणा कहेछेरे, श्रेय प्रगट पासळे रहेछेरे। एम सर्वेनुं छे सिद्धांतरे, मो'टे मोटा भागी गया भ्रांतरे ॥२३॥ जेने फरी न पडे फरवुंरे, तेने आत्यंतिक श्रेय करवुंरे। तेह विना तो कल्याण काचुंरे, पामी पडवुं पडेछे पाछुंरे ॥२४॥ कैक आ लोक सुखथी पड्यारे, कैक पड्या स्वर्गलोके चड्यारे। कैक हरपुरिथी हणाणारे, कैक चंद्रलोकथी पछडाणारे ॥२५॥ कियां रह्युं थयुं ए कल्याणरे, भाग्युं वचे वारिधिये[1] वा'णरे। ए कल्याण काम न आवेरे, जेने काळ माया मळी चावेरे ॥२६॥ जेने माथे छे मोटां विघनरे, एवुं कल्याण म मानो मनरे। तन मनमां वात तोळीनेरे, करवुं कल्याण खरुं खोळीनेरे ॥२७॥ भेख लीधे भलाइ म भाळोरे, एह भूल्य भींतरथी टाळोरे। मत ममते रह्यां जे बंधाइरे, तेमां कल्याण न मळे कांइरे ॥२८॥ परघर मारी पेट भरेरे, परसुत वित्त दारा हरेरे। एमां केदि म मानो कल्याणरे, जेमां खरी खुवारी छे जाणरे ॥२९॥ कह्युं तमे जे पुछयुं

१ समुद्र।

तुं तेहरे, एह वातमां नथी संदेहरे। साचुं मानी लेज्ये साक्षातरे, कही कल्याणनी तने वातरे ॥३०॥ इति श्रीकल्याणनिर्णयमध्ये मुक्तमुमुक्षुसंवादे द्वितीयो निर्णयः ॥२॥

दोहा—मुमुक्षु कहे मुक्त सांभळो, तमे कही कल्याणनी रीत। प्रगट विना छे पांपळां, खराखरुं कह्युं खचीत ॥१॥ प्रगट प्रभु न होय पृथ्वीए, कोइ करवा इच्छे कल्याण। कहुं तेने केम करवुं, एह पुछुंछुं जोडि पाण ॥२॥ होय अवतारनो आशरो, भावे करतो होय भजन। कल्याण करवा कारणे, शाक्षी करतो होय जतन ॥३॥ वळी सेवतो होय संतने, सांभळतो होय पुराण। तेणे करीने तेहनुं, केम न होय कल्याण ॥४॥ चोपाई—संत शास्त्र छे कल्याणकारीरे, सहु कहेछे एम विचारीरे। साधु सरवे नाना मोटारे, ग्रंथ पण खरा नथी खोटारे ॥५॥ शास्त्र शास्त्र सरखां छे सहुंरे। संत संत छे सरखा कहुंरे। संत सहु माळाना मणिकारे, एमां कोण ओछा ने अधिकारे ॥६॥ वानुं जोइ नमाविये शिशरे, जोइये नहि करणी एनी लेशरे। एम साचे मने संतने सेवेरे, तेतो मोटा सुखने लेवेरे ॥७॥ शास्त्र श्रद्धाये करी सांभळेरे, तेनां सर्वे संकट टळेरे। संत शास्त्रथी कैक सुधर्यारे, भण्या सहु कहेछे भव तर्यारे ॥८॥ एवुं सांभळीने संशय टळ्योरे, जाणुं मोक्षनो मारग मळ्योरे। संत सेवीने कैक सुख पाम्यारे, शास्त्र सुणी कैक दुःख वाम्यारे ॥९॥ संते कैक अधम उद्धार्यारे, पामर पतितने पण तार्यारे। संते उद्धारियो अजामेलरे, महा समलनो हतो जे शैलरे ॥१०॥ सजना हसना हता कसाईरे, तेने संत मळ्या सुखदाइरे। महापापथी तेने मुकाव्यारे, आ जक्तमां भक्त ते का'व्यारे ॥११॥ खग मृग ने खेवट जातरे, कर्या संते सुखी साक्षातरे। गज गीध गनिका गणियेरे, संते भव तार्या ते भणियेरे ॥१२॥ श्रुतदेव सुदामो विदुररे, सुखी संतथी थया जरुररे। दक्षपुत्र जे दश हजाररे, एकवारे थया भवपाररे ॥१३॥ वळी हजार मुकीने हाल्यारे, चोराशी मार्गमां न चाल्यारे। नव जोगी जनक जेदेवरे, संते सुखी कर्या ततखेवरे ॥१४॥ सहस्र अठ्याशी ऋषि कहेवायरे, ते पण संतनो महिमा गायरे। संत सेवे भोळे भावे करीरे, जाय संसारसिंधु तो तरीरे ॥१५॥ संत नाव जेवा निरधाररे, एथी पाम्या

कइ भवपाररे। कैक ऋषि तपसी राजनरे, पाम्या संतथी सुख-सदनरे ॥१६॥ ध्रुव प्रह्लाद सुखी थया आपेरे, ते पण के'छे संत प्रतापेरे। राय रुक्मांगद अंबरीषरे, एह जेवा बीजा जे नरेशरे ॥१७॥ शिबि सुधनवा सत्यवादीरे, रहूगण रंतिदेव आदिरे। द्विज क्षत्री वैश्य वळी शूद्ररे, पाम्या संतथी सुखसमुद्ररे ॥१८॥ संत सहुना छे सुखदाइरे, एम कहेछे सहु जुग मांइरे। एथी पाम्या बहु सुखधामरे, पडयुं नहि प्रभु प्रगटनुं कामरे ॥१९॥ कर्यो उद्यम अफळ न जायरे, नथी प्रगटनुं काम कांयरे। जोइये भक्तनी भली भगतिरे, प्रभु न होय तोय थाय गतिरे ॥२०॥ अमने तो समझायछे एवुंरे, नथी साचा विश्वास जेवुंरे। सेवे संत राखी मन साचुंरे, तो कल्याणनुं न रहे काचुंरे ॥२१॥ वळी शास्त्रने कोइ सांभळेरे, तेनी भूल्य कहो केम न टळेरे। शास्त्र सर्वे रख्यां धर्मधारीरे, शास्त्र प्रमाणे रहे नरनारीरे ॥२२॥ शास्त्रे करी छे वर्ण आश्रमरे, शास्त्रे करी छे धर्म अधर्मरे। शास्त्रे करी छे सर्वे वे'वाररे, शास्त्र जणावे सार असाररे ॥२३॥ शास्त्रमांये कह्युंछे कल्याणरे, ते पण वात नथी अप्रमाणरे। शास्त्र सुणवे न होय कल्याणरे, एवी सांभळी नै वळी वाणरे ॥२४॥ सत-शास्त्र सहुनां सुखदाईरे, एमां फेर नथी कहुं कांईरे। सतशास्त्रथी श्रेय न थायरे, एवुं अमे मुखे न के'वायरे ॥२५॥ सतशास्त्रनो संग जो होयरे, तो तर्या विना न रहे कोयरे। एमां प्रगट प्रभुजीनुं कामरे, नथी पडतुं कहुं करभामरे ॥२६॥ तमे तो कह्यो प्रगट प्रतापरे, ते पाम्या विना न टळे तापरे। त्यारे संत शास्त्रथी शुं सर्युंरे?, ज्यारे कल्याण प्रगटमां ठर्युंरे ॥२७॥ एह वातमां वडो संदेहरे, तमे कृपा करी कहो तेहरे। तम विना ए संशय न नासेरे, माटे अमे पुछयुं तम पासेरे ॥२८॥ श्रद्धा छे जो सांभळवा मांहरे, कहेज्यो कसर न रहे कांइरे। जेणे न होय नकी निरधाररे, तेह सांभळयामां शुं साररे ॥२९॥ जेमां फरि फेरवणी न होयरे, सौने सुणवा सरखुं सोयरे। करिये उद्यम न आवे अर्थरे, ठालो जाय आ जनम व्यर्थरे ॥३०॥ माटे सरवे सुफळ थायरे, एवो अनुपम के'जो उपायरे। एम मुमुक्षु कहे महांतरे, साचा साचुं कहेज्यो ए सिद्धांतरे ॥३१॥ इति श्रीकल्याणनिर्णयमध्ये मुक्तमुमुक्षुसंवादे तृतीयो निर्णयः ॥३॥

दोहा—त्यारे मुक्त कहे सुण्य मुमुक्षु, तमे पुछयुं जे जे प्रश्न । तेनो उत्तर अमे आपिये, तमे सांभळज्यो दई मन ॥१॥ पूर्वे उत्तरमांहि प्रिछज्यो, हरि हरिजननो संबन्ध । तेह विना कोइ जीवना, वळी छूटे नहि भवबन्ध ॥२॥ जेजे जीव तर्या जक्तमां, तेनो करो विचारी विवेक । हरि हरिजन वण मळ्ये, कोइ उद्धरिया नहि एक ॥३॥ अंतरमां अवराइ रह्युं, उपदेष्टाने अज्ञान । ते सामाने शुं समझावशे, वळी नकी वात निदान ॥४॥ चोपाई—माटे जेने मळ्या महाराजरे, एवा संतथी सरेछे काजरे । हरि साथे होय हळ्यामळ्यारे, प्रभु प्रगट पामी ताप टळ्यारे ॥५॥ रही नहि उधारानी वातरे, पाम्या साचा साधु साक्षातरे । अटकळ अकळ न रह्युंरे, जथार्थ जे छे ते थयुंरे ॥६॥ एवा संतनो जे समागमरे, तेतो टाळवा दुःख विषमरे । जेनी संशय रहित वात साचीरे, पूरण प्रापतिमां नथी काचीरे ॥७॥ एनी बोली छे रोकडी रुडीरे, नथी वारता एनी नमुडीरे । खाते चोपडे नथी खोळवीरे, ज्यारे जोईए त्यारे नित्य नवीरे ॥८॥ वणदीठी नथी वखाणतारे, कहेछे नजरो नजरनी जाणतारे । प्रभु पासळना जे रहेनाररे, जे कहे तेमां नहि फेरफाररे ॥९॥ बोले प्रभु प्रसन्नता प्रमाणरे, तेमां नहि तन मन ताणरे । जोई महाप्रभुनी मरजीरे, घणुं वात करेछे गरजीरे ॥१०॥ अति अमल सहित उचरेछेरे, बहु जीवनां काज करेछेरे । साचा संत ए छे सुखदाइरे, एम कहेछे सहु जग मांइरे ॥११॥ एवा संतथी सरेछे काजरे, तेह दिवस के वळी आजरे । तेतो कहुंतुं में तुंने मोरेरे, भुली पुछयुं तें पुछयाने होरेरे ॥१२॥ साचा संत के श्रीहरि सोयरे, जीव तारवा ए जगे दोयरे । तेह विना जे संत कहेवायरे, तेह संतथी काज न थायरे ॥१३॥ एतो संततणो लइ वेशरे, पेटसारु आपे उपदेशरे । तेने पण समझशो संतरे, थाशे ज्यान मोटुं जो अत्यंतरे ॥१४॥ एनो जो करशो विश्वासरे, नाखशे तो कोटे काळपाशरे । पाडशे प्रभुनो काळ चोखोरे, थाशे ए वातनो बहु धोखोरे ॥१५॥ कांतो करशे कर्म प्रधानरे, कहेशे घटघटमां भगवानरे । कांतो थइ गया हवे थाशेरे, एम घंघेघंघ बहु गाशेरे ॥१६॥ नथी प्रभुतणी दिश लाधीरे, मूरखाइए रह्या मत बांधीरे । आप स्वारथ सारवा काजरे,

करे बहु जीवनां अकाजरे ॥१७॥ एवाथकी मानशे कल्याणरे, ते-तो बहु दिन थाशे हेराणरे। एह समझीने लेवुं साररे, कल्याण अकल्याण करनाररे ॥१८॥ साचा संतथी साचुं कल्याणरे, बीजे तो मुखस्वादनी वाणरे। माटे जेजे तर्या जगे जंतरे, तेने मळ्या प्र-गटना संतरे ॥१९॥ हवे शास्त्रनुं कही संभळावुंरे, तारो सर्वे संश-य टळावुंरे। शास्त्र श्रीमुखनां जेह वेणरे, सत्य शास्त्र ए छे सुखदे-णरे ॥२०॥ एनां वचन ते सुखकारीरे, लेवां सहुने अंतरे धारीरे। ए छे वेद शास्त्र ने पुराणरे, एमां रह्युंछे कोटि कल्याणरे ॥२१॥ कां-तो एनी लीळा ने चरित्ररे, सुखदायि ए परम पवित्ररे। कांतो ए-ना मानेल जे ग्रंथरे, आवे एटला श्रेयने अर्थरे ॥२२॥ बीजा कवि कोविदनी काव्यरे, ए तो वारि विनानी छे वाव्यरे। तेमां रह्यांछे भुत भोयंगरे, गरे तेनुं करे अंग भंगरे ॥२३॥ वळी मतमतना जे ग्रंथरे, कर्या सारवा पोतानो अर्थरे। तेह विना बीजा ग्रंथ वळीरे, थाय भुंडुं ए ग्रंथ सांभळीरे ॥२४॥ रसिकप्रिया रसमंजरीरे, सुणतां तरत जाय बुद्धि फरीरे। वळी वामी वेदांतीना ग्रंथरे, अति ना-स्तिक नाम अनर्थरे ॥२५॥ आवे आस्तिक मति जो एमांरे, थाय दुःखी रहे नहि शेमांरे। माटे ए संत शास्त्रनो संगरे, समझी वि-चारी न करवो अंगरे ॥२६॥ न होय उजळुं एटलुं दुधरे, तेपण सम-झी लेवुं सुबुधरे। जेम शाहुकार शहेरमां होयरे, तेम चोर विना शहेर नो'यरे ॥२७॥ एक कनक कुंदन कहेवायरे, होय बडवाळ बहु बीजा मांयरे। माटे शास्त्र शास्त्र नहि एकरे, संत संतमां पण विवेकरे ॥२८॥ तेतो शुद्ध मुमुक्षुने सुझेरे, सहुं सरखुं एम न बुझे-रे। जेने पामवुं परम कल्याणरे, तेने अति न रहेवुं अजाणरे ॥२९॥ वात सरवे समझी लेवीरे, ग्रह्या जेवी होय तेने ग्रहेवीरे। एटलुं तो जाणवुं जरूररे, भींतर भोळापण करी दुररे ॥३०॥ इति श्रीकल्याणनि-र्णयमध्ये मुक्तमुमुक्षुसंवादे चतुर्थो निर्णयः ॥४॥

दोहा—मुमुक्षु सुजाण जेह, तेह कहेछे जोडी पाण। सर्वे सरखुं समझतां, तेनी आज पडी ओळखाण ॥१॥ पण एक भक्त आ ज-क्तमां, ते भक्तना पण भगत। तेनुं कल्याण केम छे, कहुं पाडो तेहनी विगत ॥२॥ जुजुवी रीते आ जक्तमां, थया भक्त ते बहु

भात। तेना शिष्य संसारमां, नथी मानता केनी वात ॥३॥ प्रभुथकी परापरुं खरुं, समझेछे पोतानुं सिद्धांत। मायिक कही अवतारने, भव जीवने भरावी भ्रांत ॥४॥ चोपाई—सतशास्त्रने पण न मानेरे, कहे पोथांथोथां लख्यां पानेरे। सर्वे शास्त्रमांहि शुं छे साररे, नवरे नवरे कर्यो निरधाररे ॥५॥ बांध्या वर्णाश्रम चार चाररे, वळी ए विना वर्ण अढाररे। तेना मर्ण परणनी विधिरे, बहु नोंखीनोंखी बांधी दीधीरे ॥६॥ एमां समझो सई थई खाटरे, जीव भ्रमावी भुलावी वाटरे। एमां आत्मानुं शुं सर्युंरे, सर्वे पंडनुं कुटणुं कर्युंरे ॥७॥ जोज्यो व्यास वाल्मिकनी बुद्धिरे, कोइ वात करी नहि सुधिरे। पाराशर ने शंख लिखितरे, ऋषि मुनि न समझ्या रीतरे ॥८॥ पाप पुण्य पुराणे प्रमाणीरे, बांध्या बहु जीवने तेमां ताणीरे। गुंथी गयाछे जाळ्यो जोराणरे, तेमां सहु थायछे हेराणरे ॥९॥ ग्रंथ खोटा ने खोटा करनाररे, एमां अमे तो न दीठुं साररे। एम खळ खंडे सत्य ग्रंथरे, अभागी करवा अनरथरे ॥१०॥ वळी कहेछे अवतार खोटारे, चैतन्यमां कोण नाना मोटारे। कहेछे चोवीश प्रभुनां रूपरे, त्यारे बीजां ते केनां स्वरूपरे ॥११॥ सर्वे रूपे रमे एक रामरे, नथी देव दानव नर वामरे। पशु पंखी स्थावर जंगमरे, तेनी गोती काढो तमे गमरे ॥१२॥ सर्वे पंच भूतनां पुतळांरे, शोभे रूपे अनुप सघळांरे। तेमां चैतन्य चमतकारीरे, तेतो रह्युंछे सहुने धारीरे ॥१३॥ चैतन्य चैतन्य नहि फेर वालरे, दीवो दीवी मेंताब मशालरे। एम चैतन्य चैतन्य एकरे, पिंड परठी कहेछे अनेकरे ॥१४॥ एम शास्त्र सुणी शुभ मतिरे, नथी रे'ती ते नरने रतिरे। एम कहेछे कुलक्षणा कथीरे, जेने कोइनी प्रतीति नथीरे ॥१५॥ तीर्थ व्रत निम सदाचाररे, तेना कापनारा छे कुठाररे। एवा ज्ञानी घरोघर घणारे, भर्या भारे कळिमळ तणारे ॥१६॥ एनुं केम समझवुं को'नेरे, भारे संशय ए तमे भागोनेरे। सत्य वातना थोडा कहेनाररे, असत्य वातना कहेनारा अपाररे ॥१७॥ मठ मंदिर ने अपासरेरे, चोरे द्वारे एज वात करेरे। वाटे घाटे एनोज उचाररे, चौटे हाटे ए वात वेपाररे ॥१८॥ भट पंडित ने जे पुराणीरे, भेख भक्त वदेछे ए वाणीरे। गुरु संत जुठा जगे डोलेरे, ते-

पण एमना एमज बोलेरे ॥१९॥ कहेछे खाओ पिओ खुबी करोरे, शीद कोईना डरथी डरोरे। नरक स्वर्ग ने नथी चोराशीरे, खरी वात मानी लियो खाशीरे ॥२०॥ रुडो रहस्य कह्यो रुदे धारोरे, एम समझी संशय विसारोरे । कर्म धर्म गया मुनि कथीरे, तेने आ वातनी गम नथीरे ॥२१॥ एम कहेछे आ जक्तमां झाझारे, धर्महीण अधर्मीना राजारे। एतो एवाना एवाज रहेशेरे, के कोई खबर एनी लेशेरे ॥२२॥ अति अवळी मति छे एनीरे, नथी बिक कोइ बीजा केनीरे। थया उपदेष्टा सहुना आपेरे, पण वरतेछे पूरण पापेरे ॥२३॥ यांतो थयाछे अधर्मी आचार्यरे, जाणे बेठा छिये करी कार्यरे। एम मने मान्युं मूरखायेरे, करवुं रह्युं नथी हवे कांयेरे ॥२४॥ पोते मान्युं पाकुं काम थयुंरे, जाणे बीजाने उपदेश दियुंरे। जेम पोते समझ्या छे सहीरे, तेम परने देखाडेछे कहीरे ॥२५॥ एवा भवमां बहु भाळेलरे, नजरो नजरना निहाळेलरे। खरेखरा खुनी प्रभुजीनारे, जाणुं वेरवाई बहु दिनारे ॥२६॥ जेजे थाप्याछे प्रभुए धर्मरे, तेने अभागी कहेछे अधर्मरे। जेने तेने धर्ममांथी पाडेरे, पाप पुण्यने खोटा देखाडेरे ॥२७॥ धर्मद्वेषी पापना तो पा'डरे, मोक्ष मारगे लोह कमाडरे। तेतो तन तजे फळ पामेरे, कहेज्यो सर्वे संशय शोक वामेरे ॥२८॥ समझावज्यो ए सारीपेररे, महामुनि मोटी करी मे'ररे। भवमां भुलवणी छे घणीरे, मने बीक लागेछे ते तणीरे ॥२९॥ माटे वळीवळी पुछुंछुं वातरे, कहेज्यो राजी थइ रळियातरे। कहेज्यो खराखरुं वशा विशरे, एम कहीने नमाव्युं शिशरे ॥३०॥ इति श्रीकल्याणनिर्णयमध्ये मुक्तमुमुक्षुसंवादे पंचमो निर्णयः ॥५॥

दोहा—मुक्त कहे सुणो शुभमति, सत्य वात समझिये सार। कृतघ्नीनां ए काम छे, जे नंदे आगम अवतार ॥१॥ सत्यशास्त्र सुखदायी छे, समझावे ते सत्य असत्य। तेने मिथ्या करी मानवुं, एज आवी जाणवी कुमत्य ॥२॥ शास्त्र कहे ते सत्य छे, नथी असत्य ते अणुभार। निश्चय पडशे नरकमां, एना निंदाना करनार ॥३॥ शास्त्र जेजे सूचवे, ते कुडुं न पडे कांई। ग्रहण पांखेछे असमानमां, तेह सहु देखेछे आंई ॥४॥ चोपाई—शास्त्र जणावे सार असाररे, शास्त्रे कर्यो सहु निरधाररे। सतशास्त्र कहेछे सुरसुखरे, तेह पा-

श्या सारुं करे मखरे ॥५॥ शास्त्र कहेछे कैलासनी वातरे, सत्यलोके सुख कहे साक्षातरे । शास्त्र कहेछे वैकुंठ वखाणीरे, तेने पामवा इच्छेछे प्राणीरे ॥६॥ शास्त्र कहेछे गोलोकमां गुणरे, शास्त्र विना समझावे कुणरे । शास्त्र कहेछे अक्षरधामरे, ते सुणी सहु करेछे हामरे ॥७॥ शास्त्र कहेछे श्रीहरिनुं सुखरे, जे पामतां रहे नहि दुःखरे । लोक अलोकमां जे अगमरे, तेनी ग्रंथ पडावेछे गमरे ॥८॥ शास्त्र कहेछे सर्वेनां स्थानरे, जने दीठां न सांभळ्यां कानरे । शास्त्र कहेछे कल्याणनी रीतरे, शास्त्रे थायछे प्रभुमां प्रीतरे ॥९॥ शास्त्रथकी संत ओळखाणरे, शास्त्रथकी समझण जाणरे । शास्त्रे करी आवेछे सुबुद्धिरे, शास्त्र विना मति रहे अंधीरे ॥१०॥ शास्त्र मरजादे सहु छे सुखीरे, नहितो देहधारी रहे दुःखीरे । देव दानव मानव मुनिरे, शास्त्रे बांधी मरजाद सहुनीरे ॥११॥ एवी केटली वातो कहेवायरे, मोटो सतशास्त्रनो महिमायरे । तेमां दोष देखाडेछे पापीरे, तेनी जोइए छीये जीभ कापीरे ॥१२॥ तेतो मरीने जमपुर जाशेरे, घणी जमदूतनी मार खाशेरे । पडशे नरकना कुंडमां तेहरे, पाछो नहि मळे मनुष्यनो देहरे ॥१३॥ शास्त्रबा'र वरतेछे जेहरे, शास्त्रबा'र पामे देह तेहरे । श्वान सूकर खर शियाळरे, तन ते पामशे ततकाळरे ॥१४॥ त्यारे ओरतो थाशे जो एनेरे, कह्या जेवुं नहि रहे केनेरे । एम दुःखी रहेशे रात दनरे, सत्य माने मुमुक्षु तुं मनरे ॥१५॥ वळी पुछी तें प्रभुनी वात्तरे, तेपण सुणी लेज्ये साक्षातरे । कियां जीव कियां जगदीशरे, कियां खद्योत कियां दिनेशरे ॥१६॥ जेजे जगजीवनथी थायरे, तेतो जीवथी न थाय कांयरे । जोने प्रभुतणो प्रतापरे, सहु जाणे जगतमां आपरे ॥१७॥ जेनी आज्ञाने शशि सूररे, नथी लोपता जाणो जरूररे । जेनी आज्ञामां सुरराजरे, मेघ वरसावे सहु जनकाजरे ॥१८॥ जेनी आज्ञा उर विचारीरे, धरणी रहीछे लोकने धारीरे । जेनी आज्ञामां शेष हमेशरे, चौद लोक धरी रह्या शिशरे ॥१९॥ जेनी आज्ञामां वेली वनरे, आपे फळ दळ समे सुमनरे । जेनी आज्ञामां काळशक्तिरे, दिनरात रहेछे डरतीरे ॥२०॥ जेनी आज्ञा मानीने मृत्युरे, सदा सर्वदा रहेछे फरतुंरे । जेनी आज्ञामां अज ईशरे, हर-

खे करी रहेछे हमीशरे ॥२१॥ वळी देह धरी कर्यां काजरे, तेतो कहेतां न कहेवाय आजरे। बहु धरी हरि अवताररे, कर्यो कंइ जीवनो उद्धाररे ॥२२॥ तेह प्रभुतणी तडोवडरे, थावा जाय पापी जीव जडरे। जेने नथी शरीरनी साध्यरे, वळी वणतोळी बेठेछे व्राध्यरे ॥२३॥ पड्यो परवश पराधीनरे, वर्ते एकएक आगे दीनरे। रह्यो अज्ञानमां अवराईरे, घणो घनश्यामनो घनाईरे ॥२४॥ ते जाशे मरी जमपुरी मांयरे, बहु मार खाशे मूढ त्यांयरे। पछी नरकना कुंडमां पडशेरे, पड्यो कैक काळलगी सडशेरे ॥२५॥ कर्मभोगे जो निसरशे बा'ररे, लेशे भुत प्रेतना अवताररे। खाशे विष्टा पेसाबने पीशेरे, एवुं हरिनिंदानुं फळ लेशेरे ॥२६॥ एवुं सुख सांभळीने कानरे, थावुं होय तो थाज्यो भगवानरे। एमां जुदुं नहि पडे जरायरे, सहु मानी लेज्यो मनमांयरे ॥२७॥ एवा पापीनो संग जेने थायरे, तेनो पण जन्म एळये जायरे। कल्याणनुं तो रही जाय क्यांईरे, सामुं पडे महादुःख मांईरे ॥२८॥ फुटयुं निरजळमां जळठामरे, टळी हैयेथी जीव्यानी हामरे। मळया मारगे ममोईगरारे, प्राणीना प्राण लेनार खरारे ॥२९॥ एम समझी लेवुं सिद्धांतरे, समझ्या विना भागे नहि भ्रांतरे। कही वात पुछया प्रमाणरे, हवे शुं पुछवुंछे सुजाणरे ॥३०॥ इति श्रीकल्याणनिर्णयमध्ये मुक्तमुमुक्षुसंवादे षष्ठो निर्णयः ॥६॥

दोहा—धन्यधन्य मुक्तशिरोमणि, भुल्य भ्रांतिना भागनार। अज्ञान तम टाळवा, सूरज सम निरधार ॥१॥ घणा दिवसनुं घरमां, संशयनुं रह्युंतुं शूळ। तेह तरत तमे टाळियुं, महामोटा मोहनुं मूळ ॥२॥ वळी पुछुंछुं प्रीतशुं, तमे कहेज्यो कृपानिधान। अनेक जीव उद्धारवा, आवे भूमिपर भगवान ॥३॥ कल्याण करी कोटिकोटिनां, पाछा पधारे पोताने धाम। केड्ये रहे तेना कुळना, तेथी सरे के न सरे काम ॥४॥ चोपाई—प्रभु होय प्रगट प्रमाणरे, त्यारे करे बहुनां कल्याणरे। ज्यांज्यां हरि धरे अवताररे, कहुं सांभळज्यो करी प्याररे ॥५॥ खग मृग जळचर मांयरे, धरे नर देह आप इच्छायरे। विप्र नृप जाणो जोगी मांयरे, थाय प्रभुजी प्रगट त्यांयरे ॥६॥ तेना वंशना रहेछे वांसेरे, भला गुणना भरेल भासे-

रे । दृढ होय धर्म निम मांईरे, अयोग्य आचरण न करे कांईरे ॥७॥ रुडी रीतने पाळे पळावेरे, संशय शोकनां खातां वळावेरे । रहे प्रभुनी मरजी प्रमाणरे, मेली मन ममतानी ताणरे ॥८॥ आप स्वारथ सारवा सारुंरे, कदि करे नहि मारुं तारुंरे । काम क्रोध व-ळी लोभ लहीरे, मोह चेनमां न जाय वहीरे ॥९॥ सहुने आपे शु-भ उपदेशरे, तेमां स्वारथ नहि लवलेशरे । सगा सहुना छे हित-कारीरे, धर्म धीरजने रख्या धारीरे ॥१०॥ श्रीहरिना गमता मांईरे, रहे सदा सर्वथा सदाईरे । होय हरिना मळेल एवारे, तेथी सहुने उपदेश लेवारे ॥११॥ तेने मळी पामे जीव पाररे, तेमां नथी जो संशय लगाररे । पण न होय धर्म निम मांईरे, रहे अंतरे अधर्म छाईरे ॥१२॥ एवा प्रभु केव्यना रही जायरे, तेथी श्रेय थाय के न थायरे । कख्या मो'रे शुभ गुण सोयरे, तेतो होय के वळी न होयरे ॥१३॥ कल्याणकारी मोटप्य थोडीरे, रख्या जगमोटप्ये मन जोडी-रे । वे'वारिक मोटप्यने मांईरे, वावरेछे बुद्धि बहु त्यांईरे ॥१४॥ सहुथी सरस भोगवेछे सुखरे, नथी कोई वातनुं वळी दुःखरे । मुखे कहेछे मो'रनी मोटाईरे, ते मांयली नथी पोता मांईरे ॥१५॥ एवा-धका भूमिये फरेछेरे, आपी उपदेश शिष्य करेछेरे । कहेछे कल्याण छे अम पासरे, आवो मंत्र लई थाओ दासरे ॥१६॥ आपो तन मन धन अमनेरे, भवपार करिये तमनेरे । नथी हरिनी हदमां हालता-रे, रहेछे मन गमते मा'लतारे ॥१७॥ चाले प्रभुनी मरजाद त्रोडीरे, रहेछे विषय साथे मन जोडीरे । एथी कल्याण थावानुं केमरे, ए पुछुंछुं कहेज्यो करी प्रेमरे ॥१८॥ वळी पुछुंछुं एक महाराजरे, बहु अवतार धर्यानुं शुं काजरे । कां हरि न रहे एकज रूपेरे, शीद था-यछे बहु स्वरूपेरे ॥१९॥ एक होत तो भजत सहु एनेरे, खेंचाताण रहत नहि केनेरे । सहु भावे करत भजनरे, एक बीजामां मेळवी मनरे ॥२०॥ हेते हळीमळी रहत भेळारे, दिले न रहत कोय दुभे-लारे । आतो परस्पर पडी आंटीरे, मांहोमांहे थई रख्या मांटीरे ॥२१॥ एक बीजाने निश्चे नंदेछेरे, सहुसहु पोताने वंदेछेरे । एक एकनी उपासना मांईरे, काढे खोळी खांच्य खोट्य कांइरे ॥२२॥ तेतो सहु मळी निंदेछे नाथरे, हीणुं करेछे पोताने हाथरे । तेमां

नहि आवे स्वप्ने सुखरे, थाशे सहुनुं श्याम शाहीमुखरे ॥२३॥ एमां कमाणी शी कमाशेरे, टालो जनम एळये गमाशेरे। एवी भूलवणी छे जे भारेरे, माटे पुछुंछुं हुं वारेवारेरे ॥२४॥ के'जो जो होय के'वा जेवुंरे, नहितो घोळयुं परुं नव के'वुंरे । मैंतो से'जे पुछयुं संतजनरे, नथी संशय एनो मारे मनरे ॥२५॥ मैंतो समझी साबित कीधुंछेरे, दृढ अंतरे धारी लीधुंछेरे । प्रभु प्रकट विना कल्याणरे, नथी मानतो हुं निरवाणरे ॥२६॥ एनी निगठ गांठ्य वळीछेरे, बीजी सर्वे भ्रांति टळीछेरे। त्यांच्यो पुछवामां नथी खाटरे, हवे एवुं पुछुं शिया माटरे ॥२७॥ एक पुरीष ने परदोषरे, एने उघाडतां अपशोषरे। हवे एवो नहि करुं उचाररे, शोधी लीधुं छे सर्वेनुं साररे ॥२८॥ पण बीजाने समझवा सारुंरे, पुछुंछे महाराज मारुंरे। रखे प्रपंचमां कोइ पडेरे, एम मारुं मन घाट घडेरे ॥२९॥ इति श्रीकल्याणनिर्णयमध्ये मुक्तमुमुक्षुसंवादे सप्तमो निर्णयः ॥७॥

दोहा—मुक्त वचन एवां सांभळी, वळी बोलिया करी हेत। शुद्ध मुमुक्षु सांभळ्ये, कहुं सर्वे विगति समेत ॥१॥ प्रथम कहुं हुं प्रिछवी, प्रभु प्रगटना अवतार। पछी कहुं तेना कुळनुं, निश्चय करी निरधार ॥२॥ एके अनेक प्रकारनां, सरे नहि सेवकनां काज। ते सारुं तन जुजवां, धरणिये धरेछे महाराज ॥३॥ वारि वसुधा व्योममां, दुष्टे दुःखी कर्या होय दास। आरतवानने अरथे, आपे आवेछे अविनाश ॥४॥ चोपाई—एक अवतार एकने काजरे, महेर करी लियेछे महाराजरे। तेनां सर्वे संकट टाळेछेरे, प्रीते पूरण लाड पाळेछेरे ॥५॥ हेते हळीमळी तेह साथरे, नौत्तम सुख आपे तेने नाथरे । तेतो थायछे पूरणकामरे, वळी पामेछे प्रभुनुं धामरे ॥६॥ एह विना होय हरिदासरे, तेनो कष्ट करवो होय नाशरे । त्यारे ए तने जतन न थायरे, एम समझवुं मनमांयरे ॥७॥ जळवासी करे काम जळनुंरे, स्थळवासी करे काम स्थळनुंरे। माटे नोखां नोखां तन धरीरे, काम करेछे जननुं हरिरे ॥८॥ ज्यारे धरेछे जुजवां गातरे, त्यारे होय जुजवी रीतभातरे। पछी जेवी रीत जाणे जनरे, तेवी रीते करेछे भजनरे ॥९॥ जेवो गुण रूप ने आकाररे, जोइ ज-

१ विष्टा। २ जळ। ३ पृथ्वी। ४ आकाश.

न करे निरधाररे । धरे आकृति जोइने ध्यानरे, गुण रूपनुं करेछे गानरे ॥१०॥ कोइ कहेछे मुखे मत्स्य मत्स्यरे, कोई कहे कल्याणकारी कच्छरे । कोइ कहेछे वाराह वाराहारे, कोइने नरसिंहजी प्याराrे ॥११॥ कोइ भजे वामन परशुरामरे, कोइ लिये रामजीनुं नामरे । कोइ कृष्णकृष्ण कही रहेछेरे, कोइ बुध कलकी कहेछेरे ॥१२॥ तेतो जेने मळया प्रभु जेवारे, तेना मनमां रज्याछे तेवारे । तेतो बीजे रूपे नव राचेरे, कर्युं अति दृढ मन साचेरे ॥१३॥ सहुने पोताना इष्ट छे प्यारारे, तेना गुण आकार लागे सारारे । एम सहुए मान्युं मनमांईरे, परइष्टनी न गमे मोटाईरे ॥१४॥ एम जुजवी पडीछे वातरे, तेनुं समझी ल्ये साक्षातरे । झाली टेक एक जो सघळेरे, हवे कोइ केने भेळुं न भळेरे ॥१५॥ अति ममते बंधाणा मतरे, कहेछे एक बीजानुं असतरे । एम निंदेछे एक एकनेरे, हारी बेठा हैये विवेकनेरे ॥१६॥ हवे हरिवंशनी वातरे, तेपण सांभळज्यो मारा भ्रातरे । दश चोवीश आदि अपाररे, जेजे धर्या हरिये अवताररे ॥१७॥ तेने मळया जेजे जन भावेरे, तेते सर्वे कल्याणकारी का'वेरे । केथ्ये रह्युं ते कुळ कहेवायरे, तेथी कल्याण केदि न थायरे ॥१८॥ के'शो भक्तकुळ एकोत्तररे, तारे तेमां नहि कांइ फेररे । त्यारे हरिकुळ केम न तारेरे, तेपण कहुं सुणो सहु प्यारेरे ॥१९॥ हरिनी मरजादमां रहे नित्येरे, धर्म निम पाळे रुडी रीतेरे । लोपे नहि आज्ञा लगाररे, चाले प्रभुवचन अनुसाररे ॥२०॥ होय आज्ञाकारी अंगरे, केदि न करे आज्ञानो भंगरे । एवाथकी थाय कल्याणरे, कहुं बीजानी सांभळ्य सुजाणरे॥२१॥ मत्स्य प्रभुनां मत्स्यज कहियेरे, तेथी कल्याण कहो केम लहियेरे । कूर्मप्रभु वंश कच्छ कहेछेरे, तेपण कल्याण कांई करेछेरे? ॥२२॥ वाराह प्रभु वंशनां भुंडणांरे, नथी दाता ते कल्याणतणांरे । नृसिंह प्रभु वंशना वाघरे, तेतो जन जीवना घराघरे ॥२३॥ वामन प्रभु वंश ब्रह्मचारीरे, तेपण क्यांथकी कल्याणकारीरे । परशुराम वंश पण वरणीरे, तेनो क्रोध जोई भूजे धरणीरे ॥२४॥ रामवंशना सूरजवंशीरे, तेमां कल्याणनी वात कशीरे । कृष्णवंशना जादव जाणोरे, तेमां कल्याण क्यांथी प्रमाणोरे ॥२५॥ बुद्ध प्रभुना बोधज आपीरे, कहेछे कल्या-

णनी जड कापीरे । कलकि केडे कळिमळ रहेशेरे, तेमां कल्याणनुं कोण कहेशेरे ॥२६॥ माटे हरि हरिजन वोणुंरे, करशो कल्याणनुं जो वगोणुंरे । आप स्वारथ सहु सारशेरे, हरिना थै परघर मारशेरे ॥२७॥ बहु बांधी शब्द बांधणेरे, करशे जीवने वश आपणेरे । लेशे सर्वस्व तेहनुं ठगीरे, करशे स्नेह स्वारथ लगीरे ॥२८॥ एथी केदि नहि थाय कल्याणरे, बांध्यो बुडतां कोटे पाषाणरे । चाल्यो वाटे चोरटाने हाररे, वा'रु आवे कोण शाहुकाररे ॥२९॥ माटे तोळी तपासवुं वे'लेरे, कल्याण प्रभु के प्रभुने मळेलेरे । तेह विना कल्याणनुं काचुरे, कहे निष्कुलानंद ए साचुरे ॥३०॥ इति श्रीकल्याणनिर्णयमध्ये मुक्तमुमुक्षुसंवादे अष्टमो निर्णयः ॥८॥

दोहा—महामुक्त कहे मुमुक्षु तने, वण पुछ्ये कहुंछुं वात । कल्याणकारीना कुळनी, तुं सांभळी ले साक्षात ॥१॥ अलौकिकपणुं नहि आपमां, लोकमां वधारवा लाज । आटाटोप एह कारणे, सहु राखी रह्या गुरुराज ॥२॥ जेणे करी जाये नहि, रहे गुरुपणुं घरमांइ । एवी रीतने अनुसरी, बहु ठग करेछे ठगाइ ॥३॥ जेम उद्यम वणे अढारमां, सहु करे थइ सावधान । तेम उद्यम गुरुए आदर्यो, मन कर्म वचने निदान ॥४॥ चोपाई—गुरु वेष भजाववा काजरे, राखे शोभतो सर्वे समाजरे । सारां वस्त्र घरेणां वाहनरे, कहुं तेनी रीत सुणो जनरे ॥५॥ पो'ळां पनाळां कैक सुंवाळांरे, बहु बुट्टा ने रंगे रुपाळांरे । झीणापोतां छापेल छेडाळांरे, वासेल अत्तरे पांनडियाळांरे ॥६॥ एवां वस्त्र अंगोअंग पे'रीरे, गुरुपणुं लडावेछे ले'रीरे । वळी पे'री घरेणां जो घणांरे, जडेल हीरा मोती हेमतणांरे ॥७॥ वेढ वींटी कडां बांधे बाजुरे, रुडा घाटवाळां घणां काजुरे । बेसी गज बाज सुखपालेरे, खोळे लाल लइ गुरु मा'लेरे ॥८॥ वळी सुंदर मंदिर रहेवारे, काच ढाळेल हांडिये दीवारे । खावा पीवा मळे खुब खासुरे, जेवुं चउ चरणने चोमासुरे ॥९॥ सौथी सरस सुखिया फरेछेरे, वात कल्याणनी जो करेछेरे । आपे प्रसादी ने प्रसादियांरे, एम चेला करे जियां तियांरे ॥१०॥ कैक फुंकता फरेछे कानरे, चादर श्रीफळ लइ निदानरे । कोइ दोरा बांधे दुवा आपेरे, कोइ तसमुद्राए तन छापेरे ॥११॥ कोइ मुकेछे मस्तक हाथरे, ओहं सोहं जपतां सनाथरे । कोइ मंत्र

आपे बांधे माळरे, कोइ करावे जाति विटाळरे ॥१२॥ कोइ आपे पान परमाणारे, बहु धन लेवाने शाणारे। एम सहुसहुना मत मळतारे, आपेउपदेश राखे भळतारे ॥१३॥ एम बांधी बेठा गुरु दोरीरे, एक बीजाथी राखे वात चोरीरे। कहे आपणी वात छे एवीरे, नथी कोइ बीजाने कह्या जेवीरे ॥१४॥ आपण सहुनुं कल्याण थाशेरे, बीजां बहु भवे भटकाशेरे। एम पोते पोताना मन मांइरे, मान्युं कल्याण कसर न कांइरे ॥१५॥ सहुए मानीछे परम प्रापतिरे, थाशे कल्याण नहि फेर रतिरे। सगरा पामशे धणीनुं धामरे, नथी नगरानुं कोइ ठामरे ॥१६॥ माटे सहु थाओ गुरुमुखीरे, शीद गुरु विना रहो दुःखीरे। एम सहु कोइ सगरा थयारे, गुरु विना तो कोइ न रह्यारे ॥१७॥ जेने बेसतुं आव्युंछे जेमांरे, करी गुरु मळियाछे तेमांरे। एम कल्याण ठेरावी ठीकरे, बेठा मटाडी माथेथी बीकरे ॥१८॥ एवा कल्याणकारी कई का'वेरे, विषय पंच भोगवे भोगवावेरे। कहे निर्भय निःशंक रे'जोरे, जमपुरी तमारे जुठी छे जोरे ॥१९॥ एवी वातो थाय घरोघररे, तेणे निडर थयां नारी नररे। एवुं चाल्युं कल्याणनुं तूतरे, कहेछे जख मारेछे जमदूतरे ॥२०॥ एवुं सांभळीने जमे जाण्युंरे, पडशुं भागी आपणुं प्रमाण्युंरे। कहे चालो रायने जई कहियेरे, अमे तेडवा ते केने जईयेरे ॥२१॥ सहु गुरुनो आशरो लईरे, बहु बेठां छे निर्भय थईरे। तेने अमे केम लावुं तेडीरे, महा मोटानी मरजाद फेडीरे ॥२२॥ लियो काळपाश ने कुंतडांरे, करो उजड जमनां गामडांरे। हुकम हवे तमारो न रह्योरे, तेतो जमराय जाणी लियोरे ॥२३॥ एवुं कह्युंछे जमदूते ज्यारेरे, जमराये विचार्युंछे त्यारेरे। हवे आ वातनुं केम थाशेरे, जाउं श्रीहरि श्यामनी पासेरे ॥२४॥ पछी श्रीहरि पासळ जईरे, वात मनुष्यलोकनी कईरे। मर्त्यलोके थई मोटी वातरे, करे पाप सहु दिनरातरे ॥२५॥ तेना भोगव्यानो भय टाळीरे, बेठा निर्भय थइ गांठ्य वाळीरे। कहेछे नगरानुं नरसुं थाशेरे, सगरा सहु धाममां जाशेरे ॥२६॥ माटे गुरु विना नथी तरवारे, काला घेला पण गुरु करवारे। एम बेठा सहु गुरु धारीरे, गुरु विना नथी नर नारीरे ॥२७॥ हवे संयमनीनुं शुं कामरे, कहोतो करीए उजड ए धामरे। गुरुमुखीने देवो जे दंडरे, थाय

पाप मोटु ए प्रचंडरे ॥२८॥ माटे जेम कहो तेम करियेरे, थाय अपराध तेथी डरियेरे । जेना गुरु थयाछे जमानरे, तेने केम करुं बंधिवानरे ॥२९॥ एटलुं कहीने जमरायरे, पाण जोडी लाग्या प्रभु पायरे । त्यारे बोलिया श्रीहरि हसीरे, धर्म वात करोछो एह कसीरे ॥३०॥ इति श्रीकल्याणनिर्णयमध्ये मुक्तमुमुक्षुसंवादे नवमो निर्णयः ॥९॥

दोहा—श्रीहरि कहे धर्म सांभळो, गुरु न होय घेरोघेर । गुरु तो एक गोविंद छे, बीजी माया बनी बहुपेर ॥१॥ कल्याणकारी कल्याण करी, सारी जाये अनेकना अर्थ । पछवाडे प्रपंच रची, अति अजा करेछे अनर्थ ॥२॥ जेम नर्तकी नृत्य करी, हरिलिये हेवाननुं धन । वेष लइ विधविधना, करे पामरने प्रसन्न ॥३॥ तेम मायाये मनगमता, वळी लीधा विश्वमांय वेश । एवा गुरु शिष्यनी, तमे बीक म राखज्यो लेश ॥४॥ चोपाई—गुरु कह्ये शुं थैगया गुरुरे, सुणो धर्म तेनी वात करुंरे । गुरु आ जगमांय छे घणारे, तेतो कोळिया सहु काळतणारे ॥५॥ जे गुरुथी जमदंड जायरे, ते सांभळो तमे धर्मरायरे । तेतो होय पोते भगवानरे, आपे आश्रितने अभयदानरे ॥६॥ सर्वे धामतणा होय धामीरे, वळी अकळ अंतरजामीरे । जाणे सहुना मननी वातरे, जेम होय तेम साक्षातरे ॥७॥ अणुं चोरी ए आगे न चालेरे, उपजतां उत्थानने झालेरे । एथी न होय अजाण्युं जो कांयरे, वळी जक्तगुरु ए कहेवायरे ॥८॥ होय प्राणनाडी एने हाथरे, सर्वेश्वर ए सर्वेना नाथरे । खेंचे प्राणनाडी तो खेंचायरे, तेनी वार लागे नहि कांयरे ॥९॥ ताणी धमनी देखाडे धामरे, जोइ जन थाय पूरणकामरे । वळी धामधामना रे'नाररे, देखे अति सुखिया अपाररे ॥१०॥ जन जोइ आवे धाम जेवुंरे, आवी मर्त्य लोके कहे एवुंरे । एवी अलौकिक रीत जियांरे, होय हरिगुरु होय तियांरे ॥११॥ वळी अंतकाळे आपे आवेरे, रुडा रथ विमानने लावेरे । तेपर बेसारीने तेडी जायरे, साचा सद्गुरु तेने कहेवायरे ॥१२॥ आवे तेडवा तेनां एधांणरे, जेना प्रभु आवे छूटे प्राणरे । हीरफेल्य सम अंग होयरे, अति नर्म वळे वाळे कोयरे ॥१३॥ एवी रीत जियां लगी जाणोरे, तियांसुधी कल्याण प्रमाणोरे । पछी ए वातनो थाय नाशरे, वळती माया करे तियां वासरे ॥१४॥

आवी लियेछे गुरुनो वेशरे, न होय गुरुपणुं लव लेशरे । सर्वे विश्वतणां फेल वळीरे, मायागुरुमां रह्यां होय मळीरे ॥१५॥ दारी चोरी वळी मद्य मांसरे, तेतो मळे मायागुरु पासरे । गांजो भांग्य होका बहुपेररे, मळे आफू मफर गुरुघेररे ॥१६॥ जेजे जगमांय होय फेलरे, तेते सर्वे गुरुए राखेलरे । होय विषयी ने व्यसनीरे, घणा प्रभुजीना कृतघनीरे ॥१७॥ थई जमपुरीना आगवारे, एवा गुरु घरोघर हवारे । मळी धर्म नि'म मुकावेरे, वेदमर्यादमांथी चुकावेरे ॥१८॥ वर्णाश्रमनो जे वे'वाररे, नो'ये मायागुरुने सदाचाररे । तर्त करावे जातिविटाळरे, तीर्थ व्रत नि'मना तो काळरे ॥१९॥ एवा गुरु ने गुरुना शिष्यरे, झाली मगावज्यो अहोनिशरे । एनी शीद शंका मन आणोरे, सर्वे जीव ए तमारा जाणोरे ॥२०॥ एवा गुरु चेला जगे घणांरे, तेतो सर्वे कुळ तमतणांरे । एवा गुन्हेगार गुरु शिष्यरे, तेने हेरान करो हमेशरे ॥२१॥ एवा गणिये मर्त्य लोके गुरुरे, सुणो धर्मराय नावे सरुरे । जेजे क्रिया शिखवी जेणेरे, तेतो गुरु करी मान्या तेणेरे ॥२२॥ वळी व्यसनी वृंदळ वेषरे, तेने पण गुरु होये शिपरे । भांनी तानी त्रागी सुंथरारे, तेने पण गुरु जाणो खरारे ॥२३॥ एवा गुरु जगमां अपाररे, तेतो मानो मायानो परिवाररे । माटे जेथकी कल्याण न थायरे, तेपण ते गुरु जेवा के'वायरे ॥२४॥ नो'य गुरुनामे गुरु समरे, तेनी गोतीने काढवी गमरे । एवा असत्य गुरुनी बीक राखीरे, शीद दियोछो आयुध नाखीरे ॥२५॥ लावो झाली नाखी गळे पासरे, तेनो तलभार न राखो त्रासरे । पापी लियेछे अमारी लाजरे, सत्य मानी लेज्यो जमराजरे ॥२६॥ जेजे बांधी अमे मरजादरे, तेते त्रोडेछे ए मनुजादरे । माटे एने तो बहु दंड देवोरे, कर्यो हरिये हुकम एवोरे ॥२७॥ एवुं सांभळीने जमरायरे, मानी आज्ञा लागिया पायरे । के'छे जेजे कृपा करी कह्युंरे, तेने निश्चय निःसंशय थयुंरे ॥२८॥ एह वात छे पद्मपुराणेरे, स्कंदपुराणमां पण जाणेरे । असत गुरुना थाशे ए हालरे, संगे शिष्य पीडाशे कंगालरे ॥२९॥ त्यारे आंख्य एनी उघडशेरे, ज्यारे अणतोळ्यां दुःख पडशेरे । थाशे पछी तेनो पस्तापरे, ज्यारे नडशे करेल पापरे ॥३०॥ इति श्रीकल्याणनिर्णयमध्ये मुक्तमुमुक्षुसंवादे दशमो निर्णयः ॥१०॥

दोहा—मुमुक्षु कहे मुक्तने, ज्यारे जम एपर करे रोष। त्यारे मायागुरुने मर मारता, पण शिष्यनो शियो दोष ॥१॥ कल्याण करवा कारणे, आव्यो एवा गुरुनी पास। तन मन धन दई तेहने, थया दिल साचे एना दास ॥२॥ ओळखी न शक्या असत गुरु, समझ्या विना थया शिष्य। अजाण्या उपर एवडी, राखी न घटे धर्मने रीस ॥३॥ एम कह्युं कर जोडीने, तमे सांभळो मारा श्याम। ए संशय मारो समाविये, सनेही सुखना धाम ॥४॥ चोपाई—एवुं सांभळी मुक्त महाजनरे, पछी बोलिया परम पावनरे। कहे सांभळय तुं जिज्ञासुरे, खरुं प्रश्न तें पूछियुं खासुंरे ॥५॥ एनो उत्तर आपिये अमेरे, सावधान थई सुणो तमेरे। होय जुठु साचु बेउ जोड्येरे, रात दिवस बे तडोवड्येरे ॥६॥ होय बक तियां हंस होयरे, ज्यां काग त्यां कोयल शुं नो'यरे। होय चोर तियां शाहूकाररे, होय रवि त्यां राकेश त्याररे ॥७॥ होय पापी त्यां पुण्यवानरे, होय मृत्य त्यां अमृत-पानरे। होय साचुं त्यां खोटुं खरुंरे, तेनुं कहेतां कहेतां नावे सरुंरे ॥८॥ तेम सत्य असत्य गुरु छेरे, तेपण खोटुं मां मानो खरुं छेरे। तेतो कहेछे वेद पुराणरे, सत्य असत्यनी ओळखाणरे ॥९॥ सतशास्त्रनुं एज सिद्धांतरे, कपटी गुरु तेज कृतांतरे। जमपुरीना जमान खरारे, जावा न दिये जीव अरापरारे ॥१०॥ झाली आपशे जमने हाथरे, मार्यो जाशे बिचारो अनाथरे। वण गुन्हे गुन्हेगार थाशेरे, वण-वांके मोटो मार खाशेरे ॥११॥ पडशे दुःखना दरिया मांईरे, तेनी नथी खबर एने कांईरे। एम साचा संत सहु के'छेरे, तोय शठने शठपणुं रहेछेरे ॥१२॥ त्यारे के'तलनो शियो वांकरे, कहीकही वाळ्यो आडो आंकरे। तोय मान्युं नहि जो मूरखेरे, खाधुं हलाहळ जई हरखेरे ॥१३॥ मेली तरी तुंबडां तरवारे, बांध्या कोटे पाणा बुडी मरवारे। करी हंस मेना शुक त्यागरे, सेव्या घुड कपोत ने कागरे ॥१४॥ मेली गज बाज गवा गायरे, वो'र्या वाघ नाग ने बलायरे। एम अवळो कर्यो उद्यमरे, तेनी न पडी गाफलने गमरे ॥१५॥ एवी अवळी अकलवाळारे, तेतो क्यांथकी थाय सुखाळारे। मेली सुख लीधुं दुःख माथेरे, पोते पोतानुं बगाड्युं हाथेरे ॥१६॥ नथी वांक एमां केनो वळीरे, खाधी मा'जम मिसरी मेलीरे। मृत्युमोदक अमृत

जाणीरे, पीधुं सर्पलाळपय पाणीरे ॥१७॥ होरे हेळ्यमां पग देवाणोरे, वणचोरे ते चोर के'वाणोरे। भळयो भराडीमां शाहुकाररे, घणी मळये मळे वळी माररे ॥१८॥ एम असत्य गुरुने आशरीरे, जीव जायछे ते जमपुरीरे। तियां कष्ट पामेछे कुबुद्धिरे, जेनी अति समझण छे उंधीरे ॥१९॥ नथी सूझतुं सार असाररे, तेणे करी खाय जम माररे। साची वात सांभळेछे कानेरे, तोय चढ्योछे खोटाने तानेरे ॥२०॥ खोटा गुरुना खाधाछे खतारे, नथी छाना ए छे जग छतारे। पंच विषयशुं पोषण करीरे, लीधुं अन्न धन आयुष हरीरे ॥२१॥ खराखरो कीधो गुरुए खालीरे, पछी आप्योछे जमने झालीरे। एम चेलो चाल्यो जमसाथेरे, अणकर्युं आवी पड्युं माथेरे ॥२२॥ फांसीगरे फांसी नाखी कोटेरे, लीधो जमपुरे दडीदोटेरे। शाहुकार जाणी कर्यो संगरे, खरो निसर्यो ठोंगानो ढंगरे ॥२३॥ समज्या विना कर्यो संगाथरे, तेणे लुंटाणो जाणो अनाथरे। कह्या जेवुं ते केने न रह्युंरे, एवुं मंदभागीने माथे थयुंरे ॥२४॥ एम खबर विना खोव्य खाधीरे, वणवांके वळगी वराधीरे। मतिहीण ते महादुःख पामेरे, जे कोइ भ्रमी चढे भुर भांमेरे, ॥२५॥ माटे मति पोतानी होय थोडीरे, तो मळवुं मोटाने मान मोडीरे। पूछी जोवी पंचने वारतारे, मेली मत्त पंथनी ममतारे ॥२६॥ साची वात साथे छे जो कामरे, जेणे करी जाय हरिधामरे। खोटी वातमांहि खोव्य आवेरे, तेतो भूर विना केने भावेरे ॥२७॥ माटे साचाने शोधवुं साचुंरे, कल्याणमां न राखवुं काचुंरे। साचा सद्गुरु संतने सेवीरे, सर्वे वातने सुधारी लेवीरे ॥२८॥ फरीफरी न पडे फरवुंरे, एटलुं तो अवश्य करवुंरे। ए छे पोताना हितनी वातरे, सहुने समझवुं ए साक्षातरे ॥२९॥ जेणे करीने थाय जो ज्यानरे, एवो संग न करवो निदानरे। एम कह्युं मुक्त मुमुक्षुनेरे, होय संशय तो पूछज्ये मुनेरे ॥३०॥ इति श्रीकल्याणनिर्णयमध्ये मुक्तमुमुक्षुसंवादे एकादशो निर्णयः ॥११॥

दोहा—मुमुक्षु कहे महामुक्तने, संशय रह्यो नथी रतिभार। तमे कह्युं तेमज छे, एमां नथी फेर लगार ॥१॥ दुष्ट मळये दुःख उपजे, शुद्ध संत मळये सुख थाय। खराखरुं ए खोटुं नथी, तेने कूडु केम के'वाय ॥२॥ वळी हरि हरिजन मळ्या विना, कह्युं केदि न

होय कल्याण । एपण सर्वे सत्य छे, नक्कानकी वात निर्वाण ॥३॥ पण हरि ने हरिना जननी, करी जोइए केटली सेव । जेणे करी श्रेय शिष्यनुं, थाय एवो पुछुंछुं भेव ॥४॥ चोपाई—प्रभु प्रगट मळे पोते ज्यारेरे, खोट्य खामी रहे नहि त्यारेरे । जेनां दर्शन दुर्लभ बहुरे, नर अमर मानेछे सहुरे ॥५॥ जोगी जति तपसी संन्यासीरे, सहु प्रभु दर्शनना प्यासीरे । हरि हर अज अमरेशरे, प्रभु मळवा इच्छे अहोनिशरे ॥६॥ तोय प्रगट नथी पामतारे, रहेछे सदाये शीश नामतारे । एवी वात ए छे दुर्घटरे, तेतो प्रभु मळ्या प्रगटरे ॥७॥ पछी प्रभुने करवा प्रसन्नरे, शुंशुं करे जिज्ञासु जनरे । के'ज्यो एटलुं कृपा करीनेरे, केम राजी करे ए हरिनेरे ॥८॥ केवी करे प्रभुजिनी भक्तिरे, जेणे करीने पामे मुक्तिरे । केवुं माने हरिनुं वचनरे, केवुं राखे सदा शुद्ध मनरे ॥९॥ केवी श्रद्धा होय सेवामांईरे, सेवा विना न गमे बीजुं कांईरे । केवुं मेलि पोतानुं मानरे, केवी रीते रहे साव-धानरे ॥१०॥ केवी रीते वाळे तेम वळेरे, केवी रीते चलावे ने चलेरे । केवी रीते राखे विश्वासरे, केवी रीते रहे प्रभु पासरे ॥११॥ केवी रीते राखे हैये बीकरे, केवी रीते रहे ठीकोठीकरे । केवी रीतनां बोले वचनरे, केवी रीतनां पुछे ते प्रश्नरे ॥१२॥ केवी रीते सुणे वात कानेरे, केवी रीते मने सत्य मानेरे । केवी रीते थाय प्रसन्नरे, केवी मरजी जो-ईने मगनरे ॥१३॥ वरते मन कर्म ने वचनरे, केवी रीते पे'रावे वसनरे । केवी रीतनी पूजाने करेरे, केवी रीते अलंकार धरेरे ॥१४॥ केवी रीते चंदन उतारीरे, करे पूजा प्रभुजीनी सारीरे । केवी रीतनां कुसुम लावेरे, केवी रीतना हार पे'रावेरे ॥१५॥ केवी रीते उतारे आरतीरे, केवी रीते करे धुन्य अतिरे । केवी रीते करे वळी स्तुतिरे, केवी रीतनी करे विनतिरे ॥१६॥ सई भेट मुके प्रभु आगेरे, पछी कर जोडी शुं मागेरे । केवी रीते वरवुं वळीरे, महाप्रभु प्रगटने मळीरे ॥१७॥ जेणे करी हरि राजी थायरे, एवा के'ज्यो ए सर्वे उपायरे । विधविधे करी एनी वातरे, के'ज्यो राजी थई रळीयातरे ॥१८॥ वळी पुछुंछुं प्रश्न एकरे । कहेज्यो ते पण करी विवेकरे । ज्यारे प्रभुजी प्रगट होयरे, त्यारे मनुष्य तरे के तरे कोयरे ॥१९॥ होय स्वर्ग मृत्यु ने पाताळेरे, तेनुं कल्याण केम एह काळेरे । देव दानवादि जे

के'वायरे, तेनुं कल्याण कयी पेर थायरे ॥२०॥ भूत प्रेत ने भैरव भणियेरे, तेनुं कल्याण केम गणियेरे। वळी पशु पंखी सरीसर्परे, जेना दलमांहि बहु दर्परे ॥२१॥ वृक्ष वेली विविध के'वायरे, तेनुं श्रेय थाय के न थायरे। स्थावर जंगम जड चैतन्यरे, स्थूळ सूक्ष्म चराचर जनरे ॥२२॥ प्रभु प्रगटने प्रतापेरे, एह तरे के न तरे आपेरे। जेने होय हरिनो संबन्धरे, तेना छुट्या जोइए भवबन्धरे ॥२३॥ माटे एह देहथी उद्धाररे, थाय के न थाय निरधाररे। अति रज तमे भर्या देहरे, केम पामे कल्याणने तेहरे ॥२४॥ पण एह देहे उद्धरे जो नईरे, त्यारे प्रभुनी प्रभुताइ सईरे। एह सर्वे समझावी कहे-ज्योरे, जेम होय तेम देखाडी देज्योरे ॥२५॥ तमे दलना छोजी दयाळुरे, माटे प्रश्न पुछुछुं कृपाळुरे। सुंणवा हरख घणोछे हैयेरे, जाणुं सर्वे ए सांभळी लैयेरे ॥२६॥ क्यांथी तम जेवा कहेनाररे, वात चोखी देखाडी देनाररे। जेम छे तेम कहोछो कथीरे, जेमां लेश संशय रे'तो नथीरे ॥२७॥ वचन सुधासम सुखदाइरे, एवां मानुंछुं हुं मनमांइरे। जेणे करी परलोकनुं सुखरे, पामी वामिये दारुण दुःखरे ॥२८॥ एम कहीने जिज्ञासु जनरे, पछी कर जोडी कर्युं स्तवनरे। एमां सम विषम जो होयरे, करज्यो क्षमा सत्य मुनि सोयरे ॥२९॥ इति श्रीकल्याणनिर्णयमध्ये मुक्तमुमुक्षुसंवादे द्वादशो निर्णयः ॥१२॥

दोहा—जिज्ञासु तुने में जाणियो, खरा खपवाळो निरधार। जेजे तें पुछ्युं ते पण, छे सर्वे सारनुं सार ॥१॥ प्रगट प्रभुने पामिया, ते कृतार्थ के'वाय। सर्वे कारज सारियां, जाणज्यो आ जगमांय ॥२॥ पछी जुवे प्रभु प्रगटनुं, घणुं गमतुं जेम होय। तेवी रीते तत्पर थई, करे सदा निरंतर सोय ॥३॥ मेली गमतुं निज मननुं, रहे हरि-आज्ञा अनुसार। साचो मुमुक्षु ए मानचो, निश्चय करी निरधार ॥४॥ चोपाई—जेना हरिपरायण प्राणरे, नथी रही जेने कोइ ताणरे। ध्वजपट कर्युं निज तनरे, वायुसमं हरिनुं वचनरे ॥५॥ जेम वाळे तेम जन वळेरे, मेली ममत अंग सघळेरे। रह्या अति आज्ञा अनुसा-ररे, करी निश्चय मने निरधाररे ॥६॥ एवा शुद्ध सेवक सुजाणरे, प्रभु प्रगटना प्रमाणरे। बीजा सहुथी थइ निराशरे, थया श्रीघन-श्यामना दासरे ॥७॥ सदा जोइ रह्या हरि सामुंरे, गमतुं हरिनुं

करवा छे हामुंरे । एवा संत सदा शिरोमणिरे, कहुं रीत सुणो ते-हतणिरे ॥८॥ करे भक्ति सदा निष्कामरे, चतुरधानुं न पुछे नाम-रे । माने मन कर्म वचने वचनरे, राखे एकाग्रे हरिमां मनरे ॥९॥ शुद्ध श्रद्धा होय सेवा मांइरे, तेमां दंभ कपट नहि कांइरे । मेले मन तन अभिमानरे, करवा हरि राजी सावधानरे ॥१०॥ वाळे हरि जिभ त्यां वळे तनरे, विषयसुख मळये न चळे मनरे । पूरो छे प्रभुनो विश्वासरे, रहे प्रभुपासे दासानुदासरे ॥११॥ अंतरजामी जाणी राखे बीकरे, केदि न करे काम कठीकरे । बोले दीन आधीन वचनरे, कांइक के'ज्यो सुने भगवनरे ॥१२॥ सुणो सावधान थइ वातरे, सत्य वचन जाणे साक्षातरे । मटके रहित जुवे हरिरूपरे, निर्खी आनंद आवे अनूपरे ॥१३॥ जुवे राजीपो हरिनो जेमरे, व-र्ते मन कर्म वचने तेमरे । शुद्ध भोजने जमाडे श्यामरे, हैये हरि जमाडवा हामरे ॥१४॥ लेह्य चोष्य भक्ष्य ने भोजनेरे, जमाडी पे'रावे वस्त्र तनेरे । बहु प्रेम भरी पूजा करेरे, घणमूलां घरेणां अंगे धरेरे ॥१५॥ अतिसुगंधि चंदन उतारीरे, करे समो जोइ पूजा सारीरे । सारां सुगंधि भर्यां फुल लावेरे, करी हार हरिने पे'रावेरे ॥१६॥ अतिहेते उतारे आरतिरे, थइ मगन करे धुन्य अतिरे । प्रेमे उभा रही पगवतिरे, करे दंडवत ने विनतिरे ॥१७॥ मेले मस्तक भेट्य चरणेरे, मागे प्रभु राखज्यो शरणेरे । वरते थइ दासना दा-सरे, एम रहे प्रभुजीने पासरे ॥१८॥ जेजे महाप्रभुने नव गमेरे, तेते करे नहि कोइ समेरे । वळी पुछयुं हतुं तें प्रश्नरे, ज्यारे प्रगट होय भगवनरे ॥१९॥ त्यारे मनुष्य तरे के तरे कोयरे, तेपण कहुं सांभळज्ये सोयरे । तरे देव दानवादि वळीरे, तेतो प्रगट प्रभुने म-ळीरे ॥२०॥ राक्षस यक्ष भूत भैरवरे, मळे प्रगट तो तरे ए सर्वेरे । वळी पशु पंखी सरिसापरे, तेपण तरे प्रभु प्रतापरे ॥२१॥ वृक्ष वेली पामे परम गतिरे, फळ फुल दळ दारवतिरे । स्थूळ सूक्ष्म जड चै-तनरे, प्रभु प्रगट प्रसंगे पावनरे ॥२२॥ स्थावर जंगम चराचर जेह-रे, प्रभु प्रगट मळये तरे तेहरे । जोने रामकृष्णादि अवताररे, तेथी बहु थया भवपाररे ॥२३॥ स्थावर जंगम स्थूळ सूक्ष्मरे, चराचर पाम्या गति परमरे । तेनो गणतां न आवे पाररे, एम थयो बहुनो

उद्धाररे ॥२४॥ कैक मनुष्य तर्यां नर वामरे, पशु पंखी पाम्यां हरि-धामरे। कैक भूत प्रेत ने भैरवरे, वृक्ष वेली खग मृग सर्वरे ॥२५॥ आगे बहु थया अवताररे, तेथी आज सामर्थी अपाररे। जोने आ समे उद्धार्या कईरे, तेतो लखतां लखाय नईरे ॥२६॥ रामअवतारे के रही गयारे, ते कृष्ण अवतारे पार थयारे। कृष्ण अवतारे गया'ता रहिरे, तेतो आज उद्धरिया कईरे ॥२७॥ एम आदि अंते मध्ये मानोरे, प्रताप प्रगटनो नहि छानोरे। प्रगट प्रभु के प्रभुना संतरे, तेह विना न उद्धरे जंतरे ॥२८॥ एह बेउ रीत विना बीजेरे, कोइ रीते कल्याण न प्रतीजेरे। सर्वे शास्त्रनुं सिद्धांत कह्युंरे, के'वा हवे केब्ये नथी रह्युंरे ॥२९॥ कही रीत सनातन तणीरे, पण आज छे अलेखे घणीरे। आज अगणित पाम्या आनंदरे, एम निश्चे कहे निष्कुला-नंदरे ॥३०॥ इति श्रीकल्याणनिर्णयमध्ये मुक्तमुमुक्षुसंवादे त्रयोदशो निर्णयः ॥१३॥

दोहा—एवुं सुंणी मुमुक्षु कहे, तमो सांभळो मुक्त महाराज। पुछुं वळी प्रश्नने, मारो संशय समावा काज ॥१॥ कल्याण करवा कारणे, करे अति उत्तम उपाय। श्रुति पुराणमां सांभळी, वळी करे एम सदाय ॥२॥ प्रगट हरि होय नहि, होय नहि तेना मळेल। साज समाज सरवे, रही जाय तेनो रळेल ॥३॥ पाछळ प्रभुजी प्रगटे, आवे एनुं कयुं कांइ अर्थ। ते सा'य करे कांइ श्रेयमां, के वणसा'ये जाय व्यर्थ ॥४॥ चोपाई—जेजे करे ए कल्याण काजरे, तेते कहुं सांभळो महाराजरे। मेळ्यां अन्न धन कर्यां धामरे। वसन भूषण आवे केब्ये कामरे ॥५॥ वासन वाहन खाट्य पाटलांरे, गादी तकिया ओछाड गादलांरे। वाव्य कुवा तलावडी क्षेत्ररे, आवे अर्थ प्रभुने ए पवित्ररे ॥६॥ पर्वे सदाव्रत वृक्षछांईरे, प्रभु बेसे धर्मशाळा मांईरे। गाय गवा महिषी गज बाजरे, होय रथ पालखी समाजरे ॥७॥ वांसे आवे ए अर्थे हरिनेरे, थाय सारु एनुं तेणे करीनेरे। वळी आपी होय महिषी गायरे, तेनां दही दुध घी जमायरे ॥८॥ आपनारने ए अर्थतणुंरे, श्रेय के'ज्यो समझावी घणुंरे। वळी अस्थि त्वचा ने विषाणरे, वालवडे ते के'ज्यो कल्याणरे ॥९॥ वळी सार दार दळ तृणरे, आवे हरि अर्थे पंखा पर्णरे। फळ फुल मूळ रस फळीरे, भाजी तरकारी औषधि वळीरे ॥१०॥ पशु पंखी ने मनुष्य मांयरे,

एनुं आवे सेवामां जो कांयरे। हीरा मोती मणि परवाळांरे, कंकर पथ्थर रत्न रुपाळांरे ॥११॥ ते मनुष्यनां मेळेल होयरे, आवे ए मांयेलुं अर्थ कोयरे। स्थावर जंगम जे कहेवायरे, तेह आवे हरि-सेवा मांयरे ॥१२॥ एवी वस्तु अनेक प्रकाररे, एह साज समाज देनाररे। आवे हरि हरिजन अर्थरे, फळ शुं मळे कहो समर्थरे ॥१३॥ प्रभु प्रगट पृथविए होयरे, पण ते समे ते जन नो'यरे। वळी काव्य कीर्तन गद्य पद्यरे, कर्यां कविए कवित छपय छंदरे ॥१४॥ अष्टक स्तोत्र ने वळी स्तुतिरे, करी होय बहुविधे विनतिरे। पण प्रभु प्रगट न होयरे, नावे ए मांयेलुं अर्थ कोयरे ॥१५॥ करे विष्णुयाग जपे नामरे, तीर्थ व्रत करे फरे धामरे। राखे निम करी बहु जतनरे, तपे करी तजी दिये तनरे ॥१६॥ कर्युं होय ते कल्याण काजरे, पण प्रगट न होय महाराजरे। एनुं आवेछे ए कांइ अर्थरे, के वणमळ्ये ए छे व्यर्थरे ॥१७॥ कर्युं होय ए कल्याण साटुरे, पण प्रभु विना पड्युं उधारुरे। करतां करतां कसर न राखीरे, गई एमां आवरदा आखी-रे ॥१८॥ बहु कल्याण करवा रळ्योरे, पण ए देहे जोग न मळ्योरे। आखो जन्म एम गमाव्योरे, पण दाखडो दोपे न आव्योरे ॥१९॥ प्रभु प्रगट पृथ्वीए नहिरे, एनी मे'नत करे कोण सहिरे। घणुं रळ्यो रोकडुं न मळ्युंरे, जन्ममरणनुं दुःख न टळ्युंरे ॥२०॥ कर्युं होय ते कल्याण काजरे, पण प्रगट न मळ्या महाराजरे। कहुं केव्ये प्रगटे घनश्यामरे, आवे एनुं कर्युं कांइ कामरे ॥२१॥ कर्युं होय ए श्रद्धा सहितरे, आणी उरे प्रभुनी प्रतीतरे। शुद्ध मन होय शुद्ध भावरे, दलमांहि नहि दगा दावरे ॥२२॥ अति आस्तिक मति छे उररे, नास्तिक वातथी रहेछे दूररे। एवा जन जगतमां जेहरे, न मळ्या हरि छुटी गया देहरे ॥२३॥ करी पुरुषप्रयत्न तन ताव्युंरे, पण ए देहे अर्थ न आव्युंरे। पछी प्रगटिया घनश्यामरे, आव्युं कर्युं केव्ये एनुं कामरे ॥२४॥ तेनी थाय के न थाय मुक्तिरे, के'ज्यो मुक्त चित्त पाडी अतिरे। जेजे पुछीछे वात सघळीरे, के'ज्यो वणपुछी पण वळीरे ॥२५॥ जेजे वात जाणयामांहि आवीरे, तेते पुछी तमने में लावीरे। कैक रहि गइ होय वांसेरे, तेपण के'ज्यो मुनीश उल्ला-सेरे ॥२६॥ सर्वे वात के'ज्यो ए संभारीरे, सुणी राखीश हृदये

धारीरे । छे ए सहुना अर्थनी वातरे, केतां सुणतां भागे सर्वे भ्रांतरे ॥२७॥ जेजे कर्युं होय प्रभुसारुंरे, केज्यो तेना फळनुं देनारुंरे । तम विना केशे बीजुं कोणरे, नथी केनार जोयुंछे जोणरे ॥२८॥ माटे सहु जोइ रह्या सामुंरे, बोली अमृत वेण पुरो हामुंरे । तमे दिलना छो दरियावरे, माटे पुछतां थायछे उछावरे ॥२९॥ प्रश्न पुछुंछुं हुं लगाररे, ते समझावोछो करी विस्ताररे । धन्यधन्य दिलना दयाळरे, धर्मधुरंधर धर्मपाळरे ॥३०॥ इति श्रीकल्याणनिर्णयमध्ये मुक्तमुमुक्षुसंवादे चतुर्दशो निर्णयः ॥१४॥

दोहा—मुमुक्षु तारा मननुं, में जोइ लीधुंछे जाण । सुखदायक ए सहुना, एवा प्रश्न तारा प्रमाण ॥१॥ पडे प्रतीति भक्त परोक्षने, मोक्षनो समझाय मर्म । एवो आशय तारा उरनो, परमार्थ अर्थनो पर्म ॥२॥ जग हितकारी जाणियो, जिज्ञासु तुने में जोर । जेजे पूछयुं तें जीभथी, ते नथी कांइ कनोर ॥३॥ आपुं उत्तर हवे एहना, तें पुछियुं मुजने जेह । श्रुति दई हवे सुणज्यो, कहुं सर्वे समझावी तेह ॥४॥ चोपाई—तें पुछयुं परोक्ष भक्ततणुंरे, ते कहुं कांइक थोडुं घणुंरे । भूत भविष्य ने वर्तमानरे, कहुं त्रणेनी रीत निदानरे ॥५॥ भक्त भक्तमांहि भेद घणारे, सर्वे भक्त न होय प्रभुतणारे । निष्काम सकाम बे भक्तरे, तेनी पण जाणी जोइए विक्तरे ॥६॥ सकाम भजे काम सारवारे, ताप तन मनना निवारवारे । एने अर्थे भजे अविनाशरे, तेतो अर्थ सर्यांसुधी दासरे ॥७॥ एने भक्त हरिना न कैयेरे, वात एपण समझी लैयेरे । सुत कलत्र देह सारुरे, भजेछे भावे भक्त हजारुंरे ॥८॥ एनुं आश्चर्य नहि कांइ अणुंरे, सहु सारेछे काम आपणुंरे । साचा भक्त एने न भणियेरे अर्थीअर्थी ए जन गणियेरे ॥९॥ एनी भक्ति हरिने न भावेरे, एतो प्राकृत भक्त जो कावेरे । साचा भक्ततणी ओळखाणरे, कहुं सांभळज्ये तुं सुजाणरे ॥१०॥ शुद्ध अंतर ने शुद्ध आशेरे, शुद्ध मने प्रभुने उपासेरे । निषकाम कपटे रहितरे, शुद्ध भाव श्रद्धाये सहितरे ॥११॥ यश कीर्ति वधारवा लाजरे, नहि दंभ देखाडवा काजरे । नहि ईर्ष्या ने अमरषरे, नहि स्परधा धावा सरसरे ॥१२॥ एवी रीते जीव जगे जेहरे, तेनुं करेल होय कांइ तेहरे । आवे ते हरि हरि-

जन अर्थेरे, तेतो कदि न जाये व्यर्थेरे ॥१३॥ जमे अन्न ने पे'रे वसनरे, आवे हरिअर्थे एनुं धनरे। तेणे पामे परम प्रापतिरे, तेमां फेर नथी राई रतिरे ॥१४॥ भूषन वसन वाहन वळीरे, खाद्य पाद्यादि वस्तु सघळीरे। आवे प्रगट प्रभुने ए कामरे, पामे सुख-निधि एनो श्यामरे ॥१५॥ वाव्य कुवा तलाव भुवनरे, तेना करा-वनारा जे जनरे। तेह पामे प्राणी परम गतिरे, प्रभु प्रगट प्रसंगे प्रापतिरे ॥१६॥ पिये पाणी ना'ये नीरमांयरे, बेसे एनां करेल घर छांयरे। आव्युं एनुं करेल हरिकामेरे, तेणे करी ए प्राणी सुख पामेरे ॥१७॥ गादी तकिया गादलां गोदडांरे, अवल ओछा-ड ओसिसां रुडांरे। तेपण आवे जो काम हरिनेरे, सुतां बेठां जागवे करिनेरे ॥१८॥ तेना करावनारा जीव जेहरे, पामे प्रभुना सुखने तेहरे। वाडी खेत्र परब सदाव्रतरे, बांधी धर्मशाळा पामे सुतरे ॥१९॥ गाय गवा महिषी गज बाजरे, मेली मरे ए सर्वे स-माजरे। पण केव्ये आवे अर्थ कांइरे, हरि हरिजननी सेवा मांईरे ॥२०॥ तेणे करीने थाय कल्याणरे, तेपण निश्चे जाणज्ये निरवाणरे। रथ वे'ल पालखी ने मेनारे, करावेल होय जन जेनारे ॥२१॥ जीव्यो त्यांसुधी जोग न मळ्योरे, पछी सर्वे मुकी प्राणी पळ्योरे। मूवो मेली ए सरवे मिरांथरे, पाछळ आवी ए परने हाथरे ॥२२॥ तेहवडे श्रीहरि सेवायरे, तेनुं कल्याण जरूर थायरे। दूध दही माखण घी मिसरीरे, जम्या होय प्रगट श्रीहरिरे ॥२३॥ तेह गाय महिषीनी गतिरे, थाय प्रभु प्रसंगे प्रापतिरे। केनां अस्थि श्रृंग रोम चामरे, आवे महाप्रभुजीने ए कामरे ॥२४॥ पामे परम गति प्राणी एहरे, हरिअर्थे आव्यो एनो देहरे। सार दार दल तृण वळीरे, फळ फूल मूळ कंद फळीरे ॥२५॥ एहआदि ओषधि जे का'वेरे, ते जो प्रगट प्रभुने अर्थे आवेरे। थोडे दने स्थावर देह त्या-गीरे, थाय मानज्यो मोक्षनां भागीरे ॥२६॥ वळी हीरा मोती मणि माळारे, कंकर पथ्थर रत्न प्रवाळांरे। अति कष्टे कर्यां होय भेळांरे, पड्यां रह्यां ए चालती वेळारे ॥२७॥ एहवव्ये प्रभु जो पूजायरे, ते-ना धणीनुं कल्याण थायरे। काव्य कवि करी गया होयरे, आवे श्रीहरिअर्थे सोयरे ॥२८॥ तेपण पामेछे परम कल्याणरे, तेनुं सम-

झी लेज्ये सुजाणरे । प्रभु प्रगटनो प्रसंगरे, पामे प्राणधारी कोइ अं-गरे ॥२९॥ तेतो पामे सद्यु भवपाररे, तेमां संशय नथी जो लगार-रे । एम आद्य अंत्य मध्य मांईरे, प्रभु विना कल्याण नहि क्यांइरे ॥३०॥ इति श्रीकल्याणनिर्णयमध्ये मुक्तमुमुक्षुसंवादे पंचदशो निर्णयः ॥१५॥

दोहा—मुमुक्षु तुं मने मानज्ये, पूरण आणी प्रतीत । हरि हरिज-न मळ्या विना, नो'य कल्याण कहुं कोइ रीत ॥१॥ अविचळ अ-वश्य ए वात खरी, करी पुराणमां प्रमाण । तेह विना त्रण लोक-मां, जुवो झांखी जो जडे कल्याण ॥२॥ कईक तर्या कईक तरशे, कईक तरेछे वळी आज । ते सहुनुं तुं समझज्ये, तर्या मळ्या जेने महाराज ॥३॥ आत्यंतिक कल्याण कारणे, जावुं प्रगट प्रभुने पास । मोक्षदायक एह मूरति, के मोक्षदाता एना दास ॥४॥ चोपाई—तेह विना त्रिलोकने मांईरे, नथी कल्याण थावानुं क्यांईरे । ब्रह्मलोक-लगी जुवो भाळीरे, शिवलोकने जुवो संभाळीरे ॥५॥ जोतां क-ल्याण क्यांये न मळेरे, एवुं सुण्युं पुराण सघळेरे । यक्ष राक्षस ने रुद्रगणरे, तेमां पाम्याछे कल्याण कुणरे ॥६॥ अज ईशथी श्रेय न थायरे, त्यारे बीजाथी केम के'वायरे । मर पूजो यजो भजो साचुंरे, पण कल्याण थावानुं काचुंरे ॥७॥ एवाथी पण अर्थ न सरेरे, तईये बीजा श्रेय कोण करेरे । शशि सूरज ने वळी शेशरे, सुर सुरपति ने गणेशरे ॥८॥ एह मोटा देव जगे जाणरे, पण करी न शके कल्या-णरे । त्यारे अन्य देवने उपासेरे, कहो कल्याण ते केम थाशेरे ॥९॥ माटे कल्याणकारी सांभळ्यारे, एक हरि के हरिना मळ्यारे । साची वात तुं मानजे सहिरे, एह बेउ विना मोक्ष नहिरे ॥१०॥ जेजे करेछे कल्याण सारुरे, पण ए विना काम उधारुरे । शुद्ध मने जो परोक्ष सेवशेरे, तेनुं कोइ काळे फळ लेशेरे ॥११॥ तेपण ज्यारे प्रगट हशे हरिरे, एनी भक्ति मानशे साची करीरे । तेदि पामशे पद निर्वाण-रे, एपण समझी लेज्ये सुजाणरे ॥१२॥ पण विना प्रभुने संबंधरे, नहि कल्याण आद्य अंत्य मध्यरे । मोटा देवथी मुक्ति न थायरे, त्यारे मनुष्यथी केम के'वायरे ॥१३॥ जेने अज्ञाने लीधाछे आवरीरे, मेल्या पंच विषये वश करीरे । काम क्रोध ने लोभना भर्यारे, ए-थी कहो कोण जन तर्यारे ॥१४॥ पिंड पोषवा साख प्रपंचरे, सख

करी राख्या सर्वे संचरे । जेणे करी आ जीव झलायरे, एवा शि-खी लीधाछे उपायरे ॥१५॥ भण्या शास्त्र ए सारवा अर्थरे, घणुं डाह्या लेवा गौरी गर्थरे । एने पामवा प्रपंचतणारे, बांध्या मत पंथ जगे घणारे ॥१६॥ एने पण ओळखी लेवारे, होय कैक भज्या त-ज्या जेवारे । नोय सर्वे कल्याणकारीरे, वात एपण जोवी वि-चारीरे ॥१७॥ माटे मत पंथमांहि मळीरे, रखे जाता जियां तियां भळीरे । नथी कोइ कल्याण करनाररे, प्रभु प्रगट विना नि-रधाररे ॥१८॥ देवसेवामां पण रह्यो संशेरे, त्यारे बीजे कल्याण केम हशेरे । जोगी जंगम शेख संन्यासीरे, दत्त दिगंबर वनवा-सीरे ॥१९॥ जटा श्वेतपटा वाळकटारे, कंथर भर्थर ने कानफटारे । जंदा जैन टाटांबर खाखीरे, भक्त पंडित के' मुखे भाखीरे ॥२०॥ दशा विशा वैरागी उदासीरे, गोरख गोदड श्रवण उपासीरे । दादु कबीर गुरु गोसांईरे, दंडी मुंडी ने सूथरा सांईरे ॥२१॥ कुंड हुंड ने उंडा अघोरीरे, शून्यवादी वेदांति सुसोरीरे । एह विना बीजा बहु गुरुरे, तेमां मान्युंछे कल्याण खरुरे ॥२२॥ तेने कोण क-रे आज खोटारे, पण देवथी ए नहि मोटारे । कोण समझे आ वा-तनो मर्मरे, सौए सत्य मान्यो निजधर्मरे ॥२३॥ लुंटी आंधळे बे'रे बजाररे, तेनो कोये न कर्यो विचाररे । जोज्यो प्रभुघेरे तम मोटुं-रे, थया कल्याणकारी गुरु कोटुंरे ॥२४॥ एह गुरु ने गुरुना शिष्य-रे, तेह उपर करे हरि रीसरे । कहे जुवो अज्ञानी जनरे, सहि वा-त समझ्याछे मनरे ॥२५॥ जेने नथी खबर कोय खरीरे, थया गुरु वरु कहे हरिरे । वात सर्वे मानज्यो साचीरे, माटे रखे रे'ता एमां राचीरे ॥२६॥ जेजे के'वानुं हतुं ते कह्युंरे, नथी केव्ये के'वा कांइ र-ह्युंरे । सत्य मानी मुमुक्षु मनेरे, सुणी जाळवी राखे जतनेरे ॥२७॥ भवमां छे भुलवणी भारेरे, माटे कह्युं तुंने वारेवारेरे । जेजे पुछ्या हता तें प्रश्नरे, तेते कह्या में जिज्ञासु जनरे ॥२८॥ जे कोइ सांभळी समझशे समुंरे, तेने टळशे विकट वसमुंरे । कह्युं जेजे पुछयुं तेते क-थीरे, जे में कह्युं तेमां जुदुं नथीरे ॥२९॥ साची वात छे शास्त्र पु-राणेरे, समझी लख्युंछे संत शियाणेरे । सुणी अनघ पामशे आ-नंदरे, निश्चे के' एम निष्कुलानंदरे ॥३०॥ इति श्रीकल्याणनिर्णयमध्ये गुरु-मुमुक्षुसंवादे षोडशो निर्णयः ॥१६॥

दोहा—मुमुक्षु कहे मन माहेरे, नथी रही कसर कांई। संशय सर्वे समीगयो, सुणि वचन तमारां सुखदाई ॥१॥ वचने वच-ने में विचारियुं, तेमां जोयुं तमारुं में तान । हरि हरिजन वणम-ळ्ये, नो'य निर्भय जन निदान ॥२॥ प्रभु प्रगटनुं नथी पुछतो, पुछुंछुं प्रभुना मळेल। एक रह्या वा'लाना वचनमां, एक वचनमां-थी टळेल ॥३॥ ए बेउनां वचन बरोबरी, के अधिक न्यून छे एह। मुमुक्षुने केम मानवुं, एह मटाडिये संदेह ॥४॥ चोपाई—मो'रे बेउ हता हरिदासरे, रे'ता प्रगट प्रभुने पासरे। बेउ सरखा मानता वचनरे, रहेता आज्ञामां रात दनरे ॥५॥ तेमां एक हतो आत्मज्ञा-नीरे, बीजो उंडो अति अभिमानीरे। आत्मज्ञानीने मान न आ-वेरे, देहमानी माने सुख पावेरे ॥६॥ तेतो मान मळे के न मळेरे, त्यारे अंतरमां रह्यो बळेरे। घणुं घुघवतो रहे धोखेरे, पछी प्रभुजी-थी पड्यो नोखेरे ॥७॥ बीजे जई बांधे बीजो मतरे, कहे सत्संगने ते असत्यरे। जेजे शिख्योतो संतनी साथरे, तेते हथियार आव्यां हाथरे ॥८॥ करे वात वडाइनी घणीरे, तेमां जणावे मोट्यप पोतात-णीरे। बहु वात करेछे बनावीरे, रुडी लावन ललित लावीरे ॥९॥ बोले मुखथी मीठां वचनरे, करे जननां मन रंजनरे। बहु देखाडे निश्चयनुं जोररे, पण होय प्रभुजीना चोररे ॥१०॥ वर्तता होय वचन विरोधेरे, एवा थका बहु जीव बोधेरे, तेह जीव तरे के न तरेरे, के'ज्यो समझावी संशयने हरेरे ॥११॥ होय हरिना मळेल ख-रारे, पण वचन न माने जरारे। वरते पोते वचनथी बा'ररे, तेनी खोट्य न माने लगाररे ॥१२॥ थयो प्रभुथी पोते विमुखरे, मान्युं पाम्यो पूरण हवे सुखरे। के'छे बीजाओने कोरे तेडीरे, हुंतो निस-र्यो छवुं भांगी बेडीरे ॥१३॥ एवी फरी गइ होय बुद्धिरे, तेतो क्यां-थी करे वात सुधीरे। उंधी वाते राख्या जीव रुंधीरे, रह्या अभागी एमां वळुंधीरे ॥१४॥ एनुं कल्याण थाय के न थायरे, के'ज्यो सम-झावी संशय जायरे। कह्युं कल्याण हरि हरिदासेरे, माटे में पुछयुं तमारे पासेरे ॥१५॥ एवुं सांभळी बोल्या मुक्तरे, सुण्य जिज्ञासु तेनी विगतरे। जेजे कह्यां हरिये वचनरे, तेमां रहे जियांलगी जनरे ॥१६॥ तियांलगी तारे जीव बहुरे, पामे हरिना धामने सहुरे।

ज्यारे निसरे वचनथी बा'रेरे, त्यारे पोते न तरे न तारेरे ॥१७॥ जेम जळबा'र थयुं झाजरे, तईये तयां तारवानी नाजरे। शको तजीने चाले सीपाइरे, तेनो न चाले हुकम कांइरे ॥१८॥ छडी पडी मूकी छडीदाररे, करे हजत तो खाय माररे। कोटबा'र निसरे शाहुकार-रे, बहु लुंटाय कुटाय बा'ररे ॥१९॥ तेम संत वचन जो त्यागेरे, ते-ने काळ मायानुं लारु लागेरे। बीजाने तो क्यांथकी तारेरे, पखुं पोतानुं पण उधारेरे ॥२०॥ खाधी खोट्य मोटी थयो खुवाररे, करे छे बीजाने भागदाररे। होय मूरख ते माने एनुंरे, नथी ठोर ठेका-णुंज जेनुंरे ॥२१॥ एवानो तो संग तजी देवोरे, एनो उपदेश पण न लेवोरे। नथी मुख एनुं जोया जेवुंरे, दर्श स्पर्श एनुं तजी देवुंरे ॥२२॥ एनी वात जाणो लाळ व्याळरे, जेवी हडकाया श्वाननी लाळरे। एने प्रसंगे पामिये दुःखरे, करे विमुख मळी विमुखरे ॥२३॥ एनी वातने ओळखी लेवीरे, न मानवी साचा संत जेवीरे। वचन एनां छे विषसमानरे, तेने केदि देवा नहि कानरे ॥२४॥ कोइ कायर थई रहे कोरेरे, बोले पोतानुं पोते न जोरेरे। कहे संतनी मोटप्य घणीरे, पोते कहे खोट्य पोतातणीरे ॥२५॥ एवो होय कोइ हरिजनरे, तेनां साधारणिक वचनरे। एने सुणे नहि सार असार-रे, वचन विमुखनां दुःख देनाररे ॥२६॥ माटे साचा संतनां जे वे-णरे, सहु जनने छे सुखदेणरे। जेजे उच्चार एना मुखनोरे, तेतो दे-नार सौने सुखनोरे ॥२७॥ मन कर्म ने वचने करीरे, एह वात मानी लेज्यो खरीरे। कह्युं कल्याणनिर्णय कथीरे, खरी वात छे ए खोटी नथीरे ॥२८॥ शुद्ध मुमुक्षु शोधशे साररे, करी अंतरे उंडो विचाररे। गाफलने तो नहि पडे गमरे, नीर क्षीर समझशे समरे ॥२९॥ तेने उपर नथी आ वातरे, समजु समझज्यो साक्षातरे। समुं समझतां पामशो पाररे, कहे निष्कुलानंद निरधाररे ॥३०॥ इति श्रीकल्याणनिर्णयमध्ये मुक्तमुमुक्षुसंवादे सप्तदशो निर्णयः ॥१७॥

पदराग धोळ—साचेसाचुं कहेशुं, हरि राखे तेम रहेशुंरे। टेक—खराखरुं कहेशुं खोळी, शीद करीये वात मोळीरे; सा०। कहुं कल्याणने मांई, कसर राखशो मां कांईरे; सा० ॥१॥ जाणो जेनी तेनी वाते, नथी कल्याण कोई भातेरे; सा०। साचा मळया विना

साचुं, थावा कल्याणनुं काचुंरे; सा० ॥२॥ खोटा संगे दन खोये, जेम रणमांहि रोयेरे; सा० । थया कपटीना वेचाण, भाग्युं महाव्रिये वा'णरे; सा० ॥३॥ जाणी जोइ झेर खाये, तेमां सुखी क्यांथी थायेरे; सा० । एम पापीने उपदेशे, पाप पेटमांइ पेसेरे; सा० ॥४॥ जाणो धंतुराने बीजे, खाई सुख शानुं लीजेरे; सा० । तेम खोटा गुरु करतां, पार ना'वे भव फरतांरे; सा० ॥५॥ लाडु मसाणने मध्य, नो'य एळचीनी गंध्यरे; सा० । बो'री वीछी वरु व्याळा, कोई नो'य जो सुखाळारे; सा० ॥६॥ एवा पापीने परहरिये, संग स्वप्ने न करियेरे; सा० । खांत्ये विखफळ खावे, तेणे सुख शानुं आवेरे; सा० ॥७॥ चाले चोरने संगाथे, मार खावानो छे माथेरे; सा० । एवा प्रभुना जे चोर, तेने मेलो डाबी कोररे; सा० ॥८॥ कोटे बांधी काळापा'णा, कोइ न तर्यां शियाणारे; सा० । दुध खरसाणीनी खीरे, खाये सुख शुं शरीरेरे; सा० ॥९॥ एवा नकाराने संगे, आवे दुःख अति अंगेरे; सा० । गणो गधेडानी गाय, धोये धफोये न थायरे; सा० ॥१०॥ नपुंसक नरने परणी, नारी नहि पामे अघरणीरे; सा० । तेम खोटा गुरु करी, केम जाशे भव तरीरे; सा० ॥११॥ भवजळ तरवा काज, साचा संतनो समाजरे; सा० । खोटा संगे खोट्य आवे, बांध्या पा'णा ते बुडावेरे; सा० ॥१२॥ एनी अधोगति अति, नथी एनी ऊर्ध्व गतिरे; सा० । माटे ओळखीने लेवुं, ज्यांत्यां झलाई न रे'वुंरे; सा० ॥१३॥ चोखी चोळाफळी जाणी, खाये नहि खरसाणीरे; सा० । गाय महिंषी वरोळये, क्यांथी वलोंणु वलोळयेरे; सा० ॥१४॥ एवा गुरु ज्ञान हीणा, तेतो काळना चविणारे; सा० । जळ जाह्नवीनुं जाणी, पिये नहि मद्यपाणीरे; सा० ॥१५॥ आंब जाणी आक फळ, खाधुं पछी नहि कळरे; सा० । तेम पापी गुरु मळये, सुख शांति क्यांथी वळेरे; सा० ॥१६॥ अघ गुरुनां ए एंधाण, तमे सांभळो सुजाणरे; सा० । होय दलमां दगाई, माने मोटो मनमांईरे; सा० ॥१७॥ धर्म निम भक्ति हीण, जाणे छैये प्रवीणरे; सा० । कुटिलता ने कुड कपट, दगा दलमां दोवटरे; सा० ॥१८॥ झाझी अंतरमां झाळुं, विषयसुखनी विकराळुंरे; सा० । भिंतर मांई तो भडका, विषय सारु नाखे बडकांरे; सा० ॥१९॥ भायो एवाने भरोंसे, रहेशे

तेने दुःख थाशेरे; सा० । माटे विचारवुं ऊंडुं, एने थये थाय भुंडुंरे; सा० ॥२०॥ नाग वाघ बला खारी, तेतो केनां हितकारीरे; सा० । काग बाज ने बलाई, तेथी न थाय भलाईरे; सा० ॥२१॥ एम दुष्ट गुरु दुःखदाई, मानी लेज्यो मनमांईरे; सा० । एवा गुरु संत जगे, मांडीछे ठगाई ठगेरे; सा० ॥२२॥ लई शिष्यनुं सरवस, करी लीधा पोताने वशरे; सा० । बहु दिलमांही दगा, तेतो न होय केना सगारे; सा० ॥२३॥ एने अजाण्ये आशरे, तेनुं भारे भुंडुं करेरे; सा० । माटे करवो साचो संग, जेथी रही जाय रंगरे; सा० ॥२४॥ साचा हरि गुरु कहिये, जेथी परमपद लहियेरे; सा० । कैवल्य प्राप्तिना दाता, नथी बीजाने कहेवातारे; सा० ॥२५॥ बीजा बहु छे बकाली, बांधी बेठा ढुंग ठालीरे; सा० । जेम कारवना मवाळा, सर्वे सरखा धोळा काळारे; सा० ॥२६॥ शाणा जाणी करिये संग, सुंवाळा पण छे भोयंगरे; सा० । होय रुडी हीराकणी, पण खाधे व्याधि घणीरे; सा० ॥२७॥ एम बा'रे दीसे रुडा, पण अंतरमां कूडारे; सा० । एवा जगे घणा धुता, जीव लेवा जमदूतारे; सा० ॥२८॥ भडवा केना भरथार, वेश्या केनी कुळनाररे; सा० । एवा बगडेल बेहाल, केने न करे निहालरे; सा० ॥२९॥ मळ्या शा मोटलिया थाय, पण शेठ न कहेवायरे; सा० । शेठ होय धनवान, घेरे सुखना सामानरे; सा० ॥३०॥ माटे साचा शेठ हरि, पळमां मुके सुखी करीरे; सा० । अलौकिक सुख लोके, जन भोगवे विलोकेरे; सा० ॥३१॥ छती देहे पामे धाम, वळी थाय पूरणकामरे; सा० । एवी रीत होय जियां, जाणो प्रभु पोते तियांरे; सा० ॥३२॥ कथा आ छे कल्याणकारी, सहु लेज्यो हैये धारीरे; सा० । एम समझ्ये टळशे फंद, निश्चे के' निष्कुलानंदरे । साचे साचुं कहेशुं, हरि राखे तेम रहेशुंरे ॥३३॥

इति श्रीनिष्कुलानंदमुनिविरचिते कल्याणनिर्णयमध्ये मुक्तमुमुक्षुसंवादे अष्टादशो निर्णयः ॥१८॥

कल्याणनिर्णयः समाप्तः ।

अवतारचिंतामणिः ।

स्वामिनारायण	नृसिंह	धन्वन्तरी
कच्छ	ऋषभ	मोहिनी
वाराह	यज्ञावतार	पुरुषावतार
वामन	बळभद्र	नारायण
कपिल	कुमारादि	पृश्निगर्भ
हरि	हयग्रीव	वासुदेव
ध्रुवावतार	नारद	मन्वन्तरावतार
पृथु	रामावतार	परशुराम
दत्तात्रेय	कृष्णावतार	मत्स्यावतार
हंस	व्यासावतार	कल्कि
	बुद्धावतार	

॥ २१ ॥

१ स्वामिनारायण	९ ध्रुवावतार
२ कल्कि	१० नृसिंह
३ कुमार	११ कृष्ण
४ मोहिनी	१२ वासुदेव
५ वाराह	१३ दत्तात्रेय
६ कपिल	१४ यज्ञावतार
७ नारद	१५ बुद्धावतार
८ नारायण	१६ परशुराम

॥ १ ॥

१ कच्छ	९ हरि
२ हंस	१० बळभद्र
३ कुमार	११ धन्वन्तरी
४ मोहिनी	१२ कल्कि
५ वाराह	१३ ध्रुवावतार
६ नृसिंह	१४ राम
७ कृष्ण	१५ पृश्निगर्भ
८ वासुदेव	१६ मत्स्य

॥ २ ॥

१ वामन	९ हरि
२ ऋषभ	१० बळभद्र
३ कुमार	११ मोहिनी
४ परशुराम	१२ बुद्ध
५ कपिल	१३ ध्रुवावतार
६ यज्ञावतार	१४ व्यास
७ धन्वन्तरी	१५ कल्कि
८ मत्स्य	१६ मन्वन्तराव०

॥ ४ ॥

१ पृथु	९ हंस
२ यज्ञावतार	१० कुमार
३ मत्स्य	११ पृश्निगर्भ
४ मन्वन्तरावतार	१२ कल्कि
५ दत्तात्रेय	१३ पुरुषावतार
६ ऋषभ	१४ बळभद्र
७ नारायण	१५ वासुदेव
८ परशुराम	१६ नृसिंह

॥ ८ ॥

१ हयग्रीव	९ राम
२ व्यास	१० धन्वन्तरी
३ मोहिनी	११ पृश्निगर्भ
४ वासुदेव	१२ कल्कि
५ नारायण	१३ कृष्ण
६ बुद्ध	१४ पुरुषावतार
७ नारद	१५ मन्वन्तराव०
८ मत्स्य	१६ परशुराम

॥ १६ ॥

१—२१ चोपायोमां २१ अवतारो कह्या छे, तेमां जे अवतार मनमां धार्यो होय ते प्रथम अंकमां होय तो ते एक अंक गणवो. अने तेज अवतार बीजा अंकमां होय तो ते एक ने बे मळीने त्रण अंक थाय. अने तेज अवतार चोथा अंकमां होय तो त्रण अने चार मळीने सात अंक थाय. अने तेज अवतार आठमा अंकमां होय तो सात अने आठ मळीने पंदर अंक थाय. अने तेज अवतार सोळमा अंकमां होय तो पंनर अने सोळ मळीने एकत्रीश अंक थाय. ते अंकनी ३१ मी चोपाइ जोवाथी बीजाए मनमां धारेलो अवतार बीजो माणस स्वयं कही शकेछे. एवी रीते बीजा अवतारो धारवामां पण आवो संकेत जाणी लेवो. जे अवतार धार्यो होय ते जे अंकमां न होय ते अंक गणवामां लेवो नहि.

अवतारचिंतामणिः।

चोपाई—मत पंथपर डंका दीधा, दैवी जीव धामे वाळी लीधा। मुमुक्षु जन तार्या अनेक, एवा तो स्वामिनारायण एक ॥१॥ चाल्यो पाणीमां पर्वत पोते, देव दैत्य पाम्या दुःख जोते। त्यारे कच्छरूपें थै अकळ, धर्यो पीठपर मंद्राचळ ॥२॥ धारी वाराहरूप दयाळ, राखी पृथवी जाती पाताळ। वळी मार्यो हिरण्याक्ष जेह, कर्यां चरित्र इत्यादि तेह ॥३॥ वामनरूप धरी महाराज, बळि छळ्यो इंद्रराज काज। वपु वधारीने विश्व लीधुं, पछी बळिने वरदान दीधुं ॥४॥ धर्युं कपिलतन मातकाज, कह्युं सांख्यतत्त्व मनिराज। धर्म ज्ञान वैराग्य ने भक्ति, कह्युं माताप्रत्ये सांख्य अति ॥५॥ ज्यारे हरि अवतार धार्यो, त्यारे ग्राहथी गज उगार्यो। ऋषि वेडना शापेथी एह, गज ग्राह थया हता तेह ॥६॥ वळी धरी तन भगवान, दीधुं ध्रुवने पोते वरदान। एह ध्रुवावतार जाणो, थया तपे राजी परमाणो ॥७॥ वळी कहुं अवतार एक, तेमां जाणवो अति विवेक। अति पृथवीदोहन कर्युं, ज्यारे पोते पृथुतन धर्युं ॥८॥ थई आपे दत्तात्रेय नाथ, कर्या यदु हैहय सनाथ। भजे रात दिन जिह्वाए दत्त, तेनां वळे चोराशीनां खत ॥९॥ थया हरि हंसरूप जेवा, ब्रह्मा नारदने ज्ञान देवा। पुछ्युं ब्रह्माने सनकादिके, हंसे उत्तर कर्यो विवेके ॥१०॥ वळी नृसिंहतन धारी नाथे, हण्यो हिरण्यकशिपुने हाथे। कर्युं प्रह्लादनुं प्रतिपाळ, दासत्रास निवार्यो दयाळ ॥११॥ ज्यारे ऋषभरूपे पोते थया, पुत्र बोधी परमहंस रह्या। परमहंसनी रीत देखाडी, तेने अज्ञानी लिये छे आडी ॥१२॥ वळी यज्ञावतार धारी, हरि त्रिलोकपीडा निवारी। कर्युं सुख सहुने ते अति, माटे करवी प्रभुने विनति ॥१३॥ वळी बळभद्ररूप धारी, मार्यो द्विविद वानर भारी। बीजां पण काम कर्यां जेह, हस्तिनापुर आदि कहिये तेह ॥१४॥ कुमारादिक रूपने धारी। आत्मतत्त्वनी वात विस्तारी। धर्म पाळी भजे जेह जन, तेपर राजी थाय भगवन ॥१५॥ वळी हयग्रीव तनने धारी, वेदमय वाणीयो उचारी। मधु कैटभादिक असुर, मार्या पोते ते महा क्रूर ॥१६॥ वळी नारदनुं तन लह्युं, नैष्कर्म्य सात्वततंत्र कह्युं। राजासुत

जे साठ हजार, दई ज्ञान कर्या भवपार ॥१७॥ वळी रामरूप थई राज, मार्यो रावण बांधी सिंधुपाज । एवां अनेक चरित्र करी, आव्या अयोध्यामां पोते हरि ॥१८॥ पोते धरी कृष्णअवतार, मार्या दानव दैत्य अपार । निज शरणागतनां दुःख काप्यां, थइ राजी अचळ सुख आप्यां ॥१९॥ वळी धरी व्यासअवतार, कर्या एक वेद वदी चार । कर्यां वळी अढार पुराण, तेने जाणे ते डाह्या सुजाण ॥२०॥ बुद्धजीए ते बोधज आपी, कल्याणनी जड नाखी कापी । छळी असुरने तेह वारे, करी देवरक्षा ए प्रकारे ॥२१॥ वळी धन्वंतरी तन धारी, टाळ्यो रोग आयुष्य वधारी । दीनबंधुए दीनदयाळु, कर्युं सर्व जगतने सुखाळुं ॥२२॥ धर्युं मोहिनीरूप अकळ, जोई असुर थया विकळ । पातां अमृत राहुशिर छेद्युं, वळी शिवजीनुं व्रत भेद्युं ॥२३॥ पोते धरी पुरुषअवतार, ब्रह्मा आदि रच्यो आ संसार। तेमां दैवी जीव पामे सुख, आसुरी जीव भोगवे दुःख ॥२४॥ वळी नारायण तप करता, काम क्रोध लोभ मद हरता । करे तप पोते अति प्यारु, निजजनना सुखनें सारु ॥२५॥ वळी प्रश्निगर्भ अवतारे, आप्युं माबापने सुख त्यारे । जो कोइ प्राणी प्रभुशरणे थाय, तेनां जन्ममरण दुःख जाय ॥२६॥ सहुना अंतरमां रह्या जेह, एने वासुदेव कहिये तेह । कर्म प्रमाणे सुख दुःख आपे, निजजननां महादुःख कापे ॥२७॥ धरी मन्वंतरअवतार, करे मनुनी रक्षा ते वार। एवा अनंत अवतार थाय, तोय पोते अजन्मा के'वाय ॥२८॥ धरी परशुराम अवतार, हण्या क्षत्री एकविश वार। सहस्रार्जुने बहु दुःख दीधुं, त्यारे एमणे ए काम कीधुं ॥२९॥ वळी मत्स्य थइने मुरारि, वेद वाळ्या शंखासुर मारी । कह्युं पोते पण परसिद्धि. राजा सत्यव्रतनी रक्षा कीधी ॥३०॥ कळि अंते कल्की जे थाशे, तेने भजी कइक राजी थाशे । पण वर्तमान काळे आज, स्वामिनारायणथी थाय काज ॥३१॥ आद्य मध्य अंत्ये अवतार, थया अगणित थाशे अपार । पण सर्वेना कारण जेह, तेतो स्वामी सहजानंद एह ॥३२॥ अहिंतो एकत्रिश कह्याछे, झाझा बीजा ग्रंथोमां रह्याछे । धर्म भक्तिनी रक्षाने काज, आव्या निष्कुळानंद के' महाराज ॥३३॥ इति श्रीनिष्कुळानंदमुनिविरचितोऽवतारचिंतामणिः समाप्तः ।

चिह्नचिंतामणिः ।

१ स्वस्ति	५ अंकुश	९ त्रिकोण	१३ धनुष
२ अष्टकोण	६ जांबु	१० मीन	१४ व्योम
३ केतु	७ वज्र	११ सोम	१५ कळश
४ जव	८ कमळ	१२ गोपद	१६ ऊर्ध्वरेखा

१ वज्र	१ अष्टकोण	१ कळश	१ धनुष
२ स्वस्ति	२ ध्वज	२ जांबु	२ गोपद
३ त्रिकोण	३ अर्धचन्द्र	३ व्योम	३ सोम
४ अर्धचन्द्र	४ कळश	४ अंकुश	४ कमळ
५ अंकुश	५ जांबु	५ गोपद	५ त्रिकोण
६ ध्वज	६ वज्र	६ जव	६ कळश
७ धनुष	७ मीन	७ धनुष	७ मीन
८ कळश	८ व्योम	८ वज्र	८ व्योम
॥ १ ॥	॥ २ ॥	॥ ४ ॥	॥ ८ ॥

१ आ स्थळे पण अवतारचिंतामणि जेवोज संकेत जाणी लेवो. आ संकेतमां ऊर्ध्व-रेखानो समावेश थतो नथी माटे ज्यारे कोइ पण अंकमां जे चिह्न न मळी आवे ते ऊर्ध्वरेखा जाणवी तेने माटे दोहो तो १६ मो छे.

चिह्नचिंतामणिः ।

दोहा—संत सराहत स्वस्तिकुं, जाते होत कल्यान । दक्षन पग सो देखिये, प्रगट चिह्न प्रमान ॥१॥ अष्टकोण अवलोकते, कष्ट मिटत हे कोट । अंतर आनंद उपजे, लगे न काळकि चोट ॥२॥ केतु हेतु संतके, रहत पवन आधार । तेसे संतशिरोमणि, चलत आज्ञाअनुसार ॥३॥ जन जोवत जेहि जवकुं, तेहि पिंडना परसे पाप । सदा मुदा मन पावहि, अंतर सुख अमाप ॥४॥ करत वश अंकुश करि, मनमेंगळ मगरूर । वारी फेरी लेतहे, हरिचरणे हजुर ॥५॥ जिन जान्यो रस जांबुको, सरवे रसमहि सार । अन्य रसकि इच्छा टरि, निरस भयो संसार ॥६॥ वज्र नजर विलोकते, निर्भय भये जन नेक । काळ कर्मकि कल्पना, छुटि अंतरसे छेक ॥७॥ नीर न लोपे कमळकुं, तेसे संत संसार । प्रभुपद चिह्न प्रतापशुं, व्यापत नहि विकार ॥८॥ त्रिकोण चिह्नकुं चाहिते, त्रिविध ताप ते जाय । वसत सदा पद वाममें, संत हरन संताप ॥९॥ चंचळ मीन[2] प्रवीन हे, नीरसे फरक निदान । जक्त विरक्त रहत हे, तेसे संत सुजान ॥१०॥ सोमे[3] सदा शीतळ करे, याकि याहे रीत । दाझत नहि तेहि दिलमें, जेहि चिंतवतहे चित्त ॥११॥ गोपदमें या गुन हे, जेहि चिंतवत हे जन । अपार एह संसारकुं, तुरत करत उल्लंघन ॥१२॥ धनुष जे जन चिंतवे, तेपर रीझे अविनाश । काम क्रोध मद लोभको, तुरत होत विनाश ॥१३॥ वेरवेर जन व्योमकुं, देखतहे जेहि दास । अटकत नहि आवरनमें, एहि गुन आकाश ॥१४॥ कळशकि में क्या कहुं, सबपर रहत सदाय । याकुं उरमें धारते, करना रहे न कांय ॥१५॥ दोनुं पावे देखते, आवत हे आनंद । ऊर्ध्वरेखाके उपरी, वारी निष्कुलानंद ॥१६॥ इति श्रीनिष्कुळानंदमुनिविरचितः चिह्नचिंतामणिः समाप्तः ।

---

१ ध्वज. २ मत्स्य. ३ अर्धचंद्र.

पुष्पचिंतामणिः

गुलहजारी	दाडम	कसुंबो
केवडो	जाय	आंबामोर
वसंत	कर्णिकार	गद्दूल
मरुवो	केसर	जुई
गुललाना	चंपो	कण्येर
केसुडां	निर्मोळी	केतकी
गुलाब	गुलसोमना	बोरसरी
पियावास	कुंभि	पोहोय
गुलदावदी	चंबेली	डोलरीयो
कमळ	पाडल	निर्वारी
	जासुल	

॥ ३१ ॥

१ गुलहजारी	९ वसंत
२ गुललाला	१० गुलाब
३ गुलदावदी	११ निर्मोळी
४ कर्णिकार	१२ दाडम
५ केवडो	१३ मरुवो
६ केसुडां	१४ पियावास
७ कमळ	१५ चंपो
८ केसर	१६ जाय

॥ १ ॥

१ जाय	९ वसंत
२ कुंभि	१० चंबेली
३ केवडो	११ पाडल
४ केसर	१२ आंबोमोर
५ गुलसोमना	१३ गुलहजारी
६ पियावास	१४ गुललाला
७ कर्णिकार	१५ निर्वारी
८ कसुंबो	१६ जासुल

॥ २ ॥

१ बोरसरी	९ केवडो
२ गुलदावदी	१० गुलाब
३ गुललाला	११ चंबेली
४ डोलरीयो	१२ केसर
५ निर्वारी	१३ वसंत
६ आंबोमोर	१४ निर्मोळी
७ पोहोय	१५ पाडल
८ कण्येर	१६ चंपो

॥ ४ ॥

१ कर्णिकार	९ निर्वारी
२ केतकी	१० वसंत
३ गुलसोमना	११ कुंभि
४ गुलहजारी	१२ निर्मोळी
५ केसर	१३ बोरसरी
६ केसुडां	१४ गुलाब
७ मरुवो	१५ डोलरीयो
८ पाडल	१६ जुई

॥ ८ ॥

१ पियावास	९ निर्मोळी
२ कर्णिकार	१० पाडल
३ गुललाना	११ केसर
४ बोरसरी	१२ चंबेली
५ दाडम	१३ जुई
६ कण्येर	१४ कुंभी
७ जासुल	१५ चंपो
८ मरुवो	१६ गद्दूल

॥ १६ ॥

१—३१ चोपायोमां ३१ पुष्प कह्यां छे तेमां जे पुष्प मनमां धार्युं होय ते प्रथम अंकमां होय तो ते एक अंक गणवो. अने तेज पुष्प बीजा अंकमां होय तो एक अने बे मळीने त्रण अंक थाय. अने तेज पुष्प चोथा अंकमां होय तो त्रण अने चार मळीने सात अंक थाय. अने तेज पुष्प आठमा अंकमां होय तो सात अने आठ मळीने पंनर अंक थाय. अने तेज पुष्प सोळमा अंकमां होय तो पनर अने सोळ मळीने एकत्रीश अंक थाय. ते ग्रंथनी ३१ मी चोपाई जोवाथी बीजाए मनमां धारेलुं पुष्प बीजा माणस स्वयं कही शकेछे एवीरीते बीजां पुष्पो धारवामां पण आवो संकेत जाणी लेवो. जे पुष्प धार्युं होय ते जे अंकमां न होय ते अंक गणवामां लेवो नहि.

श्रीस्वामिनारायणो विजयतेतराम् ।

श्रीनिष्कुलानन्दमुनिकृत—

काव्यसङ्ग्रहे

पुष्पचिंतामणिः ।

दोहा—पिया चले परदेशकुं, महादुःख दे गये मोय । अब कब देखुं कमळने, तरहि डगरा जोय ॥१॥ मेरे मन एसी भयी, सदा रहुंगी संग । सुखमें दुःख देख्यो नहि, रचि हुं कुसुंबो रंग ॥२॥ में फुली मिल पिवकुं, जेसे फुली जाय । मधुकर पीया मकरंद लेहि, गये सो फेर न आय ॥३॥ अब कब पिया आवहि, में व्रहे वश करुं पोकार । जब पिया देखुं तब पोहोयको, कंठे आरोपुं हार ॥४॥ क्या करुं कित जाउं सखी, पिया न आये मुजपास । देखुं फुल गुलदावदी, अंतर भये उदास ॥५॥ वृंदावनमें में गये, देखी आंबाको मोर पाघ पियाकि सांभरि, रह्या न हदिया ठोर ॥६॥ तुं मत बेहेके केवडा, मोहि व्रह उपजत वास । दिल दिवानी डोलहुं, पिया न आये मुजपास ॥७॥ क्या कहुं तोये केतकी तेनो रहि जो फुल । पिया मेरा परदेश हे, सोई गई क्युं भुल ॥८॥ केशर[1] नहि तुं केशरी, नाहि फुल एह नोर । मोये एकिली जातके, मारतहे आ ठोर ॥९॥ ते कहुं गुलसोमनां, लेनेकुं मोहि प्रान । आ अवसरमें एकिली, तब मारत तुं बान ॥१०॥ पिया गये परदेशकुं, में एकिली नार । गुलहजारी गुंथके, किन कंठ आरोपुं हार ॥११॥ देखी फुल डोलरियो, में मन भयी उदास । सेज समारी क्या करुं, पिया नाहि मुज पास ॥१२॥ देखी फुल गुलाबको, दलमें भयो ज्युं डोड । पिया न आये मुजपासळे, हवे पुरे कोण कोड ॥१३॥ झुरि झुरि

१ केसुडां.

झांखी भयी, पिया न आये घेर। निरखी फुल निरवारिको, पडयो पति रतिको बेर ॥१४॥ तिलफी तिलफी तपिके, खोये हाल हवाल। आये ऋतु वसंतकि, तोये न आये लाल ॥१५॥ पिया गये परदेशकुं, नवल मिलि त्यां नार। दियो फुल गढुंलको, ताते नाये मोरार ॥१६॥ मिली ठगारी मानिनी, लिने वश करी लाल। दिने फुल दाडमको, ताते भयी निहाल ॥१७॥ देखे भोळे दिलके, रह्या जानुं क्या किन। देहि फुल जासुलको। पिया अपना कर लिन ॥१८॥ पिया परे परपंचमें, ताते न आये नाथ। प्यारी पियावासको, फुल दियो ले हाथ ॥१९॥ देखी कणेर कामसी, फाली फुल अपार। कलि मळि अलि रहो, कुमुद देइ विसार ॥२०॥ अब पिया घर आइके, विधविध करन विहार। चंदन चरची चंपको, कंठ आरोपुं हार ॥२१॥ सेज समारुं सुमने, चुनचुन फुल चंबेल। सजु सुंदर शणगारकुं, आये मिले अलबेल ॥२२॥ गजरा गुंथी गुललालके, बांधुं दोनुं बांय। पोंची पोंचे बांधके, माळ आरोपुं गळामांय ॥२३॥ सुंदर बसन सोहामने, धरो शिरपर पाग। जोये फुल में जुइके, तै हैये तोरा लाग ॥२४॥ बोया मेरे बारमे, बहु मरुवा बेहेकाय। मोहन तुमारी मोल्यपर, खोसुं तोरा तेमांय ॥२५॥ सारे फुलते कुंभिके, पिया धरुं तोय पाग्य। कामे क्या कहुं भये, अति बडेज्युं भाग्य ॥२६॥ विनि लावुं वनसे, सुंदर फुल अमूल। काने दोनुं कर्णिकार, ले ले खोशे ये फूल ॥२७॥ भले आये मनभावते, पिया ज्युं मेरे पास। बहु फुले बोरसरी, ल्यो ल्यो लालन वास ॥२८॥ नौत्तम फुल निर्मालिके, भरे सुगंधी श्याम। पिया आये तब प्रेमसुं, सब आये हे काम ॥२९॥ पस भरी पाडळके, लाउं फुल अपार। मेरे मित तम उपरे, वारु वार हजार ॥३०॥ केसर भीने कानजी, घेर आये गोविंद। प्यारे प्रितम उपरे, वारी निष्कुलानंद ॥३१॥ इति श्रीनिष्कुलानंदमुनिविरचितः पुष्पचिंतामणिः समाप्तः ॥

लग्नशकुनावली.

१ मेष	३ मिथुन	५ सिंह	७ तुला	९ धन	११ कुंभ
२ वृषभ	४ कर्क	६ कन्या	८ वृश्चिक	१० मकर	१२ मीन

लग्नशकुनावली.

दोहा—श्रीसहजानंद आनंदकंद, वंदु वारंवार । दीनदयालुं दुःखहरण, प्रगटे यह संसार ॥१॥ सुमरन करके कहतहुं, शकुनावली शुभ नाम । शुभ लग्नमें जो चिंतवे, करे भक्तको काम ॥२॥ मेषलगन मन चिंतवी, अज पुछत अविनाश । सुख लाभ सबहि मिले, उत्तम हय यह रास ॥३॥ वृषभलग्न विचारीके, नारद पुछत कहे कृष्ण । अर्थलाभ सुख सब मिले, जेही पुछे तेही प्रश्न ॥४॥ मिथुनलग्न मनमें धरी, उमा पुछत कहे ईश । सभामध्ये सुख नहि मिले, हय चिंता कष्ट कलिश ॥५॥ कर्कलग्ने कर जोरके, जमदग्नि पुछत अज कहे । लाभे दे पुनि स्वाद नहि, शिव सुमरी केवेग्रहे ॥६॥ सिंहलग्ने सहदेव पुछे, भीष्म कहे भरी भाव । विचरत सिद्धि पावहि, विष्णुके गुण गाव ॥७॥ कन्या पुछे कालिका, सरस्वती कहतहे सोय । सुखलाभ होशे सही, पुनि कष्ट नहि होय ॥८॥ तुलालग्न जानी तेहि, ऋषि पुछत कहे देव । द्रव्यप्राप्त सुख पावही, हेवेर नहि ततखेव ॥९॥ वृश्चिकलग्ने गौतम पुछे, पिनाकि कहे सोय । हैये चितवे सो होयगे, पुनिहे वेर कहुं तोय ॥१०॥ धनलग्ने गालव पुछे, शंकर कहे समजाय । ए कारज होशे सही, लाभ होय यह मांय ॥११॥ मकरलग्न विश्वामित्र मुनि, पुछत कहत वालिमक । एही काजमें उद्वेग हय, नहि लाभ कहत हय ठीक ॥१२॥ कुंभलग्ने दत्तात्रेय पुछे, कृपा करी कहे श्रीकृष्ण । रही चिंतवे कारज उतावळुं, कै हय कुशळ रहो प्रश्न ॥१३॥ मीनलग्ने गणपति पुछही, भगवती कहे भरी भाव । सुख कारज सब होयगे, मनचिंतवत फळ मिले आव ॥१४॥ जो जो देवने पुछिये, लग्नशकुनके प्रश्न । ताके मत सब लिखके, राजी किये प्रभु कृष्ण ॥१५॥ हम निशदिन चिंतवतहे, प्रगट श्रीसहजानंद । सब शकुनमें सब लग्नमें, सदा होत आनंद ॥१६॥ सुनत यह शकुनावली, भक्त भये सानंद । संवत अढार ब्राशीए, मही बीज निष्कुलानंद ॥१७॥ इति श्रीनिष्कुळानंदमुनिविरचिता लग्नशकुनावली समाप्ता ॥

श्रीस्वामिनारायणो विजयतेतराम् ।

श्रीनिष्कुलानन्दमुनिकृत—

काव्यसङ्ग्रहे

यमदंडः ।

सोरठा—मंगळरूप अनूप, समरतां सच सुख मळे । सो सहजानंद सुखरूप, जे भजतां भवदुःख टळे ॥१॥ करवा मांगळिक काज, जन मनमां जे इच्छा करे । ते समरे श्रीमहाराज, तो विघ्न तेनां तर्त हरे ॥२॥ एवा श्रीघनश्याम, नामे जेने निर्विघ्न थईये । वळि सरे सघळां काम, तेने तजी बीजुं शीद चहिये ॥३॥ सर्वे सुखना सदन, दुःखहरण हरि दीनबंधु । ते प्रभु थई प्रसन्न, सा'य करज्यो सदा सुखसिंधु ॥४॥ दोहा—प्रथम प्रभुने प्रणमी, करुं कथा-उच्चार । यमदंडनी जे वारता, कहुं मति अनुसार ॥५॥ राग सामेरी—मंगळमूर्ति महाप्रभु, बहुनामी बद्रिकाईश । भक्तिधर्मसुत भावशुं, रखा हृदयमां हमेश ॥६॥ सुखसागर सौना पति, अति दयासिंधु दयाळ । पूरणकाम सुखधाम सदा, निज भक्तवत्सळ प्रतिपाळ ॥७॥ तेह प्रभु पूर्वे प्रगट्या, द्विजकुळ धर्मने घेर । नाम घनश्याम सुंदर, हरि करी जनपर मे'र ॥८॥ त्यांथी प्रभुजी पधारिया, पूर्वथी पश्चिम देश । अनेक जीव उद्धारिया, आपी अमळ उपदेश ॥९॥ तेह प्रभु मळ्या मुजने, स्वामी ते सहजानंद । जन्म मरण यमयातना, जेथी छुट्यो हुं सर्वे फंद ॥१०॥ जेह दुःख न कहेवाय जीभथी, अति विकट छे विपरीत । जे जन सुणे श्रवणे, ते थाय अति भयभीत ॥११॥ एह दुःख जेने उपरे, ते सुखी नहि निरधार । अल्प सुखने आशरी, नथी करता कोइ विचार ॥१२॥ बीजी वातो बहु सांभळी, जीव थाय राजी रळियात । जन्म

मरण जमपुरीनी, कोइ काने न सुंणे वात ॥१३॥ माटे आज्ञा मने करी, एह वात विस्तारवा काज । कृपा करी कह्युं हरि, श्रीमुखे श्रीमहाराज ॥१४॥ कह्युं पूर्वे मने पुछयुं हतुं, पन्नगारिये करी प्रीत। यथारथ यमदंडनी, में कहीछे तेहने रीत ॥१५॥ तेह रीत हृदये धरी, तुं कहेज्ये करी विस्तार। जे सुणी सहु पापथी, डरी चाले नर ने नार ॥१६॥ एम श्रीमुखेथी में सांभळी, वळी उर कर्यो विचार। जेम कह्युं तेम करवुं, फेर पाडवो नहि लगार ॥१७॥ एह हरिआज्ञा उर धरी, कहुं कष्ट जीवनां जेह । नरनारी निज पापथी, सहेछे दुःख जे देह ॥१८॥ जन्म मरण यमयातनुं, कष्ट अति घणुं छे अपार। श्रवण दइ सहु सांभळो, कहुं निरयदुःख निरधार ॥१९॥ जेह पापे आ जीवने, नाखेछे नरकने कुंड। पाप तपाशी प्राणीनां, जे दियेछे दुष्कर दंड ॥२०॥ जेवी विकट वाट छे, जेवा छे जमदूत घोर। कहुं संयमिनी शहेरनां, दुःख पामे प्रभुना चोर ॥२१॥ जेवां नरकना कुंडमां, छे जुजवी जातनां दुःख । तेमां पडीने प्राणियो, पामे नहि लेश सुख ॥२२॥ सहु मळि हवे सांभळो, कहुं सुंदर कथासार। जे सुंणी आ जीवनो, निश्चय होय निस्तार ॥२३॥ तेतो प्रत्यक्ष प्रभुने पामिये, कांतो तेना मळेल जन मळे। जन्ममरणनुं दुःख जीवने, तेह वारे तर्त टळे ॥२४॥ तेह प्रभु जुगजुग मांहि, अखंड रहे अविनाश। निजज्ञान दई जीवनां, करवा किल्विश नाश ॥२५॥ दश चोवीश आदि अनंत, नित्य निमित्त जे अवतार। नरतन धरी रहे नाथजी, करे अनंत जीव उद्धार ॥२६॥ मनुष्याकार अपार मोटा, वळी कळी न शके कोय। महासमर्थ थइ मनुष्य जेवा, श्रीहरि वरते सोय ॥२७॥ अनंत ब्रह्मांड जेना रोममां, उडेछे अणुंने ठाम । कोण लिये तेना पारने, मन वाणी पामेछे विराम ॥२८॥ सामर्थ्य जोतां सहुने सरे, पार जोतां सहुने पार। मोटपणे मोटा अति, तेह हरि धरे अवतार ॥२९॥ दुर्लभ ते सुलभ थइ, थइ अगम सुगम स्वरूप। अगोचर ते गोचर थइ, करे जीवने कृपा अनुप ॥३०॥ वळी विशेषे दया करी, वचननी बांधेछे पाज। मंद वैराग्ये त्यागे मानवी, तारवा तेहने काज ॥३१॥ वचन माने जे

---

१ गरुड.

મહારાજનું, નિશ્ચય કરી નર નાર । તે જાયે હરિના ધામમાં, પામે તે સુખ અપાર ॥૩૨॥ સુખ સુખ સુખ અતિ, નહિ દુઃખનો લવલેશ । જે ધામમાં જાણજ્યો, નહિ કાળ માયાનો કલેશ ॥૩૩॥ અખંડ આનંદ અતિ ઘણો, જે કહેતાં પણ કહેવાય નહિ । તે ભોગવેછે ભક્ત હરિના, વા'લાને વચને રહિ ॥૩૪॥ વચનવડે સુખી સહુ, તેહનાં તે કહું એધાણ । ભવ બ્રહ્મ વિષ્ણુ વળી, જેવડે આ સૃષ્ટિ મંડાણ ॥૩૫॥ અજ ઉપાવે વિષ્ણુ પાળે વળી, અને શિવ કરે તે સંહાર, તાન વચન પર તેહનું, નહિ બીજો ઉર વિચાર ॥૩૬॥ સુર શશિ સિંધુ શેષ જે, સુણી વચનને એક વાર । સદાય રહે મન ડરતા, નવ પાડે ફેર લગાર ॥૩૭॥ કાળ કંપે જેની બીકથી, ઇંદ્રઆદિ સર્વે અમર । લોપતાં લેશ વચનને, સહુ કંપેછે થરથર ॥૩૮॥ મોટા એમ મનમાં ડરી, સદા વર્તેછે વચનમાંઇ । સમર્થ જાણી શ્રીહરિ, ફેર પડવા ન દિયે કાંઇ ॥૩૯॥ મંદ ન જાણે એ મર્મને, લોપેછે વચન લબાડ । કૃતઘ્ની નર કુબુદ્ધિ, પાપી જે પાપનો પા'ડ ॥૪૦॥ પ્રભુવિમુખ જે પાપિયા, નવ માને નાથવચન । તેહ જાય જમપુરીએ, કહું રીત સુણો સહુ જન ॥૪૧॥ અલ્પ બુદ્ધિ તેપણ ઉંધી, સુધી વાત સમજે નહિ । સદા હિતકારી શ્રીહરિ, અરિ તેને સમજ્યો સહિ ॥૪૨॥ અતિ અકોણો લજ્જાવોણો, ઘરવગોણો ગણિયે । પરમહેતુ પ્રભુ પરહરી, વરત્યો મતિ આપણિયે ॥૪૩॥ જોને હરિ દયાળુ દલના, કર્યા અનેક એને ગુણ । તે જીવે એકે જાણ્યો નહિ, અતિ હોઈ હરામી લુણ ॥૪૪॥ જોને ઘણું દુઃખ ગર્ભવાસમાં, ત્યાં કરી હરિયે એની સા'ય । પળપળની પીડા હરી, તેનો પાડ ન માન્યો કાંય ॥૪૫॥ ઉદરમાં દુઃખ અતિ ઘણું, કે'તાં તેનો ન આવે પાર । વેદનામાં વ્યાકુળ થઈ, કરતો પ્રભુને જે પોકાર ॥૪૬॥ અતિ દીન દુઃખિયો હતો, પીડા પામ્યો ત્યાં બહુપેર । એહ દુઃખમાંથી કાઢિયો, હરિ કરી મોટી મે'ર ॥૪૭॥ તે વેળા તને વિસરી, જ્યારે આવ્યો ઉદરથી બા'ર । સત્ય કહું સહુ સાંભળો, ઉદરદુઃખ અપાર ॥૪૮॥ સર્વે સંકટ સાંભળ્યાં, જીવે ભોગવ્યાંછે જેહ । ઉદરના દુઃખ આગળે, વળી નથી ગણાતાં તેહ ॥૪૯॥ દુઃખદુઃખ દુઃખ જિયાં, નહિ સુખનો લવલેશ । માસ નવસુધી જીવને, હેરાન ગતિ હમેશ ॥૫૦॥ તે કહ્યું કપિલજીયે માતને, ગર્ભવાસનું દુઃખદ્વંદ્વ । તે સંભળાવું સહુને, એમ કહે નિષ્કુળાનંદ ॥૫૧॥ કડવું ॥૧॥

पूर्वछायो—जे रीते आ जीवने, वीतेछे वसमी वार । गहन गति गर्भवासनी, ते कहुं करी विस्तार ॥१॥ मोटा मुनिए मळी कर्यो, सर्वे नरकनो निरधार । तेथी अधिक दुःख उदरे, जेनो कहेतां ते नावे पार ॥२॥ जोगी जति तपसी ऋषि, जेजे मोटा कहेवाय । एह दुःखने सांभळी, सहु कंपेछे मनमांय ॥३॥ देव दानव मुनि मानवी, सुखे बेठा करेछे विलास । जन्ममरण दुःख ज्यांलगी, नथी सांभरतो गर्भवास ॥४॥ भूप अनुपम राज्यने, वळी भोगवेछे भली भात। तेपण कंपेछे तनमां, सुणी गर्भवासनी वात ॥५॥ भोंण कोटडी भागशी, तेमां रुंधी राखे दिनरेण । पण उदर सम एके नहि, सहु समझज्यो परवेण ॥६॥ चोपाई—उरमां जे अति घणुं दुःख, नव माससुधी नहि सुख । उंधे शिशे लटकावे लई, तियां दुःखतणो ते पार नई ॥७॥ तपे जठरानाप अपार, बळे देह ने करे पोकार । दाझे देह अति अकळाय, कोमळ तने ते केम से'वाय ॥८॥ तेह तापे तरफडे प्राणी, जाण्युं थाशे आ देहनी हाणी । नरकखाडथी नरसुं ठेकाणुं, एथी बीजुं शुं हुं भुंडुं वखाणुं ॥९॥ शुभ अशुभ आहारनो रस, एह मुखमां आवे अवश । परु पाच ने रुधिर पीवुं, मळ मूत्र मध्ये ते रहेवुं ॥१०॥ उनुं टाढुं कोयेलुं कसायुं, जेजे अन्न जननीए खायुं । तेने स्पर्शे पीडायछे तन, एह दुःखे दुःखी रातदन ॥११॥ खारु खाटु कडवुं बळेल, सख्युं बगड्युं अन्न उतरेल । एवुं जमे जननी जे वार, लागे गर्भने अंगे अंगार ॥१२॥ मरचु मरी अजमो ने राई, सुंठ संचळ करियातुं के'वाई । एवुं एवुं माता ज्यारे जमे, तेनुं दुःख बाळकने दमे ॥१३॥ काचु कोरु लुखु दुःखकारी, खाय पेट भरीने मेंतारी । उनुं ताडुं पिये पाणी ज्यारे, अति पीडायछे बाळक त्यारे ॥१४॥ कोइक खायछे लसण डुंगळी, न खाधानुं खायछे ते वळी । तेनो रस पडे तनपर, तेणे सुख नथी पलभर ॥१५॥ रमे भमे माता लडथडे, घणुं दुःख ते गर्भने नडे । अति अशुचिनुं जे अगार, जीव पडियो तेह मोझार ॥१६॥ महा दुर्गंध मध्य घर रहेवा, घडी एक नहि सुख लेवा । धातु सातनो भर्यो भंडार, रात दिवस करे ए आहार ॥१७॥ जीव जंतु तियां वसे जोई, डसे देहने पियेछे लोई । मोटां जंतु फाडी रख्यां मुख, रात दिवस दिये बहु दुःख

॥१८॥ तेने दुःखे नासवाने जाय, नासी भागी ते कियां जवाय। जेम लटके वडे वागोल्युं, एथी दुःख सहे अणतोल्युं ॥१९॥ वायु-वडे बहु डोले डाळ, पामे दुःख वागोल्य तेम बाळ। उठे बेसे ने चालेछे माता, त्यारे केम रहे सुखशाता ॥२०॥ चडे जेम कोइ नर चगडोळ, रातदिवस रहे एम रोळ। पेरेपेरे पीडे एम दुःख, तेतो कहेतां आवे नहि मुख ॥२१॥ न दिशे दिश अति अंधकार, बा'रे निसरवा न सुझे द्वार। रातदिवसनी न पडे गम, सहुं न जाय दुःख विषम ॥२२॥ कठण कष्ट ने काया कोमळ, जुग जेवडी वीतेछे पळ। त्राहि त्राहि त्यां करे पोकार, स्वामी करज्यो मारी सार ॥२३॥ आ दुःखथी जो अळगो थाउं, तो हेते गुण तमारा गाउं। सर्वे रीते तमारे शरण, रहुं हरि दुःखना हरण ॥२४॥ श्रवणे सुणुं तमारी कथा, बीजुं न बोलुं मुखथी वृथा। नयणे निरखुं तमारुं रूप, त्वचाये तमने भेटुं भूप ॥२५॥ करे करुं तमारीज सेव, हृदये स्मरुं श्रीह-रिदेव। रसनाए राखुं तमारुं नाम, श्वास उच्छ्वासे संभारु श्याम ॥२६॥ चरणे शरणे तमारे हुं आवुं, नखशिख अंग एम वर्तावुं। कोल बोल करुं हुं करार, बहुनामी काढो मुने बा'र ॥२७॥ एम थयुं उदरमां ज्ञान, ते ज्ञानना देनार भगवान। तैये जीवे करी अरदास, कह्युं छोडावो प्रभु गर्भवास ॥२८॥ दया करोने दीनदयाळ, बद्री-पति तमारो हुं बाळ। एम अरज उदरमां करी, त्यारे हुकम कीधोछे हरि ॥२९॥ अति दयाळु दीनप्रतिपाळ, आरतवाननी लीधी सं-भाळ। श्रवणे जेने दयानो वास, सुण्यां वचन जे कह्यां दास ॥३०॥ जेनी दृष्टि अमृते भरी, न जोया दोषने दया करी। प्रसूतिना वा-युने प्रेरी, टाळी पीडा गर्भवास केरी ॥३१॥ कर्यो हुकम ने खोल्युं द्वार, आपी आज्ञा उघडियुं बार। जन्मसमे करी हरिए जतन, सुधु समु राख्युं एनुं तन ॥३२॥ अति कष्टमां करी एनी सा'य, जे कष्ट मुखथी कह्युं न जाय। जन्मतणुं छे दुःख विकट, जोर कठोर छे योनिसंकट ॥३३॥ कनकतणो जेम ताणे तार, तेथी वसमो लेवो अवतार। जेम पिले चिचुमां शेरडी, तेथी कठण घणी एह घडी ॥३४॥ जेम भीडे सकंचे कपास, एथी तजवो कठण गर्भवास। अंग भीसाणुं चंपाणुं भारे, ज्यारे काढ्यो उदरथी बा'रे ॥३५॥ ताणी

पराणे काढियो बा'र, एवे दुःखे थयो अवतार। श्वास उश्वासे भराणी छाती, पाम्यो पीडा कही नथी जाती ॥३६॥ अति असोयो थयो अचेत, आव्यो बींट्यो मळ मूत्रे समेत। खरड्यो नरके सर्व खाटलो, तेमां नाख्यो जराक जेटलो ॥३७॥ पाम्यो शांति ने थयुंछे सुख, विसरी गयुं गर्भनुं दुःख। आव्यो बा'रे ने थयुं अज्ञान, उदरमांहि जे हतुं ज्ञान ॥३८॥ उदरमांहि जे हती असाध्य, आव्यो बा'रे ने विसरी व्याध। जेम भूल्यो गोविंदना गुण, तेम सारी शिख आपे कुण ॥३९॥ जियां एणे लीधो अवतार, तेनो स्वारथी सहु नरनार। पुत्र आव्यो जाणी पाम्या आनंद, हर्ष वधाई करे कुळवृंद ॥४०॥ वाजे वधाई आनंदे भरी, मोटी मे'र कुळदेवे करी। माता कहे मुने पाळशे, पिता कहे चिंता टाळशे ॥४१॥ भाई कहे थई बीजी बां'य, कहे कुटुंबी करशे सहाय। बेन कहे करशे कंचवो, फुई करे मनोरथ नित्य नवो ॥४२॥ आप स्वार्थे बांधी एम आश, जेम रच्यो पारधिए पाश। सहु सहुने आशा जुजवी, तन जतन करे नित्य नवी ॥४३॥ खानपाने करी पोषे देह, थाय मोटो आपे सुख एह। एम करतां थयां वर्ष पंच, रमवा कारण आप्यो संच ॥४४॥ अनेकविधि शिखवी अन्य, न शिखव्युं हरिनुं भजन। जेणे करी भूले भगवान, एवुं समझाव्युं सर्व ज्ञान ॥४५॥ कूड कपट ने घणी घातो, तेनी कही समझावी वातो, छळ छेतर दगा दयाहीण, एमां कर्यो पूरो परवीण ॥४६॥ पेच पाखंड परधन लेवुं, अनेक रीते शीखव्युं एवुं। चोरी हिंसा करवी हमेश, आप्यो सहुए एवो उपदेश ॥४७॥ तीर्थ व्रत साचा साधुनो संग, ते सहुमांथी कर्यो मनभंग। दान पुण्य करिये नहि केदी, मळे धन तो लैये माथुं छेदी ॥४८॥ एवी शिखामण सहुए दीधी, मूढमतिए मानी ते लीधी। थयो मोटो दिये बहु डोडुं, क्षणक्षणमां हसे रुवे खोडुं ॥४९॥ कूदे फांदे भरे मोटी फाळ, बिवे बिवरावे बीजा बाळ। खाधा पीधानो नियम न मळे, वणअर्थे विचरे सघळे ॥५०॥ लाभ विनानी करेछे लवांनी, थयो कुळमां मोटो कवांनी। विना स्वारथे वसावे वेर, मारे झीणा जीव नहि मे'र ॥५१॥ आल्ये आल्ये करेछे अनर्थ, एम जायछे जनम व्यर्थ। एम करतां आवे यौवन, त्यारे प्रिय लागे प्रमदा ने धन ॥५२॥

ए विना बीजुं वा'लुं नहि कांई, रात दिवस राच्यो एह मांई। एने अर्थे अनरथ करे, उंधुं अवळुं करतां न डरे ॥५३॥ मन रहे दाम वामे मोई, एम बेसे आवरदाने खोई। यमपुरीए जावाने काज, सजे एवा सरवे समाज ॥५४॥ जेम जेम अधिकुं थाय पाप, तेमतेम राजी रहे आप। जोबनमां जोर जूलमे, करे तेम जेम मनने गमे ॥५५॥ नरतने न करवा जेवुं, पापी पाप करे नित्य एवुं। पामी जोबन करेछे जेह, कहे निष्कुलानंद कह्युं तेह ॥५६॥ कडवुं ॥२॥

पूर्वछायो—जोबनमां जेजे कर्युं, तेनी कहुं हवे वात। दाम वामने कारणे, घणी घणी शीख्यो घात ॥१॥ प्रीत बांधी पतनीसंगे, अने अंगे करे अधर्म। साचा संतनी शिख न माने, अने करे ते खोटां कर्म ॥२॥ चोपाई—करे कर्म अति घणां खोटां, जेणे थाशे ते बंधन मोटां। चोरे धनने हरेछे नारी, थयो मद्यमांसनो आहारी ॥३॥ मारे जीव आवे नहि मे'र, बांधी अधर्मध्वजा ते घेर। बोले खोटुं ने नाखेछे आळ, निरबळ कंगालनो काळ ॥४॥ वाढे वनने मूकेछे आग्य, कीधो धर्म सुधर्मनो त्याग। शीख्यो छळ बळ कळ भुंडी, अति अंतरे ममता छे उंडी ॥५॥ सहुथी सरस थवानुं छे सइ, तेने अर्थे करे पाप कंइ। रात दिवस घडे बहु घाट, मनसुबो मोटुं थावा माट ॥६॥ इच्छे वस्त्र आभूषण अंगे, राची रह्यो तनसुख रंगे। मरडे मूछने पाघ संभाळे, लई दर्पण मुख निहाळे ॥७॥ चाले जोबनमां मदमातो, देखी धन कुटुंब फुलातो। जोई छबी छोगलांनी छांय, तेणे मगन रहे मनमांय ॥८॥ बरोबर बेसतां बनावी, पे'रे लुगडां लजित लावी। पाघे पेच पोतिये पाटली, पाडे भावे करी अति भली ॥९॥ बणी-ठणी बेसे चोरे चोके, जाणे लोक मने अवलोके। चाले छकमां दे-खाडे छाती, बीजी भुंडाई कही नथी जाती ॥१०॥ जुवे पणघटे जई परनारी, अति हिणो हलकाई भारी। नाखे नजर परनारीपर, पापीने नहि प्रभुनो डर ॥११॥ सुंघे काख शीख्यो सनकारा, थाय विकळ देखी परदारा। कामी हरामीशुं हेत राखे, भुल्ये नाम हरिनुं न भाखे ॥१२॥ मरड ठरडमां रहे मकलातो, घणुं जोबन ने मदमातो। रात दिवस रहे रडवडतो, दाम वाम अरथे आथडतो, ॥१३॥ जेम हडकायुं श्वान दिये दोडुं, तेम रझळे करवा काम खोटुं। जेम आथडे

ओखरियुं ढोर, तेम आथडे दैवनो चोर ॥१४॥ भांड भवाई पातर्यो जोवा, थाय तैयार त्यां धन खोवा। होका भांग्य गांजा ने अफीण, थयो बंधाणी बुद्धिनो हीण ॥१५॥ हरिजन साथे नहि हित, चोरी अवेरीमां चोट्युं चित्त। फाटी नजरे फरतो फरे, पग पाप मारगमां भरे ॥१६॥ चाले ठाउको थई ठिकाठीक, जेने नथी बगड्यानी बीक। लोकमांइ कांइक गणाणो, मूरख मनुष्य मांय मनाणो ॥१७॥ लई लोक कुटुंबनो भार, करे पाप न करे विचार । अघ मगनो थयो अध्यारूं, जाणे पापनी रीति हजारूं ॥१८॥ दंभ पाखंडमां नर पूरो, सर्वे कर्म विकर्ममां शूरो । करे कर्म न जुवे तपाशी, शिख्यो ठग ठगाइ ने हांशी ॥१९॥ नित्य पाप करे नर नवां, राच्यो आपने सुख पोखवा। एम करतां ते मळीछे नारी, त्यारे सर्वेने मेल्यां विसारी ॥२०॥ केनां मावाप भगिनी भाई, नहि सुंदरी सम सुखदाई। केनो काको मामो माशी फोई, थयां वेरी नारीमुख जोई ॥२१॥ केनुं कुळ कुटुंब गोत्र गाम, मळी नारी सौ थयां नकाम। रात दिवस राच्यो रामारंगे, गयुं जोबन जुवति संगे ॥२२॥ धरे नित्य नारीनुं ते ध्यान, जेम करके सराये श्वान। नखशिखा चिंतवेछे नारी, पाम्यो भामा उपासना भारी ॥२३॥ एशुं हळी मळी रह्यो हेवान, लाग्युं तरुणी संघाथे तान। अरसपरस रहे एकमेक, गयो उरथी उठी विवेक ॥२४॥ नरनारी करे एम किळा, जेम कर्के काग थाय भेळा। करे मोंज मकलाय वळी, जेम विष्टा गिंगाने ते मळी ॥२५॥ रात दिवस रामारंगे राच्यो, जेम मादळे महिषो माच्यो। करे अंगना काजे कुकर्म, लोपी वेदविधिना ते धर्म ॥२६॥ जाणे केम राजी रहे रमणी, राखे सौथी ते वरदाश बमणी। हाजीहाजी करे जोडी हाथ, वर्ते वनिता आगे अनाथ ॥२७॥ राजी देखे रमणीनुं मुख, त्यारे वरते शांति ने सुख । एने अर्थे करे कंई कर्म, तेमां न जुवे धर्म अधर्म ॥२८॥ आप स्वारथ सरे लगार, तेमां परने पीडे अपार । करे पाप न जुवे विचारी, एम गयो ते जोबन हारी ॥२९॥ एम करतां अर्भकां आव्यां, मंद मूरखने मन भाव्यां । बांधी बाळसंगे नर प्रीति, एह कारणे करे अनीति ॥३०॥ लागे प्राणथकी अति प्यारां, नर न मेले निमिष न्यारां। बोले तोतलुं तेहनी साथे, तेडे भिडे ने चडावे माथे ॥३१॥

एम करतां सुखी दुःखी थाये, त्यारे भुवाने पुछवा जाये । भुवो कहे वळगीछे भूतडी, आपुं आख्या तुं राख्य आखडी ॥३२॥ खाज्ये खप्परमां उभो अन्न, तो नथी तारा सुतने विघन । मानी मूरखे साबित कीधुं, मेली थाळी ने ठीकरुं लीधुं ॥३३॥ वण गुने गुनेगार थयो, खावा टाणे पण उभो रह्यो । एवो बहु थायछे बेहाल, तोय मनमां माने निहाल ॥३४॥ झाझी जतने जाळवे बाळ, पळेपळे करे प्रतिपाळ । न मेले नजरथकी न्यारां, लागे प्राणथकी अति प्यारां ॥३५॥ अर्ध घडी जो अळगां जाय, करे कल्पना बहु मनमांय । नानां बाळने बहु विघन, तेनी करवी जोइए जतन ॥३६॥ एम नर नारी करे वात, थयो मोटो मांड्यो उतपात । फोडे गोळा ने भांगेछे घडा, सामो रही मारे छातीमां दडा ॥३७॥ करे नित्य नवी अति आळयो, वळी घणी घणी दिये गाळयो । तेतो सरवे सांखीने रहे, पण एनो अभाव न लहे ॥३८॥ ताणे मूछने पाडे पाघडी, तोय माने मने धन्य घडी । करे सनो जेजे सुणे देखे, मळया अमळयानुं नव पेखे ॥३९॥ एम सारोदि करे संताप, तोय राखे हेत भाई बाप । एवां थयां पांच छो छोकरां, बीज्या जनमनां वेरी ते खरां ॥४०॥ पाळी पोषीने ते परणावे, एम करतां बुढापण आवे । बुढापणमां बगडी वात, थयां नेण वेण क्षीण गात ॥४१॥ खशी डगळी ने थयां डूल, तोय न मेले मनथी फूल । जाणे मारुं कह्युं माने सहु, एवो दलमां डोड छे बहु ॥४२॥ न माने घरपरनां रति, तोय हरि न भजे कुमति । जाणे आपुं शिखामण सार, चाले एना घरनो व्यवहार ॥४३॥ सर्वे अंग तो शिथिल थयां, करवा जेवांतो कोई न रह्यां । त्यारे वाधी लवरी लोलता, लवलव करेछे बोलतां ॥४४॥ आ जो अलोध सरखुं छैयुं, तेतो मारुं माने नहि कै'युं । दैये नहि भिक्षुकने दाणो, एतो सर्वे धूतारा छे जाणो ॥४५॥ को'ने धर्म कीधे ते शुं होई, सुख दुःख आव्युं कोण जोई । जाणो जूठुं छे पुण्य ने पाप, सर्वे जाणो वाणीनो विलाप ॥४६॥ आ जो गायनो गोधो समारो, तो थाय बळधियो सारो । दुःख दिये उंदरडा दाडी, कहीये केटलुं पाळो बिलाडी ॥४७॥ खाट गोदडे चांचड खाय, मारो मांकड तो सुख थाय । जुवा थगां ने जु जे के'वाय, तेने मारतां पाप न थाय ॥४८॥ जन्म धरी कर्युं पोते जेह, पापी

आपे शिखामण एह। नित्य शिखवे पापनी वात, आपे करे करावेछे घात ॥४९॥ पण न जोयुं मने विचारी, अंते शी गति थाशे जो मारी। एम खोइ खूनी अवतार, जावा तैयार थयो जमद्वार ॥५०॥ जेजे भेळुं लीधुं एणे भातुं, तेते मुखे कह्युं नथी जातुं। एवा पापी सुख क्यांथी लहे, सत्य निष्कुलानंद एम कहे ॥५१॥ कडवुं ॥३॥

पूर्वछायो—प्रभुविमुख जे पापियो, पामे परलोकमां दुःख। कृतघ्नी जे कुबुद्धि, तेने क्यांये न होये सुख ॥ १ ॥ परलोके पीडा पामशे, आ लोके दुःख अपार। सुखशांति क्यांथी लहे, एवा पापना करनार ॥२॥ बाळ जोबन वृद्धमांये, कर्यां कर्म अपार। मान घट्युं ममता वधी, पछी सौए कर्यो तिरस्कार ॥३॥ हेतु जेने जाणतो, राखतो अति घणुं हेत। तेज लाग्यां तिरस्कारवा, कहे परो रहे पापी प्रेत ॥४॥ राग धोळ—बाळ त्रिया बीजां बहु मळी, वचन कहे करी रोषाजी। अमे अमारुं उकेलशुं, बेशी रे'ने दुर्मति डोसाजी ॥५॥ लवलव करतां लाज न आवे, कही कहीने शुं कहियेजी। बोलतां बंध न बेसे तारे, जिह्वा झालीने रहियेजी ॥६॥ ऊनुं टाढुं हाजर हशे, एवुं अन्न आणी देशुंजी। टंक टांणानी टेव नहि रहे, ज्यारे नवरां थाशुंजी ॥७॥ तुं जेवां नकामां नथी, अमारे छे कामजी। न थावानां नवरां मूकी, बेशी रहे एक ठामजी ॥८॥ न बोल्यानुं बोलछ बूढा, जिह्वा मुकी छूटीजी। बा'रनी बुंदाणी आंख्यो, हैयानी पण फुटीजी ॥९॥ समझ्या विना शाने माटे, लवरी करछ लांबीजी। मेल्य मनसुबो महासुख लेवा, करी कमाणी आवीजी ॥१०॥ तारां कर्तव्य नडियां तुंने, दे मां केने दोषजी। भावे करीने भोगव्य हवे, मेली मन अपसोषजी ॥११॥ खाधा टांणे खांच्यो काढी, खारुं मोळुं कहेतोजी। एतो दिन वीतिगया आगे, पळमां रिसाइ रहेतोजी ॥१२॥ एवां वचन श्रवणे सुणतां, चित्तमां लाग्यो चटकोजी। लई कर लाठी चोटे चाल्यो, बांधी फाटो पटकोजी ॥१३॥ पो'र बे पो'र त्यां बेशी रह्यो, पण कोणे न पूछी पेरजी। लागी भूख ने प्यासे पीड्यो, अणतेड्यो आव्यो घेरजी ॥१४॥ ओशियाळो आंगणिये उभो, टांपा टैड्या करवाजी। कालावाला कोड करे पण, घरमां न दिये गरवाजी ॥१५॥ ओशरिये उभो अन्न विना, कंपे थरथर का-

याजी । छोरुं सहु छणकावा लाग्यां, न जुवे सामुं जायाजी ॥१६॥ पछी कहे घडी बे पछी, आपो एने अन्नजी । आज पछी ए आवुं वळी, न करे कोई दनजी ॥१७॥ आदर विना आप्युं खावा, अन्न अति उतरेलजी । मांखी मछर मांहे पड्यां'तां, हतुं वण ढांकेलजी ॥१८॥ श्वाननी पेठे खावज मुकी, खाधुं दीधुं जेवुं अन्नजी । जुवा हाल हवालज एवा, तोय न विचार्युं मनजी ॥१९॥ कांय न चाले सुखडां साले, मोर्यनां मन मांईजी । खट रस भोजन खावा भावे, कह्युं न जाये कांईजी ॥२०॥ नयणे न सुजे थरथर धुजे, अंगनी शोभा सुकीजी । दंत गया तनत्वचा लटकी, केशे काळप्य मुकीजी ॥२१॥ चलण चुक्युं मान न मुक्युं, थई जरजरी कायाजी । हरि न भज्यो मोह न तज्यो, मनमां इछ्यो मायाजी ॥२२॥ अंतर बळे भोग न मळे, मने कलपना थायजी । इछ्युं न आवे मुखे न भावे, खाळ्ये सूतो खायजी ॥२३॥ मळ मूत्र मांय ते लोटे, भुंडी गंध्य उठे ज्यां भारीजी । तेने अभावे अळगां रही, अन्न आपे नर नारीजी ॥२४॥ पासुं न फरे प्यासे मरे, कोइ न लिये सारजी । लोक सगामां लज्जा खोवा, पापी करे पोकारजी ॥२५॥ जोज्योरे मारी आ समामां, कोइ न करे सेवाजी । तरश्यो भुख्यो हुं तलफुंछुं, नावे खबर लेवाजी ॥२६॥ सहु मळी समझावी कहोने, करे चाकरी मारीजी । नहितो मरीश कुवे पडीने, जाशे लाज तमारीजी ॥२७॥ एम करीने उचे सादे, बोल्यो बरकी बहुजी । नर नारी जे नानां मोटां, आव्यां सुंणी सहुजी ॥२८॥ घरनां कहे अकारां करवा, पोकारेछे पापीजी । संबंधी सौ सामटां मळी, कहेछे ठबको आपीजी ॥२९॥ मळ्यां पाप अमारां मोटां, जे तारो अंत न आवे-जी । शुं भाख्युंछे भुंडा तारुं, कां'रे कुळ लजावेजी ॥३०॥ शुं कहीने समझाविये तुंने, बोलछ काळो के'रजी । दाझ्यो रहेने दुर्मति डोसा, लागछ कडवो झेरजी ॥३१॥ लाज्युं घर लाखेणुं अमारुं, कर्यां हांसु ने हेराणजी । खपवाळां खप्यांछे सर्वे, तारा न गया प्राणजी ॥३२॥ जेनो खप ईयां पण नथी, तेनो त्यां पण नथीजी । माग्यां मोत महापापीने, कहोने आवे क्यांथीजी ॥३३॥ सहु जाणे जे सेवा तारी, नहि करतां होय कोइजी । एम अमने अकारां कीधां, वण-

ठेल तें वगोइजी ॥३४॥ मरज्ये मरज्ये मरज्ये मूरख, एवी आशिष दीधीजी । शा सुखसारु जीवछ पापी, लाज अमारी लीधीजी ॥३५॥ एम कहीने उभां आगे, प्यास मुखनुं न पुछेजी । एवुं कहुं न जाये सहुं, कहुं सुखदुःखनुं तारे शुं छेजी ॥३६॥ एम कहीने संबंधी सर्वे, उठी चाल्यां अळगांजी । सर्वे दुःख सजीने आव्यां, वळतां तेने वळग्यांजी ॥३७॥ आधि व्याधि छे अंगकेव्ये, कही न जाय केणेजी । बाळ जोबन वृद्धपणामां, सहु कोई पीडाय तेणेजी ॥३८॥ नखवेडो ने नयुं, पाक्युं, झामरो ने झामंरीजी । सातपडो ने सोजा चडिया, तेनी पीडा खरीजी ॥३९॥ राफो रींगणी रतवा, पल्ये पग खवाणाजी । कीडियारां पडियां घारां, झाझुं रूवे झलांणाजी ॥४०॥ काळो कोढ कळतर बळतर, तेणे तन तवायजी । जांनवे बे गोठण झाल्या, शल्य न सहेवायजी ॥४१॥ साथळमूळे वेळय वसमी, फोडानी फजेतीजी । सारण्य ने संघरणी वायु, भगंदर भुंडो अतिजी ॥४२॥ तणखियो प्रमेह पाणवी, मूत्रकच्छ्र बंधाणीजी । अर्शरोग ने हाथ धोणे, पामे पीडा प्राणीजी ॥४३॥ वद बरोल्य बांबलाई, पीळ्ये पेटे पांसा शूळजी । मुझारो ने मूर्छि मानो, मोटां दुःखनां मूळजी ॥४४॥ नळमळ पडी पेचुटी, चाली पेटे चूकजी । आंतर गांठ्य ने चडियो गोळो, गळे न उतरे थुंकजी ॥४५॥ गड गुंबड ने गळे गांठ्यो, भरनिंगळ भारीजी । हेडकी ने हिक हैयामां, मुक्यो अरधो मारीजी ॥४६॥ उधरस ने उबको आवे, खाली आवे खांसीजी । मुख पाक्युं ने जिभ झलाणी, न थयो तोय उदासीजी ॥४७॥ अंतरगळ ने अंडनी वृद्धि, ओकारी बहु आवेजी । क्षयरोग ने खीली खटके, कोश रसोळी का'वेजी ॥४८॥ हलदरवो ने हैया होडी, मस खील मुटाणोजी । कंठमाळ ने ऋणक काने, जोरकफ जडाणोजी ॥४९॥ धातु जाये धनुर धाये, धाये सनेपातजी । उदर क्षुद्र रोग अतिशे, नथी के'वाती वातजी ॥५०॥ नाके नाकसुर अति, आंख्ये रोग अपारजी । मस्तक रोग कहुं कपाळी, के'तां ना'वे पारजी ॥५१॥ कुंभ कमळो कमळी कहिये, काळज्य मांयथी कापेजी । औदरी ने ऊर्ध्व वायु, आफरो दुःख आपेजी ॥५२॥ घेन घणुं ने घांटो झाल्यो, चाल्यो श्वास एकदंडजी । छातीबंध छपे नहि छानुं,

पीडा तेनी पंडजी ॥५३॥ दंम भ्रमवा विसफटक, उदर दरद उपदं-शजी । मेद ने परमेद पेखो, करे कायानो भ्रंशजी ॥५४॥ रक्त पित्तने रजो आदि, ताव तावली आवेजी। ताव तरियो एकांतरियो, टाढो उनो का'वेजी ॥५५॥ पडीपडीने पासां सडियां, पडियां भाठां भा-रेजी । तृष्णा मदनो रोग न मळ्यो, पीयो थयो त्यारेजी ॥५६॥ गं-डुश ने गाल पचोळां, काने पडी धाकजी । मंदाग्नि अजीरण मानो, आष्टील अपाकजी ॥५७॥ बाळा दुःखना माळा कहिये, चळ्यो कु-मिनो गोटोजी । आमवायु ग्लानि गणिये, मरडो रोग मोटोजी ॥५८॥ एवां एवां दुःख अनंत, पडियां काया केडेजी । बाळ जोबन वृद्धपणामां, पूरण पापे पीडेजी ॥५९॥ काया कंपे अति अजंपे, आंख्यो पडियो उंडीजी । नाक नम्युं कटिकोट नमी, थइछे गति भुंडीजी ॥६०॥ झामर वाये झांझां मुंझां, आंख्यो आवी उठीजी । फूलडिया ने कुवा पडिया, बेउ आंख्यो फूटीजी ॥६१॥ उपरसंसे श्वास न बेसे, हैये हालकलोलजी । एआदि दे अनंत व्याधि, आ-वीछे अतोलजी ॥६२॥ एम आधि व्याधि आव्यां, पेरेपेरे पीडेजी । कही न शके रही न शके, करकुं खाधुं कीडेजी ॥६३॥ श्वास न माये सुख न थाये, कंठे चढियुं जाळुंजी । अन्न ने पाणी तज्युं त्यारे, भूखे उठे झाळुंजी ॥६४॥ एआदि अनंत व्याधिमां, पापी बहु पीडायजी । कहे निष्कुलानंद निश्चय, जम विन जीव न जायजी ॥६५॥ सुख सर्वे स्वप्नासम थयां, दुःख दरिया उलट्याजी । पापी पर हवे शुं थाशे, जे श्रीहरि न रट्याजी ॥६६॥ कडवुं ॥४॥

पूर्वछायो—शुं थाशे हवे सांभळो, जे आव्यां दुःख अनेक । अति वेदना वींछीतणी, रोमरोम मांय विशेक ॥१॥ त्यारे जाण थयुं जम-राजने, किंकर मेल्या कोट । एह पापीने पीडतां, लइ आवज्यो चडि चोट ॥२॥ चोपाई—आपी आगन्या थयुं नगारुं, हुवो हुकम उठ्या हजारुं । संग लइ नेजा ने निशाण, जमरूपे दीसेछे जोराण ॥३॥ अति काळा ने बोलेछे क्रूर, नयणां दिसे उगमतो सूर। क्रोधे भर्यां अति विकराळ, तेतो सज्ज थया ततकाळ ॥४॥ धर्यां रूप भयानक मुंडां, अति लोचन दिसेछे उंडां। दिसे नासिका गुफासमान, कीधा कपाट जेवडा कान ॥५॥ फाड्यां मुख फाट्यो जाण्युं आभ, तेमां

राक्षसियो बेवे बांभ । अति दांत देखाडेछे बा'र, जोतां जिभा न पामिये पार ॥६॥ तिखा त्राक सरिखा छे रोम, पिंड पहोल्यां पृथ्वी ने व्योम । पिंड एवां ने अवळां मुख, जेने जोतांमां जायछे सुख ॥७॥ खरमुखा ने लांबा छे कान, अति दिसेछे वरवे वान । केनां श्वानना जेवां छे मुख, धर्यां तन देवा अति दुःख ॥८॥ केना पग फणा बे छे पुठ्ये, गर्जे मेघसम घोर उठे । केनां सिंहना सरिखां छे मुख, व्याघ्रमुखा दिये अति दुःख ॥९॥ गजमुखा घोडामुखा घणा, नोळ नारमुखा बियामणा । झरख झूड मघरमुखा कहिये, भूख्या लोही ने मांसना लहिये ॥१०॥ पाडामुखा बिल्लुमुखा वळी, अज-गरमुखा लियेछे गळी । गर्ज्यं गीधमुखा कै गणाय, कवा घुड-मुखा छे घणाय ॥११॥ शियाळ व्याळमुखा भुख्या भमे, तेतो पापी प्राणी देखी दमे । मेंश शाहीथकी पण काळा, सूळ सरखा छे अंगे मवाळा ॥१२॥ राता दांत रुधिरना भर्या, बहु लांबा ते बा'र नि-सर्या । केश अवळा ने दिसेछे काळा, फेरे लोचन निसरे ज्वाळा ॥१३॥ कैक शिश विना धड ओडे, कैक निजदंते तन तोडे । केना मुख सुवरना जेवां, कर्यां रूप भयानक एवां ॥१४॥ कोय गोंदमां मुख देखाडे, धर्यां तन एकविश ताडे । करआंगळी लांबा छे नोर, दिसे वज्रथकी ते कठोर ॥१५॥ तेणे टाळेछे पापीनुं ठाम, नथी पडतुं आयुधनुं काम । ढिका धोल ने गडदा घणा, मेले माथामां न रहे मणा ॥१६॥ हाथे लीधां छे बहु हथियार, थया किंकर सहु तैयार । लई गदा गुज्य खेल साथे, मुदगर मोगरीयो छे हाथे ॥१७॥ परशु त्रिशूळ ने तरवार, धर्यां धोका छरा ने कटार । चक्र चिपिया चाप ने बाण, काळपाश ने कुंतडा पाण ॥१८॥ सुया सांणसियो सूडी सूळी, एथी पीडा थाये अणतुळी । मोटा भाला हाथमां मूसळ, पेखी पापी न माने कुशळ ॥१९॥ आरा पनारा हाथे हथोडा, मारे माथामां लोढाना जोडा । एवां आयुध अति अपार, तेनो के'तां ते न आवे पार ॥२०॥ चढ्या उंट खरे ते अपार, थया झरख पाडे अस-वार । रींछ भिंछ भुंडणां ने रोझ, थई त्यार चाली जमफोज ॥२१॥ कैक चढ्या ने कैक पाळा, कैक बोडिया कैक शिंगाळा । कैक प्रौढ परवत जेवा, आवे पापीने तेडवा एवा ॥२२॥ कैक रुठा रिसाळा छे

अंगे, कष्टा कांणिया चाल्याछे संगे। कालियो ने कैं'ये दकालियो, अकालियो अचिरकालियो ॥२३॥ लटपटियो ने झटपटियो, अटपटियो ने कुटपटियो। बलबलतो ने कळकळतो, चळवळतो ने गळगळतो ॥२४॥ हडहडतो ने फडफडतो, कडकडतो ने भडभडतो। एवां जाणज्यो जमनां नाम, जेने मळे तेनुं टाळे ठाम ॥२५॥ मरडियो ने कें'ये ठरडियो, घसरडियो ने करडियो। काणियो ने कैं'ये जोबाणियो, ताणियो ने वळी हेराणियो ॥२६॥ जटो जम ने कटो जो कहिये, झटो ने वळी झपटो लहिये। त्राडियो फाडियो तिखा घणा, राडियो हाडियो बियामणा ॥२७॥ दंतियो अंतियो बे आकरा, हंतियो दुर्मतियो खरा। त्रांशियो फांशियो तीखा आग, मांसियो कांसियो काळा नाग ॥२८॥ कहिये कर्मियो ने अधर्मियो, विकर्मियो वळी कुकर्मियो। झेरियो वेरियो नमे'रियो, महाकोपनो भर्यो केरियो ॥२९॥ एक अडबंगो छुडधंगो, कहिये कुढंगो ने शिरभंगो। रोळियो ने डोळियो रीसाळा, त्रसुळियो बोळियो बे काळा ॥३०॥ एवां नाम जाणो जमतणां, लखुं केटलां छे अति घणां। जेवां नाम रूप पण एवां, तेनां प्राक्रम पण जाणो तेवां ॥३१॥ होठ लांबा दांत मुखबा'रा, पेट जाणिये पाट पटारा। मोटा गोळा जेवडा बे गाल, खरड्या रुधिरे दिशे बेहाल ॥३२॥ फाड्यां मुख ने फरशियो हाथे, घणा घुंचाणा मवाळा माथे। वांका कांध ने बसमा घणा, भुंडा भयंकार बियामणा ॥३३॥ एवा चौद क्रोड जम जेह, थई भेळा निरदयी तेह। चाल्या किंकर सरवे सजी, जेम मेघ आवे घोर गरजी ॥३४॥ धाया किंकर कुटुंब लई, जेम उलटे समुद्र सइ। करे होहो कतोहल भारी, जेम गर्जे वारिधिए वारि ॥३५॥ मार्य मार्य करतां ते आव्या, संगे सेन सघळुं ते लाव्या। एम आवी घेर्यो पापी प्राणी, मारो मारो कहे मुख वाणी ॥३६॥ दई दंड ने काढज्यो बा'र, रखे करता वेळय लगार। रुंधी द्वार दियो बहु दुःख, पामे पीडा प्रभुनो विमुख ॥३७॥ त्यारे बेठा आवी कानद्वारे, कीधुं बंध सुंणवानुं त्यारे। कहेछे कानमां सहु पोकारी, सगां संबंधी ने सुत नारी ॥३८॥ नाखी नोधारां अमने आज, मूवो कटांणे कर्युं अकाज। एम कहेछे सुत नारी आवी, सांत्युं संघर्युं जाज्ये बतावी ॥३९॥ पण क्यांथी सुंणे एह समे, यम-

दूत दुःख दई दमे । वळी आंख्ये बेठा छे अपार, टाळी ओळखाण तेह वार ॥४०॥ झाली जिह्वा न बोलाय वाणी, रोक्यो कंठ न उतरे पाणी । कीधां बंध दशे एम द्वार, पछी दियेछे दंड अपार ॥४१॥ केनेक दोय ने केनेक चार, केनेक अष्ट केनेक हजार । अतिपापी होय पापवंत, तेने आवे तेडवा अनंत ॥४२॥ दिये दंड नावे दिल दया, पामे दुःख न जाय सुख कह्यां । तोय न कर्यो एम विचार, जे में खोयो एळ्ये अवतार ॥४३॥ मुकी न्याय में कीधो अन्याय, पीख्यां रांकने वांक विनाय । साचा सद्‌गुरु संत न सेव्या, सेव्या ते निसर्यो मुजजेवा ॥४४॥ जेना पंच विषये हर्यो प्राण, धन त्रिया तणा जे वेचाण । फांशिया ने फोगटिया फेली, चाले धर्ममर्यादाने मेली ॥४५॥ तेने जाण्या में सद्‌गुरु संत, तेनुं लाग्युं आ पाप अत्यंत । भूल्यो भोळाये एने भरोंसे, हवे सुख थावा सई आशे ॥४६॥ आज केणे कीधी नहि सा'य, तेनी खोव्य न समझ्यो क्यांय । हवे शियो करे ए उपाय, पुर आव्ये न पाळ बंधाय ॥४७॥ खोटा गुरुनां खासडां खाई, चाल्यो जीव जमपुरी मांई । साची वात छे शास्त्र पुराणे, खोटी नहि थाय अंतने टाणे ॥४८॥ कह्युं बाळ युवा वृद्ध आदे, पण रहेशो मां एवे वायदे । नथी मरणतणो निरधार, बाळ जोबन मरे अपार ॥४९॥ सउ पर्ख्यां छे काळने पाश, त्यारे वृद्धनो शियो विश्वास । आज काल्यमां जवुंछे उठी, ईयां रह्यानी वात छे जुठी ॥५०॥ एक जन्मे ने एक मरेछे, एम अहोनिश काळ करेछे । नथी रहेतुं कोइ निरधार, चाल्यो जायछे सहु संसार ॥५१॥ कोइ चेती शको तो चेतवुं, सुंणी श्रवणे संकट एवुं । चेतवुं चित्ते चानक लावी, हांहां करतां वात नडे आवी ॥५२॥ जम आवीने झालशे गळे, त्यारे कोण केनुं तेह पळे । जेने माथेछे जमनी फोज, तेने शियां सुख सई मोज ॥५३॥ मोटानुं वेर माथेछे मोटुं, हरि न भजे न थाय खोटुं । मटे वेर तो पामिये सुख, फरी आवे नहि एह दुःख ॥५४॥ जेणे करी जाय जमसाथे, एवुं न करीए निज हाथे । जेणे करी मटे जमफंद, करिये एवुं के' निष्कुलानंद ॥५५॥ कडवुं ॥५॥

पूर्वछायो—पछी पापी जीवने, घेरी रह्याहता घटमांय । कायामांथी काढवा, कर्यो यमकिंकरे उपाय ॥१॥ सउ किंकर थई सावदा, वींटी

बळ्या ते वार । क्रोध करी कठण अति, दिये मूढमतिने मार ॥२॥ जोई भुंडाई जीवनी, नथी आवती यमने मे'र । रूंध्यो भुंडी रीतशुं, पीडवा बहु पेर ॥३॥ जन्म धरी जेजे कर्यां, पापी जीवे जे पाप । तेते संभारी सरवे, कर्यो यमदूते संताप ॥४॥ राग धन्यासरी— बाळ जोबनमां जेजे कर्यां'तां, वृद्धपणामां वळीजी । कर्यां कराव्यां पाप जे पोते, ते आव्यांछे मळीजी ॥५॥ सारी उमरमां सुखने अर्थे, कर्म विकर्म जे कीधुंजी । सर्वे मळीने अघ ते आव्युं, अंते दुःखज दीधुंजी ॥६॥ कर्यां कर्म काळां कंई, कुळ कुटुंबने काजेजी । भव आखानी भुंडाई लीधी, लोकडियांनी लाजेजी ॥७॥ कठण वेळाए काम न आवी, पडी पोताने माथेजी । पापमां पांती केणे न लीधी, जे कर्यां'तां निज हाथेजी ॥८॥ बेखबरने खबर तेनी, पडी नहि लगारजी । भुंडे हाले भोंये सुवार्यो, तोये ना'व्यो विचारजी ॥९॥ त्यारपछी जे पासळ हतां, जमनां जूथ अपारजी । सर्वे आवी अंगे वळग्यां, केतां'न आवे पारजी ॥१०॥ घेरी लीधो बांधो कीधो, दीधो बहु मारजी । अचानक आवी बींट्यो, गाफल नर गमारजी ॥११॥ मारोमारो शुं विचारो, खूनी आव्यो हाथजी । दया रखे आणो दलमां, एम बोले जमसाथजी ॥१२॥ कठण वाणी बोले ताणी, आणी वचन वांकांजी । कानपडिया थया उजडिया, फुटी पडियां फांकांजी ॥१३॥ कोयक क्रूर बोले मुखथी, जाण्युं गर्ज्यो मेघजी । पडी अंग जाय ने थयुं अंधारुं, तांणि करमां तेगजी ॥१४॥ कैक आंख्य देखाडे एवी, जेवी पडती विजजी । करडे दांत ने थाय कडाका, तीखा लागे तेजजी ॥१५॥ काढी जीभ देखाडे डरावे, सामु जोयुं न जायजी । रोक्यां द्वार दशे जमे ज्यारे, भागी केम जवायजी ॥१६॥ आकुळ व्याकुळ थई आकळो, दिये अंगमां दोटुंजी । जियां जुवे त्यां जमने देखे, पामे महादुःख मोटुंजी ॥१७॥ घणे वाघे वानर घेर्यो, करे जेम किलकारजी । हाका बाका चढ्यो हिलोळे, करे बहु पोकारजी ॥१८॥ दुःखनो दरियो सभर भरियो, पडियो तेमां प्राणीजी । पेट भरी जे पाप कर्यां'तां, जमदुःख जुठां जाणीजी ॥१९॥ तेतो सर्वे साचुं थयुं, गयुं सुख समूळुंजी । हांहां करतां जनम हार्यो, आव्युं दुःख अणतोळ्युंजी ॥२०॥ जमने दूते

झाल्यो गळे, तेणे डचकां भरेजी । मे'र न आवे मारे घणुं, काढो-काढो करेजी ॥२१॥ रग मारग रोकी तेवारे, बंध पवन लई कीधोजी। सूक्षम रूप धरी शोधीने, पळमां पकडी लीधोजी ॥२२॥ मारी मुद्‌गर गाढा गरजी, बांध्यो बेउ हाथेजी । पाये झंजिरा सांकळ सारी, मारी लीधो साथेजी ॥२३॥ मूषो जेम मार्जारे झाल्यो, मछली झाली बकेजी । तेतरने जेम बाजे झाल्यो, एम झाल्यो अचानकेजी ॥२४॥ मनोरथ रह्या मनमां, अधुरा आदरियाजी । जमने दूते लीधो जोरे, रह्या मनसुबा धरियाजी ॥२५॥ बहु बफोयो अति असोयो, कीधो भुंडे हालेजी । कायामांथी काढ्या सारु, एवां दुःख आलेजी ॥२६॥ पूठ्य द्वारेथी काढ्यो पछी, अंगथी अळगो कीधोजी । जीव काया ने थयो जुवारो, मारी मो'रे लीधोजी ॥२७॥ जेम दडे पडे बहु डांगु, चोंके चारे कोरजी । एम मारता महापापीने, चाल्या जमरा घो-रजी ॥२८॥ जमपुरीमां जइ पो'चाड्यो, मानो मुहूर्त मांईजी । पाप पुण्य पुछी प्राणीनां, वळता लाव्या आंईजी ॥२९॥ कर्म विकर्म कर्यां जे सारु, तेनुं जोवा हेतजी । द्वादश दिनसुधी देखवा, पापी थयो प्रे-तजी ॥३०॥ प्रेतना देहने पामी हरामी, देखेछे दुर्मतिजी । कमाणी तो काम न आवी, थइछे भुंडी गतिजी ॥३१॥ त्यारपछी जे तन प-ड्युं'तुं, दीठुं खाली जोतांजी । कुटुंब मळी कुतोहल कीधो, रहे नहि छानां रोतांजी ॥३२॥ मात तात भाई ने भगिनी, रुवे सुत ने ना-रीजी । उठे दाझ्य एने अंतरमां, स्वारथ आप संभारीजी ॥३३॥ कुळ कुटुंब कुड कुड, रुवे माने न्या'लजी । घर खेतर शेढा सीमे, मोटुं मळ्युं मालजी ॥३४॥ घरनी नारी घर संभारी, रुवे आठुं जामजी । गोलानी पेठे आ घरनुं, कोण करशे कामजी ॥३५॥ संसारनुं सुखडुं सर्वे, जोतां करी गयो झेरजी । ओळ्या पे'र्यानुं उतरियुं, करिये कई पेरजी ॥३६॥ लट त्रट त्रोडि कंकण फोडी, जोडी आज विखं-डीजी । एवातण उतरियुं मारुं, हुं सुवागण्य रंडीजी ॥३७॥ भूपर लोटे हैयुं कुटे, छुटे केशे नारीजी । रही भूख अंतरमां मोटी, भोग-तणी ते भारीजी ॥३८॥ कागारोळ काने सुणी, आवी बीजी बाइ-युंजी । विवाहथी वा'लेरुं लागे, पारकुं त्रघायुंजी ॥३९॥ घेरघेरथी घेरे वळीने, मळी मंडळी बांधीजी । गाणा सरखुं रोणुं रुवे, सर्वे

रागज सांधीजी ॥४०॥ चलती चाल्य चोंकारो लइने, ओडे सरखुं तानजी। लडावी लटकां शुं करे, रोयामांई गानजी ॥४१॥ एक नारी कहेछे एने, जमनां तेडां नोयजी। बीजी कहे म बोल्य बाई, होये होये होयेजी ॥४२॥ कूटी पीटी काढ्यो बा'रो, ठोकी ठाले हाथेजी। पाप पुण्य जे कीधां प्राणी, तेतो चाल्यां साथेजी ॥४३॥ लई काष्ठ लगाडी दिधो, कांतो भूमां दाट्योजी। जोज्योरे जे पासळ होते, सरवाळे शुं खाट्योजी ॥४४॥ गाम गरास घर हवेली, पड्यां रह्यां पछवाडेजी। माल खजीना खावा जाण्युं, नो'तुं कोई दा'डेजी ॥४५॥ बाळी झाळी टाळी काया, सौ कोइ आव्यां घेरजी। उतारीने मेल्यो मनथी, कोई न पुछे पेरजी ॥४६॥ ठालो आव्यो ने भुलो गयो, वायो ने वगुतोजी। जोज्योरे कमाणी कीधी, जमने गाडे जुतोजी ॥४७॥ बार दिवस ए बेठां जोयुं, जेजे कीधुं केडेजी। लाळ मवाळे थुंके बळखे, मुख भराणुं सेडेजी ॥४८॥ घर चौटा मसाणमांही, दिन द्वादश रह्योजी। तर्त तियांथी दन तेरमे, जमनी साथे गयोजी ॥४९॥ चडी चोटे लीधो दोटे, जमने दूते जोरेजी। त्यारे पाडे राड्यो काळी, बहु दुःखे बकोरेजी ॥५०॥ कायर रोदन करे कुबुद्धि, कोइ न सुंणे कानेजी। सगां संबंधी सौनो टळियो, पडियो जमने पानेजी ॥५१॥ किंकर करे पडियो पापी, करे कोण सहायजी। निष्कुलानंद के' नाथ भज्या विना, नहि अवर उपायजी ॥५२॥ पूर्वछायो—उपाय नथी आ जीवने, प्रभु भज्या विना कोइ पेर। जन्म मर्णनुं जोखम माथेथी, मटे नहि जमवेर ॥५३॥ घडि घडिये घटे आवरदा, आयुष्य ओछुं थाय। एह दुःखने मटाडवा, करवो सहुने उपाय ॥५४॥ एवुं दुःख जे ते आववा, वळी नथी कांये वार। नथी उधारो एहनो, तन मुकतां छे तैयार ॥५५॥ मळयुं सुख जाशे मटी, आवशे उलटी दुःख। माटे गाफलता मेलीने, श्रीहरि समरवा मुख ॥५६॥ जावुं जोईशे जमपुरीए, जीव जाणी लेज्यो जरुर। निमिष निमिषे निकट आवे, देखील्ये नथी एह दूर ॥५७॥ कडवुं ॥६॥

पूर्वछायो—आवुं सांभळी श्रवणे, रखे उर विचारता एम। जीव वस्तुए जडे नहि, तो दुःख भोगवशे केम ॥१॥ वळी कोई के'शो जीव झीणो, व्योमथी अति विशेष। अछेद्य अभेद्य अखंड एह,

बळे सडे सूके नहि लेश ॥२॥ वळी कोइक एम कहेशो, कह्यो जीव ते ब्रह्मस्वरूप । कर्म माया कल्पित छे, कह्यो आतमा एक अनूप ॥३॥ एम जणजण प्रत्ये जुजवुं, जो परठी करशो प्रमाण । तेह उपर कहुं सांभळो, तमे सर्वे जन सुजाण ॥४॥ विविध भाते वर्णवी, कहुं जीवनी सर्वे वात । शास्त्र सद्गुरु सत्य कह्यो, जीव जुठो नहि कोई भात ॥५॥ जीव जोतां जो नव जडे, तो साधन सर्वे व्यर्थ छे । वंध्यासुतने वखाणे वगोवे, एमां शियो अर्थ छे ? ॥६॥ शून्यसुमननी स्रजसारु, अति आग्रह कोण करे । शशशृंगनी शिबीकाये, बेठे न बेठे शुं सरे ? ॥७॥ जप तप तीरथ जोग जज्ञ, दान पुण्य व्रतविधि मळी । केने अरथे करवुं, पामनारो न मळे वळी ॥८॥ पुण्य पाप पर पोतानां, समझ्या-मां शुं सार छे ? । न्याये अन्याये न करवुं, एपण जुठो निरधार छे ॥९॥ एम आगम असत्य थयां, वळी वक्ता न समझ्या वात । एतो मत छे मूरखनो, जीव साचो छे साक्षात ॥१०॥ वेदांती वणसमझ्ये कहे, ब्रह्म हतो ते जीव थयो । एपण मोटो बाध आव्यो, तेपण मर्म नव लह्यो ॥११॥ अछेद्य अभेद्य अखंड एह, अक्षरब्रह्म केवायछे । तेमांथी आ जीव क्षर्यो, ए कहेवानो कांई न्याय छे ? ॥१२॥ वळी भळशे जीव ज्यारे ब्रह्ममां, त्यारे कोइक दिन क्षरशे खरो । क्षरण स्वभाव ब्रह्ममां खचित, त्यारे हर्ष शोक शाने करो ॥१३॥ वळी उच नीचमां अवतर्यो, ज्यां सुख नहि दुःख अति । खर सूकर श्वान सूजचा, एवी केम आवी मति ॥१४॥ सुख तजीने दुःख लेवुं, एवुं अज्ञानी पण इच्छे नहि । एपण वात असत्य छे, जीव सत्य छे मानो सहि ॥१५॥ वळी परस्पर पंच भूतने, नथी वैरबुद्धि वपुधारीने । आत्मा आत्मा एक छे, त्यारे नाखेछे केम केने मारीने ॥१६॥ अरि मित्र तो असत्य छे, ज्यारे आत्मा तो छे एक । एतो वाणीनो विलास छे, कहुं हवे तेनो विवेक ॥१७॥ जेम नर आकाशमां, अति उंचो करे प्रवेश । तेने आकार अवनितणा, नजरे न आवे लेश ॥१८॥ पण अव-निपर ए छे खरा, नथी असत्य आकार एक । नोखानोखा नजरे, आवेछे एह अनेक ॥१९॥ तेम निरविकल्प समाधिमां, नथी आवतां नजरे जोय । पण जीव ईश्वर माया वळी, ए साचां छे सहु कोय ॥२०॥ माया ईश्वर सत्य छे, जाणो सत्य छे जीव जेह । अछेद्य अभेद्य

अजनमा, नित्य निरंश केवाय तेह ॥२१॥ तेने त्रण शरीर त्रण अवस्था, अने त्रण धरे अभिमान । त्रण ग्रंथिये गुंथियो, तेह जाणो जीव निदान ॥२२॥ हरख शोकने ते भोगवे, वासनाये जुक्त ए जीव । जन्ममरण सुखदुःखमां, रहे संसृति मांय सदैव ॥२३॥ शब्द स्पर्श रूप रस गंध, मन बुद्धि चित्त अहंकार । एह शरीर नव तत्त्वनुं, जाणो जीवनुं निरधार ॥२४॥ स्वप्नमां जे जाय आवे, मूरतिमान शरीर । सुखदुःखने ते भोगवे, मने मानज्यो महाधीर ॥२५॥ जेम वह्नि व्यापे लोहमां, जुदापण जणाये नहि । तेम जीव अवस्था शरीरमां, तदात्मक रह्यो थई ॥२६॥ घण एरणने वचे आवी, लोह जेम घडायछे । तेम जीव शरीर संबन्धे, मानो मार बहु खायछे ॥२७ ॥ अनेक तन आव्यां गयां, वळी जशे आवशे अनेक । देही नहि देह विना, एम समझी लेज्यो विवेक ॥२८॥ जेम भोयंग अंगथी उतरे, कांचळियो कहुं कोट । तोय अहितने आवे नहि, जोने खाल्य उतारतां खोट ॥२९॥ एम जीवने जाणज्यो, जो तजे तन अनंत । तोटो तोय आवे नहि, मने मानज्यो बुद्धिवंत ॥३०॥ एवी रीते आगममां, जोइ कह्यो जीव अखंड । तेने झाली जायछे, दियेछे दुष्कर दंड ॥३१॥ आ तन तजतें अंगुष्ठमात्र, थाय त्रण तत्त्वनुं तन । आकाश वायु ने अगनि, तेनुं रूप बंधायछे जन ॥३२॥ पछी तेने पंड देतां, वळी वीतेछे दश दन । तेणे करीने थायछे, एक मुडा हाथनुं तन ॥३३॥ पछी दिन अगियारमे, षट उर्मि व्यापे शरीर । द्वादश दिन सुधी रहिने, चाले तेरमे दिन अचीर ॥३४॥ सगां संबंधी सर्वे मेली, चाल्यो एकीलो आप । संग न चाली संपत्ति, चाल्यां भेळां पुण्य ने पाप ॥३५॥ आदर्युं ते अधवच रह्युं, थयुं वचमां विवा'नुं बारमुं । मनसुबो मनमां रह्यो, थयुं चालवानुं कारमुं ॥३६॥ हाथ ठाले ने मुंडे हाले, जीव चाल्यो जमपुर मारगे । अणतोळयां दुःख आवियां, कही कही कहिये क्यां लगे ॥३७॥ मनुष्यलोकथी छयाशी सहस्र, जोजन त्रणसो त्रण । दक्षिण देशमां संयमिनी पुरी, वारि वसुधा वचे धरण ॥३८॥ तियां जावानुं थयुं जीवने, भेळुं भलुं भुडुं भातुं लही । खावा लीधी संगे खरची, जेमां सुखनो लवलेश नहि ॥३९॥

वाट वसमी विकट वळी, जियां ओळखाण नहि आपणी। प्यास भुखनुं कोण पुछे, दिये मार बहु सहु घणी ॥४०॥ एह मारगमां जे गाम छे, तेनां ते कहुं हवे नाम। सोळ पुर छे दंडनां, अने बीजां ते अनेक गाम ॥४१॥ प्रथम यमपुर नाम छे, पुर सौरी बीजुं जाण। वरिंद्रपुर त्रीजुं कहिये, गांधर्व चोथुं वखाण ॥४२॥ शैलागम पुर पांचमुं, क्रूरपुर जाणो ए षष्ठ। क्रौंचपुर ए सप्तमुं, विचित्र पुर ए अष्ट ॥४३॥ नवमुं पुर बाह्वापद, दशमुं दुःखद जे नाम। नानाक्रंद दश एक छे, सुतप्त द्वादश ठाम ॥४४॥ रौद्रपुर ए तेरमुं, पयोवर्षण दश ने चार। शीताढ्यपुर ए पन्नरमुं, बहुभीति षोडश विचार ॥४५॥ ए सोळ पुर छे दंडनां, एक एकथकी कठोर। मंदभागी ए मारगे चाल्यो, जेणे कीधां कर्म अति घोर ॥४६॥ हवे जेजे दुःख भोगवशे, सहेशे शरीरे मार। श्रवण दई सौ सांभळो, कहुं करी विस्तार ॥४७॥ पाछो न फर्यो पाप करतां, कर्यां अघ अति अगणित। ते जीव चाल्यो जमपुरीए, भुख प्यासे भुंडी रीत ॥४८॥ जमदूते जोरे झालीने, नाखी कंठमां काळपाश। आयुध उगामे मारवा, बहुबहु देखाडे त्रास ॥४९॥ उंधे ते माथे ताणीयो, तेणे प्राणी करेछे पोकार। अघवंतनी ए समे, कहो करे कोण वा'र ॥५०॥ करतां बहु कुकर्मने, पाछुं वाळी पेख्युं नहि। भलुं भुंडुं पडशे भोगववुं, एवुं आंख्ये तो देख्युं नहि ॥५१॥ अंध धंधे आयुष्य खोई, करी कमाणी जो पापनी। अभागीने ए मारगे, सर्वे थई छे संतापनी ॥५२॥ जेह अर्थे आ मनुष्य देह, तेह कारज कीधुं नहि। अवळां आचरण आचर्यो, तेह फळ लेतां फजेती थहि ॥५३॥ अल्प सुखने आशरी, करी घणी घणी घात। एवो पापी प्राणियो, ते चालियो जम संघात ॥५४॥ पूरण दुःखमां जै पड्यो, जेनो के'तां न आवे पार। निष्कुलानंद निश्चय कहे, सत्य मानज्यो नरनार ॥५५॥ कडवुं ॥७॥

पूर्वछायो—झंझिर बंधे बांधियो, मारीने लीधो मो'र। डगले डगले दुःख घणुं, नहि लेया सुख कोई ठोर ॥१॥ बसें ने सडताळीश जोजन, जम चलावे छे नीत। जेवां जेनां कर्म छे, तेवी ते दंडनी रीत ॥२॥ मर्मस्थळे मारे घणुं, तेणे पापी करे पोकार। पुण्य हीणा प्राणीतणी, ए समे करे कोण सार ॥३॥ शोधी संध्य शरीरनी, तियां मार दिये

मन गमती । दंड देवानी रीतने, जाणेछे जमदूत अति ॥४॥ ताळवे कपाळे कोणिये, गोठणे मार दिये घणी । छाती नख छेदे तेनी, थाय पीडा अति तेतणी ॥५॥ नाशी भागी नव शके, पडियो जमने हाथ । कष्ट सहेवाय केटलुं, अति पामे पीडा अनाथ ॥६॥ जेम नर वानरने, बळे गळे बांधेछे बंद । तेम जाये क्यां जीव पापी, पडियो जमने फंद ॥७॥ जेने दीठे दुःख उपजे, वळी स्पर्शे जाय प्राण । वज्र जेवी वाणी वदे, एवा भुंडा जमराण ॥८॥ चोपाई—तेने साथे चालियो अनाथरे, घणुंघणुं घसंतो हाथरे । करे ओरतो मनमां बहुरे, मारो मारो करे जम सहुरे ॥९॥ पडे माथे मुद्गर माररे, करे हायहाय त्यां पोकाररे । दईदई पापनां एधांणरे, दिये दुःख घणुं जमराणरे ॥१०॥ ज़ेह समे कर्यां पाप जेवांरे, कहे एधांण सहित एवांरे । त्यारे सांभरे सर्वे वातरे, एम जाय जमने संघातरे ॥११॥ चालतां चालतां पो'र चाररे, प्राणी पामेछे पीडा अपाररे । हारी थाकी थयोछे हेराणरे, अति पीडाने पाम्योछे प्राणरे ॥१२॥ पछी रात्य आव्युं तियां गामरे, जाणे जीव करीश आरामरे । त्यांतो आवेछे गामनां वासीरे, खाय मांस रुधिरनां प्यासीरे ॥१३॥ हाथे कातां छरा ने कुठाररे, कापी पापीनो करे आहाररे । खाइखाइ धराय जम ज्यारेरे, बहु वखाण करेछे त्यारेरे ॥१४॥ अमे खाधुं मांस बहुतणुंरे, पण सौथी स्वादु तारुं घणुंरे । खारुं खाटुं तीखुं तमतमुरे, जमतो तुं बहु मनगम्युरे ॥१५॥ गळ्युं चीकणुं तळेल ताव्युंरे, वघार्युं धुंगार्युं मनभाव्युंरे । शुद्धाशुद्ध खाधा खट रसरे, तेणे करी तारुं मांस सरसरे ॥१६॥ एम कही कापी-कापी खायरे, तेने दुःखे करे हाय हायरे । करी पोकार पडे अचेतरे, नथी खमातो मार में नित्यरे ॥१७॥ त्यारे किंकर कहे सुण्य प्राणीरे, तें आ वाटने केम न जाणीरे । यांतो कोइ कोइनुंज नथीरे, अमे कहिये तुंने शुं कथीरे ॥१८॥ एम कहीने आपेछे माररे, तेने दुःखे करेछे पोकाररे । पछी सांभरे पाप पोतानांरे, जे कांइ कर्यां छे प्रगट छानांरे ॥१९॥ कहेछे मनुष्य देहने पामीरे, मारी शुभ मति सर्वे वामीरे । पाळ्यो नहि में पवित्र धर्मरे, कर्यां विकळ थइ विकर्मरे ॥२०॥ मूरखाइ मुकी सदाचाररे, मेंतो कोइ न कर्यो विचाररे । बा'र भिंतर अपवित्र रह्योरे, सत्य पुरुषनो गुण न ग्रह्योरे ॥२१॥ अन्न धन

जे आयुष्य मारुंरे, खोयुं सत्यमार्गथी मे वा'रुंरे । भज्या नहि भावे भगवंतरे, सेव्या नहि साचा सदगुरु संतरे ॥२२॥ आवी एवी मुजने कुबुद्धिरे, भुल्यो जन्मथी मरण सुधिरे । आज कोण करे मारी सा'यरे, एम कही करे हायहायरे ॥२३॥ त्यारे किंकर कहेछे प्राणीरे, तें आ वाटने नहोती शुं जाणीरे । जावुं जो'शे जमपुरी मांयरे, जियां नथी सगां कोई सा'यरे ॥२४॥ नहि मळे त्यां उछी उधारुरे, नहि करे कोइ दंडमां वारुरे । यांतो कर्म कर्युं जेणे जेवुंरे, भोगववुं पडेछे जो तेवुंरे ॥२५॥ जेजे भेळुं लाव्यो तुं भातुंरे, तेनुं वांची देखाडिये खातुंरे । पोष्यो अन्याये असत्य देहरे, कर्यो असत्य सगांशुं नेहरे ॥२६॥ तेतो रह्यांछे तियांनां तियांरे, कोण सगु थाय तारुं ईयांरे । सत्यपुरुष न सेव्या कदापिरे, माटे आ वाटे आव्योछुं पापीरे ॥२७॥ करतो पाप न डरतो लगाररे, चाल्यो मन गमते गमाररे । नो'ती बीक शंका मनमांयरे, करतो पाप आप इच्छायरे ॥२८॥ तेंतो जमपुरीने न जाणीरे, तेम सुणीने बीक न आणीरे । जो तुं अमथी चि'त अभागीरे, तो तुं पापबुद्धि देत त्यागीरे ॥२९॥ माटे अमने न गण्या गमाररे, एम कही दिये बहु माररे । दिये मार अपार ते सहेरे, वळी मुखे किंकर एम कहेरे ॥३०॥ थया भुख्या नेतरश्या भारेरे, आप्य खावाने पीवा आ वारेरे । तेतो जोईशे अमारे जरुररे, लागी भुख ने जावुंछे दुररे ॥३१॥ आप्य खावा नहितो तुंने खाशुंरे, त्यारे भुकशुं सौ ज्यारे धराशुंरे । पछी केडे दिधुं होय कांयरे, भाग त्रण वहेंचेछे त्यांयरे ॥३२॥ एक भाग जमदूत लियेरे, बीजो प्रेतना गणने दियेरे । त्रीजो भाग ते पोते जमेरे, एम दिन अढार निगमेरे ॥३३॥ द्वादश मो'रना एह अढाररे, मळी मास थाय निरधाररे । रात दिवस चाले दडिदोटेरे, चडयो जमना दूतनी चोटेरे ॥३४॥ भुख प्यासे पीडाणोछे अतिरे, महादुःखे मुझाणीछे मतिरे । थयो बफोयो फोम न रहिरे, नित्य मार शके केम सहिरे ॥३५॥ त्यांही तोभां करी त्रिश दनरे, अति कष्टे कर्यां उल्लंघनरे । तैये आव्युं यमपुर जेहरे, तियां पहोच्योछे प्राणियो एहरे ॥३६॥ तेमां प्रेत वसेछे जो घणारे, बहु भयंकार बियामणारे । तियां पुष्पभद्रा नदीतटरे, एक अति विस्तारे छे वटरे ॥३७॥ तियां बेठांछे प्रेतनां बाळरे, देखी जीव आवे ततकाळरे । कापीकापी

कलेवर खायरे, वळग्यां अंगे अळगां न थायरे ॥३८॥ काढी लइये एनुं कळेजुंरे, पछी मारे तीर करी वेजुंरे। दिये दुःख दया नहि दलरे, पामे दुःख सुख नहि पलरे ॥३९॥ तने तपेछे ताप विषमरे, प्रलयकाळना सूरज समरे। जीव जोइ ए वटनुं वृखरे, छांये बेसवा कर्यो'तो हरखरे ॥४०॥ त्यांतो प्रेत बाळ बीजां मळीरे, खावा लाग्यांछे पापीने वळीरे। त्यांथी आव्यो पुरद्वारे प्राणीरे, उभ्या लाग लेवा दरवाणीरे ॥४१॥लीधुं मांस पीधुंछे रुधिररे, तेने दुःखे रुवेछे अधीररे। पछी जायछे जमपुर मांयरे, लिये लाग भाग मागी त्यांयरे॥४२॥ लीधुं मांस रुधिर पीवानेरे, राजा प्रधान वजीर दिवानेरे। कहे लइ जाओ जम यांथीरे, उतावळो आ पुर मांयथीरे ॥४३॥ आपी लाग ने निसर्यो बा'ररे, उत्तरद्वारेथी दक्षिणद्वाररे। मेल्युं शहेर एक सोळमांरे, एम रातदि जाय रोळमांरे ॥४४॥ कंपे काळज देखी दूतनेरे, अति थरथर ध्रुजेछे तनरे। केम आवशे आ दुःख अंतरे, एम करे ओरतो अत्यंतरे ॥४५॥ तेने जोइने जमना दूतरे, दुःख दियेछे एने अद्भुतरे, मो'रे करेछे किंकर मारीरे, जीव भोगवेछे दुःख भारीरे ॥४६॥ नित्य आवेछे जमनां गामरे, तियां नथी सुख लेवा ठामरे। सांझ पडे ने थाय सवाररे, दिये नानां मोटां सहु माररे ॥४७॥ नरनारीने न मळे मे'ररे, जाणे गोळनु गाडुं आव्युं घेररे। खाय धराय थाय रळियातरे, वळी करे परस्पर वातरे ॥४८॥ आनुं मांस लागेछे मीठुंरे, आवुं बीजा कोयनुं न दीठुंरे। घणे दने मळयुं आज गळ्युंरे, आज दिनमो'र आवुं न मळयुंरे ॥४९॥ एम पामेछे दुःख अपाररे, कष्ट पामे पाप करनाररे। पामे दुःख जाय नहि सह्युंरे, सत्य निष्कुलानंदे ए कह्युंरे ॥५०॥ कडवुं, ॥८॥

पूर्वछायो—मारे करी आवे मूरछा, पडे प्राणी पृथवि मोझार। संकटमां संबन्धी संभारी, पापी करे पोकार ॥१॥ कियां गयां मारां कुटुंबी, कियां गई मृगानेणी नार। कियां गयां भाई भगिनी, कियां गयो पुत्र परिवार॥२॥ कियां गयुं धाम धरती, कियां गयां अन्न धन माल। आ समे काम कोये न आवे, मारा जोई आवा हाल ॥३॥ एम कहीकही कर घसे, रुवे भुख्यो तरश्यो तेह। माथे भय जमराणनो, तेणे थरथर ध्रुजे देह ॥४॥ जेने अर्थे अति घणो, करतो

अधर्म आदुं जाम। तेतो त्यांनां त्यां रह्यां, मारे कोई न आव्यां काम ॥५॥ मात तात भाई भगिनी, सुत कलत्रने काज। कर्यां कर्म विकर्म कंई, ते भोगववां पड्यां आज ॥६॥ एने अर्थे आयुष्य खोई, जोई नहि विचारी वात। संबंधीना सुख कारणे, कर्यां कपट दगा घात ॥७॥ नीच माणसनी संगते, कर्यां अघ अमोघ अपार। कुशळ रहेवानुं क्यांथकी, खरी खावा रही मार ॥८॥ चोपाई—तेने किंकर कहेछे भाई, एने संभारे शुं थाय आंई। कर्यां कर्म तें धर्मने त्यागी, मेली सुख दुःख लीधुं मागी ॥९॥ आव्युं सर्वे मळी तारे साथे, जेजे कर्युंछे तें तारे हाथे। तेतो वे'वुं पडशे आ वाटे, कोई भोगवे नहि केने साटे ॥१०॥ तुं जाणतो नहोतो मन तारे, जावुं थाशे आ मारगे मारे। तियां खरची खावाने काज, सज्यो एवो तें केम समाज ॥११॥ हसीहसी कीधां जे पाप, रोईरोई भोगवो ते आप। एम कहीने आपेछे मार, तेणे प्राणी करेछे पोकार ॥१२॥ दुःख दरियासम उलट्यां, सुखशांति तो सरवे मट्यां। करे किंकर बहु कंकास, नाखी कोटमांहि काळपास ॥१३॥ दिये फांशी फडफडे प्राणी, बोली न शके मुखथी वाणी। थंभी आंख्य रहे तियां थिजी, एम मार दिये जम खीजी ॥१४॥ एम करतां दोढ मास थाय, त्यारे सौरीपुरे प्राणी जाय। तेनो राजा छे नामे सौवरी, गमे तेवुं रूप लिये धरी ॥१५॥ महावक्र ने अति अटारो, देखी प्राणीने आवे कंपारो। झुंडुं मुख अति भयंकार, खाय मांस लोहीनो पीनार ॥१६॥ एनी वाणी श्रवणे सांभळतां, बंध छुटी जाय जो बळतां, थाय पेसाब ने पेट छुटे, तीखी नजरे मारवा तुटे ॥१७॥ कहे लाग अमारो तुं आपी, पुरबा'र तुं निसर पापी। लाग लेशुं देशुं त्यारे जावा, खुब लेशुं तुं पासेथी खावा ॥१८॥ पछी श्राद्ध त्रण पक्षतणुं, आप्युं होय केडे थोडुं घणुं। करे तेना पछी त्रण भाग, आपे तेमांथी तेहने लाग ॥१९॥ बीजा बहु आवी भरे बचकां, तेणे करी दियेछे डचकां। मुवो मुवो गयो जाण्युं श्वास, न रही उगरवानी आश ॥२०॥ एवो अचेत थयो अपार, नित्य नवो न से'वाय मार। बेशुद्धमांय बोली न शके, एम काढेछे ए पुरथके ॥२१॥ पछी त्यांथी चाले निरधार, दक्षिण द्वारेथी निसरे बा'र। संगे किं-

कर करे संताप, तपे उपर अत्यंत ताप ॥२२॥ वाटे आवेछे विकट वन, तेने कांटे करी फाटे तन। असिपत्र वन एनुं नाम, तेणे वींट्युंछे वरिंद्र गाम ॥२३॥ तियां जमना दूत पराणे, एह कांटापर नाखीने ताणे। आंकडियाळा ने अति अणी, तेणे त्वचा फाटे तनतणी ॥२४॥ तेमां निसरे रुधिरधारु, देखी आवे त्यां पंखी हजारु। लोह चांचवाळा पंखी लाखुं, तेतो तोडी खाय तन आखुं ॥२५॥ संगे किंकर ते खाय कापी, तेनी पीडामां पीडाय पापी। भेळा चालनारनुं ए भातुं, पामे कष्ट कह्युं नथी जातुं ॥२६॥ एने कापी खाय जमसाथ, पाछो साजो करे फेरी हाथ। एम न करे जो जमराण, तो न पो'चे पंड निरवाण ॥२७॥ एम भोगवेछे दुःख भारी, पडी जायछे पृथ्वीए हारी। एम हमेश थाय हेराण, पेरेपेरे पीडे जमराण ॥२८॥ बीजे मासे आवेछे ए शे'र, जेना राजा प्रजाने नहि मे'र। सोसो श्वान सामटां लइ संगे, वळगाडेछे प्राणीने अंगे ॥२९॥ फाडी खायछे पापीनुं तन, तेने दुःखे करेछे रोदन। तेने कहेछे जमना किंकर, पापी नो'तो तुंने केनो डर ॥३०॥ कर्युं पाप पेट भरी पुरुं, कोई रीते राख्युं नहि अधुरुं। एम कही दिये फटकार, वळी आपेछे बहुबहु मार ॥३१॥ लई लाग ने काढेछे बा'र, दूत लई चालेछे ते वार। तेतो दूत सदा रहे साथे, जेणे बांधी लीधो छे बे हाथे ॥३२॥ कहे दूत भुख्या थया बहु, आप्य खावा तो खाइए सहु। त्यारे जीव कहे क्यांथकी दियुं, आप्युं होय तो आ वाटे लियुं ॥३३॥ नथी जमाड्या में विप्र जन, नथी आप्युं में संतने अन्न। सारुं खाधु में खुणे संताई, हवे क्यांथी मळे अन्न आंई ॥३४॥ पछी जमदूत तेने जोई, खाय मांस ने पियेछे लोई। खाइ धराइ चकचूर थई, बहु चलावेछे मार दई ॥३५॥ चालतां चालतां दिनरात, पामे दुःख न के'वाय वात। संगे किंकर ते काळाकेर, जेने नहि दया मन मे'र ॥३६॥ आल्ये आल्ये उगामे आयुध, बहु धुजी थायछे बेशुद्ध। त्यारे जीव कहे जमदूत, शाने ठालुं करो तमे तूत ॥३७॥ केदि पाप कर्युं'तुं में आवुं, जेणे करी नित्य मार खावुं। त्यारे जमदूत कहे जीव जाणे, कहिये पाप कर्यां जेजे टाणे ॥३८॥ हता पासळे पंच देवता, तेतो सरवे आवीने कहेता। तेनी लखी राखीछे

एघांणी, शीद के'वरावे छे तुं प्राणी ॥३९॥ तारा पापने प्रमाणे पापी, नथी शकता दंड अमे आपी । बहु रीश चडेछे तुंपर, पण मारीमारी थाक्या कर ॥४०॥ एम कहीने झाल्योछे गळे, मारी कुटीने कर्यो आगळे । एम चलावेछे चोंपे करी, पडे लडथडे बहु मारे करी ॥४१॥ एम करतां अढी मास थाय, त्यारे गांधर्व पुरमां जाय । तेना दरवाणीने लाग दई, पछी जाय राजापासे लई ॥४२॥ मन गमतो दई राजा दंड, पछी कापेछे पापीनुं पंड । राजा ने राजाना शूरवीर, खाय मांस ने पीये रुधिर ॥४३॥ तेमां ना'वे केने मने मे'र, एवुं अति निर्दय ए शे'र । तेनो लाग भाग सर्वे आपी, वळी पंथसर थाय पापी ॥४४॥ संगे किंकर बहु संतापे, नित्यप्रत्ये नवां दुःख आपे । अति चलावेछे उतावळो, आपी मारने करे आकळो ॥४५॥ चालीचाली त्रण मास जावे, त्यारे शैलागम पुर आवे । तियां थायछे पाणानी झडी, पडे पापी उपर तडातडी ॥४६॥ तेणे भागेछे हाड मुंड हैयुं, पामे दुःख ते न जाय कैयुं । अंगोअंग भागी भुको थाय, करे कोण ए कष्टमां सा'य ॥४७॥ आप्युं होय छत्र घर छांय, तो थाय ए दुःखमांहि सा'य । वळी केडे श्राद्ध कीधुं होय, खाइ चालेछे मारगे सोय ॥४८॥ थाय चोथो मास पुरो ज्यारे, क्रूरपुरे पो'चे प्राणी त्यारे । क्रूरपुरनां कष्ट कठण, लिये लोही मांस एक मण ॥४९॥ तेमां ओछुं न लिये लगार, आप्या विना न जवाय बा'र । श्राद्ध करी आप्युं होय अन्न, भावे जमाड्या होय ब्रह्मन ॥५०॥ तेह पुण्यतणा त्रण भाग, करी आपेछे जुजवा लाग । केडे रहे तेह पोते खाई, पछी चालेछे त्यांथकी भाई ॥५१॥ चालीचाली थाय चकचुर, तैये प्राणी पो'चे क्रौंचपुर । तियां दंड दियेछे अपार, जियां जाय तियां मारोमार ॥५२॥ मागे खावा पीवा लोही मांस, तळे तनने करी तपास । मारोमारो खाओ सहु मळी, लावो अजगर जाय एने गळी ॥५३॥ एम कहे माहोमांही सहु, तेणे करी प्राणी कंपे बहु । अति अतिशे वसमुं लागे, जेजे आवे ते खावाने मागे ॥५४॥ तेतो आप्युं होय कांई वांसे, खावा देवानुं एटलुं पासे । एवी विपत्ति छे एह वाटे, कहे निष्कुलानंद ते माटे ॥५५॥ कडवुं ॥९॥

पूर्वछायो—सुणो कथा सहु शुभमति, जीव नहि नर ने नार । जे

जेवां कर्तव्य करे, ते भोगवे आवे पार ॥१॥ एम दुःख भोगवतां, साडा पांच मास थाय । विचित्र नामे पुर छे, तेमां ते प्राणी जाय ॥२॥ विचित्र पेरे वळीवळी, पुछे पुरनां रहेनार । मनुष्य देह पामी हरामी, तुंने नर फटकार ॥३॥ देव इच्छे जे देहने, ते पाम्यो हतो तुं पापिया । एह देहे धर्म उथापी, अधर्म अतिशे थापीया ॥४॥ न्याय मुकी अन्याय कीधो, चाल्यो महा अघ मारगे । दुर्मति अति अंध थई, दीठुं नहि कांई दगे ॥५॥ हथ मेलीने हालियो, मुकी मर्याद महाराजनी । परलोकनां सुख परहरी, करी खरची दुःख समाजनी ॥६॥ खोट्य मोटी खाधी खरी, कहीए तुंने क्यां लगे । मोटा दुःखमांहि पड्यो, आवो जाईये आ मारगे ॥७॥ लाग आपी लज्जाबोणा, निसर पुरथी बा'र । आज पछी अभागिया, आवुं करीश मां कोई वार ॥८॥ चोपाई—लई लाग लोही मांसतणो, करेछे अति हेराण घणो । जियां तियांथी उठेछे खावा, खाई धराई पछी दिधो जावा ॥९॥ काढ्यो बा'रे पडे शिर मार, जेम लोहने घडे लुहार । आवी मूरछा पडियो भोम, थयो बेशुद्ध न रही फोम ॥१०॥ पछी घसरडी घांघो करी, उठाडीने आपे मार फरी । लडथडे ने पडतो जाय, नित्य मार केटलो खमाय ॥११॥ मारी कुटीने मो'रेज कीधो, जेम चोर मारवाने लीधो । घडी एकमां हिंडाडे घणुं, नहि प्रमाण चालवातणुं ॥१२॥ एम दुःखे वीते षट मास, आवे बह्वापदपुर पास । तेने पादर छे वैतरणी, दुःखदायी ते न जाय वरणी ॥१३॥ शत जोजनमां परिवाह, परु पाचे पूरण नहि थाह । तेमां सर्प विंछि जंतु घणा, सर्वे आहारी लोहि मांसतणा ॥१४॥ वळी उपर उडे मांसा'री, लोह चांचवाळां पंखी भारी । भयंकार त्यां भमरा वळे, तपे वेळुं तेमां पग बळे ॥१५॥ तपे सूरज उपर तीखो, जाणे प्रलयना काळ सरिखो । एवो देखी सर्वे सामान, जीव करे त्राहि त्राहि मान ॥१६॥ त्यारे कहेछे उतारनार, गाय आपी होय तो संभार । आवे गाय तो उतारे सुखे, नहितो उतरीश घणे दुःखे ॥१७॥ तेतो क्यांथी आपी होय आणे, पछी तेमां ताणेछे पराणे । बूडे मुंड ने निसरे बा'र, वळगे अंगमां जंतु अपार ॥१८॥ माथे लोह चांचे भयानक, आवी पडे पंखी अचानक । भांगी भेचो माथानो लियेछे, एवी चोट ए पंखी दियेछे ॥१९॥ कैक लिये कान नाक तोडी, कैक नाखेछे

आंख्योने फोडी । एम तन खाय कापीकापी, तियां दुःख पामे बहु पापी ॥२०॥ जळ समळ ताढुंछे अति, तेमां करावेछे एने गति । ताढ्ये धुजी थाय तन शून्य, माटे तेसारुं करवुं पुण्य ॥२१॥ सहि दुःख चाले सात मास, त्यारे आवे दुःखद पुर पास । तेनुं दुःख जाये नहि कह्युं, तेतो सर्वे ए प्राणिये सह्युं ॥२२॥ मोटामोटा वाघ वरु व्याळ, तेतो लाव्या तियां ततकाळ । लावी वळगाड्या एने शरीर, खाय मांस ने पिये रुधिर ॥२३॥ मोटा दांत ने फाडेल मुख, खाय तन तोडी दिये दुःख । तियां प्राणीयो पाडे पोकार, भा'यो कोय करो मारी वा'र ॥२४॥ नथी खमातुं नित्यनुं दुःख, कहो केम पामुं हवे सुख । त्यारे किंकर कहेछे तेवार, मां कर्यं सुखलालच्य लगार ॥२५॥ पाप करतां पाछुं नव जोयुं, खोटा सुखमां जीवित खोयुं । हवे सुखनी लालच त्यागी, कर्यां कर्म भोगव्य अभागी ॥२६॥ एम दुःख दई जो अपार, पछी काढेछे पुरथी बा'र । त्यांथी नानाक्रंद पुर का'वे, तेतो आठ मास वीते आवे ॥२७॥ तेना दंड छे जुजवी जाते, जीव भोगवे छे बहु भाते । कापे तन तळीतळी खाय, वळी मुखे कहेछे वाहवाय ॥२८॥ आवुं मांस कोईनुं न दीठुं, जम के'छे लागेछे जो मीठुं । मांस पापीनुं क्यांथकी मळे, एम वखाण्युं जम सघळे ॥२९॥ एम जीवने दुःख दियेछे, लाग लोही मांसनो लियेछे । नानाप्रकारना दंड दई, जमकिंकर चालेछे लई ॥३०॥ तेनो तेज मार्ग कहेवाय, सुकृतिने सुखरूप थाय । दान पुण्य पाळ्यो सतधर्म, कर्यां होय अहिंसादि कर्म ॥३१॥ तेने ए वाटमां नहि दुःख, दुःख पामे प्रभुना विमुख । एम जमपुरीनी वाट जाणो, कहीछे पुराणे ते प्रमाणो ॥३२॥ पछी नव मासे निरधार, पो'चे सुतस शहेर मोझार । सुतसमां तपावीने लोढुं, बाळे हाथ पग अंग मोढुं ॥३३॥ एम सर्वे अंग एनां बाळे, पुण्य विना शांति कोण वाळे । छत्र वस्त्र जोडा पाणिठाम, पंखा चंदन घर विश्राम ॥३४॥ चंद्रवा आदि आपे जो दान, तेणे सुख पामे ए निदान । तेतो न आप्युं ने न अपाव्युं, माटे ए दुःख सौ भोगवाव्युं ॥३५॥ दई दुःख काढ्यो पुर-बा'र, माथे पडेछे मुदगर मार । त्यांथी दशमे मासे जरूर, आवेछे ए प्राणी रौद्रपुर ॥३६॥ तेतो अतिशय भयंकार, आवी जावेछे त्यां-ना रहेनार । आप्य अमने खावुं कांई खावा, तो तुंने अमे आपिये

जावा ॥३७॥ क्यांथी आपे आप्युं नहि केडे, भुख्या दूत पछी आवी पीडे । खाई धराईने काढे बा'र, नथी वाटमां सुख लगार ॥३८॥ सेव्या होय खोटा गुरु जेवा, जमरूप धरी आवे एवा । देखे दूरथी आवता एने, जीव जोई राजी थाय तेने ॥३९॥ जमदूतने कहेछे प्राणी, आव्या वा'रे गुरु गुरवाणी । जोने भेळी छे भेखनी झुंडी, करशे तमारी गति जो मुंडी ॥४०॥ एम मनमां आनंद आणी, अति प्रफुल्लित थाय प्राणी । जाणे हमणां मुकावशे मुने, त्यांतो आवी खायछे वपुने ॥४१॥ तेने दुःखे दुःखी जीव थाय, कहे भरमाणो हुं भेखमांय । त्यारे जमगुरु कहेछे प्राणी, असद्गुरुनी एधांणी न जाणी ॥४२॥ आखी विश्वनां राख्यां'तां फेल, वळी व्यभिचारी ने वटलेल । करता खोटो प्रभुनो आकार, निंदता धर्म निम सदाचार ॥४३॥ हतां एवां प्रसिद्ध एधांण, तेनी न पडी तुंने ओळखाण । खोयो जन्म तें खोटाने संगे, एम कही चलावेछे मगे ॥४४॥ एम वीते मास अगियार, आवे प्रयोवृषण मोझार । तियां जीवने आवतो जोई, थाय राजी जम सहु कोई ॥४५॥ भले आव्यो तुं भागवा भुख, तुंने जोइ चळवळेछे मुख । जाणुं हमणां जाये तुंने चावी, पण खाशुं तुं-ने नवरावी ॥४६॥ तियां टाढां जळ हिमसरखां, तेनो वरसावेछे माथे वरषा । तेणे भींजी ध्रुजे जीव वळी, उडे टाढ आपी होय कामळी ॥४७॥ पछी त्यांथी चलावेछे मगे, मास साडाअगियार लगे । देखेछे दूरथी शहेर सारुं, पण मांही छे जम हजारु ॥४८॥ जोई रह्याछे जीवनी वाट, खावा मांस पीवा लोही माट । आवे छे सहु उठीने सामा, के'छे अमे तारा काका मामा ॥४९॥ अवळे मारगे चलाव्यो तुंने, तेतो खावासारु आ सहुने । आप्य खावा जावा दैये जाण, एम कहेछे सहु जमराण ॥५०॥ पछी अंगे चोळी मरचुं मरी, मीठुं मुंशी खाय खांते करी । एनुं नाम शीताढ्य नगर, व्यापे शीत ध्रुजे थरथर ॥५१॥ गोदडां गादलां सज्या सोय, ओछाड ओशिशां आप्यां होय । तेणे सुख पामे एह प्राणी, माटे दान देवुं एवुं जाणी ॥५२॥ ते जो ना'प्युं होय निजहाथे, त्यारे संभारेछे सगां साथे । तेतो क्यांथी आपे एह केड्ये, पछी रुवे प्राणी एह पीड्ये ॥५३॥ त्यांथी जमदूत दई मार, चलावेछे प्राणीने अपार । बहु दुःखे वीते मास बार, आवे

बहुभीति पुर ते वार ॥५४॥ तियां जमना दंडने जोई, भय पामी प्राणी दिये रोई। कहेछे आ रातां झाड छे शानां, नथी केशुं केसर चंपानां ॥५५॥ उचां नीचां उडेछे पवने, जाणुं हमणां अडशे गगने। तेने जमकिंकर एम कहेछे, नथी झाड ए लोही उडेछे ॥५६॥ तुं जेवानो करेछे तपास, मार्ये लोही उडेछे आकाश। ते सांभळी जीव फडकेछे, कंपे काळज छाती धडकेछे ॥५७॥ एवा प्रेतना प्रहार सांभळी, तेवा मानेछे पोताने वळी। कहे कियां जाउं केम करूं, आ मारथी हुं केम उगरूं ॥५८॥ न कर्युं दान पुण्य संतसेवा, सेव्या ते जमकिंकर जेवा। आपी पापीए अवळी मति, करावी आ मारगमां गति ॥५९॥ कर्युं मोटा कसाइनुं काम, मोकल्यो मुने जमने धाम। एम शोचे प्राणी सुणो सहु, कहे निष्कुलानंद शुं कहुं ॥६०॥ कडवुं ॥१०॥

पूर्वछायो—संकट कह्यां सोळे शहेरनां, संक्षेपे करी में मुख। पण लख्याथी छे लाखघणुं, भाइ दंडतणुं त्यां दुःख ॥१॥ साचा सद्गुरु संतनो, अंगे लाग्यो नहि उपदेश। पापे पूरण पापियो, लिये सुख क्यांथी लवलेश ॥२॥ एम जमदूते जोरे करी, पंथ करावियो बहुपेर। वर्ष वीत्युं एक वाटमां, त्यारे पो'च्यो संयमिनी शहेर ॥३॥ शोभा संयमिनी शहेरनी, वळी अति घणुं छे अनुप। तेहज पापी प्राणीने, देखतां थाये दुःखरूप ॥४॥ चोपाइ—पुण्यवान होय कोई प्राणी, देखे संयमिनी शोभाखाणी। तेह पुरतणुं परिमाण, कहुं सुणजो सहु सुजाण ॥५॥ शत जोजन लंबाइ लैये, पहोळी पण सो जोजन कै'ये। किल्लो कनकनो तियां राजे, शोभे चार सुंदर दरवाजे ॥६॥ एक सोनानो बीजो रूपानो, त्रीजो द्वार तांबानो छे मानो। चोथो लोढानो दरवाजो लैये, द्वार चार ए पुरीनां कै'ये ॥७॥ तियां जेनां जेवां कर्म होय, तेवे द्वारे जाय जीव सोय। उत्तर द्वार अनुपम अति, तियां पुण्यवान करे गति ॥८॥ जियां राजमार्ग चौटा शेरी, बहु शोभाये शोभे घणेरी। मेडी मो'ल हवेलीयो शोभे, जोइ पुष्पझाड मन लोभे ॥९॥ मीठी वाणीए करे पंखी रव, शोभे भूमि त्यां बहु वैभव। ध्वजा पताका त्यां बहुपेर, तेतो बांध्यां घणां घेरोघेर ॥१०॥ राज दुर्गद्वार स्फाटिक मणि, कनक क-

माडे शोभेछे घणी । वळी ब्रह्माना पुत्र जे चार, श्रवण देवता बेठा छे द्वार ॥११॥ पितृगण जे अग्निष्वात्तादि, तेना गोत्रपुरुष सत्यवादी । तेणे आपी आशीषो जे इयां, तेने भावे लई वस्या तियां ॥१२॥ तियां पुण्यवाळो जीव जाय, देखे विष्णुसम धर्मराय । हवे कहुं अधर्मीनी रीत, देखे ए पुरी महा भयभीत ॥१३॥ एने लई आवे लोहद्वार, मारे करे कायर पोकार । भर्यो लोह गोखरुए मारग, तेह उपर मंडावे पग ॥१४॥ मोटा श्वान सर्प सिंह घणा, मळे सामा एवा बिग्रामणा । गीध गर्ध्य कवा चिल चार, करे उलू शब्द भयंकार ॥१५॥ एवा शब्द सांभळतां काने, चाल्यो जायछे पासे राजाने । राजद्वारे लोढानां कमाड, अति तिखा खिला अंगफाड ॥१६॥ तेमां ताणी जाय जम जोरे, फाटे तन त्यां प्राणी बकोरे । पछी आवेछे राजाने पास, देखी रूप पामे प्राणी त्रास ॥१७॥ रोषे भर्यो अतिशे रीसाळ, देखे धर्मने महा विकराळ । सामुं जोयुं पण नव जाय, जोइ जीव करे त्रायत्राय ॥१८॥ लीधो लोहतणो दंड हाथे, जाण्युं कोपी रह्या पापी माथे । अति आंख्यो देखे भरी रीसे, लांबा दांत मुखबा'र दिसे ॥१९॥ मोटी दाढी लोढा जेवुं देह, देखे पापी रूप एवुं तेह । एवा सूर्यसुत धर्मराय, तेने पुछ्युं दूते लागी पाय ॥२०॥ अमे आव्या प्राणी एक लई, तेनी आपोछो आगन्या सई । त्यारे राये ते करी विचार, पुछ्युं चित्रगुप्तने ते वार ॥२१॥ कहो आ प्राणीनां पुण्य पाप, जोई खातुं ने दियो जबाप । त्यारे प्रधान के'छे सुणो राय, एनां पाप कह्यां नव जाय ॥२२॥ को'तो संक्षेपे सूचवुं स्वामी, एणे कर्युं जे नरतन पामी । सुण्युं श्रवणे विषयी गान, हरिकथामां न दीधा कान ॥२३॥ रसिकप्रिया रसमंजरी, एवां बहु सांभळ्यां भाव भरी । नयणे निरखी नारीनुं रूप, कर्यां नेत्र तेमां तद्रूप ॥२४॥ कर्यो त्वचाए नारीनो स्पर्श, गाया जिह्वाए नारीना जश । नासे नित्य कुवासना लेतो, मुखे श्रीकृष्ण भूल्ये न कहेतो ॥२५॥ करे पूरण विकर्म कर्यां, पगे पगलां पापमां भर्यां । जेजेवड्ये थाय शुभ कर्म, तेतेवड्ये कर्युंछे अधर्म ॥२६॥ एवुं सुणी बोल्या धर्मराय, सुंण्य पापी तें कर्यो अन्याय । कर्यां गुण न जाण्या तें केम, कां'रे कृतघ्नी तुं थयो एम ॥२७॥ जेणे उदरमां करी सार, आ-

प्यो मनुष्यनो अवतार । मागे देव मनुष्यनो देह, पाम्यो अभागिया तन तेह ॥२८॥ भरतखंड जंबुद्वीप मांय, रहे प्रगट श्रीहरि ज्यांय । एवी भूमिमां नरतन पामी, ज्यारे थयो तुं लुणहरामी ॥२९॥ करी आव्यो तुं अति अनर्थ, बक्षु गुन्हा अमे नहि समर्थ । बोल्या राय करी अति कोप, पापी करी तें आगन्यालोप ॥३०॥ शेष गणेश शशि सूरज, ईश अमरेश वळी अज । तेतो न लोपे आगन्या लेश, तेथी पण तुं थयो सरेश ॥३१॥ जे तें न गण्या हुकमी हरिने, आव्यो एवुं तुं काम करीने । नथी जोया जेवुं तारुं मुख, जाजा परो प्रभुना विमुख ॥३२॥ लई जाओ किंकर यांथी बा'र, दियो दंड प्रचंड अपार । एवुं सुण्युं किंकर सघळे, चाल्या जीवने झालीने गळे ॥३३॥ कर्यो मारअखाडामां उभो, जाणी अतिशे पापी अशुभो । पछी अनेक आयुध लाव्यां, तर्तं अगनि मांये तपाव्यां ॥३४॥ तेणे बाळेछे पापीनुं तन, जेणे लोप्यां हरिनां वचन । दईदई पापनां एधाण, किंकर करेछे बहु हेराण ॥३५॥ पछी तन तळे तेल मांय, तेने दुःखे करे हायहाय । हाथ हथेळीमां खिला खोडे, पग घुंटीए घणेशुं तोडे ॥३६॥ आंख्यमां गज घाले लोढाना, भुंडा हाल करेछे मोढाना । तोडे जीभ सांणशिये ताणी, जे कोय बोल्योतो असत्य वाणी ॥३७॥ बाळे कान शिशां उनां घाली, जेने विषयवात लागी वा'ली । पछी दंडनो बीजो उपाय, करेछे विचारी मनमांय ॥३८॥ करे लोहतणी नर नार, तेनुं तन तपावे अपार । पछी किंकर कहे व्यभिचारो, भरो बाथ शुं मने विचारो ॥३९॥ जेणे बाथ भरी एक वार, तेनी भरावे वार हजार । परपुरुष ने परनारी, पामे विषय सुखे दुःख भारी ॥४०॥ एम दुःख दियेछे अनंत, कहेतां मुखे नावे तेनो अंत । शियुं थयुं हजी शियुं थाशे, जीव नरकना कुंडमां जाशे ॥४१॥ त्यांतो तपाशी तपाशी पाप, करशे जमना दूत संताप । रतिरतितणुं लेखुं लेशे, ते प्रमाणे तेवो दंड देशे ॥४२॥ पळपळनां पाप संभारी, का'से किंकर ते मारीमारी । थाकी जाशे जमदूत ज्यारे, पछी पुछशे पापीने त्यारे ॥४३॥ भाई अमे का'या तुं न का'यो, भलो मार अपार तें खायो । एम कहि विचारेछे जम, हवे करिये कोइक उद्यम ॥४४॥ थोडे मारे दुःख घणुं थाय, एवो गोती काढिये

उपाय। तैये बोल्यो एक जूनो जम, सर्वे मारनी मुने छे गम ॥४५॥ ताळु ललाटे ताडन करो, मुख आंख्यमां मरचां भरो। लमणामां मारो लोह लांख्ये, एम भांगो अंग गांठो गांख्ये ॥४६॥ गळु दबावो ने घडीवार, तेणे पामशे दुःख अपार। छांतीमांय मारो मोटा घण, भांगी कचरी नाखो वृषण ॥४७॥ कोंणी कांडां गोंठणमां घाव, एह कह्या मरमना दाव। ढुंटी घुंटी नळी वळी वाढो, नख विश वळी ताणी काढो, ॥४८॥ एम दियो दाव गोती दुःख, तो हमणां ए का'से विमुख। पछी तेमज किंकरे कीधुं, थोडे मारे दुःख बहु दीधुं ॥४९॥ त्यारे कठण प्राणीने पडयुं, कर्यां कर्मतणुं फळ जड्युं। जेवो ईयां मा'ल्यो मगरुर, तेवो तियां मारी कर्यो चुर ॥५०॥ माटे सहु विचारज्यो वात, पोते पोतानी करशो मां घात। सहु सारुं पोतानुं करज्यो, सुंणी जमना दंडने डरज्यो ॥५१॥ खरुं छे ए खोटुं नहि थाय, पछी विचारशो मनमांय। कहे निष्कुलानंद शुं कथी, प्रभु भज्या विना सुख नथी ॥५२॥ कडवुं ॥११॥

पूर्वछायो—पछी प्राणी पोकारीने, कहे सुणो धर्म निदान। अधर्म आवो कां करो, कांरे कोये न सांभळो कान ॥१॥ जे दिथी तन में त्यागियुं, ते दिथी मारोज मार। अंगोअंग भागी गयां, तोय हजी न आव्यो पार ॥२॥ धर्मनाम शीद धारियुं, ज्यारे दया नहि दिलमांय। मुज जेवा कंगालपर, नथी करुणा जो कांय ॥३॥ में जाण्युं मन माहरे, गुन्हा बक्षशे धर्मराय। त्यांतो सामुं कोप करी, मुने नाख्यो महादुःखमांय ॥४॥ एवुं सुणी राय बोलिया, तुं सांभळय पापी वात। जमदंडने तें जूठा जाणी, घणीघणी करतो घात ॥५॥ कह्युं शास्त्र संते मळी, सुणी ते न मान्युं मन। आज मनावेछे अमने, जेने छे हरिनुं वचन ॥६॥ साचा संतथी सुण्युं नहि, सत्यशास्त्रनुं ते सार। निज दोष नथी देखतो, करेछे बीजाने गुनेगार ॥७॥ हवे लई जाओ जमदूत एने, आपुंछुं आगन्या एह। अठाविश जे नरक छे, हवे भोगवे मर तेह ॥८॥ एम राये आज्ञा करी, ते धरी जमदूते चित्त। कठण छे कूप नरकना, महा भयंकार भयभीत ॥९॥ ते जुक्ते करी कहुं जुजवां, कहुं नरकनां जे नाम। जेह पापे पडे नरकमां, पापी पुरूष ने वाम ॥१०॥ पंचमस्कंधे परीक्षित प्रत्ये, शुके कह्या नरक सोय। विधविधे ते व-

णेवु, तमे सांभळज्यो सहु कोय ॥११॥ तामिस्र अंधतामिस्र, रौरव महारौरव जे । कुंभिपाक ने काळसूत्र, असिपत्रवन दुःखदव जे ॥१२॥ सूकरमुख अंधकूप कहिये, कृमिभोजन ने संदश । तप्तसूर्मि वज्रकंटक, शाल्मली जाणो त्रयोदश ॥१३॥ वैतरणी पुयोद प्राणरोध, वैशासन नरक दुःख वळी । लालाभक्ष सारमेयादन, अविचि अयःपान मळी ॥१४॥ एकवीश नरक ए कह्या, क्षारकर्दम रक्षोगण भोजन । शूलप्रोत दंदशूक, वळी अवटरोधन ॥१५॥ पर्यावर्तन सूचिमुख, ए सर्वे दुःखनां स्थळ छे । नरक अठ्ठावीश नाम कह्यां, ए पापीने पापनुं फळ छे ॥१६॥ जेणे जेवां कर्म कर्यां, तेहने तेहवो दंड । पापी जीवने पीडवा, करिया अठ्ठाविश कुंड ॥१७॥ जेवे पापे ए जीव पडे, नरकमां नर नार । श्रवण दई हवे सांभळो, कहुं नरक ते निरधार ॥१८॥ परधन परदारा पापी, हरे परनां वळी बाळ । एह पापे एह जीवने, नाखे तामिस्रमां ततकाळ ॥१९॥ अतिभयानक भुंडो उंडो, जेमां जंतु अति अंधार । जमदूते गळे बळे बांधी, नाख्यो तेहनी मोझार ॥२०॥ खावुं पीवुं न देवुं के'वुं, हवे जोज्ये पापी तारा हाल । एम कहीने ताडे पछाडे, पाडे राडोराड्य कंगाल ॥२१॥ कहे कियां जाउं केम करुं, केम पामीश दुःखनो पार । पीडामांही प्राणियो, करे कायर सादे पोकार ॥२२॥ पछी कईक कलपे काढियो, एह नरकथी बा'र । पाप तपाशीने पापीनां, नाखे अंधतामिस्र मोझार ॥२३॥ कपट विकट करतो भरतो, पापी पापमां पग । भोळा पुरूषने छळी वळी, लेतो धन त्रिया तेनुं ठग ॥२४॥ एह पापे नाखियो, तेह अंधतामिस्र मांई । यमदूतना मारथी, जेनी मति गइछे मुझाई ॥२५॥ महा अंधारुं जेमां मोटा, जंतु अतिशे अनंत । रोमेरोमे तन तोडी खाय, तेनो न आवे अंत ॥२६॥ थडथकी जेम कापतां, वळी ढळी पडे तरु जेम । तेम पडे ए प्राणियो, पृथवी उपर एम ॥२७॥ निराधार निराश थइ, बोली न शके मुख । नित्य उठी नवानवुं, केटलुंक खमाय दुःख ॥२८॥ मे'र न आवे मारतां, यमने निरदया जोर । तेने हाथ पड्यो पापियो, पाडे बहु दुःखे बकोर ॥२९॥ पूरण दुःख दई लई, काढियो कोइक काळ । कर्म तपाशी तेहनां, नाख्यो रौरवे ततकाळ ॥३०॥ अधर्मे ईयां धन मेळी, पोष्युं निजकुळ निजदेह । आप स्वारथ सारु मारी,

जात्य जंतुनी जेह ॥३१॥ पछी निजकुळ निजदेहने, तजी जाये जमपुरे जंत। तेह पडे रौरवमां, जेमां दुःखनो नहि अंत ॥३२॥ विकट व्याळे भर्यो भयानक, तेमां जमदूते करी जोर। नाख्यो पराणे ए नरकमां, भूखे दुःखे पाडे बकोर ॥३३॥ रात दिवस दुःखी रहे, नहि सुखनो लवलेश। जाय घडी जुग जेवडी, हेराण गति छे हमेश ॥३४॥ कईक काळे बा'र काढे, जमदूत ते एह जन। पापी पडे महारौरवे, जेमां जंतुओ तोडे तन ॥३५॥ आ लोकमां अभागिये, मार्या हता जीवने जेम। ते जीव मरी रुरु थई, मारेछे अधर्मीने एम ॥३६॥ जिह्वा स्वादे जीवनां, मारीने खातोतो मांस। एमज खाधुं एहनुं, तेमज करीने तपास ॥३७॥ अल्प पाप अणुं जेटलुं, वळी कर्युं होय कोई स्थळ। तेते संभारी सरवे, दिये दुःख तेह पळ ॥३८॥ एवी रीत रुरुतणी, राय रंकनो एक न्याय। अधिक न्यून एने नहि, एम जाणज्यो मनमांय ॥३९॥ रुरुनामे क्रव्याद के'ये, ते मांस तोडी तोडी खाय। जे जीवे निजदेह सारु, कर्या असत्य उपाय ॥४०॥ एम दुःखने भोगवी ज्यारे, निसरे नरकथी बा'र। पापी पडे कुंभीपाकमां, जियां दुःखनो नहि पार ॥४१॥ पशु पंखी जीवतां, रांधीने खातोतो मांस। तेने तेलमां रांधियो, कर्यो तेमज तननो नाश ॥४२॥ दीधां दुःख बहु जीवने, मे'र मनमां नावी वळी। ते पापे पड्यो नरकमां, करी कमाणी आवी मळी ॥४३॥ उग्र स्वभावी अभागियो, जेने नहि करुणालेश। कोइ न करे कर्म एवां, तेवां करेछे अहोनिश ॥४४॥ आपस्वारथे अनर्थनो, करतां न करे विचार। जुलम सर्वे जक्तनां, राख्यां हृदया मोझार ॥४५॥ प्रपंचनुं नव पुछवुं, कहिये कपटनो वळी कोट। एह आदि अघे भर्यो, कोई वातनी नहि खोट ॥४६॥ तेह पापे पापी करे, कुंभीपाकमां प्रवेश। जमदूत दुःख दे घणुं, जियां सुखनो नहि लेश ॥४७॥ दुःखना दरिया उलट्या, वळी मेली दीधी मरजाद। आव्यां मळी अघ आपणां, करे कियां ते फरियाद ॥४८॥ हय मेलीने हालियो, बांधी वृषभ साथे वेर। एवा अधर्मीने जोईने, कहो' केने आवे मे'र ॥४९॥ एवी रीत नरकनी कही, पंचम स्कंध मांय जेह। तेमनी तेम में लखी, कहे निष्कुलानंद एह ॥५०॥ कडवुं ॥१२॥

पूर्वछायो—हरिजनद्रोही विप्रविरोधी, गुरुदेवनो गुन्हेगार। एवो जे अभागियो, ते पड्यो नरक मोझार ॥१॥ जे जेवां कर्म करे, भाई तेनेज तेवो दंड। पछी पाप तपासी नाखियो, काळसूत्र नरकने कुंड ॥२॥ पिता विप्र वेद द्रोही, पशु वेंधी करे जे पाप। तेह पापे काळसूत्रमां, पापी पामेछे संताप ॥३॥ ते कुंड उंडो भुंडो घणो, एने उपमा केनी दईये। पापी प्राणीने पीडवा, सर्वे दुःखनो सिंधु कहिये ॥४॥ दश हजार जोजन फरतो, तांबावरणो छे तेह। उपर हेठे अग्नि अर्क, अतिशय तपाव्यो एह ॥५॥ चोपाई—भुख प्यास पीडे त्यां अपार, बळे देह अंतर ने बा'र। मार्या पशु शरीरना वाळ, तेने लेखे किंकर ततकाळ ॥६॥ एटलां हजार वर्षसुधी, मारेछे ए नरकमां रुंधी। सुवे बेसे लोटे उभो थाय, धोडे पडे गोटिकलां खाय ॥७॥ तडफडे फडफडे घणुं, आव्युं पाप करेल आपणुं। लीधो घेरी वेरिवश थयो, मारो मारो कहे दुःख दियो ॥८॥ शुं विचारी रह्याछो मनमां, करो प्रहार अति एना तनमां। पछी तेमज दियेछे दुःख, पामे पीडा प्रभुनो विमुख ॥९॥ एवी रीते वीते कंइ दन, पछी नाख्यो असिपत्र वन। असि जेवी बेउ कोरे धार, एवां ताडनां पत्र अपार ॥१०॥ निजधर्म वेदे कह्यो जेह, आपत्काळ विना तजे तेह। परनो जे पाखंड मारग, भरे अवशो ते मांहि पग ॥११॥ नीचधर्ममांहि बांधी नेह, तेमां वटलावे निजदेह। करे अशुभ आहार अभागी, कुळधर्म पोतानो त्यागी ॥१२॥ एह पापे असिपत्र वने, पडे प्राणी सहे दुःख तने। धोडे धाये कपायछे पंड, दिये दूत उपरथी दंड ॥१३॥ तेणे करी करे हायहाय, मुवोमुवो आवी मूरछाय। फळ पाखंड धर्मनुं एह, भोगवी नर निसरे तेह ॥१४॥ एवा नरकना कुंडनां दुःख, तेतो कह्यां जाय केम मुख। के'तां के'तां नावे जेनो अंत, एवां अहोनिश दुःख अत्यंत ॥१५॥ वळी आ लोकमांहि अभागी, करे अन्याय न्यायने त्यागी। राजा राजाना चाकर जेह, लुंटे वणवांके लोक तेह ॥१६॥ दिये संत विप्र शिर दंड, लुंटे घर गाम शे'र खंड। वणवांके करे अनरत्य, पछी नृप ने नृपना भृत्य ॥१७॥ पडे सूकरमुख ते घडी, पीले जेम चीचुंमां शेलडी। एम पीलेछे पापीनुं तन, तेणे करे कायर रोदन ॥१८॥ वणवांके रैयतने रुंधी, लीधो दंड मारी मुवासुधी। ना'वी मे'र तेनी

मनमांय, परपीडाने न जाणी कांय ॥१९॥ अति दुष्ट दया नहि लेश, एवा पृथवीपर नरेश । एवा राजा ने राजाना भृत्य, पडे सूकरमुखे पामी मृत्य ॥२०॥ सहे दुःख काळ कइ जाय, त्यारे ए दुःखमांथी मुकाय । सूकरमुखनुं दुर्घट दुःख, ते भोगवे हरिना विमुख ॥२१॥ कर्युं नरसुं निःशंक थई, एवा प्राणिनी ए गति कई । वळी आ लोकमां जे विमुख, दिये अलप जीवने दुःख ॥२२॥ चांचड मांकड जु जुवा जेह, बगा मांखी कीडी आदि तेह । पशु पंखी व्याळादिक वळी, एवा मार्यां जंतु बहु मळी ॥२३॥ एह पापे पडे अंधकूप, जेमां अति तम दुःखरूप । वळी झेरवाळा जंतु बहु, आवी वळगे अंगमां सहु ॥२४॥ नावे निद्रा नहि सुख घडी, धोडे अकळाये जाय पडी । श्वास विना जणाय शरीर, चाले आंख्यमां चोधारां नीर ॥२५॥ हाय मुवोमुवो कहे मुख, भाग्यो नथी खमातुं आ दुःख । एम भोगवे दुःख अपार, कैक कल्प वीते काढे बा'र ॥२६॥ पछी कर्यां कर्म तेहवडे, पापी कृमिभोजनमां पडे । जेणे खाधुं नहि वे'ची अन्न, वळी न कर्यां पंच जगन ॥२७॥ नाप्युं अतिथिने अन्न कांई, खाधुं एकलां खुणे संताई । ए पापे नाखे जम पराणे, कृमिभोजन नरकनी खाणे ॥२८॥ शत सहस्र जोजन जेमां जंत, भर्यां कृमिया जेमां अत्यंत । तेमां नाखी कीट खवरावे, दई मार मुखे चवरावे ॥२९॥ कहे पाप करतो तुं प्राणी, जमना दंडने जुठा जाणी । तेतो साचां थयां पुण्य पाप, हवे सुखे भोगव्य तुं आप ॥३०॥ सुख सरवे गयुंछे मटी, आव्युं एकलुं दुःख उलटी । रात दिवस रोतांने रोतां, दिन जाशे बहु दुःख डोतां ॥३१॥ एम दई दूत दुःख भारे, कैक वर्ष वीते काढे बा'रे । त्यांथी नाखे संदश मोझार, जेमां दुःखतणो नहि पार ॥३२॥ जेह पापे पडे एमां जीव, तेह वात कहुं ततखेव । नरे नकर्यांनां काम कीधां, जेने तेने दुःख बहु दीधां ॥३३॥ जेणे आ लोके विप्रनां धन, चोर्यां सुवर्णादिक रतन । वळी वणपड्ये आपतकाळ, चोरे हेम बीजानुं चंडाळ ॥३४॥ जेनुं तेनुं लेवुं झडीझोटी, खरो तस्कर नजर खोटी । पापी पोताना सुखने काज, करे दगा बहु दगाबाज ॥३५॥ तेने नाखेछे संदश नरके, जेना दंड दुःखे प्राणी थरके । लावे लोहसाणसियो ताती, तेणे तोडे त्वचा कर छाती ॥३६॥ काढे तनतणी रगो ताणी, रखे चोरता

जुठुं ए जाणी । सर्वे ऋषि मुनिनो ए मत, तेतो केदि न थाय असत ॥३७॥ मोटा मोटा गया एम कथी, खराखरी छे खोटी ए नथी । एम भोगवी दुःख विकर्मी, त्यांथी काढी नाखे तप्तसूर्मी ॥३८॥ जे पापे ए नरकमां पडे, कर्यां कर्म ते केम न नडे । कामवश थईने कुकर्मी, करे अनर्थ नर अधर्मी ॥३९॥ आ लोके अगम्य एवी दार, पापी तेशुं करे व्यभिचार । अथवा अगम्य एवो पुरुष, करे नारीसंग कामवश ॥४०॥ तेह पुरुष ने तेह नार, पामे नरकमां दुःख अपार । तियां त्रिया करे लोढातणी, अति तपावेछे तेह घणी ॥४१॥ तेशुं बथ लेवारे बहुवार, एकवारनी वार हजार । तेम लोढानो पुरुष तपावी, बथ भरावे नारीने लावी ॥४२॥ नारी निरखे चिंतवे ने स्परशे, ते नर मरी जन्म ज्यां धरशे । तियां पामशे तेहनुं फळ, खरो ख्वार थाशे नर खळ ॥४३॥ जेणे जोई नयणे परनारी, थई कामातुर भुर भारी । ते नर जन्मोजन्म आंधळो, थाय जाय जनम सघळो ॥४४॥ वळी जे जन चिंतवे नारी, विषयसुखे न मेले विसारी । ते नर क्षयरोगमां खवाय, एवुं चिंतव्यानुं फळ थाय ॥४५॥ जे नर स्पर्शे परनारी अंग, थाय कोढियो तेने प्रसंग । एम जन्मोजन्म दुःख पामी, खोशे आवरदाने हरामी ॥४६॥ ए प्रमाणे योषितानुं जाणो, मळे फळ सम परमाणो । भागी मर्याद महाप्रभुकेरी, तेने क्यांथी मळे सुख फेरी ॥४७॥ भेळां लीधांछे पूरण भातां, तेतो खुटशे नहि खातांखातां । करी आव्योछे पुरी कमाणी, जमपुरनुं दुःख जुठुं जाणी ॥४८॥ एम नर नारी थाय हेराण, जेना विषय साथे बांध्या प्राण । एम दुःख पामे दोय आप, जेणे कर्याछे पूरण पाप ॥४९॥ तेनी वात कही बहुविध, छेजो एम पुराणे प्रसिद्ध । कही निष्कुलानंदे ए कथी, सत्य मानज्यो जुठी ए नथी ॥५०॥ कडवुं ॥१३॥

पूर्वछायो—एह नरकथी निसर्यां, बहु वरष रही बा'र । त्यारपछी दुःख पामशे, ते कहुं करी विस्तार ॥१॥ वज्रकंटक शाल्मली, नामे नरक निदान । जेह पापे पापी पडे, कहुं सौ सुणो दई कान ॥२॥ पापी परत्रिय पशुआदि, करे कामवश प्रसंग । एह पापे परलोकमां, पामे ते दुःख अभंग ॥३॥ स्पर्शना जो सुखसार, कर्यो धर्मनो ते लोप । तेनी उपर दूत जमना, करेछे अतिशय कोप ॥४॥ समुं कहेतां

वसमुं, समझतो नर सोय । वज्रकंटके वसियो, ज्यां सा'य न करे कोय ॥५॥ वज्र सरिखे कांटे कहिये, शाल्मलीनां झाड । तेह उपर नाखी ताणे, पाडे त्यां राडोराड ॥६॥ देतां दंड जमदूत हारे, त्यारे-ज आवे अंत । चालतो वहीवट विपत्तिनो, सत्य मानज्यो बुद्धिवं-त ॥७॥ एम प्राणी भोगवे, नित्यप्रत्ये दुःख अनंत । त्यांथी पडे वैत-रणीए, भाई कहुं तेनुं वरतंत ॥८॥ चोपाई—आ लोके नृप नृपना जनरे, सतकुळमां थया उत्पन्नरे । पण धर्ममर्यादाने भांगीरे, वर्ते अधर्मे नर अभागीरे ॥९॥ एवा राजा ने राजाना भृत्यरे, पडे वैत-रणीए पामी मृत्यरे । जेमां विष्ठा मूत्र परु लोईरे, केश नख अस्थि मेद सोईरे ॥१०॥ मांस वसाए भरी वैतरणीरे, दुःखदाय कै'ये शुं वरणीरे । नरक खाईरूप छे ए नदीरे, जेमां जळजंतु रह्या मदीरे ॥११॥ जियां तियांथी तोडीने खायरे, तेने दुःखे करे हायहायरे । कर्यां कर्म संभारेछे आपरे, के'छे क्यांथी कर्यां आवां पापरे ॥१२॥ पामे पीडा प्राण न निसरेरे, हाय मुवोमुवो एम करेरे । एम राजा राजाना पदातिरे, पामे पापे दुःख दिन रातिरे ॥१३॥ एवी वैतरणी महाविकटरे, जेमां दुःख अति दुरघटरे । सह्युं न जाय शरीरे सोय-रे, तमे सांभळज्यो सहुकोयरे ॥१४॥ वळी कहुं कुंडनी रीतरे, जे-मां दुःख अति अगणितरे । नर्कनर्क प्रत्ये दुःख नोखांरे, एक एकथ-की अति ओखांरे ॥१५॥ जेणे जेवां कर्यां होय पापरे, तेवो ते प्राणी पामे संतापरे । कर्युं कर्म पोतानुं ते से'वुंरे, जेणे जेवुं कर्युं होय तेवुंरे ॥१६॥ वळी आ लोके शूद्रीना संगीरे, शौचाचार नियम उल्लंघीरे । नर पशुपेठे लज्जा त्यागीरे, मनवश वर्तेछे अभागीरे ॥१७॥ तेतो मरी परलोक जायरे, पडे पुयोद नरकनी मांयरे । परु मूत्र विष्ठा लींट लाळरे, तेनो भर्यो समुद्र कराळरे ॥१८॥ तेमां पडे पिये खाय तेहरे । नर वृषळीपति थया जेहरे, एम विचारी वि-कळ न थावुंरे, पडशे जरूर जमपुर जावुंरे ॥१९॥ तियां रंगीलापणुं नहि रहेरे, सत्य धर्मवाळा सहु कहेरे । मरड ठरड मटाडशे मारी-रे, करज्यो कर्म विचारी नर नारीरे ॥२०॥ वळी पापीनां पाप प्रमा-णेरे, नाखे प्राणरोध नरक खाणेरे । प्राणरोधमां पडेछे पापीरे, सुणो वात सहु कान आपीरे ॥२१॥ आ लोके ब्राह्मणादिक कै'येरे, खरा

खर सरिखा ते लैयेरे। मारे मृगने करे अकाजरे, जेनी सत्यशाखे पाडी नाजरे ॥२२॥ तेह मरी जमपुर जायरे, पडे प्राणरोध नरक मांयरे। तेनुं किंकर करी निशाणरे, रोमरोम वेंधे मारी बाणरे ॥२३॥ छेदी नाखेछे पापिनी छातीरे, पामे पीडा कही नथी जातीरे। जोईजोई शरीरना हालरे, पछी रुवे कृपण कंगालरे ॥२४॥ वळी आ लोके पुरुष दंभेरे, दंभमय जगन आरंभेरे। मारे पशु ए जगन मांयरे, ते मरी वैशासन जायरे ॥२५॥ झाले जमदूत गळे जोरेरे, मार्या पशुपेठे ते बकोरेरे। पाडे काळीराज्य ते कुकर्मीरे, जे कोई ईयां थयाता अधर्मीरे ॥२६॥ थोडा सुखसारु दुःख मोटुंरे, बांधी लिधी भेळी पाप पोटुंरे। तेतो भोगवे आवशे पाररे, सहु निश्चे जाणो निरधाररे ॥२७॥ वळी पोताना पाप प्रतापेरे, पडे लालाभक्ष मांय आपेरे। लालाभक्षनुं दुःख अपाररे, कहुं कांईक ते निरधाररे ॥२८॥ आ लोके त्रणे वर्णना पुरुषरे, आपे पापी थई कामवशरे। पोताना वर्णनी जे नाररे, पापी तेशुं करे व्यभिचाररे ॥२९॥ तेह पापे जमदूत त्यांईरे, नाखेछे वीर्यनी नदी मांईरे। मारी मुदगर मस्तक मांयरे, पापी जीवने वीर्य त्यां पायरे ॥३०॥ आवे उबका अति ओकारीरे, तोय पिवरावे मारीमारीरे। दिये दंड एम दिनरातरे, पामे पीडा प्राणी बहुभातरे ॥३१॥ वळी आप पापे पापी जनरे, पडेछे ते सारमेयादनरे। सारमेयादननुं जे दुःखरे, तेतो कह्युं जाय नहि मुखरे ॥३२॥ जेह पापे पडे एह मांईरे, तेह सांभळज्यो कहुं भाईरे। करे चोरी मुके वळी आग्यरे, बाळे गाम पुर वन जाग्यरे ॥३३॥ दिये झेर लुंटे गाम साथरे, एवो करेछे पापी अनर्थरे। एवा कुकर्मना करनाररे, होय राजा के राजाना चाकररे ॥३४॥ ते मरी जमपुरिमां जायरे, तेने जमना दूत तोडी खायरे। श्वान सातसो ने विश वळीरे, चुंथी खायछे पापीने मळीरे ॥३५॥ वज्रसरीखी छे जेनी दाढ्योरे, तोडे तन पाडे तेणे राड्योरे। कोण मुकावे महादुःखमांथीरे, जेणे साची वात मानी नथीरे ॥३६॥ होय साची वातना केनाररे, तेतो एने लाग्या नहि साराररे। वळी पापीनो करी तपासरे, नाखे अविची नरकमां त्रासरे ॥३७॥ अविचीनुं दुःख छे अलेखेरे, तेतो भोगवशे राई रेखेरे। तेमां करशे नहि कांइ मापरे,

देशे दुःख जोइ जेवां पापरे ॥३८॥ जेह पुरे जुठी साख्य जनरे, बोले असत्य लेतां देतां धनरे। आपी दाम ने बोले असत्यरे, एवी पापमय जेनी मत्यरे ॥३९॥ पछी एने अविचीथी नाखेरे, पापीने कोण पड-तो राखेरे। अविची नामे पर्वत जाणोरे, एवो नरक प्रौढ प्रमाणोरे ॥४०॥ तेमां उंचा पग नीचुं शीशरे, एम नाखे किंकर करी रीश-रे। शत जोजन उंचो छे एहरे, तेने माथेथी नाखेछे तेहरे ॥४१॥ दिसे तरंग नहि जळ जेमांरे, भर्यां एकरस पाणा तेमांरे। थाय त-लतल कटका तनरे, तोय मरे नहि पापी जनरे ॥४२॥ एम असत्य-ना बोलनाररे, सहे दुःख अपरमपाररे। वळी विप्र विप्रनी जे घरु-णीरे, करे प्रमादे पान वारुणीरे ॥४३॥ वळी विप्र विना वर्ण अ-न्यरे, करे व्रतदिने सुरापानरे। क्षत्री वैश्यादि प्रमादे वळीरे, जे पियेछे सोमवल्लि मळीरे ॥४४॥ ते पापे ए जीव निदानरे, पडे नरक नामे अयःपानरे। ज्यारे विप्रआदि त्रणे वर्णरे, जाय जमपुरी पामी मर्णरे ॥४५॥ तेनी जमदूत छाती दबावीरे, पाय लोहरस तेने लावी-रे। तेह दुःखे करे हायहायरे, भुख प्यासे करी प्राण जायरे ॥४६॥ वळी ईयां अधम नर छोटोरे, मानेकरी मानेछे हुं मोटोरे। जे कोइ जन्म तप विद्या वर्णेरे, मोटा आश्रम चार आचर्णेरे ॥४७॥ तेनी गणती नहि कहुं कांईरे, एवो अभिमानी मनमांईरे। सहुथी जाणे पोताने सरसरे। बीजाने तो जाणेछे नरसरे ॥४८॥ तेनुं करे अ-पमान अतिरे, ते करे क्षारकर्दमे गतिरे। हेठुं माथुं ने उंचा छे पग-रे, नावे थाह पड्यो तेमां ठगरे ॥४९॥ एवां जमपुरीनां जे दुःखरे, पामे प्राणी प्रभुथी विमुखरे। साचा संतनी शीख न मानीरे, थयो असंत संगे अभिमानीरे ॥५०॥ एवी अभागी नरनी रीतरे, खोटा-मांय छे खरी प्रतीतरे। जेवुं जुठुं अंतरमां पेसेरे, तेवुं साचामां मन न बेसेरे ॥५१॥ कहो केम थाय एह सुखीरे, साची वात न माने मन-मुखीरे। जे जीवना परम सनेहीरे, जाण्या शत्रु सरिखा तेहीरे ॥५२॥ तेह पापे पडे नरक मांयरे, न मळे उपाय एनो हवे कांयरे। होय स-मजु तो समझे समुंरे, लागे अणसमजुने वसमुंरे ॥५३॥ वात हेतनी छे राखो हैयेरे, वारेवारे केटलुंक कैयेरे। कहे निष्कुलानंद केटलुंरे, आवुं सुणि चेतो तो छे भलुंरे ॥५४॥ कडवुं ॥१४॥

पूर्वछायो—वळी अभागी जीवने, सुझेज अवळां काम। अघमगमां चालतां, क्यांथी सुख ने विश्राम ॥१॥ डोडा भुंडा खाधा खरा, धांखे करी धंतुरातणा। चड्यो केफ तेनो चित्तने, कहो कांइ रहे मणा? ॥२॥ सुणो सहु आ लोकमां, करे नर नारी मळी पाप। काळी भैरव देव तामसी, जेजे नर पशु मारी आप ॥३॥ मांस खाई पशु मनुष्यनुं, थाय नर नारी प्रसन्न। तेह जाय जमपुरीए, पडे रक्षोगणभोजन ॥४॥ मार्या नर पशु अवतरी, त्यां राक्षसना गण थाय। जेम खाधुंतुं मांस एहनुं, तेम तेनुं एहज खाय ॥५॥ जेम ए नरनारीए, कर्युं हतुं नृत्य ने गान। तेमनुं तेम राक्षस करे, खाई मांस करी लोहीपान ॥६॥ चोपाई—वळी आ लोकमां अपराधीरे, करे पाप न करे पाराधी-रे। आवे शरण जीववाने जनरे, आणी अति विश्वास मनरे ॥७॥ एवा वन गामना जीव जेहरे, आवे जीववा आशरे तेहरे। तेने शूळ के सूत्रनी फांशीरे, तेणे करीने मार्यां विश्वासीरे ॥८॥ पछी मरी जम-पुर जायरे, तेने जमदूत प्रोविने खायरे। आपे दुःख नापे अन्न पाणी-रे, आवे मूरछा बंधाय वाणीरे ॥९॥ पडे पृथवि उपर आपरे, त्यारे संभारे पोतानां पापरे। भायो क्यांथी कर्म आवां कीधांरे, क्यांथी जेने तेने दुःख दीधांरे ॥१०॥ एम कही पोकारेछे प्रेतरे, पछी पडे भूमिए अचेतरे। पड्यो जाणी आवे पंखी झटरे, लोह चांचवाळां कंक बटरे ॥११॥ तेतो तोडीतोडी तन खायरे, पापी पीडाय प्राण न जायरे। एम बहु भाते दुःख भोगवेरे, नोखा कष्टकुंड नवानवेरे ॥१२॥ नावे अंत अत्यंत दुःखनोरे, नहि लवलेश त्यां सुखनोरे। वळी आ लोके नर जे तीखारे, स्वभाव छे सर्पना सरिखारे ॥१३॥ जेने तेने दिये बहु दुःखरे, जेथी न होय कोईने सुखरे। पछी मरी जमपुर जायरे, पडे दंदशूक नरक मांयरे ॥१४॥ सुणो भाई ए नरकनी वातरे, मुख जंतुनां पांच वा सातरे। अति करडकणां कराळरे, जाणुं पापी प्राणीतणो काळरे ॥१५॥ खाउं खाउं खाउं एम करेरे, वण वपुए वडचकां भरेरे। तीखी दाढो दिसे दुःखदाईरे, एवा जंतु ए नरकनी मांईरे ॥१६॥ उग्र स्व-भाववाळाने एहरे, तर्त गळी जाय जंतु तेहरे। पामे पीडा अति तियां भारीरे, माटे करवां कर्म विचारीरे ॥१७॥ वळी आ लोकमां जे अभागीरे, दिये परने दुःख दया त्यागीरे। खाडा कोठला गुफा

अंधारीरे, बील भोम जेमां तम भारीरे ॥१८॥ घर दरमांहि जीव रुंधीरे, मुके आग्य धूम त्यां कुबुद्धिरे। पछी ते पापी परलोक पामीरे, पडे अवटरोधने हरामीरे ॥१९॥ झेर सहित अग्नि धूमाडेरे, रोकी एवे स्थळे रोळ पाडेरे। ईयां जीवे कर्यां पाप जेमरे, दिये दंड त्यां तेमनो तेमरे ॥२०॥ नथी अधिक ओछुं करतारे, रहेछे प्रभुना डरथी डरतारे। नथी डरतो ए नर अभागीरे, दुःख लियेछे मुखथी जो मागीरे ॥२१॥ वळी आ लोके अभागी नररे, बांधी बेठा छे आश्रम घररे। आवे आंगणे अतिथि राजरे, अभ्यागत अन्न जळ काजरे ॥२२॥ तेशुं क्रोध करी ततकाळरे, करे करडी दृष्टि कराळरे। अन्न जळ जराय न आपेरे, सामु क्रोध करीने संतापेरे ॥२३॥ पछी ज्यारे पामे पापी मृत्यरे, पडे नरके नाम पर्यावर्तरे। तियां वज्र जेवां चांचवाळांरे, गीध कंक बट जे रीसाळांरे ॥२४॥ झाली बळे मारी चांचो पांखोरे, काढी लियेछे पापीनी आंख्योरे। डोळा काढी लिये दिये माररे, तेणे चालेछे रुधिरधाररे ॥२५॥ तेणे भिजाय मुख शरीररे, एवे दुःखे रहे केम धीररे। एम दियेछे दंड अपाररे, सहे एवां पाप करनाररे ॥२६॥ सारुं सुंदर नरतन पामीरे, कर्यां पाप राखी नहि खामीरे। आव्या समूह तेना सामटारे, जेम आवे घन चडी घटारे ॥२७॥ वळी आ लोके करी अनर्थरे, बहु पापे करी मेळ्युं गर्थरे। पामे धन वाधे अभिमानरे, जाणे नहि कोय मुज समानरे ॥२८॥ धनमदे बोले वांकां वेणरे, थयो दुर्बळने दुःखदेणरे। धन खरचतां खरखरो घणोरे, राखे भय राजा चोरतणोरे ॥२९॥ मेळ्युं धन जक्षना समानरे, नाप्युं तेमांथी कोडी दानरे। अभ्यागत विप्रने कलोईरे, तेने अर्थे नाप्यो दाम कोईरे ॥३०॥ मेळ्युं धन केवळ करी पापरे, ते न खरच्युं न खाधुं आपरे। पछी धन तन तजी तेहरे, जाय जमपुरीमांहि एहरे ॥३१॥ तेने नाखे सूचिमुख नरकेरे, पामे दुःख पापी बहु बरकेरे। जमदूत दरजीनी पेठ्येरे, एनुं तन शीवी बहु गंठ्येरे ॥३२॥ चीरी चामडी सोए शीवेछेरे, मुवा सरिखो थई जीवेछेरे। सर्वे लोभनो लाभ देखाडीरे, एक शीवे बीजो नाखे फाडीरे ॥३३॥ एम बहुविधि आपेछे दुःखरे, तेह न कहेवाय भाई मुखरे। सुणी सर्वे पुराणे अशो-षरे, कह्या नरक एम अठ्ठाविशरे ॥३४॥ एह विना बीजा छे अपाररे,

सोएसो ने हजारे हजाररे। पापी जीवने पीडवा काजेरे, धर्मरायने राख्या महाराजेरे ॥३५॥ जेणे जेवी करीछे कमाणीरे, तेने भोगवावे तेवी जाणीरे। संयमिनीने दक्षिण द्वाररे, नरक अगणित छे अपाररे ॥३६॥ जेणे जेवां कर्यां होय पापरे, तेवे नरक पडे प्राणी आपरे। पडे सर्वे नरके अधर्मीरे, होय नर वा नारी विकर्मीरे ॥३७॥ नथी वात जुठी एह जाणोरे। सर्वे साची पुराणे प्रमाणोरे, तेने अर्थे करे-छे उपायरे, दान पुण्य व्रत कहेवायरे ॥३८॥ एह दुःखने टाळवा काजरे, करे उपाय रंक ने राजरे। पण पापीनो संग नडेछेरे, तेणे करी नरकमां पडेछेरे ॥३९॥ खोटी दिशना देखाडनाररे, छे आ जगमांई अपाररे। तेना संगने नथी तजतारे, शुद्ध थई नथी हरि भजतारे ॥४०॥ आप पापे करी नरक एहरे, भोगवेछे अनुक्रमे तेहरे। तेम धर्म अनुक्रमे जीवरे, जाय स्वर्गादि लोके सदैवरे ॥४१॥ केटलाक नरकेथी निसरेरे, केटलाक नरकमांय गरेरे। एम कैक स्व-र्गथी पडेछेरे, कैक स्वर्गादि लोके चडेछेरे ॥४२॥ एम करतां वधे पु-ण्य पापरे, तेणे फरे चोराशीमां आपरे। एम रची रह्योछे अखाडो-रे, प्रभु भज्या विना छे पवाडोरे ॥४३॥ भजो हरि तजी बीजी वा-तरे, तो टळे माथेथी जमघातरे। प्रभु भज्या विना एनो पाररे, न-थी आवतो जाणो निरधाररे ॥४४॥ साचा संतनो संग करीनेरे, भजो भावे करीने हरिनेरे। जो कोइ इच्छो ए टाळवा दुःखरे, रहो श्रीहरिने सनमुखरे ॥४५॥ जे ए दुःख कह्यां कथीकथीरे, तेतो हरि-जनपर नथीरे। माटे हरिजन सहु थाओरे, शीद जमपुरीमांहि जाओरे ॥४६॥ मो'रे मोटामोटा जो विचारीरे, थया भक्त प्रभुजीना भारीरे। राज साज सुख ने संपतिरे, तजी भज्या प्रभु प्राणपतिरे ॥४७॥ तेतो ए दुःख टाळवा काजरे, मेल्यो सर्व सुखनो समाजरे। सुख मुकीने दुःखने लेवुंरे, तेतो न गमे कोईने एवुंरे ॥४८॥ पण ज-मपुरीनां दुःख जाणीरे, खरी प्रतीत मनमां आणीरे। तैये मेली दी-धो ए मारगरे, पछी सुखमारगे भर्या पगरे ॥४९॥ माटे सहुने जोवुं तपाशीरे, नथी आगळ खेल ने हांशीरे। कहे निष्कुळानंद निरधा-ररे, करवो सहुने एनो विचाररे ॥५०॥ कडवुं ॥१५॥

पूर्वछायो—हवे सुणो सहु शुभमति, कहुं कथा सुंदर सार। प्रगट

प्रभु भज्या विना, पामे प्राणी दुःख अपार ॥१॥ सहे दुःख सोळे शाहेरनां, भोगवे नरक अगणित। पछी चाले चोराशिये, सुणो सहु कहुं तेनी रीत ॥२॥ चोराशी राशी दुःखनी, छे अति अतोल अमाप। जेमां जीव जुजवा, पामेछे परिताप ॥३॥ जेने माथे एह दुःख छे, ते नथी सुखी लगार। कोण डाह्या भोळा कहिये, कोण गुणवंत ने गमार ॥४॥ कोण रंक राजा कहिये, कोण श्रीमंत ने शाहुकार। जेने माथे जन्म मरण छे, तेतो सर्वे एकज हार ॥५॥ कोण जोगी जति कहिये, कोण त्यागी तपसी तेह। चोराशीनुं नव चुकियुं, तो अमथो क्लेश एह ॥६॥ हार्यो जित्यो कोण जाणिये, कोण सती ने शूरवीर। दाता दीन केने कहिये, जेने एह दुःख छे शिर ॥७॥ जेह कष्ट कहेवाय नहि, जिह्वाएथी जरुर। चवुं चारे खाण्यनां, भारे दुःख भरपुर ॥८॥ अंडज उद्भिज स्वेदज जरायुज, खरी ए चारे खाण। एकवीश लाख एक एकमां, तेह पिंड धरे परिमाण ॥९॥ कियांक सुखी कियांक दुःखी, तन सहे त्रिविध ताप। शरीरधारी सुखी नहि, सदा रहे शिर संताप ॥१०॥ चोपाई—शुभाशुभ कर्म अनुसार, पामे जीव बहु अवतार। लख चोराशी खाणो छे चार, धरे तेमां जुजवा अवतार ॥११॥ अंडज खाण्यना जे अवतार, तेनो कहेतां ते न आवे पार। सुख थोडुं ने दुःख अत्यंत, एवां धरवां तन अनंत ॥१२॥ जळजंतु अंडज कहेवाय, तेना दुःखनो थाह न थाय। मत्स्य कच्छ कचला कातरणी, बीजी बहु जाती न जाय वरणी ॥१३॥ कीडी मकोडी कोळां गरोळां, माखी मणिधर टिंडडां बोळां। भमर तमर आदि भणिये, ए पण अंडजमांय गणिये ॥१४॥ एह आदि जे जंतु अपार, मरे धरे त्यां ले अवतार। सुख नहि नहि दुःख सरुं, नित्ये कष्ट पामे तियां नरुं ॥१५॥ शीत उष्ण वळी तनत्रास, हर्ष शोक सहे भुख प्यास। आपथी सबळो दुःख आपे, पोते पण निर्बळने संतापे ॥१६॥ एम सुख दुःख सहेतां अपार, जाय जन्म लाख अगियार। त्यारे जळजंतु जन्म टळे, सत्य कहुंछे संत सघळे ॥१७॥ वळी कर्म अनुसारे एह, प्राणी पामेछे पंखीना देह। सहे त्रण काळनां ते दुःख, पळ एक पामे नहि सुख ॥१८॥ सहे अमोघ मेघनी धार, शीत उष्णनुं दुःख अपार। भुख प्यासमां पीडाय बहु, हर्ष शोकमां आतुर सहु ॥१९॥ एम दश

लाख धरे देह, त्यारे अंडजथी मुकाय एह। अगियार दश एह कह्या, वळी एकविश लाख थया ॥२०॥ एक अंडज खाण्यनां जाणो, सत्य वात सहु परमाणो। उद्भिजमां धरे अवतार, कहुं सांभळो ते निरधार ॥२१॥ खरां खाण्य चारेनां जे दुःख, पामे प्रभुथी छे जे विमुख। प्राणी आप पापप्रतापे, पामे स्थावरनां देह आपे ॥२२॥ झाड पा'ड-मां धरे शरीर, कैक कल्पलगी रहे स्थिर। बळे सळे कुठारे कपाय, सिंच्या विना समूळां सुकाय ॥२३॥ शीत उष्ण सुख दुःख सहे, आवे जाय नहि स्थिर रहे। वन वेली गुच्छ गिरि तृण, थाय अग्निथी अचिर मरण ॥२४॥ एम एकवीश लाख वार, पामे उद्भिजमां अव-तार। एम लेतां जन्म पूरा थाय, त्यारे स्थावर देहथी मुकाय ॥२५॥ पछी स्वेदज खाण्ये शरीर, धरे अभागी जीव अचिर। कर्यां कर्म थई तेने वश, धरे तन कृमि कीट अवश ॥२६॥ चांचड मांकड जु जुवा सवा, गिंगोडी ईतडिने कंथवा। मो'लो मच्छर धनांमाटलियां, एळ्यो शाळ्यो पुरादि मांमलियां ॥२७॥ एह देहमांहि नहि सुख, पामे पीडा प्रभुना विमुख,। मुवापछी शुं नरके जाय, एतो जीवतां छे नरकमांय ॥२८॥ एम सहेतां सुख दुःख शिश, वीते जन्म लाख एकवीश। त्यांसुधी रहे दुःखि अपार, पछी स्वेदजथी काढे बा'र ॥२९॥ वळी जरायुज खाण्यमां जेह, जीव धरेछे जुजुवां देह। निजकर्म बंधे बंधाणो, धरे पशुना जन्मने जाणो ॥३०॥ सुख नहि ने संकट घणो, कह्यो न जाय मुखथी तेतणो। पडे परवश ने परहाथ, बळे गळे बांधी घाले नाथ ॥३१॥ जोडे छोडे वाळे तेम वळे, मगावे लगावे पाय सघळे। आपे खावा पीवाने तो खाय, नहितो बांध्यो बांध्यो ते सु-काय ॥३२॥ परभयथी भागतो फरे, पाणी न पिये चारो नव चरे। कैक खीले रह्यांछे बंधाई, अहोनिश कीचविच मांई ॥३३॥ एम नानां मोटां पशु प्राणी, सहे दुःख सुख लियो जाणी। सतर लाख वार तन धारे, छूटे पशुनां जन्मथी त्यारे ॥३४॥ एह दुःख जरायुजनां कह्यां, कहुं बीजां जे कहेवानां रह्यां। चारे खाण्यनां दुःख कह्युं चवी, जेजे जीव आव्योछे भोगवी ॥३५॥ पछी कर्मअनुसारे एह, पामे चौद लाख मनुष्यना देह। तेमां पण अष्ट प्रकार, सुणो सहु कहुं निरधार ॥३६॥ कपि नोळ खिसकोलां कहिये, रींछ ने जळमाणसां

लहिये । एकलटंगां चुडमुखां गणुं, अष्टमुं तन ते मनुष्यतणुं ॥३७॥ तेमां पण छे बहु प्रकार, सर्वे सरखा नहि अवतार । भाट भील कसाइ कलार, पाराधि फांशिया मच्छीमार ॥३८॥ महा म्लेच्छ नीचना जे देह, अति पापमय तन तेह । एह मांयलुं आवे एक तन, तेणे न थाय मोक्षनुं जतन ॥३९॥ कपि आदि कह्यां तन सात, तेमांतो नहि मोक्षनी वात । अष्टमुं देह मनुष्यनुं का'वे, तेह पण जो पापीनुं आवे ॥४०॥ न सरे अर्थ न थाय कल्याण, पाछी चोराशी ने चार खाण । अथवा आवे जो उत्तम तन, मळे कुसंग तो मूळगादन ॥४१॥ देश काळ क्रिया ध्यान जेह, शास्त्र दीक्षा मंत्र संग तेह । एह अवळां होय जो अष्ट, आपे आ लोके परलोके कष्ट ॥४२॥ होय सवळां तो सरे काम, प्राणी पामे श्रीहरिनुं धाम । एह सवळां ते सतसंग, एह अवळां ते कहिये कुसंग ॥४३॥ सतसंगे करी सरे काज, कुसंगे करी नरक समाज । जेजे दुःख थयां थाशे अंगे, हमणां दुःखी तेपण कुसंगे ॥४४॥ जेजे दुःख कह्यां सर्वे कथी, तेतो सौ पामेछे कुसंगथी । कुसंग छे कारण दुःखनुं, सतसंग छे कारण सुखनुं ॥४५॥ कुसंगनो संग सहु त्यागी, सर्वे हरिने भजो सुभागी । कुसंगतो करशो मां कोई, जमपुरीनां दुःखने जोई ॥४६॥ कुसंगना डरथी तो डरवुं, तो मटे जनमवुं ने मरवुं । जन्म मरणनां दुःख छे जेह, तेतो कही सुणाव्यां में तेह ॥४७॥ तेह सांभळ्युं सौए संकट, वेठ्युं जाय नहि छे विकट । ते समामां वीतेछे प्राणीने, तेतो मनमां रहेछे जाणीने ॥४८॥ कहेवा जेवो नथी एह समो, गमे तेवां दुःख आवी दमो । तेतो जाणेछे पोतानो जीव, कां जाणेछे परम हेतु पीव ॥४९॥ एह समो छे अति आकरो, खम्यो न जाय छे खराखरो । एह दुःख टाळवा उपाय, करवो समझी सहुने सदाय ॥५०॥ तजी कुसंग सत्संग करिये, तो फरी भवफेरा न फरिये । कहिये वारेवारे शुं केटलुं, करवुं सहुने पोतानुं भलुं ॥५१॥ सहु जने आ कथा सांभळी, करवो सत्संग सर्वेने मळी । कहे निष्कुलानंद निरधार, कह्युं सर्वे वातनुं आ सार ॥५२॥ कडवुं ॥१६॥

पूर्वछायो—विविध भाते वर्णवी, कह्यां कष्ट जीवनां जेह । तेह सांभळतां श्रवणे, सहुनां ते कंपे देह ॥१॥ अल्प आयुष्यमां एय-

डी, पीडा पामेछे प्राणी अपार । एह दुःखनी आगळे, सुख स्वप्नना जेवो संसार ॥२॥ मनुष्य देहने मुकतां, दुःख तरत छे ए तैयार । तेनो उपाय अभागिया, कां रे करो नहि नर नार ॥३॥ माथे नगारां मोतनां, वाजेछे बहुविध। पळेपळे रीत पलटे, पेखी जुवोने प्रसिद्ध ॥४॥ बाळ जुवापण बे गयां, वृद्धपण वणसतुं जाय । आज कालयमां उठी चालवुं, सहु विचारो मनमांय ॥५॥ यांथी अचानक चालतां, सई वस्तु आवशे साथ । वणसमझ्ये विपत्तिनी, शीद भरी रह्याछो बाथ ॥६॥ साचो समागम शोधीने, टाळो माथेथी ए त्रास । नरसे संगे नहि मटे, मरण ने गर्भवास ॥७॥ में कह्युं आ जीवने, कुसंग छे दुःखरूप । कुसंग कहिये जेहने, कहुं तेहनुं हवे स्वरूप ॥८॥ चोपाई—मोटो कुसंग ते निजदेह, जेमां जीवे बांध्योछे सनेह । एह अर्थे करतां अनर्थ, जीव खुवेछे जनम व्यर्थ ॥९॥ कुड कपट दगा ने घात, थाय देहसारु सर्वे वात । छळ चोरी हिंसा करी हणे, आप स्वारथे पाप न गणे ॥१०॥ एवुं पाप नथी जगमांय, जे कोइ शरीरसारु न थाय। ज्यारे पिंडसुख सामुं पेखे, त्यारे दोषमात्रने न देखे ॥११॥ परत्रिय परधन लेवुं, तनसुख सारु करे एवुं। देहसाथे सनेह छे जेने, नहि धर्म नियम लाज तेने ॥१२॥ देहअभिमानी नर नारी, थाय एथी अनरथ भारी। जेने देहमांहि सुख मान्यां, करे पाप कै प्रगट छानां ॥१३॥ पोताना पिंडना सुखसारु, करे पाप हजारे हजारु । जेणे करी जमपुर जवाय, तेनो न करे विचार कांय ॥१४॥ न खाधा सरिखुं तेह खाय, न पीधा सरिखुं पीये पाय।तेतो देहना सुखने अर्थ, थाय अति घणा ते अनर्थ ॥१५॥ जे अनर्थे जमपुरी जवाय, माटे मोटो कुसंग ए कहेवाय । तेहसारु तजवो सनेह, जाणी कुसंगरूप आ देह ॥१६॥ देह मान्ये माने माई बाप, देह मान्ये माने पर आप । देह मान्ये माने भगिनी भ्रात, देह मान्ये माने नात जात ॥१७॥ देह मान्ये माने सुह्रद मेरी, देह मान्ये माने वा'लां वेरी । देह मान्ये माने मारु तारु, देह मान्ये ममत हजारु ॥१८॥ देहसारु शुभाशुभ थाय, तेनो दोष देखे नहि कांय । अंधधंध थइ करे पाप, तेतो देहसारु सहु आप ॥१९॥ सर्वे नरके जावानो सामान, करे जेने देह अभिमान । माटे

मोटो कुसंग आ देह, तेशुं तजवो जोये सनेह ॥२०॥ तेह विना कुसंग छे अन्य, कहुं तेपण सांभळो जन । कुसंग ते कव्यादनी पेर, सदा वावरे प्रभुशुं वेर ॥२१॥ हरि ने हरिना अवतार, पापी तेने घसारो देनार । श्रीकृष्ण जे गोलोकपति, जनसुख दायक मूरति ॥२२॥ धरे जुगोजुगमां अवतार, कैक जीवनो करवा उद्धार । वाराहादिक वपुने धारी, रहे भूभार हरवा मुरारी ॥२३॥ दई दरश परशनुं दान, हरे कैक जीवनुं अज्ञान । तेने तजीने अभागी जन, करे अन्यदेवनुं भजन ॥२४॥ काळी भैरव भूत ने वीर, पापी माने पावलिया पीर । तेने बळिदान देवा बहुपेर, मारी जीवने करे झमेर ॥२५॥ एवा पापिनी प्रतीति आवे, तोयपण जमपुरीमां जावे । जेणे मनुष्यदेह आवी आपी, तेनो पाड माने नहि पापी ॥२६॥ कोईक कर्म करी प्रधान, माने मोक्षे जावानुं हेवान । कर्मे करी सरवे थायछे, एम कर्मना गुण गायछे ॥२७॥ परमेश्वरनो बेठा पाडी काळ, नास्तिक एवा नर छे चंडाळ । एनो संग ते कुसंग कहेवाय, तेने संगे जमपुर जवाय ॥२८॥ कोइक अद्वैतनी ओथ लई, करे कुकर्म बेशर्म थई । मेली शरण श्रीकृष्णतणुं, करे मन जेम माने आपणुं ॥२९॥ एक ब्रह्म कही भ्रमावे लोक, कहे कर्म धर्म सर्वे फोक । करे पाप पुण्यथकी पाडे, तेमां निर्दोषपणुं देखाडे ॥३०॥ एवा नर जे होय अभागी, जाणी कुसंग मुकवा त्यागी । एनो संग न देवो लागवा, ए छे जमपुरीना आगवा ॥३१॥ कळिमांय छे कुसंग घणुं, सुणो जन आचरण तेहतणुं । सत्य शास्त्र मर्यादने मेली, मनमते वरतेछे फेली ॥३२॥ पापी तजी निज कुळधर्म, विषयसारु करेछे विकर्म । वळी पेट भरवा पाखंडी, करे अधर्म धर्मने छंडी ॥३३॥ थई अभागी नर चंडाळ, करे करावे जातिविटाळ । कोईक निज माता सुता संग, करे भगिनी साथे व्रतभंग ॥३४॥ एवा पंथ कळिमां छे बहु, तेमां मानी बेठा मोक्ष सहु । नेतो सत्यशास्त्र जुठां थाशे, त्यारे एमां कल्याण के'वाशे ॥३५॥ माटे एवो संग ते कुसंग, तेनो न देवो लागवा रंग । होय पूर्व जनमनां पाप, मळे एवो संग ते प्रताप ॥३६॥ मळे वाघ नाग विष खारु, पण कुसंगथकी सौ सारु । एथी एक जनम जाय जाण्य, कुसंगथी कोटिकोटि हाण्य ॥३७॥ माटे कुसंग

केने न करवो, पापरूप जाणी परहरवो। एवा कुसंगने संगे रह्या, तेतो लखचोराशीमां गया ॥३८॥ विधविध सह्या जमदंड, वळी धरशे चौ खाणयमां पंड। वर्षा शीत से'शे तने ताप, तेतो कुसंगने प्रताप ॥३९॥ फरशे भरशे चारे ए खाणय, धरशे स्थावर जंगम तन जाणय। महाकुसंगनी खोट्य मोटी, जेणे जन्म लेवा कोटिकोटी ॥४०॥ तेहसारु ते जोवुं तपासी, नथी आगळ खेल ने हांसी। त्यां तो सरे साचाथी जो काज, नहि रहे कपटीनी लाज ॥४१॥ देह-पाळक इंद्रिना दास, तेनो राखवो नहि विश्वास। एने संगे खोट्य नव खाये, साचा संत होय तियां जाये ॥४२॥ पशुपेठे न रहेवुं बं-धाई, सत्य असत्य ओळखवुं भाई। एह कही कुसंगनी रीत, तेशुं केदि न करवी प्रीत ॥४३॥ मात तात भगिनी जे भाई, सुत दारा कुळ सगां साई। हरि भजतां पाडे जे भंग, तेतो कहिये सर्वे कुसंग ॥४४॥ देव गुरु अध्यारु प्रवेण, अन्नदाता मित्र सुखदेण। एह हरि भजतां जो वारे, समझी शत्रु तजी देवा त्यारे ॥४५॥ मतियां पंथि-यां परपंची, बेठा अभक्त भागशी रची। पीरा कबीरा प्रभुना द्रोही, एह आदे एवा बीजा कोही ॥४६॥ तेनो राखवो नहि विश्वास, जे-थी टळी जाये हरिदास। पृथ्वीपति प्रधान पटेल, तेपण होय कु-संगे भरेल ॥४७॥ दई डारो ने दबावी राखे, हरि भजतां विघन नाखे। तेनो देश गाम तजी देवुं, जाणी आसुर मनमां एवुं ॥४८॥ जेम तेम करवो निभाव, पण एनो करवो अभाव। एवो कुसंग क्यांलगी कहुं, के'तां के'तां ते पार न लहुं ॥४९॥ एवां कह्यां कु-संग ठेकाणां, रह्यां घणां ने थोडां लखाणां। जमपुरे लै जावा ज-मान, एह सहु रहेछे सावधान ॥५०॥ माटे सचेत रहेवुं सदाय, नहि-तो पो'चाडे जमपुरी मांय। हरिभक्तिमां पडावे भंग, कहे निष्कु-ळानंद ए कुसंग ॥५१॥ कडवुं ॥१७॥

पूर्वछायो—सद्‌मति सहु सांभळो, में कह्युं कुसंगनुं रूप। असत्य नथी एमां अणुं, छे तेमज ते तद्‌रूप ॥१॥ विष व्याळ वेरीथकी, कहो सुख पामे कुण। अनेक जुग वीत्या वीतशे, तोय तेमां तेना ते गुण ॥२॥ तेम कृतघनी नरथी, प्राणी पामे दुःख अपार। तेनुं आश्चर्य नहि कशुं, निश्चय जाणो निरधार ॥३॥ वळी कहुं में सत-

संगथी, मटी जायछे महादुःख । कहुं रूप हवे तेहनुं, जेथी जीवने थायछे सुख ॥४॥ चोपाई—सुणो सर्वे हवे नर नार, कहुं सत्संगनुं रूप सार । अति महिमा जेनो छे अपार, कहेतां कोई पामे नहि पार ॥५॥ शेष महेश ने सरस्वती, गुण गाय जेना गणपती । वळी श्रीहरि श्रीमुखे करी, गाय संतना जश श्रीहरि ॥६॥ शोधी जोतां संतनी समान, नथी त्रिलोके वस्तु निदान । कल्पतरु कामधेनु जेह, शुद्ध पारसचिंतामणि तेह ॥७॥ नव निधि सिद्धि सर्वे मळी, एह आदि समृद्धि सघळी । शोधी जोतां ए सर्वेनुं सार, सुख अल्प ने दुःख अपार ॥८॥ तेतो संतसम तोल नावे, जेना जश निगम नित्य गावे । एवा संत सहुना सुखकारी, जेना हृदामां रह्या मुरारि ॥९॥ शुभ गुणना सदन संत, तेनो महिमा मोटो छे अत्यंत । परमारथी पुण्य पवित्र, नहि शत्रुता सहुना मित्र ॥१०॥ कहिये दिलना दयाळु एने, क्षमा करवानो स्वभाव जेने । सर्वे जीवना छे हितकारी, शीत उष्ण सहे दुःख भारी ॥११॥ केना गुणमां अवगुण न गोते, शांत स्वभाववाळा छे पोते । नथी शत्रु जेने जगमांय, वळी वर्तेछे वण ईरषाय ॥१२॥ नथी केने उपर जेने वेर, माने रहित मने अति मे'र । मत्सर नहि सहुनुं सहेवुं, घटे बीजाने तेम मान देवुं ॥१३॥ सत्यरूप सौने लागे प्यारी, एवी वाणी बोलेछे विचारी । काम क्रोध लोभ मोह जीति, नथी कोय मदपर प्रीति ॥१४॥ वळी देहमांहि अहंबुद्धि, पदारथ जे देहना संबंधी । तेमांथी अहंममतनो त्याग, स्वधर्ममां दृढ अनुराग ॥१५॥ दंभे रहित दयाना भंडार, सदा पवित्र भितर ने बा'र । वळी देह इंद्रियो दमनार, सरल स्वभाव अति उदार ॥१६॥ जीतीछे इंद्रियो सर्वे जाणो, वळी प्रमाद रहित प्रमाणो । सुखः दुःख मान अपमान, हर्ष शोक लाभ वळी ज्यान ॥१७॥ तेणे करी पराभव पामी, धीरजतामां न आवे खामी । कर्म इंद्रियोनुं चपळपणुं, टाळ्युंछे ज्ञानइंद्रियोतणुं ॥१८॥ निजधर्म अनुसारे आवे, तेणे करीने देह निभावे । ते विना अधिक पदारथ, न संग्रहे जाणी अनरथ ॥१९॥ वळी बीजाने बोध करवा, अति चतुर अज्ञान हरवा । माने पोताने आतमारूप, तेमां निष्ठा अतिशे अनूप ॥२०॥ यथायोग्य जीवनी उपर, करे उपकार बहुपेर ।

कोय प्रकारनो भय नथी, नथी डरता कोईना डरथी ॥२१॥ अपेक्षा पदारथ कोयनी, नथी इच्छा सुखद सोयनी। द्यूतादिक व्यसने रहित, सदा वर्तेछे श्रद्धासहित ॥२२॥ अति उदार स्वभावे युक्त, तप करवा निष्ठा एवा मुक्त। न करे कोई प्रकारनुं पाप, त्यागे वात ग्राम्यकथा आप ॥२३॥ पंच विषयनी आसक्ति टळी, आस्तिक मतिवाळा छे वळी। सत्यासत्यना विवेक युक्ते, मद्य मांसादि केदि न भुंक्ते ॥२४॥ सतशास्त्र सुंणवा व्यसन, दृढ व्रत धार्यां जेणे मन। चाडी चोरी केदिये न करे, हेरुपणुं परुं परहरे ॥२५॥ छानी वात कोईनी जो होय, बीजा आगळ न कहे सोय। जीती निंद्रा ने जीत्यो आहार, एवा संत सदाय उदार ॥२६॥ जेवुं मळे पदारथ ज्यारे, सदा संतोष रहेछे त्यारे। निजधर्मविषे बुद्धि ठेरी, हिंसारहित वृत्ति जेहकेरी ॥२७॥ पदारथनी तृष्णा ने टाळी, थाय पोताने सुख दुःख वळी। तेम पारकुं सुख दुःख जाणे, पोताने थाय ते परमाणे ॥२८॥ सतशास्त्र पाडे जेनी नाज, ते न थाय आवे अति लाज। न करे पोते पोतानां वखाण, न करे बीजानी निंदा सुजाण ॥२९॥ सत्यशास्त्रे कह्या निष्काम, ब्रह्मचर्यव्रतधारी नाम। अष्ट प्रकारे पाळेछे एह, जथारथ जाणी लियो तेह ॥३०॥ यम नियम जुक्त छे ए जन, जेणे जीत्यांछे सर्वे आसन। प्राणवायुने जीत्योछे जेणे, प्रीत श्रीहरि मांय छे तेणे ॥३१॥ श्रीहरिनां जे चरणकमळ, तेनो दृढ आश्रय अचळ। श्रीकृष्णनी भक्तिपरायण, सदा रहेछे दिवसरयण ॥३२॥ करे कृष्ण अर्थे क्रिया सर्वे, तजी मान मोटाई ने गर्वे। श्रीकृष्णअवतारचरित्र, हरखे सुणे श्रवणे पवित्र ॥३३॥ अवतारचरित्रनुं गान, करे कीर्तनने ते निदान। कृष्णमूर्तिनुं करेछे ध्यान, ते परायण छे जेनुं तान ॥३४॥ हरिभक्ति विना कोई काळ, नथी खोता एवा छे दयाळ। नित्य नारायणने भजेछे, अन्य वासना सर्वे तजेछे ॥३५॥ एवां लक्षणे युक्त जे संत, सतपुरुष के'वाय महंत। एहआदि शुभ गुण जेह, होय साचा संतमांहि तेह ॥३६॥ एवा सद्गुणे जे संपन्न, तेने कहिये साचा संतजन। एवा साचा संत होय तियां, होय प्रगट श्रीहरि जियां ॥३७॥ हरि होय तियां हरिजन, सतसंगनी रीत पावन। कांतो मळे हरि धरी तन, कांतो मळे तेना मळ्या

जन ॥३८॥ सतसंग ए उभय कहिये, तेह विना कल्याण न लहिये । कही रीत ए सतसंगतणी, जथारथ जाती नथी भणी ॥३९॥ संत सदा निर्भय निश्चिंत, जेने प्रगट प्रभुशुं प्रीत । साक्षात हरिना सुखमांय, रह्या अचळ पर्वतप्राय ॥४०॥ हरिअमलमां हरे फरे, कोटि जीवनां कल्याण करे । कृष्णचरणमां मान्युं चित्त, बीजे रही नहि जेनी प्रीत ॥४१॥ श्यामसुखमां रह्या समाई, तेणे मगन घणुं मनमांई । अनुभवे अमलमां बोले, जाणे पिंड ब्रह्मांड तृणतोले ॥४२॥ सुख संसारी जेजे के'वाय, तेने स्वप्ने पण न चहाय । नर निर्जरनां सुख जे छे, ईश अजनां सुखने न इच्छे ॥४३॥ एक राधिकापति श्रीकृष्ण, तेने पामीने रह्याछे प्रष्ण । एवा संत सुखीया छे सरे, मळे जेने तेनां काज करे ॥४४॥ एह सतसंग सुणो भाई, ते होय जुगोजुगनी मांई । एह मळे टळे जमत्रास, पाछो आवे नहि गर्भवास ॥४५॥ मळे एवो समागम ज्यारे, जीव निर्भय थायछे त्यारे । सुखी थावा संतसमागम, निश्चे कहेछे एम निगम ॥४६॥ एवा होय साचा जियां संत, तियां होय पोते भगवंत । तेह विना न होय एवी रीत, सर्वे लोकथकी जे पुनीत ॥४७॥ एम समझी समागम करिये, तो जन्म मरणथी तरिये । मटे माथेथी जमनो मार, आवे सर्वे दुःखनो ते पार ॥४८॥ एह विना नथी जो उपाय, जेणे जन्ममरण दुःख जाय । सारमांहि वात ए छे सार, तेतो कही देखाडी कईवार ॥४९॥ कहे निष्कुलानंद एम सत्य, कही सतसंगनी विगत्य । सुखी थावा जीवने ए ठाम, तेह विना नथी विश्राम ॥५०॥ कडवुं ॥१८॥

पूर्वछायो—कुसंग ने सतसंगनुं, कह्युं रुडी रीते करी रूप । सर्वे जन हवे सांभळो, कहुं एक वात अनूप ॥१॥ जे सुणी आ जीवने, उघडे अंतरनी आंख्य । सतसंग समझी करे, तजे कुसंग करवा धांख ॥२॥ जेम सर्वे संततणी, एकरे'णी ने एक रीत । तेम हरिनी होय नहि, कहुं तेह सुणो दई चित्त ॥३॥ जीवना कल्याण कारणे, धरे जुजवी जातनां तन । जियां जेवुं काम पडे, तियां तेवा थाय भगवन ॥४॥ चोपाई—हवे सांभळो सहु सुजाणरे, कहुं वात शास्त्र प्रमाणरे । जेथी प्रभुपणुं प्रिछायरे, प्रभु प्रगटमां संशय न थायरे ॥५॥ दश चोविश आदि अनंतरे, धरे तन उद्धारवा संतरे । मत्स्य कच्छ ने वाराह ना-

मरे, नृसिंह वामन परशुरामरे ॥६॥ राम कृष्ण बुद्ध ने कलकिरे, एह आदि जे तन अलोकिरे। मत्स्य कच्छ वारिमां विचर्यारे, वाराह नृसिंह वनमां फर्यारे ॥७॥ वामन परशुराम कहुं वर्णीरे, राम कृष्णनी अलौकिक कर्णीरे। बुद्ध शुद्ध बोधना दातारे, कल्की भूमिहरण भाररे ॥८॥ क्रिया एकएकनी न मळेरे, एम लख्युं पुराण सघळेरे। पण करवुं जीवोनुं कल्याणरे, धर्म थापी पापी लेवा प्राणरे ॥९॥ जुगोजुग प्रगटे पापीरे, करे अधर्म धर्म उथापीरे। द्विज राज वळी वेष धारीरे, जेने कह्ये वर्ते वर्ण चारीरे ॥१०॥ एमां आवी रहेछे अधर्मरे, तेह करावे सौने कुकर्मरे। संत भक्त तपसी ने त्यागीरे, पीडे रंक ऋषिने अभागीरे ॥११॥ सतशास्त्र श्रवणे न सुणेरे, खोटां शास्त्र वांचे वेशी खुणेरे। जेमां मद्य मांस व्यभिचाररे, जातिविटाळ ने अनाचाररे ॥१२॥ एवां शास्त्र सहुने सुणावेरे, पापीने तेनी प्रतीत आवेरे। पछी मनने गमे ते वरतेरे, थिये नहि अशुभ आचरतेरे ॥१३॥ बांधी महाप्रभुए मरजादरे, तेने भाखे कुकर्मि कव्यादरे। तेने देखी न शके दयाळरे, आवे एने अर्थे ततकाळरे ॥१४॥ धर्मरक्षा करवाने काजरे, जुगोजुग प्रगटे महाराजरे। तेमां हरिजननां दुःख हरेरे, जेवुं घटे तेवुं तन धरेरे ॥१५॥ तातपर्य ए सर्वेनुं एकरे, कहुं विचारी करी विवेकरे। जेम साधु साधुताये अतिरे, तेम कृष्ण कल्याणमूरतिरे ॥१६॥ पण एथी न होय अकाजरे, छे ए कल्याणमूर्ति महाराजरे। जोने कामभावे भजी गोपीरे, कुळ वेद मर्यादाने लोपीरे ॥१७॥ भये भजिया कंस भूपाळरे, क्रोधभावे भज्या शिशुपाळरे। स्नेहे वसुदेव ने देवकीरे, दुष्टभावे करी भजी बकीरे ॥१८॥ सखाभावे पांडव प्रमाणरे, दासभावे उद्धव सुजाणरे। एहआदि सुखी थया बहुरे, प्रगट प्रभुने स्परशी सहुरे ॥१९॥ मानो न फरे एह एधांणरे, प्रभु मळये कोटि कल्याणरे। वळी अजित एवुं आ मनरे, तेने जितवे ए भगवनरे ॥२०॥ एह एधांणे लेवा ओळखीरे, पण क्रिया तो न होय सरखीरे। एह मर्म में कह्यो अनूपरे, सत्य एम छे एनुं स्वरूपरे ॥२१॥ कृपासिंधु जे कृष्ण मुरारीरे, तेतो अवतारना अवतारीरे। जेजे अवतार कथा में कथीरे, तेतो सर्वे श्रीकृष्ण मांयथीरे ॥२२॥ सर्वेनुं छे श्रीकृष्ण कारणरे, भवभयहारी भक्ततारणरे। आप इच्छाए

प्रगटे महाराजरे, निजजननी रक्षाने काजरे ॥२३॥ ज्यारे करवुं होय जेवुं कामरे, तन तेवुं धरे घनश्यामरे । पण सहुनुं कारण कृष्णरे, तेनुं दुर्लभ सर्वने दृष्णरे ॥२४॥ तेतो स्वयंप्रभु श्रीहरिदेवरे, तेनो जाण्योछे विरले भेवरे । जे कोई मन वाणीने अगमरे, तेतो थयाछे सहुने सुगमरे ॥२५॥ करवा कोटि जीवनां कल्याणरे, आज आपे प्रगट प्रमाणरे । देवा दर्श स्पर्श अभयदानरे, ढळ्या अढळक भगवानरे ॥२६॥ तेने आवी मळे जन जेहरे, जमदंडथी मूकाय तेहरे । टळे सर्वे संकट त्यारेरे, मळे संत के श्रीहरि ज्यारेरे ॥२७॥ सुखकारी दुःखहारी दोयरे, साचा संत के श्रीकृष्ण सोयरे। जेने कहुंछुं श्रीकृष्ण अमेरे, तेज श्रीहरि समजो तमेरे ॥२८॥ एह सर्व सुखनुं छे धामरे, सुखदायी श्रीघनश्यामरे। जन इच्छे सुखी थावा जेहरे, अचळ एक ठेकाणुं छे एहरे ॥२९॥ तेह विना नथी सुख थावारे, जन्म मरण महादुःख जावारे । कांतो ते प्रभु कां तेना जनरे, सुखी थावा ठाम मानो मनरे ॥३०॥ नथी एह विना बीजो उपायरे, सत्य मानी लेज्यो मनमांयरे । जेह समे जेनुं होय राजरे, तेह समे सरे तेथी काजरे ॥३१॥ माटे आ समे एह भगवनरे, निश्चे मानी लेज्यो सहु जनरे । ते मळ्या छे जेने महाराजरे, तेनां सर्यां छे सर्वे काजरे ॥३२॥ नथी रह्युं तेने कांय करवुंरे, जन्म मरण भवफेरा फरवुंरे । छेल्लो जन्म छे आ जाणी लेज्योरे, एम जाणी आनंदमां रे'ज्योरे ॥३३॥ ज्यारे आवशे आ तन अंतरे, तेनुं सहु जाणोछो वरतंतरे । निश्चय आवेछे तेडवा नाथरे, निजसंत सखा लई साथरे ॥३४॥ अश्व रथ वहेल्य विमानरे, गज गरुड गाडियो निदानरे । आवे एक बे त्रण दिन आगेरे, देई दर्शनने दुःख भागेरे ॥३५॥ तेने आवी कहे एम नाथरे, तुंने तेडी जाशुं अम साथरे । थाज्ये सावदो कही सहुनेरे, कहेज्ये आव्याछे तेडवा मुनेरे ॥३६॥ करज्ये वायदो विश्वास लावीरे, तेडी जाशुं ते समे अमे आवीरे। नहि पडे तेमां फेर कांइरे, निर्भय रे'ज्ये तुं मनमांइरे ॥३७॥ एम आगेथी कहे अविनाशरे, तेणे मन मगन रहे दासरे। तेह समे तेडवाने आवेरे, संगे साज अलौकिक लावेरे ॥३८॥ सर्वे सुखमय ते समाजरे, एम आवे तेडवा महाराजरे । वळी ते विना बीजी छे रीतरे, सहु सांभळी लेज्यो दई चित्तरे ॥३९॥

ज्यारे त्यागवुं होय तननेरे, त्यारे मो'रे जणाय जननेरे। पछी बीजा जनने एम कहेरे, मारो देह हवे नहि रहेरे ॥४०॥ आजथकी पांच दश दनरे, विश त्रिशमां त्यागीश तनरे। जेने आववुं होय मारे संगेरे, तेने तेडी जाउं हुं उमंगेरे ॥४१॥ करवुं होय जो साबीत केनेरे, हरिधाममा पो'चाडुं तेनेरे। जे धाममां सदाय छे सुखरे, नथी कोई वातनुं जियां दुःखरे ॥४२॥ ते धाम गोलोक के'वायरे, जेने मोटा-मोटा मने चा'यरे। तेह मध्ये करी रहो वासरे, जियां काळ मायानो नहि त्रासरे ॥४३॥ एवी हिंमत सोत हरिजनरे, एम कहीने त्यागे छे तनरे। एवी रीत सतसंग मांयरे, तेह विना बीजे नथी क्यांयरे ॥४४॥ एह मोटा प्रतापने मानोरे, नथी ए प्रताप कांई छानोरे। सर्वे धामतणा जेह धामीरे, ते आव्याछे सहजानंदस्वामीरे ॥४५॥ आवी शाको बेसार्यो नवलरे, अति अनुपम जे अवलरे। सर्वे जीवतणा सुख काजेरे, रुडी रीत चलवी महाराजेरे ॥४६॥ सुणी हरिजन रे'-ज्यो मगनरे, मने मानी लेज्यो धन्यधन्यरे। कह्यां जमपुरीनां जे दुःखरे, तेना भोगवनारा विमुखरे ॥४७॥ जेणे प्रगट प्रभुने त्यागीरे, बीजी वाते वळग्या अभागीरे। तेतो जमपुरीमांइ जाशेरे, तियां मनगमतो मार खाशेरे ॥४८॥ कही विस्तारी सरवे वातरे, सुख दुःख कह्यां साक्षातरे। नथी के'वा केव्ये कांई राख्युंरे, भली रीते ए सरवे भाख्युंरे ॥४९॥ जेवुं कह्युं तुं महाराजे मुनेरे, तेवुं कही समझाव्युं सहुनेरे। एह मोटो थयो उपकाररे, सुणी तरशे सहु नर नाररे ॥५०॥ पापी बी'शे करतां ते पापरे, सुणी आ ग्रंथ श्रवणे आपरे। माटे रुडुं थयुं जाणो जनरे, सुणी सहु थाशे पावनरे ॥५१॥ कह्युं सर्वे सूचवीसहुनेरे,जेवुं हरिए उपजाव्युं मुनेरे। आ जे जमदंड ग्रंथ गाशेरे, सुणी जमदंडथी मुकाशेरे॥५२॥ देशे सांभळी विप्रने दानरे, अन्न धन वस्त्रादि सन्मानरे। तेतो सुखी थाशे नरनाररे, वळी सहजे तरशे संसाररे ॥५३॥ कही सुख दुःखनी में विधिरे, जेवी महाराजे आज्ञा कीधीरे। कह्युं में तो मति प्रमाणेरे, जथार्थ तो महाप्रभु जाणेरे ॥५४॥ ओछुं अधिकुं कह्युं होय कांइरे, तेतो नाव्युं होय जाणया मांईरे। कहे निष्कुलानंद विचारीरे, सहु जन लेज्यो हैये धारीरे ॥५५॥ कडवुं ॥१९॥

पूर्वछायो—जुजवी रीते जीवने, कह्यां जमपुरीनां दुःख। हरिजन

मगन रहेज्यो, एतो भोगवशे विमुख ॥१॥ प्रभु विमुख प्राणियो, जो करे कोटि उपाय । दुःख माथेथी मटे नहि, जरूर जमपुर जाय ॥२॥ भूली दिश भगवाननी, अने लीधी बीजी वाट्य । तेमां जेटलुं चांपे चालशे, तेटली खोट्य नहि खाट्य ॥३॥ समर्थना शरण विना, कुशळ क्यांथकी होय । आपबळे नव उगरे, जेम सिंधु तरवो सोय ॥४॥ जे जन्म मरण जीवने, दुःखनो भर्यो दरियाव । लें'री पेठे लय उत्पत्ति, उपजे सहज स्वभाव ॥५॥ जनम मरण ज्यांलगी, त्यांलगी जमनुं जोर । जम आवे तियां जाणज्यो, कह्यां दुःख जे केडामो'र ॥६॥ जेने माथेछे मरवुं, तोय न डरवुं निरधार । तेहज मूरख मंदमति, अति गाफल कहिये गमार ॥७॥ शुं थयुं शियाणो थये, शुं थयुं थयो चतुर । डाह्या समझुए शुं थयुं, जो हरि न राख्या उर ॥८॥ प्रभु विमुख नर पराक्रमे, जो होय जग जाणित । अनेक गुणने आशरे, पण जमपुरे जावा रीत ॥९॥ जम आवे जेने तेडवा, कहुं तेना तननी रीत । अचेत मरे असाध्यमां, जेने प्रभु साथे नहि प्रीत ॥१०॥ चोपाई—जेने आवे लेवा जमराणरे, तेनां ओळखावुं हुं एधाणरे। जम जोरे काढे एनो प्राणिरे, सर्वे नाडी अनाडीनी ताणिरे ॥११॥ त्यारे सजड थाय शरीररे, लोहलाख्य सरखुं अचीररे। जेम न वळे सूकुं लकडरे, एम अंग थायछे अक्कडरे ॥१२॥ तेतो जमदूत जोरे करीरे, लिये पापीतणा प्राण हरीरे । पछी हाथ पग जेम होयरे, वाळ्या वळे नहि वळी सोयरे ॥१३॥ आंख्य मुख फाट्युं रहि जायरे, पाछुं बीडतां ते न बीडायरे । नाडी तणाई सरवे त्रुटेरे, गुदा शिष्णुतणा बंध छुटेरे ॥१४॥ थाय मळ मूत्र ने मगनरे, तेणे खरड्ये बगडे तनरे । हायवोय करतो ते मरेरे, थई व्याकुळ वलखां करेरे ॥१५॥ सुत दारा मारां शुं करशेरे, मुज विना दुःखी थई मरशेरे । एम आळपंपाळमां मरेरे, जेना जम जोरे प्राण हरेरे ॥१६॥ आवे जम तेडवा जेनेरे, थाय जेम कह्युं तेम तेनेरे । वळी होय कोइ वासनावानरे, नावे जमने हाथ निदानरे ॥१७॥ तर्त भूत प्रेत तन धरेरे, तेपण नरकथी नरसुं सरेरे । नदी कूवा वाव्य तलावेरे, तियां जळ पीवाने जो जावेरे ॥१८॥ न दिये पीवा वरुणनी चोकीरे, मरे प्यासे राख्या घाट रोकीरे । पछी अशुद्ध जळने गोतेरे, तेह विना न पी-

वाय भूतेरे ॥१९॥ पिये गुदानुं धोयानुं पाणीरे, अतिशय अशुद्ध ए जाणीरे। कांतो लिंग भग धोयुं तोयरे, भूत प्रेतने पीवानुं सोयरे ॥२०॥ नरकथकी नरसुं छे जेमांरे, जाणी जम मुकी दिये तेमांरे। एम हरिविमुखने दुःखरे, जियां जाय तियां नहि सुखरे ॥२१॥ एम भूत प्रेत नर नागरे, प्रभु विमुखनां भुंडां भाग्यरे। कांतो अतिपापी तन पामीरे, करे पाप राखे नहि खामीरे ॥२२॥ भाबु भील कसाई कलाररे, पाराधि फांशिया मच्छीमाररे। महाम्लेच्छ छे पापनुं मूळरे, मारे जीव अहोनिश अतुळरे ॥२३॥ तेतो मरी जमपुर जायरे, पछी सदा रहे नरकमांयरे। कोई काळे न निसरे बा'ररे, जेणे कर्यां छे पाप अपाररे ॥२४॥ आवे अभाग्ये मनुष्यनो वारोरे, नावे जीवतो गर्भथी बा'रोरे। कांतो गळीजाय गर्भमांयरे, कांतो संकटमां स्रवी जायरे ॥२५॥ कांतो काढे उदरथी कापीरे, नावे गर्भथी जीवतो पापीरे। एम जन्मोजन्म वेरेवेरेरे, खुवे मनुष्यआयुष्य ए पेरेरे ॥२६॥ पण मनुष्य देहनुं जे सुखरे, पामे नहि प्रभुना विमुखरे। एवी अति अधर्मनी रीतरे, कहुं बीजी सुणो दई चित्तरे ॥२७॥ नाना मोटा होय नामधारीरे, जेनी नव खंडे नामना भारीरे। मर आ जगे होय जाणीतरे, पण सर्वेतणी एक रीतरे ॥२८॥ विद्या गुण पेच पराक्रमरे, नो'य बीजो कोई एह समरे। सर्व वातनुं कही देखाडेरे, पण जमआगे एक पाडेरे ॥२९॥ एम सांभळ्युं शास्त्र सघळेरे, एवे गुणे जमत्रास न टळेरे। हरि विना मृत्युने न तरेरे, साची वात मानज्यो ए खरेरे ॥३०॥ कोई पढे सर्वे पुराणरे, का'वे सर्वे लोकमां सुजाणरे। करी वाते डोलावे ब्रह्मांडरे, पण टळे नहि जमदंडरे ॥३१॥ कोई करे जगन ने जागरे, आपे सर्वे अमरने भागरे। होमे नरपशु करी पंडरे, पण टळे नहि जमदंडरे ॥३२॥ कोई पर्वतपरथी पडेरे, ज्यारे एवे वेगे मन चडेरे। मळे सुत वित्त राज्य रंडरे, पण टळे नहि जमदंडरे ॥३३॥ कोई फरे तीरथ सघळेरे रहे नित्य नवे वळी स्थळेरे। जइ जळमां पखाळे पंडरे, पण टळे नहि जमदंडरे ॥३४॥ कोई करे व्रत उपवासरे, जाय उत्तरे थइ उदासरे। जइ गाळे हिमाळामां हंडरे, पण टळे नहि जमदंडरे ॥३५॥ कोई चारे कोरे अग्नि बाळीरे, बेसे वचमां आसन वाळीरे। माथे तपावे जो मार्तंडरे, पण टळे

नहि जमदंडरे ॥३६॥ कोई अष्टांगयोगने साधेरे, एक आत्मारूप आराधेरे। रोके प्राण अपान प्रचंडरे, पण टळे नहि जमदंडरे ॥३७ कोई भणे वेदांत अनूपरे, जाणे जीवेश्वरमायानुं रूपरे। जेते सामो रोपे जइ झंडरे, पण टळे नहि जमदंडरे ॥३८॥ कोई वदेछे व्याकरणवाणरे, सुणी सहु करे प्रमाणरे। बोले मुखथी शुद्ध अंखडरे, पण टळे नहि जमदंडरे ॥३९॥ कोई कवि थई काव्य जोडेरे, कोई करे ज्ञान गपोडेरे। जाणुं भेदी जाशो आ ब्रह्मांडरे, पण टळे नहि जमदंडरे ॥४०॥ कोई सउथी थइ उदासीरे, लिये करवत जई काशीरे। मरे जळे बुडी भरी भंडरे, पण टळे नहि जमदंडरे ॥४१॥ कोई सती पतिकेडे थायरे, कोई जीवतां भूमां समायरे। एम पराणे करे प्राणछंडरे, पण टळे नहि जमदंडरे ॥४२॥ कोई त्यागी थइ वसे वनरे, फरे नगन न खाय अन्नरे। सहे शीत उष्ण पीडा पंडरे, पण टळे नहि जमदंडरे ॥४३॥ कोई सा'ध करे सिद्धि अष्टरे, पामे निधि करी बहु कष्टरे। जाय इच्छे ते लोकमां उंडरे, पण टळे नहि जमदंडरे ॥४४॥ कोई जंत्र मंत्रने वखाणेरे, बहु नाटक चेटक जाणेरे। जाणे बहु प्रपंच पाखंडरे, पण टळे नहि जमदंडरे ॥४५॥ कोई आपे सर्वस्व दानरे, बाधे कीर्ति कर्ण समानरे। पडे खबर सरवे खंडरे, पण टळे नहि जमदंडरे ॥४६॥ कोई शूरा पुरा संग्रामेरे, वडा वेरीथी हार न पामेरे। करे शत्रु सेनाने विखंडरे, पण टळे नहि जमदंडरे ॥४७॥ स्वर्ग मृत्यु पाताळमां जशेरे, व्यापी रह्यो सहुथी सरसरे। होय नर नारी वा षंडरे, पण टळे नहि जमदंडरे ॥४८॥ एवी रीत कियां लगी कहुंरे, के'तां के'तां ते पार न लहुंरे। अंते पडे ते नरकने कुंडरे, पण टळे नहि जमदंडरे ॥४९॥ एम कहेछे सर्वे पुराणरे, सुणी समजी लेज्यो सुजाणरे। नथी मुखनी वात में लखीरे, नो'य कल्याण प्रभुजी पखीरे ॥५०॥ जो आपबळे सिंधु तरायरे, नाव शोधवा तो शिद जायरे। होय पोते पार थाय सुखीरे, नो'य कल्याण प्रभुजी पखीरे ॥५१॥ जेम अर्क विना अंधारुरे, करे टाळवा उपाय हजारुरे। उलेषतां तम थाय दुःखीरे, नो'य कल्याण प्रभुजी पखीरे ॥५२॥ सर सरिता सागर सोयरे, घन विना सुक्यां सहु कोयरे। एह एधाण लेवुं ओळखीरे, नो'य कल्याण प्रभुजी पखीरे ॥५३॥ एम सो वातनी

वात एकरे, समझु होय समझो विवेकरे । ममते न थावुं मनमुखीरे, नो'य कल्याण प्रभुजी पखीरे ॥५४॥ यमदंड नामे छे आ ग्रंथरे, तेमां चरणे चरणे ए अर्थरे । लेवुं प्रकट प्रभुनुं शरणरे, त्यारे टळे जन्म ने मरणरे ॥५५॥ जन्म मरण तियां जम जाणोरे, जम आवे ए दुःख प्रमाणोरे । जाणो दुःख टळी सुख थावुंरे, त्यारे प्रगट प्रभु पासे जावुंरे ॥५६॥ कह्यो छेल्लो में एह उपायरे, होय हरि जुगोजुग मांयरे । तेने मळये टळे महादुःखरे, थाय शांति पामे जीव सुखरे ॥५७॥ आद्ये अंते मध्ये एह वातरे, सहु समझी ल्यो साक्षातरे । प्रभु मळया विना छे पांपळांरे, तजो तेने जाणीने टांपळांरे ॥५८॥ करो प्रगट प्रभुसाथे प्रीतिरे, तो जाओ जगमांहि जीतिरे । नथी कठण वात ए कांईरे, सहु समझो एवी सुखदाईरे ॥५९॥ साचा खोटामां सरखो श्रमरे, शीद नथी जाणता ए मर्मरे । जेम दिश भुवाडे मारगेरे, चाले सांझथी सवार लगेरे ॥६०॥ जेमजेम चांपेशुं चलायरे, तेमतेम छेटुं थातुं जायरे । तेम प्रभुजीने पुठ्य दईरे, जीव करेछे भगति कईरे ॥६१॥ तेतो नथी आवती जो अर्थरे, ठालो जन्म खुवेछे व्यर्थरे । वणसमझ्ये वेठेछे दुःखरे, जे कोई हरिथकी छे विमुखरे ॥६२॥ मटी विमुख सन्मुख थाओरे, जाणी जोइ कां जमपुर जाओरे । पोते पोतानुं करवुं काजरे, सरि श्रीघनश्याम महाराजरे ॥६३॥ अचळ एक आशरो एहरे, एह वातमां नथी संदेहरे । तेह विना न होय भवपाररे, कहे निष्कुलानंद निरधाररे ॥६४॥ कडवुं ॥२०॥

पदराग धोळ—पाम्या पाम्यारे भवजळपार, श्रीहरि संत मळी । वाम्यां वाम्यांरे दुःख अपार; श्री० ॥१॥ नाम्यां नाम्यांरे शिश प्रभु पाय; श्री० । जाम्यां जाम्यांरे सुख उरमांय; श्री० ॥२॥ सर्यां सर्यांरे सर्वे काज; श्री० । भर्यां भर्यांरे अभरे आज; श्री० ॥३॥ ठर्यां ठर्यांरे पामी सुखठाम; श्री० । कर्यां कर्यांरे पूरणकाम; श्री० ॥४॥ भाग्यो भाग्योरे भवनो भय; श्री० । जागो जागोरे थई जितजय; श्री० ॥५॥ त्यागो त्यागोरे मननी ताण; श्री० । मागो मागोरे पद निरवाण; श्री० ॥६॥ लीधो लीधोरे पूरण लाव; श्री० । दीधो दीधोरे जमशिर पाव; श्री० ॥७॥ कीधो कीधोरे जन्म सफळ; श्री० । पीधो पीधोरे रस अमळ; श्री० ॥८॥ थई थईरे जगमांय जीत; श्री० । गई गईरे अन्यनी प्रतीत; श्री०

॥९॥ रही रहीरे लाखेणी लाज; श्री० । सई सईरे वात कहुं आज; श्री० ॥१०॥ आव्यो आव्योरे आज आनंद; श्री० । फाव्यो फाव्योरे फेरो फाव्या फंद; श्री० ॥११॥ भाव्यो भाव्योरे साचो सतसंग; श्री० । नाव्यो नाव्योरे अभाव अंग; श्री० ॥१२॥ हर्यो हर्योरे सर्वे संताप; श्री० । तर्यो तर्योरे भवजळ आप; श्री० ॥१३॥ कर्यो कर्योरे सर्वेनो त्याग; श्री० । ठर्यो ठर्योरे उर वैराग; श्री० ॥१४॥ जोयुं जोयुंरे जगमां जरूर; श्री० । खोयुं खोयुंरे दुःखडुं दुर; श्री० ॥१५॥ मोह्युं मोह्युंरे मन जोई नाथ; श्री० । प्रोयुं प्रोयुंरे चित्त एह साथ; श्री० ॥१६॥ दीधुं दीधुंरे दर्शन दान; श्री० । कीधुं कीधुंरे अमृतपान; श्री० ॥१७॥ लीधुं लीधुंरे सुख अपार; श्री० । सीध्युं सीध्युंरे कारज आ वार; श्री० ॥१८॥ लाग्यो लाग्योरे ए संगे रंग; श्री० । भाग्यो भाग्योरे अन्यथी उमंग; श्री० ॥१९॥ वाग्यो वाग्योरे जीतनो डंक; श्री० । त्यागो त्यागोरे जुठी जगशंक; श्री० ॥२०॥ लीधी लीधीरे श्यामळे मारी सार; श्री० । कीधी कीधीरे वाले मारी वा'र; श्री० ॥२१॥ दीधी दीधीरे मोज अनूप; श्री० । सीधी सीधीरे वात सुखरूप; श्रीहरि० ॥२२॥ मळी मळीरे महासुख मोज; श्री० । दळी दळीरे जमदूतफोज; श्री० ॥२३॥ टळी टळीरे सर्वे त्रास; श्री० । बळी बळीरे अन्य बीजी आश; श्री० ॥२४॥ वळी वळीरे रंगडानी रेल्य; श्री० । फळी फळीरे सुफळ वेल्य; श्री० ॥२५॥ ढळी ढळीरे ढळी गयो ढाळ; श्री० । पळी पळीरे गयां पंपाळ; श्री० ॥२६॥ टळयो टळयोरे जमनो त्रास; श्री० । पळयो पळयोरे परो गर्भवास; श्री० ॥२७॥ मळयोमळयोरे साचो सतसंग; श्री० । वळयोवळयोरे दिन रह्यो रंग; श्री० ॥२८॥ हुवो हुवोरे जय जयकार; श्री० । जुवो जुवोरे सुख अपार; श्री० ॥२९॥ सुवो सुवोरे सुखनी सज्झाय; श्री० । दुवो दुवोरे कामदुघाय; श्री० ॥३०॥ आज आजरे वरत्यो आनंद; श्री० । काज काजरे सर्या फाव्यो फंद; श्री० ॥३१॥ लाज लाजरे रही मारी आज; श्री० । नाज नाजरे न करु अकाज; श्री० ॥३२॥ रहे रहेरे सुख अपार; श्री० । वहे वहेरे कोण भवभार; श्री० ॥३३॥ सहे सहेरे कोण दुःखद्वंद; श्री० । कहे कहेरे निष्कुलानंद; श्रीहरि संत मळी॥३४॥सोरठो—अगियारसो चौ अगियार, चरण गणी चोकस कर्या । यमदंडनो विस्तार, कह्यो एटलामांये कथी ॥१॥ इति श्रीनिष्कुलानंदमुनिविरचितो यमदंडः समाप्तः ।

श्रीस्वामिनारायणो विजयतेतराम् ।

श्रीनिष्कुलानन्दमुनिकृत—

काव्यसङ्ग्रहे

वृत्तिविवाहः ।

पदराग घोळ । 'कुंदनपुर विषा' रच्यो' ए ढाळ छे—लागुं पाये परब्रह्मने, सोंपे सद्‌गुरु श्याम । संतवेषे श्रीहरि, एक रूप ने त्रय नाम ॥१॥ मंगळ इच्छे जो मनमां, तो सोंपे शरणे शिश । अखंड सुखने पामवा, गाउं गुण हरिना हमिश ॥२॥ विवा' ते नामे वधामणुं, मांहि वर कन्यानी वात । वृत्ति ते नाम वनिता, वर श्रीहरि साक्षात ॥३॥ वरे वर्यानी इच्छा करी, सोंप्युं श्रीफळ वृहद वैराग्य । ओढीछे अचल घाटडी, मारा स्वामितणो जे सुवाग ॥४॥ स्वागण थइछे सुंदरी, पामी अखंड एवातण । आवो सखी सरवे मळी, गाइये गोविंदजीना गुण ॥५॥ धन्य धन्य जन्म माहेरो, थयुं सगपण श्यामने साथ । इच्छा ते वर मुजने मळयो, निष्कुलानंदनो नाथ ॥६॥ पद ॥१॥

पदराग घोळ । 'सजनीने सुपना अंतर लाधुंरे' ए ढाळ छे—इच्छया अलबेलो वर मळियारे, भयतो भवसागरना टळियारे । अति एक अमूल्य घाटडीरे, तेतो अमने अलबेले जो ओढाडीरे ॥१॥ घाटडी तो घणी मुली के'वायरे, तेतो अथळा विना नव ओढायरे । घाटडी तो शुकदेवे शोभाडीरे, ओढीने ऋषभदेवे देखाडीरे ॥२॥ घाटडीतो ओढी-

---

१ स्वामिकृत वृत्तिविवाह नामनो ग्रंथ छे एवी जनश्रुति चालती हती तेथी तेनो बहु स्थळे तपास कर्यो पण मळी आव्यो नहि. छेवटे तेमनां छपाएलां पदो तपासतां आ त्रिश पदो मळी आव्यां. आ पदोना अंतमां 'अखंड वर विवा' एवुं नाम आपेलुं तेथी तेज ग्रंथ आ छे के केम ? एवी शंका पडी परंतु 'विवा' ते नाम वधामणुं, मांहि वर कन्यानी वात । वृत्ति ते नाम वनिता, वर श्रीहरि साक्षात' आ पदनो विचार करतां आज ग्रंथ छे एम स्पष्ट जणायछे तेथी आ पदोनो 'वृत्तिविवाह' ग्रंथ नामथी निवेश कर्यो छे.

छे प्रह्लादेरे, ओढी बीजे अनेक जने आदेरे। घाटडी तो ओढीछे गोपीचंदेरे, घाटडी तो ओढीछे शाहा बाजंदेरे ॥३॥ घाटडी तो भरथरिने घणी भावीरे, घाटडी तो कद्रजे शोभावीरे। कंइक तो वण ओळ्ये फरे फुल्यारे, निष्कुलानंद कहे तेतो भुल्यारे ॥४॥ पद ॥२॥

पदराग धोळ। 'लाडकडा वाला आवी उभा मारे बारणे' ए ढाळ छे—शोभेछे सारी श्याम सलुणा वरनी चुंदडीरे, चुंदडी रंगे दिसेछे रूपाळीरे; शो०। टेक। चुंदडी रंगे ते मोह्या मोटा मुनिरे, देखी अंक अलौकि अनुपरे; शो०। चुंदडी भव ब्रह्माने भावि घणुंरे, चुंदडी सराये सुर नर भूपरे; शो० ॥१॥ चुंदडी नयणां भरीने निरखी नारदेरे, सनकादिके कर्यो सतकाररे; शो०। चुंदडी वल्लभ घणी छे व्यासनेरे, वालमिके वखाणी वारमवाररे; शो० ॥२॥ चुंदडी शेष वखाणे शारदारे, नव पामे ते पोतनो पाररे; शो०। चुंदडी अंतर प्रीते जे ओढशेरे, तेने स्वपने नहि गमे संसाररे; शो० ॥३॥ चुंदडी सारी सोयामणीरे, कर्यां अनेक जननां जो काजरे; शो०। मळया निष्कुलानंदनो नाथजीरे, दया करीने आपी अमने आजरे; शो० ॥४॥ पद ॥३॥

पदराग धोळ। 'वर लाडिलो आव्या तोरणे' ए ढाळ छे—धन्य धन्य दिन रळियामणो, धन्य अवसर आजरे। लगन लाडीली मोकले, वे'ला आवो महाराजरे ॥१॥ वा'लाजी विलंब न किजीयेरे, दिजे दरशन दानरे। भूधर तमने भेटतां, वळे अमारा वानरे ॥२॥ मनरे इच्छे छे मळवा, नयणां जोवाने नाथरे। श्रवण इच्छेछे सुंणवा, वा'ला मुखनी वातरे ॥३॥ सर्वे अंगे स्वामी तमने, स्परशि पावन करुंरे। पियुजी वे'लेरा पधारज्यो, आवो अंकज भरुंरे ॥४॥ अवगुण मारा अनेक छे, रखे ते सामुं जोतारे। अधमउद्धारण बिरुद छे, रखे ते तमे खोतारे ॥५॥ बिरुद सामु जोइ श्यामळा, करज्यो अमारां काजरे। शुं कहीने संभळाविए, सर्वे जाणो महाराजरे ॥६॥ थोडे लख्ये घणुं जाणज्यो, दया करज्यो दयाळुरे। जेम जाणो तेम जाणज्यो, छैये तमारां पाळुरे ॥७॥ छोडतां छेक छुटो नहि, ते केम छांडो महाराजरे। निष्कुलानंदना नाथजी, बांय ग्रह्यानी लाजरे ॥८॥ पद ॥४॥

पदराग धोळ। 'पीठी चोळो पीठी चोळो पितराणीरे' ए ढाळ छे—शुद्ध विचारथी सावधा थाओरे, चली चालीने चिदाकाशमां जाओरे।

जियांरे वसेछे जदुपति नाथरे, के'ज्यो जइ विनति जोडी बेउ हाथरे ॥१॥ वे'ला पधारे हो विश्वाधाररे, वाट कोइ जुवे छे विरहवती नाररे। सर्वे सखाने ते तेडज्यो साथरे, ओपे आंगणीयुं अमारुं हो नाथरे ॥२॥ मारां कुटुंबी बो'ळां छे बहुरे, हांसी जो करवा आवशे सहुरे। तेतो तमथकी पामशे हाररे, लवलव करतां रहेशे नरनाररे ॥३॥ एक अमे तमे अंकज भरशुंरे, मनना मनोरथ पुरा करशुंरे। सुखनो समाज संगे लावज्योरे, निष्कुलानंदना स्वामी आवज्योरे ॥४॥ पद ॥५॥

पदराग धोळ। 'मारी सार लेज्यो अविनाशीरे' ए ढाळ छे—जइ कही विनति विचारेरे, सुंणी सर्वे सुंदर वर ते वारेरे। कीधुं छे कांइ जादव कुळमां जाणरे, वाजेछे अनहद नाद निशाणरे ॥१॥ मानिनी ते मळीने मंगळ गायरे, उछरंग आनंद अंगे न मायरे। आवि सर्वे मळ्यो सखानो जो साथरे, आज्ञा तेने आपे अनाथनो नाथरे ॥२॥ सज्ज सर्वे थाओ ते सखा सहितरे, जावुं छे जानमां करवी छे जितरे। कोइ जो म आवशो कायर काचारे, दुःखिया दुर्बळ वळज्यो पाछारे ॥३॥ बुढा ने बाळक रहेज्यो बेसीरे, दुर्मति देखीने करशे हांसीरे। जन बीजा अनेक मळीने जोशेरे, दुरमति वणवांके वगोशेरे ॥४॥ आपण सहु आनंद मांहि रहेज्योरे, वचन ते कोइने कटु म के'ज्योरे। आवज्यो अजित सर्वे अंगेरे, निष्कुलानंदना स्वामिने संगेरे ॥५॥ पद ॥६॥

पदराग धोळ। 'मारी सार लेज्यो अविनाशीरे' ए ढाळ छे—सुंणी सज्ज थयो वैराग, जेने तन मन धननो छे त्याग। आव्यो संतोष महा शूरवीर, जेथी धरे मुनिवर धीर ॥१॥ आव्यो शील महा जो सुभट, जेथी पळाय कामना कोट। सज्ज थई क्षमा अडिखंभ, जेथी क्रोध न करे आरंभ ॥२॥ दया दिसेछे दलनी दयाळ, सर्वे जीवतणी प्रतिपाळ। भक्ति अदीनता धरी धीर, मांही ज्ञान विज्ञान गंभीर ॥३॥ समदृष्टि सदा सुखकारी, एक आत्मा रहे भाव धारी। शुभ गुण विवेक विचार, एवां के'तां ते ना'वे पार ॥४॥ एक एकथकी छे अनुप, सर्वे संतने छे सुखरूप। सर्वे मळीने शोभेछे जान, मांहि वर दिसे कोडिलो कान ॥५॥ पछी आव्याछे पुरने पास, देखी दुर्मति पाम्याछे त्रास।

एक कहेछे बुढाने वार, वर आव्याछे पुर मोझार ॥६॥ त्यारे कुबुद्धि करेछे विचार, नाशी निसरो पुरनी बा'र । हरिए आवी कर्योछे मुकाम, सर्वे टाळ्यां अविद्यानां ठाम ॥७॥ हार्यो अहंकार थइछे हार, त्यारे वरे सज्यो शणगार । वर सुंदर वर वनमाळी, कहे निष्कुलानंद निहाळी ॥८॥ पद ॥७॥

पदराग धोळ । 'दिवा केरी सग्य पुन्यम केरो चंद विवाकेरी व्रध के वर आवी मळ्यारे' ए ढाळ छे—वर निरगुणरे थया सगुण रूप, ओपेछे अनुप भूपो शिर भूप । जोइ जन रूप के निरखे नाथनेरे ॥ वर दिसेछे दिलना दयाळ, दीनप्रतिपाळ भूपना भूपाळ । काळशिर काळ सुखदायी साथ मेरे ॥१॥ वरे पे'र्यो छे सुंदर सुरवाळ, झगे जामा चाळ कंठे मातीमाळ । दिसेछे विशाळ के भलेरा भावनीरे ॥ वरे पे'र्यो छे जामो जरकसी, कमर लइ कसी मुखे रह्या हसी । जनमन वसी के मूरति मावनीरे ॥२॥ वरने करे शोभेवेढ वींटी, पोंची पे'री दीठी कडे जोत्य कोटी । लीधी शोभा लुंटी के लोक त्रणनीरे ॥ सोना सांकळां शोभे सुचंग, बांये बाजुबंध कुंडळ उत्तंग । अति शोभा अंग के अशरण शरणनीरे ॥३॥ वरने शिरपर सोनेरी पाग, शुं कहे शेषनाग के'वा नहि लाग । अमारां जो भाग्य के हेते मळ्या हरिरे । केशर तिलक भालने वच, पाघडीने पेच शोभे शिरपेच । लागी छे लालच के कलंगि केवी धरिरे ॥४॥ नखशिख शोभा ते कही न जाय, कवि कंइ गाय ते थाप न थाय । मोटो छे महिमाय के अकळ ए नाथछेरे ॥ वरे करमां लीधी लाल छडी, पाये जो मोजडी मोतीए ते जडी । वर घोडे चडी के संगे सखा साथ छेरे ॥५॥ परमहंस ब्रह्मरसना भोगी, संगे सांख्ययोगी अंतरे अरोगी । जे संत संयोगी के संगे सहजानंदनेरे ॥ निष्कुलानंदना स्वामिने जोइ, मन रह्युं मोइ हैये सुख होइ । भवदुःख खोइ के पाम्या आनंदनेरे ॥६॥ पद ॥८॥

पदराग धोळ । 'पीठी चोळो पीठी चोळो पितराणीरे' ए ढाळ छे—सुंदर वर तोरणे पधार्यारे, जनमन नवला नेह वधार्यारे । वाजिंत्र वाजेछे बहुविधरे, पियु मारो पधारिया प्रसिद्धरे ॥१॥ पोंखणुं लइने आवे पनोतीरे, वर पोंखी वळी वधावेछे मोतीरे । सांपटियां सुख दुःखनां भांग्यांरे, पिडलिया ते पाप पुन्यनां त्याग्यांरे ॥२॥ अंतर पट परु लइ लीधुंरे,

दया करी दयाळे दर्शन दीधुंरे। पछी पियु प्रेमे पधार्या छे पाटेरे, महासुख मुजने आपवा माटेरे ॥३॥ धन्य धन्य अवसर आव्यो छे आजरे, मे'र घणी करी पधार्या महाराजरे। अम उपर आज अढळ हरि ढळियारे, निष्कुलानंदनो स्वामिजी मळियारे ॥४॥ पद ॥९॥

मायेरे बेठाछे देव मोराररे, सुंदरीए सज्यो छे सणगाररे। पहेर्यो छे आमंदना अणवटरे, अजित अडग ने अमटरे ॥१॥ झांझर प्रेम-नां नेमनां का'वेरे, उत्तरी उर हरि एक भावेरे। माळा मादळिया सांकळी हाररे, शम दम आदि विवेक विचाररे ॥२॥ पे'र्यो छे अखंड वरनो चुडोरे, सुंदरी सुंदर वर पामी रुडोरे। नाके ते पे'र्यां निर्मळां मोतीरे, सज्ज थइ पियुने मळवा पनोतीरे ॥३॥ चांदलियो अविचळ वरनो चोड्योरे, संशय ते सर्वे अवर बीजो तोड्योरे। मेल्यो छे निःशंकनो शिर मोडरे, देखी वालो राजी थया रणछोडरे ॥४॥ घा-टडी वैराग्यनी घणी सारीरे, सखी एवे सणगारे सणगारीरे। पध-राव्या पछी पियुने पासरे, टाळीछे लोकलाज तनत्रासरे ॥५॥ बनीछे सुंदर सरखी जोडीरे, बांधीछे गांठ्य न छुटे छोडीरे। वर कंठे आ-रोपी वरमाळरे, प्रभु अमे दीन तमे प्रतिपाळरे ॥६॥ तन मन सोंप्युं छे हरि तमनेरे, तम संगे शोभा आवीछे अमनेरे। त्यारे हरिए हेते करी साह्यो हाथरे, सखी तारे थशो जो सनाथरे ॥७॥ निःशंक निर्भय थई सर्वे अंगेरे, सुंदर श्यामळिया वर संगेरे। सुंदरी सर्वे अंगे सुख पामीरे, मळियाछे निष्कुलानंदनो स्वामीरे ॥८॥ पद ॥१०॥

पदराग धोळ। 'मारी सार लेज्यो अविनाशीरे' ए ढाळ छे—चोरी स्तंभ र-च्या तियां चाररे, रहे व्रतमाने नर नाररे। पियु स्परशी प्रदक्षिणा फरेरे, तेतो भवमां ते फेरा न फरेरे ॥१॥ धन्य सखी सुंदर वर पर-णेरे, तन मन सोंपी हरिशरणेरे। काम क्रोधना जव तल बाळयारे, संशय शोक सर्वे तियां टाळयारे ॥२॥ पियु परणीने पावन थयांरे, सुख मुखे न जाय ते कह्यांरे। हरिहाथे जम्या जे कंसाररे, तेने स्पने न गमे संसाररे ॥३॥ फेरा फरीने आज उतर्यांरे, सर्वे काज अमारां ते सर्यांरे। प्रेम नेम ने भक्ति भावेरे, सखी चार मळीने वधावेरे ॥४॥ वर वधावी वारणे जायरे, नाथ निरखतां तृप्त न था-यरे। नाथ निरखीने लोभ्यां छे नेणरे, सुख जोइ मन थयां मेणरे

॥५॥ मुख जोइ मेल्युं नव जायरे, रहेज्यो अखंड अंतर मांयरे। वा'ला वा'लप्य आवेछे हैयेरे, जाणुं अंगे आलिंगन लैयेरे ॥६॥ पुरुं मनोरथ मारा मननारे, खंग वाळुं हुं खोयला दननारे। सखी पूरण पुण्ये हुं पामीरे, वर निष्कुलानंदनो स्वामीरे ॥७॥ पद ॥११॥

पदराग धोळ। 'केसरना भिना राय वर मो'ले पधारो' ए ढाळ छे—छबिला वाला छोडो देवाधिदेव दोरडोरे, दिसे दोरडीये दश गांठरे; छबिला०। टेक। गांठ अनेक जनमनी आवरीरे, तेने लागशे लगारेक वाररे; छबिला०। कळे कळे करीने छोडज्योरे, नहितो तुटी जाशे निरधाररे; छबिला० ॥१॥ अहं देह अभिमान दोरडोरे, महा विकट छे विपरीतरे; छबिला०। तमे तोडवाने तो तैयार छोरे, कांइ राखज्यो छोडवानी रीतरे; छबिला० ॥२॥ पडी गांठ्य घुंचाइ घणा दिननीरे, मांहि अनेक रख्या छे उत्थानरे; छबिला०। नथी काळिनाग जे नाथशोरे, नथी दावानळ जे करो पानरे; छबिला० ॥३॥ वाला आकळे अरथ सरे नहिरे, धरी धीरज करो विचाररे; छबिला०। वाला गांठ्य छोड्ये तमे छुटशोरे, आंटी काठी जोइशो आणी वाररे; छबिला० ॥४॥ तेतो तमारे हाथे हरि छुटशोरे, एमां नथी अमारो कांइ दोषरे; छबिला०। दया करीने छोडज्यो दोरडोरे, रखे रांक जाणी करो रोषरे; छबिला० ॥५॥ तमे अनेक जुगति आदरीरे, विध्ये विध्ये करोछो विचाररे; छबिला०। स्वामी निष्कुलानंदना समर्थ छोरे, जो छोडो तो सई छे वाररे; छबिला० ॥६॥ पद ॥१२॥

पदराग धोळ। 'वाना नव सरियां' ए ढाळ छे—अहो आज अमारां हो भाग्य, अमरवर वरियारे। वर सुंदर श्याम सुजाण, निरखीने नयणां ठरियांरे ॥१॥ वर निरगुण ने निरलेप, सगुण थया स्वामीरे। वर अखंड ने अविनाश, अकळ अंतरजामीरे ॥२॥ वर अतोलनेरे अमाप, थाय न थाय रतिरे। वर हरिहर अजना आधार, प्रकृति पुरुषना पतिरे ॥३॥ वर पंच्ये ब्रह्मांडने पार, अकळ न जाय कळ्यारे। नेतिनेति कहे जेने वेद, तेतो आज अढळ ढळ्यारे ॥४॥ वर गुरुवा गुणने पार, तेतो केम जाय कह्यारे। वर अजर छे जो अजित, प्रीते प्रगट थयारे ॥५॥ वाले धर्युं मनुष्य शरीर, जन हेत कारणेरे। जेने दरशे स्परशे पाप जाय, वारी जाउं वारणेरे ॥६॥ मारा पुण्य-

तणो नहि पार, भेट्या आज भावे हरिरे। मळया निष्कुलानंदनो नाथ, मुने सनाथ करीरे ॥७॥ पद ॥१३॥

पदराग धोळ। 'अबळा धोळे धोळाइरे' ए ढाळ छे—त्यारे बोली सखीनी साहेलीरे, मुखनी मरजाद परिमेलीरे। मारे केंवुछे कांइ केणरे, बोलीश बांको बसमां वेणरे ॥१॥ आ जो आश्चर्य सरखी वातरे, दिसे नानडीओ घणी घातरे। एने जगमां कोई न जाणेरे, एतो पोते पोताने वखाणेरे ॥२॥ एतो आज काल्यनो नहि काळोरे, जाणुछुं जाल्य नंदजीनो लालोरे। शिख्यो कामण दुमण कांइरे, मंत्र मोरलीमां नित्य गाइरे ॥३॥ एतो फोगट फुल्यो फरेरे, एतो अबळातणां मन हरेरे। एतो घरनो छे धुतारोरे, एने कोण कहेछे सारोरे ॥४॥ सहु कोइ रहुंछे सामु जोईरे, मुखपर कही नथी शकतुं कोइरे। कामण मोरलीमां कांइ कर्युंरे, तेणे अबळानुं मन हर्युंरे ॥५॥ तेणे लाग्यो हरिजीशुं हेडोरे, वळी तेनो का'न न मुके केडोरे। गोपी भुली घरनां काजरे, मेली लोक कुटुंबनी लाजरे ॥६॥ आप इच्छाए हरिवर वरीरे, हवे बेठी ठेकाणे ठरीरे। एने मनमान्यो वर मळयोरे, हशे हेत ते प्रीते मळयोरे ॥७॥ एमां अमारुं शियुं गयुंरे, भले सुख जो सखीने थयुंरे। एने अभाव थयोछे अमारोरे, निष्कुलानंदनो स्वामी एने सारोरे ॥८॥ पद ॥१४॥

पदराग धोळ। एवुं सुणीने बोली सुंदरी, सखी सांभळ तो कहुं वात; हो बेनी। एम न कहीये एहने, पछि विचार विना जे बोलवुं। तेतो जीव जणावे जाल्य; हो० ॥१॥ सखी बोलीने केम बगाडीए, बोल्युं अणबोल्युं केम थाय; हो०। जे कोइ वचन निसरे मुखथी, तेतो पाछुं केम समाय; हो० ॥२॥ तुं न जाणीश नंदजीनो लाडीलो, ए छे अखिल भुवननो आधार; हो०। सखी शेष महेश ने शारदा, एने कोइ न पामे पार; हो० ॥३॥ एनो ब्रह्मा ते भेद जाणे नहि, वळी वेद न पामे पार; हो०। सखी अनेक जनने उद्धारवा, आवी लीधोछे आ अवतार; हो० ॥४॥ तमे जाणोछो एम तो ए नथी, ए छे पंच विषयने पार; हो०। जेने वचने ते विकार वामीए, तेने केम वळगे विकार; हो० ॥५॥ एतो चैतन्य घनमय मूरति, एने स्परशे नहि पंच भूत; हो०। एनुं पुरणकाम जो नाम छे, वळी का'वे अखंड अच्युत; हो०

॥६॥ दीन जाणी दयाळे दया करी, थया निर्गुण सगुण स्वरूप; हो० । ए छे कोटी कल्याणनी मूरति, ए छे कोटी कृपानुं रूप; हो० ॥७॥ हाथ जोडीने हरि आगळे, रहीए दीन आधीन एम; हो० । सखी निष्कुलानंदना नाथने, कटु वचन जो कै'ये केम; हो० ॥८॥ पद ॥१५॥

पदराग धोळ । मारा बोल्या सामुं जोइ श्यामरे, रोष रखे धरता ते रामरे । कोइ नव सरे जो कामके; आवीने आ भवमांरे ॥ मोटा मन धरज्यो धीररे, गुणवंत गुणना गंभीररे । उनुं ताढुं थाय थोडुं नीरके; तपाइने तव्यमांरे ॥१॥ अमारा छे अवगुणीया अनेकरे, हरि हैये आणशो मां एकरे । अधम उद्धारण जे टेकके; पाळज्यो ते प्रीतशुंरे ॥ वडाने नव लागे विकाररे, जेनी मति अपरमपाररे । नव थाय केणे निरधारके; आदेश अजितशुंरे ॥२॥ वज्रने जेम विंध्युं नव जायरे, वेधतल सामुं बिंधायरे । अनेक जो करीए उपायके; निश्चे निष्फळ छेरे ॥ शशी जेम शीतळ आपरे, तेने तन लागे नहि तापरे । स्परशे नहि पुण्य ने पापके; नाथ निरमळ छेरे ॥३॥ दिसोछो कांइ दिलना दयाळरे, दीनबन्धु दीनप्रतिपाळरे । नटवर नंद गोवाळके; निरखी नयणां ठर्यांरे ॥ निष्कुलानंदना स्वामीरे, अलबेला अंतरजामीरे । तमने निरखी सुख पामीके; सर्वे कारज सर्यांरे ॥४॥ पद ॥१६॥

पदराग धोळ । 'मारे सोनानो सूरज उगियो' ए ढाळ छे—जीरे सज्ज थाओने सुंदरी, मुकी परी आव्यानीरे आशके; सुंदर सुंदरी । जीरे प्रीत तजोरे प्यारनी, चालो चालो पियुजीने पासके; सुंदर० ॥१॥ जीरे पंनर नवने परहरी, तजो पंच विषयनीरे प्रीतके; सुंदर० । जीरे अल्प सुख आ संसारनां, तेनी पशु करे प्रतीतके; सुंदर० ॥२॥ जीरे भर्यो भव भंडार क्लेशनो, अंधधंध के'वाय जे कूपके; सुंदर० । जीरे जड दुःख मिथ्याने मेली करी, रहो सतचित आनंद रूपके; सुंदर० ॥३॥ जीरे मोटां भाग्य करी मानज्ये, पामी अखंड वर अविनाशके; सुंदर० । जीरे निष्कुलानंदना नाथनां, रहो चरण कमळनां जो दासके; सुंदर० ॥४॥ पद ॥१७॥

पदराग धोळ । 'गोपीनाथ आवो मारे आंगणे' ए ढाळ छे—सखी आज आनंद वधामणां, मारे हैडेरे सखी हरख न मायके । दीन दयाळे दया करी, बळवंतेरे मारी ग्रहीछेरे बांयके; आ० ॥१॥ सखी

नेह जणाव्यो नयणमां, जाणी वालप्यरे सुंणी मुखनां वेणके; आ० । सखी करुणा रसमय मूरति, नाथ निरखीरे कांइ ठरियां छे नेणके; आ० ॥२॥ सखी छवी छबिलानी जोइने, मन मोह्युंरे जोइ वालानुं मुखके; आ० । चित्त चोरी लीधुं लाल लटके, वण दिठेरे नव थाय जो सुखके; आ० ॥३॥ सखी नटवर कुंवर निरखी, घणुं हरखीरे मारा हैडा मांयके; आ० । सखी पूरण पुण्ये ते पामीए, भाग्य मोटांरे मुख कह्यां न जायके; आ० ॥४॥ सखी धन्य धन्य अवसर आजनो, आज प्रगट्योरे अति नवो आनंदके; आ० । मारु जीवित सफळ करी जाणियुं, राजी थयारे स्वामी सहजानंदके; आ० ॥५॥ मुने विसारी नहि मारे वालमे, सहजानंदेरे मारी करी छे सारके; आ० । सखी निष्कुलानंदना नाथने, जाउं वारणेरे हुंतो वारमवारके; आ० ॥६॥ पद ॥१८॥

पदराग धोळ । 'नरनारायण स्वामिना दास जेरे' ए ढाळ छे—जेनां पुण्य हशे ते ए वर पामशेरे, तेतो वामशे तनडाना तापरे; अखंड वर एक छेरे । मन वांछित महासुख माणशेरे, वळी जाणशे जे पियुना प्रतापरे; अखंड० ॥१॥ सखी वरीए तो अमर ए वरनेरे, जेनुं एवा-तण अखंड अभंगरे; अखंड० । सखी सुख अल्प आ संसारनांरे, तेनो समझु न करे केदि संगरे; अखंड० ॥२॥ सखी मूर्ख मनुष्यनी मंडळीरे, तेनो संसारनां सुख सरायेरे; अखंड० । सखी विवेकी रहेछे तेथी वेगळारे, तेनो स्वपनामां संग न चा'येरे; अखंड० ॥३॥ सखी सनकादिके, शुके शुं कर्युंरे, दत्त भरत रह्या छे जेथी दूररे; अखंड० । सखी निष्कुलानंदना स्वामी विनारे, बीजुं अन्य भजे जाणो भूररे; अखंड० ॥४॥ पद ॥१९॥

अहो धन्य धन्य भाग्य आ भूमिनांरे, अहो धन्य धन्य वृक्ष वेली वनरे; अलोकि रीत आजनीरे । अहो धन्य धन्य सर सरिता सिं-धुरे, स्परशि हरिपद थयां छे पावनरे; अ० ॥१॥ अहो धन्य धन्य खग मृग जातनेरे, जेनो आरे समामां अवताररे; अ० । अहो धन्य धन्य अश्व ते एहनेरे, जेने उपर छे हरि असवाररे; अ० ॥२॥ अहो धन्य धन्य सतसंगी संतनेरे, जे कोइ सदाय रहेछे हरि साथरे; अ० । जेने अरस परस रहे एकतारे, हरि हेते जमेछे जेने हाथरे;

अ० ॥३॥ अहो धन्य धन्य सुर नर नागनेरे, जे कोइ वसीया आ ब्रह्मांडे वासरे; अ० । तेतो अंतरे इच्छेछे तन धारवारे, थावा चरण कमळना दासरे; अ० ॥४॥ तेतो कोण जाणे जे केमे हशेरे, तेनो मर्म जाणेछे महाराजरे; अ० । शम दम आदि जे आग्ये कह्यांरे, तेतो तन धरी रह्यां आजरे; अ० ॥५॥ सर्वे समाज सहित पधारियारे, संत जनने ते आपवा सुखरे; अ० । अहो धन्य धन्य सर्वे ए जननेरे, मोटां भाग्य न जाय कह्यां मुखरे; अ० ॥६॥ कह्युं नथी जातुंरे सुख मुखथीरे, जेवुं आप्युं छे अलबेले आजरे; अ० । मारा अंतरमां बेसीने बोलियारे, हतुं के'वानुं जेटलुं काजरे; अ० ॥७॥ विवा' वरणव्यो पद छंद विशमांरे, कह्युं संक्षेपे सर्वेनुं रूपरे; अ० । वर नर तो एक नारायण छेरे, बिजा सर्वे छे सखीने स्वरूपरे; अ० ॥८॥ एवुं निश्चे जाणीरे जन सर्वनेरे, रे'वुं सखी स्वरूपे सर्वे अंगरे; अ० । वर निष्कुलानंदनो नाथ छेरे, राखो हेत प्रीत स्वामिने संगरे; अलोकि० ॥९॥ पद ॥२०॥ इति श्रीनिष्कुलानंदमुनिविरचितो वृत्तिविवाहः संपूर्णः ।

वृत्तिविवाहः समाप्तः

श्रीस्वामिनारायणो विजयतेतराम् ।

श्रीनिष्कुलानन्दमुनिकृत–

काव्यसङ्ग्रहे

शिक्षापत्रीभाषा.

मंगळकारी मूरति, श्रीसहजानंद सुखधाम । भक्तिधर्मसुत भावशुं, रह्या अंतरमां घनश्याम ॥१॥ एवा इष्ट एह माहेरा, तेना इष्ट ते श्रीकृष्ण । जेने वाम राधा उर रमा, वृन्दावन रमण मन प्रसन्न ॥२॥ एवा इष्टने उर धरी, बोल्या ते सहजानंद । मुज आश्रित त्यागी गृही, सुणो नर त्रियवृन्द ॥३॥ शिक्षापत्री सुंदर अति, तमे सांभळज्यो मुज जन । लखुं वसी वरतालमां, आ छे छेलां वचन ॥४॥ चोपाई—बहु बहु करी में वातरे, ते सांभळी तमे साक्षातरे । हवे छेली वात छे आ मारीरे, तमे सहु लेज्यो हैये धारीरे ॥५॥ देश प्रदेशमां जे रहेनाररे, मारा आश्रित जे नर नाररे । तम प्रत्ये शीखामण मारीरे, सुखदायक छे अति सारीरे ॥६॥ धर्मपुत्र पवित्र बे भाइरे, मारा वीर जन सुखदाइरे । मोटा भाइ छे रामप्रतापरे, नाना भाइ इच्छाराम आपरे ॥७॥ तेना पुत्र बे गुणगंभीररे, अवधप्रसाद ने रघुवीररे । तेने दत्तपुत्र करी स्थाप्यारे, मंदिर देश वहेंचीने आप्यारे ॥८॥ कर्या साधु सतसंगी अमेरे, तेना आचार्य छोजि तमेरे । हवे सांभळो मुज आश्रितरे, मारा वचनमां दइ चित्तरे ॥९॥ वर्णी मुकुंद आदि समस्तरे, भट्ट मयाराम आदि गृहस्थरे । सधवा विधवा नारी सुभागीरे, सुणो मुक्तानंद आदि त्यागीरे ॥१०॥ एवा सतसंगी मुनिराजरे, तमारी धर्मरक्षाने काजरे । शास्त्रप्रमाण जनसुख करणरे, जेमां श्रीनारायण स्मरणरे ॥११॥ एवां आशिषनां जे वचनरे, सहु अंतरे धारज्यो जनरे । शि-

क्षापत्री लख्यानुं कारणरे, करज्यो एकाग्र मने धारणरे ॥१२॥ सर्व जीवने छे सुखकारीरे, एवी शिक्षानी पत्री अमारीरे। श्रीमद्भागवतादि जे ग्रन्थरे, सतशास्त्र कह्या मोक्षपंथरे ॥१३॥ तेणे प्रतिपादन कर्या जेहरे, सर्वजीव हितकारी तेहरे। एवा अहिंसादि सदाचाररे, पाळे पळावे जे नरनाररे ॥१४॥ ते आ लोक परलोक मांयरे, मोटा सुखने पामे सदायरे। सदाचार उल्लंघी जे वर्तेरे, मेली मर्याद मनने मतेरे ॥१५॥ तेतो कुबुद्धिवाळा कहेवायरे, लोक परलोके ते दुःखी थायरे। माटे मारा शिष्य सहु प्रीतेरे, वर्तो आ शिक्षापत्रीनी रीतेरे ॥१६॥ हवे वर्त्यानी रीत छे जेहरे, सर्व सत्संगी सुणज्यो तेहरे। नाना मोटा जेह जीव प्राणीरे, तेने मारवा नहि क्यारे जाणीरे ॥१७॥ चांचड मांकड जु जंतु लहिरे, तेनी हिंसा ते करवी नहिरे। देव पितृयज्ञ कर्म सारुरे, मृग मीन शश ने बाकरुंरे ॥१८॥ एह आदि न मारवा प्राणीरे, अहिंसादि धर्म मोटो जाणीरे। एम सच्छास्त्रमांहि कहेछेरे, मारी पण शिक्षा तमने ए छेरे ॥१९॥ दाम वाम मळे माल महीरे, तोये मनुष्य मारवो नहिरे। तेम तीर्थमां जइ कोइ जनरे, आत्मघात न करो कोइ दनरे ॥२०॥ क्रोध करी न तजवुं तनरे, एह मानो शिक्षानां वचनरे। अयुक्त कर्म थाय जो कांइरे, तोये मरवुं नहि मुंझाइरे ॥२१॥ विष फांशी कुवे पडी तनरे, नहि मरवुं भेरवजंपे जनेरे। यज्ञशेष प्रसादि जे मांसरे, ते न खावुं केदि मारा दासरे ॥२२॥ मद्य कीधुं विध अगियारे, सुरा तेपण त्रण प्रकाररे। देव नैवेद्यनुं भले होयरे, मारा जनोए न लेवुं तोयरे ॥२३॥ आपो आपथी आचरण अयोग्यरे, थइ जाय कोइ कर्मभोगरे। तोय शस्त्रादिके करी तनरे, आपो आपनुं न करवुं छेदनरे ॥२४॥ क्रोधे करी न करवो दासरे, निज परना पिंडनो नाशरे। सुणो सर्व शिष्य वात मारीरे, धर्म सारुये न करो चोरीरे ॥२५॥ काष्ठ आदिक फळ फुल पातीरे, जे कोइ वस्तु होय धणियातीरे। तेतो धणी आपे तोज लेवीरे, अमारी तो आज्ञा छे एवीरे ॥२६॥ वळी मारा आश्रित नरनाररे, तेणे करवो नहि व्यभिचाररे। द्यूतादिक व्यसनने मेलीरे, त्यागो केफ थावुं नहि फेलीरे ॥२७॥ गांजा भांग्य मफर मा'जमनेरे, चडे केफ ते तजो कहुं तमनेरे। जेना अन्न जळे होय वटाळरे, ते न खावुं पीवुं कोइ काळरे ॥२८॥ हरिप्रसादि ने चरणामृतरे,

जाती वटाळे तजवुं तनेरे। जगन्नाथपुरीने मांहिरे, हरिप्रसादनो दोष नहिरे ॥२९॥ आप स्वार्थने सिद्ध करवारे, खोटा कलंक कोइने न धरवारे। जेम न नाखवी जुठी आळरे, तेम न देवी कोइने गाळरे ॥३०॥ देव तीर्थ सती संत जाणोरे, विप्र वेदवचन प्रमाणोरे। तेनी निंदा केदिये न करवीरे, कोइ करे तो काने न धरवीरे ॥३१॥ जगमां जे देवता आगळेरे, पूजे मांस मदिरा ने जळेरे। वळी पशुहिंसा थती होयरे, तेनी प्रसादी न लेशो कोयरे ॥३२॥ वाटे जतां शिवालय आवेरे, बीजां देवनां स्थानक कहावेरे। तेने नमस्कार करी जनरे, करवुं आदर सहित दर्शनरे ॥३३॥ पोतानो जे वर्ण आश्रमरे, तेनो तजवो नहि केदि धर्मरे। परधर्ममां पग न भरवोरे, पाखंडी कल्पित परहरवोरे ॥३४॥ कृष्णभक्ति जे पोतानो धर्मरे, तेमां मोळा पाडे जे बेशर्मरे। तेना मुखथी हरिकथा ज्ञानरे, केदि न सांभळो दइ कानरे ॥३५॥ एह सांभळयामां नहि सारुंरे, माटे करुंछुं तमने वारुंरे। जेणे होय निज पारको नाशरे, एवुं सत्य न बोलीए दासरे ॥३६॥ कृतघ्नीनो संग नव कीजेरे, केनी लांच भाख्य नव लीजेरे। पापी पाखंडी व्यसनी चोररे, परत्रियलंपट जे निठोररे ॥३७॥ वळी धुतारा ए षट खळरे, तेनो न करो संग कोइ पळरे। भक्ति ज्ञान तणी ओथ लइरे, त्रिय धन रस वश रह्या थइरे ॥३८॥ एने अर्थे पाप करनारारे, तेनो संग तजो शिष्य मारारे। कृष्ण कृष्णअवतार कहीएरे, तेनुं खंडन करे जे युक्तिएरे ॥३९॥ एवां शास्त्र न सुंणवां कानेरे, होय नास्तिक ते एने मानेरे। घृत दुध पाणी गळी पीवुंरे, झीणा जंतु जळे न न्हावुंरे ॥४०॥ मद्य मांस जे औषधे भळेरे, ते न खावुं पीवुं कोइ पळेरे। आपे औषध वैद्य अजाण्योरे, ते न लेवुं समझीने सुजाणोरे ॥४१॥ मळ मूत्र त्याग कर्यां सारुंरे, कर्युं लोक शास्त्रे ज्यां वारुंरे। तेतो जीर्ण देवालय जाणोरे, नदी तलाव तट प्रमाणोरे ॥४२॥ बान्युं क्षेत्र वाटी वृक्ष छांयरे, फुलबाग बगीचादि मांयरे। त्यां मळमूत्र त्याग न करीएरे, थुंकवुं नहि मनमां डरीएरे ॥४३॥ चोर मार्गे न आवीए जयेरे, जो सदा कुशळने चाहीयेरे। जे धणियाती जायगा होयरे, पुछ्या विना न उतरो कोयरे ॥४४॥ ज्ञानवारता नारीवदनरे, मारा जन न सुंणो कोइ दनरे। नारी नृप नृपजन आदेरे, तेशुं बोलवुं नहि वि-

वादेरे ॥४५॥ गुरु वळी जे मोटा मनुष्यरे, लोके मान्या एवा जे पुरुषरे । शस्त्रधारी वळी विद्यावानरे, एनुं करवुं नहि अपमानरे ॥४६॥ करवुं कार्य करीने विचाररे, धर्म कार्यमां करवी न वाररे । भणी विद्या भणाववी वळीरे, करवो संतसमागम मळीरे ॥४७॥ देव गुरु नरेशनी पासरे, ठाले हाथे जवुं नहि दासरे । विश्वासघात तजि ते देवोरे, पोते पोतानो यश न के'वोरे ॥४८॥ झीणुं पाखुं वस्त्र जे कुढंगरे, ते न पे'रवुं देखाय जेणे अंगरे, धर्मरहित हरिनी भक्तिरे, ते केदि न करवी सुमतिरे ॥४९॥ मूर्ख मनुष्यनी निंदा सांभळीरे, कृष्णसेवा न तजवी वळीरे । सर्वे वचन ए संभारी राखोरे, मांहोमांहि प्रेमभाव भाखोरे ॥५०॥ दोहा—उत्सव अथवा नित्य प्रति, आवे कृष्ण मंदिर नरनार । परस्पर अडवुं नहि, मारा जनने निरधार ॥५१॥ मंदिरमांथी निसरी, रहेवुं पोते पोतानी रीत । वळी कहुं एक वारता, सहु सांभळो दइ चित्त ॥५२॥ धर्मवंशी गुरुथकी, श्रीकृष्णनी दीक्षा लही । द्विज क्षत्रिय वैश्य त्रणेनी, रीत देखाडुं हुं कही ॥५३॥ कंठे तुळसीमाळा बेवडी, ललाट हृदय बे हाथ । ऊर्ध्वपुंड्र तिलक करीने, सदा रहेवुं सनाथ ॥५४॥ चोपाइ—सुंदर तिलक गोपीचंदनेरे, करवुं अमारा आश्रित जनेरे । अथवा होय हरिनी प्रसादिरे, कुंकुम केसर चंदन आदिरे ॥५५॥ सुंदर तिलक करवुं तेनुंरे, मध्ये बिंदुपण करवुं एनुंरे । कांतो करो चांदलो कुंकुमेरे, एम करो तिलक जन तमेरे ॥५६॥ ते कुंकुम प्रसादि करेलरे, राधालक्ष्मीजीनुं धरेलरे । वळी पोताना धर्ममां रह्यारे, शुद्ध श्रीकृष्णना भक्त थयारे ॥५७॥ एवा सतशूद्र जे सघळारे, कंठे राखो तुळसीनी माळारे । ऊर्ध्वपुंड्र तिलक करो एवुंरे, प्रथम त्रिवर्णने कह्युं तेवुंरे ॥५८॥ तेथी उतरता जाते जनरे, राखो माळा काष्ठ जे चंदनरे । बांधो बेवडी कंठमां सारीरे, हरिप्रसादिनी सुखकारीरे ॥५९॥ केवळ चांदलो करवो ललाटरे, तिलक करवा मुकवो घाटरे । द्विज आदि सुणो सहु चित्तेरे, राखवुं त्रिपुण्ड्र रुद्राक्ष प्रीतेरे ॥६०॥ निज कुळतणी रीत होयरे, मारा आश्रित न तजो कोयरे । नारायण अने शिवजी एकरे, एम समजवो सौने विवेकरे ॥६१॥ हरि हर बे ब्रह्मस्वरूपरे, तेनां कह्यां छे वेदमां रूपरे । कह्यो शास्त्रमांही आपद्धर्मरे, तेने सांभळी समजवो मर्मरे ॥६२॥ थोडा दुःखमांही पण एनेरे, कहुं मुख्य न करवो केनेरे । अर्क

उदय पे'लां सहु जागीरे, हरि समरो सहु सुभागीरे ॥६३॥ हरिकृष्ण कृष्ण मुखे गावुंरे, पछी देहक्रिया करवा जावुंरे। दातण करवुं बेसी एक स्थळेरे, पछी नहावुं निर्मळ जळेरे ॥६४॥ धोयां वस्त्र सुंदर बे साथेरे, एक पहेरो ओढो एक माथेरे। शुद्ध आसन ने शुद्ध जागरे, बेसवुं जोइ मोकळे मागरे ॥६५॥ पूर्व के उत्तर मुखेरे, बेसी करवुं आचमन सुखेरे। पुरुषमात्रतणी एह रीतरे, करो तिलक चांदला सहितरे ॥६६॥ सुवासिनी नारी सुणी लीजेरे, कुंकुम चांदलो कपाळे कीजेरे। चांदलो अथवा जे तिलकरे, विधवाने न करवुं एकरे ॥६७॥ करो सत्संगी मानसी सेवरे, चंदन पुष्पे पूजो कृष्णदेवरे। पछी चित्रनी मूरति सारीरे, राधाकृष्ण तणी सुखकारीरे ॥६८॥ तेनुं आदरे दर्शन करीरे, करवो नमस्कार भाव भरीरे। जपो आपणी शक्ति प्रमाणरे, अष्टाक्षर मंत्र सुजाणरे ॥६९॥ कृष्णमंत्र जपी नरनाररे, पछी करवो पोतानो व्यवहाररे। आत्मनिवेदी जे मारा जनरे, राजा अंबरीष जेवा पावनरे ॥७०॥ प्रथम कह्युं अनुक्रमे जेवुंरे, करो मानसीपूजा लगी तेवुंरे। पछी कृष्णनी प्रतिमा जेहरे, होय धातु पाषाणनी तेहरे ॥७१॥ अथवा शाळग्राम सुखकारीरे, तेने पूजवा प्रेम वधारीरे। नित्य जोइ देश काळ जेवोरे, शक्ति प्रमाणे पूजापो लेवोरे ॥७२॥ चंदन पुष्प फळ जळ आदिरे, पूजो प्रभुने तजी उपाधिरे। पछी कृष्णमंत्र अष्टाक्षररे, तेने जपवो आनंदभररे ॥७३॥ पछी कृष्णस्तोत्र पाठ करवारे, कांतो ग्रंथ वांची विचारवारे। जे भण्या न होय गीर्वाणरे, ते जपो हरिनाम सुजाणरे ॥७४॥ करी हरिनुं नैवेद्य नित्यरे, लेवी प्रसादि ते जन प्रीत्यरे। आत्मनिवेदीए सदाकाळरे, प्रीते सेववा कृष्ण दयाळरे ॥७५॥ मायिक गुण रहित श्रीकृष्णरे, तेना संबन्धी एवा तमे जनरे। आत्मनिवेदी भक्त जे तमेरे, क्रियासहित निर्गुण जाणुं अमेरे ॥७६॥ मळे जळ फळादि जम्या जेवुंरे, कृष्णप्रसादि विना न लेवुंरे। आवे अंगे रोग वृद्धपणुंरे, आपत्काळतणुं दुःख घणुंरे ॥७७॥ तेमां न शको मूरति सेवीरे, त्यारे बीजा ते भक्तने देवीरे। एम समझी सर्वे सुजाणरे, वर्तो पोतानी पहोच प्रमाणेरे ॥७८॥ कृष्णमूर्ति आचार्य जे आपीरे, अथवा तेणे हस्ते करी स्थापीरे। करो ए बे स्वरूपनी सेवारे, बीजे नमस्कार करी लेवारे ॥७९॥ संध्याकाळे सहु जन मळीरे, जवुं हरिमंदिरमां वळीरे।

उच्च स्वरे करो त्यां कीर्तनरे, हेते हरिना नामनुं भजनरे ॥८०॥ कथा वार्ता त्यां कृष्णनी नित्यरे, कहेवी सुणवी आदर सहितरे । ताल मृदंगे कृष्णकीर्तनरे, गावां जन उत्सवने दनरे ॥८१॥ मारा जन कह्युं जे में आगेरे, एवी रीते राखो अनुरागेरे । भाषा गीर्वाणना ग्रंथो दासरे, करो बुद्धि प्रमाणे अभ्यासरे ॥८२॥ जे जनथी थाय काम जेवुंरे, तेने काम बतावबुं तेवुंरे । तेपण प्रथम विचारी लेवुंरे, पछी काम करवा सोंपी देवुंरे ॥८३॥ जे जे जनना जे होय दासरे, तेनी रखावबी बरदासरे । अन्न वस्त्र शक्ति प्रमाणरे, आपी सुखी राखवा सुजाणरे ॥८४॥ जेवा गुणवाळो जन जेहरे, तेवे वचने बोलावबो तेहरे । देश काळ अनुसारे एनेरे, अयोग्य रीते न बोलावबो तेनेरे ॥८५॥ गुरु भूप वृद्ध त्यागी होयरे, विद्यावान तपस्वी ए छोयरे। एने आवतां आदर कीजेरे, उठी मीठुं बोली मान दीजेरे ॥८६॥ गुरु देव सभा ज्यां भूपतिरे, त्यां बेसवुं मर्यादाए अतिरे । पगपर पग न चढाववोरे, पग पटे करी न बांधवोरे ॥८७॥ निज आचार्यने अनुसरवुंरे, तेनी साथे विवाद न करवुंरे । सर्व पोतानी शक्ति प्रमाणरे, पूजवा अन्न धन वस्त्रे सुजाणरे ॥८८॥ आचार्यने आवता सांभळीरे, जवुं सन्मुख उतावळुं वळीरे । चाले आपणा गामथी ज्यारेरे, जवुं वळाववा गाम बा'रेरे ॥८९॥ बहु फळवाळुं होय कर्मरे, पण न होय जो तेमां धर्मरे । एवुं कर्म तेने तजी देवुंरे, धर्म राखतां सुखने लेवुंरे ॥९०॥ माटे फळलोभे करी जनरे, धर्म त्यागवो नहि कोइ दनरे । पूर्वे मोटा ऋषि मुनिमांइरे, थयो होय अधर्म जो कांइरे ॥९१॥ ते अधर्मनी ओथ्य न लहीयेरे, तेणे धर्म कर्यो ते ग्रहीयेरे। छानी वात जो कोइनी होयरे, तेनी छती करशो मां कोयरे ॥९२॥ जगमांही होय जीव जेवोरे, तेने तेवो सनमान देवोरे । सर्वमां समदृष्टि न आरोपवीरे, मोटानी मर्यादा न लोपवीरे ॥९३॥ नि'म अधिक चोमासामां धारीरे, समरो श्रीकृष्ण देव मोरारीरे । शक्ति न होय तो एक मासरे, राखो नियम श्रावणमां दासरे ॥९४॥ नियम अधिक ते सुणी लइयेरे, कृष्णकथा सांभळी कहीयेरे । कीर्तन महापूजा करीयेरे, जपी मंत्र ने स्तोत्र उचरीयेरे ॥९५॥ प्रेमे करी प्रदक्षिणा दीजेरे, तेम साष्टांग दंडवत कीजेरे । एह आठ नियममांथी एकरे, राखो जन हृदय धारी टेकरे ॥९६॥ सर्व एकादशी सुखकारीरे,

करवुं व्रत प्रीते नरनारीरे । कृष्ण जन्मदिन शिवरातेरे, करो उपवास उत्सव त्यांतेरे ॥९७॥ करी व्रत सुवुं नहि दिवसरे, सुवे तो व्रत पामे तर्त नाशरे । भागे व्रत करे नारीसंगरे, तेम दिवसे सुते व्रतभंगरे ॥९८॥ वैष्णवराज वल्लभाचारजरे, तेना सुत विठ्ठलजी महाराजरे । व्रत उत्सव कर्या एणे जेमरे, तमे करज्यो जन सहु तेमरे ॥९९॥ व्रत उत्सव करवा एवारे, एनी रीते करो कृष्णसेवारे । तीर्थ द्वारिका आदि सुजाणरे, करवां विधिए शक्ति प्रमाणरे ॥१००॥ पोत पोतातणी शक्तिभररे, राखो दया दीननी उपररे । वळी विष्णु शिव पार्वतीरे, सूर्य देव तथा गणपतिरे ॥१०१॥ एह पंच देव प्रमाणरे, पूजो मारा आश्रित सुजाणरे । उपद्रव आवे कोइ अंगेरे, भूत प्रेत आदि प्रसंगेरे ॥१०२॥ तेने इच्छो जो टाळवा आपरे, करो नारायणकवच जापरे । कांतो हनुमान मंत्र जप जपिजेरे, क्षुद्र देवमंत्र न प्रतीजेरे ॥१०३॥ थाय शशि सूर्य ग्रहण ज्यारेरे, क्रिया तजी देवी सर्व त्यारेरे । थइ शुद्ध सहु जन आपरे, करो श्रीकृष्णमंत्रनो जापरे ॥१०४॥ मटे ग्रहण त्यारे जइ न्हावुंरे, वस्त्रे सहित नाही शुद्ध थावुंरे । गृहस्थे दान देवुं शक्ति जेवीरे, त्यागीए सुख लेवुं कृष्ण सेवीरे ॥१०५॥ चारे वर्णना मनुष्य जे का'वेरे, जन्म मरण सूतक तेने आवेरे । तेतो संबन्धी सहुनुं पाळोरे, शास्त्रमर्यादा कोइ मां टाळोरे ॥१०६॥ शम दम क्षमादि सुंदररे, रहो संतोषी सहु विप्र वररे । क्षत्रिय वर्णे रे'वुं अतिधीररे, कामपड्ये थवुं शूरवीररे ॥१०७॥ गायो धन वेपार खेती व्याजरे, वर्तो वैश्य करी एवुं काजरे । विप्र आदि त्रण वर्ण एवारे, वर्तो शूद्र करी तेनी सेवारे ॥१०८॥ गर्भाधान आदि संस्काररे, नित्यकर्म श्राद्ध निरधाररे । पोताना गृह्यसूत्र प्रमाणरे, करो द्विज जन ते सुजाणरे ॥१०९॥ जेवो अवसर ने जेवुं धनरे, करवुं शक्ति प्रमाणे ए जनरे । जाणे अजाणे करीने आपरे, थाय नानुं मोटुं कोइ पापरे ॥११०॥ दोहा—तेनो दोष निवारीए, पोतानी शक्ति प्रमाण । त्यार पछीनी वारता, कहुं सुणो सर्व सुजाण ॥१११॥ व्याससूत्र वेद वळी, श्रीमद्भागवत सुखरूप । विष्णुसहस्रनाम भारते, श्रीभगवद्गीता जे अनुप ॥११२॥ विदुरनीति ने स्कंदपुराणे, वैष्णवखंडमां सार । वासुदेवमाहात्म्य कह्युं, अतिसुंदर ज्ञान उदार ॥११३॥ याज्ञवल्क्यऋषि स्मृति, धर्म-

शास्त्रमांही जेह। सच्छास्त्र आठ ए कह्यां, अमारे इष्ट छे अति एह ॥११४॥ चोपाई—मारा शिष्य सुंणो दइ चित्तरे, तमे इच्छो तमारुं जो हितरे। सतशास्त्र आठ ए अनुपरे, सहुए सांभळवां सुखरूपरे ॥११५॥ मारा आश्रित विप्र एने भणीरे, करो कथा ते शास्त्रतणीरे। ए आठमां कह्यो जे सदाचाररे, दोषनिवारण ने व्यवहाररे ॥११६॥ एनो निर्णय करवा हितरे, मिताक्षरा टीकाए सहितरे। एवी याज्ञवल्क्यनी जे स्मृतिरे, तेनुं ग्रहण करो महामतिरे ॥११७॥ वळी श्रीमद्भागवत मध्यरे, दशम पंचम जे बे स्कंधरे। कृष्णमाहात्म्य जाणवा एनेरे, सहुथी अधिक मानवा तेनेरे ॥११८॥ दशम पंचम जे दुःखहरणरे, याज्ञवल्क्यस्मृति ए त्रणरे। ए छे शास्त्र भक्ति योग धर्मरे, तेनो करी समझावुं मर्मरे ॥११९॥ दशमस्कंध भक्तिशास्त्र कहीयेरे, पञ्चमस्कंध योगशास्त्र लहीयेरे। याज्ञवल्क्यनी स्मृति छे जेहरे, धर्मशास्त्र ए जाणजो तेहरे ॥१२०॥ शारीरकसूत्र सुंणो दासरे, जेनुं कर्युं रामानुजे भाष्यरे। वळी भगवद्गीता जे पुनितरे, रामानुजना भाष्य सहितरे ॥१२१॥ ए बे शास्त्र जाणवां सारांरे, अध्यात्मशास्त्र छे ए अमारांरे। सत शास्त्र ए सर्व अनुपरे, तेमां वचन जे छे सुखरूपरे ॥१२२॥ कृष्णस्वरूप ने धर्म वळीरे, भक्ति वैराग्य ए चार मळीरे। एनी मोख्यप कहीछे जेहरे, सहु करतां मुख्य मानो तेहरे ॥१२३॥ कृष्णभक्ति करो धर्म सहितरे, ए छे शास्त्रनुं सार पुनितरे। श्रुति स्मृतिए कह्यो सदाचाररे, तेनो धर्म जाणो निरधाररे ॥१२४॥ माहात्म्यज्ञान सहित हेत अतिरे, एनुं नाम जाणवी भक्तिरे। कृष्ण विना बीजुं जेने अराग्यरे, एनुं नाम जाणजो वैराग्यरे ॥१२५॥ जीव माया ईश्वरनुं रूपरे, शुद्ध जाणो ए ज्ञान अनुपरे। हृदये वस्यो सूक्ष्म अणु जेवोरे, ज्ञाता चैतन्यरूप छे एवोरे ॥१२६॥ ज्ञानशक्तिए करी निजदेहरे, नखशिखा व्याप्योछे तेहरे। अजर अमर ने न छेदायरे, इत्यादि गुणे जीव केवायरे ॥१२७॥ त्रिगुणात्मक तमरूप जाणोरे, प्रभुनी शक्ति माया प्रमाणोरे। जीव देह ने देहना संबन्धीरे, जेणे अहंममते राख्या बन्धीरे ॥१२८॥ एह जाणजो मायानुं रूपरे, हवे कहुं ईश्वरनुं स्वरूपरे। जेम हृदयमां जीव रह्यारे, तेम जीवमां ईश्वर रह्यारे ॥१२९॥ अंतर्यामी स्वतंत्र आधाररे, जीवना कर्मफळ देनाररे। तेने ईश्वर श्रीकृष्ण

प्रमाणोरे, परब्रह्म पुरुषोत्तम जाणोरे ॥१३०॥ ते श्रीकृष्ण छे आपणा इष्टरे, सदा उपासना योग्य अभीष्टरे । सुंदर मूरति अति सारीरे, सर्वे अवतारना अवतारीरे ॥१३१॥ ज्यारे राधा सहित ए रहेरे, त्यारे राधाकृष्ण एने कहेरे । रुक्मिणी सहित सोहावेरे, त्यारे लक्ष्मीनारायण का'वेरे ॥१३२॥ ज्यारे अर्जुन सहित रहे श्यामरे, त्यारे नरनारायण नामरे । ज्यारे रहे बळभद्रादि संगेरे, नाम के'वाय ते ते प्रसंगेरे ॥१३३॥ क्यारेक राधा आदिक हरिजनरे, डाबे पडखे होय पावनरे । क्यारेक राधादि श्रीकृष्ण मांइरे, अति स्नेहे रहेछे समाइरे ॥१३४॥ त्यारे कृष्ण के'वायछे एकरे, एम समझी लेवो विवेकरे । माटे कृष्णनां स्वरूप मांयरे, भेद समझवो नहि सदायरे ॥१३५॥ चार भुज अष्ट भुज जेहरे, सहस्रादि भुज का'वे तेहरे । तेतो द्विभुजमूर्ति जे श्रीकृष्णरे, तेहनी इच्छाए जाणजो जनरे ॥१३६॥ एवा कृष्ण देव जे मुरारीरे, तेनी भक्ति सदा सुखकारी । पृथवीमां रह्या जे मनुष्यरे, ते सर्वेए करवी अवश्यरे ॥१३७॥ भक्तिथी बीजुं कल्याणकारीरे, नथी साधन लेवुं विचारीरे । विद्यावान गुणिजन जेहरे, तेना गुणनुं शुभ फळ एहरे ॥१३८॥ करवी कृष्णनी भक्ति अभंगरे, नित्ये राखवो संतनो संगरे । न होय सत्संग न होय भक्तिरे, एवो पंडित तोय अधोगतिरे ॥१३९॥ कृष्ण ने कृष्णअवताररे, अथवा कृष्णप्रतिमा साररे । ध्यान करवा योग्य छे एहरे, धरो ध्यान करी तेमां स्नेहरे ॥१४०॥ ते विना मनुष्यादि देवतारे, कृष्णभक्त होय ब्रह्मवेत्तारे । तोय न करवुं तेनुं ध्यानरे, एम समझवुं बुद्धिवानरे ॥१४१॥ स्थूळ सूक्ष्म कारण देहरे, तेथीपर निज आत्मा जेहरे । तेमां ब्रह्मभाव आणी अतिरे, करो अहर्निश कृष्णभक्तिरे ॥१४२॥ दशमस्कंध भागवत मांयरे, तेनुं करो श्रवण सदायरे । कांतो वर्षो वर्ष वार एकरे, सांभळो सहु सहित विवेकरे ॥१४३॥ पंडिते वांचवो नित्ये प्यारेरे, नहितो वर्षमां एकवाररे । वांचो सांभळो पूरण प्रीतेरे, मारा आश्रित आदर सहितेरे ॥१४४॥ दशमनो पाठ शुभ स्थळेरे, करवो निज सामार्थि बळेरे । विष्णुसहस्रनाम आदि जपीजेरे, अथवा जप करावी फळ लीजेरे ॥१४५॥ मनुष्य देवथी आपत्ति आवेरे, अथवा रोगादि पीडा कहावेरे । तेमां पर पोतानुं रक्षणरे, शक्तिभर करो

तत्क्षणरे ॥१४६॥ एमां जतन थाय ते कीजेरे, पण वर्तो नहि रीत बीजेरे। एक आचार बीजो व्यवहाररे, त्रीजो पाप टाळवा विचाररे ॥१४७॥ तेतो देश काळ वय देखीरे, सामर्थि द्रव्य जातिने पेखीरे। एटलांने जाणी अनुसरवुंरे, जेने जेम घटे तेम करवुंरे ॥१४८॥ मत अमारो विशिष्टाद्वैतरे, धाम गोलोक प्यारुं पुनितरे। कृष्ण सेवो ब्रह्मरूप थइरे, मुक्ति एज मानी बीजी नइरे ॥१४९॥ प्रथम धर्म कह्या अमे जेहरे, सहु जनने साधारण तेहरे। मारा आश्रित त्यागी ने गृहस्थरे, बाई भाइ सत्संगी समस्तरे ॥१५०॥ कह्या धर्म सहुना सामान्यरे, पाळो सरखा थइ सावधानरे। हवे विशेषधर्म छे जेहरे, कहुं जुदा जुदा करी तेहरे ॥१५१॥ धर्मवंशी आचार्य पुनितारे, तेनी पत्नीयो बन्ने पतिव्रतारे। तेना धर्म कहुंछुं विशेषरे, अथ इतिपर्यंत अशेषरे ॥१५२॥ मोटा नाना बे भाइ अमारारे, तेना सुत सुंदर बेउ सारारे। अवधप्रसाद ने रघुवीररे, तमे सांभळो बेउ सुधीररे ॥१५३॥ निज संबन्ध विना बाइयो तेनेरे, मंत्र उपदेश न देवो केनेरे। वळी न अडवुं कोइ दनरे, तेशुं बोलवुं नहि वदनरे ॥१५४॥ कोइ उपर न रहेवुं क्रूररे, न राखवी थापण जरूररे। कोइना व्यवहारमां जमानरे, न थवुं सांभळो बुद्धिवानरे ॥१५५॥ पडे आपत्काळ जो तमारेरे, भिक्षा मागी खावुं ते वारेरे। एम आपत्काळ उतरवुंरे, पण कोइनुं करज न करवुंरे ॥१५६॥ शिष्ये आप्युं धर्म अर्थ अन्नरे, तेने वेचवुं नहि कोइ दनरे। थाय जीर्ण तो देइ नवुं लेवुंरे, तेतो अन्न वेच्युं नव के'वुंरे ॥१५७॥ भाद्रशुदि तिथी चतुरथीरे, तेदि गणपति पूजो प्रेमथीरे। आशो वदि चौदश आवेरे, तेदि पूजो हनुमान भावेरे ॥१५८॥ वळी सत्संगी मारा आश्रितरे, तेना धर्म रखाववा हितरे। तेना गुरुपदे स्थाप्या बेहुनेरे, आपो कृष्णनी दीक्षा तेहुनेरे ॥१५९॥ ते मारा आश्रित जे के'वायरे, राखो आप आपणा धर्ममांयरे। मानो संतने करी शुं उल्लासरे, करो सत शास्त्रनो अभ्यासरे ॥१६०॥ दोहा—मोटां मंदिर करी में स्थाप्या, लक्ष्मीनारायण आदि देव। तेह कृष्णस्वरूपनी, यथाविधिये करज्यो सेव ॥१६१॥ कृष्णमंदिर मांही आवे, भुख्यो जो कोइ जन। आपी सनमान आदरे, देवुं शक्ति प्रमाणे अन्न ॥१६२॥ विद्यार्थी सारु विद्याशाळा, करी राखो पण्डित्त द्विज सार। सद्विद्या भूमिपर

विस्तरे, ए छे पुण्य अति अपार ॥१६३॥ अवधप्रसाद रघुवीरनी, पत्नीयो ते गुणनिधान। निजपतिनी आज्ञा थकी, कहे कृष्णमंत्र त्रिय कान ॥१६४॥ चोपाई—एम वर्ते एह अहोनिशरे, नरने न कर-वो उपदेशरे। समीप संबन्धी विना नर संगरे, केदि न बोलो न अडो अंगरे ॥१६५॥ नहि देखाडवुं वदनरे, एवी रीते रहो निशद-नरे। अवधप्रसाद ने रघुवीररे, तेनी पत्नियो परम सुधीररे ॥१६६॥ कह्या विशेषधर्म एम रहेज्योरे, मारी आज्ञा मानी एह लेज्योरे। गृहस्थ नर अमारा आश्रितरे, सुंणो विशेषधर्मनी रीतरे ॥१६७॥ समीप संबन्ध विना जे विधवारे, नथी आज्ञा तेने अडवारे। माता सुता भगिनी युवानरे, तेने संगे न रहेवुं बुद्धिमानरे ॥१६८॥ आप-त्काळ विना एकांतरे, न रे'वुं नरने ए संघातरे। तेम पोतानी ना-रीनुं दानरे, न करवुं कोइने निदानरे ॥१६९॥ वळी जे नारीनो कोइ रीतरे, होय नृपशुं व्यवहार नित्यरे। ते नारीनो प्रसंग न करीयेरे, सर्व प्रकारे मनमांही डरीयेरे ॥१७०॥ आवे अतिथी कोइ आंगणेरे, पूजो अन्नादिके शक्ति प्रमाणेरे। देवकर्म होमादिक जेहरे, पितृ-कर्म श्राद्धादिक तेहरे ॥१७१॥ शक्तिप्रमाणे विधि सहितेरे, जेम घटे तेम करो प्रीतेरे। वळी मात पिता गुरु होयरे, अथवा रोगातुर जन कोयरे ॥१७२॥ तेनी सेवा सदाय सुजाणरे, करो पोतानी शक्ति-प्रमाणरे। निज वर्णाश्रम घटित सोइरे, करो उद्यम आपशक्ति जो-इरे ॥१७३॥ खेडु गाय धणवाळा होयरे, रखे बळद समारता कोयरे। सामर्थिने समय जोइ लेवुंरे, नर पशुनुं खर्च होय जेवुंरे ॥१७४॥ ते प्रमाणे अन्न धन चारोरे, मारा जन संग्रह करो सारोरे। राखो ए-टलां पशु आंगणेरे, पाळी शको सुखे जळ तृणेरे ॥१७५॥ गाय ब-ळद घोडां आदि प्राणीरे, झाझां राखी दुःखी न करो जाणीरे। पुत्र मित्रादि साथे व्यवहाररे, धरा धननो करो जे व्यापाररे ॥१७६॥ साक्षी सहित लखावी ते लीजेरे, एम समझीने व्यवहार कीजेरे। पोताना अने पारका विवाहनारे, परठ्या होय जे दाम देवानारे॥१७७॥ करो लेख साक्षीए सहितरे, केवळ वातनी नहि प्रतीतरे। पोतानी उपज प्रमाणरे, करवुं खरच सहुए सुजाणरे ॥१७८॥ थोडी उपजे खरच बहुरे, जे करे ते दुःखी थाय सहुरे। उत्पन्न ने खरच थाय जे-हरे, शुद्ध अक्षरे लखवुं नित्य तेहरे ॥१७९॥ धन धान्यादिक जे क-

माइरे, पोतानी वृत्ति उद्यम मांइरे। तेमांथी दशमो भाग काढवोरे, ते श्रीकृष्णने अर्पण करवोरे ॥१८०॥ होय दुर्बळ दास जो कोयरे, आपे भाग ते विशमो सोयरे। एकादशी आदि व्रत जेहरे, जेने शास्त्रप्रमाण छे तेहरे ॥१८१॥ तेने उजववां शक्ति प्रमाणेरे, जेम कह्युं छे शास्त्र पुराणेरे। एने उजव्यानुं फळ अतिरे, थाय मनवांछित प्रापतिरे ॥१८२॥ श्रावण मासमां शिवपूजनरे, बिलीपत्रादिके करो जनरे। करवुं पोते अति उल्लासेरे, नहितो करावयुं कोइ पासेरे ॥१८३॥ आचार्य ने श्रीकृष्ण मंदिरथीरे, न लेवुं करज कहुं कथीरे। आचार्य ने कृष्णभुवनरे, त्यांथी वस्त्र घरेणां वासनरे ॥१८४॥ ए आदि पोताना काम सारूंरे, न मागवुं ए वचन अमारूंरे। श्रीकृष्ण गुरु साधुनी पासरे, ज्यारे जाओ दर्शने दासरे ॥१८५॥ त्यारे कोइनुं अन्न न खावुंरे, एह रीते दर्शने जावुंरे। हरि गुरु संत के सद्मनरे, त्यां न लेवुं जे पारकुं अन्नरे ॥१८६॥ हरे पुण्यने पारकुं अन्नरे, माटे गांठनुं खावुं त्यां जनरे। मजुरनी मजुरी निदानरे, देवा कह्युं होय धन धान्यरे ॥१८७॥ कह्या प्रमाणे आपवुं पुरुंरे, आपीये नहि केने अधुरुंरे। आप्युं करज ने वंश आपणोरे, तेम श्रीजुं कन्यादान गणोरे ॥१८८॥ तेने पंचमां करवुं प्रसिद्धरे, छानुं राखवुं नहि कोइ विधरे। दुष्टसंगे व्यवहार नव कीजेरे, मारा दास सहु सुणी लीजेरे ॥१८९॥ होय पोताने रहेवानुं स्थळरे, त्यां आवे कठण कोइ पळरे। शत्रु राजाथी उपद्रव थायरे, लाज धन कांतो प्राण जायरे ॥१९०॥ एवा गाम गरासने त्यागीरे, बीजा देशमां रहेवुं सुभागीरे। तजी तर्त जवुं बीजे देशरे, सुखे हरि भजवा हमेशरे ॥१९१॥ धनवान सुंणो दृढ चित्तरे, धर्मार्थे धन वावर्यानी रीतरे। हिंसारहित विष्णुसंबन्धीरे, करो यज्ञ याग रुडी विधिरे ॥१९२॥ वळी तीर्थ के द्वादशी आदिरे, होय पर्वणी दिन इत्यादिरे। तेमां जमाडो ब्राह्मण संतरे, एम पुण्य करो बुद्धिवंतरे ॥१९३॥ वळी धनवान जन सर्वेरे, करो कृष्णमंदिरे उत्सवरे। कांतो सुपात्र ब्राह्मण जोइरे, आपो बहुविधि दान सोइरे ॥१९४॥ मारा आश्रित राजा सुजाणरे, वर्तो धर्मशास्त्र प्रमाणरे। निजपुत्रसम प्रजा पाळोरे, स्थापो धर्म धरामां पाप टाळोरे ॥१९५॥ वळी राजा ने अंग राज्यनांरे, सात छे समजवा काजनांरे। चार उपाय छ गुण जेहरे, जाणवा

यथार्थपणे तेहरे ॥१९६॥ चार मुक्यानां जे कोइ स्थानरे, तेने जाणवां जोइ निदानरे। वळी व्यवहारना जाणनाररे, जोइये सभासद निरधाररे ॥१९७॥ जोवुं मनुष्य दंडवा जेवुंरे, जाणो मनुष्य न दंडाय एवुंरे। एह सर्व लक्षणे जाणवुंरे, यथार्थपणे प्रमाणवुंरे ॥१९८॥ ए छे सर्व राजाओनी रीतरे, राखो राजा जे मारा आश्रितरे। रहो सुवासिनी नारी सौ प्रीतेरे, निजविशेषधर्मनी रीतेरे ॥१९९॥ जाणी पति ईश्वर समानरे, तेनुं करवुं नहि अपमानरे। अन्ध रोगी दरिद्र होय अतिरे, होय नपुंसक निजपतिरे ॥२००॥ तेने ईश्वर जाणी सेववुंरे, केदि कठण वचन न केंवुंरे। बीजो पुरुष रूपाळो युवानरे, सारा गुणवाळो ने सुजाणरे ॥२०१॥ तेनो प्रसंग सहज स्वभावेरे, न करे पतिव्रता जे कां'वेरे। परपुरुषने न देखाडोरे, उर नाभि साथळ संताडोरे ॥२०२॥ ओढ्या विना उघाडुं न रहेवुंरे, भांड भवाइ नहि जोवा जवुंरे। निर्लज्ज नारीनो संग न करीयेरे, नीच नारीना संगथी डरीयेरे ॥२०३॥ स्वैरिणी कामिनी ने पुंश्चलीरे, तेनो संग न करवो वळीरे। निजपति जाय परदेशरे, वस्त्र घरेणां न धरवो वेशरे ॥२०४॥ परघेर जइ न बेसवुंरे, विनोद विलासे न हसवुंरे। सुणो विशेषधर्म विधवारे, पतिभावे कृष्णने सेववारे ॥२०५॥ पिता पुत्रादि सगां सुमतिरे, एनी आज्ञामां रहेवुं अतिरे। केदि न रहेवुं पोताने वश्यरे, एम वर्तवुं अहोनिशरे ॥२०६॥ वळी संबन्धी विना जे पुरुषरे, तेनो न करवो केदि स्पर्शरे। होय पोते अंगे युवावतीरे, वळी युवान पुरुष संगतीरे ॥२०७॥ अवश्य कार्य विना तेहशुंरे, न बोलवुं बीजा नर नेहशुंरे। खोळे धावतो बाळक नानोरे, तेने अड्यानो दोष न मानोरे ॥२०८॥ जेवो पशुनो स्पर्श प्रमाणोरे, तेवो नाना बाळकनो जाणोरे। अवश्य कार्यमां वृद्ध नर साथरे, नथी दोष बोल्ये अडे हाथरे ॥२०९॥ निकट संबन्धी विना नर पासरे, न करवो विद्यानो अभ्यासरे। व्रत उपवास करी निज तनरे, करवुं वारमवार दमनरे ॥२१०॥ दोहा—धन जो तननिर्वाहथी, होय अधिक पोतानी पास। शक्ति प्रमाणे वावरो, धर्ममां करी उल्लास ॥२११॥ एह वचन मानी विधवा, वळी आहार करवो एकवार। सदाय सुवुं भूमिये, करी मनमांहि विचार ॥२१२॥ मैथुन युक्त शश मृगादि, जोवां नहि प्राणीजन। सं-

न्यासिनी वेरागिनी सुवासिनी, तेनो वेष न धरवो तन ॥२१३॥ जेवो न होय निज कुळमां, वळी देशमां पण वेश । तेवो न धरवो वेश विधवा, मानी मारो उपदेश ॥२१४॥ चोपाइ—गर्भघातकी पातकी नारीरे, तेनो स्पर्श न करवो विचारीरे । नर रस शृंगारनी वाणीरे, न कहेवी न सुंणवी सयाणीरे ॥२१५॥ होय विधवा युवान तनरे, होय नर निज संबन्धी जोबनरे । आपत्ति विना एकांत स्थळरे, न रहेवुं विधवाए कोय पळरे ॥२१६॥ आपत्काळमां दोष न जाणोरे, एम विधवा सहु प्रमाणोरे। होळी खेल खुबी नहि करोरे, अंगे आभूषण नहि धरोरे ॥२१७॥ झीणां जरियानी जे वसनरे, विधवाए न पहेरवां तनरे । सधवा विधवा सुंणी लेवुंरे, वस्त्र पहेर्या विना न न्हावुंरे ॥२१८॥ न संताडो निज रज कोइरे, धरे गर्भशंका जन जोइरे । सधवा विधवा रजस्वळारे, सुंणो रीत सर्वे अबळारे ॥२१९॥ न करो मनुष्य ने वस्त्रनो स्पर्शरे, रहो अणअडे त्रण दिवसरे। चोथे दिवस नाही शुद्ध थइरे, वर्तो सहु सहुनी रीतमांइरे ॥२२०॥ नारी नर आश्रित अमारारे, कह्या विशेषधर्म तमारारे । कहुं आचार्य ने तेनी पत्नीरे, एम जाणजो रीत आपनीरे ॥२२१॥ कांजे गृहस्थ छो माटे तमेरे, रहेज्यो एम जेम कह्युं अमेरे । हवे मारा आश्रित ब्रह्मचारीरे, धर्म विशेष रीत तमारीरे ॥२२२॥ तजो नारीने अष्ट प्रकारेरे, न अडो न बोलो एशुं क्यारेरे । जाणी नारी न जोवी न कळवीरे, एनी वात न कहेवी सांभळवीरे ॥२२३॥ जे स्थळे नारीनो पगफेररे, वर्णी न जावुं त्यां कोइ वेररे । देव प्रतिमा विना पुतळीरे, चित्र काष्ठ पाषाणादिनी वळीरे ॥२२४॥ स्पर्श दर्शने तेने परहरवीरे, नारी प्रतिमा वर्णीए न करवीरे । नारी पहेरेल वस्त्र न छोवुंरे, मैथुनयुक्त प्राणीने न जोवुंरे ॥२२५॥ नारीवेषधारी नर होयरे, तेने न जुवो न अडो कोयरे । नारीने संभळाववा जाणीरे, कथा कीर्तन न कहेवी वाणीरे ॥२२६॥ थाय ब्रह्मचर्य व्रतनो पातरे, एवी गुरुनी पण न मानो वातरे । रहेवुं वर्णीए धीरजवानरे, राखो संतोष ने निरमानरे ॥२२७॥ नारी आवे समीप कोइ जोररे, करी तिरस्कार करवी दूररे । कोइ एवो आपत्काळ आवेरे, त्रियना वा पोताना प्राण जावेरे ॥२२८॥ त्यारे अडे बोले जो उगरोरे, थाय जीवनी रक्षा एम करोरे । वळी तेल मर्दन न करवुंरे, वर्णीने आयुध न धरवुंरे

॥२२९॥ न धरवो भयंकर वेशरे, जिह्वा इंद्रिय जितवी हमेशरे। जो द्विज घरे पीरसे नारीरे, त्यां न जमवुं जइ ब्रह्मचारीरे ॥२३०॥ ज्यां पुरुष होय पीरसनाररे, त्यां भिक्षा लेवी ब्रह्मचाररे। वेद शास्त्र भणवां अभ्यासेरे, गुरुसेवा करवी उल्लासेरे ॥२३१॥ वळी नारी ने नारीना याररे, तेशुं राखवो नहि व्यवहाररे। चर्मवारि विप्रने न पीवुंरे, लसण डुंगळी ते तजी देवुंरे ॥२३२॥ सन्ध्या स्नान गायत्री जपीयेरे, प्रीतिसहित विष्णुने पूजियेरे। वैश्वदेव कर्या विना जनरे, विप्र वर्णीने न लेवुं अन्नरे ॥२३३॥ एवी रीते नैष्ठिक ब्रह्मचारीरे, रहो विशेषधर्मने धारीरे। हवे साधुना जे विशेषधर्मरे, एनो कही सम-झावुं मर्मरे ॥२३४॥ मारा आश्रित संत सुजाणरे, रहो नैष्ठिकवर्णी प्रमाणरे। नारी नारीना संगिने तजीरे, अंतःशत्रु जीतो हरि भजीरे ॥२३५॥ सर्व इंद्रियनुं कारण एकरे, जिह्वा जितवी करी विवेकरे। धन न राखो ने न रखावोरे, एम रहो तो अमने भावोरे ॥२३६॥ न राखवी कोइनी थापणरे, न मेलवी धीरजता पणरे। जे जगा रहेताहो तमे जनरे, नारी नावे त्यां कोइक दनरे ॥२३७॥ संग विना न चालवुं रातरे, आपत्काळ तणी नहि वातरे। एकाएक न चालवुं संतरे, आपत् पड्या विना बुद्धिवंतरे ॥२३८॥ वस्त्र बहुमूलां विचित्र भातरे, कसुंबी दुशाल बहु जातरे। आवे अणइच्छयां तोय न लेवुंरे, लेवुंतो तर्त विप्रने देवुंरे ॥२३९॥ भिक्षा के सभा विना संतरे, केने घेरे न जवुं बुद्धिवंतरे। हरिनी भक्ति नवधा अचलरे, ते कर्या विना न खोइये पलरे ॥२४०॥ रांधेल अन्न पीरसे नररे, नारीमात्र न आवे नजररे। एवुं गृहस्थतणुं घर होयरे, त्यां जवुं संत सहु कोयरे ॥२४१॥ नहि तो मागी लेवुं काचुं अन्नरे, करो पाक हाथे मारा जनरे। करी हरिने नैवेद्य जमोरे, हरिभक्तिमां दिन निगमोरे ॥२४२॥ मोरे ऋषभसुत जे भरतरे, भूमे जडविप्र जे सुव्रतरे। जेवी रीते ए वरत्या वळीरे, तेम वर्तो संत मारा मळीरे ॥२४३॥ मारा आश्रित वर्णी जे संतरे, त्यागो व्यसनादिक अत्यंत-रे। भांग्य तांबुळ तमाल जेहरे, त्यागो अफीण आदिक तेहरे ॥२४४॥ सुणो ब्रह्मचारी संत जनरे, क्यारे न खावुं दूषित अन्नरे। गर्भाधान आदिक संस्काररे, तेनुं अन्न न जमो निर्धाररे ॥२४५॥ एकादश द्वादशनुं अन्नरे, प्रेतश्राद्ध कहे सहु जनरे। ते न खावुं

वर्णी संत कोयेरे, आपत विना दिवसे न सुयेरे ॥२४६॥ ग्राम्य-वार्ता केदि न करीयेरे, कोइ करे तो काने न धरीयेरे। त्यागीए वण-रोगे न सुवुं मांचेरे, साधु आगळ वर्तो मन साचेरे ॥२४७॥ वळी मारे कोय गाळ भांखेरे, कोय कुमति अपवाद नांखेरे। तेतो त्या-गीए सर्व सहीजेरे, तेनुं सारुं थाय तेम कीजेरे ॥२४८॥ दूतकर्म केनुं न करीयेरे, हेरु चाडीयापणुं परहरीयेरे। निज देहमां अहंता न धारोरे, कुटुंब निमत्त ममत विसारोरे ॥२४९॥ एम संक्षेपे सर्वना धर्मरे, कह्या त्यागी गृहस्थना पर्मरे। इच्छो धर्म सुणवा विस्तारेरे, तो छे संप्रदाय ग्रंथे अमारेरे ॥२५०॥ सतशास्त्र सहुनुं आ छे सार-रे, बुद्धिमांही में करी विचाररे। पछी शिक्षापत्री लखी सारीरे, म-नवांछित फळ देनारीरे ॥२५१॥ रहो ए रीते सहु मारा जनरे, मन-गमतुं न करो कोइ दनरे। एम रहो पुरुष ने वामरे, पामो धर्म अर्थ मोक्ष कामरे ॥२५२॥ चारे पुरुषार्थनी थाय सिद्धिरे, त्यागी गृहस्थ रहो एह विधिरे। एम न रहे जे नरनाररे, तेतो अमारा संप्रदाय बा'ररे ॥२५३॥ एम समझी मारा आश्रितरे, करो शिक्षापत्रीपाठ नित्यरे। भण्या न हो तो भावे सुणजोरे, वांचनार न होय तो पूजजोरे ॥२५४॥ मारी वाणी ते मारुं स्वरूपरे, मानो आदरे सहु अनूपरे। दैवी संपत्तिवाळा जे नररे, तेने देजो आ पत्री सुंदररे ॥२५५॥ आसुरी संपत्तिवाळा जे जनरे, तेने देवी नहि कोइ दनरे। संवत अढार वर्ष व्यासीरे, महा शुदि पंचमी सुखराशीरे ॥२५६॥ तेदि पत्री लखी प्रमाणरे, जेथी थाय सहुनुं कल्याणरे। आश्रितनी पीडा टाळनाररे, धर्मसहित भक्ति पाळनाररे ॥२५७॥ निजभक्त-वांछित सुखदेणरे, एवा श्रीकृष्ण कमळ नेणरे। करो सर्वे अमारां ते काजरे, मंगळ मूरति श्रीमहाराजरे ॥२५८॥ सहजानंद गुरुए ए विधिरे, शिक्षापत्री अनुपम कीधीरे। पत्री गीर्वाण ए कहेवातीरे, तेपर भाषा करी गुजरातीरे ॥२५९॥ पत्री चोपाइ बसें ने साठरे, कहे रहे सुणे करे पाठरे। तेह पामे अखंड आनंदरे, घणुं शुं कहे निष्कुलानंदरे ॥२६०॥ इतिश्रीनिष्कुलानंदमुनिविरचिता शिक्षापत्रीभाषा समाप्ता ॥

निष्कुलानंदकाव्यं समाप्तम्